

שבוע פרשת וישב

(11 - 17 December 2022)

י"ז - כ"ג כסלו תשפ"ג

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגָּךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹת וּשְׁבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׂמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵאָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ הַטְּבֵאָה אֲשֶׁר נָשַׁבַע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵלֵךְ לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתְּם לְבַבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהיה "לחדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים
והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאִמְרֵים לִי בַּיִת
יְיָ יִגְלֶךָ: ב עַמְדוֹת, הִיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם:
ג יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר, שֶׁחֲבָרָה־לָּהּ יַחְדָּו:
ד שָׁשִׂים עָלוּ שְׂבָטִים שִׁבְטֵי־יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל
לְהַדוֹת, לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה, יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט
כְּסָאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ, שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹו
אֲהַבְיָךָ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילְךָ שְׁלוֹה, בְּאֶרְמְנוֹתֶיךָ:
ח לְמַעַן, אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְּרָה־נָא שְׁלוֹם בְּךָ ט לְמַעַן,
בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשָׁה טוֹב לָךְ:

קכא

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה
לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לְמַעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֶל־הַהָרִים
מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי: ב עֲזָרֵי מַעַם יְיָ עָשָׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ: ג אֶל־יָתֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ
אֶל־יָנוּם שִׁמְרֶךָ: ד הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא
יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְיָ שִׁמְרֶךָ יְיָ צִלְּךָ
עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הִשְׁמַשׁ לֹא־יִכָּפֶה
וְיָרַח בַּלַּיְלָה: ז יְיָ יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־דָּע
יִשְׁמַר אֶת־נַפְשֶׁךָ: ח יְיָ, יִשְׁמַר־צִאתֶךָ
וּבֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת י"ט כסלו, ה'תשי"ב

גוט יום טוב התועדות שמחה בהחלטות טובות ועשי' לעילא,
בברכה,

מנחם שניאורסאהן

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח להמשתתפים שי' בהפאָרבריינגען הגדול דחג הגאולה י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

לכל המשתתפים בהפאָרבריינגען הגדול בכפר חב"ד שליט"א,
לחיים לחיים ולברכה.

יהי רצון מה' יתברך ויהי' בכל אחד ואחת הפדה בשלום וגו',
במילואו, ויצליחו בעשיית הכלים לזה כביאור חז"ל בהכתוב שזהו
העוסק בתורת הנגלה והחסידות ובגמילות-חסדים ובתפלה.

ותמהר פדי' זו פדיית כל ישראל בכל מקום שהם ובמיוחד —
הנתונים בצרה ובשבוי'.

ותיכף לזה הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
בברכת ופרצת,

מנחם שניאורסאהן

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 235..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
 237..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 239..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 245..... תורת חיים.

אדמו"ר הצמח צדק

- 246..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 247..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 248..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 249..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
 249..... ספר השיחות ה'תש"ה - בלה"ק
 251..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 75..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 77..... ילקוט גאולה ומשיח על הפרשה
 196..... נביאים וכתובים.
 204..... עין יעקב - מסכת יומא
 253..... חומש לקריאה בציבור.
 261..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
 262..... לוח זמנים
 263..... סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמדא"ח

- ד"ה פדה בשלום נפשי, י"ט כסלו, ה'תשי"ב 5
 ד"ה יושב יעקב, ש"פ יושב, כ"ג כסלו, ה'תשי"ב 27

התנועדות

- ר"ד ערב י"ט כסלו, ה'תשי"ב 43
 שיחת י"ט כסלו, ה'תשי"ב 43
 שיחת ש"פ יושב, כ"ג כסלו, מבה"ח טבת, ה'תשי"ב 56

לקוטי שיחות

- יושב, כרך טו, ג 66
 יושב, כרך טו, ה 70

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי 78
 לוח לתהלים היומי 99
 תניא יומי 100
 לוח 'היום יום' 118

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 121
 שלושה פרקים ליום 125
 פרק אחד ליום 171
 ספר המצוות 193

לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת שבת 198
 גמרא עם ביאור - מסכת נדרים 206
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 237

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

39 אף על פי שְהִיָּה מְעַמְד וּמַצֵּב שֶׁל קָרֵב הֵינּוּ מִלַּחְמָה (כִּלְשׁוֹן
40 הַפְּסוּק שֶׁהַפְּרִייה הֵייתה מְקָרֵב לִי), וּמִמְשִׁיף דוֹד הַמֶּלֶךְ לְבָאֵר טַעַם
41 הַדְּבָר שֶׁהֵייתה אֲצִלו פְּרִייה בְּשִׁלּוּם [דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוּבָן, אֵיךְ
42 אֲפָשֵׁר לְהִיּוֹת אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁתְּהִיָּה פְּדִיָּה בְּשִׁלּוּם, בְּהַ בְּשִׁעָה שְׁנַיִשׁ

1 נאמר בתהלים (ופסוק זה שייך במיוחד ליום י"ט כסלו, חג הגאולה של
2 אדמו"ר הזקן ממאסרו (בשנת תקנ"ט), כפי שיבואר בהרחבה במאמר), דוד
3 המלך אומר:

4 פְּדָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁלּוּם נַפְשֵׁי מְקָרֵב לִי מֵהַמִּלְחָמוֹת שֶׁנִּלְחַמְנו
5 בִּי פִי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי¹,

6 לַמְרוֹת שֶׁהַלּוֹחָמִים בִּי הָיוּ רַבִּים (זֶהוּ
7 פְּשׁוּטוֹ שֶׁל הַכְּתוּב וְלִהְיוֹן יִתְבָּאֵר עַל פִּי
8 חֲסִידוֹת) וְאֵיִתָּא מוּבָא עַל פְּסוּק

9 זֶה בְּגִמְרָא², אָמַר הַקָּב"ה: 1
10 כָּל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְגִמְלוֹת

11 חֲסִידִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר,
12 מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כְּאִילוֹ פְּדָאֵנִי

13 הוֹצִיא מִמַּאֲסָר וּשְׂבִי לִי וּלְבָנַי
14 מִבֵּין אוֹמוֹת הָעוֹלָם,

15 וְכַמְבוּאָר בַּמְּפָרְשֵׁי הַש"ס³
16 שֶׁפְּדָה בְּשִׁלּוּם קָאֵי מִכוּון עַל

17 זֶה שֶׁעָסַק בְּדַבְרֵי שְׁלום,
18 דִּהְיִינוּ תּוֹרָה, דְּכַתִּיב⁴ שְׁכַתוּב

19 עַל הַתּוֹרָה וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ הַדְּרוֹכִים
20 שֶׁלָּה שְׁלום, וְכֵן גִּמְלוֹת

21 חֲסִידִים נְמִי גַם כֵּן שְׁלום הוּא
22 כּוֹי (שְׁעוֹשָׂה הַגּוֹמֵל חֲסִידִים

23 שְׁלום וְאוֹדוֹת בֵּין הַבְּרִיּוֹת) וְלִכֵּן
24 מִי שֶׁעוֹסֵק בְּדַבְרִים אֱלוֹ שְׁעוֹשִׂים

25 שְׁלום, כְּאִילוֹ פְּדָה בְּשִׁלּוּם אֵת הַקְּדוֹשׁ
26 בְּרוּךְ הוּא וְאֵת בְּנָיו, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

27 וְצָרִיךְ לְהִבָּיֵן, דְּלִכְאוּרָה,
28 פִּירוּשׁ הַגְּמָרָא שֶׁהַפְּסוּק רּוֹמֵז

29 לַמַּעֲלָת הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְגִמְלוֹת
30 חֲסִידִים וּבַתְּפִילָה בְּצִיבוּר אֵינּוּ

31 מִתְּאִים עִם הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט
32 שֶׁל פְּסוּק זֶה, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְּרֵט.

33 דִּהְנֵה, הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט הוּא
34 שֶׁזָּהוּ מִאֲמַר דּוֹד הַמֶּלֶךְ

35 (עַבּוּר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְאֵין כּוֹנְנָתוּ
36 שֶׁל דּוֹד הַמֶּלֶךְ רַק עַל עֲצֻמוֹ אֵלֵא עַל

37 כָּלל יִשְׂרָאֵל) שֶׁהִזְתָּה אֲצִלוֹ
38 פְּדִיָּה וְהַצֵּלָה בְּשִׁלּוּם, לֵלֵא פִּנְעַ.

בס"ד. י"ט כסלו, ה'תשי"ב

(הנחה בלתי מוגה)

1 פְּדָה בְּשִׁלּוּם נַפְשֵׁי מְקָרֵב לִי פִי בְּרַבִּים הָיוּ
2 עֲמָדִי¹, וְאֵיִתָּא עַל זֶה בְּגִמְרָא², אָמַר

3 הַקָּב"ה, כָּל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסִידִים
4 וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר, מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כְּאִילוֹ

5 פְּדָאֵנִי לִי וּלְבָנַי מִבֵּין אוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְכַמְבוּאָר
6 בַּמְּפָרְשֵׁי הַש"ס³ שֶׁפְּדָה בְּשִׁלּוּם קָאֵי עַל זֶה

7 שֶׁעָסַק בְּדַבְרֵי שְׁלום, דִּהְיִינוּ תּוֹרָה, דְּכַתִּיב⁴ וְכָל
8 נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלום, וְכֵן גִּמְלוֹת חֲסִידִים נְמִי שְׁלום

9 הוּא כּוֹי (שְׁעוֹשָׂה שְׁלום בֵּין הַבְּרִיּוֹת). וְצָרִיךְ
10 לְהִבָּיֵן, דְּלִכְאוּרָה, פִּירוּשׁ הַגְּמָרָא אֵינּוּ מִתְּאִים

11 עִם הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט. דִּהְנֵה, הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט
12 הוּא שֶׁזָּהוּ מִאֲמַר דּוֹד הַמֶּלֶךְ (עַבּוּר כְּנֶסֶת

13 יִשְׂרָאֵל) שֶׁהִזְתָּה אֲצִלוֹ פְּדִיָּה בְּשִׁלּוּם, אֵף עַל פִּי
14 שְׁהִיָּה מְעַמְד וּמַצֵּב שֶׁל קָרֵב (מְקָרֵב לִי),

15 וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר טַעַם הַדְּבָר [דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ
16 מוּבָן, אֵיךְ אֲפָשֵׁר לְהִיּוֹת פְּדִיָּה בְּשִׁלּוּם, בְּהַ בְּשִׁעָה

17 בְּשִׁעָה שְׁנַיִשׁ עֲנִיָּן שֶׁל מִלְחָמָה, כְּאֲמָרוּ מְקָרֵב לִי,
18 הִנֵּה עַל זֶה מְבָאֵר בְּהַמְשָׁף הַפְּתוּב], כִּי בְּרַבִּים

19 הָיוּ עֲמָדִי, כְּדֹאֵיִתָּא בִּירוּשְׁלָמִי⁵ שֶׁקָּאֵי עַל דּוֹד
20 בְּעֵת מִלְחָמָתוֹ עִם אַבְשָׁלוֹם, שְׁגַם אֲנָשֵׁי אַבְשָׁלוֹם

21 הִתְפַּלְּלוּ לְנִצְחוֹנוֹ שֶׁל דּוֹד, וְלִכֵּן פְּדָה בְּשִׁלּוּם
22 נַפְשֵׁי. וְנִמְצָא, דְּמָה שֶׁפְּתוּב כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי

23 הוּא נְתִינָת טַעַם עַל זֶה שֶׁפְּדָה בְּשִׁלּוּם נַפְשֵׁי. אֵף עַל פִּי זֶה, אֵינּוּ מוּבָן דִּרְשָׁת
24 רַז"ל בְּגִמְרָא שֶׁפְּדָה בְּשִׁלּוּם נַפְשֵׁי קָאֵי עַל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסִידִים

25 כּוֹי (שֶׁעֲנִיָּן הַתּוֹרָה וּגִמְלוֹת חֲסִידִים הוּא סְגוּלָה לְפְדִיָּה בְּשִׁלּוּם), שֶׁהִרִי לְפִי
26 הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט, הַטַּעַם עַל הַפְּדִיָּה הוּא רַק כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי (שֶׁהִתְפַּלְּלוּ

27 הוּא נְתִינָת טַעַם עַל זֶה שֶׁפְּדָה בְּשִׁלּוּם נַפְשֵׁי. אֵף עַל פִּי זֶה, אֵינּוּ מוּבָן דִּרְשָׁת
28 רַז"ל בְּגִמְרָא שֶׁפְּדָה בְּשִׁלּוּם נַפְשֵׁי קָאֵי עַל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסִידִים

29 כּוֹי (שֶׁעֲנִיָּן הַתּוֹרָה וּגִמְלוֹת חֲסִידִים הוּא סְגוּלָה לְפְדִיָּה בְּשִׁלּוּם), שֶׁהִרִי לְפִי
30 הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט, הַטַּעַם עַל הַפְּדִיָּה הוּא רַק כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי (שֶׁהִתְפַּלְּלוּ

31 הוּא נְתִינָת טַעַם עַל זֶה שֶׁפְּדָה בְּשִׁלּוּם נַפְשֵׁי. אֵף עַל פִּי זֶה, אֵינּוּ מוּבָן דִּרְשָׁת
32 רַז"ל בְּגִמְרָא שֶׁפְּדָה בְּשִׁלּוּם נַפְשֵׁי קָאֵי עַל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסִידִים

33 כּוֹי (שֶׁעֲנִיָּן הַתּוֹרָה וּגִמְלוֹת חֲסִידִים הוּא סְגוּלָה לְפְדִיָּה בְּשִׁלּוּם), שֶׁהִרִי לְפִי
34 הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט, הַטַּעַם עַל הַפְּדִיָּה הוּא רַק כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי (שֶׁהִתְפַּלְּלוּ

(1) תהלים נה, יט. (2) ברכות ה, א. (3) פרש"י ברכות שם. (4) משלי ג, יז. (5) סוטה פ"א ה"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲנִין וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצָּבוּר, וְאֵין זֶה עֲנִין הַפְּדִיָּה בְּשֵׁיף
 2 לְהַעֲוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבִגְמִילוֹת חֲסָדִים שְׁלֹמְדוֹ רַז"ל מִתִּיבַת
 3 שְׁלֹום (פִּינֵן שְׁתוֹרָה וּגְמִילוֹת חֲסָדִים עֲנִינָם שְׁלֹום), פִּינֵן
 4 שְׁלֹפִי הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט קָאִי מְכוּונָה תִּיבַת הַמִּילָה בְּשְׁלֹום
 5 שִׁבְכֶסֶק 'פְּדוּה בְּשֵׁלֹום נַפְשִׁי' עַל
 6 אֹפֶן הַפְּדִיָּה (שְׁהַפְּדִיָּה הִיְתָה
 7 בְּאֹפֶן שֶׁל שְׁלֹום לֹא פִּעֵט),
 8 וְלֹא עַל סִיבַת הַפְּדִיָּה
 9 (שְׁהַפְּדִיָּה הִיְתָה עַל יְדֵי
 10 שְׁלֹום, תוֹרָה וּגְמִילוֹת
 11 חֲסָדִים), וְאִילוּ סִיבַת הַפְּדִיָּה
 12 אֵינָה רְמוּזָה בְּמִילָה 'בְּשֵׁלֹום' אֵלָא
 13 נִתְבְּאָרָה בְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב שֶׁם
 14 נֹאמְרוּ שֶׁהַפְּדִיָּה בְּשֵׁלֹום הִיְתָה כִּי
 15 כְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי.
 16 וְנִמְצָא, לְאוֹר הָאִמּוֹר לְעִיל שֶׁהַפִּירוּשׁ
 17 הַפְּשׁוּט בְּכַתוּב הוּא שֶׁהַפְּדִיָּה הִיְתָה
 18 בְּשֵׁלֹום וְהִסִּיבָה לְפָדִיָּה הִיא תְּפִילָה
 19 הַרְבִּים, אֲנִשִׁי אֲבִשְׁלֹום. וְאִילוּ פִירוּשׁ
 20 הַגְּמָרָא הוּא שֶׁהַפְּדִיָּה נִעְשְׂתָה עַל יְדֵי
 21 הַשְׁלֹום שִׁישׁ שְׁנֵי פִירוּשִׁים
 22 בְּעֲנִין פְּדָה בְּשְׁלֹום.
 23 הִרְאִישׁוּן, פִּירוּשׁ אַחַד ב'פְּדָה
 24 בְּשֵׁלֹום נַפְשִׁי' הוּא, פִּירוּשׁ הַגְּמָרָא,
 25 שְׁהַפְּדִיָּה נִעְשְׂתָה עַל יְדֵי עֲנִין
 26 הַשְׁלֹום, דְּהֵינּוּ תוֹרָה
 27 וּגְמִילוֹת חֲסָדִים שְׁכֹאמֹור שִׁיכִים
 28 לְשֵׁלֹום, וְיֵשׁ לֹמְרֵי, שְׁפָזָה בְּעִין
 29 הַשִּׁיכּוֹת לְשֵׁלֹום שֶׁל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה
 30 וּבִגְמִילוֹת חֲסָדִים נִכְלָל גַּם הַדְּבַר
 31 הַשְּׁלִישִׁי הַנּוֹכַח בְּגְמָרָא בְּהַקְשֵׁר זֶה
 32 עֲנִין הַתְּפִלָּה בְּצָבוּר, שְׁגֵם הוּא
 33 קְשׁוֹר בְּעִין הַשְׁלֹום דְּכִינֵן
 34 שְׁהַמְתַּפְּלֵל עִם הַצָּבוּר כּוֹלֵל
 35 אֶת עֲצָמוֹ בִּיחַד עִם הַצָּבוּר,⁶
 36 הָרִי זֶה גַּם עֲנִין שֶׁל שְׁלֹום.
 37 וְהַשְּׁנִי, וּפִירוּשׁ שְׁנֵי ב'פְּדָה בְּשֵׁלֹום
 38 נַפְשִׁי' הוּא שְׁהַפְּדִיָּה הִיא בְּאֹפֶן
 39 שֶׁל שְׁלֹום, פְּדִיָּה לֹא מִלְחָמוֹת
 40 וְלֹא פִּעֵט, וְהֵינּוּ, שְׁעֲנִין
 41 הַשְׁלֹום מְבַאֵר רַק אֶת אֹפֶן צוֹרֵת הַפְּדִיָּה, וְאִילוּ הַטַּעַם עַל
 42 זֶה הִסִּיבָה לְכַךְ שׁוּה הִיָּה אֹפֶן הַפְּדִיָּה נִתְבְּאָר בְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב כִּי

הַסִּיבָה לְכַךְ שֶׁהַפְּדִיָּה הִיְתָה בְּשֵׁלֹום הִיא כִּי כְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי (פְּנִזְכָּר
 לְעִיל).
 וְצָרִיף לְהַבִּין, כִּי צֵד מִתְאַיִמִים שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים יַחַד וְאִין
 מְשֻׁלְבִים יַחַד שְׁנֵי פִירוּשִׁים כֹּל כִּךְ שׁוּנִים לְאוֹתוֹ פְּסוּק?
 (ב) וְלְהַבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים
 תְּחִלָּה הַמְּבַאֵר בְּתַנְיָא,⁷ שְׁלֹכְל אִישׁ יִשְׂרָאֵל יֵשׁ
 שְׁתֵּי נִשְׁמוֹת שֶׁהֵן שְׁתֵּי נַפְשׁוֹת, נֶפֶשׁ אַחַת הִיא
 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְנֶפֶשׁ הַשְּׁנִית בִּישְׂרָאֵל הִיא חֶלֶק
 אֱלוֹקָה מִמַּעַל מִמַּשׁ. וּמְבַאֵר בְּאַרְוֶכָּה,⁸ שְׁפָל
 אַחַת מֵהֶם חִפְצָה וּרְצוֹנָה שְׁתֵּהָא הִיא לְבַדָּה
 הַמּוֹשְׁלֵת עַל הָעִיר קְטַנָּה זֶה הַגּוֹף,⁹ וּמִצֵּד זֶה
 נֶעֱשֶׂה עֲנִין שֶׁל
 אַחַת מֵהֶם חִפְצָה וּרְצוֹנָה שְׁתֵּהָא הִיא לְבַדָּה
 הַמּוֹשְׁלֵת עַל הָעִיר קְטַנָּה זֶה הַגּוֹף,⁹ וּמִצֵּד זֶה
 נֶעֱשֶׂה עֲנִין שֶׁל מִלְחָמָה (קֶרֶב) בֵּינֵיהֶם. וּמִלְחָמָה
 זֹו הִיא תְּכִלִּית בְּרִיאַת הָאָדָם, כִּי דוּעַ¹⁰ שְׁהַנְשָׂמָה
 אֶת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלוֹקִית שֶׁנִּצְנַח אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, כִּי דוּעַ¹⁰ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת

(6) ראה ברכות לו, רע"א. (7) ספ"א ורפ"ב. (8) פרק ט. (9) נדרים לב, ב. (10) תניא פל"ז (מח, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ה'הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל, ובהיותה בשורשה
 2 ומקורה למעלה לא היה חסר לה כלום ולא ירדה למטה - ששם
 3 היינו למטה ישנה ההתנגדות של נפש הבהמית והגוף וחלקו
 4 בעולם הרברים והענינים הגשמיים שהאדם בא במגע איתם שגם הם, בגלל
 5 חומריותם, מתנגדים לנפש האלוקית
 6 כמו הנפש הבהמית והגוף - והנשמה
 7 לא ירדה למטה, להתמודד עם
 8 ההתנגדות הזו, כשביל לתקן את עצמה
 9 אלא יירדה של הנשמה היא פדי
 10 לברר להפריד את הטוב מהרע ולתקן
 11 ולהעלות את הגוף ונפש
 12 הבהמית וחלקו בעולם.
 13 שזוהי הבירור והתיקון של הגוף,
 14 הנפש הבהמית וחלקו בעולם היא
 15 העבודה שבשבילה ירדה
 16 הנשמה למטה.
 17 והנה עבודה זו של הנפש
 18 האלוקית, להתגבר על הנפש הבהמית
 19 ולתקנה יכולה להיות בכמה
 20 אפנים (באופן של מלחמה או
 21 באופן של מנוחה פדלקמן סעיף
 22 ג'). ובהקדים, שיש אופן
 23 עבודה שנפש האלקית לא
 24 תהיה לה שיכות כלל עם
 25 הגוף ונפש הבהמית, אלא
 26 הנפש האלוקית עוסקת בעבודה נעלית
 27 לעצמה, מבלי להתעסק בבירור ותיקון
 28 הנפש הבהמית והגוף. ובפרט ואופן
 29 זה של עבודה, שהנפש האלוקית לא
 30 מתעסקת (ישירות) בתיקון הגוף והנפש
 31 הבהמית, הוא במיוחד פאשר
 32 נשמת אדם גבוה לאין קץ
 33 מתלבשת בגוף אדם נבזה
 34 ושפל (כמובא בתנאי¹¹),
 35 באות מאותו מקור למעלה באלוקות, ובכל זאת, כאשר האב מקדש עצמו,
 36 יהיה לנשמה "לבוש" (תכונות אופי) קדוש ונעלה יותר, ואפילו נשמה גבוהה
 37 זקוקה לקידוש האב לצורך ה"לבוש", אבל הנשמה עצמה אינה תלויה באדם,
 38 גם לא בהורים, ואדרבה - לפעמים נשמת אדם גבוה לאין קץ בא להיות בנו
 39 של אדם נבזה ושפל כו', כמובא בכתבי האריז"ל כי לפעמים יש נשמה גבוהה
 40 מאד שה'סיטרא אחרא' מתנגדת לירידתה למטה, כי בעבודתה בטל את כל
 41 מציאות הקליפה, ואזי נותנים נשמה זו לאדם נבזה ושפל שאינו מקדש עצמו
 42 כו', שאז ה"לבוש" והאופי הוא גם ורבים הסיכויים שיהיה רשע, ואז

ה'חיצונים' יקבלו "תוספת ניקה", אך הקדוש ברוך יביא לכך שלבסוף ישוב
 בתשובה ונשמתו תעלה מעלה מעלה. ונמצא שיכולה להיות נשמה גבוהה
 מאד גם אצל אדם נבזה ושפל, ועל פי זה מבאר שבמקרה כזה במיוחד, שאז
 גדול ביותר ריחוק הערך שבין רוחניות הנשמה שהיא נשמה
 גבוהה ונעלית ביותר לגשמיות
 וקמריות הגוף, שהוא נבזה
 ושפל, ולכן בגלל המרחק והפער
 הגדול בין מודריגת הנשמה הגבוהה
 למודריגת הגוף הנחות יכולה
 להיות עבודת הנשמה באופן
 שלא תהיה לה שיכות עם
 נפש הבהמית והגוף בשונה
 ממצב שבו הנשמה אינה גבוהה כל כך
 והגוף אינו נחות כל כך, שאז יש
 ביניהם שייכות יותר קרובה, הרי כאשר
 ישנו ריחוק הערך ופער גדול יותר, יש
 יותר אפשרות שהנשמה תעבוד את
 עבודתה בלי קשר ושייכות לגוף.
 והיינו, שהנשמה הנפש האלוקית
 כשלעצמה תהיה שקועה
 בהשגה אלקית, על דרך
 דוגמא כפי שהיתה הנשמה
 קודם ירידתה למטה, שאז
 השיגה אלוקות והיתה דביקות
 לאלוקות כמו שכתוב¹² חי הוי'
 אשר עמדתו לפניו, לפי פשוטו,
 אלו הם דברי אלישע הנביא, לאחר
 שטיהר את נעמן מצרעתו ונעמן רצה
 לתת לו מתנות, אלישע אמר 'חי ה',
 לשון שבועה, אשר עמדתו לפניו, שלא
 יקח מירו מתנות, ובתורת החסידות
 מפרשים את הכתוב על הנשמה שקודם
 ירידתה למטה היתה עומדת לפני ה'
 ואין עמידה אלא תפלה¹³,
 "ועמד פנחס ויפלה" וכמו כן
 קודם שירדה למטה, כך גם עתה
 עומדת הנשמה באהבה ויראה
 כו', אבל אין זה ההשגות באלוקות והאהבה ויראה שיש לנשמה, לא
 שייך כלל אל הגוף והנפש הבהמית, שנשארים במעמדם
 ובמצבם ולא משתנים ולא מתעלים, כי הנשמה עובדת את עבודתה בנפרד
 ובמנותק מהם. ולכן, הנה פאשר נפש האלקית היא בגילוי
 ובתוקף, אזי לא נרגשת מציאות הגוף ונפש הבהמית כי
 הנשמה נמצאת במעמד ומצב נעלה שבו הגוף והנפש הבהמית אינם

(11) שם ספ"ב. (12) מלכים"ב ה, טז. (13) ברכות ו, ב. כו, ב. ב"ר פס"ח, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תופסים מקום ועל אחת כמה וכמה כל עניניהם, ואם הגוף והנפש
 2 הבהמית עצמם אינם תופסים מקום ומציאותם לא נרגשת, קל-יחומר
 3 שעניניהם, שיש בהם פחות תוקף מאשר הגוף והנפש הבהמית עצמם, אינם
 4 תופסים מקום כלל, אבל כפאשר האדם מסלק את עצמו (בשעת
 5 ער טראגט זיך אפ מרחיק
 6 ומבריל את עצמו) מההשגה ועל אחת כמה וכמה כל עניניהם, אבל כפאשר
 7 האלקית ולא עסוק בה ולא שקוע 2 מסלק את עצמו (בשעת ער טראגט זיך אפ)
 8 בה, הרי פיון שבגוף ונפש 3 מההשגה האלקית, הרי פיון שבגוף ונפש
 9 הבהמית לא נפעל בירור 4 הפהמית לא נפעל בירור
 10 וזיכוף פלל, כי כאמור ההשגות 5 להיות שיפול למטה מן הקצה אל הקצה. וזהו
 11 והאהבה ויראה היו רק של הנשמה 6 גם מה שאיתא בגמרא¹⁴ המתפלל צריך שיתן
 12 עצמה ללא שייכות וללא השפעה על 7 עניו למטה ולבו למעלה, ומבואר בזה¹⁵, שאם
 13 הגוף ועל הנפש הבהמית אזי יכול 8 לא יהיה לו קישור עם המטה, הרי עם היות
 14 להיות שיפול למטה מן 9 שבשעת התפלה (שענינה התקשרות
 15 הקצה אל הקצה כי כעת הנפש 10 והתחברות¹⁶) נמצא אמנם למעלה, מפל מקום,
 16 האלוקית לא עסוקה באלוקות, ואילו 11 לאחר התפלה, שאז צריכה להיות העבודה
 17 הגוף והנפש הבהמית הם בתוקף רב, 12 דבכל דרכיך דעהו¹⁷, שזוהי תכלית הפיונה
 18 ולכן יש חשש לירידה גדולה ביותר, 13 שהאדם יעבוד את הקב"ה בכל עניו, הרי פיון
 19 מלמעלה מעלה ביותר ועד למטה מטה 14 שלא פעל מאומה בהגוף ונפש הבהמית, אזי
 20 מלמעלה מעלה ביותר ועד למטה מטה 15 יכול לפול למטה מן הקצה אל הקצה. ולכן,
 21 ביותר. 16 הנה אופן העבודה הרצוי הוא, שלמרות גודל
 22 וזהו גם מה שאיתא מובא 17 ריחוק הערך שבין הנשמה והגוף, מפל מקום
 23 בגמרא¹⁴ המתפלל צריך 18 כתיב¹⁸ הלו אה עשו ליעקב, שהמברר (יעקב)
 24 שיתן עניו למטה לשלב 19 והמתברר (עשו) עומדים בערך ובאתנה זה לזה,
 25 בתפלתו התבוננות אודות ביטול 20 והיינו, שעד כמה שיהיו נראים רחוקים זה מזה,
 26 הנבראים התחנונים לאלוקות ולבו 21 צריך לידע אשר לפום גמלא שיהנא¹⁹, וכיין
 27 למעלה התבוננות בעניי אלוקות 22 לאשורו לא יפול חס ושלום, כי הרי נתאמת אצלו אחרות ה' למטה בעיני
 28 נעלים, ומבואר בזה¹⁵, בתורת 23 בשר²⁰.
 29 חסידות, שאם לא יהיה לו 24 ולכן, הנה אופן העבודה הרצוי הוא, שלמרות גודל ריחוק
 30 קישור עם המטה, אלא יעסוק 25 הערך שבין הנשמה האלוקית הנעלית והגוף הגשמי הנחות, מפל
 31 בעבודת התפילה רק בהשגת אלוקות 26 מקום כתיב¹⁸ בנבות מלאכי הלו אה עשו ליעקב, שהמברר
 32 בענינים נעלים ומופשטים ובדיקות באלקות בדרגות שלמעלה מהעולמות 27 (יעקב) והמתברר (עשו) ובנמשל לעניינו, הנפש האלוקית המבררת
 33 הרי עם היות שבשעת התפלה (שענינה התקשרות 28 והנפש הבהמית המתבררת עומדים בערך ויש ביניהם יחס וקשר
 34 והתחברות¹⁶ כמבואר בתורה אור לאדמו"ר הזקן: "תפלה הוא לשון חבור 29 ובאתנה זה לזה, והיינו, שעד כמה שיהיו נראים רחוקים
 35 כמו נפתולי נפתלי, ובלשון המשנה התופל כלי חרס... וכן בעבודת ה' היא 30 זה מזה, ואכן יש ביניהם מרחק ופער גדול, בכל זאת צריך לידע אשר
 36 התקשרות ודיקות הנפש בשרשה) נמצא אמנם האדם המתפלל בחיבור 31 כלשון הגמרא לפום גמלא שיהנא¹⁹, ומפרש רש"י: "לפי כח הגמל
 37 למעלה ודבק באלוקות, מפל מקום, לאחר התפלה, שאז 32 לאשורו לא יפול חס ושלום, כי הרי נתאמת אצלו אחרות ה' למטה בעיני
 38 צריכה להיות העבודה דבכל דרכיך דעהו¹⁷, כלשון הכתוב 33 בשר²⁰.
 39 במשלי, היינו לעבוד את ה' ולדעת את ה' בעיסקים בעניי העולם שזוהי 34 כלשון הגמרא לפום גמלא שיהנא¹⁹, ומפרש רש"י: "לפי כח הגמל
 40 תכלית הפיונה שהאדם יעבוד את הקב"ה בכל עניו 35 ויעיסקויו של האדם, ולא רק בלימוד התורה וקיום המצות, הרי פיון שלא

(14) יבמות קה, ב. 15) ראה לקו"ת פ' ראה כד, א. סהמ"צ להצ"צ כד, א. קונטרס התפלה פי"ג. ועוד. ד"ה פדה בשלום
 טו"ב כסלו תשמ"א פ"ד (תו"מ סה"מ כסלו ע' צ). (16) ראה תו"א תרומה עט, סע"ד ואילך. (17) משלי ג, ו. (18) מלאכי
 א, ב. (19) כתובות סז, א.

פדה בשלום נפשי

ביאור בדרך אפשר

1 הגוף והנפש הבהמית ויחדרו גם בהם, שְׁלַכְן צָרִיף האדם המתבונן
 2 בעניני אלוקות בנפשו האלוקית לְעִמּוֹד בְּקִירוּב אֱלֹהִים אל הגוף
 3 והנפש הבהמית (אף שְׁבִשְׁבִיל זֶה כדי לרדת ולהתקרב לגוף ולנפש
 4 הבהמית צָרִיף לְהַפְסִיק מְדַבְּקוֹתוֹ בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה כו') באופן
 5 ששייך לנפש האלוקית לבודה, והגוף
 6 והנפש הבהמית לא שייכים לזה),
 7 כְּדֵי שְׂיֻכַּל לְפַעוֹל בִּירוּר
 8 וְזִיכּוּף בְּגוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ הַבְּהֵמִית,
 9 וּבְמִילָא וכאשר יברר ויזכך את הגוף
 10 ואת הנפש הבהמית שלו, ממילא יפעל
 11 ביורר ויזכך גם בְּחֻלְקוֹ בְּעוֹלָם
 12 אותם דברים בעולם שהוא בא איתם
 13 כמגע ומשתמש בהם והם החלק
 14 בעולם שעליו בפרט מוטל לתקן ולברר
 15 (כמבואר בספר התיניא (פרק לז): "כי
 16 כללות ישראל שהם ששים רבוא
 17 נשמות פריטות הם כללות החיות של
 18 כללות העולם, כי בשבילם נברא וכל
 19 פרט מהם הוא כולל ושייך לו החיות
 20 של חלק אחד מששים רבוא מכללות
 21 העולם התלוי בנפשו החיונית להעלותו
 22 לה' בעלייתה, והיינו במה שמשתמש
 23 מעולם הזה לצורך גופו ונפשו החיונית
 24 לעבודת ה' כגון אכילה ושתייה
 25 ודומיהם ודירה וכל כלי תשמישיו אלא
 26 שששים רבוא נשמות פריטות אלו הן
 27 שרשים וכל שרש מתחלק לששים
 28 רבוא ניצוצות...").
 29 אָמְנָם בְּעִבּוּדָה זֶה של פעולת
 30 הנפש האלוקית לברר ולזכך את הגוף
 31 ואת הנפש הבהמית על ידי התקרבות
 32 אליהם והתלבשות בהם גּוֹפָא
 33 בעבודה זו עצמה יֵשׁ שְׁנֵי אָפְנִים,
 34 בְּדֶרֶךְ מַלְחָמָה או בְּדֶרֶךְ
 35 מְנוּחָה²² כפי שממשיך ומבאר בהרחבה.
 36 אֹפֶן הָרֵאשׁוֹן של פעולת הנפש האלוקית על הגוף והנפש הבהמית הוא
 37 בְּדֶרֶךְ מַלְחָמָה, דְּהֵינּוּ, פְּאֶשֶׁר האדם העובד את ה' בדרך זו קוֹבֵעַ
 38 אֶת סֵדֶר הָעֵבֻדָה בְּאֹפֶן שֶׁל מִדְּיָה וְהַגְבְּלָה, ולא בתוקף
 39 מוחלט שמעל ומעבר לכל הגבלה, וּבְכַלְלוֹת באופן כללי הוא עֲנִין
 40 הָעֵבֻדָה שְׁעַל פִּי טַעַם וְשִׁכְל, שהיא עבודה מוגבלת עד כמה
 41 שהשכל וההיגיון מחייבים, אך לא מעבר לכך, וְהֵינּוּ, שְׁנֹכְנֵס בְּטַעֲנָה

ביאור בדרך אפשר

42 וּמַעֲנָה עם הנפש הבהמית לְהִבִּין וּלְהַסְבִּיר באופן המובן ומתקבל
 43 בשכל אנושי שְׁאֲלָאוֹת הוא דְּבַר טוֹב בכלל, וְטוֹב לְפָנָיו בפרט.
 44 וְכִינּוֹן שְׁהַשְׁכֵּל האנושי יֵשׁ בוֹ נְטִיּוֹת לְקוֹ אֶחָד או לְקוֹ
 45 הַהֶפְסֵכִי, כי בשונה מהרגש שהוא בקו אחד, חסד או גבורה, אהבה או
 46 שנאה, וכל קו הוא בסתירה לקו
 47 ההפוך, הרי השכל נושא הפכים ויכול
 48 להבין שתי סברות סותרות והפכויות,
 49 הָרֵי זֶה נוֹתֵן מְקוֹם לְטַעֲנוֹת
 50 שכליות שֶׁל הַצַּד שְׁפָנְגָד שמתנגד
 51 לאלוקות ולהכרה שאלוקות היא טוב.
 52 וְכִינּוֹן שְׁיֵשׁ טַעֲנוֹת שכליות
 53 מֵהַצַּד שְׁפָנְגָד, צָרִיף לְהַפְסֵס
 54 בְּמַלְחָמָה עם הצד שכנגד, היינו
 55 הנפש הבהמית, וּלְהַשְׁתַּדֵּל
 56 שְׁטַעֲנוּתָיו הטענות והנימוקים של
 57 הנפש האלוקית יִכְבְּשׁוּ אֶת
 58 טַעֲנוֹת הַצַּד שְׁפָנְגָד ויבטלו אותן,
 59 כך שהצד שכנגד ישנה את עמדתו
 60 ויעבור לצד הנפש האלוקית. וְכִינּוֹן
 61 שְׁהַנִּיחַ נְתִינַת מְקוֹם לְצַד
 62 שְׁפָנְגָד שְׁגַם הוא יִצְיַע אֶת
 63 טַעֲנוּתָיו, וכאמור שמלכתחילה
 64 הגישה היא באופן מוגבל, עד כמה
 65 שהשכל מחייב, ואל מול השכל של
 66 הנפש האלוקית יש את השכל של
 67 הנפש הבהמית, וְעַל דֶּרֶךְ לשון
 68 הגמרא ש'בינונים', אלה שיש להם שני
 69 יצרים זֶה היצר הטוב וְזֶה היצר הרע
 70 שׁוֹפְטִין²³, שְׁזֶה אוֹמֵר דַּעְתּוֹ
 71 וְזֶה אוֹמֵר דַּעְתּוֹ, היינו שנותנים
 72 מקום גם לדעתו של היצר הרע
 73 ומאפשרים לו להביע אותה, הִנֵּה
 74 מאחר שמלכתחילה יש נתינת מקום
 75 לדעת הנפש הבהמית, גַּם פְּאֶשֶׁר
 76 מְנַצְּחוֹ והנפש האלוקית מתגברת על הנפש הבהמית ומכניעה אותה לְפִי
 77 שְׁעָה, הָרֵי כִּינּוֹן שְׁנַצְּחוֹן זֶה בָּא עַל יְדֵי מַלְחָמָה עם הצד
 78 שכנגד, הנפש הבהמית, וְלִפְנֵי זֶה לפני הניצחון וההכנעה של הנפש
 79 הבהמית הָיָה זְמַן שְׁהָיָה לְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית תְּפִיסָה וְאַחִיזָה עַל
 80 יְדֵי הַצָּעַת טַעֲנוּתָיו, והיתה לו אפשרות להשמיע את טענותיו ולנסות
 81 להשליט את הרצונות שלה על הגוף שיסור למשמעתה, אֲזִי כוֹל לְהִיּוֹת
 82 שְׁלֹאֲחֵר זְמַן כעבור זמן לאחר שהנפש הבהמית נכנעה יְהִיָה חוֹזֵר

(22) בהבא לקמן – ראה המשך פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קסב [קעג] ואילך), תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 106 ואילך). בהנסמן לקמן הערה 32. (23) ברכות סא, ב. וראה תניא פי"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְנִיעוּר, וְיִתְחִיל עוֹד הַפַּעַם אֶת כָּל הָעֲנָן מִתְחִילָתוֹ כִּאִילוֹ לֹא
 2 נִיצְחוֹ אוֹתָהּ.
 3 וְאוֹפֵן הַשָּׁנִי שֶׁל פְּעוּלַת הַנֶּפֶשׁ הָאלוּקִית עַל הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הוּא
 4 בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה, וְהֵינּוּ, שְׂאֵף שְׂאִינוֹ בְּהַבְדֵּלָה לְגַמְרֵי לְעֶסֶק
 5 בְּעֲנִינִים רוּחָנִיִּים בְּלִבְד, לְמֵרוֹת
 6 שֶׁהָאָדָם עוֹבֵד אֶת ה' בְּנִפְשׁוֹ הָאלוּקִית
 7 בְּאוֹפֵן כּוֹז שְׂאִינוֹ נִבְדֵּל וּמְנוּחָק לְגַמְרֵי
 8 מִהַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְעוֹסֵק רַק
 9 בְּעֲנִינִים רוּחָנִיִּים נְעִלִים שֶׁלֹּא שִׂיכִים
 10 כִּלְל לְגוֹף וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, אֲלֵא
 11 עֲבוֹדָתוֹ שֶׁהוּא עוֹבֵד אֶת ה' בְּנִפְשׁוֹ
 12 הָאלוּקִית הִיא בְּאוֹפֵן דְּמִקְרָב
 13 לִי, 'קָרֵב' כְּמוֹכֵן שֶׁל קִירֹב, הֵינּוּ
 14 שְׂקָשׁוֹר עִם הַגּוֹף וְנִפְשׁ
 15 הַבְּהֵמִית כּוֹ, וְכֹא אִיתִם בְּמַגֵּעַ
 16 קָרֹב, וְהַנֶּפֶשׁ הָאלוּקִית מִתְלַבֶּשֶׁת בְּנִפְשׁ
 17 הַבְּהֵמִית, מִכָּל מְקוֹם, אִין זֶה
 18 'קָרֹב' בְּאוֹפֵן שְׂנַכְנַס הַנֶּפֶשׁ
 19 הָאלוּקִית עִמָּהֶם עִם הַגּוֹף וְנִפְשׁ
 20 הַבְּהֵמִית בְּטַעֲנוֹת וּמַעֲנוֹת בְּאוֹפֵן
 21 כּוֹז שֶׁגַם לְטַעֲנוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 22 שֶׁהִיא הַצַּד שֶׁכִּנְגַד הַנֶּפֶשׁ הָאלוּקִית, יֵשׁ
 23 גַּם נִתְּיַת מְקוֹם, וְקוֹבֵעַ עֲבוֹדָתוֹ
 24 עַל פִּי שֶׁכָּל וְטַעַם וְדַעַת,
 25 בְּאוֹפֵן שִׁיבּוֹן וְיִתְקַבֵּל גַּם אֲצֵל הַנֶּפֶשׁ
 26 הַבְּהֵמִית שְׂאֵז כֹּאשֶׁר מִלְכַתְחִילָה
 27 הָעֲבוּדָה נִקְבַּעַה כִּךְ שִׁישׁ נִתְּיַת מְקוֹם
 28 וְתַפִּיסַת מְקוֹם לְטַעֲנוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 29 הַבְּהֵמִית, יְכוּלִים גַּם הֵם הַגּוֹף
 30 וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית לְהַצִּיעַ טַעֲנוּתֵיהֶם
 31 בְּנִזְכָּר לְעִיל, שֶׁאֵז יִשְׁנֵה סִכְנָה שֶׁגַם
 32 אִם יִצְלִיחַ לְהִתְגַּבֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 33 וְלֹהֲכִנֵּעַ אוֹתָהּ, לְפִי שְׁעָה, כִּיּוֹן שֶׁסוּף
 34 סוּף יֵשׁ לֵה נִתְּיַת מְקוֹם, יְכוּל לְהִיּוֹת
 35 שֶׁלֹּאֲחֵר מִכֵּן תִּהְיֶה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית 'חֹזֵר וְנִיעוּר', וְלִכֵּן בְּבִיּוּר בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה
 36 מִלְכַתְחִילָה הִדְבָּרִים לֹא נִמְצְאִים בְּתוֹךְ גִּדְרֵי הַשֶּׁכֶל וְהַחֲסָרָה בְּהַתְּאֵמָה לְנִפְשׁ
 37 הַבְּהֵמִית אֲלֵא הוּא הָאָדָם הָעוֹבֵד אֶת ה' שֶׁמְגַבֵּיר אֶת נִפְשׁוֹ הָאלוּקִית עַל
 38 הַבְּהֵמִית הוֹלֵךְ בְּתַקִּיפוֹת, וּבְתוֹקֵף הָרָצוֹן וְהַעֲוֹנָג, שֶׁהִרְצוֹן שֶׁלוֹ
 39 הוּא בְּעֲנִינֵי אִלוּקִיּוֹת וְהַעֲוֹנָג שֶׁלוֹ הוּא בְּעֲנִינֵי אִלוּקִיּוֹת, וְהִרְצוֹן וְהַעֲוֹנָג הֵם כּוֹחוֹת
 40 נֶפֶשׁ נְעִלִים יוֹתֵר וְחוֹזְקִים יוֹתֵר מִהַשֶּׁכֶל, וְהַתּוֹקֵף הוּא בְּרַמָּה כּוֹאֵת שְׂאֵי
 41 אֲפֹשֶׁר שֶׁלֹּא יִתְכַן בְּאוֹפֵן אֲחֵר, וְאִין בְּכִלְל נִתְּיַת מְקוֹם וְאִפְשׁוּרוֹת אֲחֵר
 42 מִלְבַּד רִבִּיקוֹת בְּעֲנִינֵי אִלוּקִיּוֹת, וְקָלְלוֹת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁבָּה הוּא עוֹבֵד אֶת ה'

ביאור בדרך אפשר

1 שמכל מקום בעבודה זו כן משפיעים על הגוף והנפש הבהמית ואפילו ביתר
 2 שאת מאשר בעבודה שעל פי טעם ודעת, כי, הנה בעבודה שפדרף
 3 מנוחה, הרי זה הפעולה וההשפעה על הגוף והנפש הבהמית באופן
 4 שפועל עליהם פעולה והשפעה גדולה ביותר שלא זו בלבד שלא
 5 יהיו מנגדים, אלא אדרבה,
 6 שהאיוב עצמו נהפך לאוהב,
 7 שמשמיע לו בעבודת ה', כי
 8 כאשר העבודה של הנפש האלוקית
 9 היא בתוקף רב, יש לזה השפעה גדולה
 10 עוד יותר.
 11 והנה פללות החילוק ההבדל
 12 הכללי שבין שני אפני עבודה
 13 הנזכרים לעיל עבודה בדרך
 14 'מלחמה' ועבודה בדרך 'מנוחה' הוא
 15 החילוק ההבדל שבין העבודה
 16 דששת ימי החל שהיא עבודה
 17 בדרך מלחמה לעבודה דיום
 18 השבת שהיא עבודה בדרך מנוחה,
 19 כפי שממשיך ומבאר.
 20 דהנה, בימי החל העבודה
 21 היא בדרך מלחמה, שזהו מה
 22 שכתוב²⁵ בתורה, בעשרת הדברות,
 23 שששת ימים תעבד, והכתוב הוא
 24 בלשון של ציווי שצריך להתעסק
 25 עם עובדין דחל, מעשים ופעולות
 26 של חולין, שבשביביל זה כדי
 27 להתעסק בדברי חולין צריך לירד
 28 לעניני עולם הזה ולהתלבש
 29 בהם כו' ואי אפשר להישאר במצב
 30 של ירחוק מהעולם ולהיות מופשט
 31 מעניני העולם. ואף שענין זה
 32 הוא בבחינת מאן דמחוי
 33 במחוג קמיה מלפא כו'²⁶, מסופר בגמרא שרבי יהושע בן חנניה היה
 34 עומד בבית הקיסר, ובפני הקיסר, הראה לו אפיקורס אחד שהיה שם, ברמו,
 35 על ידי תנועה: העם שאדוני, הקדוש ברוך הוא, החזיר את פניו ממנו. הראה
 36 לו גם הוא, רבי יהושע, לאפיקורס, ופשט את ידו ואמר לו: ידו נטויה עלינו.
 37 אמר הקיסר לרבי יהושע: מה הראה לך, מה רצה לרמו לך? אמר לו: רצה
 38 לרמו לי, העם שהחזיר אדוניו את פניו ממנו, ואני הראיתי לו שידו נטויה
 39 עלינו. אמרו לו לאותו אפיקורס, מה הראית אתה לך? אמר להם: הראיתי לו
 40 העם שהחזיר אדוניו את פניו ממנו, ושאלוהו: ומה הראה לך הוא? אמר להם:
 41 איני יודע, לא הבנתי. אמרו: אדם שאיננו יודע מה מראים לו ברמו, יראה

ביאור בדרך אפשר

תנועות לפני המלך?! הוציאורו והרגוהו. ומוסבר על כך בחסידות שבפני
 המלך צריך להיות בתכלית הביטול ומי שעושה תנועה לפני המלך, מראה
 עצמו למציאות בפני המלך וזוהו רואים עד כמה עבודת ה' צריכה להיות
 בביטול, וכיון שתמיד נמצאים לפני המלך, הקדוש ברוך הוא, כל עשיית
 מלאכה היא למעשה תנועת האדם בפני
 המלך, שאסור לעשות פן, ולכן
 לכאורה כל עשיית מלאכה, גם בימות
 החול, היתה צריכה להיות אסורה,
 מפל מקום, נתנה התורה
 רשות, וגם אפילו ציווי, ולא רק
 רשות, שאף על פי שעומדים
 תמיד קמי מלפא, לפני המלך
 הקדוש ברוך הוא, בכל זאת צריכים
 להתעסק בעובדין דחל מעשים
 ומלאכות של חול. והוא ענין
 עבודת הפירורים, לברר את
 הטוב (ניצוצות הקדושה) הנמצאים
 בתוך הדברים הגשמיים, להפריד את
 הטוב מהרע ולהעלותו לקדושה, וכדי
 לעשות את 'עבודת הביורויים' צריכים
 להתעסק בעניני חול על ידי
 חרישה וזריעה כו', שהם כל
 פרטי הענינים דתנא סידורא
 דפת נקט²⁷, במשנה נימנו אבות
 המלאכות האסורות בשבת, ומבואר
 בגמרא שסדר הדברים שבו נימנו
 המלאכות הוא לפי סדר המלאכות
 הנצרכות להכנת פת לחם, שהתחלה
 היא חרישת הקרקע וזריעת החיטים
 לצורך הקמת, ובכללות הכוונה לעיסוק
 בעניני האדם וסיפוק צרכי האדם בכלל,
 וכדי לעשות את 'עבודת הביורויים'
 צריך לעסוק בעובדין דחול הקשורים (לא רק עם עשה טוב,
 אלא) גם עם סור מרע (פמבואר בדרושי חסידות²⁸), אלא,
 שסוף כל סוף בסופו של דבר, על ידי העיסוק בעניני העולם כראוי הרי
 הוא האדם העובד את ה' גם על ידי התעסקות בעניני העולם מנצח כו',
 ועושה מהם מעניני העולם, על ידי המלאכות שבעצמם הם 'עבודת
 הביורויים' לחם שלבב אנוש יסעד²⁹, כלשון הכתוב בתהילים,
 היינו, שמהפך אותם את עניני העולם שמתעסק בהם לקדושה על
 ידי זה שמבקר את הטוב מהרע ומצדק ומעלה אותם
 וניצוצות הקדושה שבהם חוזרים ועולים למקורם.

(25) יתרו כ, ט. ואתחנן ה, יג. (26) חגיגה ה, ב. וראה המשך מים רבים תרל"ו פפ"ו. ועוד. (27) שבת עד, ב. (28) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'קלא ואילך. (29) תהלים קד, טו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ומִכָּל מְקוֹם, בֵּינוֹן שְׁעִבּוּדָה זֹה הִיא בְּאוֹפֵן שְׁמַנְצַח
 2 בְּמִלְחָמָה, שְׂתַחֲלִיה הִיְתָה נְתִיבַת מְקוֹם לְמִצִּיאוֹת הַמְּנַגֵּד, וְהִיְתָה עִמּוֹ
 3 מִלְחָמָה, וְרַק אַחַר כֵּךְ נִיצַחוּ וְהִכְנִיעוּ אוֹתוֹ, הֵיִינוּ, שְׁלִפִי שְׁעָה לְפָנָי
 4 הַנִּיצַחוֹן הִיָּה אֲצִלוֹ עֲנִין שֶׁל הָעֵלֶם וְהִסְתֵּר, כִּי מֵאַחַר שֶׁלְצַד שִׁכְנַג
 5 יֵשׁ מִצִּיאוֹת, בִּיכּוּלְתוֹ לְהִסְתֵּר, וְגַם
 6 עֲבוּדְתוֹ שֶׁל הָאָדָם הַעוֹבֵד אֶת ה'
 7 לְבַטֵּל הַהֵעֵלֶם וְהִסְתֵּר הִיא
 8 בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה, שְׂנוֹתָן מְקוֹם
 9 וְאַחִיזָה לְצַד שְׁפָנְגֵד, אֲזִי
 10 עֵלּוּל לְהִיּוֹת הַצַּד שִׁכְנַג הַחוּר
 11 וְנִיעוֹר, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה לְפָנָי שְׂנַצְחוּ אוֹתוֹ
 12 וְלָכֵן אֵין זֶה הָעֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה,
 13 עֲבוּדַת הַבִּירוּרִים, שֶׁהִיא עֲבוּדָה בִּימוֹת
 14 הַחוּל, אֵינְנָה תְּכָלִית שְׁלִימוֹת
 15 הָעֲבוּדָה.
 16 וְלִמְעַלָּה מִזֶּה הִיא הָעֲבוּדָה
 17 דִּיּוֹם הַשְּׁבֵת, שְׂאָז בּוֹרֵר
 18 אֲסוּר³⁰, אֵלֵא הַבוֹרֵר (אֵת הַפְּסוּלֵת
 19 מִתּוֹךְ הָאוֹכֵל) הוּא מֵאֵלֵכָה הָאֲסוּרָה
 20 בַּשְּׁבֵת, וְכֵן גַּם בְּעֲבוּדַת הַרוֹחֲנִית,
 21 עֲבוּדַת הַבִּירוּרִים הִיא עֲבוּדָה שְׂאִין
 22 זְמַנָּה בַּשְּׁבֵת, אֵלֵא הָעֲבוּדָה
 23 עוֹבְדִים אֶת ה' בַּשְּׁבֵת הִיא בְּאוֹפֵן
 24 דָּאָז תִּתְעַנֵּג עַל הַיּוֹי³¹, כִּלְשׁוֹן
 25 הַכְּתוּב בִּישְׁעִיה שְׂנוֹרֵשׁ עַל הַשְּׁבֵת
 26 שְׁבָה צִרִיךְ לְהִיּוֹת עוֹנֵג, שְׂזוּהִי
 27 הָעֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה שְׁעִינָה
 28 נִתְבָּאָר לְעִיל בְּהַרְחָבָה.
 29 וְזֵהוּ מַה שְׁנֵאָמַר פְּדָה בְּשָׁלוֹם
 30 נְפִשֵׁי מְקַרְבֵי לִי, דְּעַם הַיּוֹת
 31 שְׁעֲנִין הָעֲבוּדָה צִרִיךְ לְהִיּוֹת
 32 בְּאוֹפֵן דְּמְקַרְבֵי לִי, 'קֹרֵב' מִלְשׁוֹן
 33 קִירוֹב, הֵיִינוּ, לֹא בְּאוֹפֵן שֶׁל
 34 הַבְּדִלָּה וְרִיחּוֹק שֶׁל הַמְּבַרֵר
 35 מֵהַמְּבַתְּרֵר, לְהִיּוֹת מוֹנַח לְגַמְרֵי
 36 בְּהַשְּׁגַת אֱלֻקוֹת, לֹא קִישׁוֹר
 37 וְחִיבוּר כִּלְל עִם הַגּוֹף וְנִפְשׁ
 38 הַבְּהִמִּית, שְׂאִכֵן רְחוּקִים מֵהַנֶּפֶשׁ
 39 הָאֱלֻקִּית בִּרְיָחוֹק שֶׁהוּא בְּאִין עוֹרֵךְ,
 40 אֵלֵא בְּאוֹפֵן שֶׁל קִירוֹב עִמָּהֶם, הַתְּלַבֵּשׁ בְּהֵם וְלִפְעוֹל וְלִהְשִׁיעַ

עֲלֵיהֶם כו', מִכָּל מְקוֹם, אֵין זֶה בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה עִם הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ
 הַבְּהִמִּית, הֵיִינוּ מְבַלֵּי לְתַת לְהֵם מְקוֹם וּמִצִּיאוֹת וְלָדוֹן אִיתָם בְּשַׁעוֹת וּמַעֲשׂוֹת,
 כְּמִבּוּאָר לְעִיל, אֵלֵא בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה, כְּמִבּוּאָר לְעִיל בְּאִרְכּוֹת שְׁעָה הוּא
 עֲנִין פְּדָה בְּשָׁלוֹם לְלֵא מִלְחָמוֹת.
 (ד) וְהִנֵּה הָעֲנִין דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם
 שֶׁהוּא בְּעִיקָר הַבִּירוּר בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה וְלֹא
 בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה הוּא עַל דֶּרֶךְ
 שְׁהִיָּה בְּזִמְן שְׁלֵמָה³² הַמֶּלֶךְ,
 כְּמוֹ שְׁפָתוֹב³³ דְּבִרְבֵי הַיָּמִים,
 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר עַל שְׁלֵמָה
 הַמֶּלֶךְ שְׁלוֹם וְשָׁקֵט אֶתָּן עַל
 יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו, שְׁעֲבוּדְתוֹ
 הַצּוּרָה שְׁבָה שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ הַשְּׁפִיעַ
 וּפְעַל עֲבוּרַת ה' הִיְתָה בְּאוֹפֵן
 שְׁיִשְׁבַּ בְּמִקּוּמוֹ, וְלֹא יֵצֵא מִמִּקּוּמוֹ
 לְהִגִּיעַ לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם, וּמִצַּד רִיבּוּי
 חֻקָּתוֹ כו', הִנֵּה בְּדֶרֶךְ
 מְמִילָא מְבַלֵּי שִׁצְטָרַךְ לְבּוֹא אִיתָם
 בְּמַגַּע יִשְׂרָאֵל וּמְבַלֵּי שִׁצְטָרַךְ לְהִלָּחֵם
 בְּהֵם נִתְקַבְּצוּ וּבְאוֹ אֵלֵי אֵל
 שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה,
 כְּמוֹ נִיצוּצוֹת שְׁנַמְשְׁכִים
 מֵעֲצָמָם אֵל הָאֲבוּקָה שֶׁל הָאֵשׁ
 הַגְּדוּלָּה, וְכֵן נִתְבָּרְרוּ וְהִתְעַלּוּ, וְכְמוֹ
 לְמִשְׁלַל מְלִפְתַּת שְׂבָא³⁴ שְׁעַל בּוֹאָה
 מִמְּרַחֵק לְשְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ מְסוּפֵר בְּסִפֵּר
 מְלָכִים שְׁהִבִּיאָה לְשְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ
 אֵת כָּל הַנִּיצוּצוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה
 הָאֱלֻקִּית שְׁהִיּוּ אֲצִלָּה כו' וְשְׁלֵמָה
 הַמֶּלֶךְ בִּירוּר וְתִיקוֹן וְהַעֲלָה אוֹתָם, וְעַל
 דֶּרֶךְ זֶה הִגִּיעוּ הַנִּיצוּצוֹת לְשְׁלֵמָה
 הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַמְּקוּמוֹת, אֲפִילוֹ
 הַרְחוּקִים בְּיֹתֵר.
 אֲמָנָם, עִם הַיּוֹת שְׁבִזְמָן
 שְׁלֵמָה הִיָּה מִצַּב נַעֲלָה בְּיֹתֵר, כִּלְשׁוֹן
 הַזּוּהַר, שְׂבֵאוֹתָה תְּקוּפָה הִיְתָה שְׁלִימוֹת
 בְּדוּגְמַת קִינְאָה סִיְהֵרָא
 בְּאֲשְׁלֵמוֹתָא³⁵, כְּמוֹ הִירֵךְ כִּשְׁוֵאוֹ
 עוֹמֵד בְּשְׁלִימוֹתוֹ (בְּאֲמַצַּע הַחוּדֵשׁ)
 לְמִרוֹת גּוֹדֵל הַמַּעֲלָה שֶׁל תְּקוּפַת שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ אֵין זֶה

(30) טושו"ע ורדאה"ז או"ח כ"ט ש"ט. וראה תו"א חיי שרה טו, ג. (31) ישעיה נח, יד. (32) בהבא לקמן – ראה ד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תשסט [ח"ג ע' א"מ] ואילך). וראה לקו"ת במדבר ד, א. המשך פדה בשלום שבהערה 22. (33) דברי הימים א כב, ט. (34) מלכים א י, א ואילך. (35) שמו"ר פט"ו, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲדִינִי תַּכְלִית הַשְּׁלִימוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת הַבְּיּוּרִים, כִּי, הַנִּיצוּצוֹת
 2 שְׁנִתְקַבְּצוּ מֵאֲלֵיהֶם בְּזֶמֶן שְׁלֵמָה, מְבִלִי שֶׁהוּא מַצְדּוֹ עֹשֶׂה מֵאִמָּן
 3 וְהַשְׁתַּדְּלוֹת לְהַגִּיעַ אֵלֵיהֶם וְלִהְיוֹת עִמָּם, אֵינִים אֲלָא הַנִּיצוּצוֹת
 4 שְׁנִתְקַבְּצוּ בָּהֶם כְּכֹר, מַצְד עֲצָמִים אֹר הַקְּדוּשָׁה, שְׁלֹכַן צָרִיף רַק
 5 לִיתֵן לָהֶם לְהַרְגִישׁ
 6 (דְּעִרְהָרְעֵן) שֶׁתִּהְיֶה לָּהֶם הַכֹּרָה
 7 וְהַרְגִישָׁה) הֵיכָן נִמְצָא הַמְּאֹר, 2
 8 מְקוֹר הָאֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ הוּא הַמְּקוֹר
 9 וְהַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל הַנִּיצוּצוֹת, וְכֹאשֶׁר
 10 נִרְגַּשׁ אֲצֵלֶם אֲצֵל הַנִּיצוּצוֹת הַלְלוּ
 11 שְׁבִאֲיָה מְקוֹם אֲפִילוֹ מְקוֹם רְחוֹק
 12 יִשְׁנוּ מְאֹר, אֲזִי הֵם נִמְשָׁכִים
 13 וּמִתְקַבְּצִים אֵלָיו מֵאֲלֵיהֶם אֲבֵל
 14 בְּבִיּוּרִים בְּאֹפֶן כֹּה יֵשׁ חֲסֵרוֹן כִּי
 15 כֹּאמֹר רַק נִיצוּצוֹת שֵׁשׁ בָּהֶם הַכֹּרָה
 16 בְּמֵאֹר נִמְשָׁכִים אֵל הַמְּאֹר. וְאֵילוֹ
 17 תַּכְלִית הַשְּׁלִימוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת
 18 הַבְּיּוּרִים הִיא, שְׁיִתְבָּרְרוּ לֹא
 19 רַק הַנִּיצוּצוֹת שְׁנִתְקַבְּצוּ בָּהֶם
 20 אֹר הַקְּדוּשָׁה וְהַרְגִישָׁה זֶה מְעוֹרָר
 21 אוֹתָם לִהְיוֹת נִמְשָׁכִים אֵל הַמְּאֹר,
 22 אֲלָא אֲפִילוֹ הַנִּיצוּצוֹת שְׁבָהֶם
 23 נִחְשָׁף אֹר הַקְּדוּשָׁה מַצְד
 24 כְּמֵה הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים כֹּי,
 25 הֵנָּה גַם אוֹתָם יוֹצֵאוֹ מֵעֲמֻקֵי
 26 הַקְּלִיפּוֹת וְנִיצוּצוֹת אֵלוֹ לֹא
 27 מִתְבָּרְרִים בְּאֹפֶן הַעֲבוּדָה שֶׁל שְׁלֵמָה
 28 הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ אֲמִיתִית הַעֲנִיָּן
 29 דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם, כְּדֹרְגָה עוֹר יוֹתֵר
 30 נְעִלֵת מֵאֲשֶׁר אֹפֶן הַעֲבוּדָה שֶׁל שְׁלֵמָה
 31 הַמֶּלֶךְ, שְׁבָדְרָף מְנוּחָה 'בְּשָׁלוֹם',
 32 לֵלֵל מִלְחָמָה, מְבָרְרִים אֵת כָּל
 33 הַנִּיצוּצוֹת, מְכַל הַסּוּגִים, לֹא רַק
 34 הַנִּיצוּצוֹת שְׁנִתְקַבְּצוּ בָּהֶם אֹר
 35 הַקְּדוּשָׁה וְגוֹרָם לָהֶם לְרִצּוֹת
 36 לְהִתְקַרֵּב אֵל הַמְּאֹר, אֲלָא גַם
 37 הַנִּיצוּצוֹת שְׁבָהֶם נִחְשָׁף אֹר
 38 הַקְּדוּשָׁה כֹּי וְהֵם מַצְד עֲצָמִים לֹא
 39 מְרַגִּישִׁים רִצּוֹן לְהִתְבָּרֵר, שְׂגָם הֵם
 40 יִתְבָּרְרוּ.
 41 וְזֶהוּ שְׁהַעֲנִיָּן דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם

נִפְשִׁי שֶׁהוּא פְּסוּק בְּתַהֲלִים אָמְרוּ דָּוִד, מִלְּפָא מְשִׁיחָא, מֶלֶךְ
 הַמְּשִׁיחָא, כִּינֵן שְׁאֲמִיתִית הַעֲנִיָּן דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם הַבְּיּוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם
 וְשֶׁל הַקְּלִיפּוֹת וְהַסְתָּרָא אַחֲרָא בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת, בְּאֹפֶן הַנְּעִלָה בִּיּוֹתֵר, יְהִיָּה
 לְעִתִּיד לְבֹא בִימֹת הַמְּשִׁיחָא דְּרִיקָא, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב³⁶ כְּבֹאוֹת צַפְנִיָּה
 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר אֲזִי בִימֹת
 הַמְּשִׁיחָא אֶהְפֹּךְ אֵל עַמִּים שְׁפָה
 בְּרוּרָה שְׁכוֹלִים יִתְהַפְּכוּ וְיִדְבְּרוּ בְּשִׁפְתַי
 הַקְּדוֹשׁ לִקְרֹא כָּלֶם בְּשֵׁם הַנְּיָן
 לְעַבְדוֹ שְׁכָם אֶחָד, וְהֵינִי, לֹא
 רַק כְּפִי שְׁהִיָּתָה אֲצֵל מְלַכְתָּ
 שְׁבָא, שְׁהִבִּיאָה אֵת נִיצוּצוֹת
 הַקְּדוּשָׁה לְשֵׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, אֲבָל
 אַחֵר כְּפִי חֲזָרָה לְמִקְוָמָה
 וְנִשְׁאַרְהָ כְּמוֹ שְׁהִיָּתָה, וְכֵה
 עֲצָמָה לֹא חֵל שִׁינּוּי אֲלָא בְּאֹפֶן
 שְׁכָל הָעַמִּים יִתְהַפְּכוּ לְעַבְדוֹ
 אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁכָם אֶחָד,
 בִּיחֵד, וְאֲזִי יְהִיָּה תַּכְלִית
 הַשְּׁלָמוֹת בְּעֲנֵי הַפְּדִיָּה
 בְּשָׁלוֹם³⁷ כִּי אֲזִי גַם הָאוֹמוֹת עֲצָמִים,
 וְלֹא רַק נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה, יִתְהַפְּכוּ
 וְיִתְבָּרְרוּ.

אֲמַנִּים אֶף שְׁאֲמִיתִית הַעֲנִיָּן
 דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם הַשְּׁלִימוֹת בְּבִיּוּר
 וְתִיקוֹן הָעוֹלָם יְהִיָּה בְּגֵאוּלָּה
 הַעֲתִידָה, כְּמִבְּאוֹר לְעִיל, מְכָל
 מְקוֹם, הָרִי יְדוּעַ שְׁהִגְאוּלָּה
 הַתְּחִילָה לְמַעֲשֶׂה, כְּכֹר מְרַגֵּעַ שֶׁל
 הַחֲוָרְבָן³⁸, כְּדֹאֲיָתָא כְּפִי שְׁמוּבָא
 בְּמִדְרָשׁ³⁹ מַעֲשֶׂה בְּאִישׁ אֶחָד
 שְׁהָיָה חוֹרֵשׁ בְּשָׂדֵה, וְגַעְתָּה
 פְּרָתוֹ, וְעָבַר לְפָנָיו עֲרָבִי אֶחָד
 וְאָמַר לוֹ שְׁחַרְבֵי בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ,
 וְתִיכָף לְאַחֲרָי זֶה גַעְתָּה פְּרָתוֹ
 פְּעַם שְׁנִיָּה, וְאָמַר לוֹ הָעֲרָבִי,
 שְׁנוּלֵד בְּאוֹתוֹ רַגַע גּוֹאֲלָן
 וּמִוִּשְׁיָעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּמִזָּה
 מוֹבָן, שְׁמֵאֲזִי כְּכֹר מִהַתְּחִלָּה
 אֶחָד וְאָמַר לוֹ שְׁחַרְבֵי בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, וְתִיכָף לְאַחֲרָי זֶה גַעְתָּה פְּרָתוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה,
 וְאָמַר לוֹ הָעֲרָבִי, שְׁנוּלֵד גּוֹאֲלָן וּמִוִּשְׁיָעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּמִזָּה מוֹבָן, שְׁמֵאֲזִי

(36) צפניה ג, ט. (37) ראה גם ד"ה פרה בשלום הנ"ל לאדמו"ר האמצעי פ"א (שערי תשובה ח"א נו, א). (38) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 14. (39) איכ"ר פ"א, נא (ובמ"כ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מצד האדם שמתעלה ומתקרב **שְׁהָרֵי עֵינָךְ עֲנֵן** התוכן המרכזי של
 התפלה הוא **בְּקִשְׁתְּ צָרְכֶיךָ**, שהאדם מבקש מהקדוש ברוך הוא את
 הדברים הנצרכים לו **וְהֵינּוּ, שֶׁהָאָדָם קָשׁוּר עִם הַמְּטָה**, המציאות
 הגשמית התחתונה **וּמְרָגִישׁ שְׁחִסְרָ לּוֹ** דברים גשמיים כו', ולכן בקשת
 צרכיו היא העיקר של תפילתו **אֲלֵא, שְׁפִתּוֹר הַקְּדֻמָּה לְבִקְשׁ צָרְכֶיךָ**
הָרֵי הוּא מְסַדֵּר אומר בצורה מסודרת **שְׁבָחוּ שָׁל מְקוֹם, כְּמֵאֲמַר רַז"ל⁴¹** בגמרא **לְעוֹלָם**
יְסַדֵּר אָדָם שְׁבָחוּ שָׁל הַקְּב"ה **וְאַחַר כֵּן יִתְפַּלֵּל, וְעַל יְדֵי זֶה**
 עבודת התפילה שהיא בדרך מלמטה למעלה פועל האדם **בְּעֲצֻמּוֹ עֲנֵן**
שָׁל עֲלֵיהָ כו'. ועל דרך ענין הקרבת הקרבנות⁴², שהוא התקרבות לאלוקות בדרך עליה מלמטה למעלה⁴³ כמבואר בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן: "הקרבת שהוא בחינת העלאה שהיה שוחט הפר או הכבש בחינת חי ונטול חיותו ממנו שהחיות עולה למעלה וגם ענין הקרבן עולה למעלה..."
מֵה שְׂאִינ פֶּן לִימּוּד הַתּוֹרָה, פִּינּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חֻקְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ שָׁל הַקְּב"ה, וְקִדְמָה לְעוֹלָם⁴⁴ (כדברי המדרש: "בנוהג שבעולם, מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתרות ופיניקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפשוין. כך היה הקדוש ברוך הוא מביט בתורה ובורא את העולם, והתורה אמרה בראשית ברא אלקים", הרי באשר האדם לומד תורה אזי ממשיך את התורה שתפעל ותתגלה ותשפיע בעולם בדרך

1 הגאולה רגע אחרי החורבן מתחילה ההכנה לענין דפדה בשלום
 2 בתכלית השלימות על ידי העבודה באופן כזה, בירור באופן
 3 של מנוחה, באופן הכי נעלה, היינו, לא זו בלבד שהעבודה לא
 4 תהיה בדרך של מלחמה, אלא אפילו העבודה בדרך של
 5 מנוחה ושלום עצמה תהיה
 6 בתכלית השלימות, שעל ידה
 7 על ידי עבודת הביוריים הו' תתבררו
 8 לא רק ניצוצות הקדושה
 9 שעדיין נרגש בהם אור אלקי
 10 והם נמשכים אל המאור, כאמור לעיל
 11 לגבי הביאור בזה שמלכת שבה באה
 12 לשלמה המלך, אלא אפילו
 13 הענינים הגשמיים שבהם נרגש
 14 רק הגשמיים והחמריים
 15 בלבד גם הם יתבררו.
 16 וכדי לפעול הענין דפדה
 17 בשלום בתכלית השלימות,
 18 שיתבררו גם הניצוצות
 19 הנזכרים לעיל, אלה שלא מאיר
 20 בהם אור אלא נחשך אורם, הרי זה
 21 על ידי העבודה דהעוסק
 22 בתורה ובגמילות חסדים
 23 ומתפלל עם הצבור, שהם
 24 דברי שלום (בנוסף לעיל),
 25 כדברי הגמרא על הפסוק 'פדה בשלום'
 26 המובאים לעיל, והיינו,
 27 שבשליש הענינים דתורה
 28 ובגמילות חסדים ומתפלל עם
 29 הצבור גופא עצמם צריכה
 30 להיות העבודה באופן של
 31 שלום, כדלקמן כפי שיבואר
 32 להלן בהרחבה לגבי כל אחת משלוש
 33 העבודות תורה, גמילות חסדים
 34 ותפילה.
 35 ה) וביאור ענין העסק בתורה
 36 באופן של שלום, יובן
 37 בהקדמם פללות החילוק ההבדל
 38 הכללי בין תורה ותפילה⁴⁰,
 39 שענין התפילה הוא התקרבות
 40 של האדם לאלוקות בדרך מלמטה
 41 למעלה, היינו שהתעוררות היא

(40) ראה דרושים שבהערה 22. (41) ברכות לב, א. רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב. וראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 117 ובהערה 34. (42) ראה ברכות כו, א-ב. (43) ראה לקו"ת שלח מא, ג. מב, א. ובכ"מ. (44) ב"ר פ"א, א. שם, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה. וְאִם כֵּן, הֲרִי גַם עֲנִינֵי הַבִּירוּרִים שֶׁל עֲנִינֵי
 2 הָעוֹלָם שֶׁעַל יְדֵי הָעֶסֶק בְּתוֹרָה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי סֵדֵר הָעֵבוּדָה
 3 דְּמַלְמַעְלָה לְמִטָּה, וְהַהֲתַקְרוּבוֹת לְאֻלוֹקוֹת הַיָּד בְּדֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה
 4 שֶׁמְגִיעָה לְמִטָּה וְפוּעֵלֶת לְמִטָּה וּבְכָל אֹפֶן, בְּיָדָאֵי אֵין הַמַּעְלָה
 5 וְהַמִּטָּה שְׁוִים שֶׁתְּהִיָּה שְׂיִיכָת
 6 בְּיַנְיָהֶם מְלַחְמָה שְׁוָה אֵלָּא וְדָאֵי
 7 שֶׁהַמַּעְלָה נַעֲלָה מִהַמִּטָּה בְּעִלְיוֹ רַב
 8 וְכַשֶּׁהַמַּעְלָה מִתְגַּלְגֶּלֶת מִלְמַטָּה, הַלְמַטָּה
 9 מִתְעַלָּה.
 10 אָמְנָם הָעֵבוּדָה דְּהָעֶסֶק
 11 בְּתוֹרָה גּוֹפָא עֲצֻמָּה יְכוּלָה
 12 לְהִיּוֹת בְּשֵׁנֵי אָפְנִים. הָאֶחָד,
 13 שְׁלֵהִיּוֹתוֹ קָשׁוּר עִם הַגּוֹף
 14 וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, אָפְשׁוּר
 15 שְׁלֵימוּד הַתּוֹרָה יְהִיָּה בְּאֹפֶן
 16 דְּלֹא זָכָה⁴⁵ (כְּדַבְרֵי הַגִּמְרָא, "אִמְרוּ
 17 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, מֵאִי דְכִתְבִּי חֻזָּאת
 18 הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שֵׁם מִשֶּׁה [וְדוֹרִישִׁים אֵת
 19 הַמִּילָה 'שֵׁם' כְּאִילוֹ כְּתוּב 'סִס'] זָכָה
 20 נַעֲשִׂית לֹו [הַתּוֹרָה] סִס חֲמִים, לֹא זָכָה
 21 נַעֲשִׂית לֹו סִס מִיְתָה").
 22 וְהַשְּׁנִי, שְׁלֵימוּד הַתּוֹרָה הוּא
 23 בְּאֹפֶן שֶׁמְלַחְמָתָהּ לֹא
 24 תְּהִיָּה כֻלָּל אֲפִשְׁרוֹת שֶׁל הַמַּצִּיאֹת
 25 דְּלֹא זָכָה. וּבְדֶרֶךְ כָּל הַרִי זֶה
 26 הַחִילּוֹק הַהַבְדֵּל בֵּין נִגְלָה
 27 דְּתוֹרָה שְׁבִלְיִמוּד זֶה קִיַּמַת אֲפִשְׁרוֹת
 28 שֶׁל "לֹא זָכָה" וּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה⁴⁶
 29 שְׁבִלְיִמוּד זֶה לֹא קִיַּמַת כֻלָּל אֲפִשְׁרוֹת
 30 שֶׁל "לֹא זָכָה", כִּפִּי שֶׁמִּשְׁחִיךְ וּמַפְרֵט.
 31 דְּהַנְּהָ, בְּנִגְלָה דְּתוֹרָה הֲרִי
 32 כְּלָלוֹת הַלִּימוּד הוּא אֹדוֹת
 33 עֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים וְחֲמָרִים,
 34 מִתּוֹךְ הַמַּצִּיאֹת הַגִּשְׁמִית שֶׁל הָעוֹלָם
 35 הַזֶּה וּבְזֶה גּוֹפָא עֲצֻמָּה הַלִּימוּד
 36 בְּנִגְלָה הוּא אֹדוֹת רְאוּבֵן
 37 שֶׁטּוֹעֵן כְּךָ וְכָךְ וְשֶׁמְעוֹן כְּךָ
 38 וְכָךְ, שְׂאֶחָד מֵהֶם בְּיָדָאֵי
 39 טוֹעֵן טַעֲנָת שְׁקָר (כְּמוֹ לְמַשֵּׁל
 40 שְׁנַיִם אוֹחֻזִין בְּטִלִּית, זֶה אוֹמֵר אֲנִי
 41 מִצְאָתִיָּה וְזֶה אוֹמֵר אֲנִי מִצְאָתִיָּה, זֶה
- אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, שבדאי אחד מהם משקר) וְאָף עַל
 פִּי כֵן, לַמְרוֹת שֶׁמְדוּבָר בְּעִנְיַן נַחוֹת בְּיֹתֵר, גַּם מַצִּיאֹת גִּשְׁמִית וְגַם טַעֲנוֹת
 שֶׁל שְׁקָר, הֵנָּה גַּם אִפְלוּ בְּעִנְיַן זֶה מִתְלַבֶּשֶׁת הַתּוֹרָה וּמְבַרְרָת
 אֵת פְּסַק הַדִּין⁴⁷. וְכִיּוֹן שֶׁהַלִּימוּד הוּא אֹדוֹת עֲנִינֵי גְּשָׁמִיִּים
 וְחֲמָרִיּוֹת וּטַעֲנוֹת שְׁקָר, הֲרִי
 אִם יְהִיָּה הַלִּימוּד לְלֹא
 הַהֲתַקְרוּבָה וְהַהֲקַנְּהָ וְהַזְּהִירוֹת
 הָרְאוּיָה לְזָה, כִּךְ שֶׁהָאֵדָם הַלּוּמֵד
 תּוֹרָה יְהִיָּה חָדוּר בִּירוּדָה וְהַכְרָה שֶׁהוּא
 לּוּמֵד אֵת תּוֹרַת ה', חֲכַמְתּוֹ וְרוּצוֹנוֹ שֶׁל
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲזַי יְכוּל
 לְהִיּוֹת חֵס וְשְׁלוֹם מִצָּב דְּלֹא
 זָכָה, שְׂאֵז נַעֲשִׂית לוֹ הַתּוֹרָה
 שְׁלּוּמֵד (לוֹ דִּיִּיקָא, וְחוּ"ל מְדִיִּיקִים
 בְּלִשׁוֹנָם וְאוֹמְרִים שֶׁבְמִקְרָם מְסוּיָמִים
 הַתּוֹרָה נַעֲשִׂית 'לו', הֵינּוּ לְאָדָם, דְּבַר
 לֹא רְצוּי שֶׁהֲרִי בְּנוֹגֵעַ לְתוֹרָה
 עֲצֻמָּה לֹא נַעֲשֶׂה הַיִּזְק כָּלֵל,
 וְהַתּוֹרָה עֲצֻמָּה לֹא נַפְגַּמַת אֲלֵא
 שְׁנַעֲשִׂית לוֹ לְאָדָם הַלּוּמֵד תּוֹרָה
 לְלֹא הַהֲכַנְּה הַרְאוּיָה) סִס דְּהִיפָךְ
 חֲמִיִּים⁴⁵. מָה שְׂאֵין כֵּן
 בְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, הֲרִי לְכֹל
 לְרֹאשׁ הָעֶסֶק מִלְּחַחֲלִילָה אֵינּוּ
 בְּעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים וְחֲמָרִים,
 אֲלֵא בְּעֲנִינִים רוּחָנִיִּים, כְּמוֹ
 יְדִיעַת סֵדֵר הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת שֶׁל
 הָאוּר אֲלוּקֵי הַיּוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ מְדוּרְגָה
 לְדוּרְגָה כְּדִי לְבְרוֹא וְלַהֲחִיּוֹת עוֹלְמוֹת
 מוֹגַבְלִים, אוֹ עֲנִינֵי אֶהְבָּה
 וְיִרְאָה, אוֹ פִּיעֵד יְבוּא
 לְאַהֲבָתוֹ וְלִירְאָתוֹ. וְעוֹד
 חִילּוֹק עֵיקָרִי בְּזֶה, בֵּין לִימוּד
 נִגְלָה דְּתוֹרָה לִימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה,
 שֶׁבְּנִגְלָה דְּתוֹרָה הָעֵיקָר הוּא
 לְהִבִּין אֵת הָעֲנִינֵי הַנִּגְלָמֵד
 בְּשִׁכְלוֹ, וְלַהֲתַנְּעַע בְּשִׁכְלוֹ עַד
 שְׂיָבוֹא לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָה חִירוּשִׁים
 בְּזֶה, שֶׁבְּנִגְלָה דְּתוֹרָה הָעֵיקָר הוּא לְהִבִּין אֵת הָעֲנִינֵי בְּשִׁכְלוֹ
 וְלַהֲתַנְּעַע בְּשִׁכְלוֹ

(45) יומא עב, ב. 46) הבא לקמן – ראה ד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תשעה [ח"ג ע' א'מח]). (47) ראה גם קונטרס עץ החיים פי"א-יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שרוקא הוא צריך לחדש כפי שורש נשמתו⁴⁸. וכיון שבלימוד
 2 זה לימוד הנגלה נותנים מקום למציאותו של האדם כי מדגשים
 3 את חשיבות ההבנה שלו, ולא עוד אלא שאומרים לו שהוא
 4 מחוייב לייגע את שכלו עד כמה שיזדו מצעת, ועד
 5 שמהוייב לחדש בתורה כל
 6 מה שייכול לחדש לפי שרש
 7 נשמתו הרי מציאותו האישית של
 8 הולמד מודגשת ביותר, אזי אפשר
 9 יתכן ועלול שמזה מהדגשת
 10 מציאותו יבוא (על ידי כמה
 11 סיבות מסיבות שונות שלא בהכרח
 12 קשורות ללימוד עצמו) להיות יש
 13 ומציאות בעיני עצמו, ויבוא
 14 לידי גאווה, והיינו, שלא זו
 15 בלבד שלימוד התורה לא
 16 יפעל בו הענין הנפשי כעפר
 17 לכל תהיה שיהיה עניו ושפל רוח
 18 (שעל ידי זה - על ידי הענוה
 19 והשפלות פתח לבי בתורתך⁴⁹
 20 כפי שאומרים בנוסח תפילת 'אלוקי
 21 נצור), אלא אדרבה, שיעל
 22 בו ישות וגאווה חס ושלום.
 23 מה שאין בן בנסתר תורה,
 24 פנימיות התורה, הרי הענין
 25 העיקרי שבו מתמקד הלימוד הוא
 26 דברי הרב, ופחות השכל וההבנה
 27 של הולמד וכדיוק לשון רז"ל⁵⁰
 28 בגמרא לגבי לימוד סודות התורה אין
 29 מוסרין רזי תורה (ומפרש רש"י:
 30 סתרי תורה - כגון מעשה המרכבה
 31 וספר יצירה ומעשה בראשית...)
 32 אלא כו' (ובהמשך דברי הגמרא
 33 שם: "אלא למי שיש בו חמשה דברים
 34 (כלשון הכתוב בישיעה) שר חמשים
 35 ונשוא פנים ויועץ וחכם חרשים ונבון
 36 לחש"), שמשמעותו של הלשון
 37 "מוסרים" הוא שמוסרים לו דבר
 38 מוכן, אלא שדורשים ממנו
 39 שגם יבין וישיג הענין כפי
 40 יכולתו, אבל עיקר העבודה
 41 אינו הבנת הענין דוקא, כי

מדובר בדבר שכבר מוכן וידוע ועל אחת כמה וכמה שאין עיקר
 העבודה שמוכרח לחדש בזה, בשונה מלימוד הנגלה ששם הצורך
 לחדש הוא ענין עיקרי בלימוד, ואינו צריך הולמד פנימיות התורה אלא
 להסיר את ההעלמות וההסתרים שבהם לפעמים הדברים מכוסים
 שהוא ענין הקושיא ורמיניהו
 כו', וגם בלאו הכי וגם אם לא
 יסיר את הקושיות הרי זה לימוד
 השלם, והיינו, שבפנימיות
 התורה העיקר הוא (לא
 החידוש ואפילו לא ההבנה
 של האדם, אלא) לתפוס
 הענינים כמו שהם,
 ולהמשיך אותם בענין של
 בכו⁵¹, מסקנה ומוסר השכל בנוגע
 אל הפועל, במחשבה דיבור
 ומעשה. וכדיוע מאמר כבוד
 קדושת מורי חמי אדמו"ר⁵²,
 הרבי הרי"צ, חותנו של הרבי
 שעיקר ענין החסידות הוא
 לשנות מדותיו הטבעיים,
 ועיקר ענין חב"ד הוא כדי
 שהמדות יהיו כדבעי למהוי
 כפי שצריך להיות, ולכן יש חשיבות
 גדולה ביותר לכך שללימוד החסידות,
 פנימיות התורה, יהיו תוצאות בהנהגת
 האדם בפועל ובתיקון ושיפור מידותיו.
 וזהו שאמרו רז"ל בגמרא אין
 מוסרין רזי תורה אלא למי
 שלבו דואג בקרבן (ופירש
 רש"י: "ואינו מיקל את ראשו"),
 דכאשר יודע המעמד ומצב
 הנחות, מבחינה רוחנית, שנקצא
 בו, ומצד זה מתוך ידיעה והכרה
 במצבו נעשית אצלו דאגה
 תמידית כיצד יוד ממדריגתו כל
 כך ולכן הגיע לענינים פאלה,
 הגה אז כאשר הוא מודאג ומטרד
 במצבו דוקא יכולים למסור לו

עד שיבוא לחדש בתורה כפי שורש נשמתו⁴⁸.
 וכיון שבלימוד זה נותנים מקום למציאותו, ולא
 עוד אלא שאומרים לו שהוא מחוייב לייגע את
 שכלו עד כמה שיזדו מצעת, ועד שמהוייב
 לחדש בתורה כל מה שייכול לחדש לפי שרש
 נשמתו, אזי אפשר שמזה יבוא (על ידי כמה
 סיבות) להיות יש ומציאות בעיני עצמו, והיינו,
 שלא זו בלבד שלימוד התורה לא יפעל בו
 הענין הנפשי כעפר לכל תהיה (שעל ידי זה -
 פתח לבי בתורתך⁴⁹), אלא אדרבה, שיעל
 בו ישות וגאווה חס ושלום. מה שאין בן בנסתר
 תורה, פנימיות התורה, הרי הענין העיקרי הוא
 דברי הרב, וכדיוק לשון רז"ל⁵⁰ אין מוסרין רזי
 תורה אלא כו', שמשמעותו שמוסרים לו דבר
 מוכן, אלא שדורשים ממנו שגם יבין וישיג
 הענין, אבל עיקר העבודה אינו הבנת הענין
 דוקא, ועל אחת כמה וכמה שאין עיקר העבודה
 שמוכרח לחדש בזה, ואינו צריך אלא להסיר
 את ההעלמות וההסתרים שהוא ענין הקושיא
 ורמיניהו כו', וגם בלאו הכי הרי זה לימוד
 השלם, והיינו, שבפנימיות התורה העיקר הוא
 (לא החידוש ואפילו לא ההבנה של האדם,
 אלא) לתפוס הענינים כמו שהם, ולהמשיך
 אותם בענין של בכו⁵¹, בנוגע אל הפועל,
 במחשבה דיבור ומעשה. וכדיוע מאמר כבוד
 קדושת מורי חמי אדמו"ר⁵²,
 החסידות הוא לשנות מדותיו הטבעיים, ועיקר
 ענין חב"ד הוא כדי שהמדות יהיו כדבעי
 למהוי. וזהו שאמרו רז"ל אין מוסרין רזי תורה
 אלא למי שלבו דואג בקרבן, דכאשר יודע המעמד ומצב שנקצא בו, ומצד
 זה נעשית אצלו דאגה תמידית כיצד הגיע לענינים פאלה, הגה אז דוקא

(48) ראה הלי' ת"ת לאדה"ו פ"א ה"ד. פ"ב ה"ב. (49) "אלקי נצור" בסוף תפלת העמידה. (50) חגיגה יג, א. (51) ראה סה"מ תרצ"א ע' שכו. וש"נ. (52) לקו"ד ח"א נו, א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 רְזִי תוֹרָה. וְכִיּוֹן שְׁבַלִּימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, קִטְנָה יוֹתֵר
 2 הַתְּפִיסַת מְקוֹם שֶׁל הָאָדָם, לֹא כִמוּ בְלִימוּד הַעֲגָלָה שְׂבוּ יֵשׁ נַחֲתִית
 3 מְקוֹם רַבָּה לְמִצִּיאוֹת הָאָדָם, כִּמְבוֹאֵר לְעֵיל, וּבִוְדָאֵי שְׁאִין דּוֹרְשִׁים
 4 מְמַנּוּ הַתְּפִשְׁטוֹת מִצִּיאוֹתוֹ, אֲלֵא לְהִיפֵךְ, מְדַגִּישִׁים אֶת מַעֲלַת הָעֵנוּה
 5 וְהַשְּׁפִלוּת, לְבוּ דוֹאג בְּקִרְבוֹ, הֲרִי
 6 רְחוֹק בְּיוֹתֵר שְׁלִימוּד זֶה שֶׁל
 7 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה יִפְעַל בּוֹ יִשׁוּת
 8 וְגֵאָה. וּבִפְרָט שְׁבַלִּימוּד זֶה
 9 שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה כָּל עֶסְקוֹ שֶׁל
 10 הָאָדָם הַלּוֹמֵד הוּא בְּעֵנְיָנִים
 11 רוֹחֲנִיִּים, עֵנְיָנִים בְּאַלְקוֹת
 12 שְׁצָרִיקִים עַל יְדֵי הַהֲתַבּוֹנְנוֹת
 13 וְהַהֲתַעֲמָקוֹת בְּהֵם לְהִבְיֵא לְיַדִּי
 14 הַתְּעוֹרְרוֹת רַגְשׁוֹת שֶׁל אֶהְבֶּה
 15 וְיִרְאָה כּוֹי. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם
 16 הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ שֶׁפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
 17 נִקְרָאת בּוֹהֵר בְּשֵׁם אֵילָנָא
 18 דְּחִיִּי⁵³, עֵץ הַחַיִּים, בִּיּוֹן שְׁאִינָה
 19 מְתַלַּפֶּשֶׁת בְּעֵנְיָנִים דְּטוֹב וְרַע,
 20 אֲלֵא עוֹסֶקֶת בְּעֵנֵי קְדוּשָׁה בִּלְבַד
 21 (בְּדוֹגְמַת עֵץ הַחַיִּים בְּנֵן עֵדֵן שֶׁבִּשְׂוֹנָה
 22 מַעֲזָן הַדַּעַת שֶׁהִיא בּוֹ טוֹב וְרַע, הִרִי
 23 בְּעֵץ הַחַיִּים הִיָּה רַק טוֹב) וְלִכֵּן
 24 בְּלִימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה אֵין
 25 לְחִשׁוּשׁ מִכָּל הָעֵנְיָנִים
 26 שְׂאוֹתֶם צָרִיקִים לְשָׁלוֹל
 27 וְלִמְנוּעַ בְּלִימוּד נִגְלָה דְּתוֹרָה
 28 כִּי מַלְכַתְחִילָה אֵין חֲשֵׁשׁ שֶׁהַלִּימוּד
 29 בְּפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל 'לֹא
 30 זֹכֵה' אֲלֵא בּוֹדָאֵי יִהְיֶה 'סַם חַיִּים'.
 31 וְזֶהוּ שְׁדָרְשׁוּ רַז"ל בְּגִמְרָא, כְּנוֹכַר
 32 לְעֵיל שְׁפָדָה בְּשָׁלוֹם קָאֵי מְכוּוֹן
 33 עַל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה, כִּמְבוֹאֵר
 34 בְּכִמְהָ מְאָמְרִים⁵⁴ בְּחִסְדוֹת
 35 שְׁהַפְּנוּנָה בְּזָה בְּשִׁיבוֹת שֶׁל 'פְּדָה
 36 בְּשָׁלוֹם' לְלִימוּד הַתּוֹרָה הִיא עַל
 37 לִימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, דְּכִיּוֹן
 38 שְׁבַלִּימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
 39 הָעֶסְקָה הוּא בְּעֵנְיָנֵי אֹר אֲלוֹקֵי
 40 וְעֵנְיָנִים רוֹחֲנִיִּים נְעִלִים, וְצָרִיק
 41 רַק לְהַמְשִׁיכֶם וְלִהְיוּדִים

יְכוּלִים לְמַסּוֹר לוֹ רְזִי תוֹרָה. וְכִיּוֹן שְׁבַלִּימוּד
 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, קִטְנָה יוֹתֵר הַתְּפִיסַת מְקוֹם שֶׁל
 הָאָדָם, וּבִוְדָאֵי שְׁאִין דּוֹרְשִׁים מְמַנּוּ הַתְּפִשְׁטוֹת
 מִצִּיאוֹתוֹ, הֲרִי רְחוֹק בְּיוֹתֵר שְׁלִימוּד זֶה יִפְעַל בּוֹ
 בְּעֵנְיָנִים רוֹחֲנִיִּים, עֵנְיָנִים שְׁצָרִיקִים לְהִבְיֵא לְיַדִּי
 אֶהְבֶּה וְיִרְאָה כּוֹי. וְזֶהוּ גַם שְׁפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
 נִקְרָאת בְּשֵׁם אֵילָנָא דְּחִיִּי⁵³, בִּיּוֹן שְׁאִינָה
 מְתַלַּפֶּשֶׁת בְּעֵנְיָנִים דְּטוֹב וְרַע, וְלִכֵּן בְּלִימוּד
 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה אֵין לְחִשׁוּשׁ מִכָּל הָעֵנְיָנִים
 שְׂאוֹתֶם צָרִיקִים לְשָׁלוֹל וְלִמְנוּעַ בְּלִימוּד נִגְלָה
 דְּתוֹרָה.

וְזֶהוּ שְׁדָרְשׁוּ רַז"ל שְׁפָדָה בְּשָׁלוֹם קָאֵי עַל
 הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה, כִּמְבוֹאֵר בְּכִמְהָ מְאָמְרִים⁵⁴
 שְׁהַפְּנוּנָה בְּזָה הִיא עַל לִימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה,
 דְּכִיּוֹן שְׁבַלִּימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הוּא
 בְּעֵנְיָנֵי אֹר וְעֵנְיָנִים רוֹחֲנִיִּים, וְצָרִיק רַק
 לְהַמְשִׁיכֶם מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כְּדִי שְׁהַעֲנִינֵם
 הַגְּשָׁמִיִּים לֹא יִשְׁאַרוּ לְמַטָּה, אֲלֵא יִתְבָּרְרוּ
 וְיִזְדַּכְּכוּ וְיִתְעַלּוּ, הִנֵּה כְּפֹאֶשֶׁר הָעֶסְקָה בְּתוֹרָה הוּא
 בְּאוֹפֵן כְּזֶה, אֲזִי פּוֹעֵל עַל יְדֵי זֶה הָעֵנְיָן דְּפָדָה
 בְּשָׁלוֹם, וּבְאוֹפֵן שְׁיִשְׁנָם שְׁנֵי הָעֵנְיָנִים, הָעֵנְיָן
 דְּמִקְרָב לִי, שֶׁהוּא עֵנְיָן הָאוֹיֵב, וְגַם הָעֵנְיָן
 דְּבִשְׁלוֹם, שֶׁהַפְּדִיָּה אֵינָה בְּדֶרֶךְ מִלְּחָמָה, שְׁאֵז
 יְכוּלָה לְהִיּוֹת אַחַר כֵּךְ הַתְּגַבְּרוֹת הַצַּד שֶׁכִּנְגְּדָה,
 אֲלֵא הַפְּדִיָּה הִיא בְּדֶרֶךְ שָׁלוֹם, שְׁאֵז אֵין מִצִּיאוֹת
 כָּלֵל לְצַד שֶׁכִּנְגְּדָה, וְאֶדְרַבָּה, שְׁלֹקַח אֶת הָאוֹיֵב וְעוֹשֶׂה מְמַנּוּ מְסִייעַ.
 (ו) וְעַל דְּרַךְ זֶה בְּדוּמָה לְמְבוֹאֵר
 לְעֵיל בְּעֵנֵן 'פְּדָה בְּשָׁלוֹם' כְּפִי שֶׁהוּא
 בְּלִימוּד הַתּוֹרָה הוּא גַם בְּעֵנְיָן
 הָעֵבוּדָה הַגְּמִילוֹת חֲסָדִים כְּפִי
 שֶׁהִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל 'פְּדָה בְּשָׁלוֹם', כְּפִי
 שֶׁמְשִׁיךְ וּמְבָאֵר.
 דְּהִנֵּה⁵⁵ אָמְרוּ רַז"ל⁵⁶ בְּגִמְרָא
 צְדָקָה לְעֵנְיִים בִּלְבַד, גְּמִילוֹת
 חֲסָדִים בֵּין לְעֵנְיִים בֵּין
 לְעֵשִׂירִים כִּי גַם עֵשִׂיר נֹזֵק לְפַעְמִים
 לְהַלּוּוֹא. וְהִינּוּ, שְׁעֵנְיָן
 הַצְּדָקָה הוּא רַק לְמִלְאוֹת אֶת
 הַחֲסָדוֹן, וְכִמוֹ שְׁפְּתוּב⁵⁷ דִּי

(53) זח"ג קכד, ב ואילך (ברע"מ). הובא ונתבאר בתניא אגה"ק סכ"ו. (54) סד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תער"ב שם). ובכ"מ. (55) בהבא לקמן – ראה המשך תער"ב שם ע' תשסח [שם ע' א'לט] ואילך. (56) סוכה מט, ב. (57) ראה טו, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

37 שנוצר בגלל הצמצום והסילוק, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְמַלֵּא הַחֶסְרוֹן. וְכָל
38 זֶה אֵינוֹ אֶלָּא עֲנֵן שֶׁל גִּילּוּיִים הָאֵרֶה וְהַתְּפִשּׁוֹת וְהַתְּגִלוֹת בְּלִבְד
39 שֶׁל הָאֹרֶר הָאֱלוֹקִי, וְלֹא עֲצָמוֹת הָאֱלוֹקוֹת עֲצֵמָה (שְׁהָרִי בְּהַעֲצָמוֹת
40 לֹא שְׁיִף כְּלָלוֹת עֲנֵן הַצְּמִצּוּם⁶⁰ וְכַמְבֹּאֵר בְּתוֹרָה אֹרֶר לֹאדְמוּר

41 הַקּוֹן: "הִנֵּה הַצְּמִצּוּם הִיָּה בְּאֹרֶר אֵין
42 סוֹף דְּהֵינּוּ שֶׁהָאֹרֶר נִכְלָל בְּמָאוֹר, כִּי
43 לְפִי שְׁאֵין הָעוֹלָמוֹת יִכּוּלִים לִקְבֹּל גִּילּוֹי
44 אֹרֶר אֵין סוֹף כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֲצָמוֹת וְהוּי
45 בְּטָלִים בְּמִצְיָאוֹת מִמֶּשׁ כו', לִכֵּן צִמְצָם
46 הָאֹרֶר שִׁיכְלָל בְּמָאוֹר (לְהִיוֹת רַק בְּכַח
47 וְלֹא בְּפוּעַל) וְיִתְעַלֵּם כּוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה
48 גִּילּוֹי הָאֹרֶר רַק הַמָּאוֹר (אֲבָל בְּמָאוֹר
49 שֶׁהוּא אֵין סוֹף עֲצָמוֹ לֹא שְׁיִף צִמְצוּם
50 חֶסֶד וְשִׁלּוּם וְלֹא הַעֵלֶם, וְאִדְרַבָּה הַמָּאוֹר
51 הוּא בְּהַתְּגִלוֹת וְלִכֵּן אֲפִילוֹ תִּינוּקוֹת
52 יוֹדְעִים שִׁישׁ שֶׁם אֲלֵרָה מִצּוֹי כו' אִף
53 שְׁאֵין בְּהֶם הַשְּׁגָה וְתִפְסִיָּה אֵין וְמָה לְפִי
54 שְׁאֵין בְּהֶם גִּילּוֹי הָאֹרֶר שֶׁמִּכֵּל מִקּוֹם
55 הַמָּאוֹר עֲצָמוֹ הוּא נִמְצָא לְמַטָּה כְּמוֹ
56 לְמַעְלָה), וְלִכֵּן נִקְרָא צִמְצוּם זֶה מִקּוֹם
57 פְּנוּי וְחָלָל כו', פִּירוּשׁ שֶׁהוּא חָלָל וְרִיק
58 מִן הָאֹרֶר שְׁאֵין כּוֹ אֹרֶר וְהַתְּגִלוֹת כֻּלָּל
59 אֲלֵא נִשְׁאֵר בְּכַח בְּמָאוֹר..."), וְלִכֵּן,
60 כִּיּוֹן שֶׁכֵּל הַנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה אַחֲרֵי
61 הַצְּמִצּוּם הוּא רַק מִלּוֹי הַחֶסְרוֹן,
62 לְאַחֲרֵי רִיבּוּי הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת
63 וְיִרְדוּת מְדֻרְגָה לְדֻרְגָה, וְעוֹד צִמְצוּמִים
64 רְבִים, יְכוּלֵי לְצַאֵת מִזֶּה מְהֵרָה
65 שֶׁנִּמְשָׁךְ לְמִלּוֹי הַחֶסְרוֹן, עֲנֵן שֶׁל
66 פִּירוּד מִצַּד הַקְּדוּשָׁה וְהַתְּהוּוֹת שֶׁל
67 צַד שֶׁכַּנְגֵּד, וְיֵשׁ צוּרְף בְּעֵנֵן שֶׁל
68 מִלְחָמָה כו'.

69 וְכִיּוֹן שְׁתַּכְלִית הַשְּׁלִימוֹת הִיא
70 שְׁתַּהֲיָה הַפְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם, וְלֹא
71 בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה לִכֵּן לֹא מִסְפִּיק
72 עֲנֵן הַצְּדָקָה שֶׁעַל יְדֵי נַעֲשֵׂה
73 מִלּוֹי הַחֶסְרוֹן בְּלִבְד, אֶלָּא
74 כְּדִי שִׁיְהִיָּה הַבִּירוּד בְּדֶרֶךְ שֶׁל 'פְּדָה
75 בְּשִׁלּוּם' צְרִיף לְהִיוֹת הַעֲנֵן דְּגַמְלִיּוֹת חֶסְדִים, הֵינּוּ שְׁנוֹתָן
76 לֹא רַק דֵּי מַחְסוּרוֹ אֲשֶׁר יְחַסֵּר לוֹ, דְּבָרִים שְׁחֹסְרִים לְעֵנִי וְהוּא זָקוּק
77 לְהֵם אֶלָּא נּוֹתֵן כָּל מַה שְׁמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ, מִבְּלִי לְשִׁאוֹל אִם
78 זֶהוּ עֲנֵן שֶׁל מִלּוֹי הַחֶסְרוֹן, אוֹ שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְּוֶסֶף גַּם
79 דְּבָר חֲדָשׁ שֶׁבְכָלֵל לֹא הִיָּה קוֹדֵם לָכֵן.

1 בְּתוֹרָה אֹדוֹת מִצּוֹת הַצְּדָקָה שְׁצִיף לְתַת לְעֵנִי דֵּי מַחְסוּרוֹ אֲשֶׁר יְחַסֵּר
2 לוֹ, שְׁבִזָּה נִכְלָל אֲפִילוֹ סוֹס לְרִכּוּב עָלָיו וְעַבְד לְרוּי
3 לְפָנָיו⁵⁸, אִם הִיָּה גִילָל בְּכֹךְ זֶה חֶסֶר לוֹ, אֶבֶל כָּל זֶה אֲפִילוֹ סוֹס לְרִכּוּב
4 עָלָיו וְעַבְד לְרוּי לְפָנָיו שֶׁהֵם דְּבָרִים שֶׁבְּדֶרֶךְ כֻּלָּל אֵינִם נְחוּצִים וְאֵינִם הַכְּרָחִיִים
5 אֵינוֹ אֶלָּא דֵּי מַחְסוּרוֹ בְּלִבְד,

6 שְׁעֵנֵנּוּ בְּעִבּוּדָה הוּא שֶׁהָאֹרֶר
7 עוֹבֵד אֶת ה' בְּעִשְׂיֵת וְקוֹיִם כָּל מָה
8 שְׁחַסֵּר אֶצְלוֹ לְעִבּוּדָה בְּאוֹתוֹ
9 זְמַן וּבְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְאֵין זֶה
10 עֲנֵן שֶׁל עֲשִׂירוֹת, שְׁהָרִי מִצַּד
11 מִצּוֹת הַצְּדָקָה אֵי אֶתָּה מְחַוֵּיב
12 לְעֲשׂוֹר⁵⁸ כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא "דִּי
13 מַחְסוּרוֹ, אֶתָּה מִצּוּוָה עָלָיו לְפָרְנָסוֹ וְאֵי
14 אֶתָּה מִצּוּוָה עָלָיו לְעֲשׂוֹר".
15 וּמִמְשִׁיךְ וּמְבֹאֵר, עַל פִּי הָאֹמְרוֹ לְגַבִּי
16 הַהַבְדֵּל בֵּין צְדָקָה לְגַמְלִיּוֹת חֶסְדִים, אֶת
17 עֵנִיָּה שֶׁל גַּמְלִיּוֹת חֶסְדִים בְּאוֹפֵן שֶׁל
18 'פְּדָה בְּשִׁלּוּם'.

19 וְהַעֲנֵן בְּזֶה, דְּהִנֵּה יְדוּע⁵⁹
20 בְּתוֹרַת הַחֲסִיּוֹת שְׁכָּל עֲנֵן הַצַּד
21 שְׁכַנְגֵּד כֹּל הַמִּצְיָאוֹת שֶׁל צַד הַמִּתְנַגֵּד
22 לְצַד הַקְּדוּשָׁה (עֲצָם הַמִּצְיָאוֹת שֶׁל
23 'קְלִיפּוֹת' וְסִטְרָא אַחֲרָא) הִנֵּה שְׁרָשׁ
24 שְׁרָשׁוֹ הוּא מִהַצְּמִצּוּם
25 הַרְּאִשׁוֹן שֶׁהִיָּה בְּאֹרֶר הָאֱלוֹקִי אֵין
26 סוֹף וּבְלִי גְבוּל (כְּדִי שְׁתּוּכַל לְהִיוֹת
27 מִצְיָאוֹת שֶׁל נְבִרָאִים מוּגְבָלִים, כִּי כֹל
28 דְּבַר נְבִרָא וְנוֹצֵר אֵין וְרַק מִהַאֱלוֹקוֹת,
29 וְכִיּוֹן שֶׁהָאֱלוֹקוֹת הִיא אֵין סוֹף, כְּדִי
30 לְבִרְאוֹ נְבִרָאִים מוּגְבָלִים הִיָּה צִמְצוּם
31 בְּאֹרֶר אֵין סוֹף), וְהָרִי צִמְצוּם
32 הַרְּאִשׁוֹן הִיָּה בְּדֶרֶךְ סִילּוּק, לֹא
33 רַק צִמְצוּם וּמִעוּט הָאֹרֶר בְּמִידָה
34 מְסוּיֵמֶת אֲלֵא סִילּוּק, וּבְלִשׁוֹן
35 הַמְּקוּבָלִים – סִילַק אֹרֶר הַגְּדוּל עַל
36 הַצַּד וְנַעֲשֵׂה מִקּוֹם פְּנוּי (מִקּוֹם רֹחַנִי,

37 הֵינּוּ נְתִיבַת מִקּוֹם) לְעַמִּידַת הָעוֹלָמוֹת (הַמּוּגְבָלִים), וְאַחַר כֵּן לְאַחַר סִילּוּק
38 הָאֹרֶר אֵין סוֹף שֶׁלֹּא יִאִיר נַעֲשֵׂה גִילּוֹי אֹרֶר הַקּוֹן, אֹרֶר מְצוּמָצָם כְּמוֹ
39 קוֹ דֵּק שְׁנִמְשָׁךְ מִהָאֹרֶר שְׁנִסְתַּלַּק עַל הַצַּד. וְנִמְצָא, שְׁתַּמְשָׁכַת
40 הַקּוֹן שֶׁהוּא הַתְּגִלוֹת הָאֹרֶר לְאַחַר הַצְּמִצּוּם הַרְּאִשׁוֹן הוּא עֲנֵן שֶׁל מִלּוֹי
41 הַחֶסְרוֹן בְּלִבְד, הֵינּוּ, שֶׁהָאֹרֶר שְׁנִסְתַּלַּק וְנִחְסֵר עַל יְדֵי הַצְּמִצּוּם
42 הַרְּאִשׁוֹן, הִנֵּה אֹרֶר זֶה בְּלִבְד חֲזוֹר וְנִמְשָׁךְ וְהָאִיר בְּהַמְּקוֹם פְּנוּי

(58) כְּתוּבוֹת סו, ב. (59) סו"מ תרצ"א ע' שיח ואילך. (60) תו"א וירא יד, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ימזה מוכן גם בנוגע להמשכה שגמילות חסדים ממשיכה ומשפיעה
 2 בעולם, שעל ידי גמילות חסדים נמשך לא רק האור
 3 שנחסר על ידי הצמצום, היינו שאין זה מילוי החיסרון בלבד, כמו
 4 ענינו של אור הקו שהאיר אחרי הצמצום אלא גם המשכת העצמות,
 5 האין סוף עצמו שבו לא היה הצמצום
 6 שעל ידי זה נעשית הפדיה 1 שעל ידי גמילות חסדים נמשך לא רק האור
 7 בשלום בתכלית השלימות. 2 שנחסר על ידי הצמצום, אלא גם המשכת
 8 (ז) ויש להוסיף בביאור 3 העצמות, שעל ידי זה נעשית הפדיה בשלום
 9 החילוק בין צדקה לעניים, 4 בתכלית השלימות.
 10 לגמילות חסדים שהיא גם 5 (ז) ויש להוסיף בביאור החילוק בין צדקה
 11 לעשירים, מלבד המבואר בסעיף 6 לעניים, לגמילות חסדים שהיא גם
 12 הקודם שצדקה היא רק מילוי החיסרון 7
 13 ואילו גמילות חסדים היא דבר חדש, 8
 14 וכן לגבי ההמשכה הרוחנית, צדקה 9
 15 היא המשכת האור שנחסר על ידי 10
 16 הצמצום, וגמילות חסדים היא המשכת 11
 17 העצמות, על פי המבואר בתורת 12
 18 החסידות בענין התפלה שיש 13
 19 שני מיני תפלה⁶¹, תפלת 14
 20 העני, שזוהי תפלת דוד, כמו 15
 21 שכתוב⁶² בתהלים תפלה לעני, 16
 22 ותפלת העשיר, שזה הוא 17
 23 ענין תפלה⁶³ למשה⁶⁴. 18
 24 דהנה, תפלת העני היא תפלה 19
 25 ובקשה על מילוי חסרונו, מה 20
 26 שאין בן תפלת העשיר אינה 21
 27 בקשה על מילוי חסרונו, 22
 28 שהרי עשיר פירשו שלא 23
 29 חסר לו מאומה, כי אם חסר 24
 30 אצלו אפילו פרט אחד מסויים, 25
 31 אזי נקרא עני בנוגע לפרט 26
 32 זה. וכמו כן אי אפשר לומר 27
 33 שחסר אצלו לפי שעה, בין 28
 34 שבאותה שעה שחסר אצלו עני 29
 35 הוא⁶⁵, ואם כן, תפלתו אינה 30
 36 תפלת העשיר, שהרי סיבת 31
 37 התפלה היא לפי שבשעה זו 32

38 עני הוא, ומבקש על מילוי החסרון ולכן תפלת העשיר היא לא
 39 תפילה ובקשה על מילוי החיסרון כיון שמדובר במי שלא חסר לו מאומה
 40 וזוהי התפילה למשה.
 41 וזהו שמצינו במדרש⁶⁶ על הפסוק תפלה למשה, אמר לו
 42 הקב"ה למשה, מה אתה
 43 מבקש [דכיןן שגם בשעת
 44 התפלה עשיר הוא, שלא
 45 חסר לו מאומה, לכן שואל
 46 לו הקב"ה מה מבקש
 47 בתפלתו הרי לא חסר לו מאומה],
 48 אמר משה, איני מבקש
 49 בשבילי, כי לי עצמי אכן לא חסר
 50 דבר, אלא מדינה פלונית היא
 51 חרבה, והיא שלך⁶⁷, של
 52 הקדוש ברוך הוא גזור שתבנה,
 53 כף משה לא ביקש לעצמו
 54 אלא בשביל ישראל. וזוהי
 55 גם פללות ההנהגה אצל כל
 56 נשיאי ישראל, שכולם הם
 57 'אתפשטותא דמשה' שאף שמצד
 58 עצמם לא חסר להם מאומה,
 59 הרי אין מבקשים לעצמם
 60 אלא בשביל ישראל. וכמו
 61 ביצחק, שמצד עצמו היה
 62 מוכן כבר לביאת המשיח,
 63 ולכן אמר לעשיו אחיו אבא אל
 64 אדני שעיריה⁶⁸, אלא
 65 שהילדים רפים והצאן

22 שלא חסר לו מאומה, לכן שואל לו הקב"ה מה מבקש בתפלתו], אמר משה,
 23 איני מבקש בשבילי, אלא מדינה פלונית היא חרבה, והיא שלך⁶⁷, גזור
 24 שתבנה, כף משה לא ביקש לעצמו אלא בשביל ישראל. וזוהי גם פללות
 25 ההנהגה אצל כל נשיאי ישראל, שאף שמצד עצמם לא חסר להם מאומה,
 26 הרי אין מבקשים לעצמם אלא בשביל ישראל. וכמו ביצחק, שמצד עצמו
 27 היה מוכן כבר לביאת המשיח, אבא אל אדני שעיריה⁶⁸, אלא שהילדים רפים

61) בהבא לקמן – ראה המשך תערוב שם ע' תשעא [שם ע' א'מג] ואילך. וראה גם ד"ה תפלה למשה תר"ס (סה"מ תר"ס ע' מט ואילך). ד"ה וידבר גו' זאת חוקת התורה וד"ה תפלה למשה תשכ"ט (ת"מ סה"מ תמוז ע' ד ואילך. שם ע' לה ואילך). (62) תהלים קב, א. (63) שם צ, א. (64) ראה זח"א קסח, ב. (65) ע"פ לשון חז"ל – פאה פ"ה מ"ד. (66) מדרש תהלים ויל"ש שם. (67) מכאן ואילך דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בקול חנוק מבכי (המור"ל). (68) וישלח לג, יד ובפרש"י. וראה תו"ח וישלח מב, סע"ב ואילך. סד"ה וישב יעקב שנה זו (ספר המאמרים תשי"ב ע' קצב). וראה לקו"ש ח"א ע' 69. חכ"ה ע' 363. שם ע' 368. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והִבְקֵר עֲלוֹת עֲלִי⁶⁹ וּפִרְשׁ רַשׁׁי: "מוֹטְלוֹת עַלִי לְנַהֵלֵן לֹאֵט", הֵיִינוּ,
2 שְׁלֹא מוֹכְנִים עֲדִיִין מִצַּד צְעִירֵי הַצֶּאֱן (דִּי קְלִינְעַ שְׁעַפְעֶלְעֶךָ)
3 שְׁעַפְעֶלְעֶךָ הַגְדִּים הַקִּטְנִים) כּוֹ, אֲשֶׁר, אִם יִמְהָרוּ אוֹתָם עִם
4 הָעֲבוּדָה דְהֵוְי אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד⁷⁰, שְׁתַּהִי לַעֲתִיד לְבוֹא בְשַׁעִיר
5 כְּמוֹ שְׁכַתּוּב 'עֲלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן
6 לְשַׁפּוֹט אֶת הָרַע עֲשׂוּ וְהִיתָה לְה' 1
7 הַמְלוֹכָה, כִּיֹּם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד 2
8 וְשְׁמוֹ אֶחָד, וְדִפְקוּם יוֹם אֶחָד 3
9 וּפִרְשׁ רַשׁׁי: "וְאִם דִּפְקוּם יוֹם אֶחָד 4
10 לִיגַעַם בְּדֶרֶךְ בְּמִרוּצָה" (אֲזִי) וְנָתַתּוּ 5
11 כָּל הַצֶּאֱן⁶⁹, שְׁיִהְיֶה אֶצְלָם אִם 6
12 כִּבְרוּ עַכְשֵׁי וְעִבְדוּ עֲבוּדָה נְעֻלִית זֹו 7
13 שְׁתַּהִי לַעֲתִיד לְבוֹא עֲנָן שֶׁל 8
14 כְּלִיּוֹן כּוֹ, כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּאֵלּוֹקוֹת 9
15 תּוֹךְ אִיבּוֹד מִצִּיאוֹתָם, וְלֹא הָעֲבוּדָה 10
16 דְרָצוּא וְשׁוֹב שְׁהִיא תְּכָלִית 11
17 הַכְּפוּנָה הַסֵּדֶר הָרְאוּי וְהַרְצוּי בְּעִבּוֹרֹת 12
18 ה', עַל פִּי הַכּוּוֹנָה הַעֲלִיוֹנָה, אִינְנו כְּלוֹת 13
19 הַנֶּפֶשׁ עַד שֶׁתִּצַּא מִן הַגּוֹף, אֵלּא שְׁתַּמִּיד 14
20 יִהְיֶה שְׁתֵּי תְנוּעוֹת, מִצַּד אֶחָד 'רְצוּא' 15
21 וְתַשׁוּקָה לְהַתְּעַלּוֹת וְלְהַתְּקַרֵּב לְאֵלּוֹקוֹת 16
22 עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ וּמִצַּד שְׁנֵי 'שׁוֹב' לְחֻזּוֹר 17
23 לְהִיּוֹת נִשְׁמָה בְּגוֹף וּלְעִסּוֹק בְּתוֹרָה 18
24 וּמִצִּוּוֹת כְּפּוּעֵל. וּבִגְלָל שְׁהַצֶּאֱן 19
25 גּוֹ' עֲלוֹת עֲלִי, וְעֲלִיו מוֹטֵל לְהַנְהִיג 20
26 וּלְנַהֵל אֶת הַצֶּאֱן נִשְׁאָר גַּם יַעֲקֹב 21
27 בְּגִלוֹת, אִף עַל פִּי שְׁמִצַּד 22
28 עֲצָמוֹ לֹא חִסֵּר לוֹ מְאוּמָה 23
29 וְכַמּוֹר שִׁיעָב מִצִּדּוֹ כִּבְרוּ הִיָּה מוֹכֵן 24
30 לְגַאוּלָּה הַשְּׁלִימָה. וְכִמוֹ כֵּן גַּם 25
31 בְּמִשְׁה, שְׁמִצַּד עֲצָמוֹ הוּא 26
32 עֲשִׂיר, שְׁלֹא הָיָה חִסֵּר 27
33 מְאוּמָה, כִּפִּי שְׁמִעִיד עֲלִיו 28
34 הַקְּבָ"ה בְּשִׂאֲלוֹ אוֹתוֹ מָה 29
35 אֶתָּה מְבַקֵּשׁ וְעַל מָה הִיא תְּפִלְתְּךָ, 30
36 הִרִי לֹא חִסֵּר לְךָ מְאוּמָה. וְעַל זֶה 31
37 עוֹנָה מִשְׁה, אִינְי מְבַקֵּשׁ 32
38 בְּשִׁבְלִי, אֵלּא מְדִינָה פְּלוֹנִית 33
39 הִיא חֲרָבָה, דְקָאִי עַל עוֹלָם 34
40 הַתּוֹדוֹה, כְּמּוֹבָר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת, קוֹדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא, בְּאוֹפֵן שְׁנֹבָר 35
41 כְּפּוּעֵל כִּ'עוֹלָם הַתִּיקוֹן' שֶׁל אוֹרוֹת הַמְתַּלְבְּשִׁים בְּכֻלָּם, הִיָּה 'עוֹלָם הַתּוֹהוֹ' שְׁבו 36
42 הִיו אוֹרוֹת מְרוֹבִים וְכֻלָּם מוֹעֵטִים וְלִכֵּן הִיתָה בּוֹ 'שְׁבִירַת הַכְּלִים', כְּמִאֲמַר 37

רַז"ל⁷¹ בְּמִדְרַשׁ שְׁהִיָּה הַקְּבָ"ה בּוֹנֵה עוֹלָמוֹת וּמְחַרְיָבֵן כּוֹ,
וּמְתַחַרְטֵ עַל בְּרִיאַתָם, כְּכִיכּוֹל, עַד שְׁבָרָא אֶת הָעוֹלָם הוּא וְיִשֵּׁר בְּעִינָיו וְהִיא
שְׁלֶךְ, כְּדִרְשַׁת רַז"ל⁷² בְּגִמְרָא עַל הַפְּסוּק⁷³ בְּמִיכָה אֲשֶׁר
הֲרַעוּתִי (וְזֶה לְשׁוֹן הַגְּמָרָא: "אַרְבַּעַה מִתְחַרְט עֲלֵיהֶן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
שְׁבָרָאם וְאוֹלוֹ הֵן, גְּלוֹת כְּשִׁדִּים
וְיִשְׁמַעְאֵלִים וְיִצְרַר הָרַע. גְּלוֹת, דְּכַתִּיב
וְעַתָּה מָה לִּי פַה נְאוּם ה' כִּי לִקַּח עִמִּי
חֲנָם וְגַר. כְּשִׁדִּים, דְּכַתִּיב הֵן אֶרֶץ
כְּשִׁדִּים זֶה הֵעֵם לֹא הִיָּה. יִשְׁמַעְאֵלִים,
דְּכַתִּיב יִשְׁלִיּוֹ אֱהִלִּים לְשִׁדְדִים
וּבְטוֹחוֹת לְמַגְרִיזֵי אֵל לְאִשֶׁר הִבִּיא אֶל־
הַ בִּירוֹ. יִצְרַר הָרַע, דְּכַתִּיב וְאִשֶׁר
הֲרַעוּתִי," וְעַל זֶה תוֹבַעַ מִשֶּׁה
רַבִּינוּ, וּמְבַקֵּשׁ אֶצְל הַקְּבָ"ה גְּזוֹר
שְׁתַּבְּנָה, גְּזוֹר דִּיִּיקָא, וּמְדִיִּיק
וְאוֹמֵר 'גְּזוֹר' וְלֹא מִסְתַּפֵּק בְּעַצֵּם
הַבְּקִשָּׁה עַל בְּנֵיִת הָעִיר הַחֲרָבָה,
הֵיִינוּ, שְׁגַם אִם זְהוּ בְּנֵיִת הָעִיר
הַחֲרָבָה עֲנָנָן שְׁאִינוּ יְכוֹל לְהִיּוֹת
עַל פִּי שְׁכָל, יַעֲשֶׂה זֹאת
הַקְּבָ"ה בְּדֶרֶךְ גְּזִירָה, גְּזוֹר
שְׁתַּבְּנָה.
וְכִיּוֹן שְׁתּוֹבְעִים וּמְבַקֵּשִׁים
מִהַקְּבָ"ה לְעֲשׂוֹת דְּכָר בְּדֶרֶךְ
גְּזִירָה, אִף שְׁאִין זֶה עַל פִּי
שְׁכָל, טַעַם וְדַעַת, הִנֵּה הַכְּלִי
וְהַתְּעִירוֹתָא דְלִתְמָא
הַהַתְּעוּרוֹת מְלַמְּטָה, מִצַּד הָאוֹרָם,
וְהַבְּקִשָּׁה וְהַתְּבִיעָה, שְׁגוֹרֵמַת
לְהַמְשִׁיף עֲנָנָן זֶה כְּכַבְרֵי הוּזָהר
הִידוּעִים 'בְּאַתְעִירוֹתָא דְלִתְמָא אַתְעִירוֹתָא
דְלַעֲלִיא' הִיא גַּם כֵּן בְּאוֹפֵן
שְׁאִינוּ עַל פִּי טַעַם וְדַעַת,
וְהֵיִנוּ, שְׁאִיָּה עַל פִּי שְׁהוּא
הַמְבַקֵּשׁ בְּקִשָּׁה זֹו עֲשִׂיר, וְהוּא
בְּעֲצָמוֹ כְּכָר שְׁלָם בְּכָל
הָעֲנָנִים, וְכִמוֹ יַעֲקֹב אֲבִינוּ שְׁהוּא
מִצִּדּוֹ כִּבְרוּ הִיָּה מוֹכֵן לְגַאוּלָּה אִף עַל
פִּי כֵּן, מְעַמִּיד אֶת עֲצָמוֹ
בְּסַפְּנָה (עַר שְׁטַעֲלֵט זִיף אִיִּין) וּמְנִיחַ אֶת
עֲצָמוֹ לְגַמְרִי (עַר לִיִּיגֵט זִיף אֲוֹעַק אִינְגְּאָנְצֵן אֵן א
זִיִּיט שֵׁם אֶת עֲצָמוֹ עַל הַצַּד לְגַמְרִי), וְתוֹבַעַ בְּדֶרֶךְ מְתַנַּת הַנְּסָם, לֹא

(69) וישלח שם, יג. 70) זכריה יד, ט. 71) קה"ר פ"ג, יא. 72) סוכה נב, ב. 73) מיכה ד, ו.

ביאור בדרך אפשר

1 בגלל שהוא עשיר ובגלל השלימות שלו, שהרי אינו מבקש לעצמו ומבטל את
 2 עצמו לגמרי ומהי תביעתו - שישנם הצאן שהן עלות עלי, ו
 3 צעירי הצאן שהם מצידם עדיין לא השלימו את עבודתם אבל נשיא הדור
 4 דואג להם וישנה מדינה פלונית שהיא חרבה כו', עולם התורה
 5 ולכן גזור שתבנה כו' שגם
 6 עולם התורה יתוקן.
 7 וזהו המבואר לעיל אודות המשמעות
 8 הפנימית של דברי חכמינו ז"ל
 9 גמילות חסדים היא גם לעשירים,
 10 והיינו תפלת עשיר שאף שלו עצמו
 11 לא חסר דבר, הוא מתפלל ותובע
 12 ומבקש על הצאן ועל המדינה החריבה,
 13 כמבואר לעיל גם הדיוק בענין
 14 פדה בשלום שצריך להיות
 15 העסק בגמילות חסדים
 16 דקא, ולא צדקה, היינו,
 17 שצריכה להיות העבודה
 18 ששייכת לא רק לעניים
 19 בלבד, עבודת הצדקה אלא צריכה
 20 להיות עבודה ששייכת בין
 21 לעניים ובין לעשירים עבודת
 22 הגמילות חסדים, כפי שממשיך ומבאר.
 23 והענין בזה, דקשם
 24 שהעבודה הנדרשת מעשירים
 25 היא שגם אם להם עצמם לא
 26 חסר מאומה, כי כבר השלימו את
 27 עבודתם, בדוגמת יעקב אבינו שהוא
 28 מצידו היה מוכן לגאולה והתעכב בגלל
 29 הילדים והצאן, מפל מקום,
 30 נגיחו את עצמם (זאלן זיי זיך
 31 אנוועקלייגן ניחו את עצמם, היינו
 32 ויותר על מה שנוגע ואיכפת להם
 33 עצמם) בשביל הזולת, כמו כן
 34 יכולים גם עניים שהרי גמילות
 35 חסדים היא גם לעניים לבוא לאופן
 36 העבודה שלא תהיה הפקשה
 37 של העני על החסרון שלו (אף
 38 שיודע גודל עניו ויחיו שחסרים
 39 לו ריבוי ענינים כו' בכל זאת
 40 אינו מבקש על מה שחסר לו ונוגע לו
 41 עצמו), אלא בקשו הן העשירים
 42 שלא חסר להם מאומה והן העניים

ביאור בדרך אפשר

שכן חסר להם ריבוי דברים על המדינה החרבה שהיא שלף, של
 הקדוש ברוך הוא ולכן גזור ותבנה. וענין זה נפעל על ידי
 תפלה למשה שהיא תפלת העשיר, שעל ידי זה שהעשיר לא
 מתפלל על עצמו אלא על השלמת הכוונה העליונה נעשה פתיחת
 הצינור והשביל לאופן עבודה זה שלא לבקש על
 עצמו אלא על הזולת ועל הכוונה
 העליונה גם אצל עניים שגם
 תפלתם ועבודתם לא תהיה לצורך
 עצמם.
 ועל פי זה יובן גם דיוק לשון
 הגמרא גמילות חסדים בין
 לעניים בין לעשירים,
 דלכאורה הנה ליה למימר
 היה לו לומר שצדקה לעניים
 וגמילות חסדים לעשירים,
 ומהו אמרו גמילות חסדים
 בין לעניים בין לעשירים
 בשנה והרי סוף סוף יש הבדל גדול
 בין עניים לעשירים?
 אף הענין הוא, שגם אצל
 עניים צריכה להיות העבודה
 ותפלת העשיר, היינו, שאף
 שיודע העני החסרונות שלו,
 ומודע היטב לכך שחסרים לו ריבוי
 ענינים אינו מביט על זה על
 החסרונות לבקש בשביל עצמו,
 אלא גם העני פקשתי היא
 בשביל המדינה שלף של הקדוש
 ברוך הוא שהיא חרבה כו'.
 (ח) ועל דרך זה הוא גם
 בנוגע לאופן העבודה
 דמתפלל עם הצבור (ענין
 השלישי במאמר רז"ל הנזכר
 לעיל לענין 'פדה בשלום').
 והענין בזה, כמבואר בדרושי
 חסידות⁷⁴ בביאור מאמר
 רז"ל⁷⁵ המובא פתניא⁷⁶
 שכל שיהא חרבה כו'.
 ועל דרך זה הוא גם בנוגע לאופן העבודה
 דמתפלל עם הצבור (ענין השלישי במאמר רז"ל הנזכר לעיל).
 והענין בזה, כמבואר בדרושי חסידות⁷⁴ בביאור מאמר רז"ל⁷⁵ המובא

(74) ראה גם סה"מ תרח"ץ ע' רב. (75) ברכות מט, סע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 למטה, אֵלֶּא הַמָּאֹר נִמְשָׁךְ וּמִתְקַרֵּב אֶל הַנִּיצוּץ בִּדְרֵךְ מִלְמַטָּה
 43 למעלה. וְהַעֲנִין בְּזָה, והמעלה של קירוב המאור אל הניצוץ על קירוב
 44 הניצוץ אל המאור היא שִׁפְאָאָשֶׁר הַקִּירוּב הוּא מִצַּד הַנִּיצוּץ, בִּדְרֵךְ
 45 מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, אֲזַי יֵשׁ לְחֻלְק בֵּין הַנִּיצוּצוֹת כו', ונשמות נעלות
 46 יותר, בעלי מדרגה גבוהה, יכולות
 47 להתעלות ולהתקרב באופן נעלה יותר
 48 מנשמות שאינן במדרגה נעלית, כי
 49 כיון שהקירוב הוא מצד ובכוח הניצוץ,
 50 מידת הקירוב תלויה בכוחו ומדריגתו
 51 של הניצוץ, מַה שְּׂאִין פֶּן פְּאָאָשֶׁר
 52 הַקִּירוּב הוּא מִצַּד הַמָּאֹר,
 53 מָאֹר דִּי יִיקָא, ומדייקים ואמורים
 54 שמדובר על בחינת האלוקות שהיא
 55 המאור, מקור האור הַיִּינוּ, שְּׂאִין
 56 זָה בְּחִינַת הַגִּילּוּיִים, אורות
 57 המתגלים ומתפשטים מהמאור, אלא
 58 המאור עצמו, וְלִכְּן לֹא שְׂיִיף בְּזָה
 59 עֲנִין שֶׁל הַגְּבֻלָּה, שְׂיִמְשָׁךְ רַק
 60 בְּמַדְרִיגָה זוּ וְלֹא בְּמַדְרִיגָה זוּ
 61 כו', וכיון שהקירוב הוא מצד המאור,
 62 העצם, אין בו הגבלה שיהיה נמשך רק
 63 לניצוצות, נשמות, במדרגה גבוהה,
 64 ולא לנשמות שאינן במדרגה זו, כִּי,
 65 מִצַּד הַמָּאֹר אֵין שְׂיִנוּיִים,
 66 וְנִמְשָׁךְ וְנִמְצָא בְּכָל מְקוֹם, ורק
 67 ב'גילויים' יש הבדלים במידת הגילוי
 68 ובאופן הגילוי, הַנְּהָ מִצַּד קִירוּב
 69 הַמָּאֹר אֶל הַנִּיצוּץ, מִתְבָּרְרִים
 70 גַּם הַנִּיצוּצוֹת שֶׁהָעֵלֶם
 71 וְהַהִסְתָּר שֶׁבֵּהֶם גְּדוֹל כָּל כָּף
 72 עַד שְׁנַחֲשָׁךְ אֹרָם, פִּינּוֹן
 73 שְׁלֵגְבֵי הַעֲצָמוֹת הַנְּהָ גַּם
 74 חוֹשֶׁף לֹא יִחְשִׁיף מִמֶּךָ⁸¹ ושום
 75 דבר לא מעלים ומסתיר, ולכן ההעלם
 76 והסתור אינו מונע שגם הניצוצות שנחשף אורם יתקרבו אל המאור ויתבררו.
 77 ועל דרך המבואר לעיל לגבי המעלה של 'עבודת הביורורים' באופן של 'פדה'
 78 בשלום' אפילו לגבי הביורורים כפי שהיו בימי שלמה שבימי שלמה הניצוצות
 79 שהיה בהם אור נמשכו אל המאור ונתבררו (כמו מלכת שבא שלמה),
 80 ואילו תכלית השלימות של עבודת הביורורים היא שיתבררו אפילו הניצוצות
 81 שמצד כמה העלמות והסתרים נחשף אור הקדושה שבהם "וזהו אמיתית הענין
 82 פדה בשלום".

1 לְעוֹלָם אֶל יוֹצִיא אָדָם אֶת עֲצָמוֹ מִן הַכֶּלֶל (וזה לשון אדמו"ר
 2 הזקן בתניא שם: "זאת תהיה כונתו בעסק התורה או המצוה הזו לדבקה בו
 3 נפשו האלהית והחינונית ולבושיהן כנ"ל. אך אמנם אמרו רז"ל לעולם אל
 4 יוציא אדם עצמו מן הכלל, לכן יתכוין ליחד ולדבקה בו יתברך מקור נפשו
 5 האלהית ומקור נפשות כל ישראל,
 6 שהוא רוח פיו יתברך הנקרא בשם
 7 שכינוהו על שם ששוכנת ומתלבשת תוך
 8 כל עלמין להחיותו ולקיימן, והיא היא
 9 המשפעת בו כח הדבור הזה שמדבר
 10 דבריה תורה או כח המעשה הזה
 11 לעשות מצוה זו, ויחד זה הוא על ידי
 12 המשכת אור אין סוף ברוך הוא למטה
 13 על ידי עסק התורה והמצוות שהוא
 14 מלוכש בהן, ויתכוין להמשיך אורו
 15 יתברך על מקור נפשו ונפשות כל
 16 ישראל..."), שְׂזָהוּ מִצַּד מַעְלַת
 17 הַצִּבּוּר. וְזוּהִי גַּם מַעְלַת
 18 הַתְּפִלָּה בְּצִבּוּר, וּכְמֵאֹמֶר
 19 רז"ל⁷⁷ בגמרא שְׂעַל זָה עַל
 20 הַתְּפִילָּה נֵאמָר⁷⁸ בתורה מִי
 21 בְּהוֹי' אֶלְקִינוּ בְּכָל קְרָאנוּ
 22 אֱלֹהֵינוּ, וכיון שנאמר 'בכל קראנו'
 23 משמע שמדובר בכל הזמנים ומה
 24 שְׂכַתּוּב⁷⁹ בישעיה דְרָשׁוּ הוֹי'
 25 בְּהַמְצָאוֹ קְרָאוּהוּ בְּהוֹי'תוּ
 26 קְרוּב, וכיון שנאמר 'בהיותו קרוב'
 27 משמע שמדובר דוקא בזמנים
 28 מיוחדים, מבואר בגמרא שאין זו
 29 סתירה, כי הַנְּהָ הַתָּם שם, שכתוב
 30 לפנות אל הקדוש ברוך הוא 'בהיותו
 31 קרוב', מדובר בְּיַחֲדִיד, הֵכָא שכתוב
 32 'בכל קראנו' מדובר בְּצִבּוּר שתפלת
 33 הציבור נשמעת תמיד, וּבְיַחֲדִיד
 34 אֵימָת מתי, היינו מתי הוא הזמן של
 35 'בהיותו קרוב' שאז גם תפילת היחיד מתקבלת, אֵלּוֹ עֲשֶׂרָה יָמִים שְׂבִין
 36 רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְנִמְצָא, שְׂפַעּוּלַת תְּפִלַּת
 37 הַצִּבּוּר בְּמִשְׁךְ כָּל הַשָּׁנָה הִיא כְּמוֹ בַעֲשָׂרַת יָמֵי תְּשׁוּבָה שֶׁהֵם
 38 יָמִים שֶׁל עַת רִצּוֹן מִיּוּחָד. וְהַנְּהָ יָדוּעַ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׂבַעֲשָׂרֶת
 39 יָמֵי תְּשׁוּבָה הוּא עֲנִין קִירוּב הַמָּאֹר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶל
 40 הַנִּיצוּץ⁸⁰ כל נשמה בפרט, וְהַיִּינוּ, שהקירוב הוא לֹא בְּאֹפֶן
 41 שֶׁהַנִּיצוּץ מְצִידוֹ מִתְקַרֵּב וּמַתְעַלָּה אֶל הַמָּאֹר, בִּדְרֵךְ מִלְמַעְלָה

(76) פמ"א (נו, ב). (77) ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א. (78) ואתחנן ד, ז. (79) ישעיה נה, ו. (80) ראה דרך חיים כא, סע"ב. כד, ד ואילך. צא, א. ועוד. (81) תהלים קלט, יב.

1 ימזה מוכן גם בנוגע לענין דפדה בשלום, שפאשר מאיר
 2 בחינת הגילויים בלבד, ולא המאור עצמו, אזי הצד שפנגד יש
 3 לו ערך ותפיסת מקום ומציאות, וכמו שגני צדדים שגם פאשר
 4 האחד הוא חזק והשני הוא חלש, שייך שתהיה מלחמה
 5 ביניהם, כי גם לצד החלש יש ערך
 6 מסוים, וגם פאשר צד הקדושה
 7 מנצח במלחמה, אפשר יתכן
 8 שלאחר זמן יהיה הצד שכנגד
 9 חוזר ונייעור כי מלכתחילה
 10 כשהתגברו עליו התייחסו אליו
 11 כמציאות שיש לה תנינת מקום. אבל
 12 פאשר נעשה קירוב המאור,
 13 בדרך מלמעלה למטה, הנה מצד
 14 המאור עצמו אין מקום
 15 למציאות של מנגד, וגם
 16 האיוב מתהפך לאוהב, ולכן
 17 אין לחשוש מה יהיה לאחר
 18 זמן, ומעתה גם אין חשש שאחר כך
 19 יהיה 'חוזר ונייעור' כיון שיש כאן
 20 מכאן ואילך רק מציאות של
 21 טוב. ונמצא, שמצד קירוב
 22 המאור נעשה הענין דפדה
 23 בשלום ובירור ותיקון הצד שכנגד
 24 בתכלית השלימות.
 25 (ט) ועל פי זה המבואר לעיל
 26 באריכות בפירוש הכתוב 'פדה בשלום
 27 נפשי מקרב לי' על פי פנימיות
 28 הדברים, היינו שבירור הגוף והנפש
 29 הבהמית הוא על ידי התקרבות
 30 והתלבשות הנפש האלוקית בתוכם יש
 31 לבאר (בדרך אפשר)
 32 השייכות דפדה בשלום עם
 33 הגאולה די"ט כסלו, שבו יצא
 34 אדמו"ר הזקן מסרו (בשנת תקנ"ט)
 35 פדברי רבינו הזקן⁸², במכתב
 36 שכתב עם צאתו מהמאסר פשקריתי
 37 בפסוק תהלים בפסוק פדה
 38 בשלום נפשי, יצאתי בשלום
 39 כו' כפי שממשיך ומבאר.
 40 דהנה, ידוע ביאור כבוד
 41 קדושת מורי חמי אדמו"ר

הרבי הרי"צ (פכמה שיחות⁸³) שענין המאסר של אדמו"ר הזקן
 שהיה מאסר קשה עד כדי סכנת חיים בא מצד הקטרוג שהיה
 למעלה קטרוג רוחני על הנהגת אדמו"ר הזקן בגילוי פנימיות
 התורה בדרך פירסום. ואף על פי כן, למרות הקטרוג אמרו
 אז לרבינו הזקן⁸⁴, הבעל שם
 טוב והמגיד ממעזריטש שנגלו אליו
 בעת מאסרו כיון שהתחלף,
 תמשיך בזה, ואדרבה שיוסיף
 לומר חסידות ביתר שאת.
 וכאשר לאחרי זה היה
 הנצחון למטה והיתה גאולה
 מהמאסר, הרי זה לפי שהיה
 הנצחון של תורת החסידות
 למעלה, והיינו, שפסקו
 למעלה שמכאן ולהבא יהיה
 גילוי פנימיות התורה באופן
 של פירסום ולרבים והקטרוג
 נדחה והתבטל.
 וזהו שפאשר הודיעו לרבינו
 הזקן אודות הנצחון - והרי
 אצלו היה נוגע בעיקר
 הנצחון הרוחני ולא הניצחון
 האישי שלו (פדברי כבוד
 קדושת מורי חמי אדמו"ר) -
 היה זה בשעה שאמר את
 הפסוק פדה בשלום נפשי,
 כי, בפסוק זה נתבאר תכלית
 שלימות העבודה של ביור
 ותיקון הגוף והנפש הבהמית וכללות
 עבודת הבירורים של העולם
 שנעשית על ידי פנימיות
 התורה שנתגלתה בתורת
 החסידות, שצריך להיות
 הביור באופן של מקרב לי, 'קרב'
 לשון קירוב, שנפש האלקית

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41

(82) באג"ק שלו ח"א ע' צח. נעתק ב"היום יום" יט כסלו. (83) ספר השיחות תש"ג ע' 59. ובכ"מ. (84) בית רבי ח"א פט"ז בהערה (לא, א). נתבאר בלקו"ש ח"ל ע' 170 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תהיה באופן של קירוב עם הגוף ונפש הבהמית והעבודה לא
 2 תהיה באופן שהנפש האלוקית בעצמה עסוקה בהשגת עניני אלוקות נעלים
 3 ואינה מתעסקת בכיורו הגוף והנפש הבהמית [שגם בענין זה התקרבות
 4 הנפש האלוקית לכור את הנפש הבהמית ישנו החידוש דתורת
 5 החסידות, כמו שכתב כבוד
 6 קדושת מורי חמי אדמו"ר⁸⁵,
 7 שגם הענינים היותר נעלים
 8 בתורת החסידות, פנימיות התורה,
 9 צריך להלביש אותם באותיות
 10 מילים פאלה וסגנון כזה שגם
 11 השכל האנושי יבין שכל
 12 אחד ואחד מבני ישראל
 13 שייך אליהם, ויכול להשיגם
 14 לקלוט ולהפנים אותם ולהביאם
 15 לידי עבודה בפועל, ומכל
 16 מקום, למרות הקירוב וההתלבשות,
 17 הפדיה והכיור אינה בדרך
 18 מלחמה, אלא בדרך שלום,
 19 ובזה גופא, בכיורו בדרך שלום
 20 עצמו לא רק פסי שהיה בזמן
 21 שלמה המלך, שנתקבצו ובאו
 22 לשלמה המלך שיבררו ויתקנו רק
 23 הניצוצות שהיו שייכים לאור
 24 הקדושה, ועדיין היה בהם אור
 25 אלא שמתבררים אפילו
 26 הניצוצות שנתקבצו אורם
 27 לגמרי, כמבאר לעיל באריכות.
 28 וזהו גם התוכן הפנימי של סיום
 29 הכתוב פי ברבים היו עמדי,
 30 דקאי שמכון על הניצוצות של
 31 הקדושה שנתפלו לרשות
 32 הרבים, שאין זה מקום שיש
 33 בו גם קדושה (כמובא בחסידות
 34 שקדושה היא אחדות, וריבוי ופירוד
 35 הוא היפך הקדושה) וגם לעומת
 36 זה, 'רשות הרבים' אינה מקום שיש
 37 בו גם קדושה וגם היפך הקדושה
 38 (הנקרא 'לעומת זה' ככתוב בקהלת
 39 'ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה
 40 גם את זה לעומת זה עשה האלקים')
 41 אלא כל ענין רשות הרבים הוא מנגד לקדושה, ומכל
 42 מקום פועלים שגם הם הענינים של רשות הרבים היו עמדי, עם

צד הקדושה, שלא זו בלבד שאינם מנגדים אליו, אלא
 אדרבה, שמתאחדים עמו, כדברי הירושלמי על פסוק זה
 שגם אנשי אבשלום שמרד בדרך, התהפכו להיות לצידו של דוד וגם
 הם התפללו לנצחונו של דוד, הוא מלכא משיחא מלך
 המשיח.
 ועל ידי הנצחון למעלה
 בעולמות עליונים הרוחניים
 שנתגלה בשעה שאמר רבינו
 הזקן הפסוק פדה בשלום
 נפשי, והתבטל הקטרוג על גילוי
 פנימיות התורה בפרסום הרי זה ענין
 ה'פדה בשלום' נמשך בכל
 שלשת עניני העבודה דהעסק
 בתורה ובגמילות חסדים
 ומתפלל עם הציבור, וכפי
 שנתבאר לעיל באריכות המעלה של
 'פדה בשלום' בכל אחד משלושתם,
 הקשורים גם עם מחשבה
 דיבור ומעשה, שהרי תורה
 עיקרה בדיבור, כמאמר
 רז"ל⁸⁶ בגמרא למוציאיהם
 בפה (כמובא בגמרא ששמואל אמר
 לרב יהודה: פתח פיך ותקרא, פתח פיך
 ותשנה שיתקיים בך ותאריך ימים
 שנאמר כי חיים הם למוצאיהם ולכל
 בשרו מרפא, אל תקרי למוצאיהם אלא
 למוציאיהם בפה), ונגמילות
 חסדים הוא ענין המעשה,
 דכל המצוות נקראים בשם
 צדקה⁸⁷, (כמבואר בתורה אור
 לאדמו"ר הזקן: "כל המצוות נקראות
 בשם צדקה כי צדקה תרומם גוי שעל
 ידי הצדקה וחסד שעושין למטה
 להחיות רוח שפלים ועני חשוב כמת,
 כן יותר מכן לאין קץ נמשך רוח חיים
 מלמעלה מחיי החיים ברוך הוא
 להחיות מתים ממש בבחינת ימין
 מקרבת וימינו תחבקני ממש באור
 המקיף שמלמעלה, לרומם ולהעלות
 את הנפש למעלה מעלה באור אין סוף
 ברוך הוא ממש וזהו ענין נר מצוה"), וצדקה נקראת בתלמוד ירושלמי
 מצוה סתם⁸⁸, כי צדקה כוללת את כל המצוות והמתפלל עם

(85) ראה אג"ק שלו ח"ב ע' כא. ח"י ע' שסו. ע' שעט. ועוד. (86) עירובין נד, א. (87) ראה תו"א מקץ לח, ג. מב, ג. ובכ"מ. (88) ראה תניא פל"ז (מח, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

16 הַצְּבוּר הוּא עֲנִין הַמְּחַשְׁבָּה, כְּמֵאֲמַר רַז"ל⁸⁹ אִיזוּהִי עֲבוּדָה 17 שְׁבֻלֵב שְׁעִינָה הוּא כּוּוּנָה וּמַחֲשֵׁבָה זֹה תְּפִלָּה, שְׁמִקְאֵן מֵאוּ הַגְּאוּלָּה 18 שֶׁל אֲדַמּוּר הוֹקֵן בֵּי"ט כִּסְלוֹ וְלִהְבֵּא 19 תְּהִיָּה גַם הַעֲבוּדָה דְּמִקְרַב לִי 20 בְּכָל עֲנִינִים אֱלוֹ שֶׁל תּוֹרָה 21 (דִּיבּוּר), גְּמִילוּת חֲסִדִים (מַעֲשֶׂה) 22 וְתִפְּלָה (מַחֲשֵׁבָה) בְּאוֹפֵן שֶׁל 23 פְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם, הַחֵל מִהַעוֹסֵק 24 בַּתּוֹרָה, בְּלִימוּד פְּנִימִיּוֹת 25 הַתּוֹרָה דְּרוֹקָא (שְׂבֻזָּה בְּלִימוּד 26 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, בְּשׁוּנָה מְלִימוּד 27 הַנְּגַלָּה' אֵין לְחֹשׁוֹשׁ מִמַּעֲמֵד 28 וּמַצֵּב דְּלֹא זָכָה, כְּנִזְכָּר לְעִיל 29 בְּאוֹרֵכָה), וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגַע 30 לְגְּמִילוּת חֲסִדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם	הַצְּבוּר, שֶׁהֵתְעַסְקוֹת בָּהֶם הִיא בְּאוֹפֵן הַעֲבוּדָה שְׁלֹמְעֵלָה מְטַעַם וְדַעַת מַעַל וּמַעֲבֵר לְמָה שֶׁמַּחֲחִיב וּמַתְבַּקֵּשׁ עַל פִּי הַשְּׁכַל וְהַהִיגוֹן וְלֹא מְדִידָה וְהַגְּבֻלָּה, שְׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה אֲמִיתִית הַעֲנִין דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם נְפְשִׁי⁹⁰, וּבְאוֹפֵן שִׁצְאָתִי בְּשָׁלוֹם מְד' שָׁלוֹם כְּפִי שְׂאֲדַמּוּר הוֹקֵן כּוֹתֵב לְגַבִּי יִצְיָאֵתִי מִהַמְאֲסֵר בַּעַת שְׂאֲמֵר אֵת הַפְּסוּק 'פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי'. בְּאוֹרֵכָה), וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגַע לְגְּמִילוּת חֲסִדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם שֶׁהֵתְעַסְקוֹת בָּהֶם הִיא בְּאוֹפֵן הַעֲבוּדָה שְׁלֹמְעֵלָה מְטַעַם וְדַעַת וְלֹא מְדִידָה וְהַגְּבֻלָּה, שְׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה אֲמִיתִית הַעֲנִין דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם נְפְשִׁי⁹⁰, וּבְאוֹפֵן שִׁצְאָתִי בְּשָׁלוֹם מְד' שָׁלוֹם.

(89) ראה תענית ב, ס"א. 90) חסר קצת. – ברשימה א', שבסיום המאמר נזכר ע"ד ההכרזה שיד החסידים על העליונה (ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ס"ע רסד ואילך. וש"נ). – (המור"ל).

המשך ביאור למס' נדרים ליום רביעי עמ' 1

19 נִנְנָא – נכתב על בית החופה, שְׁעִשְׂרִין וְאַרְבַּעָה אֲלֵפִין רִיבּוּאֵין דִּינְרִין 20 – עשרים וארבע אלף ריבואות דינרים, נִפְקוּ עַל בֵּית נִנְנָא דִּין – 21 יצאו בהוצאת סעודת נישואין זו, וְלֹא אֲזַמְנִיָּה לְכַר קִפְרָא – ולא 22 הזמין רבי את בר קפרא לחתונה. כַּעַס בַּר קִפְרָא וְאָמַר לִיה – לרבי, 23 אִם לְעוֹכְרֵי רְצוֹנֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֶּף – מִשְׁפִּיעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ 24 הוּא כָל כֶּךָ הֶרְבֵּה טוֹבָה, לְעוֹשֵׂי רְצוֹנֵי עַל אַחַת בְּמָה וְכַמָּה שִׁישְׁפִיעַ 25 הֶרְבֵּה טוֹבָה. אֲזַמְנִיָּה – הזמינו רבי לחתונה, חוֹר וְאָמַר בַּר קִפְרָא, 26 אִם לְעוֹשֵׂי רְצוֹנֵי כְּעוֹלָם הָיָה כֶּף – שִׁישְׁפִיעַ לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 27 כָּל כֶּךָ הֶרְבֵּה טוֹבָה, לְעוֹלָם כֶּף עַל אַחַת בְּמָה וְכַמָּה שִׁישְׁפִיעַ לָהֶם 28 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֶרְבֵּה טוֹבָה. 29 הַגְּמָרָא מִסְפַּרְתָּ בַּעֲנִין רַבִּי וּבַר קִפְרָא שְׁהִיא מִבְּדַחוּ: 30 יוֹמָא דְּמַחְזִיף בֵּית רַבִּי – ביום שרבי היה מחזיק, אֲתָרָא פּוֹרְעָנוּתָא 31 לְעֵלְמָא – היתה באה פורענות לעולם. 32 אָמַר לִיה רַבִּי לְכַר קִפְרָא, בִּבְקִשָּׁה מִמֶּךָ לֹא תִבְדִּיחֵן – אל תבדח 33 אותי, וְהִיבְנָא לֶךְ – ובשכר זה אתן לך אֲרַבְעֵין גְּרִינֵי חִשְׁי – 34 ארבעים מדות של חטים. אָמַר לִיה בַּר קִפְרָא לְרַבִּי, לִיחְוֵי מַר – 35 יראה אדוני,	1 שהעושה במין זה לא יאכל ממין אחר. 2 מבררת הגמרא, מָאֵי כְּלוּפְסִין – מה הם כלופסין, מֵינָא דְּתֵאֵינִי 3 דְּעֵבְדִין מְנַהֵן לְפָדִי – מִין תַּאנִּים שִׁמְכִינִים מֵהֶם תְּבַשִּׁיל. 4 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין תְּבַשִּׁילֵי תַּאנִּים: 5 הוּוּא גְּבַרְא, דִּיהֵב עֵבְדָא לְחַבְרִיָּה – שָׁתַן עֶבֶד לְחַבְרִי, עַל מִנַּת 6 לְאַנְמוּרָה – לְלַמְדוֹ, כִּיֻּצַּד מִבְּשָׁלִים אֲלֵפָא מֵינֵי לְפָדִי – אֵלֶף סוּגִי 7 תְּבַשִּׁילִים מִתַּאנִּים. לְבִסּוֹף אֲנַמְרִיָּה – לִימְדוּ לְבַשֵּׁל רַק תְּכַנִּי מֵאָה 8 – שְׁמוּנָה מֵאוֹת מֵינֵי תְּבַשִּׁיל. הֵלֵךְ אוֹתוֹ אֲדָם וְאֲזַמְנִיָּה לְדִינָא – 9 וְהוֹמִין אֵת חַבְרִי לְדִין תּוֹרָה לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי – לְפָנֵי רַבִּי, עַל כֶּךָ שֶׁלֹּא 10 קִיִּים אֵת הַבְּטַחְתּוֹ וְלֹא לִימַד אֵת הָעֶבֶד לְבַשֵּׁל אֵלֶף מֵינֵי תְּבַשִּׁילִים 11 כִּי אִם שְׁמוּנָה מֵאוֹת. אָמַר רַבִּי – הַתְּפִלָּא רַבִּי וְאִמְרָא, אֲבֹתֵינוּ שְׁהִיו 12 בַּעַת הַחֹרְבָן אֲמָרוּ, נְשִׁינוּ [שִׁכְחָנוּ] מוֹזְבָּה – כְּלוּמַר יִדְעֵנוּ מֵאֲבָלִים 13 וְדַבְרִים טוֹבִים וּשְׂכַחְנוּ אוֹתָם, אָנוּ, שֶׁלֹּא הִיִּינוּ כָּלֵל בַּעַת הַחֹרְבָן, 14 אֲפִילוּ בְּעִינֵינוּ לֹא דָּאִינוּ – מַעוֹלָם לֹא יִדְעֵנוּ שִׁישִׁיר לַעֲשׂוֹת כָּל כֶּךָ 15 הֶרְבֵּה דַבְרִים טוֹבִים, וְכִיֻּצַּד הֵינְכֶם בְּקִיאִים בְּכָל כֶּךָ הֶרְבֵּה מֵינֵי 16 מֵאֲבָלִים. 17 הַגְּמָרָא מִסְפַּרְתָּ עַל גּוֹדֵל עֲשִׁירוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי: 18 רַבִּי עֲבָד לִיה הַלּוּלָא – עֲשֶׂה חַתּוּנָה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי, קָתֵב עַל בֵּית

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, בפסוק הפותח את פרשת השבוע, פרשת וישב:
 2 **וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן**.¹ הִנֵּה הַפִּירוּשׁ
 3 הַפְּשוּט בְּפֶתוּחַ זֶה הוּא, שְׂעֵיבָא קָבַע מוֹשְׁבֹו לְאַחַר שְׁחֹזר מִחֹזר
 4 בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי בָאָרֶץ שְׁבָה גַר אָבִיו יַצְחָק. אַף צְרִיף לְהִבְיִן², הָרִי
 5 כְּבָר נֶאֱמַר לְפָנָי זֶה³ בְּפִרְשָׁה
 6 הַקְּדוּמָה, פִּרְשָׁת וּישלח וַיֵּבֵא יַעֲקֹב
 7 אֶל יַצְחָק אָבִיו וְגו', וְאַחַר כֵּן
 8 בְּהַמְשָׁךְ הֵעֵינִי בְּפִרְשָׁת וּישלח כְּפִתִיב⁴
 9 כְּתוּב וַיִּגְדַע יַצְחָק וַיִּמָּת, שְׁהִיָּה
 10 זֶה מוֹתוֹ שֶׁל יַצְחָק כְּמָה שְׁנִים
 11 לְאַחֲרֵי שְׁמָא יַעֲקֹב אֱלִיּוֹ⁵,
 12 וְכפִי שְׁמוּבָא בְּפִירוּשׁ רִשׁׁי עַל כְּתוּב
 13 זֶה בְּפִרְשָׁת וּישלח, ״וַיִּגְדַע יַצְחָק - אֵין
 14 מוֹקֵדָם וּמוֹאחֹר בְּתוֹרָה, מְכִירְתוֹ שֶׁל
 15 יוֹסֵף קִדְמָה לְמִיתָתוֹ שֶׁל יַצְחָק י״ב
 16 שְׁנָה...״, כְּלוּמֵר, אֵף עַל פִּי שְׁעַל מִיתָת
 17 יַצְחָק מְסוּפֵר בְּפִרְשָׁת וּישלח וְאֵילוֹ עַל
 18 מְכִירַת יוֹסֵף מְסוּפֵר מְאוּחֵר יוֹתֵר,
 19 בְּפִרְשָׁת וּישב, לְמַעֲשֵׂה מְכִירַת יוֹסֵף.
 20 הִיתָה אַחֲרֵי שִׁיעָב חֹזֵר מִחֹזֵר
 21 וְהִתְיֵשֵׁב בָּאָרֶץ מְגוּרֵי יַצְחָק, הִיתָה
 22 שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנִים לְפָנָי מוֹת יַצְחָק
 23 (כְּפִי שִׁרְשׁׁי מוֹכִיחַ בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרֵינוּ)
 24 וְמָזְזָה מִכֵּן שִׁיעָב מֵת כְּמָה שְׁנִים
 25 אַחֲרֵי שִׁיעָב חֹזֵר אֵלָיו, מוֹבָן,
 26 שְׁבִיאַת יַעֲקֹב אֶל יַצְחָק אָבִיו
 27 לֹא הִיָּתָה בִּיאַת עֲרָאִי אֱלֹא
 28 בִּיאַת קָבַע, הִתְיֵשֵׁבֵת שְׁנַמְשַׁכָּה
 29 שְׁנִים, וְאִם כֵּן מָה מְחַדָּשׁ
 30 הַכְּתוּב כָּאֵן בְּאֶמְרוֹ שְׂעֵיבָא
 31 קָבַע מוֹשְׁבֹו בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי
 32 אָבִיו, הָרִי מֵהַמְסוּפֵר בְּפִרְשָׁת וּישלח
 33 כְּבָר מוֹבֵן שִׁיעָב קָבַע אֵת מוֹשְׁבֹו,
 34 הֵינֵנו הִתְיֵשֵׁבֵת בְּקִבְיֹעוֹת, בָּאָרֶץ מְגוּרֵי
 35 יַצְחָק. ?
 36 וְהִנֵּה, אֵיִתָּא מוּבָא בְּמִדְרָשׁ⁶

**בס"ד. שבת פרשת וישב, כ"ג
 כסלו, מברכים החודש טבת,
 ה'תשי"ב
 (הנחה בלתי מוגה)**

1 **וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן**.¹
 2 הִנֵּה הַפִּירוּשׁ הַפְּשוּט בְּפֶתוּחַ הוּא,
 3 שְׂעֵיבָא קָבַע מוֹשְׁבֹו בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו יַצְחָק.
 4 אַף צְרִיף לְהִבְיִן², הָרִי כְּבָר נֶאֱמַר לְפָנָי זֶה³ וַיֵּבֵא
 5 יַעֲקֹב אֶל יַצְחָק אָבִיו וְגו', וְאַחַר כֵּן כְּפִתִיב⁴ וַיִּגְדַע
 6 יַצְחָק וַיִּמָּת, שְׁהִיָּה זֶה כְּמָה שְׁנִים לְאַחֲרֵי שְׁמָא
 7 יַעֲקֹב אֱלִיּוֹ⁵, וְמָזְזָה מוֹבָן, שְׁבִיאַת יַעֲקֹב אֶל יַצְחָק
 8 אָבִיו לֹא הִיָּתָה בִּיאַת עֲרָאִי אֱלֹא בִּיאַת קָבַע, וְאִם
 9 כֵּן מָה מְחַדָּשׁ הַכְּתוּב כָּאֵן בְּאֶמְרוֹ שְׂעֵיבָא קָבַע
 10 מוֹשְׁבֹו בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו. וְהִנֵּה, אֵיִתָּא בְּמִדְרָשׁ⁶
 11 (וְהוּבָא גַם בְּפִירוּשׁ רִשׁׁי⁷) בִּיקָשׁ יַעֲקֹב לְיֵשֵׁב
 12 בְּשִׁלְוָה כּו', אָמַר הַקְּב"ה, לֹא דִיִּין לְצַדִּיקִים מָה
 13 שְׁמַתוּקָן לָהֶם לְעוֹלָם הַבָּא, אֱלֹא שְׂמִבְקָשִׁים
 14 לְיֵשֵׁב בְּשִׁלְוָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וּבְזֶה מְבֹאֵר הַחִידוּשׁ
 15 שְׂבִפְתוּב וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, שְׁהַפְּנוּנָה בְּזֶה הִיא
 16 לְיֵשִׁיבָה בְּשִׁלְוָה. אַף צְרִיף לְהִבְיִן מָה שְׂאֵמֵר
 17 הַקְּב"ה לֹא דִיִּין לְצַדִּיקִים כּו', דְּהִנֵּה, כִּיִּין
 18 שְׂבִיקָשׁ יַעֲקֹב לְיֵשֵׁב בְּשִׁלְוָה, הָרִי בְּדָאִי יָדַע
 19 שְׂרָאוּי הוּא (עַס קוּמְט אִים) לְיֵשֵׁב בְּשִׁלְוָה.
 20 וּבְפִרְט שְׂמַצִּינוּ שְׂעֵיבָא הִיָּה יָרָא שְׂמָא יְגָרוּם
 21 הַחֲטָא⁸, וְאִם כֵּן, בְּאֶשֶׁר בִּיקָשׁ לְיֵשֵׁב בְּשִׁלְוָה,

37 (וְהוּבָא גַם בְּפִירוּשׁ רִשׁׁי⁷ בתחילת הפרשה) שלאחר כל מה שעבר
 38 על יעקב אבינו עם עשיו ועם לבן ביקש יעקב לישב בשלוח ובמנוחה
 39 כּו', אָמַר הַקְּב"ה, לֹא דִיִּין לְצַדִּיקִים מָה שְׁמַתוּקָן מוֹכֵן לָהֶם
 40 לְעוֹלָם הַבָּא שְׁהוּא עוֹלָם רוּחָנִי, שֶׁם הַצַּדִּיקִים עֲתִידִים לְשַׁבֵּת בְּשִׁלְוָה וְאֵין
 41 הַצַּדִּיקִים מְסַתְּפִים כַּכֵּן אֱלֹא
 42 שְׂמִבְקָשִׁים לְיֵשֵׁב בְּשִׁלְוָה גַם
 43 בְּעוֹלָם הַזֶּה (ובלשון רש"י: "ועוד
 44 נדרש בו, וישב: ביקש יעקב לישב
 45 בשלוח, קפץ עליו רוגזו של יוסף,
 46 צדיקים מבקשים לישב בשלוח, אומר
 47 הקדוש ברוך הוא, לא דיין לצדיקים
 48 מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא
 49 שמבקשים לישב בשלוח בעולם
 50 הזה"). וּבְזֶה לְפִי דְבָרֵי הַמְדֻרָשׁ הֵלְלוּ
 51 מְבֹאֵר הַחִידוּשׁ שְׂבִפְתוּב
 52 וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, עַל הָאֵמֵר כְּבָר לְעִיל
 53 בְּפִרְשָׁת וּישלח שִׁיעָב בָּא אֵל יַצְחָק
 54 אָבִיו, וְהַחִידוּשׁ הוּא שְׁהַפְּנוּנָה בְּזֶה
 55 בְּיוֹשֵׁב יַעֲקֹב הָאֵמֵר כַּאֵן הִיא
 56 לְיֵשִׁיבָה בְּשִׁלְוָה וְלִכֵּן הָאֵמֵר כַּאֵן
 57 אֵינוֹ כְּפִילוֹת מִיוֹתֵר.
 58 אַף צְרִיף לְהִבְיִן לְגוֹפוֹ שֶׁל עֵינִין
 59 מָה שְׂאֵמֵר הַקְּב"ה לֹא דִיִּין
 60 לְצַדִּיקִים כּו' הַמוֹכֵן לָהֶם לְעוֹלָם
 61 הַבָּא שְׂמִבְקָשִׁים לְיֵשֵׁב בְּשִׁלְוָה בְּעוֹלָם
 62 הַזֶּה, דְּהִנֵּה, כִּיִּין שְׂבִיקָשׁ יַעֲקֹב
 63 לְיֵשֵׁב בְּשִׁלְוָה, הָרִי בְּדָאִי
 64 יָדַע שְׂרָאוּי הוּא (עַס קוּמְט
 65 אִים שְׂמַגִּיעַ לוֹ) לְיֵשֵׁב בְּשִׁלְוָה.
 66 וּבְפִרְט שְׂמַצִּינוּ שְׂעֵיבָא הִיָּה
 67 יָרָא שְׂמָא יְגָרוּם הַחֲטָא⁸,
 68 כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא שִׁיעָב הִיָּה יָרָא מַעֲשִׂיו
 69 לְמִרוֹת לְפָנָי לְכַתּוּב לְחֹזֵן, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 70 הוּא הַבְּטִיחַ לוֹ שִׁישְׁמוֹר עֲלָיו וְיַחֲזִיר
 71 אוֹתוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוּם, כִּי יַעֲקֹב
 72 חָשַׁשׁ שְׂמָא אֵינוֹ רָאוּי לְהַבְּטַחָה מִפְּנֵי

(1) פרשתנו לז, א. 2) ראה אברבנאל עה"פ. וראה אוה"ת פרשתנו ח"א רסו, א. רד"ה וישב יעקב תרל"א. תרנ"ו (סה"מ תרל"א ח"א ע' צו. תרנ"ו ע' שח). תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תשעו [ח"ג ע' א'מט]). ועוד. 3) וישלח לה, כו. 4) שם, כט. 5) ראה פרש"י שם. 6) ב"ר פפ"ד, ג. 7) פרשתנו שם, ב. 8) ברכות ד, א. פרש"י וישלח לב, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החטא (ובלשון רש"י בפרשת וישלח: "קטנתי מכל החסדים - נתמעטו זכויותי
 2 ע"י החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתני נחלכלכתי
 3 בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשור"), **וְאִם כֵּן, כַּעַת כְּאֲשֶׁר בִּיקַשׁ יַעֲקֹב**
 4 **לְיֹשֵׁב בְּשֵׁלֹוָה,** ולא חשש שמא אינו ראוי לכך, **הֲרִי בְּיָדָי יָדַע**
 5 **שְׂמַגִּיעַ לְמִדְרִיגָה כְּזוֹ שְׂרָאִי**
 6 **לְיֹשֵׁב בְּשֵׁלֹוָה.** ומוכּוּן ודבר זה
 7 שיעקב אבינו היה בדרגה כזו שיש לו
 8 את מלוא הזכות לבקש לישוב בשלוה,
 9 מוכּוּן **גַּם מִמֶּה שְׂאָמְרוּ רַז"ל**⁹
 10 בגמרא **שְׁלֹוָה הֵטְעִימֵן**
 11 **הַקְּב"ה** בהיותם בעולם הזה **מֵעֵין**
 12 **עוֹלָם הַבָּא, דְּקָאֵי** שהכוונה היא
 13 **עַל הָאֲבוֹת, וְלָכֵן,** בגלל מעלתו
 14 הגדולה הֵינָה **רְאוּי יַעֲקֹב, בְּחִיר**
 15 **שְׂבָאָבוֹת**¹⁰, שמבין האבות עצמם
 16 הוא המובחר והמעולה **לְיֹשֵׁב**
 17 **בְּשֵׁלֹוָה.** ואינו מוכּוּן **מֶה**
 18 **שְׂאָמַר הַקְּב"ה לֹא דִּיּוֹן**
 19 **לְצַדִּיקִים כּו'.** שזוה משמע שרצונו
 20 של יעקב לשבת בשלוה הוא דבר לא
 21 נכון, ואיך זה מתאים עם האמור לעיל
 22 שבודאי היה יעקב ראוי לכך?
 23 **(ב) וּלְהִבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלִילָה פְּרִטֵי הָעֵנִין**
 24 **תַּחֲלִילָה פְּרִטֵי הָעֵנִין דִּתְנוּפָה,**
 25 שמתחיל בשבוע שאחרי שבת זו, בה
 26 נאמר המאמר **דְּאִיתָא מוּבָא**
 27 **בְּגַמְרָא**¹¹ **נֵר תְּנוּפָה מְצוּתָה**
 28 להדליק את הנרות של חנוכה
 29 **מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה כּו', הַחֵל**
 30 משקיעת השמש, ועוד נאמר על
 31 הדלקת נר חנוכה **מְצוּה לְהַנִּיחָה**
 32 **אֵת נֵר הַחֲנוּכָה עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ**
 33 **מִבְּחוּץ וְכו', וְהִיכֵן מִנַּח לָהּ**
 34 **כּו'.** והיכן מניח אותה, את נר החנוכה,
 35 **מִשְׂמָאל** מצד שמאל של הפתח, **כְּדִי שְׂתֵהָא מְזוּזָה מִיְמִין הַפֶּתַח**
 36 שוהו הצד של הפתח שבו יש לקבוע את המזוזה **וְנֵר חֲנוּכָה מִשְׂמָאל**
 37 הפתח, וכך יהיה הפתח מוקף במצוות משני צידי, וכפי שיבאר להלן התוכן
 38 הפנימי של הדברים.

(9) ב"ב טז, ב. וראה המשך תער"ב שם ריש ע' תשפד [שם ע' א'נט]. (10) שער הפסוקים תולדות כז, כה. וראה ג"כ ב"ר רפצ"ו. זח"א קיט, ב. קמו, ב. (11) שבת כא, ב ואילך. (12) בהבא לקמן – ראה רד"ה מצותה משתשקע החמה באוה"ת חנוכה (בראשית ח"ה) תתקמ, ב. רד"ה הנ"ל תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' קיב). ד"ה ת"ר מצות נ"ח ורד"ה מצותה משתשקע החמה תשל"ח (תו"מ סה"מ כסלו ע' קסב. ע' קסט). ויש"נ. (13) רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ב ה"ב. (14) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רסג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בכל חדר וחדר שהולך שם בשבת, משום שלום בית, שלא יכשל בעץ או
 2 באבן, וחייב כל אדם כשאוכל סעודת הלילה לאכלה אצל אור הנר שזה בכלל
 3 עונג שבת הוא, ועיקר מצות הדלקת נרות הוא נר זה שאוכל אצלו... מה
 4 שְׁאִין פֶּן יֵרַח חֲנוּכָה מִצְוָה לְהַנִּיחָה עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ
 5 דְּרֹקָא ולא בתוך הבית פנימה.
 6 וְעוֹד חִילּוּק¹⁵, והבדל נוסף בין נר
 7 חנוכה לשני הנרות האחרים, נרות
 8 המקדש ונרות שבת, הוא שְׁנֵי
 9 הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּיָמֵינוּ, מְנוֹרָה
 10 בְּדָרוֹם שהוא צד ימין כשנעמיד
 11 כלפי המזרח וְשׁוֹלְחָן בְּצַפּוֹן¹⁶,
 12 וְכֵן גַּר שֶׁבֶת, אֵיתָא מוֹבָא
 13 בְּקַבְלָה (בְּסִפְרֵי מִשְׁנֵת
 14 חֲסִידִים¹⁷ למקובל רבי עמנואל חי
 15 ריקי) שְׁצָרִיף לְהֵיחֹת מִיָּמִין,
 16 מַה שְׁאִין פֶּן יֵרַח חֲנוּכָה צָרִיף
 17 לְהֵיחֹת מִשְׁמָאל דְּרֹקָא וִישׁ לַבָּא
 18 אֶת הַהַבְדְּלִים הַללוּ בֵּין נֵר חֲנוּכָה
 19 לְנֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ וְנֵרוֹת שֶׁבֶת, לְפִי
 20 פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים, כְּדַלְהֵן.
 21 וְנִקְוֶדֶת הָעֵנָן בְּזָה, נְקוּדַת
 22 הַדְּבָרִים בְּבִיאור הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל
 23 הַהַבְדְּלִים הָאֵמוּרִים בֵּין נֵרוֹת חֲנוּכָה
 24 לְנֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ וְנֵרוֹת הַשֶּׁבֶת הוּא
 25 שְׁפָרְטֵי הַדִּינִים דְּמִצְוֹת גַּר
 26 חֲנוּכָה הָאֵמוּרִים לְעִיל שֶׁהַדְּלָקָה
 27 הִיא מִשְׁתַּשְׁקַע חֲחֵמָה, מִבְּחוּץ וּבְצַד
 28 שְׁמָאל, הֵם בְּהֵתָאם לְכָלְלוֹת
 29 הָעֵנָן הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי שְׁבִגְלוֹ
 30 תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים מִצְוֹת גַּר חֲנוּכָה,
 31 כְּדֵאִיתָא כְּפִי שְׁמוּבָא בְּגַמְרָא¹¹
 32 מֵאִי מַהוּ חֲנוּכָה כּוֹ' שְׁשֹׁנְכֵסוּ
 33 יְוֹנִים לְהִיכַל וְכוֹ' וְכִשְׁגָּבְרָה
 34 מְלָכוֹת בֵּית חֲשֵׁמוֹנָאִי וְנִצְחָוּ
 35 וְכוֹ', שְׁנִצְחָוּ הַחֲשֵׁמוֹנָאִים אֶת
 36 הַיְוֹנִים שְׁרִצּוֹנָם שֶׁל הַיְוֹנִים
 37 הָיָה לְהַשְׁפִּיחֵם לְהַשְׁכִּיחַ מִבְּנֵי
 38 יִשְׂרָאֵל תּוֹרְתָךְ תּוֹרַת ה' וְלְהַעֲבִירָם
 39 מִחוּקֵי רְצוֹנָךְ¹⁸, פְּדִלְקֵמֶן כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִבָּאָר.

ג) וְהָעֵנָן בְּזָה, פְּמִבּוּאָר בְּכַמְהָ מְקוֹמוֹת¹⁹
 בְּתוֹרַת חֲסִידוֹת שְׁגִזְרֵת הַיְוֹנִים
 לִימּוֹד הַתּוֹרָה בְּכָלְלִי, אֲלָא פְּדִיּוֹק
 לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרְתָךְ, לְהַשְׁפִּיחַ מִיִּשְׂרָאֵל
 הַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת הָנֹי'. דְּהֵנָּה, בְּתוֹרָה
 חֲכָמָתְכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים,
 שְׁכָל אֲנוּשֵׁי מִבֵּין שְׁחֲכָמַת הַתּוֹרָה
 הִיא חֲכָמָה עֲמוּקָה וְכוֹ'. וְעַל זֶה
 הַסְּפִימוּ גַם הַיְוֹנִים שְׁלִימּוֹד
 הַתּוֹרָה יְהִיָּה מִצַּד מְעַלְת
 הַחֲכָמָה וְהַשְׁכָּל, כְּמוֹ
 שְׁלֹמֹמֶדִים כָּל שְׁכָל אֲנוּשֵׁי
 שְׁכָל הַלִּימּוֹד הוּא בַּחֲכָמָה
 וְגִזְרֵתָם שֶׁל הַיְוֹנִים לֹא
 הִיא עֲצָם לִימּוֹד הַתּוֹרָה
 אֲלָא הִיא חֲכָמָה וְגִזְרֵתָם
 לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרְתָךְ, לְהַשְׁפִּיחַ
 מִיִּשְׂרָאֵל שְׁהִיא חֲכָמַת
 תּוֹרַת הָנֹי'.
 וְכֵמוֹ כֵּן בְּנוֹגַע לְקִיּוֹם
 הַמִּצְוֹת הָיָה רְצוֹנָם שֶׁל
 הַיְוֹנִים בְּעִיקַר לְהַעֲבִירָם
 מִחוּקֵי רְצוֹנָךְ דְּרֹקָא,
 הַיְיָנוּ שְׁהִיוּנוֹם הַסְּכִימוּ
 לְעַצֵּם קִיּוֹם הַמִּצְוֹת,
 אֲבָל לֹא הַסְּכִימוּ שׁוֹה
 יְהִיָּה מִתּוֹךְ כּוֹנֵנָה
 לְעִשׂוֹת אֶת רְצוֹן ה',
 כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִבָּאָר.
 דְּהֵנָּה דְּרֹעֵךְ²¹ בְּתוֹרַת חֲסִידוֹת
 שְׁבַמְצוֹת לֹא שְׁלִשָּׁה סוּגִים
 עוֹנִים, עוֹדוֹת חוּקֵי וּמִשְׁפָּטִים.
 מִשְׁפָּטִים וְעוֹדוֹת הֵם מִצְוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֵׁשׁ לָהֶם מְקוֹם בְּשֶׁכֶל, וגם השכל האנושי יכול להסכים ולקבל את
 2 הצורך לקיים מצוות אלו לֹא מִבְּעֵי אֵין צריך לומר מִשְׁפָּטִים שֶׁהֵם
 3 הַמְצוּוֹת שֶׁהַשֶּׁכֶל מְחַיֵּיבָם, כמו איסור גניבה וגזילה וכדומה, אֲלָא
 4 גַם הַמְצוּוֹת מִסּוֹג הַעֲדוּת יֵשׁ לָהֶם מְקוֹם בְּשֶׁכֶל, וגם השכל האנושי
 5 מִקְבֵּל אוֹתָן וּמְסַכֵּם לָהֶן וּכְמוֹ לַמֶּשֶׁל
 6 הַמְצוּוֹת שֶׁהֵם זִכָּר לִיצִיאַת 1 ומִשְׁפָּטִים. מִשְׁפָּטִים וְעֲדוּת הֵם מְצוּוֹת שֵׁשׁ
 7 מִצְרִים, כמו המצוה לחגוג את חג 2 לָהֶם מְקוֹם בְּשֶׁכֶל, לֹא מִבְּעֵי מִשְׁפָּטִים שֶׁהֵם
 8 הַפֶּסַח וְאֵת חַג הַסּוּכוֹת, ועוד וְעַל- 3 הַמְצוּוֹת שֶׁהַשֶּׁכֶל מְחַיֵּיבָם, אֲלָא גַם הַעֲדוּת יֵשׁ
 9 דְּרָף-זֶה שֶׁבַת שֶׁהִיא זִכָּר 4 לָהֶם מְקוֹם בְּשֶׁכֶל, וּכְמוֹ הַמְצוּוֹת שֶׁהֵם זִכָּר
 10 לַמַּעֲשֵׂה בְרָאשִׁית²², זִכְרוֹן 5 לִיצִיאַת מִצְרַיִם, וְעַל-דְּרָף-זֶה שֶׁבַת שֶׁהִיא זִכָּר
 11 וְזוֹכֵרוֹת לַכֶּךְ שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא עַל יַדִּי 6 לַמַּעֲשֵׂה בְרָאשִׁית²², כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²³ כִּי שִׁשַּׁת
 12 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּשְׁשַׁת יָמֵי בְרָאשִׁית 7 יָמִים עָשָׂה ה' אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ גּוֹ'. מַה
 13 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²³ בְּתוֹרָה, בַּעֲשֶׂרֶת 8 שָׁאֵין בֶּן הַחֻוּקִים הֵם הַמְצוּוֹת שֶׁאֵין לָהֶם מְקוֹם
 14 הַרְבּוּת, כִּי שִׁשַּׁת יָמִים עָשָׂה 9 ה' אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ 10 מַה שָׁאֵין בֶּן הַחֻוּקִים הֵם
 15 הַמְצוּוֹת שֶׁאֵין לָהֶם מְקוֹם 11 רְצוֹנָךְ דְּוָקָא, הֵינִינוּ, שְׁלֹא גָזַרְנוּ עַל הַמְצוּוֹת
 16 גּוֹ'. מַה שָׁאֵין בֶּן הַחֻוּקִים הֵם 12 דְּמִשְׁפָּטִים וְעֲדוּת, דְּכִינּוּן שֵׁשׁ לָהֶם מְקוֹם
 17 הַמְצוּוֹת שֶׁאֵין לָהֶם מְקוֹם 13 בְּשֶׁכֶל כָּלֵל, וְהֵן מְצוּוֹת שֶׁאֵין לָהֶם
 18 בְּשֶׁכֶל כָּלֵל, וְהֵן מְצוּוֹת שֶׁאֵין לָהֶם 14 עַל הַמְצוּוֹת דְּחֻוּקִים, לְהַעֲבִירָם מִחֻוּקֵי רְצוֹנָךְ.
 19 הַסֵּבֵר וְטַעַם הַמִּתְקַבֵּל בְּשֶׁכֶל אֲנוּשֵׁי 15 וְעוֹד זֹאת²⁵, שְׁגַם בְּשֶׁאֵר הַמְצוּוֹת הַסֵּכִימוּ
 20 וּכְלִשׁוֹן חֲזוֹ"ל²⁴ לִגְבֵי מְצוֹת פֶּרֶה 16 שִׁיחֶיהָ קִיּוּמָם רַק מִצַּד הַטַּעַם הַשֶּׁכֶלִי, אֲבָל לֹא
 21 אֲדוּמָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲמַר עַל 17 מִצַּד הַיּוֹתֵם רְצוֹן הַרְוֵחַ לְפָנַי
 22 מְצוּהָ זֹו חֻוּקָה חֻוּקָתִי גְזִירָה 18 שְׁאִמְרָתִי וְנַעֲשֵׂה רְצוֹנִי.
 23 גְזִירָתִי. וְזֶהוּ שֶׁהַיּוֹנִים רְצוּ 19 אֲמָנָם עֵינָךְ הַמְכּוֹן שֶׁל הַיּוֹנִים הִנֵּה לְבַטֵּל
 24 לְהַעֲבִירָם מִחֻוּקֵי רְצוֹנָךְ 20 מִיִּשְׂרָאֵל כָּלֵלוֹת הַעֲנָנִין דְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה
 25 דְּוָקָא, הֵינִינוּ, שְׁלֹא גָזַרְנוּ עַל 21 וְקִיּוּם הַמְצוּוֹת²⁷, וְהֵינִינוּ, שְׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁבַתְחִילָה
 26 הַמְצוּוֹת דְּמִשְׁפָּטִים וְעֲדוּת, 22 יִתְבַּטְּלוּ יִשְׂרָאֵל מִלִּימּוֹד הַתּוֹרָה מִצַּד הַיּוֹתֵהָ
 27 דְּכִינּוּן שֵׁשׁ לָהֶם לַמְצוּוֹת אֱלֹהֵי 23 תּוֹרַת ה', וְכֵן מְקִיּוּם חֻוּקֵי רְצוֹנָךְ, הֲרִי זֶה יָבִיא
 28 'מִשְׁפָּטִים' וְעֲדוּת' מְקוֹם בְּשֶׁכֶל, 24 לְבִיטוּל כָּלֵלוֹת עֲנָנִין
 29 לְבֵן הַיּוֹנִים הַסֵּכִימוּ עֲלֵיהֶם, 25 מִזְרֵי חָמֵי אֲדָמוֹ"²⁸ רַבִּי
 30 וְגִזְרָתָם הִיָּתָה רַק עַל 26 בְּמֵאֲמַר רַז"ל²⁹ הַיּוֹם אֲמַר לוֹ (יִצְרָר הָרַע) עָשָׂה
 31 הַמְצוּוֹת דְּחֻוּקִים, לְהַעֲבִירָם 27 כֶּף כּוֹ' עַד שֶׁאֲמַר לוֹ לָךְ וְעַבּוֹד עַבְדוּךָ נִרְהָ,
 32 מִחֻוּקֵי רְצוֹנָךְ כִּי הַיּוֹנִים הַתִּנְגְּדוּ 28 וְכִמּוּכָן מִבִּיאָר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מִזְרֵי חָמֵי אֲדָמוֹ"²⁸
 33 בַּעֲיָקָר לְקִיּוּם הַמְצוּוֹת מִתּוֹךְ בִּיטוּל 29 בְּנִמְרָא, אֲדוּת מַעֲשֵׂי שֶׁל
 34 וְעִיּוֹת לְרַצוֹן ה'. 30 הַרִי זֶה יָבִיא
 35 וְעוֹד זֹאת²⁵, בְּנוֹסֵף לַכֶּךְ שֶׁהַיּוֹנִים 31 הַרִי זֶה יָבִיא
 36 הַתִּנְגְּדוּ לְקִיּוּם מְצוּוֹת הַחֻוּקִים וְהַסֵּכִימוּ 32 לְבִיטוּל כָּלֵלוֹת עֲנָנִין הַתּוֹרָה וּמְצוּוֹת. וְכִמּוּכָן
 37 רַק לְקִיּוּם מְצוּוֹת הַעֲדוּת וְהַמִּשְׁפָּטִים, 33 מִזְרֵי חָמֵי אֲדָמוֹ"²⁸
 38 כְּאֲמוֹר לְעִיל, גִּזְרַת הַיּוֹנִים הִיָּתָה שְׁגַם בְּשֶׁאֵר הַמְצוּוֹת הַיּוֹנִים הַתִּנְגְּדוּ 34 מִזְרֵי חָמֵי אֲדָמוֹ"²⁸
 39 מִסּוֹג עֲדוּת וּמִסּוֹג מִשְׁפָּטִים הַסֵּכִימוּ הַיּוֹנִים שִׁיחֶיהָ קִיּוּמָם רַק מִצַּד 35 עַד שֶׁאֲמַר לוֹ לָךְ וְעַבּוֹד עַבְדוּךָ נִרְהָ, אֲמַר לוֹ לָךְ וְעַבּוֹד עַבְדוּךָ נִרְהָ,
 40 הַטַּעַם הַשֶּׁכֶלִי, הַמּוּבָן וּמִתְקַבֵּל בְּשֶׁכֶל אֲנוּשֵׁי, אֲבָל לֹא מִצַּד הַיּוֹתֵם 36 הַרִי זֶה יָבִיא

(22) ראה מורה נבוכים ח"ב פל"א. רמב"ן ואתחנן ה, טו. ועוד. (23) יתרו כ, יא. תשא לא, יז. (24) תנחומא חוקת ג. ת. במדב"ר פי"ט, א. (25) ראה לקו"ש ח"ג ע' 815. (26) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד. (27) ראה גם תו"מ סה"מ כסלו ע' קסד הערה 31. (28) סה"מ תרפ"ט שם (ע' קעב ואילך). וראה גם סה"מ תרח"ץ שם (ע' קעה). (29) שבת קה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שאומר לו עבוד עבודת-זרה והולך ועובד", ופירש הרבי הרי"צ שפאָשֶׁר
 2 הָאָדָם עוֹבֵד אֶת ה' יתְבַרְךָ, לומד תורה ומקיים מצוות,
 3 אומר לו היצור הרע עשה כף (טו אזוי) תעשה כך, כפי שאתה
 4 עושה (כעת), ופירושו של דבר הוא שגם הוא היצור הרע מסכים לקף
 5 שיקיים האדם מצוות מצד השכל כי גם השכל מבין ומסכים
 7 לקיום המצוות ולא מצד היותם 2 ומקיים מצוות, אומר לו היצור הרע עשה כף
 8 של המצוות רצון ה', וגם הוא 3 (טו אזוי), שגם הוא מסכים לקף שיקיים מצוות
 9 היצור הרע מסכים שילמד האדם 4 מצד השכל ולא מצד היותם רצון ה', וגם הוא
 10 תורה, מצד השכל שבה, כי 5 מסכים שילמד תורה, מצד השכל שבה, ואומר
 11 התורה היא שכל וחכמה, ואומר לו 6 לו שגם הוא (היצור הרע) ילמד עמו (איך וועל
 13 הרע) ילמד עמו עם האדם 7 אויף לערנען צוזאמען מיט דיר, ועל ידי זה
 14 איך וועל אויף לערנען 8 הנה סוף סוף יתבטל לגמרי מלימוד התורה
 15 צוזאמען מיט דיר גם אני אלמד 9 וקייום המצוות.
 16 ביהר איתך), ועל ידי זה 10 (ד וביאור הענין, דהנה אמרו רז"ל³⁰ על
 17 שבחילה היצור הרע גורם לאדם הפסוק³¹ רועה זונות יאבד הון,
 18 לקיים מצוות כי כך מבין השכל 11 כל האומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה
 19 וללמוד תורה בתור חכמה ושכל הנה 12 מאבד הונה של תורה, והיינו, שמאבד גם את
 20 סוף סוף יתבטל האדם לגמרי 13 השמועה שאומר עליה שהיא נאה. ולכאורה
 21 מלימוד התורה וקיום המצוות. 14 אינו מוכן, דמאחר שאומר שמועה זו נאה, ויש
 23 (ד וביאור הענין, דהנה אמרו רז"ל³⁰ על הפסוק³¹ 15 לו חיות בה, למה מאבדה. וביותר אינו מוכן,
 24 במשלי רועה זונות יאבד הון, 16 שיהי אמרו רז"ל³² לעולם לעולם ילמוד אדם במקום
 25 בל האומר שמועה זו בדברי 17 שלבו חפץ, שאם ישנה לו מסכת אחרת, אין
 26 התורה נאה, ושמועה זו 18 מתקיימת, לפי שלבו על תאותו, ואם כן, מדוע
 27 אחרת בדברי התורה אינה נאה, 19 מאבד שמועה זו שלבו חפץ בה. אף הענין
 28 מאבד הונה של תורה לגמרי, 20 הוא, שחכמת התורה חלוקה מפל שאר חכמות,
 29 (ופירש רשי": "רועה זונות - נוטריקון 21 שמצד עצמה אינה שייכת להשגה, שלא שייך
 30 זו נאה וארענה ואעסוק בה כדי 22 שישגו אותה, והאפשרות להשגת התורה היא
 31 שתחזיקים ביד", "הונה - כבודה של 23 רק מפני שרצה הקב"ה שבני ישראל יתקשרו
 32 תורה וסופה להשתכח ממנו") 24 אליו על ידי זה שישראל מתקשרין באורייתא
 33 והיינו, שמאבד מי שאומר 25 ואורייתא בקודשא בריך הוא³³, ורצה
 34 ששמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה 26 ששהתקשרות תהיה לא רק מצד הנפש האלקית
 35 גם אפילו את השמועה 27 אלא גם מצד הנפש הבחמית והגוף החמרי, ולכן נסעה
 36 שאומר עליה שהיא נאה. 28 ורצה ששהתקשרות תהיה לא רק מצד הנפש האלקית
 37 ולכאורה אינו מוכן, מדוע אכן 29 ולכן נסעה התורה וירדה ממדריגה למדריגה עד
 38 הוא מאבד גם את השמועה שאמר 30 שנתלבשה בשכל והשגה³⁴, כדי שעל ידי השגת
 39 עליה שהיא נאה דמאחר שאומר 31 ששמועה זו נאה, ויש לו חיות
 40 שמועה זו נאה, ויש לו ענין בשמועה זו והוא חי אותה לקמה מאבדה? 42

(30 עירובין סד, א. 31 משלי כט, ג. 32 ע"ז יט, א ובפרש"י. 33 ראה זח"ג עג, א. 34 ראה תניא פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עד כדי התאחדות **נפלא שאין יחוד פמוהו**³⁵ התאחדות שאין דומה
 2 לה (כמבואר בספר התניא, שם נאמר על יחוד זה: "והוא יחוד נפלא שאין
 3 יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות, להיות לאחדים ומיוחדים ממש
 4 מכל צד ופינה"), **ומנה** מהאמור לעיל שכל ענין ירידת התורה להתלבש
 5 בשכל היא כדי שהלומד תורה יוכל
 6 להתאחד עם הקדוש ברוך הוא **מוכן**,
 7 **שפאשר לימוד התורה הוא**
 8 **לא מתוך כוונה ומטרה פדי**
 9 **להתקשר עם הקב"ה, אלא**
 10 הלימוד הוא **מצד השכל**
 11 **שבתורה**, כשלומדים תורה בתור
 12 שכל וחכמה בלבד, **אזי אי אפשר**
 13 לא יתכן **שישיג את התורה**
 14 ודברי התורה אכן ייקלטו בו ויתקיימו
 15 בידו, **פיון שהתורה מצד**
 16 **עצמה אינה שייכת להשגה,**
 17 **פנזכר לעיל. וזהו שהאומר**
 18 **שמועה זו נאה כו' ושמועה**
 19 אחרת אינה נאה **מאבד גם**
 20 **שמועה זו** שאומר שהיא נאה,
 21 **פיון שלימודו הוא רק בגלל**
 22 **היותה שמועה נאה** לפי דעתו
 23 והבנתו, **בגלל השכל שבה ולכן**
 24 בסופו של דבר אין דברי התורה
 25 מתקיימים בידו כלל. **וזהו**
 26 **שהיוונים רצו להשפיקם**
 27 **תורתך, היינו להשפיק שהיא**
 28 **תורת הוי', שעל ידי זה**
 29 **יתבטל סוף סוף פללות הענין**
 30 **דלימוד התורה** ואף שבתחילה
 31 הסכימו ללימוד התורה בתור שכל
 32 וחכמה, אבל כיון שהתורה במהותה
 33 היא למעלה מהשכל וההשגה, סוף סוף
 34 לימוד זה אין לו קיום וסופו להתבטל
 35 לגמרי.
 36 **וזהו** האמור לעיל כיצד היוונים רצו
 37 לבטל את בני ישראל מלימוד התורה
 38 לגמרי הוא **גם הטעם הפנימי על מה**
 39 **שהיוונים רצו להעבירם מחוקי רצונך,** ולגרום לבני ישראל לא
 40 לקיים את המצוות מתוך ביטול וציות לרצון ה' **שזהו פדי שיוכלו**
 41 בשלב ראשון **להשפיקם תורתך** ולגרום לבני ישראל ללמוד תורה בתור
 42 שכל וחכמה **ועל ידי זה** לאחר מכן **לבטלם** לגמרי **מפללות הענין**

התורה יתאחד האדם הלומד עם התורה ביחוד
 נפלא שאין יחוד פמוהו³⁵. ומנה מוכן, שפאשר
 לימוד התורה הוא לא פדי להתקשר עם
 הקב"ה, אלא מצד השכל שבתורה, אזי אי
 אפשר שישיג את התורה, פיון שהתורה מצד
 עצמה אינה שייכת להשגה, פנזכר לעיל. וזהו
 שהאומר שמועה זו נאה כו' מאבד גם שמועה
 זו, פיון שלימודו הוא רק בגלל היותה שמועה
 נאה, בגלל השכל שבה. וזהו שהיוונים רצו
 להשפיקם תורתך, היינו להשפיק שהיא תורת
 הוי', שעל ידי זה יתבטל סוף סוף פללות הענין
 דלימוד התורה.

דלימוד התורה, כפי שממשיך ומבאר את השייכות בין 'להשכיחם
 תורתך' ל'להעבירם מחוקי רצונך'.
 והענין בזה, דהנה ידוע בקבלה והסידות **שפאתערוותא דלתתא**
אתערוותא דלעילא, כאשר יש התעוררות מלמטה, מצד האדם, הרי זה
 גורם התעוררות מלמעלה, מצד
 האלוקות **ועל דרך זה בנוגע**
להמשכת התורה וירידתה
 מדרגות רבות עד שתהיה מובנת
בשכל אנושי, שאף שמצד
עצמה מצד מהותה התורה היא
למעלה מהשגה בשכל אנושי,
מפל מקום ירדה וירדות רבות
ונתלבשה בשכל אנושי
שיהיה אפשר ביכולת האדם
להשיגה ולהתיחד עמה
ביחוד נפלא, כמובא לעיל,
שהאתערוותא דלתתא לזה
 ההתעוררות מלמטה שגורמת את
 ירידת התורה מלמעלה היא על ידי
קיום המצוות (שהם חוקי
רצונך). והיינו, וטעם וסיבה שעל
 ידי קיום המצוות למטה גורמים את
 ירידת והמשכת התורה מלמעלה, לפי
שעל ידי קיום המצוות
פועלים בדברים גשמיים
 שבהם מקיימים את המצוות כמו הצמר
 שבו מקיימים מצות ציצית והעור שבו
 מקיימים מצות תפילין וכדומה **שינוי**
המהות, שנעשים אלקות,
 שמחפצים של חולין שאין בהם
 קדושה, מתהפכים להיות אלוקות
ולכן הנה באתערוותא דלתתא
אתערוותא דלעילא, כאשר יש
 התעוררות למטה לעשות מגשמיות
 אלוקות, הרי זה פועל התעוררות
 מלמעלה להמשיך ולהוריד את התורה
 כלשון הוזהר **דרוח איתי רוח**
ואמשיף רוח³⁶, רוח מביאה רוח
 וממשיכה רוח, כלומר, כאשר ישנה רוח של התעוררות מלמטה, מצד האדם,
 הרי היא מביאה וממשיכה רוח ואור גדול מלמעלה, מצד האלוקות, שעל
 ידי זה שמקיימים מצוות והופכים דברים גשמיים להיות אלוקות **פועלים**
 שהתורה שהיא למעלה לגמרי מהשגה תומשך בשכל

(35) ראה תניא פ"ה. (36) ראה זהר ח"ב קסב, ריש ע"ב. ח"א צט, ריש ע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מובנת **בשכל** אנושי **והשגה**. וזהו **שהיוונים רצו** בשלב ראשון
 2 **להעבירם** את בני ישראל **מחוקי רצונך**, שיקיימו מצוות ללא ביטול
 3 וציות לרצון ה' **ועל ידי זה לבטלם** בסופו של דבר **מקיים המצוות**
 4 **לגמרי, וכיון שיתבטלו** בני ישראל **מקיים המצוות**, ולא יעסקו
 5 בהפיכת דברים גשמיים לאלוקות **אזי**
 6 לא תהיה **האתערותא דלתמא** 1 **והשגה**. וזהו **שהיוונים רצו להעבירם מחוקי**
 7 **להמשכת התורה**, לא תהיה 2 **רצונך**, **ועל ידי זה לבטלם מקיים המצוות**
 8 ההתעוררות מלמטה (על ידי קיום 3 **לגמרי, וכיון שיתבטלו מקיים המצוות, אזי לא**
 9 המצוות) הפועל את ההתעוררות 4 **תהיה האתערותא דלתמא להמשכת התורה,**
 10 מלמעלה להמשיך ולהוריד את התורה 5 **שזהו ענין להשפיתם תורתך, ועל ידי זה תבטל**
 11 למטה **שזהו ענין להשפיתם** 6 **תורתך**, כי ללא המשכת התורה 6
 12 **תורתך**, כי ללא המשכת התורה 6
 13 למטה, לא יכולה השגת התורה בשכל 7 **ה) אף על זה עמדו בני ישראל במלחמה נגד**
 14 ולא תהיה התקשרות והתאחדות של 8 **גזירת היוונים מתוך מסירת נפש**
 15 האדם הלומד תורה עם הקדוש ברוך 9 **שלמעלה מטעם ודעת, ולא רק למעלה מטעם**
 16 הוא, **ועל ידי זה תבטל כללות** 10 **ודעת דשכל אנושי, אלא למעלה גם מטעם**
 17 **הענין דלימוד התורה, כפי** 11 **ודעת דקדושה, שהרי 37 על פי דין יש מקום**
 18 שרצו היוונים. 12
 19 **ה) אף על זה היינו אל מול כונות** 12 **לענין בדבר אם גזירת היוונים היא בכלל**
 20 אלו של היוונים **עמדו בני ישראל** 13 **הדברים שעליהם נצטוינו יהרג ואל יעבור או**
 21 **במלחמה נגד גזירת היוונים** 14 **שמא יעבור ואל יהרג. דהנה, גזירת היוונים**
 22 **מתוך מסירת נפש שלמעלה** 15 **היתה על מילה, שבת וטהרת המשפחה 38**
 23 **מטעם ודעת, מסירות נפש על-** 16 **(תבצע להגמון תחלה 39). ויהי מילה ושבת הם**
 24 שכלית, מעל ומעבר לנדרש ומתחייב 17 **מהמצוות שחל עליהם הדין דיעבור ואל**
 25 על פי השכל וההיגיון **ולא רק** 18 **יהרג 40. וגם ענין תבצע להגמון תחלה, הרי אף**
 26 **למעלה מטעם ודעת דשכל** 19 **שבנוגע לעריות ישנו החיוב דיהרג ואל**
 27 **אנושי, אלא למעלה גם** 20 **יעבור 40, יש מקום לומר שזהו על דרך שאסתת**
 28 **מטעם ודעת דקדושה, מסירות** 21 **קרנע עולם היתה 41. ואף שבשעת השמך ישנו**
 29 נפש מעל ומעבר למה שנדרש ומתחייב 22 **החיוב דיהרג ואל יעבור בכל המצוות 42, הרי זה**
 30 אפילו על-פי שכל הקדושה **שהרי 37** 23 **רק בשכופים אותו לעבור, אכל לכאורה, אין**
 31 **על פי דין לפי הנפסק בהלכה באלו** 24 **לומר שיש חיוב לצאת במלחמה נגד המלכות**
 32 **מקיים ובאלו מצבים חייבים למסור** 25 **הרשעה שגזרה גזירות אלה 43. ומזה מוכן**
 33 את הנפש **יש מקום לענין ולחן** 26 **שהמסירת נפש לבטל גזירות אלו היא למעלה**
 34 **בדבר אם גזירת היוונים** 27 **גם מטעם ודעת דקדושה. ועוד ענין במעלת**
 35 **להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי**
 36 רצונך **היא בכלל הדברים**
 37 **שעליהם נצטוינו יהרג ואל**
 38 **יעבור** לא לעבור על מצוות התורה אפילו אם בגלל זה יהרגו אותו או
 39 **שמא** גזירות יוון היו כאלה שהדין לגביהם הוא **יעבור** על מצוות התורה

(37) בכ"ז ראה גם לקו"ש חל"ה ע' 173. תו"מ ח"ד ע' 233 ואילך. (38) ראה מגילת אנטיוכוס. רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"א. רש"י ור"ן שבת כג, א. ועוד. (39) פרש"י שבת שם. (40) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ב. (41) סנהדרין עד, ב. וראה תוד"ה והא אסתר – סנהדרין שם. תוד"ה ולדרוש (הא) – כתובות ג, ב. ועוד. (42) רמב"ם שם ה"ג. (43) ראה לקו"ש שבעה 37.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היתה מסירות על-שכלית למעלה מהשכל האנושי, כמבואר לעיל.
2 ועוד ענין במעלת המסירת נפש נגד גזירת היוונים, מלבד
3 המבואר לעיל היתה מסירות נפש למעלה מטעם ודעת ואפילו למעלה מטעם
4 ודעת וקדושה דהנה, גזירת היוונים היתה בדרך התחכמות,
5 שנהגו בהתחכמות ובערמוניות
6 שבתחילה בשלב ראשון של
7 הגיירות גזרו על מצוות
8 פרטיות, מילה, שבת וטהרת
9 המשפחה אבל פונוחם האמיתית
10 היתה לעקור ולהרוס ולשרש
11 אויבם ארצם לחתור תחת, היינו
12 (להרוס) את עיקרי האמונה
13 ולבטל את ישראל מתורה
14 ומצוות לגמרי ולא רק מכמה
15 מצוות פרטיות (פנוחם לעיל).
16 וכיון שגזירתם של היוונים
17 היתה בדרך התחכמות, שנהגו
18 בעורמה ובתחילה הסתירו את הכוונת
19 האמיתית שלהם הנה המסירת
20 נפש להלחם נגד גזירה זו
21 שבה המטרה להעביר את בני ישראל
22 על דתם לגמרי היא נסתרת היא
23 גדולה יותר. ועל דרך
24 המבואר⁴⁴ במפרשים הראשונים
25 בהחילוק ההבדל בין הקרבנות
26 חטאת לאשם תלוי, שחטאת
27 בת דנקא, שוויה של הבהמה
28 לקרבן חטאת צריך להיות מטבע אחד
29 הנקרא 'דנקא' ואשם תלוי בן
30 שמים⁴⁵ צריך להיות בשווי כפול,
31 כי בחטאת שיודע האדם
32 בוודאי שחטא, למשל, שאכל
33 חתיכת בשר ואחר כך נודע לו שזהו
34 חלב שאסור באכילה ולא שומן המותר
35 באכילה הרי לבו נוקפו, והוא
36 מתחרט בכל לבו, ולכן די לו
37 להביא קרבן שמחירו זול מה שאין
38 בן באשם תלוי הבא על
39 הספק, למשל שאכל חתיכת בשר
40 ויש ספק האם אכל שומן מותר או חלב
41 אסור כיון שהוא מסופק בדבר ומתחרט בכלבו לעצמו
42 ומקוה שמה לא חטא, אינו מתחרט על זה חרטה גמורה,

ולכן צריך האשם תלוי להיות ביוקר יותר מן החטאת. ועל
דרך זה הוא בענין המסירת נפש נגד היוונים, שפיון
שגזירת היוונים היתה בדרך התחכמות, ובתחילה לא היה ידוע
שכוונתם היא להעביר את בני ישראל על הדת לגמרי, הנה בשביל זה
יש צורך במסירת נפש גדולה
יותר כי כאשר נראה שהדבר לא כל
כך חמור, יש פחות התעוררות לצאת
במלחמה במסירות נפש.
(ו) והנה על ידי זה שישאר
עמדו במלחמה מול היוונים
שרצו להשכיחם תורתך ולהעבירם
מחוקי רצונך מתוך מסירת נפש
שלמעלה מטעם ודעת, הנה
גם הנצחון של בני ישראל
במלחמה על היוונים באופן
שלמעלה מהטבע, וכפי
שאומרים בנוסח ועל הניסים גבורים
ביד חלשים ורבים ביד
מעטים כו'¹⁸ היפך הטבע
שהגבורים מנצחים את החלשים
והרבים מנצחים את המעטים.
ונוסף לזה מלבד זאת שעל ידי
המסירות נפש למעלה מטעם ודעת בני
ישראל זכו לניצחון למעלה מהטבע,
המסירות נפש פעלה שנוסף לזה הנה
גם הגם דפן השמן, שמצאו
בני ישראל פן אחד של שמן
טהור שהיה מונח בחותמו של
כהן גדול, וחומם זה כשהוא שלם
הרי הוא עדות וסימן שהשמן נשאר
טהור ולא נטמא על ידי היוונים כשאר
השמנים ולא היה בו כפך השמן
שמצאו אלא שמן בכמות מספיקה
להדליק יום אחד, נעשה בו
גם והדליקו ממנו שמונה
ימים¹¹, שכל זה כל הפרטים של
נס פך השמן הנה כדי להראות
חבתן של ישראל⁴⁶, כמבואר
במפרשי הגמרא שמצד הדין היה
אפשר להדליק גם בשמן טמא, והנס
נעשה כדי להראות עד כמה בני ישראל יקרים וחביבים אצל הקדוש ברוך
הוא. כפי שממשיך ומבאר, שחבתן של ישראל באה לידי ביטוי הן כללות

(44) רבינו יונה ברכות א, ב. ד"ה והא – הובא בשו"ע אדה"ז או"ח סתר"ג. (45) זבחים מח, א. (46) ראה פני יהושע שבת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַעֲנִין שְׁמָצְאוּ פֶּה אֶחָד שֶׁל שָׁמֶן טָהוֹר שֶׁלֹּא נִטְמָא
 2 בְּטוֹמְאָת מִגֵּעַ שְׁטָמָא נָנַע בְּשִׁמְן אוֹ טוֹמְאָת הֵיִסְט⁴⁷, שְׁטָמָא טַלְטַל
 3 אֶת הַשֶּׁמֶן וְגַרְסָא לֹא לִוּוּ מִמְקוֹמוֹ אֶף שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לְהַדְלִיק גַּם
 4 בְּשָׁמֶן טָמֵא, שֶׁהָיָה טוֹמְאָה הוֹתֵרָה בְּצִיבוּר⁴⁸, וְהָן הִנֵּס
 5 שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֵלָא לְהַדְלִיק
 6 יוֹם אֶחָד, וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ 1 שֶׁל שָׁמֶן טָהוֹר שֶׁלֹּא נִטְמָא בְּטוֹמְאָת מִגֵּעַ אוֹ
 7 שְׁמוֹנֶה יָמִים, אֶף שֶׁהָיָה יְכוּלִים 2 טוֹמְאָת הֵיִסְט⁴⁷, אֶף שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לְהַדְלִיק גַּם
 8 לְהִיּוֹת הִנֵּס בְּאוֹפֶן שֶׁיִּמְצְאוּ 3 בְּשָׁמֶן טָמֵא, שֶׁהָיָה טוֹמְאָה הוֹתֵרָה בְּצִיבוּר⁴⁸,
 9 לְכַתְחִילָהּ פֶּה שָׁמֶן שֶׁיִּסְפִּיק 4 וְהָן הִנֵּס שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֵלָא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד,
 10 לְשִׁמּוֹנֶה יָמִים, וּמְכַל מְקוֹם עֵשָׂה 5 וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנֶה יָמִים, אֶף שֶׁהָיָה יְכוּלִים
 11 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֶס גְּדוֹל נוֹסֵף וּמִיּוֹחַד 6 לְהִיּוֹת הִנֵּס בְּאוֹפֶן שֶׁיִּמְצְאוּ לְכַתְחִילָהּ פֶּה שָׁמֶן
 12 שֶׁהַשֶּׁמֶן שֶׁהָיָה מִסְפִּיק לְהַדְלִיק 7 שֶׁיִּסְפִּיק לְשִׁמּוֹנֶה יָמִים, שֶׁכָּל זֶה הָיָה כְּדִי
 13 הַמְנוּרָה יוֹם אֶחָד בְּלִבְד הַסְפִּיק 8 לְהִרְאוֹת חֵיבְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכֹא בְּגִילּוּי בְּנוֹגֵעַ
 14 הַדְלִיקָת הַמְנוּרָה, שֶׁכָּלְלוֹת עֲנִינָהּ (עַל יְדֵי נֵר 9
 10 הַמְעַרְבִי) הוּא יְעוּדוֹת לְכָל בְּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׂכִינָה
 11 שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל⁴⁹. וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִגָּה, חֵיבְתָן שֶׁל 12
 13 יִשְׂרָאֵל אֵצֶל הַקֶּב"ה הִיא אֲהָבָה עֲצָמִית
 14 שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת, וְהֵינּוּ, שְׂאִין טַעַם עַל 15
 16 עֲנִין הָאֲהָבָה, וְכִמוֹ שְׁכַתּוּב⁵⁰ הֵלֵא אֶחָד עָשׂוּ 14
 15 לְיַעֲקֹב, וּמְכַל מְקוֹם, וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עָשׂוּ 15
 16 שְׂנֵאתִי, הֵינּוּ, שֶׁהָאֲהָבָה לְיַעֲקֹב הִיא אֲהָבָה 16
 17 עֲצָמִית שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת. וְעִנִּין זֶה נִמְשָׁךְ 17
 18 וְנִתְגַּלָּה עַל יְדֵי הַמְסִירָת נֶפֶשׁ דִּישְׂרָאֵל לְמַעְלָה 18
 19 מִטַּעַם וְדַעַת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁכָה הָאֲהָבָה 19
 20 הָעֲצָמִית דְּהַקֶּב"ה לְיִשְׂרָאֵל שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם 20
 21 וְדַעַת, וּמִצַּד זֶה הָיָה הִנֵּס דְּפָךְ הַשָּׁמֶן, לְהִרְאוֹת 21
 22 חֵיבְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
 23 (ז) וְעַל פִּי מַה שְׁנִתְבָּאָר לְעֵיל שְׁכָלְלוֹת הַעֲנִין
 24 דְּחִנוּכָה הוּא שֶׁעַל יְדֵי הַמְסִירָת נֶפֶשׁ
 25 דִּישְׂרָאֵל שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת, נִמְשָׁכָה הָאֲהָבָה
 26 הָעֲצָמִית דְּהַקֶּב"ה לְיִשְׂרָאֵל שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם
 27 וְדַעַת, וּמִצַּד זֶה הָיָה הִנֵּס דְּפָךְ הַשָּׁמֶן לְהִרְאוֹת
 28 יְעוּדוֹת, אִמֵּר רַב זוּ נֵר מְעַרְבֵי שְׁנוֹתֵן בַּה
 29 שְׁמֵן כְּמִדַּת חֲבֵרוֹתֶיהָ וּמִמֶּנָּה הִיָּה
 30 מְדַלֵּק וְבַה הִיָּה מִסִּים", וּפִירֵשׁ רִש"י:
 31 "וּמִמֶּנָּה הִיָּה מְדַלֵּק - הַנְּרוֹת בֵּין
 32 הָעַרְבִים. וְבַה הִיָּה מִסִּים - הַטַּבַּת
 33 הַנְּרוֹת, שְׁדַלֵּק כָּל הַיּוֹם וְאִינוּ מְטִיבוּ עַד
 34 הָעֶרֶב. וּמִשְׁנֵה זוּ חֲתוּרָת כְּהֵנִים שְׁנוּיָה,
 35 וְסִבִּיא-לִיָּה דְּמִזְרַח וּמְעַרֵב מוֹנַחִין,
 36 וְהָכִי תֵּנִיא לְעֵיל מִינִיָּה, לְהַעֲלוֹת נֵר
 37 תְּמִיד שֶׁתְּהָא נֵר מְעַרְבֵי תְּמִיד שְׁמַמְנוּ
 38 יְהָא תַּחְתִּיל וְכוּ יְהָא מִסִּים. וּמְדַלָּא כְּתִיב לְהַעֲלוֹת נְרוֹת, שָׁמַע מִינָה הוֹקֵעַ
 39 נֵר אֶחָד לְתַתְּחִיל בּוֹ כֹּכַל יוֹם, וְזוּהוּ נֵר מְעַרְבֵי הַשְּׁנֵי שֶׁל מִזְרַח... וְבַה הִיָּה מִסִּים
 40 הַטַּבַּת לְפִי שֶׁהַשָּׂאָר הִיָּה מְטִיב שְׁחָרִית וְזוּ מְטִיב בֵּין הָעַרְבִים וְאוֹחוֹת הִישְׁנָה
 41 בִּידוֹ אוֹ מִנִּיחָה כֹּכְלֵי עַד שְׁנוֹתֵן שְׁמֵן וּפְתִילָה וּמְדַלִּיקָה וּמְדַלִּיק מִמֶּנָּה אֶת
 42 הַשָּׂאָר... וְכָל זְמַן שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין, הִיָּה דוֹלֵק כָּל הַיּוֹם וְהֵינּוּ עוֹדוֹתָהּ."

שם. שו"ת חכם צבי סימן פז. (47) ראה תוד"ה שהיה – שבת כא, ב. (48) פסחים עז, א. (49) שבת כב, ב. (50) מלאכי א,

ביאור בדרך אפשר

1 הַשְּׁמֶן לְהָרֹאוֹת חֵיבְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כמבואר לעיל בהרחבה, יובן
 2 גַּם בְּנוֹגַע לַפְּרִטִי הָעֲנִינִים וההלכות דְּגַר חֲנוּכָּה, שְׂמֵצוֹתָהּ
 3 להדליק נר חנוכה מִשֵּׁתִּשְׁקַע החל משקיעת הַחֶמְקָה והלילה, וּמִצְוָה
 4 לְהִנִּיחָהּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ, וּמִשְׂמָאל דְּוָקָא ולעיל, בתחילת
 5 המאמר, נשאלה השאלה, מהו הטעם
 6 לשלושה דברים אלה (וגם מהו הטעם
 7 שֶׁנֶּר חֲנוּכָּה שׁוֹנֵה כַּמְּכָה פִּרְטִים מִנְרוֹת
 8 הַמִּקְדָּשׁ וְנֶר שַׁבָּת).
 9 וּבְהִקְדָּם מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל
 10 (בְּדִיבּוּר הַמִּתְחִיל בַּמֵּאמֵר הַפּוֹתַח
 11 בַּפְּסוּק פָּדָה בְּשָׁלוֹם⁵¹ שְׁנֵאמֵר
 12 בַּהַתְּעוּדוֹת י"ט כִּסְלוֹ שָׁנָה ז'ו') שֵׁישׁ
 13 שְׁנֵי אֶפְנֵי בִירוּרִים⁵², שֶׁל
 14 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְצָאִים בְּעִנְיֵי
 15 הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי עַל יְדֵי הַפְּרִדַּת הַטּוֹב
 16 מֵהָרַע וְהַעֲלָאתוֹ לְקְדוּשָׁה. אוֹפֵן אֶחָד
 17 בְּעִבּוּדַת הַבִּירוּרִים הוּא בִירוּר
 18 בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה וְאוֹפֵן שֵׁנִי בְּעִבּוּרַת
 19 הַבִּירוּרִים הוּא וּבִירוּר בְּדֶרֶךְ
 20 מְנוּחָה, כְּפִי שֶׁמִּשְׁיךְ וּמִפְּרִט.
 21 בִירוּר בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה, הֵינְנוּ
 22 שׁוֹנְכִנְסִים בְּטַעֲנָה וּמַעֲנָה עִם
 23 הָאוֹיֵב וְלוֹחֵם עִמּוֹ, שְׂבֻזָּה
 24 גּוֹפָא בּוֹה עֲצֵמוֹ שֶׁמִּנְהֵל וּיְכוּחַ עִם
 25 הָאוֹיֵב וְנִלְחַם בּוֹ הֵרִי הוּא נוֹתֵן
 26 מְקוֹם לְאוֹיֵב, שֵׁישׁ לוֹ לְאוֹיֵב
 27 מְצִיאוֹת בְּעִנְיֵי הַלּוֹחֵם בּוֹ,
 28 וּמְצִיאוֹת חֲזָקָה וְתִקְיָה, אֲלָא
 29 שְׁלוֹחֵם עִמּוֹ וּמִנְצָחוֹ. וְכִיּוֹן
 30 שֵׁישְׁנָה מְצִיאוֹת הָאוֹיֵב, וְיֵשׁ
 31 לְאוֹיֵב תִּפְסִית מְקוֹם וְהַשִּׁבֹּת הֵרִי
 32 גַּם לְאַחַר שֵׁנִיצָחוֹ פֶּעַם אַחַת
 33 הַכְּנִיעַ אוֹתוֹ יְכוּל הָאוֹיֵב לְהִיּוֹת
 34 חוֹזֵר וְנִיעוּר, כִּי מִלְּכַתְחִילָה
 35 הַתִּיחַסוּ אֵלָיו כְּמִצִּיאוֹת חֲשׂוּבָה.
 36 אֲמַנְסֵם הַבִּירוּר בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה
 37 הוּא כְּמוֹ הַבִּירוּר שֶׁהֵיָה בִּימֵי
 38 שְׁלֹמֹה⁵³ הַמֶּלֶךְ, דְּכָתִיב בֵּיהּ⁵⁴
 39 שֶׁכָּתוּב בּוֹ בְּדַבְרֵי הַיָּמִים שֶׁהִקְדוּשׁ
 40 בְּרוּךְ הוּא מִבְּטִיחַ, הוּא יְהִיָּה אִישׁ

ביאור בדרך אפשר

מְנוּחָה גו' וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אֲתָן עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו, כִּי, בִּימֵי
 שְׁלֹמֹה הָיָה מִצַּב נִעְלָה בִּיחֹד, כְּלִשׁוֹן הַזּוּהָר, שְׁבִאוֹתָהּ תִּקְוָה הִיחָה שְׁלִימוֹת
 בְּרוּגְמַת קִיָּמָא סִיְהָא בְּאִשְׁלָמוֹתָא, כְּמוֹ הִירַח כִּשְׁהוּא עוֹמֵר
 בְּשִׁלְמוֹתוֹ, בַּאֲמַצַּע הַחוּדֵשׁ, (בְּדִאִיתָא כְּפִי שְׁמוּבָא בְּמִדְרָשׁ⁵⁵
 וּבִזְוֵהֵר⁵⁶), וּמִצַּד רִיבּוּי הָאוֹר
 שֶׁהָאִיר אֲצֵל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ נִתְקַבְּצוּ
 אֵלָיו (וּבִלְשׁוֹן הַמֵּאמֵר הַנִּלְ דִּיבּוּר־
 הַמִּתְחִיל פָּדָה בְּשָׁלוֹם, כְּמוֹ נִיצוּצוֹת
 הַנִּמְשָׁכִים אֶל הָאֲבוּקָה) וְנִתְבָּרוּ עַל
 יְדֵי כָּל הַנִּיצוּצוֹת בְּדֶרֶךְ
 מְמִילָא, מְכַלֵּי שִׁיחֵיהָ צִירָךְ לְטַעֲנוֹת
 וּמַעֲנוֹת אוֹר לְמַלְחָמוֹת, וּכְמוֹ מְלִפְתַּי
 שְׂבָא⁵⁷, כְּמִסּוּפֵר בְּסִפְרֵי מַלְכִים
 שְׂבִשְׂמֵעָה אֹדוֹת גּוֹדֵל חֲקֻמָּתוֹ
 שֶׁל שְׁלֹמֹה, בָּאָה מַעֲצָמָה
 וְהִבִּיאָה לוֹ אֶת הַנִּיצוּצוֹת
 שֶׁל הַאֲלוּקוֹת וְהַקְּדוּשָׁה כּו'
 שְׁהִי אֲצֵלָה, כְּדִי שִׁתְּבָרוּ עַל יְדֵי
 שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ. וְכִיּוֹן שֶׁהַבִּירוּר
 בְּאוֹפֵן הַזֶּה, בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה, הוּא
 בְּדֶרֶךְ מְמִילָא, לֹא נִתְיַנֵּת
 מְקוֹם לְמִצִּיאוֹת הָאוֹיֵב מִלְּכַתְחִילָה,
 אֲזִי אִי אֶפְשָׁר לֹא יִתְּכַן
 שִׁיְהִיָּה חוֹזֵר וְנִיעוּר כִּי הַבִּירוּר
 הוּא בְּאוֹפֵן כּוֹה שְׂאִין שׁוֹם נִתְיַנֵּת
 מְקוֹם לְמִצִּיאוֹתוֹ.
 אֲמַנְסֵם, גַּם אוֹפֵן הַבִּירוּר
 שִׁיְהִיָּה בִּימֵי שְׁלֹמֹה לֹא פֶּעַל
 בְּכָל נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּכָל
 הָעוֹלָם כִּלּוֹ [וּכְמוֹ בְּפִשְׁטוֹת
 הָעֲנִינִים, שֶׁגַּם כְּאִשְׁרֵי הִבִּיאוּ
 לְשְׁלֹמֹה כֶּסֶף וְזָהָב כּו', הֵרִי
 לֹא הִבִּיאוּ אֵלָיו אֶת כָּל הַכֶּסֶף
 וְזָהָב כּו' שְׁהִיָּה בְּכָל הָעוֹלָם
 כִּלּוֹ, אֲלָא עֲדִיין נִשְׂאָר מִמֵּינִים
 אֵלּוֹ גַּם אֲצֵל אוֹמוֹת הָעוֹלָם],
 וְהֵינְנוּ, שֶׁפְּעוּלַת הַבִּירוּר
 הִיחָה רַק בְּנִיצוּצוֹת אֵלָה

הָעוֹלָם], וְהֵינְנוּ, שֶׁפְּעוּלַת הַבִּירוּר הִיחָה רַק בְּנִיצוּצוֹת אֵלָה שֵׁישׁ בְּהֶם קְדוּשָׁה,

ב.ג. (51) די"ט כסלו (ספר המאמרים תשי"ב ע' קעד ואילך). (52) ראה בארוכה המשך פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קסב [קעג] ואילך), תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 106 ואילך). (53) ראה גם ד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תרע"ב ח"ב ע' תשסט). (54) דברי הימים"א כב, ט. (55) שמו"ר פ"ט, כו. (56) ח"א עג, ב. קנ, רע"א. ועוד. (57) ראה מלכים"א י, א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיֵּשׁ בָּהֶם קְדוּשָׁה מְסוּיֶמֶת, אָכַל עֲדִיין לֹא נִתְבָּרְרוּ הַנִּיצוּצוֹת
 2 שֶׁנֶּחֱשָׁף בָּהֶם אֹר הַקְּדוּשָׁה לְגַמְרִי, הֵינְנוּ, שֶׁהָאֹר הָאֱלֹקִי
 3 שֶׁבָּהֶם אֵינוֹ נִרְגָּשׁ כָּלֵל,
 4 וּבִלְשׁוֹן הַמַּאֲמֵר דִּבְרוּרֵי-הַמִּתְחִיל פָּדָה בְּשֵׁלּוֹם הַנִּלְ שִׁבְמִי שֶׁלְמָה הַמֶּלֶךְ
 5 נִתְבָּרְרוּ הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּרְגַּשׁ בָּהֶם אֹר
 6 הַקְּדוּשָׁה, שֶׁלֹּכֵן צָרִיךְ רַק לִיתֵן לָהֶם
 7 לְהִרְגִישׁ (דַּעַרְעֵר) הֵיכֵן נִמְצָא הַמַּאֲוֵר,
 8 וְכֹאֲשֶׁר נִרְגַּשׁ אֲצֵלֶם שְׁבָאִיזָה מִקּוֹם
 9 יִשְׁנוּ מַאֲוֵר, אִי הֵם נִמְשָׁכִים וּמִתְקַבְּצִים
 10 אֵלָיו מֵאֵלֵיהֶם, וְאֵילוֹ תְּכִלֵּית הַשְּׁלִימוֹת
 11 הִיא שִׁתְּבָרְרוּ לֹא רַק הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּרְגַּשׁ
 12 בָּהֶם אֹר הַקְּדוּשָׁה אֲלָא אֲפִילוֹ
 13 הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבָּהֶם נִחְשָׁךְ אֹר הַקְּדוּשָׁה
 14 מִצַּד כְּמֵה הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים כּו', הַנֵּה
 15 גַּם אוֹתָם יוֹצִיאוּ מֵעַמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת",
 16 וַיְכַמּוּ מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת שֶׁהֵם
 17 מִקְּבָלִים אֵת חֵיוֹת וְקִיּוּמָם מִשְׁלֵשׁ
 18 קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת לְגַמְרִי וְאֵין בָּהֶן
 19 טוֹב כָּלֵל, שֶׁאֵף כְּשֶׁאֹכֵל אוֹתָם
 20 אֵת הַמַּאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת בְּלֹא הוֹדַע
 21 מִבְּלֵי לַדַּעַת שֶׁאֹכֵל אִיסוּר אֲלָא טַעַה
 22 וְחִשַּׁב שֶׁאֹכֵל דְּבָרִים מוֹתָרִים, וְהֵאֱכִילָהּ
 23 הֵיתָה לְשֵׁם שְׁמִיָּם, כְּדִי לַעֲבוֹד אֵת
 24 ה' בְּכּוֹחַ הָאֱכִילָהּ אֵין לָהֶם עֲלֵיָהּ
 25 לְקַדּוּשָׁה, עַד עֵת קֵץ הַגְּלוּת
 26 שֶׁיְּכַוֵּלַע הַמְּנוֹת לְנִצְחָה, וְלֹא יֵהִיָּה
 27 הָעֵלֶם וְהַסְתָּר עַל הַקְּדוּשָׁה כָּלֵל, כְּמוֹ
 28 שֶׁכְּתוּב⁵⁸ עַל אוֹתוֹ הַזְּמַן בְּנִבּוּאָת
 29 זְכַרְיָה וְאֵת רוּחַ הַטּוֹמְאָה
 30 אֲעֲבִיר מִן הָאָרֶץ⁵⁹. וְרַק
 31 לְעֵתִיד לְבוֹא כֹּאֲשֶׁר לֹא תִּהְיֶה כָּלֵל
 32 מִצִּיאוֹת שֶׁל קְלִיפּוֹת (הַמִּכְסוֹת וּמִסִּירוֹת
 33 עַל הַקְּדוּשָׁה כְּמוֹ קְלִיפָה שֶׁמִּכְסָה
 34 וּמִסְתִּירָה אֵת הַפְּרִי) יִהְיֶה בִּירוֹר
 35 וְעֵלֵיָהּ שֶׁל כָּל הַנִּיצוּצוֹת
 36 בְּתִכְלִית הַשְּׁלִימוֹת, כְּמוֹ
 37 שֶׁכְּתוּב⁶⁰ בְּנִבּוּאָת צַפְנִיָּה כִּי אֲזַ
 38 בִּימֹת הַמִּשִּׁיחַ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים
 39 שֶׁפָּדָה בְּרוּרָה גו' לְעַבְדוֹ שֶׁכֶּם
 40 אֶחָד, שֶׁכֵּל הַעַמִּים יִתְּפָכוּ לַעֲבוֹד
 41 אֵת ה' בִּיחָד, הֵינְנוּ שִׁתְּבָרְרוּ גַּם אֲפִילוֹ הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנֶּחֱשָׁף אוֹרָם
 42 לְגַמְרִי, וְגַם בָּהֶם יִהְיֶה הַגִּילּוּי דִּהְוִי' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד⁶¹
 43 שִׁיאִיר בִּימֹת הַמִּשִּׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּנִבּוּאָת זְכַרְיָה.

וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שֶׁגַּם בְּחֲנוּכָה הָיָה הַבִּירוֹר וְהַתִּיקוֹן וְהַהֲעֲלָאָה שֶׁל
 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּעוֹלָם בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה, שֶׁהוּא בִּירוֹר נִעֲלָה יוֹתֵר
 מִהַבִּירוֹר בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה, וְעַל דֶּרֶךְ שְׁלִימוֹת הַבִּירוֹר דְּלַעֲתִיד לְבוֹא
 שֶׁאִי יִתְבָּרְרוּ גַּם הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנֶּחֱשָׁף אוֹרָם, כְּמִכּוּבָאֵר לַעֲלִיל. וְזֶהוּ עֵינֵן זֶה
 שִׁבְמִי הַחֲנוּכָה הִיא הַבִּירוֹר בְּדֶרֶךְ
 מְנוּחָה, הוּא עֲנִיָּן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל
 גַּם פֶּה הַשְּׁמֵן שֶׁמֶצְאוֹ שְׁמֵן
 טְהוֹר דְּוָקָא, אֵף שֶׁמְעִיקָר
 הַדִּין הֵיזוּ יְכוּלִים לְהַדְּלִיק גַּם
 בְּשֵׁמֶן טְמָא (בְּנִזְכָּר לַעֲלִיל),
 כִּי, הַאֲפָשְׁרוֹת לְהַדְּלִיק בְּשֵׁמֶן
 טְמָא שִׁיִּכְתָּ לְאוֹפֵן הַבִּירוֹר
 בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה, כֹּאֲפֵן שֶׁהַצַּד
 שֶׁכְּנָגְדוֹ, הֵיפֵךְ הַקְּדוּשָׁה, יֵשׁ לוֹ מִצִּיאוֹת
 וְחִשְׁבוֹת, וְאֵין זֶה שִׁיִּיךְ
 לְהַמְעַמֵּד וּמִצָּב דִּהַתְּגַלּוֹת
 חִיבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, גִּילּוּי
 וְהַמְשַׁכָּת הָאֶהְבָּה עֲצָמִית
 דִּהַקְּב"ה לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלְמַעֲלָה
 מִטַּעַם וְדַעַת, שֶׁנִּתְגַּלְתָּה אֶהְבָּה
 עֲצָמִית זוֹ עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל בְּמִסִּירָת נַפְשׁ
 שֶׁלְמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת,
 שֶׁמֶצְאֵד זֶה מִצַּד הַמִּסִּירוֹת הַעֲלִי
 שְׁכִלִית שֶׁהִבִּיאָה אֵת גִּילּוּי הָאֶהְבָּה
 הַעֲצָמִית נַעֲשֶׂה הַבִּירוֹר בְּדֶרֶךְ
 מְנוּחָה דְּוָקָא, עַל דֶּרֶךְ
 הַבִּירוֹר דְּלַעֲתִיד לְבוֹא שֶׁהוּא
 שְׁלִימוֹת הַבִּירוֹר.

וְזוֹהִי גַּם מַעֲלַת גְּרוֹת חֲנוּכָה
 עַל גְּרוֹת הַמִּקְדָּשׁ וְיִכְמוּ
 שֶׁכְּתוּב הַרְמַב"ן⁶² בְּפִרְשֵׁת
 בְּהַעֲלוֹתָךְ בְּתַחֲלִילָהּ, שֶׁם מְדוּבָר עַל
 הַדְּלָקַת גְּרוֹת הַמְנוּרָה, לְאַחַר שְׁקוּדָם
 לְכוּ, בְּסוּיָם פִּרְשֵׁת נִשְׂא, מְדוּבָר עַל
 הַקְּרַבּוֹת שֶׁהִבִּיאוּ הַנְּשִׂאִים בְּחֲנוּכַת
 הַמִּשְׁכָּן, בְּפִירוּשׁ דְּבָרֵי
 הַמִּקְדָּשׁ⁶³ אָמַר לוֹ הַקְּב"ה
 לְמַשֶּׁה לָךְ אָמַר לְאַהֲרֹן אֵל
 תִּתְּנָרָא אֵל תְּרַגִּישׁ נְמִיכוֹת הַרוּחַ
 (שֶׁשָּׂכַט לֹא הִיא הַשְּׁתַתְּפָה בְּקַרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים), לְגַדּוּלָהּ
 מִזֹּאת אֶתָּה מוֹכֵן, שֶׁהַקְּרַבּוֹת כָּל זְמַן שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ
 הֵם נוֹהֲגִין וּמִשְׁחֹבֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין אֲפִשְׁרוֹת לְהִבִּיאַ קְרַבּוֹת, אָכַל

(58) זכריה יג, ב. (59) ראה תניא פ"ז ורפ"ח. (60) צפניה ג, ט. (61) זכריה יד, ט. (62) ר"פ בהעלותך. (63) במדב"ר פט"ו, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַגְּרוֹת לְעוֹלָם אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה כֹּוֹ אֵינָן בְּטָלִין לְעוֹלָם, 2 דְּלִכְאוּרָה, כְּשֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים וְהַקְּרָבָנוֹת בְּטָלִין 3 מִפְּנֵי חוּרְבָנָן, אֶף הַגְּרוֹת בְּטוֹלוֹת, וְאִם כֵּן מָהוּ הַמַּעֲנָה הַחֲלִישׁוֹת 4 הַדַּעַת שֶׁל אַהֲרֹן אֲלֵא רְמִזּוֹ לְגְרוֹת שֶׁל חֲנוּכַת חֲשֻׁמוֹנָאֵי כֹוֹ שֶׁהֵם 5 גֵּרוֹת שֶׁמְדוּלִיקִים גַּם לְאַחַר חוּרְבֵן בֵּית 6 הַמִּקְדָּשׁ], וּמַעֲלָה זֹאת שֶׁל גֵּרוֹת חֲנוּכָה 7 עַל גֵּרוֹת הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁגֵּרוֹת חֲנוּכָה אֵינָן 8 בְּטָלִין לְעוֹלָם כִּפְשׁוּטוֹ, קְשׁוּרָה גַּם 9 לְמַעֲלָה נֹסֶפֶת שֶׁל גֵּרוֹת חֲנוּכָה עַל גֵּרוֹת 10 הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁגֵּרוֹת חֲנוּכָה הֵם 11 שְׁמוֹנֶה גְרוֹת, דְּלֵא כְּמוֹ גְרוֹת 12 הַמְּנוּרָה שֶׁהֵם שִׁבְעָה גְרוֹת⁶⁴, 13 וְכִפִּי שֶׁמְבֹאֵר בְּסֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תְּרַחֵץ 14 הַמִּצְוִין כֹּאֵן בְּהַעֲרָה: " ... דְּבִמְנוּרָה הִי' 15 ד' גְרוֹת ד' סְפִירוֹת דְּסֹדֵר הַשְּׁתַּלְשׁלוֹת... 16 אֲבָל גֵּרוֹת חֲנוּכָה הֵם שְׁמוֹנֶה גֵּרוֹת 17 שֶׁהוּא סְפִירַת הַבֵּינָה תִּמְנָאֵה [הַסְּפִירָה 18 הַשְּׁמִינִית, בְּמִנְיַן הַסְּפִירוֹת] מִלְּמִטָּה 19 לְמַעֲלָה, דְּהַתְּגַלּוֹת עֲתִיק [בְּחִינַת 'עֲתִיק' 20 יוֹמִין שֶׁבִּכְתָר עֲלִיּוֹן] שֶׁלְּמַעֲלָה מְסֻדֵר 21 הַשְּׁתַּלְשׁלוֹת] וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ לְחֻקֵּי קוֹ 22 הַשְּׁמָאֵל" שֶׁזֶּהוּ עַל הַרְף 23 הַחֲלִילוֹק הַהִבְדֵּל בֵּין כִּינּוֹר 24 דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהִיָּה שֶׁל 25 שִׁבְעָה גִּמְיּוֹן מִיתְרִים, וּבֵין 26 כִּינּוֹר שֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ 27 שִׁיְהִיָּה שֶׁל שְׁמוֹנֶה גִּמְיּוֹן⁶⁵, 28 וּבִלְשׁוֹן הַגְּמָרָא: "כִּנּוֹר שֶׁל מִקְדָּשׁ שֶׁל 29 שִׁבְעַת גִּמְיּוֹן הִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר שׁוֹבַע שְׁמֵחֹת 30 אֵת פְּנִיךְ, אֵל תִּקְרִי שׁוֹבַע אֵלֵא שִׁבְעַת. 31 וְשֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ שְׁמוֹנֶה, שֶׁנֶּאֱמַר 32 לְמַנְצָה עַל הַשְּׁמִינִית, עַל נִימָא 33 שְׁמִינִית" כִּי הַגִּילּוּי דְּחֲנוּכָה 34 הוּא מַעֲיִן הַגִּילּוּי דְּלְעֲתִיד 35 וְכַמְּבֹאֵר לְעִיל שֶׁלְכֵן הַבִּירוֹר שֶׁהִיָּה 36 בִּימֵי חֲנוּכָה הוּא כְּמוֹ הַבִּירוֹר שֶׁהִיָּה 37 לְעֲתִיד לְבֹאָ שֶׁהוּא תְּכִלַּת הַבִּירוֹר. 38 וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ שֶׁמְצֻטָּה שֶׁל נֵר חֲנוּכָה הוּא מְשַׁתְּשָׁקַע 39 הַחֲמָה, וּמְצֻטָּה לְהַנִּיחָה עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ, וּמְשַׁמְאֵל

(64) אוה"ת חנוכה (בראשית ח"ב) שכו, ב ואילך. סה"מ תרח"ץ ס"ע קפב ואילך. ובכ"מ. (65) ערכין יג, ב. (66) ראה לבוש ושו"ע אדה"ז או"ח ס"ב ס"ד. הגהות מיימוניות לרמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ז סק"ח. ר"ן שבת כב, א. לקו"ש ח"ה ע' 223. וראה אוה"ת שם שלו, א ואילך. (67) סוטה מז, א. (68) ראה סה"מ עטר"ת ע' קמח. תרח"ץ שם. ובכ"מ. (69) בהבא לקמן – ראה סה"מ תרנ"ד ע' צח ואילך. תר"ס ע' עג ואילך. תרפ"ו ס"ע קסד ואילך. (70) שמו"ר פט"ו, ו. (71) שה"ש ו,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ומסתתרים מתוקף החמה, ומתתיהו ובניו עמדו באמונתו של
 2 הקב"ה וברחו מפניהם האוכלוסין של יון ונהרגו, ובמקום
 3 שמתתיהו ובניו יברחו מפני יוון כשם שבורחים מתוקף השמש, היה ההיפך
 4 שהיוונים ברחו מפני מתתיהו ובניו ונהרגו היינו שעל ידי המסירת
 5 נפש דחנופה פעלו בני ישראל
 6 שבאותו הדור ובראשם מתתיהו ובניו
 7 ביטול ענין החמה דלעומת
 8 זה של היפך הקדושה הנקראת
 9 'לעומת זה' (על שם הכתוב בקהלת
 10 "ביום טובה היה בטוב וביום רעה
 11 ראה, גם את זה לעומת זה עשה
 12 האלקים"). וזהו ענין מצותה
 13 משתשקע החמה, שעל ידה
 14 על ידי נר חנוכה פועלים ביטול
 15 החמה דלעומת זה התוקף של
 16 ה'סטרא אחרא'. ובעבודת ה'
 17 שנובר האדם הגה ענין החמה
 18 מורה על חמימות התאנה
 19 לתאוות עולם הזה, וענין
 20 משתשקע החמה הוא ביטול
 21 חמימות התאנה.
 22 וזהו גם שזמן הדלקת נר
 23 חנוכה שמתחיל משקיעת החמה
 24 הוא כדברי הגמרא עד שתכלה
 25 רגל מן השוק, עד שהשנה
 26 מאוחרת כל כך שבני אדם כבר לא
 27 הולכים בשוק עד דכליא ריגלא
 28 דתרמודאי (ופירש רש"י: "שם
 29 אומה מלקטי עצים דקים ומתעכבין
 30 בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם
 31 משחשכה ומבעירים בבתיהם אור,
 32 וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין
 33 מהן"). דענין הרגל כמו ענין
 34 החמה מורה גם פן על תוקף
 35 הלעומת זה, כמו שכתוב⁷²
 36 בישעיה משלחי רגל השור
 37 והחמור, דקאי והכוונה על
 38 הנפש הבהמית⁷³ כמבואר
 39 בפירוש רש"י (בגמרא) שהכתוב משבח את אלה שמשלחים ומשליכין

מעליהם את רגלי יצר הרע הבא על האדם. ותרמודאי מורדת⁷⁴,
 היינו שמדובר בענין נחות כל כך שלא זו בלבד שלא נרגש בו
 אלקות בגלוי, אלא שההעלם וההסתור גדול כל כך עד
 שמוזר באלקות. ואף על פי כן, למרות גדול ההסתור, הגה גם
 אפילו שם בדבר כל כך נחות
 ברוחניות מגיע הביור דגר
 חנופה, על דרך הביורור
 דלעומת לבוא שפועל גם
 אפילו בענינים שיש בהם העלם והסתור
 גדול ביותר, היינו בניצוצות
 שגחשף אדם לגמרי, כנזכר
 לעיל.
 ח) ועל פי זה המבואר לעיל
 אודות ההבדל בין ביורור בדרך מלחמה
 לביורור בדרך מנוחה, והמעלות
 והיתרונות שבביורור בדרך מנוחה,
 יובן גם מה שכתוב בפסוק
 הפותח את פרשת השבוע, והוא
 ה'דיבור המתחיל' של מאמר זה וישב
 יעקב בארץ מגורי אביו
 בארץ פנען⁷⁵, ביקש יעקב
 לישב בשלוה כו', אמר
 הקב"ה לא דיין לצדיקים
 וכו' ובתחילת המאמר נשאלה
 השאלה, כיון שיעקב בוודאי היה ראוי
 לישב בשלוה, מדוע למעשה אמר
 הקדוש ברוך הוא 'לא דיין לצדיקים
 מה שמתקן להם לעולם הבא אלא
 שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה'.
 והענין בזה, שיעקב חשב
 שפבר הגיע זמן הביורורים
 בדרך מנוחה⁷⁶, כפי שהיה בימי
 חנוכה וכפי שיהיה בשלימות לעתיד
 לבוא, דקנין שפבר עבד יעקב
 אצל לכן וביור את כל
 הניצוצות שהיו שם, כמו
 שכתוב⁷⁷ שיעקב אמר ללכן
 עבדתיך ארבע עשרה שנה
 בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך, וכבר בירר כל הביורורים

יוד. 72) ישעיה לב, כ. 73) ע"פ ע"ז ה, ב ורש"י שם. הובא בסה"מ תרנ"ד שם (ע' קג). תר"ס שם (ע' עו). תרפ"ו שם (ע' קעז). 74) עמק המלך שער קרית ארבע ר"פ קיא. קהלת יעקב ערך תרמוד. 75) ראה גם סד"ה וישב יעקב תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תשפג [ח"ג ע' א'נט] ואילך). 76) ראה תו"א ר"פ וישלח (כד, סע"ב ואילך). תו"ח שם (מב, סע"ב ואילך). וראה גם ד"ה פדה בשלום (ספר המאמרים תשי"ב ע' קפ). לקו"ש חכ"ה ע' 368. 77) ויצא לא, מא-מג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 של כל מה שלבן טען ששיך לו דְּהִבְנֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֵּאן
 2 צֹאנֵי, והעלה את כל זה לקדושה לְכֵן חֲשַׁב שְׁעֵתָה יָכוֹל
 3 לְהִיֹּת כְּכֹר הַבְּיֹרֹר בְּדָרְךָ מְנוּחָה, וְהֵינִי, שְׁלֹא יִצְטָרֶךְ
 4 לִירֵד לְמִצְרַיִם, ולהתקרב אל הדברים המתבררים ולהתעסק איתם אֲלֵא
 5 בְּהִיֹּתוֹ יוֹשֵׁב בְּשִׁלְוֵה בְּאֶרֶץ
 6 כְּנַעַן יִתְּבַרְרוּ הַנִּיצוּצוֹת בְּדָרְךָ
 7 מִמִּילָא, ומעשיו ועבודתו בארץ
 8 כנען ישפיעו מרחוק ויבררו גם את
 9 הבידורים של הניצוצות שבמקומות
 10 רחוקים על דָּרֶךְ שְׂיִהְיֶה לְעֵתִיד
 11 לְבֹא ולכן 'ביקש יעקב לישב
 12 בשלוה'.
 13 אָמְנָם, אִף שְׁמַצַּד יַעֲקֹב
 14 הַצִּדִּיק הָיָה יָכוֹל לְהִיֹּת כְּכֹר הַבְּיֹרֹר
 15 הַבְּיֹרֹר בְּאֹפֶן פְּנֵה, הָרִי
 16 הַעֹלָם עֲדִיין מְצִירוֹ עֲדִיין לֹא
 17 הָיָה מוֹכֵן לְכֶף⁷⁸, וְלִכֵּן לַמַּעֲשֵׂה
 18 הוֹצֵרֶךְ יַעֲקֹב לְרֵדֵת מִצְרַיִם,
 19 וְכִמְאָמַר רַ"ז⁷⁹ בַּגִּמְרָא רַאֲוִי
 20 הָיָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ לִירֵד
 21 לְמִצְרַיִם בְּשִׁלְשָׁאוֹת שָׁל
 22 בְּרִזָּל, היינו בעל כרחו, אֲלֵא
 23 שְׁזִכּוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב גְּרָמָה לוֹ,
 24 וְיָרַד לְמִצְרַיִם בְּעֵגְלוֹת שְׁשֻׁלַח
 25 לוֹ יוֹסֵף הֵינִי בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד. אֲבָל
 26 לֹא יִצְטָרֶךְ גִּיסָא, מצד שני, הָרִי אִף
 27 שְׁהוֹצֵרֶךְ יַעֲקֹב וְנֹאֲלִץ לְרֵדֵת
 28 לְמִצְרַיִם, מִכָּל מְקוֹם,
 29 כְּמִצְרַיִם גּוֹפָא עֲצוּמָה, לַמַּעֲשֵׂה
 30 הָיָה הַבְּיֹרֹר שְׁלֹו הַאֹפֶן שְׁבו
 31 יַעֲקֹב בִּירוֹ והעלה ניצוצות במצרים
 32 בְּדָרְךָ מְנוּחָה, בלי מגע ישיר
 33 ומלחמה עם הדברים המתבררים
 34 שְׁהָרִי יַעֲקֹב יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ גּוֹשְׁן,
 35 שהיא מקום נפרד ורחוק ממצרים
 36 עֲצוּמָה לְאַחֲרֵי שְׁאֵת יְהוּדָה
 37 שְׁלַח לְפָנָיו גּוֹ' לפני שיעקב עצמו
 38 בא לשם לְהוֹרוֹת לְפָנָיו
 39 גּוֹשְׁנָה⁸⁰, ואמרו חכמינו ז"ל

במדרש ששליחות זו של יהודה היתה לְתַקֵּן להכין לו ליעקב בית
 תְּלִמּוּד שְׁמִשָּׁם תִּצָּא הוֹרָאָה⁸¹, וְעַל יְדֵי זֶה שִׁיעֲקֹב יֹשֵׁב בְּבֵית
 תְּלִמּוּד בארץ גושן נַעֲשֶׂה הַבְּיֹרֹר כְּכֹל אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּדָרְךָ
 מִמִּילָא, וְהֵינִי שְׁיַעֲקֹב הוֹצֵרֶךְ רַק לִירֵד לְמִקּוֹם הַמִּתְּבַרְרִי,
 אֲבָל שָׁם בְּמִקּוֹם הַמִּתְּבַרְרִי גּוֹפָא
 עֲצוּמוֹ הָיָה הַבְּיֹרֹר בְּדָרְךָ
 מְנוּחָה מְבִלִי מַלְחָמָה וּמְבִלִי
 הַתַּעֲסָקוֹת יִשְׂרָאֵל עִם כּוּחוֹת ה'סִטְרָא
 אַחֲרָי שְׁמַעֲלִימִים וּמְסִתְרִים עַל
 הַנִּיצוּצוֹת.
 וְדוּגְמָא לְדָבָר לְבִירוֹ בְּאֹפֶן
 שֶׁהַמְּבַרְרֵי הֵלֵךְ לְמִקּוֹם הַמִּתְּבַרְרִי אֲבָל
 הַבְּיֹרֹר עֲצוּמוֹ הִיָּה בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה
 מְצִינּוֹ גַם לְאַחֲרֵי מִתָּן
 תּוֹרָה⁸², שְׁיִשְׁרָאֵל הֵלְכוּ
 בְּמִדְבַר הָעֲמִים⁸³, מִקּוֹם שְׁאִינוֹ
 שֶׁל קְדוּשָׁה הֵינִי, שְׁהֵלְכוּ
 לְהַמְקוֹם הַמִּתְּבַרְרִי, אֲבָל שָׁם
 גּוֹפָא בְּמִדְבַר עֲצוּמוֹ הָיָה הַבְּיֹרֹר
 בְּדָרְךָ מִמִּילָא, שְׁהָאֲרוֹן הָיָה
 הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם וְהוֹרֵג אֶת
 הַנְּחָשִׁים וְאֶת הָעֲקָרְבַיִם
 וּמְשׁוּוֹה מִיִּשְׂרָאֵל אֶת הַהָרִים
 וְהַבְּקָעוֹת⁸⁴, מְבִלִי שְׁבִי יִשְׂרָאֵל
 יִצְטָרְכוּ לַהֲתַעֲסֵק עִם הַדְּבָרִים
 הַמִּתְּבַרְרִים בְּאֹפֶן קְרוֹב וְיִשְׂרָאֵל
 לְעֵתִיד לְבֹא יְהִיָּה הַבְּיֹרֹר
 בְּדָרְךָ מְנוּחָה לְגִמְרֵי⁸⁵, בְּאֹפֶן
 הַמוֹשֵׁלם שֶׁל בִּירוֹר בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה
 הֵינִי, שְׂיִהְיֶה הַבְּיֹרֹר בְּדָרְךָ
 מִמִּילָא לֹא צוּרֶךְ בְּשִׁכּוֹת
 עִם הַמִּתְּבַרְרִי כָּלָל, אֲפִילוֹ מְבִלִי
 צוּרֶךְ לְבֹא לְמִקּוּמוֹ, כְּמוֹ שִׁיעֲקֹב אֲבִינוֹ
 בֵּא אֶרֶץ גּוֹשֵׁן וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאוּ
 לְמִדְבַר. וְדוּגְמָתוֹ וּמַעֲן הַבְּיֹרֹר
 בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה בְּאֹפֶן הַמוֹשֵׁלם שִׁיְהִיָּה
 לְעֵתִיד לְבֹא, הִיָּה גַם כְּנֶגֶד חֲנוּכָּה,
 שְׁמַצְוָתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה,
 עַל פְּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ,⁸⁶

(78 ראה תו"א ותו"ח שם. 79) שבת פט, ב. (80) ויגש מו, כח. (81) תנחומא (באבער), ילקוט שמעוני ופרש"י עה"פ. (82) ראה ד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תשעד [ח"ג ע' א'מז]). המשך פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קסד [קעז]). תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 110). (83) לשון הכתוב – יחזקאל כ, לה. (84) פרש"י בעלותך י, לד. (85) ראה ד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תשסט [ח"ג ע' א'מא]).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובשִׁמְאֵל דִּקְא, שְׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בִּירוּר קו הַשְּׁמָאֵל
 2 שִׁמְנָנוּ מִשְׁתַּלְשִׁים הַדְּבָרִים שֶׁהֵם הֵיפֵךְ הַקְּרוּשָׁה בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא לְגַמְרִי,
 3 מְבַלֵּי שׁוּם צוּרֵךְ בְּשׁוּם קֶשֶׁר עִם הַדְּבָרִים הַמְּתַבָּרִים עַל דֶּרֶךְ הַבִּירוּר
 4 דְּלַעֲתִיד לְבֹא שֶׁהוּא בִירוּר בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה בְּשִׁלְמוֹת.
 5 (ט) וּבִיאוּר הָעֲנִיָּן הָאִמּוֹר לְעִיל
 6 אֹדוֹת מַעֲלַת הַבִּירוּר בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה
 7 בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, שְׁאֲצַל כָּל
 8 אָחָד בִּפְרֹט יִשְׁנָם בַּעֲבוּדַת ה' שְׁנֵי
 9 אָפְנֵי הַבִּירוּרִים, אֹפֵן אֶחָד
 10 בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה וְאֹפֵן שְׁנֵי וּבְדֶרֶךְ
 11 מְנוּחָה. דְּהֵנָּה, בְּשַׁעַת הָעֶסֶק
 12 אוּ בְשַׁעַת הָאֲכִילָה וְשִׁתְיָה
 13 כִּאֲשֶׁר לְמַעֲשֵׂה נִמְצְאִים בְּמַגַּע קְרוֹב
 14 וְיִשִּׁיר עִם דְּבָרִים גְּשָׁמִים וְחוֹמְרִים
 15 אֲזִי הָעֲבוּדָה הִיא בְּדֶרֶךְ
 16 מִלְחָמָה⁸⁶ עִם הַדְּבָרִים הַמְּתַבָּרִים,
 17 כְּמֵאֲמַר⁸⁷ הַזֶּה הוּא נְהָמָא אָפּוּם
 18 חֲרָבָא לִיכּוּל, אֲכִילַת הַלֶּחֶם צְרִיכָה
 19 לְהִיטֵי אֵל מוֹל פְּנֵי הַחֶרֶב וְהֵינּוּ שֶׁשַׁעַת
 20 הָאֲכִילָה הִיא זְמַן הַמִּלְחָמָה עִם הַיַּצֵּר
 21 הַרַע (וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הִיא
 22 שֶׁהָאֲכִילָה לֹא תִהְיֶה לְשֵׁם תַּאוֹת וְהַנָּאֵת
 23 הַגּוֹף אֲלֵא לְשֵׁם-שְׂמִים. וְכַךְ מְבָרִיר
 24 וּמְדַכְּכִים אֶת הַלֶּחֶם) כִּי, בְּשַׁעַת
 25 הָאֲכִילָה צְרִיף לְהַזְהִיר שְׁאֵל
 26 יֹאכֵל יוֹתֵר מִמָּה שְׁצָרִיף
 27 לְקִיּוּם גּוֹפּוֹ, וְכִשְׁאוּכָל יוֹתֵר
 28 מִכְּדֵי צָרְכּוֹ הוּא עֲנִיָּן שֶׁל
 29 קְלִיפַת נּוּגָה כִּי חַיּוֹת הַמֵּאכֵל הִיא
 30 מִקְלִיפַת נּוּגָה, וְאֵם לֹא מַעֲלִים אֵת
 31 הַנִּינְצוּצוֹת שֶׁבּוּ, הֵרִי הוּא יוֹרֵד לְקִלְפּוֹת
 32 וְלֹא מִתְעַלֶּה. וְגַם וְאִפְלוּ מֵה
 33 שֶׁהוּא צוּרֵף הַגּוֹף וְקִיּוּמוֹ
 34 וְחַיּוֹתוֹ מִמָּשׁ, וְנַחֲרֹן מֵאֵד לֹאכְלוּ,
 35 וּמּוֹבֵן בְּאֲכִילָה כִּזּוּ הִיא לֹא לְשֵׁם מִלּוֹי
 36 תַּאוֹה אֲלֵא בְּשִׁבִיל הַצּוּרֵךְ, צְרִיף
 37 לְאֲכֹל לְשֵׁם שְׂמִים, וְהֵינּוּ,
 38 שְׁעַל פִּי דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת, הֵנָּה
 39 אֲכִילָה סְתָמִית, שְׁאִינָה
 40 בְּשִׁבִיל לְמַלְאוֹת תַּאֲרוֹת, רַק
- כְּדֵי צוּרֵף קִיּוּמוֹ, אֲלֵא שְׁאִינָה לְשֵׁם שְׂמִים, חֶסֶר בַּה אֵת הַכּוּנָה
 שֶׁהָאֲכִילָה הִיא רַק כְּדֵי שִׁיחִיה לּוֹ כּוּחַ לְלַמּוֹד וְלַהֲפַלֵּל וְלַעֲבֹד אֵת ה', הֵנָּה
 גַּם אֲכִילָה זֹה הִיא קְלִיפַת נּוּגָה⁸⁸, וְצְרִיכָה בִירוּר וְעֲלִיָּה.
 וְלָכֵן צְרִיף הָאִרְס לְלַחֹם עִם עֲצָמוֹ שִׁתְיָה הָאֲכִילָה כְּדָבְעֵי,
 שְׂגַם לֹא יֹאכֵל יוֹתֵר מִהַנְּצֹרֵךְ וְגַם לֹא
 יִתְכוּן לְמַלֵּא תַאוֹת גּוֹפְנִית שְׁזָהוּ
 עֲנִיָּן נְהָמָא אָפּוּם חֲרָבָא
 לִיכּוּל לֵאכּוֹל מִתּוֹךְ מִלְחָמָה בְּחֶרֶב
 עִם הַיַּצֵּר הַרַע. אֲבָל כְּפֶאֶשֶׁר הָאִדָם
 אִינּוּ עוֹסֵק בְּאֲכִילָה וּבִשְׁתִּיָה אוּ בְּעֶסְקוֹ
 אֲלֵא עוֹסֵק בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה אֲזִי
 הַבִּירוּר הוּא בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה⁵²
 מְבַלֵּי צוּרֵךְ לְהַתְּעֶסֶק עִם הַמְּתַבָּרִים,
 כְּמֵבֹאֵר לְעִיל.
 וּבְלִימּוּד הַתּוֹרָה גּוֹפָא עֲצָמוֹ
 יִשְׁנָם שְׁנֵי אָפְנֵים⁸⁹ שֶׁהֵם עַל
 דֶּרֶךְ שְׁנֵי הָאָפְנֵים שְׁכַבִּירוּר
 בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה. דְּהֵנָּה, בְּלִימּוּד
 גְּלִיָּא דְּתוֹרָה הַחֶלֶק הַגָּלוּי שֶׁל
 הַתּוֹרָה, הַשֵּׁם וְהַפּוֹסְקִים
 שְׁנִתְּלַבְּשָׁה בְּדְבָרִים גְּשָׁמִים,
 בְּפִרְטֵי הַדִּינִים אֲלוֹ מֵאֲכֹלוֹת וּבַהֲמוֹת
 כְּשֵׁרוֹת וְאֵלוֹ טְרַפּוֹת⁹⁰, הֵרִי
 צְרִיף לְבָרֵר לְהַפְרִיד וְלַהֲבִייל
 הַהֵייתֵר מִן הָאִיסוּר, וְאֵף
 שְׁכַבִּירוּר הוּא בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה,
 הֵרִי אֵינֵן בְּכַחוֹ שֶׁל הַבִּירוּר
 בַּאֲמַצְעוֹת לִימּוּד הַתּוֹרָה לְבָרֵר אֲלֵא
 אֵת הַהֵייתֵר.
 אֲמָנָם, בְּלִימּוּד דְּפְנִימִיּוֹת
 הַתּוֹרָה⁹¹, הַקְּבָלָה וְהַחֲסִידוּת, בִּיּוֹן
 שְׁעוֹסְקַת בְּעֲנִינִים רוֹחֲנִיִּים,
 כְּמוֹ בִיאוּר דְּבִירֵי הַזֶּהוּרָה עַל אֹפֵן הָאֵרַת
 וְהַמְּשַׁכַּת הָאוּר הָאֵלוֹקִי בַּעוֹלָם
 מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין בָּאוּר שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ
 בַּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים בְּפְנִימִיּוֹתָם, כִּלְכֵּל
 עוֹלָם וּבְכֹל נִבְרָא לְפִי עֲנִינּוּ, עַל דֶּרֶךְ
 שֶׁהַשְּׂמָה מִתְלַבֵּשׁת בְּגוֹף, כִּלְכֵּל אִיבֵר
 לְפִי עֲנִינּוּ, וְסוֹכְבֵי כָּל עֲלָמִין,
 בָּאוּר 'מְקוּף' וּבְלֵי גְבוּל שְׁאִינּוּ מִתְלַבֵּשׁ

(86) ראה המשך פדה בשלום הנ"ל (סה"מ תרנ"ט ע' קס [קעב] ואילך. תש"ד ע' 103 ואילך). (87) זח"ג קפח, ב. 88) ראה גם לקו"ש ח"ב ס"ע 200. (89) ראה גם ד"ה פדה בשלום די"ט כסלו פ"ה (ספר המאמרים תשי"ב ע' קעז). (90) חולין פ"ג. (91) סד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תשעה [ח"ג ע' א'מח]). סד"ה הנ"ל עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' קלו).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בפנימיות והוא אור ש'סובב' ומקיף' על העולמות מלמעלה וְעֲצָמוֹת אֵין
 2 סוֹף בְּרוּף הוּא עֲצָמוֹת הַאֲלוּקוֹת שֶׁלֹּמְעֵלָה גַם מִמַּלְאֵל כֹּל עֲלָמִין וְגַם
 3 מִסּוּבָב כֹּל עֲלָמִין עִם הַגִּילּוּיִים שְׁלוֹ, וְזֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֵּה מֵהַאֲלוּקוֹת.
 4 הָרִי לִימּוֹד זֶה פּוֹעֵל הַתְּקַשְׁרוֹת הַלּוֹמֵד בְּעֲצָמוֹת וּמַהוּת אֵין
 5 סוֹף בְּרוּף הוּא, כְּמוֹבָא לְעִיל
 6 אֲדוּת הַהִתְקַשְׁרוֹת וְהִיחּוּד עִם הַקְּדוּשׁ
 7 בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי לִימּוֹד הַתּוֹרָה,
 8 וּמִצַּד הַהִתְקַשְׁרוֹת בְּעֲצָמוֹתוֹ
 9 ?תְּבַרְךָ, שֶׁלֹּגְבִיו אֵין שׁוּם הַגְּבֻלוֹת
 10 וְשׁוּם דְּבַר אֵינוֹ מִסְתִּיר עַל אֲוֵרוֹ הָרִי
 11 גַם אִפְּלוֹ חוֹשֶׁף לֹא יִחְשִׁיף וְלֹא
 12 יִסְתִּיר מִמֶּךָ וְלִלְהָ פִּיּוֹם
 13 ?אֵירֶךְ⁹², כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בַּתְּהִלִּים,
 14 וְאֵין כֹּל מְנִיעָה לְבַרְךָ גַם הַדְּבָרִים שִׁישׁ
 15 עֲלֵיהֶם הַעֵלֶם וְהַסְתֵּר גְּדוֹל וְדוֹגְמָא
 16 לְדָבָר בְּעֵנֶיךָ אֲכִילָה וְשִׁתְּיָה
 17 ?דְּשַׁבְתָּ⁹³, שֶׁבִשְׁבַת הַעֲלִיָּה הַהִיָּקוּן
 18 שֶׁל הָאוּכַל וְהַשְׁתִּיָּה הֵם בְּאוֹפֵן נִעְלָה
 19 יוֹתֵר שְׁמִצּוּחַ לְעֵנְגוֹ אֶת הַשְּׁבַת
 20 בְּכֶשֶׁר שְׁמֹן וְיֵין מְבוּשָׁם⁹⁴,
 21 הִנֵּה גַם פְּאֶשֶׁר אוֹכֵל בְּכַמּוֹת
 22 גְּדוּלָה יוֹתֵר מִצּוֹרֶךְ קִימוֹ, הָרִי
 23 הַתְּעֵנֵג שִׁבְזָה הוּא לֹא תִעֲנוּג
 16

מגושם שבימות החול גורם להוריד את המאכל לקליפות אלא תענוג
 אלקי, כמו שכתוב⁹⁵ בישעיה אַז תתענג על הוי'. ובאופן
 כזה כמו האכילה של שבת הוא ענין האכילה ושתיה פשנעשים
 מצד העסק בפנימיות התורה כשהאדם נמצא בדרגה רוחנית גבוהה.
 וזהו גם המוסר השכל
 שצריך כל אחד ללמוד
 מהענין דחנוכה, שגם בעת
 עסקו באכילה ושתיה שאז
 בדרך כלל סדר הבירור הוא
 בדרך מלחמה, בכל זאת צריך
 להיות נרגש בו ענין
 ההתקשרות בעצמות ומהות
 אין סוף ברוך הוא, שבא על ידי
 העיסוק בפנימיות התורה שמצד זה
 הרי גם חושף לא יחשיף
 מן גו', ועל ידי זה נעשה
 הבירור בדרך מנוחה בשלימות,
 כמו שיהיה לעתיד לבוא.

סוף ברוף הוא עם הגילויים שלו, הרי לימוד זה
 פועל התקשרות הלומד בעצמות ומהות אין
 סוף ברוך הוא, ומצד ההתקשרות בעצמותו
 יתברך, הרי גם חושף לא יחשיף ומן ולילה
 כיום ?איר⁹², ודוגמא לדבר בענין אכילה ושתיה
 דשבת⁹³, שמצוה לענגו בכשר שמן ויין
 מבושם⁹⁴, הנה גם פאשר אוכל יותר מצורך
 קימו, הרי התענוג שבזה הוא תענוג אלקי, כמו
 שכתוב⁹⁵ אַז תתענג על הוי'. ובאופן כזה הוא
 ענין האכילה ושתיה פשנעשים מצד העסק
 בפנימיות התורה. וזהו גם המוסר השכל שצריך
 כל אחד ללמוד מהענין דחנוכה, שגם בעת
 עסקו באכילה ושתיה שאז סדר הבירור הוא
 נרגש בו ענין ההתקשרות בעצמות ומהות אין סוף ברוך הוא, שמצד זה הרי
 גם חושף לא יחשיף מן גו', ועל ידי זה נעשה הבירור בדרך מנוחה, כמו
 שיהיה לעתיד לבוא.

(92) תהלים קלט, יב. 93) ראה המשך פדה בשלום הנ"ל (סה"מ תרנ"ט ע' קסב [קעד]. תש"ד ע' 107). ועוד. 94) רמב"ם הלי' שבת פ"ל ה"ז. תניא פ"ז. 95) ישעיה נח, יד.

המשך ביאור למס' נדרים ליום שני עמ' א

1 סוֹפּוּ מוֹכִיחַ עַל תְּחִילָתוֹ שֶׁלֹּא הִתְכוּוֹן לַמַּתְנָה גְּמוּרָה, וְלִכְּן לֹא
 2 הוֹעִילָה מִתְּנַתּוֹ לְהַתִּיר לֵאבִיו לֵאכּוֹל בְּסַעֲדַת הַנִּישׁוּאִין. וְנִמְצָא
 3 שֶׁבִּאֲמַת הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה אֶת הַמַּעֲשֵׂה לְחֹזֵק אֶת הַדִּין הַנִּשְׁנָה לַפְּנִי.
 4 בְּדִין זֶה, שֶׁאֵם סוֹפּוּ מוֹכִיחַ עַל תְּחִילָתוֹ שֶׁלֹּא הִתְכוּוֹן לַמַּתְנָה גְּמוּרָה
 5 אֵין הַמַּתְנָה מוֹעִילָה לְהַתִּיר אֶת הָאִיסוּר, מְבִיאָה הַגְּמָרָא שְׁתֵּי
 6 לְשׁוֹנוֹת בְּדַעַת רַבָּא, בְּאִיזָה אוֹפֵן נַחֲשׁוּב שֶׁסוֹפּוּ מוֹכִיחַ עַל תְּחִילָתוֹ:
 7 אָמַר רַבָּא, מַה שֶּׁשֵּׁנִינוּ בְּמַעֲשֵׂה בֵּית חוֹרוֹן שֶׁאֵין הַמַּתְנָה מוֹעִילָה
 8 וְהָאִיסוּר בְּמִקְוֵמוֹ עוֹמֵד, לֹא שָׁנוּ – לֹא נִאֲמַר דִּין זֶה, אֱלָא דְאָמַר לִיה
 9 הַנּוֹתֵן לְמַקְבֵּל בְּשַׁעַת מִתְּנָתּוֹ, וְהֵינָן לְפָנֶיךָ אֱלָא כְּדִי שִׁיבָא אָמַר,
 10 שְׁדִיבּוּרוּ מוֹכִיחַ שֶׁאֵין הַמַּתְנָה אֵלֹא לְצוֹרֵךְ זֶה בְּלִבְדּוֹ וְלֹא מִתְּנָה
 11 גְּמוּרָה, אֱלָא אֵם אָמַר לִיה הַנּוֹתֵן לְמַקְבֵּל, אֵין הַרִינִי נוֹתֵן לָךְ אֶת הַחֲצֵר
 12 וְהַסַּעֲדָה שֶׁהִיוּ לְפָנֶיךָ שִׁיבָא אָמַר וְיֵאבֵל, אֵין שְׁחֹזְכִיר שֶׁמִּטְרַתּוֹ הִיא
 13 כְּדִי שִׁיאֲכַל אֲבִיו בְּסַעֲדָה, מִכֵּל מְקוּם לֹא הַתְּנָה עַל הַמַּתְנָה
 14 שֶׁאֵינָה אֵלֹא לְכַךְ, אֵלֹא נִתֵּן לוֹ מִתְּנָה גְּמוּרָה, וּמִדְּעִתְךָ הוּא דְאָמַר
 15 לִיה – כְּלוּמַר, כּוֹונָתּוֹ לּוֹמַר שֶׁאֵתָּה (וּמַקְבֵּל) הַבְּעֵלִים שֶׁל הַחֲצֵר

והסעודה והדבר תלוי ברצונך, ואם תסכים יבוא אבי ויאכל
 בסעודה.
 לישנא אחרתא אמרין לה [הלשון השניה אומרת], אמר רבא, לא
 תיבא מעמא – אל תאמר שטעם משנתינו שהמתנה לא חלה הוא
 מפני דאמר ליה הנותן למקבל והינן לפניך אלא כדי שיאכל אבא,
 ורק אז הוא דאסור, משום שאמר בלשון תנאי שאינה מתנה אלא
 אם יבוא אביו ויאכל, אכל אם אמר ליה הנותן למקבל, הן לפניך
 שיבא אבא ויאכל, אכל אם אמר ליה הנותן למקבל, הן לפניך
 האב לבוא ולאכול. אלא האמת היא שאפילו אם אמר ליה הנותן
 למקבל, הן לפניך בלא אבא ויאכל, בלא לשון תנאי, אינה מתנה
 ואסור האב לאכול, מאי מעמא – ומה הטעם שהמתנה אינה חלה,
 קערתך מוכחת [מוכיחה] עליו שאין כוונתו לתת במתנה גמורה
 אלא בתנאי, כיון שדבר ברור הוא שאין אדם נותן לאחר במתנה
 את הסעודה שהכין לנישואי בנו. ולכן גם אם מלשוננו לא משמע
 שנותן בתנאי, הרי מעשיו מוכיחים שהוא תנאי גמור.

התוועדות

בס"ד. ר"ד ערב י"ט כסלו, ה'תשי"ב.

בלתי מוגה

1 [לאחר תפלת מנחה (ללא אמירת תחנון) אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
 2 ההכנה לי"ט כסלו שמתבטאת בכך שאין אומרים תחנון בערב י"ט כסלו – היא בהקו ד"סור מרע".
 3 וכדי שתהי' ההכנה לי"ט כסלו גם בהקו ד"עשה טוב" – כדאי שיאמרו עתה לחיים, ינגנו ניגון ויצאו
 4 בריקוד, בתור התחלה של התוועדות חסידותית.
 5 ויה"ר שתהי' זו התחלה טובה על השנה החדשה בנוגע לדרכי החסידות כו'.

בס"ד. שיחת* י"ט כסלו, ה'תשי"ב.

בלתי מוגה

6 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.
 7 א. במכתבו הידוע אודות הגאולה די"ט כסלו¹ – כותב רבינו הזקן, בעל השמחה והגאולה: "ברם
 8 כגון דא צריך להודיע כי יום אשר עשה ה' לנו, יום י"ט כסלו .. כשקריתי בס' תהלים בפסוק² פדה
 9 בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום מה' שלום".
 10 וזהו אחד הטעמים לכך שבין מאמרי החסידות שנאמרו בי"ט כסלו ישנו ריבוי גדול של מאמרים
 11 שמתחילים בפסוק זה³,
 12 [ובהקדמה – שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם שרבותינו נשיאינו היו מדייקים ונוהרים (מ'פלעגט זיך
 13 אויסרעכענען") בנוגע להתחלה חדשה של מאמר⁴],
 14 – ישנם אמנם כמה התחלות למאמרי י"ט כסלו, ולדוגמא: בביאורי הזהר⁵ ישנו מאמר שמתחיל
 15 בפסוק⁶ "כי ישרים דרכי ה'", והוא מאמר שאמרו רבינו הזקן בי"ט כסלו תקס"ז⁷, אבל, כאמור, ישנם
 16 הרבה מאד מאמרים של י"ט כסלו שמתחילים בפסוק "פדה בשלום נפשי" –
 17 שכן, מדברי רבינו הזקן שהגאולה היתה "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי", מוכח,
 18 שיש קשר ושייכות ביניהם.
 19 ומודגש יותר ע"פ שיטת הבעש"ט בענין השגחה פרטית,
 20 כפי שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר שנדפס לקראת י"ט כסלו השתא⁸ ענין "השגחתו ית' על כל
 21 הנבראים שמשגיח על כל פרט ופרט", ומוסיף, ש"לבד זאת דכל דבר שנמצא בעולם הוא בהשגחה פרטי
 22 פרטית, הנה עוד זאת שההשגחה פרטית היא גם בהסבות וסבות דסבות", היינו, שההשגחה פרטית היא
 23 לא רק על הדבר עצמו, אלא גם על האופן שבו נעשה הדבר,

(*) רשימת השיחה נערכה ע"פ סרט ההקלטה שהגיע לידינו, וכפי הנראה, ה"ז רק חלק מהתוועדות (המו"ל).
 (1) אג"ק שלו ע' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).
 (2) נה, יט.
 (3) ראה (לדוגמא) הנסמן בתורת מנחם סה"מ כסלו ע' קמג הערה 18.
 (4) ראה גם תורת מנחם – התוועדות ח"ד ע' 132.
 (5) לאדמו"ר האמצעי – ר"פ וישלח (יט, ב ואילך).
 (6) הושע בסופו.
 (7) ראה "מפתח מאמרים – תקס"ז" בספר מאמרי אדה"ז תקס"ז בתחלתו (ע' V).
 (8) ד"ה כל המאריך באחד תרפ"ו פ"ג (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"ג ע' י"ד. ולאח"ז בסה"מ תרפ"ו ע' קנו). וראה שיחת ש"פ ויצא ס"ג (תורת מנחם שם ע' 157 ואילך).

1 ועד"ז בנדו"ד, שגם ענין זה שהגאולה היתה "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי" –
2 שזהו האופן שבו היתה הגאולה – ה"ז בהשגחה פרטית.

3 ויש להוסיף, שבנדו"ד מוכרח הענין דהשגחה פרטית גם לולי החידוש בשיטת הבעש"ט, שכן,
4 הפלוגתא בענין השגחה פרטית אינה אלא בנוגע לסתם בני-אדם, משא"כ בנוגע לצדיקים, ובפרט מנהיגי
5 ישראל ונשיאי ישראל, שכל ענין שלהם קשור ושייך לדברים (כלשון הכתוב "כי ברבים היו עמדי"), הכל
6 מודים שזהו בהשגחה פרטית?

7 וביאור שייכותה של גאולת רבינו הזקן עם הפסוק "פדה בשלום נפשי" – יובן על יסוד כו"כ מאמרי
8 חסידות שבהם נתבאר פסוק זה ומאמר חז"ל על פסוק זה, כדלקמן.

9 *

10 ב. מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי וגו'.

11 * * *

12 ג. בהמשך להמוזכר לעיל (בהמאמר) בפירוש הפסוק "פדה בשלום נפשי", שעל זה דרשו חז"ל¹⁰
13 "כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים כו' פדאני לי ולבני מבין אומות העולם" – יש לעורר גם אודות
14 ההתעסקות בגמילות חסדים ברוחניות, שע"ז "מביאו לחיי העולם הבא"¹¹, ובדרך ממילא גם לחיי העולם
15 הזה.

16 ובהדגשה יתירה – בשייכות לחג הגאולה י"ט כסלו – בנוגע להתעסקות בגמילות חסדים בנוגע
17 להפצת פנימיות התורה, תורת החסידות:

18 אלה שזכו ולומדים כבר תורת החסידות, צריכים להסביר לשאר לומדי תורה, תלמידי הישיבות – גם
19 אלה שהם עשירים בתורה (שהרי גמילות חסדים היא "בין לעניים בין לעשירים"¹²) – מהי תורת
20 החסידות, ולהדגיש בפניהם שתורת החסידות היא לא רק עבור יחידי סגולה בלבד, ולא רק עבור חלק
21 מסויים בעם ישראל, אלא היא עבור כל בני"י, כלל ישראל¹³ – להיותה חלק בתורה.

22 ולהוסיף: בספרו משנה תורה, יד החזקה, פוסק הרמב"ם¹⁴ ש"האומר שאין התורה מעם ה' אפילו
23 פסוק אחד אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה", ונקרא כו'. ומזה
24 מובן שכן הוא גם בנוגע לחלקי התורה – שאם ישנו מי שמודה בכל חלקי התורה, אבל בנוגע לחלק
25 אחד בתורה סבור הוא שחלק זה לא ניתן ע"י משה רבינו, ה"ז נחשב כאילו כופר בכל התורה!

26 ענין זה יש להסביר לכל לומדי ויודעי תורה. – אנשים פשוטים, לא ישאלו קושיות, ובמילא, אין
27 צורך לפלפל עמהם, משא"כ יודעי תורה ובפרט תלמידי הישיבות, שדרכם לעורר שקלא וטריא, חקירה
28 ודרישה – צריכים להסביר להם ענין הנ"ל, ולעורר אותם ע"ד גודל ההכרח והנחיצות בלימוד חלק נוסף
29 בתורה, פנימיות התורה, תורת החסידות.

30 ד. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע להצורך לעסוק בגמילות חסדים בענין זה:

31 רצונו של רבינו הזקן ה' שתורת החסידות תהי' שייכת לכל בני"י, והוסיף ואמר שסוכ"ס תהי' תורת
32 החסידות שייכת לכל בני"י, שכל בני"י ילמדו תורת החסידות.

33 וכיון שכך פסק רבינו הזקן, בעל השמחה ("אזוי האט ער אָפּגעֶרעדט און אָפּגע'פּסק'נט") – בודאי
34 שיתקיים הדבר,

(13) ראה סה"ש תש"ד ע' 93. ע' 163. אג"ק אדמו"ר
מוהרי"צ ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

(14) ה' תשובה פ"ג ה"ח. וראה גם בפיה"מ שלו סנהדרין פ'
חלק ביסוד הח'.

(9) ראה בארוכה אג"ק ח"א ע' קסח ואילך. וש"נ.

(10) ברכות ח, רע"א.

(11) ב"מ לג, א (במשנה).

(12) סוכה מט, ב.

— כדאיתא בירושלמי¹⁵ על הפסוק¹⁶ "ותגזור אומר ויקם לך", "מה ת"ל לך, אלא אפילו הוא אמר
 הכין ואת אמר הכין, דידך קיימא ודידי לא קיימא" (הקב"ה אומר הכי והצדיק גזור בהיפך, קאמר קרא
 שלך קיים ושלי לא קיים, וקמ"ל לך יתירא דאפילו גזירת הקב"ה מבטל הצדיק בגזירתו¹⁷), ולא עוד אלא
 ש"קא חזיך (קוב"ה) ואמר נצחוני בני נצחוני¹⁸, היינו, שהקב"ה שמח בכך¹⁹, והשמחה פורצת כל
 הגדרים²⁰ —

וכפי שרואים במוחש הצלחה גדולה בהתפשטות עניני החסידות, ובודאי שסוכ"ס יקבלו עליהם כל
 בני דרך החסידות בעבודת ה', שהיא דרך סלולה לרבים ("כי רבים היו עמדי"), כך, שאין זה אלא
 מחוסר זמן בלבד, וכיון שמחוסר זמן לא היה מחוסר מעשה²¹, ה"ז כאילו ישנו כבר בפועל.

אבל אעפ"כ, נדרשת מאתנו עבודת עבד — שזוהי העשי' וההתעסקות בענין זה בדרכי הטבע — לעזור
 ולסייע ליהודים שתתגלה אצלם השייכות לתורת החסידות ותבוא בפועל מן ההעלם אל הגילוי.
 ה. ובהקדמה — שענין זה שהעבודה צריכה להיות בדרכי הטבע דוקא, מצינו גם בשייכות להמאסר
 והגאולה:

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר²² שבא' הפעמים שלקחו את רבינו הזקן לחקירה — בשבתו במאסר —
 והעבירוהו בספינה ע"ג הנהר ניווא, רצה רבינו הזקן לקדש את הלבנה, וביקש מהפקיד הממונה על
 הנהגת הספינה להעמיד את הספינה, ולא רצה, והורה להמשיך להוליך הספינה, ולפתע עמדה הספינה
 מעצמה ולא היו יכולים להיזזה ממקומה, ובראותו שאין ברירה, הסכים הפקיד לבקשתו של רבינו הזקן
 והורה להעמיד את הספינה, ואז קידש רבינו הזקן את הלבנה.

ולכאורה אינו מובן — דממה-נפשך: אם בכחו של רבינו הזקן להעמיד את הספינה בעל-כרחו של
 הפקיד המנהיג את הספינה, והראי', שעשה כך בפועל — למה הוצרך לבקש רשיון על העמדת הספינה,
 בה בשעה שבלאה"כ נעמדה הספינה ע"פ רצונו?

ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר²³ טעם הדבר — משום שרצונו של הקב"ה שקיומה של מצוה יהי מלוכש
 בדרכי הטבע דוקא, אם רק יש אפשרות לכך, ולכן: בשביל לפעול על הגוי שיסכים להעמיד את הספינה
 — לא היתה לרבינו הזקן ברירה אחרת, והוכרח להשתמש בענינים שמחוץ לטבע; אבל בשביל קיום
 המצוה דקידוש לבנה — כדי שתתקיים המצוה בהידור, רצה רבינו הזקן שעמידת הספינה תהי' בדרך
 הטבע, עי"ז שהפקיד יעמיד את הספינה.

כלומר: עם היותו בעה"ב על הטבע והמציאות, מ"מ, יש צורך שיהי' אחיזה לדבר בדרכי הטבע, ועד
 כמה שאפשר יפעל הדבר בטבעיות העולם — בהתאם לתכלית העבודה שסוכ"ס יהי' "הוי" הוא
 האלקים²⁴, ואלקים הוא הוי', היינו, שיהי' ניכר ונראה שמציאות הטבע — אלקים בגמטריא הטבע²⁵ —
 הוא הוי'.

ו. ועד"ז בנוגע לעניננו:

אע"פ שדבר ברור הוא שסוכ"ס יתקיים הרצון והפס"ד של רבינו הזקן ("ער וועט דאך סוכ"ס
 אויספירן") שתורת החסידות תהי' שייכת לכל בני"י, מ"מ, רוצים שיהי' לדבר איזה אחיזה בדרכי הטבע.

(15) תענית פ"ג ה"י. וראה גם שבת נט, ב. תענית כג, א. ועוד.
 (16) איוב כב, כח.
 (17) קרבן העדה שם.
 (18) ב"מ נט, ב.
 (19) ראה גם תורת מנחם ס"ה מסלו ע' קעג.
 (20) סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
 (21) ראה יומא סב, סע"ב. וש"נ. הנסמן בשד"ח קונטרס
 הכללים (כרך ג) מערכת המ"ם כלל קסא.
 (22) שיחת י"ט כסלו תרצ"ב (לקו"ד ח"ד תשנב, ב).
 (23) לקו"ד שם תשנג, א.
 (24) ואתחנן ד, לה. לט. מלכים-א, יח, לט.
 (25) פרדס שי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל
 — קכא, ב). של"ה פט, א. א. קפט, א. ועוד.

1 ולכן תובעים מחסידים, ובפרט מתמימים, ובפרט פרטיות מתלמידי הישיבות – לעשות גמילות חסדים
 2 עם שאר תלמידי הישיבות, הן אלה העניים בתורה והן אלה העשירים בתורה, לדבר עמהם ולהסביר להם
 3 מהותה של תורת החסידות, והצורך וההכרח בלימודה, עד שיצליחו לפעול עליהם שגם הם יתקשרו
 4 לתורת החסידות.

5 ז. ובנוגע לאופן ההתעסקות בגמילות חסדים גופא – יש לימוד והוראה מאגרת הקודש של רבינו
 6 הזקן ד"ה קטנת²⁶ שכתבה "אחר ביאתו מפ"ב"²⁷:

7 באגה"ק הנ"ל מבאר רבינו הזקן החילוק שבין חסד דקדושה, חסד דאברהם, לחסד דלעו"ז, חסד
 8 דישמעאל – ש"חסד דרועא ימינא, וימינו תחבקני, שהיא בחי' קרבת אלקים .. וכל הקרוב אל ה' ..
 9 צריך להיות יותר שפל רוח .. וזו בחי' ימין שבקדושה וחסד לאברהם שאמר²⁸ ואנכי עפר ואפר ..
 10 משא"כ בזלע"ז הוא ישמעאל חסד דקליפה, כל שהחסד גדול הוא הולך וגדל בגובה וגסות הרוח ורוחב
 11 לכו".

12 ובפרטיות יותר – בנוגע להפעולה דגמילות חסדים²⁹:

13 גמילות חסד דישמעאל – עם היותה מקו הימין שלכן יש משם השפעה, מ"מ, ההשפעה היא לצורך
 14 עצמו, "בכדי להראות את עשרו ותפארת גדולתו ולהיות לו לשם ולתפארת", כמובא בפרק ראשון דתניא
 15 מ"ש בגמרא³⁰ ש"כל צדקה וחסד שאומות העולם עושין אינן אלא להתייחר"³¹, ובמילא מובן גם בנוגע
 16 לאופן ומדת ההשפעה – ש"אין משפיע רק מהמותרות שלו", "שמפני עשרו יכול ממנו מותרות הנופל
 17 ממנו בדרך פטולת ושיריים לבד".

18 כלומר, ההנהגה דישמעאל היא באופן שלכל לראש משתמש בממונו למלא כל צרכיו בשלימות,
 19 ולאחרי שהשתמש לעצמו ועדיין נשאר מותרות ושיריים, נותן גם צדקה או גמילות חסדים, ולא עוד
 20 אלא שגם אז חושב על התועלת והריוח שלו ("להתייחר").

21 אבל הגמילות חסד דאברהם היא באופן הפכי – "סיבת החסד מחמת שמשים עצמו כשיריים", "כמו
 22 שאנו רואים בסיבת ההשפעה של החסד דאברהם לכל .. אפילו לערביים .. מחמת השפלות וענוה יתירה
 23 שהי' בעיניו עפר ואפר ממש, דהיינו בבחי' הביטול בעצמותו שלא הי' מרגיש א"ע כלל לשום דבר ויש,
 24 אדרבה, הי' בעיניו כמותו ושיריים בעולם .. לכך הי' משפיע מכל אשר לו ממש (לא רק מותרות ושיריים)
 25 לאחרים ולא הניח לעצמו .. כולם חשובים בעיניו וראויים יותר ממנו לשפע טוב".

26 כלומר, מצד טבע החסד יש לו נטי' ליתן ולהשפיע לאחרים בריבוי גדול, וללא הגבלה, ולא עוד
 27 אלא שהזולת קודם אליו, כי, הוא בעצמו נחשב בעיניו לעפר ואפר, ואילו בנוגע להזולת רואה הוא
 28 (להיותו "טוב עין"³²) את המעלה של כאו"א יהי' מי שיהי' (אפילו ערביים), ובמילא מובן גם בנוגע
 29 לאופן ומדת ההשפעה – שאינו נותן מותרות ושיריים בלבד, אלא נותן גם מהדברים העיקריים שנחשבים
 30 אצלו לדבר הכרחי, ולא רק שנדמה לו שמוכרח בהם, אלא הוא מוכרח בהם אליבא דאמת.

31 ונמצא, שהחילוק בין גמילות חסדים דישמעאל לגמילות חסדים דבנ"י, הוא, שגמ"ח דישמעאל ניתנת
 32 ממותרות בלבד, ופועלת ישות, משא"כ בנ"י נותנים מדברים עיקריים, והנתינה באה מתנועת הביטול.

33 ח. וככל הדברים האלה – גם בנוגע לענינו:

34 כשחסיד פועל על עצמו לעסוק בגמילות חסדים ולעזור ולסייע לחבירו להיות חסיד – אם יפעל על

(31) ולהעיר, שבגמרא הובאו כמה דעות בזה, אבל בתניא
 מביא רבינו הזקן את הדבר הכולל – "להתייחר" (ראה גם "מ"מ,
 הגהות והערות קצרות" לתניא שם (חוברת א' ע' ל) – ע"פ חדא"ג
 מהרש"א שם).

(32) משלי כב, ט.

(26) תניא אגה"ק ס"ב.

(27) לשון הכותרת דאגה"ק הנ"ל.

(28) וירא יח, כז.

(29) בהבא לקמן – ראה לקו"ת עקב יח, א. תו"ח תולדות ד,

א ואילך. ועוד.

(30) ב"ב יו"ד, ב.

1 עצמו ליתן רק מענינים שנחשבים אצלו מותרות ושיריים, ה"ז חסד דישמנאל, ששולל רבינו הזקן באגה"ק
2 שכתבה "אחר ביאתו מפ"ב";

3 הדרישה והתביעה ("מְאָנֵעַן מְאָנֵט זיך") מחסידים בכלל ומתלמידי הישיבות בפרט היא, איפוא, ליתן
4 להזולת אפילו מעניניהם העיקריים, שנחשבים אצלם לדברים מוכרחים, ולא רק שנדמה להם שמוכרחים בזה
5 אלא יתכן שהאמת היא שמוכרחים בזה, ואעפ"כ, ישנם זמנים, בזמן מן הזמנים, שלא צריכים לחשוב
6 על עצמם ("ס'איז דאָ אַמאָל אַ צייט וואָס מ'דאַרף ניט קוקן אויף זיך"), כי אם, להשתדל בטובתו של
7 הזולת ע"י גמילות חסדים בנוגע לפנימיות התורה, תורת החסידות³³.

8 והעיקר – שיהי' הענין ד"פרו ורבו"³⁴, שכל חסיד יעשה עוד חסיד, כל תמים וכל תלמיד יעשה עוד
9 תמים ועוד תלמיד, וכן הלאה, "עד בלי די"³⁵, עד שיפעלו סוכ"ס שכל בני יתחילו ללמוד גם פנימיות
10 התורה, תורת החסידות.

11 ועי"ז יהי' שלימות הענין ד"פדה בשלום נפשי", "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם" – כהבטחתו
12 של משיח להבעש"ט (במענה לשאלתו: אימתי קאתי מר?) "לכשיפוצו מעינותיך חוצה"³⁶, ובמילא,
13 כאשר כאו"א יעשה וישלים הפצת המעיינות בד' אמותיו, עד שיבטל מהם התואר "חוצה" ("עס וועט
14 ווערן אויס חוצה") – כיון שיהיו מלאים וחדורים בהמעיינות שיטביעו כל מציאותם ("די מעיינות וועלן
15 עס פאַרטרינקען") – אזי יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

16 * * *

17 ט. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ג) אודות פנימיות התורה שהיא חלק בתורה, שכשם שהרמב"ם פוסק
18 ש"האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו,
19 הרי זה כופר בתורה", ונקרא כו', כן הוא גם (מאותו טעם) בנוגע למי שמודה בכל חלקי התורה חוץ
20 מחלק אחד בתורה, שנקרא כו' – ישנם כאלה שמתיראים ("זיי שרעקן זיך") מהתבטאות כזו, באמרם
21 שמצינו גדולים וטובים שהיו סבורים כן!

22 והמענה לזה – שענין זה (ככל ענין) מובהר ("באַוואַרנט") בכיו"ב בנגלה דתורה (שבזה הכל מודים),
23 כדלקמן.

החלטה והבטחה אמיתית, ולא באופן מרומה ("ניט גענאַרטערהייט"), ומה גם שלא יוכלו לרמות, שהרי יראו את ההנהגה בפועל. וע"ד פתגם אדמו"ר מהר"ש – כפי שסיפר הרבי (ראה סה"ש תש"א ע' 100) – שאת הקב"ה בודאי אי אפשר לרמות ח"ו, וגם את העולם לא מרמים, כי אם את עצמו בלבד, מהו איפוא ה"קונץ" לרמות טיפש?! ...

והוסיף, שרשימת התלמידים שיבקש בעוד עשרה ימים תהי' נוגעת בקשר לענין מסויים**, וכדי שלא יבואו אח"כ בטענות שאילו היו יודעים כו', לכן מודיע על זה מראש.

34 ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה ס"ז (תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 130 ואילך).

35 לשון הכתוב – מלאכי ג, יו"ד.

36 אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

33 (בהמשך סרט ההקלטה ישנם שני קטעים שמתוכנם נראה ש"כ"ק אדמו"ר שליט"א הבהיר שהתעסקותם של תלמידי הישיבות בגמילות חסדים צריכה להיות מחוץ לסדרי הישיבה, בזמנם הפנוי שבו יכולים להתנהג כפי ראות עיניהם, אזי צ"ל מראית עיניהם כלשון המדרש (אסת"ר פ"ז, ט) "מראית עיניהם של צדיקים מעלה אותם למעלה העליונה" – לבחור לעסוק בגמ"ח.

בהמשך הדברים עורר כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד הדיוק בשמירת זמני לימוד החסידות בבוקר, וסיפר, שלפני מספר שבועות* ביקש מהמשיפיעים למסור לו רשימת התלמידים המדייקים בשמירת הזמן, ולע"ע אין המצב משיביע רצון, ולכן מודיע עתה שבעוד עשרה ימים יבקש עוה"פ את רשימת התלמידים, ותקוותו לקבל בשורות משמחות יותר, ובודאי לא יסתפקו בהחלטה והבטחה בעלמא מבלי לקיימה, אלא שתהי'

(* ביום כ"ז מרחשון (המו"ל).

(** הכוונה לנתינת דמי חנוכה בליל ה' דחנוכה (ראה בהשיחה שנאמרה אז (תורת מנחם שם ע' 227) – המו"ל.

1 י. ובהקדמה³⁷:

2 היום מודים הכל – ללא חילוקי דעות – שלא שייך ענין של גשמיות אצל הבורא, שכן, גשמיות
3 ובורא הם שני הפכים, ואם יפרש מישהו המקראות "יד ה'" "עיני ה'" "ותחת רגליו" וכיו"ב כפשוטם
4 (שיש לו גוף), ה"ז כפירה באחדותו ית', "שאין כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם .. לא אחד
5 כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות .. אילו היו אלוהות הרבה היו גופין וגויות .. ואילו הי' היוצר
6 גוף וגוי' הי' לו קץ ותכלית .. וכל שיש לגופו קץ ותכלית יש לכתו קץ וסוף, ואלקינו ברוך שמו הואיל
7 וכתו אין לו קץ .. אין כחו כח גוף, והואיל ואינו גוף לא יארעו לו מאורעות הגוף כדי שיהא נחלק
8 ונפרד מאחר, לפיכך אי אפשר שיהי' אלא אחד"³⁸.

9 ובהתאם לכך פוסק הרמב"ם בהלכות תשובה³⁹: "חמשה הן הנקראים מינים .. והאומר שיש שם רבון
10 אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה וכו'".

11 אבל הראב"ד השיג עליו, וז"ל: "למה קרא לזה מין, וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה
12 לפי מה שראו במקראות כו'".

13 והאמת היא ששניהם – הרמב"ם והראב"ד – צודקים בדבריהם:

14 כיון שיהודי צריך להאמין ולידע ש"אלקה זה אחד ולא שנים כו'", כמ"ש הרמב"ם³⁸ ש"ידיעת
15 דבר זה מצות עשה שנאמר⁴⁰ ה' אלקינו ה' אחד", הרי, אם מעלה על דעתו ענין הגורם שניות, היפך ענין
16 האחדות (ה' אחד), ה"ז מינות ואפיקורסות (ענין של ע"ז). ולכן פוסק הרמב"ם ש"האומר .. שהוא גוף
17 ובעל תמונה" – שמציאות של גוף, צורת הגוף וכח גוף (ששייך בזה שינויים וכו'), הוא היפך האחדות
18 האמיתית – נקרא "מין".

19 ומ"ש הראב"ד ש"כמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות כו'" – ה"ז
20 משום שבאותו זמן היו רבים שלא הבינו שיש בכך סתירה לאחדות ה', והיו סבורים שאפשר ללמוד
21 המקראות "יד ה'" "עיני ה'" כפשוטם (כפי שלומדים ב"חדר" עם ילד קטן) ולהאמין בתכלית בה' אחד,
22 וכיון שלדעתם אין זו סתירה לאחדות ה' (אף שלאמיתו של דבר טעות היא בידם), אי אפשר לקרום
23 בשם "מין"⁴¹.

24 – ע"פ דין אי-אפשר להתחשב במחשבת וכוונת האדם, שהרי ב"ד אינו יודע מה נעשה בלב האדם⁴²,
25 ואין לו לדיין אלא מה שענינו רואות⁴³, "האדם יראה לעינים"⁴⁴, ובמילא, אדם האומר ומכריז בגלוי
26 דברים שתוכנם שניות בהבורא ית', היפך האחדות, ה"ז בגדר של מינות; אבל, "ה' יראה ללבב"⁴⁴,
27 ובראותו שדברים אלו נאמרו מפני הטעות בפרט מסויים, וכדעתו ומחשבתו של האדם האומרם אין זה
28 בסתירה לאחדותו ית', ולא עוד אלא שמסתייע בכך שיש לו במה להאחז ("ער האָט זיך אין וואָס צו
29 אָנהאַלטן"), כפי שנתפס בשכל הגשמי, ללא צורך להתייגע בהבנת דברים מופשטים – שייך שפיר לומר
30 שלמעלה לא יחשב בגדר "מין".

31 אמנם, לאחר שנין זה (שמציאות של גוף היא בסתירה לענין האחדות) הובהר והוסבר ע"פ שכל,

32 – [מי שאינו בר-שכל, ילד קטן, לא דורשים ממנו מאומה, אבל מי שכבר נתגדל ונעשה בר-שכל,
33 חייב הוא להשקיע בלימוד התורה כל כח שכלו עד כמה שידו מגעת, כפס"ד רבינו הזקן בהלכות תלמוד
34 תורה⁴⁵] –

(42) ראה פסחים נד, ריש ע"ב.

(43) סנהדרין ו, סע"ב. ושי"נ. וראה גם שו"ת נוב"י או"ח

מהדר"ק סל"ה.

(44) שמואל"א טז, ז.

(45) ראה פ"א ה"ד. פ"ב ה"ב.

(37) חלק משיחה זו נדפסה (בקיצור) בלקו"ש חל"ה ס"ע 28

(38) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ז.

(39) פ"ג ה"ז.

(40) ואתחנן ו, ד.

(41) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 79 ובהערה 33.

1 אזי מתבטלת ההתנצלות שבדברי הראב"ד, ושוב אין מקום לילך "בזו המחשבה", כיון שהכל יודעים
2 שזהו בסתירה לענין האחדות.

3 יא. וככל הדברים האלה – כן הוא גם בנוגע ללימוד תורת החסידות:

4 בדורות שלפנינו, כאשר היו כאלה שחשבו שאין צורך בלימוד תורת החסידות ("מ'קען אויסקומען
5 אָן חסידות"), ולא עוד אלא שחששו שכתוצאה מלימוד תורת החסידות עלולים להתרחק וסו"ס להתנתק
6 מלימוד התורה וקיום המצוות כדבעי – לא הי' נחשב הדבר כהיפך האמונה בכל התורה [כמו "האומר
7 שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד כו'", ועאכו"כ חלק מסויים בתורה], משום שהתנגדותם לתורת
8 החסידות לא היתה אלא בגלל הטעות שלהם שלא ידעו שזהו חלק בתורה, ולכן צעקו בכל עוז שאין חפצים
9 בכך.

10 אמנם, בבוא הזמן שתורת החסידות נתפרסמה בכל העולם כולו, והכל מודים שזהו חלק בתורה
11 ה"פלוגתא" אינה אלא אם לימוד זה שייך לכל ישראל, לרוב, למחצה, או למיעוט בלבד, אבל הכל
12 מודים שזהו חלק בתורה, ומבינים ע"פ שכל שאי-אפשר ללמוד גליא דתורה ללא סתים דתורה, כיון
13 שללא סתים דתורה אין קיום לגליא דתורה, כשם שאין קיום לגוף, "גופי תורה", ללא הנשמה, "נשמתא
14 דאורייתא" (כלשון הזהר⁴⁶) – אזי נחשבת ההתנגדות לתורת החסידות, חלק בתורה, ככפירה בכל התורה
15 ח"ו, שזוהי מרידה ח"ו במלך מלכי המלכים הקב"ה!

16 ובדקות דדקות – ה"ז גם כפירה באחדותו ית' ח"ו:

17 איתא בזהר⁴⁷ "תלת קשרין אינון מתקשרן דא בדא, קוב"ה אורייתא וישראל, וכולהו דרגא על דרגא
18 סתים וגליא", היינו, שהדרך לההתקשרות דישראל עם קוב"ה היא ע"י התורה: ע"י גליא דתורה
19 מתקשרים עם גליא דקוב"ה, וע"י סתים דאורייתא מתקשרים עם סתים דקוב"ה⁴⁸.

20 ובמילא, כאשר מחלקים ומפרידים סתים דאורייתא מגליא דאורייתא, הרי ה"בכ"ן היוצא מזה הוא
21 שגם בנוגע להקב"ה אומרים ש"דין הניין ליי"49, גליא דקוב"ה בלבד ("פון גליא דקוב"ה האַלט ער"),
22 ובנוגע לסתים דקוב"ה מתייחסים באופן אחר ח"ו – היפך "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"⁴⁰, אחדות
23 אמיתית, שלא שייך לחלק ח"ו בין גליא לסתים.

24 ונמצא, שהחלוקה בין גליא לסתים באורייתא ש"מתקשר בי' בקוב"ה", היא, בדקות דדקות בגדר
25 התואר שכותב הרמב"ם בפס"ד הנ"ל בנוגע לאמונה באחדותו ית'!

26 יב. אלא מאי, הטענה היא שישנם גדולים וטובים שלא יודעים מזה – גדולה הרחמנות עליהם ("איז
27 אויף זיי אַ געוואַלדיקע רחמנות") שלא דאו מאורות!

28 וכיון שכן, מצוה על כאו"א להאירם בה"מאור" שבתורה⁵⁰ – להסביר להם הצורך וההכרח בלימוד
29 תורת החסידות, שכן, ללא תורת החסידות, יכולים להיות יהודים כשרים, "מאמינים בני מאמינים"⁵¹,
30 אבל יכולים לחיות מאה ועשרים שנה בטעות, מבלי לדעת שכל ימיו לא ידע הפירוש האמיתי ב"ה'
31 אחד", ולא ידע מהי "תורה אחת", ובמילא לא ידע גם מהו תפקידו האמיתי בתור "גוי אחד בארץ"⁵²
32 (כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר שיצא-לאור לקראת י"ט כסלו⁵³).

33 וכשיסבירו זאת – ובברכתו של רבינו הזקן בודאי יצליחו – ברור הדבר שסו"ס יבינו כולם שצריכים
34 ללמוד פנימיות התורה וילמדו פנימיות התורה, ואז – "מלאה הארץ דעה את ה'"⁵⁴.

(51) שבת צז, א.

(52) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(53) ד"ה כל המאריך באחד תרפ"ו (נדפס בשה"מ קונטרסים
ח"ג ע' ה ואילך. ולאח"ז בשה"מ תרפ"ו ע' קנא ואילך).

(54) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. הל' מלכים
בסופו.

(46) ח"ג קנב, א.

(47) שם עג, א (וראה שה"מ תרנ"ז ע' כח בשוה"ג).

(48) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 273. וש"נ.

(49) לשון חז"ל – ב"ר פ"ג, ז.

(50) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפ"י יפה ענף שם. ירושלמי

חגיגה פ"א ה"ז ובפ"י קה"ע שם.

1 וכאשר יגיעו להכרה זו, שאז תהי' האחדות של סתים דאורייתא עם גליא דאורייתא, ועל ידה גם
2 האחדות של גליא דישראל עם סתים דישראל [שהסתים דישראל הוא תכלית הטוב, כמ"ש בתניא⁵⁵ ש"גם
3 בשעת החטא היתה באמנה אתו ית"י"], ועי"ז גם האחדות עם גליא דקוב"ה וסתים דקוב"ה – אזי יהי'
4 כן גם בנוגע לה"ק"ק" – שעם היותו עכשיו סתים, "לבא לפומי" לא גליא⁵⁶, הרי, כאשר יחברו למטה
5 הסתים עם הגליא, יהי' כן גם למעלה, שה"ק"ק" יומשך מסתים לגליא, ובמילא תבוא הגאולה האמיתית
6 והשלימה ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

7 * * *

8 יג. בהמשך⁵⁷ להמדובר לעיל אודות לימוד החסידות – יש להוסיף ולהבהיר:
9 עדיין ישנם כאלה [הם אמנם הולכים ומתמעטים, ברוך השם, אבל עדיין נשארו קצת מהם] שכאשר
10 מדברים עמהם אודות לימוד החסידות – טוענים הם שצריכים להתנהג באופן ד"נהרא נהרא ופשטי"י⁵⁸.
11 כל חוג – טוענים הם – צריך לילך לאורם של גדולי ישראל שנתקבלו אצלו בתור פוסקים. ובמילא,
12 מבלי להכנס לשקו"ט להכריע בין ראשוני וגדולי האחרונים מי מהם גדול ממי, הרי, כשם שכאן הולכים
13 לפי שיטת ופקודת רבינו הזקן, באותה מדה מוכרחים הם ("זיי זיינען געבונדן") – ללא נפק"מ כיצד
14 מתקבל הדבר בשכלם הם – לציית לאלה שקיבלו על עצמם בתור פוסקים.
15 וכיון שפלוגי בן פלוגי – שאותו קיבל בתור פוסק – פירסם בשעתו פס"ד שבו קבע שדרך החסידות
16 היא ליחידי סגולה בלבד, וגזר גזירה שלא לעסוק בתורת החסידות – שוב אינו צריך לקבל את השיטה
17 של תורת החסידות.

18 והמענה לזה – מובהר גם הוא בנגלה דתורה⁵⁹, כדלקמן.

19 יד. ובהקדמה:

20 גזירות דרבנן – אף שכולם נתקנו מפני הטעם, מ"מ, יש גזירות שבהם פירסמו חכמים טעם הגזירה,
21 ויש גזירות שבהם לא פירסמו חכמים טעם הגזירה.
22 והטעם שלא פירסמו חכמים טעם הגזירה – דלכאורה: כיון שמדובר אודות גזירה שהציבור יכול
23 לעמוד בה [שהרי "אין גוזרים גזירה על הציבור אא"כ רוב ציבור יכולין לעמוד בה"⁶⁰], ויש טעם
24 להגזירה, א"כ, מה ראו חכמים שלא לגלות הטעם? – משום שאילו היו מפרסמים טעם הגזירה, הרי,
25 אם יתבטל הטעם תתבטל הגזירה, ולכן לא פירסמו הטעם, כדי להבטיח את קיומה של הגזירה ללא-תלות
26 בטעם⁶¹.

27 ונמצא, שגזירה שנתפרסם טעמה, כשבטל הטעם, אזי בטלה הגזירה, ובזה גופא – כשבטל הטעם רק
28 לאחר זמן, יש מקום שישאר הדבר בגדר מנהג, בגדר ד"שווי" אנפשיי", וכיו"ב, אבל כשמתברר שהטעם
29 בטל מעיקרו, משום שהי' מבוסס על עדות שקר וכיו"ב, אזי אין מקום כלל לקיומה של הגזירה, כיון
30 שמלכתחילה היתה בדרך טעות.

31 טו. ומזה מובן גם בנוגע לעניננו:

32 החל מזמנו של הבעש"ט – טענו החסידים בפשיטות גמורה שדרך החסידות היא הדרך העולה בית

אבל אעפ"כ, כשישנו ענין שמבלבל מישוהו, אין ברירה ומוכרחים
ללחום בזה.

(58) חולין יח, ב. וש"נ.

(59) ע"ד האמור לעיל ס"ט.

(60) ע"ז לו, סע"א. וש"נ.

(61) לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ וישב סי"ב ואילך

(תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 221 ואילך). וש"נ.

(55) ספכ"ד.

(56) זי"ח בראשית ח, א. וראה ג"כ זח"א רנג, א. סנהדרין

צט, א ובפרש"י.

(57) (בסרט ההקלטה חסרה התחלת השיחה, ומקטע

הראשון שלפנינו נראה ש)רובר אודות הענין ד"פדה בשלום

נפשיי", שצ"ל באופן של שלילת מלחמה ברוחניות, שיש צד

שכנגד וצריכים ללחום עמו (לא בידיים, אבל) ע"י שקו"ט בשכל,

א-ל, והיא הדרך "לתקן עולם במלכות שדי"⁶², להמשיך ולגלות "מלכות שדי" בעוה"ז, כפי שיתגלה בפועל ובשלימות בביאת המשיח.

וכאשר באו אלה – שקראו את עצמם בשם "מתנגדים"⁶³ – שחששו מדרך זו (מאופן הלימוד, מאופן התפלה וכו') והחליטו לגזור גזירה שאין לילך בדרך זו – היו יכולים לעשות זאת בא' משני האופנים שבגזירות דרבנן: אופן הא' – לגזור גזירה שאין לילך בדרך זו מבלי לפרסם טעם הדבר (שישאר בחשאי), ואופן הב' – לפרסם הגזירה יחד עם הטעם.

וכאן רואים את ההשגחה פרטית שבדבר – שכאשר פירסמו את הגזירה נגד לימוד תורת החסידות והנהגה בדרכי החסידות, פירסמו מיד באותו מעמד גם את טעם הגזירה – "שוברו בצדו" – החשש שדרך החסידות עלולה לגרום לתוצאות שכללותם הוא הניתוק ח"ו מתורה ומצוות.

ובמילא, חל על זה הפס"ד בנגלה דתורה שכאשר בטל הטעם, ובפרט כשבטל מעיקרא, בטלה הגזירה ואין לה קיום כלל:

כיום, כשעברו 200-150 שנים לקיומה של דרך החסידות, לאחרי שרואים במוחש שתורת החסידות דרכי החסידות ומנהגי החסידות מביאים תוספת כח בעבודת השי"ת, בלימוד התורה וקיום המצוות – לא זו בלבד שאין מקום לקיומה של הגזירה כיום, אלא יתירה מזה, אגלאי מילתא מלמפרע שמלכתחילה לא הי' מקום לגזירה זו, ובמילא הי' בטלה ומבוטלת מעיקרא, שכן, מלכתחילה הייתה בדרך טעות – בגלל עדות שקר כו', ככל פרטי הענינים שנעשו ע"י מחרחוריב, החל מהמחרחר-ריב העיקרי – הס"מ... שלא הי' יכול לסבול התגלותה של תורת החסידות, ועשה כל הבלבול כו'.

טז. עפ"ז מובן שאין מקום לטענה האמורה ש"נהרא נהרא ופשטי":

כאשר מישהו טוען שאין ענינו להכריע ולפסוק מי מגדולי ישראל גדול יותר, אלא, כיון שקיבל על עצמו בתור פוסק את פלוני בן פלוני שהתנגד בשעתו וגזר נגד תורת החסידות, מוכרח הוא לילך בדרכיו – צריך לידע שפלוני בן פלוני פירסם את הגזירה בטעמה, וכיון שנתברר שהטעם הי' בטל ומבוטל מעיקרו, אזי הגזירה בטלה ומבוטלת מעיקרה.

ויש לומר, שזהו גם הביאור בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' משיחותיו⁶⁴, שאלה שבשעתם לא הסכימו לשיטת החסידות, הנה עכשיו, בהיותם בארצות החיים, בעולם האמת, שמכירים את האמת לאמיתתה, מתחרטים הם ביותר על זה, ומצטערים ביותר כאשר מישהו (בעלמא דין) מזכיר אותם [לא רק אם סומך עליהם להתנהג כן, אלא אפילו אם רק מזכיר אותם] כמי שהתנגדו לתורת החסידות, ואינם רוצים שיקרא שמם על הענין הזה – כיון שאגלאי מילתא שמלכתחילה לא הי' מקום להתנגדות וגזירה על תורת החסידות.

יז. המורם מכל האמור לעיל:

כבר יצא במופת חי – לאחרי 200-150 שנים לקיומה של דרך החסידות – שלימוד תורת החסידות והנהגה בדרכי החסידות מהוים תוספת כח בעבודת השי"ת, בלימוד התורה וקיום המצוות,

ולא עוד אלא שלימוד התורה וקיום המצוות הם פרטים בעבודתו ית', ותכלית הכוונה דכל פרטי הענינים היא – כדברי משה רבינו המפורשים בקרא⁶⁵: "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה (כל המצוות, כולל גם מצוות תלמוד תורה) ליראה את ה' אלקינו" – שענין זה נעשה ע"י לימוד תורת החסידות⁶⁶.

הכל מודים שתורת החסידות היא חלק בתורה, ולא עוד אלא שהיא הפנימיות של כל התורה כולה,

(62) נוסח התפלה "ועל כן נקוה".

(65) ואתחנן ו, כד.

(63) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 78. וש"נ.

(66) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב. אג"ק חכ"ג ס"ע עט

(64) שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ג ס"כ (לקו"ד ח"א מו, א).

ואילך. ע' רפא. ועוד.

1 ובמילא, אלה שלומדים גליא דתורה ואינם רוצים ח"ו ללמוד סתים דתורה, חלים עליהם דברי הזהר⁶⁶
 2 שמתבטא בחריפות ("א געוואלדיקער וואָרט") נגד אלה שלומדים סיפורי התורה כסיפורים בעלמא ללא
 3 התוכן הפנימי המוסתר בהם, שמחשיבים את הלבוש (הסיפור) לגוף הדבר.

4 ויתירה מזה – כמוזכר לעיל (סי"א) שע"פ מאמר הזהר "תלת קשרין מתקשרן דא בדא, קוב"ה
 5 אורייתא וישראל, וכולהו דרגא על דרגא סתים וגליא", נמצא, שמי שמחלק בין סתים לגליא באורייתא,
 6 ה"ז כמו שמחלק בין סתים לגליא בקוב"ה, שזהו היפך אחדותו ית' האמיתית, ובמילא – ע"פ המבואר
 7 בהמאמר דכ"ק מו"ח אדמו"ר שנדפס ליי"ט כסלו⁶⁷ – ה"ז (בדקות דקות) ענין של עבודה זרה!...

8 – האמת היא שיהודי אינו שייך לעבודה זרה, כמבואר בתניא⁶⁷ שנקודת האמונה היא בשלימות אצל
 9 כאו"א מישראל, אלא שיתכן שהיא אצלו בבחי' שינה ואינה פועלת פעולתה בנוגע להנהגה במחשבה
 10 דיבור ומעשה (כל זמן שלא בא לידי נסיון בדבר אמונה), אבל גם אז נמצאת היא בשלימות, וצריכים
 11 לעזור לו לגלותה מן ההעלם אל הגילוי; אך כאשר מתגלית נקודת האמונה, ה"ז פועל גם בנוגע להנהגה
 12 במחשבה דיבור ומעשה – "למסור נפשו אפילו שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אף שאין
 13 פיו ולבו שוין רק לכו שלם באמונת ה'"⁶⁸.

14 ומזה מובן גם בנוגע לענינו:

15 יש להסביר ולהדגיש מלכתחילה שמדובר כאן אודות ענין של אמונה – "שמע ישראל ה' אלקינו ה'
 16 אחד" – שכשם שסתים וגליא דקוב"ה כולא חד, כך סתים וגליא דישאל כולא חד, וסתים וגליא דתורה
 17 כולא חד, ואי אפשר לחלק ביניהם, כך, שמי שרוצה גליא צריך גם סתים.

18 וכשיפעלו אצלו ענין זה – ומה הפירוש "לפעול"? – גגלות אצלו את נקודת האמונה שתבוא מן
 19 ההעלם אל הגילוי – אזי יתבטא הדבר גם בהנהגה בפועל במחשבה דיבור ומעשה, שיתחיל לילך בדרך
 20 החסידות, כלומר, לא זו בלבד שלומד תורת החסידות, אלא גם מתנהג בדרכי ומנהגי החסידות, כולל
 21 ובמיוחד בהענין העיקרי שהוא תכלית הכוונה דתורת החסידות – לשנות טבע מדותיו⁶⁹, ונעשה יהודי
 22 כפי שיהודי צריך להיות ("ער ווערט אַ איד ווי אַ איד דאַרף זיין").

23 * * *

24 יח. אודות החידוש של רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד – מצינו במאמר של אדמו"ר (מהורש"ב)
 25 נ"ע מי"ט כסלו עטר"ת, "רשימת דברים באותיות המחשבה"⁷⁰,

26 – ב"מפתח" שערך כ"ק מו"ח אדמו"ר על המאמרים דשנת תרע"ט (כמו על כל מאמרי אביו שהיו
 27 מונחים אצלו על הסדר, כל שנה בפני עצמה, בכרך מיוחד, ובהתחלת כל כרך ערך "מפתח" על מאמרי
 28 שנה זו), כותב אודות המאמר די"ט כסלו "רשימת דברים באותיות המחשבה" –

29 היינו, שאין זה מאמר שאמרו, כי אם רשימת דברים שרשם לעצמו (ולכן הוא בקיצור – אַ קאַרגער
 30 עמוד, קצת יותר מחצי עמוד), וז"ל⁷¹:

31 הנה בריאת העולמות ה' בשביל התורה, וכמא' ⁷² בראשית בשביל התורה כו' ובשביל ישראל כו'. וי"ל
 32 דהכוונה ה' שתהי' התורה בהתגלות ממש למטה. וזהו ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה⁷³, לעבדה
 33 רמ"ח מ"ע ולשמרה שס"ה ל"ת⁷⁴. וידוע דקודם החטא ה' העולם התחתון במעלה עליונה יותר, וכמא' ⁷⁵

ציוני מ"מ) – הדיוקים שהוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א בלשון
 המאמר (הנו"כ).

(72) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(73) בראשית ב, טו.

(74) אוה"ת בראשית (כרך ו תרומא, סע"ב – בשם ארו"ל).

וראה לקו"ת שה"ש (מת, ד). יל"ר עה"פ בראשית שם. זח"א כז,

א. תקי"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב).

(75) ראה שהש"ר רפ"ה. וש"נ.

(67) פי"ח"ט.

(68) תניא שם ספי"ט.

(69) ראה לקו"ד ח"א נו, א.ב. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג
 ע' תנח ואל"ך.

(70) נדפס בסה"מ עטר"ת (הוצאת תשמ"ח) ע' תרעג.

(71) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שאינו רוצה לסמוך על

הזכרון לחזור התיבות בדיוק, ולכן יחזור רק תוכן הדברים. –
 לשלימות הענין, העתקנו בפנים לשון המאמר, ובהערות (מלבד

עיקר שכינה בתחתונים היתה, וג"ע שבארץ ידוע שהוא בחי' הרוחני שבגשמי' העולם, כמ"ש במ"א⁷⁶,
 וא"כ ה"ה עוד למעלה מהעולם כו' (ואפשר⁷⁷ דהג"ע לא נשתנה ע"י החטא. אמנם ידוע שע"י החטא
 ירדו כל העולמות ממדרגתם, וכמ"ש בטע"מ מהאריז"ל במצות תחום שבת, ובמאמר הפסיעות להרח"ו,
 והוא בשמ"ש בשער מאמרי רשב"י פ' קדושים) (ואפשר מה שאמרו עיקר שכינה בתחתונים הי' היינו
 בג"ע, וע' במד"ר ע"פ באתי לגני⁷⁵). וניתן לאדה"ר לקיים תומ"צ בג"ע⁷⁸, דהיינו שיהי' בהתגלות ממש,
 וזה לא נתקיים. והי' אח"כ עבודת האבות בנסינות ובמס"נ ממש בעבודה רוחניות, שזה הי' הכנה למ"ת,
 ומ"מ אין זה המשכת התורה ממש, וכמ"ש⁷⁹ וארא כו' ושמי ה' כו' לכן אמר לבני' אני ה' כו'. וכמבו'
 בכ"מ⁸⁰ בענין קיים א"א כל התורה כו'. ואח"כ ניתנה התורה במ"ת בהתלבשות, שבוה נמשך בחי'
 העצמות, וכמו במצות תפלין שנמשך בחי' בחי'⁸² העצמות, ויעקב קיים מצות תפלין במקלות⁸³, שזהו
 עבודה רוחניות ונפשיות⁸⁴ ואינו נמשך בזה העצם, ובתפלין הניתן במ"ת, וכן בהתורה שנתלכשה בענינים
 שלמטה, נמשך בזה העצמות כו'. והנה⁸⁵ התגלות הבעש"ט נ"ע הי' שיהי' התגלות פנימיות התורה, והי'
 ההתגלו' שלא בבחי' התלבשות (וידוע⁸⁶ דהמגיד נ"ע בעת אמירת דא"ח הי' אומר שמעו סודות התורה),
 ולא הי' העולם יכול לקבל, והי' עבודה נעלית וגבוה מאד, אבל אין זה התגלות עצם פנימיות התורה.
 ובא ע"י רבינו נ"ע בהתלבשות בהשגה, ובוה נמשך בחי' העצם כו'. עכ"ל.

ונקודת הדברים – שהחידוש של רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד הוא התגלות פנימיות התורה
 בהתלבשות בהשגה, שיוכלו להבין בשכל אנושי. ואף שההתלבשות באותיות של הבנה והשגה היא ירידת
 המדרגות למטה, הרי, ע"י הירידה למטה דוקא נמשך בחי' העצם, ועי"ז נשלמת כוונה העליונה בבריאת
 העולם – הענין שהי' אדה"ר צריך להשלים בעבודתו, ולא אסתיע מילתא, ונשלם במ"ת, אלא שבמ"ת
 הי' זה בנוגע להעצם דנגלה דתורה, וכמו כן נעשה ע"י תורת חסידות חב"ד בנוגע להעצם דפנימיות
 התורה.

וימתק יותר ע"פ המבואר לעיל שנגלה דתורה ופנימיות התורה כולא חד, ובמילא, כשם שבנגלה
 דתורה נעשה המשכת העצם ע"י ההתלבשות למטה, כך גם בפנימיות התורה נעשה המשכת העצם ע"י
 ההתלבשות למטה.

יט. ויש להוסיף, שבפנימיות התורה מודגש יותר הענין דהמשכת העצם שנעשה ע"י ההתלבשות
 למטה דוקא:

מבואר בדרושי חסידות⁸⁷ בפירוש דברי המדרש⁸⁸ "העולם הזה אירוסין היו, שנאמר⁸⁹ וארשתין לי
 לעולם. . אבל לימות המשיח יהיו נישואין, שנאמר⁹⁰ כי בועליך עושיך", כלומר, שבמתן-תורה נעשה
 הקשר דבני"ע עם הקב"ה באופן של אירוסין בלבד, ולימות המשיח תהי' גם השלימות דנישואין. וזהו גם
 מש"נ⁹¹ "והי' ביום ההוא גו' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי", ש"בעלי" הוא "לשון אדנות

אוה"ת ויצא רכג, ב. ועוד.
 (84 ולהעיר, שהוספת תיבה זו – (עבודה רוחניות) ונפשויות
 – היא חידוש שלא מצאתי במקום אחר.
 (85 ראה גם ד"ה פדה בשלום תרפ"ה פ"ג (סה"מ תרפ"ה ע'
 עט).
 (86 ראה גם סה"ש תרצ"ו ס"ע 78.
 (87 לקו"ת שה"ש מת, א. סידור (עם דא"ח) ברכת נשואין
 קלח, ג ואילך. אוה"ת שה"ש ע' תז. ועוד.
 (88 שמור"ר ספט"ו.
 (89 הושע ב, כא.
 (90 ישעי' נד, ה.
 (91 הושע שם, יח. וראה אוה"ת ויחי (כרך ה) תתקצח, ב.

(76 ראה סה"מ תרס"ב ע' רצט ואילך. ועוד (וראה גם תורת
 מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 102 ואילך).
 (77 ולהעיר, שענין זה – שהג"ע לא נשתנה ע"י החטא –
 מוסיף רק בחצאי עיגול, ובדרך אפשר בלבד ("ואפשר כו").
 (78 ומובן שע"י קיום התומ"צ בג"ע ("ויניחיהו בגן עדן
 לעבדה ולשמרה") נעשה עילוי גדול יותר לא רק לגבי העולם
 התחתון כפי שהי' קודם החטא שהי' במעלה עליונה יותר, אלא
 גם לגבי גן עדן, רוחניות שבגשמי העולם, כפי שהי' אז.
 (79 ר"פ וארא.
 (80 ראה תו"א יתרו סז, ד ואילך. ועוד.
 (81 יומא כח, ב. וש"נ.
 (82 כ"ה בגוכתי"ק, ואולי מיותר הוא (המו"ל).
 (83 ראה זח"א קסא, ב ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' יב.

1 ומורא⁹², "ככלה בבית אבי"⁹³, "דאכתי ארוסה היא ואין לו בה אישות"⁹⁴, ורק לעת"ל "תקראי אישי",
 2 "לשון אישות ונישואין", "ככלה בבית חמי' שכבר נישאת"⁹⁵. וטעם הדבר – משום שבמ"ת (ועד עכשיו,
 3 "העולם הזה") נתגלה בעיקר נגלה תורה, ולימות המשיח יהי' עיקר ושלימות הגילוי דפנימיות התורה.

4 והענין בזה:

5 החילוק בין אירוסין לנישואין, הוא, שע"י אירוסין (קידושין) "אסר לה אכו"ע כהקדש"⁹⁶, אבל עדיין
 6 אין כאן המשכה בפנימיות, כי אם באופן מקיף בלבד, ודוקא ע"י הנישואין (היחוד) נעשית ההמשכה
 7 בפנימיות, ודוגמתו בתורה – שבמ"ת נתגלה בעיקר החיצוניות והגליא שבתורה, ואילו הפנימיות והנסתר
 8 נשאר בכחי' מקיף, ולימות המשיח יומשך ויתגלה גם הפנימיות והנסתר באופן של המשכה בפנימיות,
 9 בדוגמת היחוד דנישואין, ומה גם שהיחוד צ"ל באבר חי, ודוגמתו בסתים דאורייתא שהיא החיות
 10 שבתורה⁹⁷.

11 וכיון שפנימיות התורה היא בדוגמת היחוד וההמשכה פנימית דנישואין – מודגש בזה הענין דהמשכת
 12 העצם שנעשה ע"י ההתלבשות למטה דוקא, כמו בנישואין:

13 ידוע⁹⁸ החילוק בין השפעת הרב לתלמיד להשפעת האיש לאשה (נישואין) – שבהשפעת הרב לתלמיד,
 14 השפעה רוחנית, לא נמשך העצם, והראי', שהרב אינו יכול לחדש אצל התלמיד מציאות חדשה של מוח
 15 ושכל, כמאמר העולם "א קאָפּ קען מען ניט אַרויפּשטעלן", ורק כאשר התלמיד הוא בעל מוחין ובר
 16 שכל מעצמו, אזי יכול לקבל השפעת הרב, משא"כ בהשפעת האיש לאשה, עם היותה השפעה גשמית
 17 (טיפה גשמית), הרי על ידה דוקא נמשך העצם, שנעשית הולדה של מציאות חדשה, מוח ושכל וגוף
 18 שלם.

19 ודוגמתו בפנימיות התורה – בחידושו של רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד, שעם היותה בהתלבשות
 20 בהבנה והשגה שזהו"ע של ירידה למטה, הרי על ידה דוקא נמשך העצם דפנימיות התורה (דוגמת המשכת
 21 העצם בהשפעה גשמית שבנישואין).

22 כ. ומזה באים לנקודה נוספת:

23 ע"פ האמור שהחידוש של רבינו הזקן הוא בהמשכת פנימיות התורה בהתלבשות בהבנה והשגה דשכל
 24 אנושי – יכול לבוא היצה"ר ולטעון: כיון שבלאה"כ אינך שייך להבנת תורת החסידות כדבעי
 25 ("פאַרשטיין אינגאַנצן קענסטו דאָךּ סייִווי ניט"), א"כ, מהי השייכות שלך לתורת החסידות?

26 והמענה לזה – ע"פ האמור לעיל שענינה של תורת חסידות חב"ד הוא המשכת העצם:

27 בהשפעת הרב לתלמיד – כדי לקבל השפעת הרב בהכרח שהתלמיד יבין את דברי הרב בכח שכלו,
 28 אבל אם התלמיד לא יבין את דברי הרב אלא רק "יקח" אותם ("ער וועט מערניט ווי 'נעמען' אליין"),
 29 ה"ז "כמונה בקופסא" ללא כל תועלת; משא"כ בהשפעה פנימית, המשכת הטיפה (שעל ידה נמשך
 30 העצם) – לא נוגע הבנה והשגה, כי אם, שתהי' הקליטה (ולא הפכה ח"ו), וכשישנה הקליטה – ללא
 31 נפק"מ אם הוא כן מבין או לא מבין – תהי' מזה הולדה של זרעא חייא וקיימא, דור ישרים יבורך עד
 32 סוף כל הדורות, מצד גילוי כח האין-סוף⁹⁹.

33 ועד"ז בנוגע לתורת חסידות חב"ד – שכיון שענינה הוא המשכת העצם, הרי העיקר בזה היא (לא

34 כ"כ ההבנה וההשגה, אלא) הקליטה,

96 קדושין ב, ריש ע"ב.

97 ראה גם כש"ט סט"ז.

98 ראה סהמ"צ להצ"צ מצות פו"ר פ"ב (דרמ"צ ג, א

ואילך). סה"מ תרנ"ט ע' ג. ועוד.

99 ראה לקו"ת שה"ש מ, א. ד"ה כל הנהנה תרנ"ב. המשך

92 פרש"י עה"פ.

93 כתובות עא, סע"ב.

94 "כ"כ בשט"מ שם בשם רש"י במ"ק, ועיין ברבות נשא

ס"פ טי"ה" (אוה"ת שם).

95 פרש"י כתובות שם.

ובמה מתבטאת הקליטה – שכתוצאה מזה נעשה אצלו שינוי בהלבושים דמחשבה דיבור ומעשה,¹
 שזהו הסימן שהדבר נקלט אצלו,²
 ואז תהי' מזה גם הולדה – אהבה ויראה, בן ובת ברוחניות (שזוהי גם סגולה ללידת בנים ובנות
 בגשמיות, כדברי רבינו הזקן¹⁰⁰).

כא. ומזה מובן שתורת החסידות שייכת לכאו"א מאתנו, שכן, רבינו הזקן לא העמיד תנאים בנוגע
 להשייכות לתורת החסידות; התנאי היחידי שניתן לנו – "אז מ'דארף זיך אָנהאַלטן אָן דעם רבי'נס
 קליאַמקע" (צריכים להאחז ב"ידיה" של הרבי).

ובהקדמה:

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר (בשיחת י"ט כסלו תרצ"ט¹⁰¹) שרבינו הזקן אמר: "דער וואָס וועט זיך
 אָנהאַלטן אָן דער קליאַמקע, וועל איך אים ארויסנעמען (כל מי שיאחז בידית, אוציא אותו) מן המיצר
 אל המרחב, מן הגשם אל הרוח, ומן הגיהנם"¹⁰².

וביאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹⁰³ – ממשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה הנ"ל – "מן המיצר אל
 המרחב היינו מבריאה לאצילות, מן הגשם אל הרוח היינו מיצירה לבריאה, ומן הגיהנם היינו עולם
 העשי"."

ויש לבאר דיוק הלשון – שהרי דברי הרב מנויים הם – שבשני האופנים הראשונים אומר רבינו הזקן
 (לא רק המקום שמשם יוציא אותו, אלא) גם המקום שאליו יביא אותו: באופן הראשון – שיוציאהו "מן
 המיצר" (מבריאה) ויביאהו "אל המרחב" (לאצילות), ובאופן השני – שיוציאהו "מן הגשם" (מיצירה),
 ויביאהו "אל הרוח" (לבריאה); ואילו באופן השלישי אומר רק שיוציאהו "מן הגיהנם" (עולם העשי'),
 ואינו מסיים המקום שאליו יביאהו?

ומזה משמע שהמקום שאליו יביאהו (מעולם העשי') יכול להיות מקום כזה ש"לא אתרמיז באות
 וקוצא כלל"¹⁰⁴, ולכן אי-אפשר לפרש לאיזה מקום יביאהו, משום שמקום זה אינו נקרא בשם, ואפילו
 ברמז אינו נרמז!

ויש לומר ההסברה בזה – ע"פ המבואר בהמשך שיחה הנ"ל¹⁰⁵ – שעולם העשי', עוה"ז הגשמי, הוא
 תכלית בריאת כל העולמות¹⁰⁶, ובו תלויים העליות דכל העולמות כולם, גם העולמות הכי עליונים ("גאָר
 העכער, העכער און נאָך העכער"). ולכן, בנוגע לעולם העשי' הזכיר רבינו הזקן רק המקום שממנו יוציא
 אותו, ולא את המקום שאליו יביא אותו, משום שעליו זו היא באופן שאין לה קץ וגבול, ועד למקום
 שאינו נקרא בשם, ואינו נרמז באות או אפילו בקרץ!

כב. והתנאי לעליון זו – "אָנהאַלטן זיך אָן דעם רבי'נס קליאַמקע":

"קליאַמקע" (ידיה של הדלת) – אינה הדלת עצמה, ובודאי לא הבית עצמו, כי אם, ידיה של הדלת
 בלבד, חלק שהוא טפל ומשמש להדלת, אבל, להיותה משמש לדלת (של הבית), נעשית גם היא חלק
 מהדלת ובמילא גם מהבית – כפי שמצינו בנוגע להלכות טומאה וטהרה, שמשמש למחובר נעשה מחובר
 כמותו, ואינו מקבל טומאה כו', ככל פרטי הדינים שבזה¹⁰⁷.

ונוסחא ג' – מן הגיהנם. וביאר כ"ק אדמו"ר שכל הנוסחאות הם
 אמת.

103) ב"ט כסלו שנת תרנ"ח.

104) כלשון הזהר – ראה זח"ג יא, א. רנו, ב. וראה לקו"ת

פינחס פ, ב.

105) בסופה (שם ע' 319).

106) תניא רפ"ו.

107) ראה רמב"ם הל' כלים ספ"ה.

שמה תשמח תרנ"ז. ד"ה כל המאריך באחד תרפ"ו שי"ל לקראת
 י"ט כסלו פ"ד (נרפס בסה"מ קונטרסים ח"ג ע' יא. ולאח"ז
 בסה"מ תרפ"ו ע' קנז).

100) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תס ואילך. וש"נ.

101) בתחלתה (סה"ש תרצ"ט ע' 315). וראה גם מכתב כ"ו
 כסלו שנה זו (אג"ק ח"ה ע' צח).

102) בשיחה הנ"ל – שבמאמר זה ישנם ג' נוסחאות: נוסחא
 א' – מן המיצר אל המרחב, נוסחא ב' – מן הגשם אל הרוח,

- 1 וענינו בעבודה:
- 2 גם כאשר ידע איניש בנפשי' שעדיין אינו "בפנים", ועדיין אין לו הבנה והשגה (בתורת החסידות)
- 3 — מ"מ, כאשר יודע בוודאות ומוחלט אצלו בהחלט גמור שיהי' מה שיהי' "וועט ער זיך אָנהאַלטן אָן
- 4 דער קליאַמקע" של רבינו הזקן, בעל השמחה,
- 5 — לעת עתה "וועט ער זיך אָנהאַלטן" בה"קליאַמקע" בלבד, ובמילא, יעשה סוכ"ס כל התלוי בו
- 6 להיכנס פנימה —
- 7 הנה כל השאר יעשה כבר רבינו הזקן, בעל השמחה — שבודאי יקיים הבטחתו ויוציא אותו מן הגיהנם,
- 8 זה ענה"ז הגשמי והחומרי, ומן הגשם, עולם היצירה, אל הרוח, עולם הבריאה, ומן המיצר, עולם
- 9 הבריאה, אל המרחב, עולם האצילות,
- 10 ולאח"ז תהי' העלי' היותר נעלית — כאמור לעיל שעולם העשי' הוא תכלית בריאת כל העולמות ובו
- 11 תלוי' העלי' דכל העולמות — שנעשה "עיקר שכינה בתחתונים", "עיקר שכינה" שאינה מתגלית בשום
- 12 מקום כי אם בתחתונים דוקא.
- 13 וכיון שכן, צריך כאו"א "אָנהאַלטן זיך אָן דער קליאַמקע", ולאח"ז יוציא אותו רבינו הזקן ויעלה
- 14 אותו למעלה מעלה, עד שנעשים "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", ע"י רבותינו הקדושים זכותם¹⁰⁸
- 15 יגן עלינו¹⁰⁹.
- 16 * * *
- 17 [לקראת סיום ההתוועדות צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "ניע זשוריצי כלאַפצי", וכן ניגון רבינו
- 18 הזקן בן ד' הבבות (וצוה לכפול בבא הרביעית עשר פעמים), ואמר:
- 19 אדמו"ר הצ"צ אמר¹¹⁰ שהמאמר¹¹¹ "כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאילו
- 20 הוא עומד כנגדו" קאי גם על ניגונו של רבינו הזקן בן ד' הבבות. ולכן, ינגנו עתה ניגון זה, ויציירו
- 21 תואר פניו של רבינו הזקן, ויהי' זה "דעפעשע" (מברק) לרבינו הזקן¹¹².
- 22 קודם ברכת המזון צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א להכריז שאלה שעדיין לא סיימו את לימוד ספר התניא,
- 23 יזדרזו לסיימו, כדי לסמוך ההתחלה להסיום, כמו שבשמח"ת "מתכיפין התחלה להשלמה", שלכן אין
- 24 מפסיקין בין "חתן תורה" ל"חתן בראשית".
- 25 כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכת המזון על הכוס¹¹³ — ואח"כ חילק להמסובים שיחיו מ"כוס של
- 26 ברכה"].

בס"ד. שיחת ש"פ וישב, כ"ג כסלו, מבה"ח טבת, ה'תשי"ב.

בלתי מוגה

- 1 א. ביום הש"ק זה ישנם ג' ענינים: (א) שבת פרשת וישב, (ב) שבת מכרכים חודש טבת, (ג) שבת
- 2 שלפני חנוכה, כידוע שיום השבת שייך לימי השבוע שלאחריו.

(112) ראה גם שיחת י"ט כסלו הנ"ל קרוב לסופה (סה"ש שם ע' 318).

(113) בנוסח הזימון אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בקול רם: "ברשות אדוננו מורנו ורבונו הרב בעל הבית הזה" (ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"ד ע' 12 הערה 26. וש"נ).

(108) ראה גם שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"ב (סה"ש שם).
(109) ע"כ נמצא בסרט ההקלטה (המו"ז).

(110) ראה שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ד ס"ה (לקו"ד ח"א קב, ב). וראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"א ע' 92. וש"נ.

(111) ירושלמי שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב. קידושין פ"א ה"ז.

1 — בגמרא¹ מצינו שרק ג' ימים ראשונים שייכים ליום השבת שלפניהם, שנקראים "בתר שבתא",
 2 ואילו ג' הימים שלאח"ז, מיום רביעי ואילך, שייכים כבר לשבת שלאחריהם, שנקראים "קמי שבתא". אבל,
 3 בדרושי חסידות² מצינו שכל ימי השבוע שייכים ליום השבת שלפניהם, ש"מיני" מתברכין כולוהו יומין³.
 4 ובכל אופן, כיון שחנוכה חל בתוך ג' ימים הראשונים שלאחרי השבת, ה"ז בודאי שייך ליום השבת.
 5 ויש לבאר הקשר והשייכות דחנוכה לפרשת השבוע שקורין ביום הש"ק שלפניו — פרשת וישב⁴.

*

6 ב. מאמר ד"ה וישב יעקב גו'.

7 * * *

8 ג. מנהג ישראל⁵ שביום השבת שלפני החתונה עולה החתן לתורה⁶.

9 ומרומז גם בנוסח הברכה הנהוג אצל בניי [וכיון שנקבע הדבר במנהגם של ישראל בודאי יש יסוד
 10 לדבר] "לגדלו לתורה ולחופה כו'" — "לתורה" תחילה ואח"כ "לחופה", שלכן, קודם ההליכה לחופה
 11 (בשבת שלפני החתונה) עולה החתן לתורה.

12 ויש להוסיף ביאור בנוגע להמשך וסיום הברכה ("לתורה ולחופה) ולמעשים טובים" — דלכאורה אינו מובן:
 13 בשלמא "לתורה (ואח"כ) ולחופה" — מתאים לכללות סדר החיים: תורה — "משייתחיל לדבר אביו
 14 מלמדו תורה כו"⁷, וחופה — "בן שמונה-עשרה לחופה"⁸. אבל "מעשים טובים" — קודמים לחופה,
 15 שהרי, בהיותו בן שש, ישנו חיוב ב"מעשים טובים" (מצוות) מדרבנן בתורת חינוך⁹, ובהיותו בן י"ג
 16 שנה נעשה מחוייב במצוות מן התורה, ורק לאח"ז בא הזמן דכניסה לחופה, ולא עוד אלא שלפני שנעשה
 17 מחוייב במצוות ("מעשים טובים") לא שייך כניסה לחופה, שהרי קידושי קטן אינם קידושין¹⁰?

18 ד. ויש לבאר זה בהקדם הביאור במ"ש בפרשתנו¹¹ "והנה גפן לפני ובגפן שלשה שריגים", ודרשו
 19 חז"ל¹² "גפן אלו ישראל .. שלשה שריגים אלו שלשה רגלים":

20 ידוע¹³ שג' הרגלים שייכים לג' האבות, "שהמועדים נתקנו כנגד האבות, פסח כנגד אברהם, דכתיב¹⁴
 21 לושי ועשי עוגות, ופסח הי', שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה הי' בשופר מאילו של
 22 יצחק, סוכות כנגד יעקב, דכתיב¹⁵ ולמקנהו עשה סוכות"¹⁶.

23 ובפרטיות יותר:

24 פסח כנגד אברהם — כי, מדתו של אברהם היא מדת החסד¹⁷, ופסח קשור עם ענין החסד¹⁸, כמ"ש
 25 "ופסחתי (וחמלתי) עליכם ולא יהי' בכם נגף גו"¹⁹, "זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל
 26 במצרים כנגפו את מצרים ואת בתינו הציל"²⁰.

11 מ, ט"ו"ד.
 12 חולין צב, א. וראה אוה"ת פרשתנו (כרך ה) תתקב, א ואילך.
 13 זח"ג רנו, ריש ע"ב. טואו"ח סו"ס תיו.
 14 וירא יח, ו.
 15 וישלח לג, יז.
 16 טור שם.
 17 זח"ג ג, סע"ב ואילך (ברע"מ). זו"ח ר"פ תולדות (כו, ג). ובכ"מ.
 18 ראה זח"ג שבהערה 13 (ועוד): פסח דרועא ימינא. זו"ח ס"פ תולדות (כו, ב).
 19 בא יב, יג (ובפרש"י).
 20 שם, כז.
 1 פסחים קו, סע"א.
 2 ראה אוה"ת בשלח ע' תרלו ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' א"סא. שם ע' א"פ ואילך. ועוד.
 3 זח"ב סג, ב. פח, א.
 4 כדלקמן — בהמאמר (המו"ק).
 5 ראה גם תורת מנחם — התועודיות ח"ב ע' 99. וש"נ.
 6 בשבת זו הי' ה"אויפירופעניש" של החתן הווי"ח ד"ר אברהם אבא זעליגזאָן (המו"ק).
 7 סוכה מב, סע"א. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ו. טושו"ע יו"ד סרמ"ה ס"ה. הל' ת"ת לאדו"ז בתחלתן.
 8 אבות ספ"ה.
 9 ראה לקו"ש חט"ו סע"ע 130 ואילך, ובהנסמן שם.
 10 רמב"ם הל' אישות פ"ד ה"ז. שו"ע אה"ע ר"ס מג (וראה השקו"ט בחלקת מחוקק ופתחי תשובה שם).

1 שבועות כנגד יצחק – כי, מדתו של יצחק היא מדת הגבורה¹⁷, ובשבועות ניתנה התורה מפני
2 הגבורה²¹, ב"קולות וברקים גוי' וקול שופר חזק מאד ויחרד כל העם"²², "וירא העם וינועו (מלשון זיע
3 ורתת) ויעמדו מרחוק"²³.

4 ויש להוסיף בביאור הקשר דיצחק לשבועות – בשייכות לענין הנישואין – שהחתונה של יצחק היא
5 החתונה הראשונה שאודותה מספרת התורה באריכות, "הוכפלה בתורה" [כמארו²⁴ל"פ] "יפה שיחתן של
6 עבדי (בתי) אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר (השירדך דיצחק ורבקה) כפולה בתורה,
7 והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה"²⁵, לפי שנישואי יצחק ורבקה הוא כללות הענין דיחוד זוי"ג
8 (מ"ה וב"ן) שזוהי כללות עבודת בני²⁵, וזהו גם ענינו של חג השבועות, מתן תורה, הנישואין והיחוד
9 דכנסי עם הקב"ה²⁶.

10 וסוכות כנגד יעקב – כי, יעקב ענינו תורה, כמ"ש²⁷ "ויעקב איש תם יושב אהלים", "אהלו של שם
11 ואהלו של עבר²⁸" [וכפי שמבאר הצ"צ²⁹ ש"א(אהלו של) שם י"ל תשב"כ, ע"ד כל התורה שמותיו של
12 הקב"ה .. (ואהלו של) עבר נגד תשבע"פ .. ע"ד והוא עובר לפניהם .. עובר היינו ההמשכה למטה,
13 והמשכת וגילוי התורה זהו ע"י תשבע"פ"], וסוכות קשור עם ענין התורה, "דכתיב³⁰ ואשים דברי בפין
14 ובצל ידי כסיתך, שמן התורה נעשה בחי' סוכה בחי' צל, שמהבל הדיבור נעשה מקיף לנשמה"³¹,
15 וכמבואר בתניא³² ש"התורה היא מזון וגם לבוש לנפש המשכלת שמתלבש בה בעיונה ולימודה, וכל
16 שכן כשמוציא בפיו בדבור שהבל הדבור נעשה בחי' אור מקיף".

17 וזהו"ע "גפן אלו ישראל .. שלשה שריגים אלו שלשה רגלים" בעבודת האדם – שבכל אחד מישראל,
18 שנקראו "גפן", צ"ל "שלשה שריגים", ענינם של ג' הרגלים שכנגד אברהם יצחק ויעקב,

19 – נוסף לכך שמצד עצמם נקראים "שריגים", כדרשת חז"ל³² "גפן זה העולם, שלשה שריגים זה
20 אברהם יצחק ויעקב" –

21 שנקראו "אבות", "אין קורין אבות אלא לשלשה"³³, כידוע החילוק בין האבות להשכטים, ש"השבטים
22 .. יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדרגות אלו, משא"כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם"³⁴, היינו,
23 שאצל כאו"א מישראל ("גפן") צ"ל ענינם של ג' האבות ("שלשה שריגים") – שעבודתו צריכה להיות
24 הן בקו החסד (מדתו של אברהם) והן בקו הגבורה (מדתו של יצחק), וענין זה נעשה ע"י התורה (ענינו
25 של יעקב), מלשון הוראה³⁵, שעל ידה יודעים מתי יש להשתמש בקו החסד ומתי יש להשתמש בקו
26 הגבורה.

27 ה. וביאור הענין בעבודת האדם³⁶:

28 מצד מדת החסד (מדתו של אברהם) כשלעצמה, יכולה להיות השפעת החסד גם באופן בלתי-רצוי,
29 כמו למי שאינו ראוי, ולכן, צ"ל גם מדת הגבורה (מדתו של יצחק), שעיי"ז תהי' גם השפעת החסד באופן
30 המתאים.

סע"א.
 (30) ישע"י נא, טז.
 (31) לקו"ת דרושי שמע"צ פד, ב. וראה אוה"ת דרושי סוכות ע' א'תשו.
 (32) סוף פרק ה.
 (33) ברכות טז, ב.
 (34) תו"א ר"פ וארא. – הובא באוה"ת שבהערה 12 (תתקח, א).
 (35) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב. ועוד.
 (36) בהבא לקמן – ראה גם שיחת י"ט כסלו ס"ז (תורת מנחם – התועדויות ח"ד ע' 183 ואילך), ובהנסמן שם.
 (21) ראה זח"ג שבהערה 13: שבועות מ"ת .. מסטרא דגבורה. וראה גם לקוטי לוי"צ – הערות לזח"א ריש ע' פח; אג"ק ע' שעח ואילך. ועוד.
 (22) יתרו יט, טז.
 (23) שם כ, טו (וראה פרש"י שם).
 (24) ב"ר פ"ס, ח. יל"ש חיי שרה רמז קט. הובא בפרש"י עה"ת ח"ש כד, מב.
 (25) ראה לקו"ת ברכה צו, ד. סה"מ תר"ס ע' ל ואילך.
 (26) תענית כו, ב (במשנה). במדב"ר פ"ב, ח.
 (27) תולדות כה, כז.
 (28) פרש"י עה"פ.
 (29) אוה"ת תולדות קמה, ריש ע"ב. וראה לקו"ת ואתחנן ה,

1 וכפי שמצינו אצל אברהם אבינו עצמו, שאף שמדתו מדת החסד, מ"מ, היתה אצלו גם מדת הגבורה
 2 — כמ"ש³⁷ "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", שיראה היא מדת הגבורה, וכתוב³⁸ "כי ידעתי למען אשר
 3 יצוה את בניו גו' לעשות צדקה ומשפט", לא רק צדקה (חסד), אלא גם משפט (גבורה).
 4 ו. ולדוגמא אצל כאו"א מישראל בחיי היום-יום:

5 מצד מדת החסד כשלעצמה — יכול לעסוק בגמילות חסד גם (ואדרבה: לכל לראש) עם עצמו... שכן,
 6 אף שאינו מרמה את עצמו ("ער נָאֵרֵט זִיךְ נִיט") ויודע מעמדו ומצבו שאינו ראוי, הרי, ענינה של מדת
 7 החסד — טוען הוא — לגמול חסד גם למי שאינו ראוי, ובמכ"ש וק"ו מאברהם אבינו, שהי' גומל חסד
 8 אפילו לערביים, ועאכו"כ כשמדובר אודות בן אברהם יצחק ויעקב, בודאי שצריך לגמול חסד עמו.

9 ובמילא, כשמדובר אודות תפלה בציבור, קביעות עתים לתורה, וכיו"ב — טוען הוא שלכל לראש
 10 צריך לגמול חסד עם עצמו, וכיון שעכשיו שורר בחוץ קור או חום ("דָּאֵ אִיז אִים קָאָלט, דָּאֵ אִיז אִים
 11 הייס"), ועדיין לא ישן די צרכו ("ער איז נאָךְ נִיט אויסגעשלאָפֿן"), ידחה את התפלה או העסק בתורה
 12 לאחרי זמן, בהתאם לנוחיות שלו — לאחרי שינה עריבה ("ווען ער וועט זיין גוט אויסגעשלאָפֿן"), ומה
 13 גם — טוען הוא — שע"פ דברי הרמב"ם³⁹ זמן השינה הוא "שמונה שעות", וכפי שמביא המגן אברהם⁴⁰
 14 סימן לדבר ממ"ש⁴¹ "ישנתי אז (בגימטריא שמונה) ינוח לי", ורק אז יהי' הראש רגוע ופנוי ("ער וועט
 15 האָבן אַ רואיקע קאָפּ") ללימוד התורה.

16 ועד"ז כשמדובר אודות ענין של אתכפיא, ולדוגמא — כמובא בתניא⁴² — "שחפץ לאכול ומאחר
 17 סעודתו עד לאחר שעה או פחות ועוסק בתורה באותה שעה, כדאיתא בגמרא⁴³ שעה רביעית מאכל כל
 18 אדם שעה ששית מאכל ת"ח, והיו מרעיבים עצמם שתי שעות לכוונה זו, אף שגם אחר הסעודה היו
 19 לומדים כל היום":

20 להיותו "למדה" וגם "חסיד" — יודע הוא מ"ש באגרת התשובה⁴⁴ בענין תעניות וסיגופים ש"אפילו
 21 בדורות הראשונים.. לא היו מתענין בכה"ג אלא הבריאים", משא"כ מי.. שאפשר שיוכל לבוא לידי
 22 חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו אלה, ובמילא — טוען הוא — אינו יכול לאחר סעודתו, אלא עליו
 23 להקפיד בכל יום לאכול ארוחת בוקר [ובלשון המדינה: "ברעקפעסט", וכמנהג המדינה: "דזשוס",
 24 "מילק", "קרעקערס"] בזמנה!

25 אילו הי' בזמן הש"ס, ומן ה"בריאים" — טוען הוא — הי' יכול לאחר את ארוחת הבוקר למשך
 26 שעתיים: למרות שהמנהג באמריקה כולה לאכול "ברעקפעסט" בזמן הקבוע, הי' הוא עושה אתכפיא
 27 ("ער וואָלט געפראָוועט אתכפיא") לאחר ה"ברעקפעסט" ב"שתי שעות",
 28 לבטל המנהג — "חס ושלו"ם... אבל לדחות — הי' ביכלתו,

29 משא"כ "בדורותינו אלה", שאין אנו כה"בריאים" שבזמן הש"ס — כיצד יכול לאחר סעודתו?!...
 30 ובכלל — ממשיך לטעון — "אין אדם רשאי לחבול בעצמו"⁴⁵ [ועד שיש דעות⁴⁶ שהחובל בעצמו עובר
 31 בלא תעשה, שנאמר⁴⁷ "רק השמר לך ושמר נפשך מאד", "וכל מקום שנאמר השמר אינו אלא לא
 32 תעשה"⁴⁸], ואף ש"החובל בעצמו.. פטור", מ"מ, "אינו רשאי"⁴⁹ [היינו, שפטור מדיני אדם וחייב בדיני
 33 שמים⁵⁰], "לפי שאין נפשו של אדם קנינו (כמו נכסיו שהוא בעה"ב עליהם), אלא קנין הקב"ה"⁵¹, ולכן,

(37) וירא כב, יב. וראה תניא אגה"ק סי"ג (ק"ט, ב). ובכ"מ.
 (38) שם יח, יט.
 (39) הל' דעות פ"ד ה"ד.
 (40) אור"ח סרל"ח.
 (41) איוב ג, יב.
 (42) פכ"ז (לד, ב).
 (43) שבת יו"ד, א. וש"נ.
 (44) פ"ג (צב, ב).
 (45) ב"ק צא, ב.
 (46) ראה אנציק' תלמודית ערך חובל ס"א (ע' תרפא). וש"נ.
 (47) ואתחנן ד, ט.
 (48) עירובין צו, א. וש"נ.
 (49) ב"ק צ, ב (במשנה).
 (50) תוספתא שם ספ"ט.
 (51) רדב"ז הל' סנהדרין ספ"ח. וראה רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"א ה"ד.

1 "אין לאדם רשות על גופו כלל .. ולא לצערו בשום צער אפילו במניעת איזה מאכל ומשקה" (כמ"ש רבינו
 2 הזקן⁵²), ובמילא, איך יכול – טוען הוא – לצער את עצמו באיחור הסעודה?! ...
 3 – האמת היא שרבינו הזקן מבהיר זאת בהמשך דבריו⁵²: "אא"כ עושה בדרך תשובה, שצער זה טובה
 4 היא לו להציל נפשו כו"⁵³. –
 5 ויתירה מזה – טוען הוא – לא רק שאסור לצער את עצמו, אלא אדרבה, צריך לגמול חסד עם עצמו...
 6 כאמור, שצריך לנהוג במדתו של אברהם, מדת החסד.
 7 ולכן, יש להדגיש גם את הצורך במדת הגבורה, היינו, שבנוגע לעצמו אין להקפיד על ההנהגה במדת
 8 החסד, אלא צריך לנהוג (גם) במדת הגבורה.
 9 וכמבואר בדרושי חסידות⁵⁴ בפירוש הכתוב⁵⁵ "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית", "משפט" (גבורה)
 10 ואח"כ "צדקה" (חסד), שכדי שנתנת הצדקה להזולת תהי' כדבעי צריך תחילה לשפוט את עצמו כמה
 11 ראוי לו והשאר יתן לצדקה, היינו, שבנוגע לעצמו צריך להיות ענין של משפט, ע"י מדת הגבורה דוקא.
 12 ז. אמנם, אף שבדרך כלל צריכה להיות הנהגה של חסד (צדקה) בנוגע להזולת, והנהגה של גבורה
 13 (משפט) בנוגע לעצמו, מ"מ, מצינו לפעמים שגם בנוגע לעצמו נשללת מדת הגבורה.
 14 ולדוגמא: ידוע מאמר הבעש"ט⁵⁶ בפירוש הפסוק⁵⁷ "כי תראה חמור שונאך גו' עזוב תעזוב עמו",
 15 ש"חמור" קאי על חומריות הגוף, שהוא "שונאך", ששונא את הנשמה וכו', ואעפ"כ, אין לשבור את
 16 חומריות הגוף, כי אם, לבררו ולזככו.
 17 ומזה מובן שגם בנוגע לעצמו צריכים לפעמים להזהר שלא תהי' הנהגה של גבורה (שבירת חומריות
 18 הגוף), כי אם הנהגה של חסד (בירור וזיכוך), אלא שהחסד צריך להיות במדה הנכונה ובאופן הרצוי.
 19 ח. ועד"ז בשאר ענינים כיו"ב – ולדוגמא: לפעמים צריכים להתנהג באופן של התרחבות והגבהה
 20 (קו החסד), וכמארז"ל⁵⁸ "תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית", אבל, יש להזהר שיהי'
 21 זה באופן המתאים.
 22 – פעם התאונן משהו במכתבו לכ"ק מו"ח אדמו"ר על כך שבבית-הכנסת שבו מתפלל, מבטלים
 23 אותו בגלל שיש בו ה"שמינית שבשמינית" [הי' זה, כנראה, בית-כנסת חסידי (א' חסידישע שטיבל"),
 24 או אפילו עממי (א' עולם'שע)], שהבחינו בהנהגתו ש"מהדר" בה"שמינית שבשמינית"].
 25 לא איכפת לו – ממשיך במכתבו – העובדה שמבטלים אותו, שכן, בידעו מעמדו ומצבו יודע הוא
 26 שמגיע לו; איכפת לו רק העובדה שנוכחותו גורמת להעומדים סביבו (שמבטלים אותו) הנהגה
 27 בלתי-רצויה [שהרי הם אינם יודעים החשבונות שלו שמגיע לו כו', וכוונתם אינה אלא סתם לבטלו (זיי
 28 מיינען דאָן סתם מבטל זיין)], ובכך מכשילים אותו ב... "לפני⁵⁹ עור לא תתן מכשול"!
 29 הוא עושה – ממשיך במכתבו – מה שהוא יכול כדי למנוע אותם, הוא אומר להם שלא יבטלוהו
 30 כדי שלא יכשילוהו ב"לפני עור", אך ללא הועיל, הם אינם מצייתים לו. ולכן – מסיים במכתבו – מבקש
 31 הוא את עצתו של הרבי מה לעשות כדי שלא לגרום ליהודים הנהגה בלתי-רצויה...
 32 הרבי השיב לו⁶⁰, שהאמת היא אמנם ש"תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית", אבל,
 33 הגישה לכך יכולה להיות משני הקצוות:

(56) כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).
 (57) משפטים כג, ה.
 (58) סוטה ה, א.
 (59) קדושים יט, יד.
 (60) ראה גם לקו"ד ח"ד תשעה, ב.

(52) שו"ע חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם ס"ד.
 (53) ועד"ז כותב בנוגע לנתינת הצדקה – תמורת התענית – יותר מחומש, שכיוון שעושה זאת "לפדות נפשו", "לתקן נפשו", "לא גרעה .. מרפואת הגוף שאין כסף נחשב, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב" (תניא אגה"ת פ"ג. אגה"ק ס"י).
 (54) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 90, ובהנסמן שם בהערה 41.
 (55) תהלים צט, ד.

1 אפשר להתחיל מהקצה של "תלמיד חכם", להשתדל להיות תלמיד חכם, ורק אח"כ להוסיף גם את
2 ה"שמינית שבשמינית", ואפשר להתחיל מיד מהקצה של "שמינית שבשמינית".

3 והנפק"מ היא גם בהיחס אליו מלמעלה – שכאשר מתחיל מיד מה"שמינית שבשמינית", מעורר הוא
4 תשומת-לב יתירה ("ער וואַרפט זיך אין די אויגן") אצל המלאכים [ומה גם שבעמדם תמיד בתנועה של
5 ביטול, מרגישים ומבחינים מיד כשרואים תנועה הפכית], ומיד נטפלים אליו למדוד את ה"תלמיד חכם"
6 שבו, האם זה אכן בהתאם לה"שמינית שבשמינית" שבו...

7 מוטב אפוא – מסיים הרבי במכתבו – שלא להתחיל עם הקצה ד"שמינית שבשמינית", אלא להתחיל
8 מהקצה של "תלמיד חכם".

9 ט. וכאן דרושה ההבחנה הנכונה בדבר – להזהר שלא להחליף ולערבב בין החסד להגבורה, שלא
10 להשתמש במדה זו בשעה שצריכים להשתמש בהפכה, אלא לידע באיזה ענין צריכים להתנהג בקו החסד
11 ובאיזה ענין צריכים להתנהג בקו הגבורה.

12 והבחנה זו נעשית ע"י התורה (ענינו של יעקב), מלשון הוראה, שמלמדת ומורה הדרך הנכונה בכל
13 ענין, ועל ידה נעשית ההנהגה בב' הקוין דחסד (מדתו של אברהם) וגבורה (מדתו של יצחק) כדבעי
14 למהוי.

15 י. עפ"ז יש לבאר גם הסדר ד"תורה חופה ומעשים טובים"⁶¹:

16 "מעשים טובים" – שקאי על מעשה המצוות – כללותם מצות הצדקה⁶² [ש"נקראת בשם מצוה סתם
17 .. מפני שהיא עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה .. אין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל
18 כך כמצות הצדקה .. כל כח נפשו החיונית מלוּבש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות
19 אלו, וכשנתנן לצדקה, הרי כל כח נפשו החיונית עולה לה"⁶³, ומה גם ש"אף שאינו נותן אלא חומש,
20 הרי) החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה"⁶⁴], שבאה מצד מדת החסד.

21 ו"חופה" – ענין הנישואין שקשור עם חג השבועות שכנגד יצחק (כנ"ל ס"ד) – שייכת ורומזת למדת
22 הגבורה, שזוהי ההקדמה ל"מעשים טובים", כאמור לעיל (ס"ה) שיש צורך בהקדמת קו הגבורה כדי
23 שההשפעה מצד מדת החסד תהי' באופן המתאים.

24 וההקדמה לכל זה הו"ע ה"תורה", כאמור, שעל ידה דוקא יודעים כיצד צריכה להיות ההנהגה בב'
25 הקוין דחסד וגבורה⁶⁵.

26 יא. ויש להוסיף בזה – בנוגע לנישואין כפשוטם:

27 מעשים טובים – מצד קו החסד – מורה על ההשפעה דהחתן אל הכלה בענין הנישואין.

28 וכדי שהשפעה זו תהי' באופן המתאים, צ"ל תחילה כניסה לחופה, "שיביא אותה לתוך ביתו ויטייחד
29 עמה ויפרישנה לו"⁶⁶, שזוהו"ע של הגבלה, קו הגבורה.

וכמרד"ל (מדרש שה"ש [זוטא בסופו]. ועייג"כ זח"ג ד, ב. וסוף
תענית במשניות) כשירדה שכינה לבית המקדש זהו יום חתונתו
שזהו חופתו של הקב"ה עם ישראל, וכמבואר בדא"ח בכ"מ על
מרז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות כו' שלכן מסופר בתורה
באריכות כ"כ ע"ד נשואי יצחק ורבקה, כי זהו ענין כללי השייך
לכל ישראל, ומעשים טובים – אברהם שענינו גמילות חסדים
ובפרט ענין הצדקה, ומבואר בתו"א ר"פ וארא אשר בחי' שלשת
האבות צ"ל בכאור"א מישראל (משא"כ השבטים). – וראה גם
אג"ק שם ע' פה.
66 רמב"ם הל' אישות רפ"י.

61 ראה גם לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' נט ואילך.
62 ראה גם תורת מנחם סה"מ חשון ע' רנח ובהנסמן שם
הערה 33.
63 תניא פל"ז (מח, ב).
64 שם פל"ד (מג, ב).
65 ראה גם מכתב כ"ו כסלו שנה זו (אג"ק ח"ה ע' צט):
"נתבאר בהתוועדות דשבת מברכים החדוש שעבר, אשר י"ל
דיוק נוסח המקובל בישראל, לתורה לחופה ולמעש"ט, שזהו
שלשת האבות, לתורה – יעקב, יושב אהלי שם ועבר דקאי על
תושב"כ ותושבע"פ כמבואר באוה"ת להצ"צ [פ' תולדות] בד"ה
יושב אהלים. לחופה – יצחק, שנעקד במקום בית המקדש

1 וכל זה נעשה ע"פ הוראת התורה, שעל ידה יודעים כיצד צריכה להיות ההגבלה (גבורה) וההשפעה
 2 (חסד) באופן המתאים.
 3 ועוד ענין בזה – שההקדמה ד"תורה" רומזת על העלי' לתורה בשבת שלפני הנישואין (כנ"ל ס"ג),
 4 שזוהי האתערותא דלעילא ונתנית-כח לכללות ענין הנישואין: "חופה" – שתכליתה היחוד וההולדה,
 5 "פרו ורבו"⁶⁷, הן בגשמיות והן ברוחניות⁶⁸, ו"מעשים טובים" – היציאה לעסוק בעניני העולם באופן
 6 ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁶⁹ ו"בכל דרכיך דעה"⁷⁰, אשר, ה"מעשים" ("כל מעשיך" בביור העולם)
 7 דוקא
 8 הם "טובים", "טובים ומאירים"⁷¹, בדוגמת אבנים טובות ומרגליות, אבנים דייקא, שאותם דוקא קובעים
 9 בכתר המלך, והן המאירים את כתר המלך⁷².

* * *

11 יב. כאן המקום להוסיף ולהשלים בהמשך להמדובר בהתועדות די"ט כסלו⁷³ בנוגע להגזירה שהיתה
 12 בשעתה נגד לימוד החסידות, שכיון שנתפרש בשעתו טעם הגזירה, אזי כשבטל הטעם, בטלה הגזירה:
 13 שאלו אצלי: היכן המקור לדין זה, שגזרה שנתפרש טעמה, כשבטל הטעם בטלה הגזירה?
 14 והמענה לזה:

15 איתא בגמרא⁷⁴ "כי גזרי גזירתא במערבא לא מגלו טעמא עד תריסר ירחי שתא, דלמא איכא איניש
 16 דלא ס"ל (דלית לי' ההוא טעמא ולא בדיל מיני⁷⁵) ואתי לזלזולי בה", "אבל השתא דלא מגלו טעמא
 17 דמלתא, בדלי מיני כ"ע, דסברי קמו רבנן במלתא דאתי מיני חורבא, ואנן הוא דלא בקיאין בטעמא"⁷⁵
 18 (משא"כ לאחר י"ב חודש, שכבר נודע ונתפרסם ונקבע האיסור, מודיעים הטעם⁷⁶).

19 ובהמשך הסוגיא⁷⁷ מצינו ש"אין גוזרין גזירה על הציבור א"כ רוב ציבור יכולין לעמוד בה", שבזה
 20 נכלל גם שרוב ציבור מקבלים גזירה זו, משא"כ כש"פקפקו העם בה ולא פשטה ברוב הקהל, הרי זו
 21 בטלה"⁷⁸ (כלומר, שבטלה גם עבור המיעוט שקיבלוה).

22 וכיון שכן, הרי, כאשר גוזרים גזירה ומגלים הטעם מיד (קודם שיוודע ויקבע האיסור) – ה"ז יכול
 23 להיות בא' מב' האופנים: (א) בגלל הוודאות שגזירה זו תתקבל ותתפשט בציבור ללא עוררין, כך, שאין
 24 לחשוש דלמא איכא איניש דלית לי' ההוא טעמא, (ב) להיפך: בגלל הספק שנסתפקו חכמים אם תתקבל
 25 הגזירה ברוב הציבור או שיפקפקו העם בה, שלכן, פירסמו מלכתחילה את טעם הגזירה, כדי לבחון אם
 26 טעם הגזירה מתקבל אצל רוב הציבור, כך, שהגזירה היא מלכתחילה על הספק.

27 ומזה באים להחילוק האמור בין ב' האופנים בגזירות:

28 כאשר בית-דין גוזר גזירה ואינו מגלה הטעם (עד שיוודע ויקבע האיסור), כדי שאלה שטעם הגזירה
 29 לא יתקבל אצלם לא יבואו לזלזל בהגזירה – כיון שרצון הבית-דין שהגזירה תהי' בקיומה בכל האופנים,
 30 גם אם ישנם כאלה שהטעם לא מתקבל אצלם (שלכן לא גילו הטעם), אזי גם כאשר הטעם בטל, נשאת
 31 הגזירה בקיומה, ואינה יכולה להבטל אלא ע"י בית-דין שגדול ממנו⁷⁹.

ואילך.

(67) בראשית א, כח.

(73) סי"ד ואילך (תורת מנחם שם ע' 190 ואילך).

(68) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה סי"ד ואילך (תורת מנחם –

(74) ע"ז לה, א.

התועדויות ח"ד ע' 130 ואילך).

(75) פרש"י שם.

(69) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(76) פיהמ"ש להרמב"ם ע"ז פ"ב מ"ד.

(70) משלי ו, ג. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו

(77) שם לו, סע"א.

ס"ב.

(78) רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ו. וראה כס"מ שם (שמקורו

(71) ראה לקו"ת מטות פב, א. דרושי שמע"צ פה, א. שה"ש

של הרמב"ם מהא דלא מגלו טעמא כו).

זו, ג. ובכ"מ.

(79) רמב"ם שם ה"ב.

(72) ראה גם סה"מ תרס"ב ע' שלט ואילך. תש"ה ע' 78

1 אבל כאשר בית-דין גוזר גזירה ומגלה מיד הטעם ולאחר זמן נתברר שהטעם בטל – כיון שלכתחילה
2 גילו הטעם בגלל הספק אם יתקבל טעם הגזירה⁸⁰, אזי כשבטל הטעם בטלה הגזירה, כיון שמלכתחילה
3 היתה הגזירה על הספק, ובאופן כזה (כשבטל הטעם) לא גזרו מלכתחילה⁸¹.

4 ועד"ז בנוגע לעניננו – הגזירה שגזרו מתנגדים על חסידים:

5 ובהקדם פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸² בנוגע להשמות "חסידים" ו"מתנגדים", שלכאורה היו המתנגדים
6 צריכים לקרוא לחסידים בשם מתנגדים, שהרי הבעש"ט וההולכים אחריו הם אלה שחידשו שיטה חדשה
7 בניגוד לדרך הישנה שהיתה מקובלת עד אז, ואילו השאר רק המשיכו בדרך הישנה כמקודם, כך,
8 שלכאורה לא היו ראויים להקרא בשם מתנגדים, כיון שאין ענינם ניגוד, ענין של שלילה? – אלא, כך
9 נקבע ע"פ ההשגחה העליונה, שהם עצמם קראו לאלה ההולכים בשיטת הבעש"ט בשם "חסידים", ענין
10 של חיוב, ולעצמם קראו בשם "מתנגדים", ענין של שלילה, שאין בו תיקון ובנין, אלא הירוס וחורבן.

11 ובהתאם לכך נקבע גם ע"פ ההשגחה העליונה שהגזירה שגזרו על חסידים היתה באופן שמלכתחילה
12 גילו את טעם הגזירה, מבלי להמתין י"ב חודש (שאו נשאר הגזירה בקיומה גם לאחר שבטל הטעם),
13 היינו, שקיומה של הגזירה תלוי בהטעם, ובמילא, כשבטל הטעם בטלה הגזירה.

14 יג. זאת ועוד:

15 קיומה של גזירה (גם כאשר לא גילו תיכף טעם הגזירה) תלוי גם בכך שהיא בכל ישראל, כל בני, ובכל
16 העולם כולו, משא"כ גזירה שהיא במקומות (וסוגים) מסויימים בלבד, ויש מקומות (וסוגים) שבהם לא גזרו
17 (כיון שבהם לא שייך טעם הגזירה), אזי כשבטל הטעם בטלה הגזירה, כמו במקומות שלא גזרו מלכתחילה⁸³.

18 ובנדו"ד – הגזירה על שיטת החסידות לא היתה בכל המדינות, ולא על כל בני, כי אם על חלק
19 בלבד, שכן, בארצות המזרח לא היתה הגזירה, וגם לא על אלה שהגיעו לשנת הארבעים⁸⁴; הגזירה היתה
20 רק על אלה שלא הגיעו לשנת הארבעים, ובמדינות מסויימות בלבד, שבהם חששו מדברים חדשים
21 שעלולים לגרום תוצאות בלתי-רצויות, כפי שכבר אירע במדינות אלה בדור שלפנ"ז.

22 וכיון שכן, הרי, כשבטל הטעם, בטלה הגזירה גם באותם מקומות שבהם היתה הגזירה, שנעשים גם
23 הם כמו אותם מקומות שבהם לא נגזרה הגזירה מלכתחילה.

24 יד. ועוד ענין עיקרי בכל הנ"ל:

25 האמור לעיל בנוגע לב' טעמים לביטול הגזירה (שגילו מיד טעם הגזירה, ומלכתחילה לא היתה בכל
26 המקומות) ה"ז גם כאשר בשנתנו הי' טעם הגזירה אמיתי (באותו זמן ובאותו מקום שבו נגזרה הגזירה),
27 אלא שלאחר זמן בטל הטעם.

28 אבל בנדו"ד – מלכתחילה (בשעת הגזירה) לא הי' הטעם אמיתי, ובמילא, היתה הגזירה בטעות⁸⁵, הרי
29 בודאי שכאשר רואים שהטעם אינו אמיתי, אין מקום לגזירה זו שמלכתחילה היתה בטעות.

30 ואין לתמוה איך יתכן שפלוני בן פלוני, גדול בישראל, יעשה טעות?! – שהרי מצינו בכו"כ מקומות
31 בש"ס⁸⁶ אודות גדולי האמוראים שהכריזו "דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי", ועד"ז מצינו אפילו
32 במשה רבינו ש"בא⁸⁷ לכלל כעס בא לכלל טעות"⁸⁸.

(84) ראה ש"ך יו"ד סרמ"ו סק"ו (בסופו). ועוד.

(85) ראה "כרם הב"ד" (כפ"ח, תשנ"ב) גליון 4 ח"א ע' 182 ואילך.

(86) ראה (לדוגמא) שבת סג, ב. וש"נ.

(87) ספרי ופרש"י מטות לא, כא.

(88) ולהעיר, שיש גם טעות שמביאה תועלת, כמו, הטעות של יצחק שחשב על יעקב שהוא עשו, שע"ז קיבל יעקב את הברכות, "בא אחיך במרמה ויקח ברכתך" (תולדות כז, לה. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ב ע' 222. וש"נ).

(80) שהרי בנדו"ז, שלאחר זמן נתברר שהטעם בטל, לא שייך לומר שזהו בגלל הוודאות שיתקבל הטעם, כפשוט.

(81) ראה יד המלך פ"ט מהל' גירושין הכ"א – הובא בפתחי תשובה אה"ע סקמ"ה סק"ט.

(82) אג"ק שלו ח"ח ע' תקד. וראה גם סה"ש תש"א ע' 32.

(83) בנימין זאב סי' רכב – הובא בכללי התלמוד (כנסת הגדולה) כללים נפרדים אות מח (בסוף מס' ברכות). וראה תוספת שבת או"ח סש"ג סקל"ו – הובא בשו"ת שואל ומשיב ח"א סקי"א.

- 1 טו. האמת היא שאותם גדולי ישראל שיצאו נגד תורת החסידות, היתה להם שייכות כלשהיא ("עפעס
2 א שייכות") לתורת החסידות, ובגלל זה היתה להם ה"ברייטקייט" והכח להתנגד לתורת החסידות, ואילו
3 לא היתה להם שייכות כלל לתורת החסידות, לא הי' בכחם לנגד לתורת החסידות.
- 4 – בא' ההתוועדויות שהיו בווארשא בשנת תרצ"ז⁸⁹, כשהחסידי ר' יצחק מתמיד⁹⁰ לקח משקה קצת
5 יותר מכפי המדה (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך ואמר: "קייין סאך האָט ער ניט געדאַרפט"...), אמר לכ"ק
6 מו"ח אדמו"ר שלפי דעתו ("ווי ביי אים לייגט זיך") מתאים התואר "יודע את רבונו ו(אעפ"כ יתכן ש)מכוין
7 למרוד בו"⁹¹ – לחסיד דוקא, שכן, על גוי – בודאי לא שייך לומר "יודע את רבונו", ולהבדיל, על מתנגד
8 – גם לא שייך לומר באמיתיות "יודע את רבונו", כי במה מתבטאת ידיעתו ("וואָס ווייסט ער")?! ...
9 "יודע את רבונו" שייך לומר איפוא רק על חסיד שלומד תורת החסידות, וככל שמוסיף יותר בלימוד
10 תורת החסידות הולכת וגדלה ידיעת רבונו ("וואָס מער חסיד איז אַלץ מער יודע").
- 11 כ"ק מו"ח אדמו"ר לא קיבל וביטל פתגם זה (משום שאצל חסיד אמיתי שיועד את רבונו בודאי לא
12 שייך הענין דמכוין למרוד בו), אבל, הרעיון כשלעצמו (שרק על ה"יודע" שייך לומר ש"מכוין למרוד
13 בו") יש לו מקום בשכל. ועד"ז בנדו"ד, שההתנגדות לתורת החסידות היתה יכולה להיות רק ע"י מי
14 שהיתה לו שייכות כלשהיא לתורת החסידות.
- 15 וע"ד המבואר בתורת שלום⁹² שהמסירה היתה ע"י יהודי דוקא, שיש לו גם "בבואה דבבואה" יחידה
16 שבנפש (דלא כאוה"ע ש"בבואה אית להו, בבואה דבבואה לית להו")⁹³, ולכן על ידו דוקא יכולה להיות
17 התנגדות לתורת החסידות, שענינה התגלות בחינת היחידה⁹⁴, כי, גם להיות מנגד צריכים שייכות
18 כלשהיא⁹⁵.
- 19 אמנם, גם זה שיש לו "בבואה דבבואה" (יחידה שבנפש) לא הי' יכול להביא את ההתנגדות שלו
20 לידי פועל (להצליח בזה) ח"ו, כי, תורת החסידות היא למעלה גם מבחי' היחידה [כידוע שגם בחי'
21 היחידה אינה אלא שם בלבד, כדיוק הלשון "חמשה שמות נקראו לה, נפש רוח נשמה חי' יחידה"⁹⁶],
22 ומגעת בהעצם ממש ("חסידות דערלאַנגט אין עצם ממש"), שעל זה לא שייך התנגדות.
- 23 טז. המורם מכל האמור לעיל – שכיום אין מקום כלל להתנגדות ח"ו לתורת החסידות.
- 24 ויתירה מזה – כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁷: "המתנגדים הנה במעשיהם ובדיבוריהם (כיום) נגד
25 החסידים בנוסח הישן, הם מצערים את נשמת הגאונים זצ"ל אשר בארצות החיים, כי אל תזכר לנו עונות
26 ראשונים כו", שכן, בהיותם בעולם האמת מתחרטים הם על העבר.
- 27 וזהו גם תוכן הסיפור⁹⁸ אודות א' מגדולי החסידים שתפס את א' מנכדי גדולי המתנגדים והכריחו
28 "לקלל" את גזע המתנגדים – שיוצאי חלציהם יהיו חסידים.
- 29 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עכשיו, כשעומדים כבר קרוב לביאת המשיח, התקיים גם ענין זה"⁹⁹.)
30 והעיקר – שבקרוב ממש תבוא הגאולה ע"י משיח צדקנו.
- 31 ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁰⁰ – שכשם שהציאה ממצרים היתה באופן ש"בני ישראל
32 יוצאים ביד רמה"¹⁰¹,

לסה"ש תורת שלום בענין זה (המו"ל).
96 ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו. וראה סה"מ תרצ"ו ס"ע
56. וש"נ.
97 לקו"ד ח"א מו, א.
98 השמטות לסה"ש תורת שלום.
99 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שהגיעה לכאן נערה מיוצאי
חלציו של אביגדור (ראה גם בית רבי ח"א פי"ח (לד, ב)).
100 מיכה ז, טו.
101 בשלח יד, ח.

89 ראה סה"ש תרצ"ז ע' 200 ואילך. וש"נ.
90 ראה אודותו – סה"ש תרפ"ג ע' 37 הערה 1. וש"נ.
91 תו"כ ופרש"י בחוקתי כו, יד. ועוד.
92 ע' 45.
93 יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך.
ובכ"מ.
94 ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ו ואילך (תורת
מנחם – התוועדויות חמ"ה ס"ע 262 ואילך).
95 כ"ק אדמו"ר שליט"א התייחס גם להמובא בהשמטות

- 1 [ויש לקשר הענין ד"יד רמה" עם המדובר לעיל (ס"ד ואילך) אודות התאחדות ג' הקוין – ע"פ
 2 הידוע¹⁰² בענין ג' ידות, יד הגדולה יד החזקה ויד הרמה, שיד הגדולה היא בחי' חסד (אברהם), יד
 3 החזקה היא בחי' גבורה (יצחק), ויד הרמה – הקשורה עם הגאולה שהיתה ותהי' "ביד רמה" – ענינה
 4 חיבור שתיים יחדיו],
 5 כן תהי' גם היציאה מגלות זה האחרון "ביד רמה" – כפירוש התרגום "בריש גלי", "בריש" ר"ת "רבי
 6 שמעון בן יוחאי", ו"רבי ישראל בעל-שם-טוב"¹⁰³, היינו, ע"י הגילוי ("גלי") דתורת הרשב"י, פנימיות
 7 התורה, ותורת הבעש"ט, תורת החסידות.
 8 אך לא בכל הענינים תהי' הגאולה העתידה כהיציאה ממצרים, שהרי, היציאה ממצרים היתה באופן
 9 ד"חפזון" (כמ"ש¹⁰⁴ "כי בחפזון יצאת מארץ מצרים"), ואילו בגאולה העתידה כתיב¹⁰⁵ "כי לא בחפזון
 10 תצאו וגו'"¹⁰⁶.

- (102) ראה לקו"ת נשא כא, ב ואילך. אוה"ת וישלח רלה,
 סע"א ואילך. נ"ך (כרך א) ע' קלא. ועוד.
 (103) נחבאר בארוכה בשיחת יו"ד שבת שנה זו – לקו"ש
 ח"ג ע' 872 ואילך.
 (104) פ' ראה טז, ג.
 (105) ישעי' נב, יב.
 (106) מכילתא בא יב, יא. שמו"ר פי"ט, ו. ועוד. וראה אוה"ת
 בא ס"ע שה ואילך. המשך וככה תרל"ז בסופו (סה"מ תרל"ז ח"ב
 ע' תשטו ואילך). ובכ"מ.

המשך מעמוד 205

ולפלא ביותר מה שכפי מכתבם הנדון הוא ע"ד ת"ק דונם, ולכה"פ צריכים היו לדרוש אלף דונם.

יא) נראה לי שאם הי' ברור בעיני הסוכנות, שאין בתוך אנ"ש חילוקי דיעות בזה, וכאלו שלא יסכימו בשו"א להשאיר במקומם עתה, הרי זה מכבר היו נותנים הקרקע הנ"ל להם.

יב) למותר להעיר אשר תקותי ובטחוני, ולפ"ד א"א בלא"ה, אשר מעסקים העיקרים של הכפר תהי' ג"כ חקלאות. ולא בדרך טפל אלא בדרך עיקר. ואם יש משפחות שמטעמים שונים אינם מתאימים לחקלאות, הרי בטח יש די משפחות ולפי מכתבם הרי עכ"פ בערך חצי הכפר הרוצות ומתאימות לחקלאות, ויש להם לאחוז בכל האמצעים להסתדר דוקא בחקלאות, ושאר ענינים לא יהיו אלא בתור סניף.

יג) למותר לבאר, אשר איני שולל כלל וכלל הרעיון והשאיפה לייסד עוד נקודות התיישבות חב"ד באה"ק ת"ו, ובמרץ המתאים לדעתי אפשר שיהי' זה לא בזמן רחוק כ"כ, אלא שצריך לבנות במקום חדש, מבלי הירוס במקומם עתה, כי אז ח"ו זה וזה לא יתקיימו.

... והשי"ת יזכה את כאו"א מאתנו, לבשר איש לרעהו אך טוב בגשמיות, ואך טוב ברוחניות.

בברכת חג הגאולה ושתקויים במהרה ממש בעגלא דידן הבטחת כ"ק אדמו"ר הזקן בפסק דין של בית דין שלמעלה אשר בכל ענין של תורה יר"ש ומדות טובות תהי' יד מקושריו והולכים בעקבותיו על העליונה.

בברכת חג הגאולה.

נ"ב: מוסג"פ הקוני המשך מאמרי תשי"ג, ובו המאמר ד"ה קרובה ישועתי לבוא שהצעתי לאנ"ש ללמדו בימי י"ט וכו' כסלו ונר חמישי דחנוכה הבע"ל.

למותר להעיר, שמכתבי זה ומכתביי בכלל, אינם ענין של פקודה כלל וכלל, שאין זה מעניני, אלא שכותב אני המצב כפי שנראה ברור בעיני.

לקוטי שיחות

פרשת וישב

כרך טו שיחה ג

מתורגם ללשון הקודש

- 14 (א) מוצאים⁷ במספר מקומות שהתורה חוזרת על
 15 שמו של מקום, ואינה מסתפקת במילה "שם",
 16 ולדוגמא בפרשתנו⁸: "ויתנהו אל בית הסהר... ויהי
 17 שם⁹ בבית הסהר... את כל האסירים אשר בבית
 18 הסהר...". כלומר, לפי הפשט אין קושי באמירה ברורה
 19 בהזכרת שם המקום בשנית.
- 20 (ב) אם זהו הקושי אצל רש"י, הוא צריך היה
 21 להסביר זאת בפסוק הקודם¹⁰ – "ויאמר ישראל... הלא
 22 אחיך רועים בשכם"...", שכבר שם אין צורך, לכאורה,
 23 להזכיר שהם "רועים בשכם", שהרי כבר נאמר לפני
 24 כן¹¹ "וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם"¹²,
 25 וגם כאן די היה אילו נאמר¹³ "לכה ואשלחך אל
 26 אחיך", וכדומה.
- 27 (ג) לפי זה, צריך היה רש"י לצטט ב"דיבור
 28 המתחיל" רק את המילה "שכמה", ללא המילה
 29 "ויבא".

- (9) היינו שלא זו בלבד שלא מסתפק ב"שם", אלא שאומר שיהם –
 "שם בבית הסהר"!
 (10) ובלקח טוב לעיל פסוק יב: בשכם, מקום מזומן לפורעניות.
 (11) פסוק יב.
 (12) אלא שבזה אפשר לתרץ, ובהקדים: למה מספר הכתוב שאחי
 יוסף היו רועים בשכם? והביאור – שבזה מתורצת התמי: למה שלא
 יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו דוקא עתה – והרי, כל רעיית צאן
 היא בריחוק מקום מהעיר. ובפרט שהיו ליעקב צאן רבות. וראה לעיל (לו,
 ז): ולא יכלה גו' מפני מקניהם. ומתורץ זה ע"י ההדגשה שהיו רועים
 בשכם, שהי' מקום סכנה ליעקב ובניו כמסופר לעיל (וישלח לך, ל. וראה
 שם לה, ה) ומצד הדאגה כו' שלחו לראות שלומם, כמ"ש במפרשים (ראה
 ראב"ע הובא ברבותינו בעה"ת הדר זקנים, רשב"ם, חזקוני, רלב"ג ועוד).
 וי"ל שלשיטת רש"י פשוט הוא כ"כ שאי"צ לפרשו "וי"ל שמודגש בלשון
 הכתוב גופא "הלא אחיך גו'" – דלכאורה תיבת "הלא" מיותרת] –
 ולכן מוסיף הכתוב גם כאן (בדברי יעקב "לכה ואשלחך גו'") "אחיך
 רועים בשכם".
 (13) ואף שזה מדברי יעקב (ולא סיפור הכתוב) – הרי בפשטות לא
 נכתבו בתורה כל פרטי הדיבור כ"א מה שנוגע להסיפור.

א.

"ויבא שכמה" – מה הוא הקושי שרש"י מתכוון לתרץ

- 1 מן הפסוק¹ "ויאמר לו (ישראל ליוסף): לך נא ראה
 2 את שלום אחיך... וישלחהו... ויבא שכמה", מצטט
 3 רש"י את המילים "ויבא שכמה", ומפרש: "מקום מוכן
 4 לפורעניות...", כדלהלן בסעיף ג'.
- 5 יש להבין: מהו הקושי בפשוטו של מקרא, שבגללו
 6 צריך רש"י לפרש ששכם הוא "מקום מוכן
 7 לפורעניות"..²?
- 8 יש המפרשים³, שכיון שנאמר כבר לפני כן⁴ "הלא
 9 אחיך רועים בשכם", אין התורה מוכרחה לציין שוב
 10 "ויבא שכמה", ודי היה אילו נאמר "ויבא שמה"⁵.
 11 מהדגשת הפסוק "ויבא שכמה" מובן, שהכוונה בכך
 12 היא "שכם" הידועה, מקום המוכן לפורעניות".
- 13 אך לפי הפשט קשה לבאר כך את כוונת רש"י, כי:

- (1) פרשתנו לו, יד.
 (2) ברע"ב כאן "דררש שכמה כמו שכמה מלשון (הושע ו, ט) דרך
 ירצחו שכמה שהוא לשון פורעניות" (וראה מדרש שכל טוב כאן),
 ובביאורי מהרא"י (הובא גם בצידה לדרך: דנפקא לי' ממשמעות המלה
 גופי'..) דשכם לשון חלק הוא כדפרש"י בפ' ויחי.. וכל חלוקה מוכן
 לפורעניות – אבל ע"ד הפשט: א) צ"ל הכרח בפשט"מ לדרוש השם
 [וכדמוכח בנדוד"ד גופא – שרש"י לא פירש "מקום מוכן לפורעניות" –
 לעיל פסוק יב"ג], ב) הכתובים דהושע ודויתו ושכל חלוקה כו' – לא
 נרמזו כלל בפרש"י.
- (3) רא"ם, גו"א, דבק טוב ועוד. וראה מנחה בלולה כאן.
 (4) פסוק יג.
 (5) ובלבוש האורה כאן: למה כתב שכמה בה"א בסופה.. מיותרת היא
 דויבא שכם ג"כ הי' משמעו כמו ויבא לשכם כו', עיי"ש.
 (6) לשון הרא"ם. וראה לבוש שם.
 (7) ועד"ז קשה על תירוץ הלבוש (שבעה"ע 6) – כי ברוב המקומות
 שנאמר ה"א בסופה (או למ"ד בתחלתה), גם בלעדי ה"א (או הלמ"ד)
 "הי' משמעו כמו (ויבא) 2..". וראה פרש"י וישלח לג, יח.
 (8) לט, כ"כב. וראה לקמן פסוק יז: וימצאם בדותן. פסוק כט. ובכ"ו.

(* קושיא ממש אינה – כי י"ל שכן דרך הכתובים. ע"ד לקמן טעף ב'.

ב.

הסבר אחר לכוונת רש"י, והקשיים עליו

1 מפרשים אחרים¹⁴ מסבירים, שכוונת רש"י היא
2 להסביר לשם מה יש צורך בכלל במילים "ויבא
3 שכמה" – לשם מה חשוב לציין את המקום שבו
4 "וימצאהו איש...?" – ועל כך מפרש רש"י, שחשוב
5 לציין את המקום, כי שכם הוא "מקום מוכן
6 לפורעניות...".

7 אך גם פירוש זה אינו מובן בפשטות: הרי מסופר
8 בתורה שאחי יוסף היו בשכם, ויעקב שלח אליהם את
9 יוסף, הרי מובן שהתורה מספרת שיוסף הלך אל
10 המקום שלשם נשלח¹⁵ – לשכם.

11 יותר מכך: בפסוקים שבהמשך¹⁶ מסופר כיצד היה
12 יוסף "תועה בשדה" ואמר ל"איש" ש"את אחי אנכי
13 מבקש", ו"ויאמר האיש נסעו מזה..." – ומובן שלצורך
14 המשך הסיפור הכרחי לציין תחילה שיוסף הגיע
15 לשכם, שאם לאו, לא מתאים ההמשך – "תועה
16 בשדה... אחי אנכי מבקש" ו"נסעו מזה".

ג.

השאלות על דברי רש"י בהמשך

17 רש"י ממשיך ואומר: "שם קלקלו השבטים, שם
18 עינו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר¹⁷
19 וילך רחבעם שכמה".

20 וצריך להבין:

21 (א) מהו טדו ה"פורעניות" המוזכרות בפירוש
22 רש"י? המאורע "עינו את דינה" היה לפני ש"קלקלו
23 השבטים", ולכאורה, צריך היה רש"י להזכירם לפי
24 סדר התרחשותם¹⁸.

25 (ב) יותר מכך: המקור לפירוש רש"י זה הוא
26 בגמרא¹⁹ ובמדרש תנחומא²⁰, ושם אכן מוזכרים
27 האירועים לפי סדר התרחשותם – "עינו את דינה"
28 מוזכר ראשון – מדוע משנה רש"י והופך את הסדר?
29 (ג) בגמרא ובתנחומא נאמר "בשכם מכרו (אחיו)
30 את יוסף" – מדוע משנה רש"י את הסגנון, ואומר "שם
31 קלקלו השבטים"?

32 ולכאורה, להיפך: הביטוי "קלקול" מתאים לענין
33 שאינו חמור, כפי שאומר רש"י לפני כן²¹ על ראובן
34 ש"אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור". ואילו כאן
35 מדובר על מכירת יוסף שהוא ענין חמור²², ומדוע
36 מסתפק רש"י בביטוי "שם קלקלו השבטים" בלבד?

37 (ד) נמצא בספרי הנביאים, לפני הסיפור "וילך
38 רחבעם שכמה", ענין נוסף של פורענות שהתרחש
39 בשכם: "וילך אבימלך בן ירובעל שכמה... ויהרג את
40 אחיו..."²³ – מדוע אין רש"י מזכיר פורענות זו²⁴?

41 אין לומר שזאת מפני שלא היתה זו פורענות של
42 כלל ישראל, כי הרי גם הענין של "עינו את דינה" היה
43 ענין פרטי.

44 (ה) מצד שני מוצאים, שבשכם התרחשו גם
45 מאורעות טובים, כפי שמציין רש"י כבר לפני כן²⁵,
46 שבשכם "קבלו ישראל שבועת התורה", וכפי שמסופר
47 בנביאים²⁶ שיהושע כרת בשכם ברית עם ישראל על
48 קיום התורה והמצוות. שם שמע אברהם מהקדוש-
49 ברוך-הוא את "בשורת הזרע" ואת "בשורת ארץ
50 ישראל"²⁷. ואם-כך, מהו ההכרח לפי פשוטו של מקרא,
51 שבשכם הוא מקום המוכן דוקא לפורעניות?

הפורעניות דמכירת יוסף!

(19) סנהדרין שם.

(20) שם.

(21) וישלח לה, כג. ובפרש"י שם, כב (בפי' הבי'): שלא חטא ראובן.

(22) ובלשון הכתוב (ויחי ג, יז): פשע אחיך גו'.

(23) שופטים ט, א ואילך. ועיי"ש בכל הקאפיטל.

(24) וכן יש להקשות למה לא הובא בסנהדרין ותנחומא שם. – אלא שהתירוץ בפרש"י צ"ל ע"ד הפשט.

(25) לך יב, ו. וראה גם פרש"י ראה יא, ל.

(26) יהושע כד, א ואילך. וראה שם ח, ל ואילך.

(27) לשון רש"י לך שם, ז. ולהעיר שזו פעם הראשונה שנאמר "וירא
ה' אל אברם".

(14) מהרש"ל הובא בשפ"ח. דברי דוד (להטי').

(15) ראה חיי שרה כד, י. תולדות כח, ה. ועוד. וראה אוה"ח כאן.

(16) טד"ז.

(17) דה"ב י, א. וצע"ק למה לא הביא רש"י הכתוב (שלפניו)

דמלכיס"א יב, א – כבסנהדרין קב, א* – ובתנחומא פרשתנו (ב) מביא הכתוב "ויבן ירבעם את שכם גו'" ("מ"א שם, כה). ואולי הוא להדגיש שגם שם נאמר "שכמה" שמורה שהוא מקום מוכן לפורעניות (ובפרט לפירוש הלבוש דלעיל הערה 6).

(18) ונוסף ע"ז שאינו לפי סדר הזמנים – הרי לכאורה: (א) מתאים יותר להתחיל בפורעניות שהייתה בפועל לפני ויבוא שכמה ומכירת יוסף – "עינו את דינה" – שמשום זה הוא מקום מוכן (מכבר) לפורעניות. (ב) אין שייך לומר דבשכם אירע מכירת יוסף מפני שהוא מקום מוכן לפורעניות, והרא"ה הראשונה ע"ז (שהוא מוכן לפורעניות) – כי שם אירע

(* ובדק"ט לסנהדרין שם מביא גירסא שגם בגמרא הובא הכתוב דדה"ה).

ד.

לפי הפשט, לא היתה מכירת יוסף בשכם

1 את לשון רש"י "שם קלקלו השבטים", ולא "מכרו
2 (אחיו) את יוסף", ניתן להסביר, שרש"י נוהג כאן לפי
3 שיטתו בפירושו על התורה:

4 על המילים "נלכה דותינה"²⁸ מפרש רש"י: "לבקש
5 לך נכלי דתות שימיתוך בהם, ולפי פשוטו שם מקום
6 הוא ואין מקרא יוצא מידי פשוטו". לאחד שמביא
7 רש"י שני פירושים, הוא מוסיף "ואין מקרא יוצא מידי
8 פשוטו", ודבר זה אינו מצוי כלל במקומות אחרים
9 שבהם מביא רש"י שני פירושים (לפי "אגדה" ולפי
10 "פשוטו"). כוונת רש"י בכך היא להסביר²⁹, שגם לפי
11 הפירוש הראשון "אין מקרא יוצא מידי פשוטו", ודותן
12 הוא "שם מקום". כלומר, כדברי המפרשים³⁰, במילים
13 "נלכה דותינה" נכללים שני ענינים:

14 (א) "שם מקום הוא" – אחי יוסף הלכו משכם
15 למקום ששמו דותן, (ב) הליכתם היתה "לבקש לך
16 נכלי דתות..."

17 מכך יוצא, שלפי שיטת רש"י בפירושו על התורה,
18 לפי פשוטו של מקרא, לא היתה מכירת יוסף בשכם³¹,
19 אלא בדותן (לפי שני הפירושים). ולכן אין רש"י יכול
20 לומר כאן, כפי שנאמר בגמרא ובתנחומא – "בשכם
21 מכרו (אחיו) את יוסף".

22 בפירושו על הגמרא³² מתרץ רש"י שאלה זו,
23 ומפרש: "ודותן דכתיב בקרא היינו כפר הסמוך לשכם
24 ונקראת על-שם שכם³³. או כמדרשו שהיו דנין עליו
25 להרגו" (וכפי שהוא מבאר במקום אחר³⁴, שלפי
26 המדרש "דותן אינה מקום") – אבל לפי פשוטו של
27 מקרא, דותן "שם מקום הוא"³⁵. ואין לומר ששכם
28 תהיה מקום "מוכן לפורעניות" מפני הפורענות
29 שהתרחשה בכפר הסמוך לשכם, וכן: כיון שמודגש

בתורה שזהו מקום אחד – "נסעו מזה... נלכה דותינה"³⁰
– קשה לומר שלפי פשוטו של מקרא היה זה "כפר
31 הסמוך לשכם", אשר "נקראת על שם שכם"³⁶,
32 ולפיכך מפרש רש"י "שם קלקלו השבטים", אין זה
33 ענין המכירה, אלא ענין קל יותר של קלקול.
34

35 אך יש להבין: אם מכירת יוסף לא היתה שם, אלא
36 בדותן, למה מתכוין רש"י באמרו "שם קלקלו
37 השבטים"?

ה.

"מקום מוכן לפורענות" עבור יוסף

38 ההסבר לכל זה הוא:
39 בפשטות נראה, שמשמעות מאמר חז"ל "מקום
40 מוכן לפורעניות" היא, שיוסף הגיע למקום אשר היה
41 "מוכן לפורעניות"³⁷ באופן כללי, כפי שמפורטות
42 בהמשך הפורעניות שהתרחשו שם, ולכן אירעה גם לו
43 פורענות – מכירתו.

44 כדי להבהיר, שלא זוהי כוונתו לגבי המשמעות של
45 "מקום מוכן לפורעניות", משנה רש"י את סדר
46 הפורעניות, ומזכיר תחילה את "שם קלקלו השבטים",
47 שאכן, זהו המאורע של "פורעניות" שאודותיו מסופר
48 כאן, בפסוקים אלו, לגבי יוסף –

49 ובכך מבהיר רש"י שמשמעותו של "מקום מוכן
50 לפורעניות" היא דוקא לגבי הפרט – דוקא לגבי יוסף,
51 ובקשר למכירתו. כלומר, בהגיעו לשכם התחילה
52 ההכנה לפורענותו, כי "שם קלקלו השבטים", כדלהלן
53 בסעיף ו'.

54 ומזה מוכן שגם שתי הפורעניות האחרות שמציין
55 רש"י ("שם עינו את דינה, שם נחלקה מלכות בית
56 דוד..."³⁸) קשורות להיותה של שכם מקום פורענות עבור
57 יוסף, כדלהלן בסעיף ז'.

(28) לקמן פסוק יז.

(29) כמ"ש בדברי דוד שם.

(30) רמב"ן שם. דברי דוד שם. וראה אברבנאל שם.

(31) בפרש"י יהושע (כד, לב) "משכם גבוהה כו" [והוא ע"פ מרז"ל
סוטה יג, ב] – אבל כמדובר כמה פעמים, פרש"י לנ"ך אינו מדייק כ"כ
שיהיה ע"ד הפשט – כמו בפירושו עה"ת. ולהעיר מפרש"י ויחי (מח, כב)
"וגם אני נתתי לך נחלה שתקבר בה ואיו זו שכם כו" – ולפי"ז אין
הכרח לתירץ "משכם גבוהו כו", כי מעיקרא אין מקום להקושיא
(שבסוטה שם) "מאי שנא (שקברו) בשכם".

(32) סנהדרין שם ד"ה בשכם.

(33) וכ"ה ביד רמ"ה סנהדרין שם. גו"א לקמן פסוק יז (וצע"ק שלא
הביא מפרש"י סנהדרין שם).

(34) סוטה יג, ב ד"ה משכם מכרוהו.

(35) וראה גם יד רמ"ה שם.

(36) וברא"ם לקמן פסוק יז: ויהי מקום דותינה במחוז אחד. וראה
ת"ת כאן.

(37) ע"ד פרש"י שלח (יג, יח): יש ארץ מגדלת כו". וראה חדא"ג

סנה' שם.

27 דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד..." להיותה של שכם
 28 "מקום מוכן לפורעניות" עבור יוסף הוא:
 29 רש"י כבר הסביר לפני כן⁴⁰, שיוסף "היה מגיד
 30 לאביו שהיו אוכלין אבר מן החי ומזלזלין בבני
 31 השפחות לקרותן עבדים וחשודים על העריות,
 32 ובשלושתן לקה. על אבר מן החי – וישחטהו... ועל
 33 דבה... – לעבד נמכר... ועל העריות... – ותשא...".
 34 כיון שעונשו של יוסף כרוך בשלושה ענינים – (א)
 35 אבר מן החי, (ב) מזלזלין בבני השפחות לקרותן
 36 עבדים, (ג) חשודים על העריות – יש לומר, ששכם,
 37 שבה היתה ההכנה וההתחלה של פורענותו ועונשיו, היא
 38 מקום "מוכן לפורעניות" – לשלושה סוגי פורעניות,
 39 במקביל לשלושת הענינים שבדברי יוסף כנגד אחיו:
 40 מצד קלקול השבטים "לבקש לך נכלי דתות
 41 שימיתוך בהם" – ענין של שפיכות דמים – זוהי
 42 "הכנה" לפורענות על דברי יוסף שאחיו אינם נוהרים
 43 באבר מן החי⁴¹ – וישחטהו...; מצד "שם עינו את
 44 דינה"⁴² זוהי "הכנה" לפורענות על דבריו שהם
 45 "חשודים על העריות" – ותשא...; ומצד "שם נחלקה
 46 מלכות בית דוד", מאורע המצביע על זלזול במלכות
 47 בית דוד, ובאמצעות ירבעם שמשבט אפרים בן יוסף,
 48 זוהי "הכנה", לפורענות על זלזול ב"בני השפחות
 49 לקרותן עבדים" – לעבד נמכר...
 50 לפי זה מתורצות מאליהן השאלות לדליל בסעיף
 51 ג' על כך שמוצאים שארעו בשכם פורעניות נוספות,
 52 וכן אירועים טובים – כי לפי פשוטו של מקרא, שכם
 53 הוא מקום מוכן לפורענות רק לגבי יוסף⁴³, אך לא כן
 54 לגבי כלל ישראל, ובמיוחד כאשר שם נכרתה הברית
 55 של יהושע עם כל ישראל על קיום התורה והמצוות.
 (משיחת ש"פ וישב תשל"ז)

ו.

שכם – תחילת הפורענות

1 ההכרח לפירוש זה הוא הקושי המתעורר על
 2 המילים שמצטט רש"י – "ויבא שכמה":
 3 מזה שהפסוק "ויאמר לו לך... וישלחהו..." מסתיים
 4 במילים "ויבא שכמה", ורק בפסוק הבא מתחיל פירוט
 5 הסיפור אשר התרחש שם – "וימצאהו איש... –
 6 מובן, שעצם ביאת יוסף לשכם היא פרט עיקרי בסיפור
 7 של מכירת יוסף, כלומר, ביאתו לשם לא היתה ענין
 8 שולי, אלא חשוב לדעת שהוא הגיע לשם.
 9 וצריך להבין: אחי יוסף כבר לא היו אז בשכם,
 10 אלא בדותן, כאמור לעיל בסעי' ג', ואם כך, היתה
 11 ביאתו של יוסף לשכם רק במעבר בדרכו לאחיו בדותן.
 12 אף אם נניח שלצורך המשך הסיפור יש לספר על
 13 ביאתו של יוסף לשכם – מדוע חשוב להפריד את
 14 ביאתו לשם כענין לעצמו³⁸? אפשר היה לכתוב
 15 "וימצאהו איש בשכם והנה...". לכאורה, מיותרת
 16 ההדגשה "ויבא שכמה".
 17 על כך אומר רש"י "ויבא שכמה, מקום מוכן
 18 לפורעניות שם קלקלו השבטים...": ביאתו של יוסף
 19 לשכם אינה פרט שולי בסיפור מכירתו, אלא זהו ענין
 20 חשוב כשלעצמו – זהו המקום שבו התחילה פורענותו,
 21 כי "שם קלקלו השבטים...": אמנם, מכירת יוסף
 22 התבצעה רק בדותן, אך "קלקול" השבטים כבר אירע
 23 בהיותם בשכם: שם הם כבר התחילו לחשוב ולהכין
 24 את פורענותו³⁹ – "לבקש לך נכלי דתות שימיתוך
 25 בהם".

ז.

שלוש פורעניות ליוסף בשכם כנגד דברי יוסף על אחיו

26 הקשר של שתי הפורעניות האחרות ("שם עינו את

(41) ראה בראשית ט, ב ובפרש"י שם.

(42) להעיר מפרש"י ויצא (ל, כא) דינה כו' שדנה לאה כו' ואח"כ:
 ויזכור גו' ונולד יוסף ע"ש יוסף גו'.

(43) להעיר מפרש"י ויחי (מח, כב) – בפירושו הראשון – שיעקב נתן
 ליוסף "שכם ממש".

(38) ולהעיר שגם ("וישלחהו) מעמק חברון" מפרש רש"י – [דלא
 כפשוטו – כי מאי קמ"ל (ראה משכיל לדוד שם)] – "מעצה עמוקה כו'
 לקיים מה שנאמר כו' כי גר יהי זרעך".

(39) וראה דברי דוד כאן: וצע"ג הדקלוקל נעשה בדותן מ"מ העצה
 על זה היתה בשכם.

(40) פרשתנו לו, ב.

לקוטי שיחות

פרשת וישב

כרך טו שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

22 ה) לשם מה מוסיף רש"י לאחר ציטוט לשון
23 התרגום את ההסבר "טבעת שאתה חותם בה ושמלתך
24 שאתה מתכסה בה"?

ב.

דברי המפרשים, והקשיים המתעוררים

25 יש המפרשים⁷, שבתוספת "טבעת שאתה חותם בה
26 ושמלתך שאתה מתכסה בה" מתרץ רש"י את השאלה:
27 כיצד טמון במילים "חותמך ופתילך" הפירוש "עזקתך
28 ושושיפך"? ועל כך מסביר רש"י: "טבעת שאתה חותם
29 בה", ולכן נקראת הטבעת "חותמך", "שמלתך שאתה
30 מתכסה בה" – בכך רומז רש"י לפסוק⁸ "גדילים תעשה
31 לך... כסותך אשר תכסה בה", שבו כתובה המילה
32 "גדילים" – ציצית ופתילים ביחד עם "כסותך אשר
33 תכסה", ולכן נקראת גם השמלה "פתילך", עקב
34 הציצית והפתילים שעליה.

35 בכך הם⁹ מתרצים את קושיית הרמב"ן: "ואיננו
36 נכון שיתן שמלתו וילך ערום ממנה" – כי מדובר כאן
37 על שמלה נוספת שהוא לובש, בנוסף לבגד הרגיל, כדי
38 לקיים את מצות ציצית.

39 אך כל זה מסביר רק מדוע אפשר ש"חותמך
40 ופתילך" משמעותם "עזקתך ושושיפך", אך לא (א)
41 שיש הכרח לפרש כך על פי פשוטו של מקרא, ולא
42 כמשמעותם הפשוטה בכל מקום: חותם ואזור¹⁰. (ב)

(כח, ואו): ומרכסן בפתיל תכלת כו' וקוצצין פתילים מהם וטוויין אותן
חוט כו' וקצץ פתילים כו' למדנו שחוט כו'. ועד"ז בפרש"י לט, ג. לט,
לא.

(6) וראה ספורנו כאן.

(7) רא"ם ושפ"ח כאן.

(8) תצא כב, יב.

(9) רא"ם וגו"א כאן.

(10) ולפי"ז מתורצת ג"כ קושיית הרמב"ן – כי נתן לה רק ה"אזור"
שלו.

א.

פירוש רש"י על "חותמך ופתילך", והשאלות על כך
1 מן הפסוק¹ "ויאמר (יהודה) מה הערבון אשר אתן
2 לך, ותאמר (תמר) חותמך ופתילך ומטך אשר בידך",
3 מצטט רש"י את המילים "חותמך ופתילך" ומביא את
4 לשון התרגום: "עזקתך ושושיפך", ומסביר "טבעת
5 שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה".

6 צריך להבין: (א) מדוע מוכרח רש"י להוציא את
7 המילה "חותמך" ממשמעותה הפשוטה², ולפרש
8 כתרגום אונקלוס: "עזקתך" (טבעת)?

9 (ב) כך קשה גם על פירוש רש"י ל"פתילך" (שאותה
10 הוא מפרש כתרגום: "שושיפך... שמלתך שאתה
11 מתכסה בה"): בתנ"ך אין מוצאים ש"פתיל" משמש
12 במשמעות של "שמלה"³, אלא במשמעות של חוט או
13 חבל⁴?

14 (ג) לפי רש"י על התורה מוכרח לומר ש"פתיל" אינו
15 דורש הסבר, כרובן המכריע של המילים בתנ"ך,
16 שרש"י אינו מפרשן, כן גם מובן מדוע אין רש"י מפרש
17 את המילה "פתיל" בחומש⁵.

18 (ד) אף אם נמצא שבפרשתנו אין אפשרות לפרש
19 את המילה "פתיל" כמשמעות של "חוט" או "חבל"
20 כבכל מקום – צריך היה רש"י לפרש כרשב"ם⁶:
21 פתילך – "אזור", שזה דבר הדומה ל"חבל" ו"חוט".

(1) פרשתנו לח יח.

(2) וכבתיב"ע כאן שתרגם חותמך ופתילך "סיטומתך" – פי' חותמך
(ב"מ עד, א) – וחוטריך.

(3) וכמו שהקשה ברמב"ן כאן.

(4) יחזקאל מ, ג.

(5) שמות כח, כח ואילך. שלח בפי' ציצית. (ואדרבא "פתיל" – משמש
ביאור לתיבה אחרת ("פתלתול" – פרש"י האזינו לב, ה)).

וגם ביחזקאל שם – "חבל" בא לא בתור פירוש תיבת "פתיל" כ"א
דרך אגב בפי' השייכות דפתיל פשתים למדידה*. וע"ד פרש"י שמות

(* ולכן לא פירש כלום ב"ב"ד) שופטים טז, ט.

27 ואין פלא בכך שיהודה ענד את הטבעת כאשר הלך
28 "לגזו צאנו".
29 אך דרוש כאן הסבר: מובן, שכאשר לקחה תמר
30 "ערבון" מיהודה, היא בחרה חפץ המקיים את התנאים
31 הבאים: א) חפץ שיקר בעיניו¹⁷, שיהיה מובן ליהודה
32 מדוע בחרה בו. ב) חפץ שקשור לאישיותו – כדי
33 להשתמש בו לצורך "הכר נא למי".
34 לפיכך יש להדגיש, שכשבקשה את "חותמך" היא
35 לא התכוונה לטבעת בלבד, כטבעת – כי חשיבותה
36 אינה מבטיחה¹⁸ שיהודה יהיה מוכרח לקחתה בחזרה,
37 וכן איננה מספיק "אישית",
38 אלא היא בקשה – ורש"י מדגיש זאת בהוסיפו
39 "טבעת שאתה חותם בה" – לטבעת, שיהודה –
40 "שאתה"¹⁹ – חותם בה²⁰, שאותה הוא בודאי לא
41 ישאיר בידי תמר²¹.

ד.

פתילך – בגדו המיוחד של יהודה

42 לפי זה מובן גם מדוע אין רש"י יכול לפרש כאן
43 "פתילך" במשמעות של "אזור", כי לחגורה אין שום
44 חשיבות או שייכות אישית ליהודה.
45 לכן מפרש רש"י "שושיפך", ומוסיף מיד שאין
46 הכוונה לשמלה רגילה, אלא "שמלתך שאתה מתכסה
47 בה": שמלה שיהודה מתכסה בה, והרי אנשים חשובים
48 לובשים בגדים מיוחדים²², כמו "בגדי עשו בנה הגדול
49 החמודות"²³, "ויוצא העבד... ובגדים ויתן
50 לרבקה..."²⁴, וגם יהודה לבש בגד מיוחד, בהיותו
51 הגדול שבשבטים²⁵, ולפיכך היתה תמר בטוחה שבגד

1 לפי זה מתחזקת הקושיא בלאו-הכי: מדוע צריכה
2 התורה לומר "חותמך ופתילך", ולהתכוון ל"טבעת
3 שאתה חותם בה וכו'" – יכול היה להיות כתוב
4 בפירוש "טבעתך ושמלתך"¹¹, מילים הכתובות מספר
5 פעמים בתורה¹²? (ג) לפי זה היה צריך לרמוז לשמלה
6 על-ידי המילה "גדילך", שכך נקראת הציצית בפסוק
7 שאליו רומזים: גדילים... תכסה בה. (ד) ועיקר: בן
8 חמש למקרא לא למד עד עתה בכלל על מצות ציצית!
9 גם אם נאמר שהוא יודע על קיום מצות ציצית מפירוש
10 רש"י¹³ האומר שלישראל יש "טלית של ציצית", בכל
11 זאת אין מוזכר הענין של "פתיל", וכאן אין מוזכר
12 הענין של "ציצית" – וכיצד יקשר בן חמש למקרא בין
13 שני פירושים אלו? ! ואם נאמר שעל כך אין רש"י צריך
14 לספר, כי הילד עצמו לובש ציצית ואומר בקריאת-
15 שמע "פתיל תכלת", בכל זאת צריך היה רש"י¹⁴
16 להביא את הפסוק "גדילים... תכסה בה"?

ג.

תמר בקשה דוקא "טבעת שאתה חותם בה"

17 ההסבר לכך הוא: ההכרח של רש"י לפרש
18 "חותמך" שלא לפי המשמעות הפשוטה נובע מתוכן
19 הפרשה: יהודה הלך לתמנה כדי¹⁵ "לגזו צאנו", מלאכה
20 שאין צורך להשתמש בה בחותם¹⁶, ולכן קשה לפרש
21 "חותמך" כפשוטו, כי: א) לשם מה יקח עמו יהודה
22 את החותם ללא צורך? ב) כיצד יכלה תמר לדעת
23 שחותמו עמו, ולומר בפשטות שיתן לה כדבר ראשון
24 את החותם?
25 לכן מפרש רש"י כתרגום "עזקתך" – טבעת, שבה
26 יש חותם, כי נשיאת טבעת על האצבע היא נוהג רגיל,

18) ואפילו את"ל שכיון שיהודא ה' הגדול בשבטים טבעתו בדוגמת טבעת המלך (ראה פרש"י אסתר ג, יו"ד), הרי גם היא – טבעת שיש בה חותם (שם ג, יב).
19) ועפ"ז יומתק מה שלא כתב רש"י "טבעת שחותמין בו" (כברד"ק כאן), אלא (מדגיש) "טבעת שאתה חותם בה".
20) להעיר מב"מ כו, ב (מובא בצפצפ"נ – להרגצובי – עה"ת כאן) דטבעת לא משאלי אינשי.
21) ובפרט ש"יחשבה לזונה" (פסוק טו).
22) ראה גם רמב"ן כאן. ספורנו.
23) תולדות כו, טו.
24) חיי שרה כד, נג.
25) כדמובן בפרשתנו לו, כו. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 3. אבל להעיר מפרש"י לעיל (לח, א): שהוריהו אחיו מגדולתו.

11) בנוגע ל"פתיל" – תי' ברא"ם וגו"א דבזה רמזה שאין כוונתה לשמלה בכלל, אלא לבגד המיוחד שלו שע"י קיים מצות ציצית (כנ"ל בפנים), ולכן נקרא "פתיל" דוקא – ע"ש הציצית, אבל ראה בפנים (ג).
12) "שמלה" נזכר גם לעיל: נח ט, כג. וישלח לה, ב. פרשתנו לו, לד.
13) נח ט, כג.
14) ראה גם בבאר יצחק כאן.
15) פסוק יג.
16) בפס"ז כאן: "חותמך שה" חותם בו את הצאן". ועד"ז בחזקוני כאן ("לחתום הקשרים של צמר"). אבל בפשטות משתמשים ב"חותם" בשטרות ואגרות וכיו"ב (ראה רש"י תצוה כח, יא. מג"א ג, יב. ועוד).
17) משא"כ בדברים שרק "היו צריכין לו" (חזקוני ועד"ז בפס"ז כאן).

1. שני הצדדים שב"טבעת שיש בה חותם" ו. מיינה של תורה שבפירוש רש"י זה: 21
 22 "ב"טבעת שאתה חותם בה" מוזכרים לעיל שני 23
 קצוות: 24
 (א) מצד אחד, חפצה תמר בערבון זה לא מפני 25
 הטבעת, כי לה אין חשיבות וקשר דוקא ליהודה, אלא 26
 מפני החותם, המראה על חשיבות יהודה, (ב) מצד שני 27
 לא היה החותם דבר בפני עצמו, אלא חלק מן הטבעת. 28
 שני צדדים אלו מתאימים להסבר של פנימיות 29
 התורה לענין של "טבעת שיש בה חותם", וזה קשור 30
 להסבר הכללי לפי פנימיות התורה לסיבה שבגללה 31
 בקשה תמר מיהודה דוקא את שלושת הדברים הללו 32
 – "חותמך ופתילך ומטך", כפי שיוסבר להלן. 2.
 ששת הימים – טבעת; שבת – חותם
 על הפסוק³³ "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו 33
 אשר עשה" נאמר במדרש³⁴: "רבנן אמרי: משל למלך 34
 שעשו לו טבעת מה היתה חסירה – חותם. כך מה היה 35
 העולם חסר – שבת". כלומר, העולם ללא שבת הוא 36
 כ"טבעת" ללא חותם, והשבת היא ה"חותם" לטבעת. 37
 ההסבר לכך הוא³⁵: 38

1 זה²⁶ ("שאתה מתכסה בה"²⁷) בודאי ישוב יהודה 2 לקחת. 3
 3 נכשם שלמילה "מטך" מוסיפה התורה עצמה 4
 "אשר בידך", כדי להדגיש שתמר בקשה דוקא את 5
 מקלו של יהודה, שבו התבטאה גבורת יהודה²⁸. 6
 לפי זה מתורצת קושיית הרמב"ן – כיצד השאיר 7
 יהודה את בגדו אצל תמר – כי לא היה זה בגדו 8
 היחיד, אלא בגד מיוחד שלבש כסימן לחשיבותו. 9
 ה.
 פתילך – שמלה, מובן מפרש"י מפרשה קודמת 9
 ההסבר לשאלה לדעיל: כיצד טמונה במילה 10
 "פתילך" המשמעות של "שמלה", מובן מפירוש רש"י 11
 בפרשה הקודמת: 12
 על הפסוק²⁹ "נפתולי אלקים נפתלתי" אומר 13
 רש"י³⁰, של"פתיל" יש משמעות של "חבור". לכן 14
 נקראת גם שמלה שאדם מתכסה בה בשם "פתיל", כי 15
 היא קרובה ומקושרת³¹ אל האדם³². 16
 וכשם שהתורה משתמשת דוקא במילה "חותמך", 17
 כמוסבר, כך גם מדוייקת כאן המילה "פתילך", מאותה 18
 סיבה: במילה זו מובנת בקשת תמר לשמלתו של 19
 יהודה – הבגד שהוא מתכסה בו, שיש לו קשר אישי 20
 וחשיבות ליהודה.

שולל ד"פתיל" אפ"ל פירושו ל' חיבור, אלא שאי"ז פירושו כאן, וכדמוכח מזה שעה"פ (חוקת יט, טו) "צמיד פתיל" מפרש רש"י: "פתיל – לשון מחובר כו" (ג. בפי' הנ"ל (חוקת שם) מסיים רש"י: "ל' מחובר בל' עברי**" וכן נפתולי אלקים נפתלתי נתחברתי כו". וראה מפרשי רש"י לחוקת שם. ואכ"מ.

(31) להעיר ממשפטים כב, כו: שמלתו לעורו גוי. ובפירש"י: זו חלוק. (32) כ"כ גם בבאר יצחק כאן. וראה רד"ק וספורנו כאן. ומה שהקשה הרמב"ן (וראה גם בבאר יצחק) ממש"ג לקמן (פסוק כה) "והפתילים" (לשון רבים) – כבר תי' ברד"ק שם: כי השמלה כו' היו נעשים על תכנות שנים או יותר.

(33) בראשית ב, ב.

(34) ב"ר פ"י, ט.

(35) בהבא לקמן – ראה אוה"ת בראשית (כרך ג') תקיא, א. תשא ע' א'תתקנרז. ד"ה את שבתותי ה'ש"ת פ"א.

(26) עפ"ז יומתק מה שנקט רש"י לשון "שמלה", ולא "בגד" שרגיל יותר בתנ"ך (וכמו שנאמר בסיפור זה גופא (לעיל פסוק יד): ותסר בגדי גוי. ובפסוק (יט) שלאה"ז: ותלבש בגדי גוי) – כי "בגד" כולל כל מיני לבושים [וכמ"ש בבגדי כהונה (תצוה כח, ד): ואלה הבגדים גוי' מצנפת ואבנט], משא"כ "שמלה" מורה על בגד שמתעטפים בו.

(27) ע"פ המבואר בפנים – הדוספת רש"י (על לשון התרגום) "טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה", באה לתרץ למה בחרה תמר בדברים אלו דוקא (ולא המשך לפירוש התיבות "חותמך ופתילך", כפירוש המפרשים) – יומתק מה שב' הענינים מבאר רש"י בדבור אחד*, ולא כל תיבה בדיבור בפ"ע, כרגיל בכגון דא.

(28) ראה רמב"ן, בחיי וספורנו כאן.

(29) ויצא ל, ח.

(30) מפני "מנתם בן סרוק". ואף שמסיים "ואני מפרשו לשון עקש כו" – הרי: (א) מזה שמביא פי' "מנתם בן סרוק" קודם ל"ואני מפרשו", מוכח שהוא הפירוש העיקרי בפש"מ. (ב) גם הפי' "לשון עקש" אינו

(* אבל בדפוס שני דרש"י: עוקתך ושושפך. חותמך טבעת שאתה חותם בה. ופתילך ושמלתך שאתה מתכסה בה (והיוו שמעתיק עוה"פ "חותמך" ו"פתילך" כ"א בדבור בפ"ט).

** ברא"ס (וכ"ה בדפוס ראשון ושני דרש"י וברש"י כתי'): בלשון ערבי.

25 הוי' מאיר ומשפיע⁴⁴ באמצעות שם אלקים⁴⁵. ואילו
 26 בשבת נוסף "חותמו של הקדוש-ברוך-הוא אמת" –
 27 "אמת הוי' לעולם": שם הוי' משפיע בעולם כפי שהוא
 28 מצד עצמו⁴³.

29 וזה גם בהתאם להבדל בין "חותם" לבין "טבעת"
 30 בספירות⁴⁶: "חותם" הוא ספירת היסוד, ו"טבעת" –
 31 מלכות. ספירת המלכות היא השורש להנהגה טבעית,
 32 וספירת היסוד (זעיר אנפין)⁴⁷ היא שורש להנהגה נסית.

ה.

עבודה שכלית – טבעת; מסירות נפש – חותם

33 כאמור, כשם שהחותם איננו דבר בפני עצמו, אלא
 34 קשור לטבעת, ובאמצעותו ניכר שגם הטבעת שייכת
 35 ליהודה – כך גם השבת (הנס) איננה נפרדת מששת
 36 ימי-בראשית (בריאה), היא היום השביעי לאחר ששת
 37 הימים, היא משלימה את הבריאה, וכלשון חז"ל: "מה
 38 היה העולם חסר – שבת". כלומר, שלימות הטבע
 39 עצמו תלויה בהמשכה של דרגה שמעל הטבע⁴⁸ –
 40 דרגה של שם הוי', הנעלה מהעולם.

וכך גם בעבודת ה':

41 יש שני אופנים בעבודת ה': (א) עבודה שכלית
 42 על-פי טעם ודעת, שבאמצעותה מורידים לעולם אור
 43 אלקי המותאם לבריאה⁴⁹. (ב) עבודה של מסירות נפש,
 44 שלמעלה מטעם ודעת, שבאמצעותה יורד האור האלקי
 45 הנעלה מהבריאה⁴⁷ – המתבטא בהנהגה נסית⁵⁰.

1 "טבעת" היא מלשון טבע – הנהגת העולם
 2 הטבעית מאפשרת לא לראות שיש בעל-הבית לעולם,
 3 שהוא "שייך" לקדוש-ברוך-הוא.

4 שבת היא חותם, עדות וזכר למעשה בראשית,
 5 כלשון ספר החינוך³⁶, שזה קובע "בלבבנו אמונת
 6 חידוש העולם", וממילא יודעים שהעולם מתחדש
 7 בכל יום תמיד, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן
 8 בהרחבה³⁷.

9 בשמותיו של הקדוש-ברוך-הוא: "אלקים"
 10 בגימטריא "הטבע"³⁸, ו"הוי'" הוא "היה הוה ויהיה
 11 כאחד"³⁹. "חותם" הוא הגילוי של שם הוי', כפי
 12 שאומרים חז"ל⁴⁰ "חותמו של הקדוש-ברוך-הוא
 13 אמת", וכנאמר⁴¹ "אמת הוי', לעולם", והוי' הוא
 14 השורש להנהגה נסית שבה מתבטאת אמת ה', וניכר
 15 בגלוי שהקדוש-ברוך-הוא נעלה לחלוטין מן העולם.

16 בדומה למעלה של החותם הנזכרת לעיל לגבי
 17 יהודה ותמר: דוקא החותם יכול היה לשמש ערבון
 18 לתמר, כי בטבעת כשלעצמה אין ניכר הקשר לבעליה
 19 – ליהודה, ואילו החותם מוכיח את השייכות ליהודה.

20 וכאמור, זהו ההבדל בין ששת ימי בראשית לבין
 21 שבת:

22 בששת ימי בראשית נוצר העולם באמצעות שם
 23 אלקים, הנהגת הטבע. אמנם, ההתהוות נובעת משם
 24 הוי'⁴² (הוי' מלשון מהוה⁴³), אך זה באופן שבו שם

מקץ רד"ה נ"ח. קוני' עה"ח בתחילתו. ובכ"מ) – "הוא ע"י התלבשות
 בחי' הרצון בבחי' חכמה כו'" (קוני' עה"ח שם. סה"מ ה'ש"ת ע' 15.
 ובכ"מ).

והחידוש דיום השבת הוא שאור הסובב כמו שהוא מצ"ע מאיר
 באור הממלא.

45 ראה ד"ה את שבתותי שם: דההתהוות.. מהארת שם הוי'..
 חיצוני' האור.. שבא בעולם והסתר בשם אלקים ובשבת.. פנימי' האור
 כו'.

46 אוה"ת בראשית שם, וש"נ.

47 ראה יהל אור לתהלים ק, א. וש"נ. וראה גם אוה"ת חנוכה שלד,

ב.

48 ראה סידור ד"ה מזמור לתורה (מד, ב). פיה"מ (מהדו"ב) פקל"ט
 ואילך.

49 וכידוע מ"ש בכתהארז"ל (ראה סה"מ תש"ג ע' קסח. וש"נ)
 דע"י העבודה דתומ"צ ממשכים יחוד זו"נ (אור דס' השתלשלות) וע"י
 העבודה דמסנ"פ – יחוד או"א (אור חדש מעצמות או"א ס).

50 ראה אוה"ת בראשית (יט, א) מהר"ד, דע"י יחוד פנימי דאו"א
 "תתחדש בעולם הנהגה מחודשת והיא עשיית הנסים השולטים על
 הטבע".

36 מצוה לא, לב. וכ"כ במו"נ ח"ג פמ"ג.

37 שער היחוד והאמונה בתחלתו.

38 פרדס שער יב פ"ב. שעהי"ה א רפ"ו. ובש"ה (פט, א) משמע
 קצת שכי"ה בוהר.

39 זח"ג רנו, סע"ב. שעהי"ה א פ"ז (פב, א).

40 שבת נה, א. וראה לקו"ת ד"ה אלה מסעי (צא, ד) וביאורו (צג,
 ב ואילך).

41 תהלים קיז, ב – וראה לקו"ת רד"ה ביום השמע"צ (השלישי).

וראה רש"י וארא ו, ג (הובא באוה"ת בראשית שם): לא נכרתי להם
 במדת אמתית שלי.. שמי ה'.

42 ולמעלה יותר, כידוע דעיקר ההתהוות הוא בכח הסובב דוקא
 (תו"א מג"א ד"ה יביאו לכוז מלכות (צ, ב). ד"ה ביום השמע"צ (נרפס
 באוה"ת שמע"צ ע' א' תשעט ואילך). ובארוכה – ד"ה לכל תכלה תרנ"ט.
 ובכ"מ).

43 ראה זהר שם. פרדס ש"א פ"ט. שעהי"ה א פ"ד. ועוד.

44 וכן ההתהוות מאור הסובב הוא מה ש"נמשך ומאיר בממכ"ע..
 שאור הסובב נותן בו כח ועוז כו'" (תו"א מג"א צב, ד. דרמ"צ סא ב
 ובארוכה – ד"ה לכל תכלה שם. ובכ"מ).

וגם ה"צורה" שבנבראים דרשו מתפץ הוי' – אור הסובב (תו"א

- 1 שלימות העבודה שעל-פי טעם ודעת נגרמת רק
2 כאשר היא מלווה בעבודה של מסירות נפש⁵¹.
- 3
4
5
6 כתוב בספרים⁵², שתמר היא בבחינת מלכות. לכן
7 היא בקשה את "חותמך ופתילך ומטך" – דברים שהם
8 כנגד שלוש הספירות: יסוד (חותמך), נצח (פתילך),
9 הוד (מטך)⁵³. בכך היא רצתה לגרום לחיבור הספירות
10 הנעלות ממלכות עם ספירת המלכות⁵⁴, ובלשון
11 החסידות: בנין המלכות.
- 12 כך נולד על-ידי "מעשה יהודה ותמר" "פרץ",
13 שממנה יצאה מלכות בית דוד⁵⁵ עד משיח⁵⁶ – כלומר,
14 "בנין המלכות" שיהיה לעתיד לבוא בשלימותו, התחיל
15 מיהודה ותמר.
- 16 יש לומר, שזהו ההסבר הפנימי לכך שרש"י מפרש
17 ש"חותמך" – זהו "טבעת" עם חותם, כי חותם וטבעת
18 זהו הענין של יסוד ומלכות. יוצא, איפוא, שהענין של
19 חותם וטבעת מתאים⁵⁷ לתוכן הכללי של מעשה יהודה
20 ותמר: בנין המלכות הוא "המשכת" דרגה של חותם
- 21 (יסוד) בתוך הדרגה של טבעת (מלכות).
- י.
- קדושין בטבעת – חיבור איין-סוף עם העולם
- 22 לפי זה אפשר להסביר גם את דברי רבותינו בעלי
23 התוספות⁵⁸ (על "חותמך"), ש"קדשה בטבעת": כאשר
24 נתן יהודה לתמר את החותם (טבעת) הוא קדשה, ומכך
25 נובע המנהג⁵⁹ לקדש על-ידי טבעת.
- 26 לכאורה: צריך להבין: מהו הקשר בין קדושין לבין
27 טבעת, שבגללו נהוג⁵⁷ לקדש בטבעת? וכן: מזה
28 שהתורה רומזת לענין של קדושין בטבעת דוקא בקדושי
29 יהודה ותמר, מובן שיש קשר משמעותי ביניהם.
- 30 ההסבר לכך הוא: ידוע⁶⁰ שגילוי כח האיין-סוף
31 בעולם מתבטא בענין הנישואין, שהוא בנין עדי עד –
32 איין-סוף. כלומר, ענין הנישואין דומה לחיבור שבין
33 חותם (נס) לטבעת⁶¹ (טבע): גילוי כח האיין-סוף
34 בעולם עצמו.
- 35 ומכיון ש"בנין המלכות" האמיתי והמושלם, חיבור
36 של איין-סוף עם העולם (נס וטבע, יסוד ומלכות),
37 שיהיה לעתיד-לבוא התחיל מקדושי יהודה ותמר,
38 כדלעיל – ולכן דוקא בהם נרמז ענין הקדושין על-ידי
39 טבעת.
- (מושיחת ש"פ וישב תשל"ג; תשט"ו)

59 ראה רמ"א אבה"ע ר"ס כז: נוהגין לקדש בטבעת ויש להם טעם בתקוני הזהר. ראה תקו"ז ת"ה ות"י. ובס' אוצר חילוף מנהגים בין בני כבל לבני א"י (הובא גם ביש"ש ב"ק בסופה) דמנהג א"י לקדש בטבעת משא"כ בבבל.

60 ראה לקו"ת שה"ש מ, א. ד"ה כל הנהנה תרנ"ב. ובארוכה – המשך שמח תשמח ע' 93 ואילך.

61 לכאור' עפ"ז למה מנהגינו לקדש (ודוקא) בטבעת בלי חותם. הטעם ע"פ נגלה י"ל שהוא ע"ד שנהגו שלא לקדש בטבעת שיש בה אבן (שו"ע אה"ע סל"א ס"ב. וראה שו"ת צ"צ חאה"ע סקי"א). ואולי אפשר לבאר ע"פ מה שמסיים באוה"ת בראשית (שבהערה 33) מלקו"ת דטבעת קדושין הוא בחי' מקיף, וע"פ הנ"ל בפנים – הרי חותם הוא המשכה בפנימיות (וזה בא רק לאחר הקידושין והברכות וכו'. ובכללות יהי' זה – לעת"ל (שמו"ר ספט"ו)).

51 ראה עד"ז קוני' עה"ח פ"ז ואילך – לענין העבודה דיחוד ויחודות.

52 ראה לקו"ת להאריז"ל פרשתנו, סוד תמר: "תמר שם אדני...". וראה זח"ג עב, א.

53 זח"ג שם. הגהות הרח"ו (והובא במק"מ) שם. הובא באו"ת להה"מ סוף פרשתנו. אוה"ת חנוכה (שכב, ב). רד"ה ויגש תרכ"ז, תרע"ט.

54 זהר שם. וראה אוה"ת פרשתנו (כרך ו') תתרוצו, א.

55 סוף מגילת רות.

56 ראה ב"ר פפ"ה, יד וברש"י שם.

57 ולהעיר שבאוה"ת בראשית (שבהערה 33) מביא פי' הרח"ו (ד"חותמך יסוד פתילך ומטך נו"ה") לענין חותם וטבעת, עיי"ש.

58 וכ"ה בתוספות – הדר זקנים. מושב זקנים עה"ת. ובריב"א כאן (בפי' הא'): שקדשה במשכון שנתן לה החותמת והפתילים והמטה.

ילקוט לוי יצחק על התורה

חודש טבת

ביאור מאחז"ל (מגילה יג, א) "ותלקח אסתר אל המלך...
בחדש העשירי הוא חדש טבת – ירח שהגוף נהנה מן הגוף.

אמר רב חסדא² ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חודש טבת (אסתר ב, טז), ירח שנהנה גוף מן הגוף.

מגילה יג, א

שהגוף נהנה מן הגוף, מפני הצינה, והעיד לך הכתוב שהיו מתכונן מן השמים לחבבה על בעלה.

רש"י

וצ"ל מהו"ע זה³ למעלה.

והענין הוא, כי הנה ידוע שאסתר⁴ רומז על מלכות⁵ הנקראת⁶ שושנה מספר⁷ אסתר, והוא שם אדני⁸ דמלכות

(1) מבאר כאן כמה שאלות, והם:

- (א) מה הטעם דללקוח אסתר לאחשורוש בחדש העשירי דוקא?
- (ב) מה הטעם דהפסוק מדגיש "בחדש העשירי הוא חודש טבת", מה הקשר במיוחד לחדש "טבת"?
- (ג) מהו הפי' (בפנימיות) "שהגוף נהנה מן הגוף"?
- (ד) למה דרש זה "ח' חסדא" דוקא?

ויבאר בפנים.

(2) כך היא הגירסה בילקוט שמעוני אסתר סי' טז. ובעין יעקב.

(3) ראה לקוטי שיחות חלק טו ע' 382 ואילך. ובהערות שם.

(4) מבאר ד"אסתר" מרמז לבחי' מלכות מצד כמה טעמים, והם:

(א) אסתר בגי' שושנה בחי' מלכות.

(ב) אסתר מלשון הסתרה בחי' מלכות.

(ג) אסתר בגי' שם אדני מלא בהסרת י' – בחי' מלכות.

(ד) אסתר מלך על קב"ז מדינות בגי' אדני (דמלכות) ברבוע ע"ה.

(5) ראה דרך מצותיך קנט, א-ב. לקו"ש חט"ז סוף עמוד 357 ובהנסמן שם

(6) ראה אור התורה מגלת אסתר (הוצאת תש"נ) עמוד כז. סה"מ ה'תשל"ז עמוד קכח ואילך. תורת מנחם התועדויות ה'תשנ"ב ח"ב עמוד 185.

(7) "שושנה" (בגי' 661), וכן אסתר. ראה פרי עין חיים שער הפורים פרק ו'. אור התורה פרשת ראה עמוד תת-א.

(8) אדני דמלכות: ראה תניא שער היחוד והאמונה פרק ז' וז"ל: ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פי' עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים זורים ורחוקים

מלא בהסרת י', והוא מה ששם אדני דמלכות מסתתר בבי"ע, שזהו פירוש אסתר⁹ מלשון הסתרה, ועיין בריש הקדמת הזהר ע"פ כשושנה בין החוחים, ובמקדש מלך ובביאורי¹¹ הזהר, שם, ואסתר נכנסה למלך על קב"ז מדינות מפני שהיא בת בתו של שרה שחיתה קב"ז שנים כדרז"ל¹²,

ממעלת המלך, כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם, וכן אפילו על שרים לבדם, רק ברוב עם דווקא הדרת מלך, ושם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ, ונמצא כי מדה זו ושם זה הן המהוין ומקיימין העולם להיות עולם כמות שהוא עכשיו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו, ע"ש.

ראה ג"כ לקוטי שיחות חלק יח ע' 172 ואילך.

(9) פירוש: אדני במלואו הוא, אל"ף (111) + דל"ת (434) + נו"ן (106) + יו"ד (20) = 671. "אסתר" (וכן "שושנה") בגי' 661, נמצא "אסתר" בגי' שם "אדני" במלואו חסר י' (10), וחסר האותיות "וד" (10) דמילוי ה"יוד" כדלקמן.

ראה גם ספר המאמרים – תורת שמואל תרכ"ו עמוד קסח. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קנט וז"ל: באסתר הרומזת על מל' שיורדת ומסתתרת בבריאה חסר בה י' שאז חסר ממנו אור האצ"י בחי' חכמה י' שבאצ"י, והוא, כי שם אד' דמל' כשהוא במלואו באצ"י הוא מספר תרע"א, ובאסתר שזהו בחי' מל' כמו שמסתתרת בבריאה חסר י' למספר תרע"א והוא י' אד' עכ"ל. עיי"ש גם ע' קסט.

(10) ראה חולין קלט, ב: אסתר מן התורה מנין שנא' (דברים לא, יח) ואני הסתר אסתר פני ביום ההוא וגו'. וראה אור התורה מגלת אסתר (הוצאת תש"נ) עמוד טז וז"ל: ואפשר לומר כי במלכות דאצילות יש שני מדרגות, הא' כשהיא באצילות, הב' כשהיא יורדת לבי"ע וכמ"ש (בלקו"ת שיר השירים ח, א) בביאור ע"פ שחורה אני ונאווה, והוה ענין הדסה היא אסתר, אשר הדסה היינו כשמויחדת עם ז"א בעלה חג"ת דאצילות, היא אסתר כשיורדת לבי"ע כשושנה בין החוחים ע"ש.

(11) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי [קה"ת ה'תשע"ה] ג, סע"א ואילך וז"ל: להבין מאמר הזהר בהקדמת בראשית בהתחלתו, פתח בי חזקיה כשושנה בין החוחים כו' מה שושנה אית בה סומק וחורר אוף כנסת ישראל אית בה דין ורחמי. הנה ידוע דשושנה הגשמית יש בה גוונין כמ"כ מל' דאצ"י המסתתרת בבי"ע יש בה דין ורחמי... ומה שושנה שבין החוחים הוא הסתר והעלם המל' בנבראים שנקראים חוחים היא בבחי' חורר וסומק פי' בהתכללות מחסד וגבורה, כמו כן כנסת ישראל דלעילא פנימיות המל' אית בה דין ורחמי. עיין שם כל הביאור.

(12) ראה בראשית רבה פרשה נח, ג: רבי עקיבא היה יושב ודורש, והצבור מתנמנם, בקש לעוררו, אמר, מה ראתה אסתר שתמלך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה ק' וכ' זו, ותמלך על ק' וכ' זו מדינות עיי"ש.

מ"ה ב"ן, שע"ז רומז ג"כ האות ט', היינו שם ב"ן שבו יש רק ט' אותיות.²²

אך מה שטבת²³ הוא חדש ה' הוא ו"ד, היינו ו' חדשים דקיץ מניסן עד תשרי, וד' חדשי החורף מתשרי עד טבת, זהו שבחדש הזה דוקא נלקחה אל המלך, והוא מה שנשלם לה האותיות ו"ד דמלוי ה' דאדנ"י החסרים למספרה עצמה, ואז הגוף דוקא נהנה מן הגוף,

כי הרי מה שנעשה ב' גופים בז"א ומלכות, בז"א בפ"ע ובמלכות בפ"ע, הנה זהו מצד הנסירה דזו"ן, ונמשך גם גבורות קשות, ועיין בשער הזיווגים²⁴ פ"ו, (וכמ"ש בכמ"א בענין משמרת בית בלגה, ובענין השסועה שיש לה ב' גבין וב' שדראות). וענין המיתוק דהגבורות שהוא שהגוף ינה מן הגוף, והיינו מה שהגוף דהמלך והמלכה אסתר, שרומז על זו"ן ינה זה מזה. היינו, כי ע"י הנסירה הרי נעשו הגופות מלאים גבורות ודינים. והעיקר הוא הגוף דמלכות, שהוא נתמלא מגבורות, וזהו שהמכוון בהגוף נהנה מהגוף, הוא גוף דהמלך מגופה דאסתר, וכמובן.

ומ"מ גוף היחוד הוא ע"י חסדים, זהו שבעל המימרא הוא רב חסדא דוקא, בחי' חסדים.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רמט ואילך

זה רומז ג"כ על שם אדנ"י¹³, שברבוע הוא קכ"ו ועם הכולל קכ"ז. ועיין בלקוטי תורה מהאריז"ל פ' חיי"א שרה.

ומפני שבאסתר חסר מספר י' להשלמת שם אדנ"י מלא, שהם האותיות ו"ד דמלוי ה' דאדנ"י, הנה שישלם לאסתר דמלכות האותיות ו"ד דמלוי ה' דאדנ"י, ה' זה בחדש העשירי טבת¹⁵ דוקא. החדש העשירי בכלל רומז על מלכות ספירה ה', הנבנית מהט' ספירות הקודמים¹⁶ חח"ן בג"ה דת"י, וכמו הט'¹⁷ ברכות, הט' תקיעות דר"ה, שאז הוא בנין המלכות, זהו טבת ט'¹⁸ בת, בת¹⁹ קאי על מלכות כידוע הנבנית מט' ספירות הקודמים לה.

גם תקופת טבת היא התקופה הד' (כי התחלתם הוא מניסן) היינו בחי' מלכות שהיא בחי' רביעית האות הרביעי²⁰ שבשם הוי', וכן השם הד' מהד' שמות²¹ ע"ב ס"ג

(13) אדנ"י ברבוע הוא: א' (1) + א"ד (5) + אד"נ (55) + אדנ"י (65) = 126, ועם הכולל – קכ"ז, 127.

(14) וז"ל: "ותמת שרה בקרית ארבע, הנה שרה סוד המלכות והנה הכתר של המלכות הוא שם אדני ברבוע כמ"ש בדרושים, והנה שם ד' מציאות [א' א"ד אד"נ אדנ"י] וזהו בקרית ארבע, אמנם עם היות ד' צרופים הכל א' וחיבור א' וזהו חברון לכן תמצא שהיתה קכ"ז נגד שם הנ"ל שעולה עם הכולל קכ"ז" עי"ש.

(15) מבאר כאן "ששה" ביאורים במה שהי' "בחדש העשירי הוא חודש טבת", כדי שיהי' בנין מלכות – אסתר ובנ"י, והם:

- א) "חודש העשירי" – רמז לבחי' מלכות.
- ב) חודש "טבת" נוט" ט – בת, בת בחי' מלכות הנבנית ע"י ט' ספירות.
- ג) טבת נוט" ט – בת, מספר ט' מרמז לבחי' ב"ן, ט' אותיות – מלכות.
- ד) תקופת טבת היא התקופה הד' – בחי' מלכות.
- ה) חודש טבת הוא רמז לאותיות ו"ד, הנחסר מהמילוי של אדנ"י – מלכות.

ו) בהמשך לאות ה', ואז אדנ"י (מלכות) ברבוע עם הכולל הוא קכ"ז, כנגד קכ"ז מדינות שאסתר מלכה.

(16) ר"ת: חכמה, חסד, נצח, בינה, גבורה, הוד, דעת, תפארת, יסוד. הג' קווין כידוע דימין שמאל ואמצע. ראה תורה אור פרשת תולדות יט, א ואילך.

(17) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סימן סד סוף הערה 7.

(18) מבאר דחודש טבת מרמז על ספירת המלכות, הן מצד שהוא החודש ה"עשירי", ומלכות הוא ספירה העשירי (וכן מרומז באופן קביעות החדשים כדלקמן), והן מצד האותיות "טבת" מרומז "מלכות", שהוא נוט" ט-בת, הט' ספירות הבונה את ה"בת" – מלכות. וכן "ט" מרמז לבחי' שם ב"ן דמלכות.

(19) ראה תורה אור, לז, ד, לה, א. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד עמוד קפה. לעיל סי' ג.

(20) ראה תניא – אגרת התשובה פרק ד.

(21) שמות ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן. פירוש:

שם ע"ב: יו"ד, ה"י, ו"ו, ה"י (72) – עשר אותיות.

שם ס"ג: יו"ד, ה"י, ו"ו, ה"י (63) – עשר אותיות.

שם מ"ה: יו"ד, ה"א, ו"א, ה"א (45) – עשר אותיות.

שם ב"ן: יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה (52) – תשע אותיות.

בביאור השמות והצירופים, ראה: מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים כרך א עמוד קפב ואילך. אור התורה ענינים עמוד רמ ואילך.

ומבואר, דשם ע"ב הוא בחכמה, שם ס"ג בבינה (השכל), שם מ"ה ז"א (המדות), ושם ב"ן הוא מלכות (הדיבור ומעשה).

(22) "מושא" כ בהג' שמות הקודמים ע"ב ס"ג מ"ה שבדכורא, פני"ס א, יש בכ"א מהם י' אותיות. שבכ"ה הוא ל' אותיות, יוסף ה' בן ל' כשנתעלה לגדולה. והוא ההפרש בין בולי לבוטי בגיטין בפ' השולח, שבבולי הוא ל' ובבוטי ט'. בולי הוא עשירים מהג' שמות הקודמים, (והוא התלחא עתירי שהיו בירושלים, בפ' הניזקין) ובוטי הם עניים היינו מל' הנקראת עני". (לקוטי לוי יצחק כאן). ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג ס' סד.

(* פירוש: ע"ב ס"ג מ"ה בגי' פני"ס. ראה לקמן סי' קא.

(23) פירוש: מבאר דהקשר למלכות אסתר על קכ"ז מדינות לחודש טבת, הוא, הן מצד שהוא חודש "העשירי" בחי' מלכות, והן באופן קביעות החדשים, להשלים המספר עשר (10) לאדנ"י מלא.

(24) שער טו.

ילקוט גאולה ומשיח

שם אדנ"י ועתיד להתגלות משיח בן יוסף, משיח בן דוד, ונרמז ואביו שמר את, ס"ת רות, שהוא המילוי של שם אדנ"י שהוא המלוכה.

מהר"ש מבעלזא

לז, ב – ועתה לכו ונהרגו ונשלכו באחד הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתו ונראה מה יהיו חלומותיו

ג. ונראה מה יהיו חלומותיו. תמה במדרש אם יהרגוהו איך יתקיימו חלומותיו, ולכך דרשו שרוח הקודש צוח כן נראה דברי מי יקום. ובדרך פשוט יש לומר כי כבר הקשו בממ"נ אם חשבו השבטים חלום של יוסף להבל מה זו קנאה ואם חשבוהו לחלום של אמת מה יועיל תחבולה, אבל אמרו ואביו שמר את הדבר שחשב שהגיע תחיית המתים בימיו ויהי' אמו חי כן הוא במדרש, וחשבו השבטים גם על יוסף כן שיהרגו אותו כראוי כי משיח בן יוסף יהרג ואח"כ יהי' חי בתחיית המתים וימלוך, וכך חשבו על יוסף בעצמו ששם יהרגוהו ואח"כ יהי' בתחיית המתים ואז יתקיימו חלומותיו והי' טעמם כי אחר התחי' יפסק ממנו זוהמת היצר הרע ולא יצוץ זדון ירבעם ויחלש כחו, וזה הי' ענינם באמת והכל לטובה יחשבו שאז הכל כמו לעתיד לבא.

תפארת יהונתן'

לח, יא – ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן אמות גם הוא כאחיו ותלך תמר ותשב בית אביה

ד. ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני. הה"ק ר' יצחק מראדוויל אמר, כי אביו הה"ק רי"מ [ר' יחיאל מיכל, המגיד מזלאטשוב] זצ"ל"ה נראה לו בחלום בעת שינת הצהרים של שבת ואמר לו, האם ידעת בני חביבי את ביאור הכתוב, וענה ואמר: לא ידעתי פירושו, וביאר לו בהקיצין: ויאמר יהודה, הוא הקב"ה, שם בן ארבע אותיות, לתמר כלתו, הוא כנסת ישראל (זוה"ק), שבי אלמנה בית אביך, היינו להיות ישראל בגלות, עד כי יגדל שלה"ה ר"ת המחזיר שכינתו לציון וסופי תיבות של שלה"ה הוא יתגדל ויתקדש שמייה, ודפח"ח (ספר שמועות טובות, שאמר לו זאת המופלג הישיש מו"ה צבי הירש, אשר שמע אלה הדברים מפיו הקדוש זי"ע).

מים רבים עמוד קד

לז, יג – ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני

א. ברבות פרשת וישב איתא ע"פ אחיך רועים בשכם, אבל לעתיד לבוא כתיב לדור ודור ישבחוך כו' לא ימוש לעולם ועד, ואין לו הבנה פשוטה לכאורה, אך הנה איתא בספרי קבלה ומהם במאו"א שהטעם שישעי' ראה ששה כנפיים כמו"ש ששה כנפיים לא' מהם שתים כו' ויחזקאל לא ראה אלא ד' כנפיים כמו"ש וארבעה כנפיים לא' מהם, לפי שישעי' הי' קודם הגולה לפיכך ראה שש כנפיים, ויחזקאל הי' בתוך הגולה כמו"ש ואני בתוך הגולה לפיכך לא ראה אלא ד' כנפיים ואיתא בכתבי הארזי"ל ששה תיבות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הם כנגד ו' גדפין וב' תיבין לעולם ועד כנגד גדפי הרגל כו' ע"ש ומובן ממילא שעתה בזמן הגלות שחסר ב' גדפין חסר ג"כ ב' תיבין לעולם ועד, ועוד עי' בתניא.

ובזה יובן כוונת הרבות שכתב והנה אחיך רועים חסר ו" הפי' בזמן שישראל שרוים בצער בגלות בשכ"ם ר"ת בשכ"מ כנגד ד' גדפין וב' תיבין חסר, והפי' שהנה ידוע דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יהודא תתאה והיינו בחי' ביטול חיצוניות (עיין בד"ה להבין הקושיא הנזכר בתחלת ספר התניא) ובזמן הגלות אין הביטול בשלימות אבל לעתיד לבוא כתיב לדור ודור כו' לא ימוש לעולם ועד היינו ב' תיבין כנגד ב' גדפין, והיינו שיהי' הביטול בשלימות והיינו באלף השביעי בחי' גן עדן התחתון אבל באלף השמיני יהי' ביטול פנימי במתיקות התענוגים הדר מלך הח' כתיב חכמה והוא ענין בחי' ראי' כו' וד"ל.

אור התורה עמוד תתלה

לז, יז – ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר

ב. ואביו שמר את הדבר. יאמר כתיב "ואת דבר המלוכה" (שמואל-א י, י) זו הכוונה של "ואביו שמר את הדבר", ששמר את המלוכה של יוסף. עוד אפשר לרמוז ידוע שהשורש של מלוכה הוא מלכות בית דוד, ולכך השם אדנ"י שהוא מדת מלכות במילואו מספרו תרע"א (אלף, דלת, נון, יוד, זהו תרע"א. לף. לת. ון, וד, זהו רות), על שער מתרגם התרגום תר"ע ומרמז שמלכות בית דוד הוא השורש והשער של כל המלכות, והמילוי של אדנ"י מספרו רו"ת לרמז שמלכות בית דוד יצאה מרו"ת, ויוסף שהי' התחלה וראשית של מלכות ישראל נכלל בו גם הכח של מלכות בית דוד, והוא עתיד להיות בסוף של

(1) ר' יונתן אייבשיץ ז"ל.

חומש יומי

פרשת וישב

~ יום ראשון י"ז כסלו ~

לו (א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: א ויתייב יעקב בארעא תותבות אבוהי בארעא דכנען:

למרגלית שנפלה בין החול, אדם מממשמש בחול וכברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה, הוא משליך את הצורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר: 'וישב יעקב', הפשתני הזה, נכנסו גמלי טעונים פשתן, הפחמי תמה: 'אנה יבנס כל הפשתן הזה? הנה פקח אחד משיב לו: 'ניצוץ אחד יוצא מפתח שלך, ששורף את בלוי', כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: 'מי יכל לכבש את בלוי? מה כתיב למטה? 'אלה תלדות יעקב, יוסף', וכתוב: 'והנה בית יעקב אש, ובית יוסף להבה ובית עשו לקש', ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את בלם, ברש"י (שן).

כ"ט < וישב יעקב וגו' > אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחסובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורי, פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארבה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חסובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אמה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד את פלוני, וכשפא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל

ב אליו תולדת יעקב יוסף בר שבע עשרי שנין (כד) הנה רעי עם אחוהי בענא והוא מרבי עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי אבוהי ואיתי יוסף ות דבהון בישא לנת אבוהון:

(ב) אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם:

אמר הקדוש ברוך הוא: 'לא דינן לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא מבקשים לישוב בשלונה בעולם הזה?'. והוא נער. שהיה עושה מעשה נערו: מתקן בשערו, מממשש בעיניו, כרי שיהיה נראה יפה. את בני בלהה. פלומר, ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותו והוא מקרבן. את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה, היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן 'עבדים', וחסודים על העריות. ובשלישתן לקה: על אבר מן החי: 'וישחטו שעיר עזים' במכירתו ולא אכלוהו חי, ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם 'עבדים': 'לעבד נמכר יוסף', ועל העריות שספר

כ"ט < אלה תולדות יעקב > ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב. סבה ראשונה: 'יוסף בן שבע עשרה וגו'', על ידי זה נתגלגלו ונרדו למצרים, זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא, להיות 'דבר דבור על אפניו'. ומדרש אנדה דורש: תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים: אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בבראשית רבה. ועוד נדרש בו: 'וישב', בקש יעקב לישוב בשלונה, קפץ עליו רגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישוב בשלונה,

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(א) וישב. הזכיר שאלופי עשו ישבו בהר שעיר, ויעקב ישב בארץ הנבקרת. והטעם אלה תולדות יעקב, אלו המאנעות שארעו לו, והמקרים שפאו עליו, מגזרת מה ילד יום: תורה ב

שיעור יומי ליום ראשון י"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לז – פרשת וישב עט
 עֲלֵיהֶם: וַתֵּשֶׂא אִשְׁתְּ אֲדֹנָיו וַגּוֹ'. דְּבַתָּם • כָּל לְשׁוֹן דְּבַה פּרָלִי"ץ בְּלַע"ז, כָּל מַה שֶּׁהִיָּה יְכַל לְדַבֵּר בְּהֶם

~ נקודות משיחות קודש ~

גלות מצרים ולהעניש את יעקב, די בעצם הפרידה בין יעקב ליוסף, ולא היה צורך שיעקב לא ידע במשך כל התקופה אם בנו חי. ותוספת צער זו (רגזו של יוסף) באה לו מצד רצונו לשבת בשלחה.
 (לקוטי שיחות כרך ל עמ' 177)

קפץ עליו רגזו של יוסף (רש"י לו. ב) לכאורה, איך אפשר לומר שסבת רגזו של יוסף היא רצונו של יעקב לישוב בשלחה – והרי ורידתו של יוסף למצרים היתה הכרחית, כדי שתתקיים גלות מצרים. זאת ועוד: יעקב הרי נענש בפרידה מיוסף על שלא כבד את אביו במשך כ"ב שנה. וגם לומר, שקדי לאפשר

(ג) וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זִקְנִים הוּא לֹא וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתֵנֶת פָּסִים:

וכמו "כתנת הפסים" דתמר ואמנון. ומדרש אגדה: על שם צרותיו: שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדנינים.

כ"ג • בֶּן־זִקְנִים • שְׂנוּלֵד לוֹ לַעַת זִקְנָתוֹ. וְאוּנְקָלוּס תַּרְגָּם: 'בר חכים הוא לה', כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר: שהיה זיו איקונין שלו דומה לו. פסים • (שבת ט) 'לשון כלי מילת, כמו: "כרפס ותכלת",

(ד) וַיֵּרְאוּ אָחָיו כִּי־אֵתוֹ אָהָב אֲבִיהֶם מִכָּל־אָחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֹם:

ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וסנו ויהי ולא צבן למללא עמה לשלם:

כ"ד • וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֹם • מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפה ואחת בלב. דברו • לדבר עמו.

(ה) וַיַּחְלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּיד לְאָחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנֹא אֹתוֹ:

ה החלם יוסף חלמא וחוי לאחיה ואוספו עוד סנו יתה:

ה החלם יוסף חלום. ויחלם עוד חלום אחר (לו. ה) בפתרון חלומות פרעה, אמר יוסף "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים, כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו". והקשה בקונני, "והלא חלומותיו של יוסף עצמו נשנו, ולא נתקמו עד לאחר עשרים ושנים שנה"? וכן הקשו גם בריב"א וברשב"ם. ותרצו באופנים שונים.

~ נקודות משיחות קודש ~

חלומותיו של יוסף

וגם לבאר בפשטות: שני חלומותיו של פרעה הראו על אותו מארע, ומילא זה ששנה החלום פעמים, הוי סימן שהמארע יתקיים במהירות. מה שאין כן חלומותיו של יוסף, רמזו לשני מארעות שונים. החלום הראשון בו השתחוו רק אלומותיהם של אחיו לאלומת יוסף, רמז לזמן בו השבטים בלבד השתחוו אל יוסף, לפני שהגיעו יעקב ובניו ביתו למצרים. והחלום השני בו גם השמש

ויחלם יוסף חלום. . ויחלם עוד חלום אחר (לו. ה) בפתרון חלומות פרעה, אמר יוסף "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים, כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו". והקשה בקונני, "והלא חלומותיו של יוסף עצמו נשנו, ולא נתקמו עד לאחר עשרים ושנים שנה"? וכן הקשו גם בריב"א וברשב"ם. ותרצו באופנים שונים.

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

אחיו בני הגבירה לא היה דבר רע. וזאת היא דבתם רעה. וטעם אבר מן החי, דרש הוא, כי הכתוב לא הזכיר מאחיו חוץ מגני השפחות: תורה ג
 (ג) כי בן זקנים הוא. כמשמעו, כי הולידו והוא בן תשעים ואחת שנה. גם בן אחיו בנימין קראו וילד זקונים, ואחר אלה שניהם, לא נולד לו: פסים
 כתנת מרקמת. פסים כמו פס, ידא בלשון ארמית: תורה ד
 (ד) דברו. כמו דבר לו: לשלום. אפילו לשלום: תורה ה

ועל-פי-זה נמצא שהחלום לא נשנה פעמים, אלא היו שני חלומות שונים, ואין כאן סימן שיתקדמו במהירות.
(על-פי שיחת מוצאי ואת חנוכה תשמ"א - מתוך 'לקראת שבת')

והירח (נוסף ל"א הכוכבים) השתחוו ליוסף, רמו לזמן שגם יצאק ובלקה השתחוו ליוסף.

וַיֹּאמֶר לְהוֹן שָׁמְעוּ כַעַן חֲלָמָא הַדִּין דִּי חֲלָמָתִי:

(ו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּנָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלָמְתִי:

ז והא אנהנא מאסרין אכרן בגו חקלא והא קמת אסרתי ואף אודקפת והא מסתחרן אסרתכוז וסגדן לאסרתי:

(ז) וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי וְגַם-נִצָּבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלֵמְתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּיֵן לְאֲלֵמְתִי:

משנה: וְהֵאֱלֹמֹת נוטל ומכריז. קמה אֲלֵמְתִי • נזקפה. וְגַם-נִצָּבָה • לעמד על עמדה בזקיפה.

כ"ט • מאֲלֵמִים אֲלֵמִים • כתרגומו: 'מאסרין אסרן' עמרין, וכן: (תהלים קכו) "נשא אֲלֵמְתִיו", וכמוהו בלשון

ח וַיֹּאמְרוּ לֵה אַחֹהִי הַמֶּלֶךְ הַמְּלֹכוֹ אַתְּ מְדַמִּי לְמֶמְלֶכֶךְ עֲלֵנָא או שולטן את סביר למשלט בנא ואוסיפו עוד סנו יתה על חלמוהי ועל פתגמוהי:

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תְּמַשֵּׁל בָּנוּ וַיֹּסֶפוּ עוֹד שֵׁנָא אֲתוֹ עַל-חֲלָמְתִי וְעַל-דְּבָרָיו:

כ"ט • ועל-דבריו • על דבתם רצה שהיה מביא לאביהם.

ט וחלם עוד חלמא אחרנא ואשתעי יתה לאחיהי וַיֹּאמֶר הָא חֲלָמָתִי חֲלָמָא עוֹד וְהָא שְׁמָשָׁא וְסִהְרָא וְחַד עֶשֶׂר כּוֹכְבֵי סַגְדָן לִי:

(ט) וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיֹּסֶפֶר אֲתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלָמְתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשְּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכְבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

י ואשתעי לאביהי ולאחיהי ונזף בה אביהי וַיֹּאמֶר לֵה מָה חֲלָמָא הַדִּין דִּי חֲלָמְתָא הַמִּיתָא גִיתִי אָנָא וְאִמָּךְ וְאָחִיךְ לְמִסְגַּד לָךְ עַל אַרְעָא:

(י) וַיֹּסֶפֶר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו וַיַּגְעֲרֻבוּ אִבּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמָּךְ וְאָחִיךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אַרְצָה:

מכאן: 'שאיין חלום בלא דברים בטלים'. ויצאק נתפנן להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו: "הבוא נבוא וגו'", כשם שאי אפשר באמך, כך השאר הוא בטל (כ"ח).

כ"ט • וַיֹּסֶפֶר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו • לאחר שספר אותו לאחיו, חזר וספרו לאביו בפניהם. וַיַּגְעֲרֻבוּ • לפי שהיה מטיל שנאה עליו. הַבּוֹא נְבוֹא • 'והלא אמך כבר מתה'? (כ"ח) והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלקה, שגדלתו כאמו (כ"ח). וַרְבּוּתֵינוּ לְמָדוּ:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כמו הנני גוער לכם את הירע. או הוא על דרך משל שיגער בנרע ויפחד ולא יעלה: אני ואמך. על בלקה שפחת אמו שגדלה אותו: תורה יא

אנהנו נשימך מלך, או אתה תמשל בנו בחזקה: תורה ט
(י) ויגער בו אביו. גערה עם ב"ת דרך קלון. ובלא ב"ת לשון השחתה.

(ז) מאֲלֵמִים. מגזרת אֲלֵמִים. וְנִמְצָא בלשון נקבה, נושא אֲלֵמֹתִי: תִסְבִּינָה. מפעלי הפעל. וְדַגְשׁוֹת הַבִּי"ת, לְבַלַע הַבִּי"ת: תורה ח
(ח) הַמֶּלֶךְ תְּמַלֵּךְ או מְשׁוֹל תְּמַשֵּׁל.

שיעור יומי ליום שני י"ח כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לז - פרשת וישב פא

(יא) וַיִּקְנְאוּ־בּוֹ אָחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר: יא וַיִּקְנְאוּ בּוֹ בְּהָ אַחוּהִי וְאָבִיהִי נָטַר יָת פִּתְגָמָא:

כ"ט - שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר • הָיָה מִמֵּתִין וּמִצָּפָה מִתִּי יָבֵא, וְכֵן: (ישעיה כו) "שָׁמַר אֲמָנִים", וְכֵן: (איוב יד) "לֹא־תִשְׁמַר עַל־חַטָּאתִי", לֹא תִמָּתִין.

~ יום שני י"ח כסלו ~

(יב) וַיִּלְכוּ אָחָיו לְרַעוֹת אֶת־צֵאן אֲבֵיהֶם בְּשָׂכָם: יב וַיִּזְאוּלוּ אַחוּהִי לְמַרְעֵי יָת עֲנָא דְאַבוּהוּן בְּשָׂכָם:

כ"ט - לְרַעוֹת אֶת־צֵאן • נִקְוֵד עַל אֶצְתִּי, שְׁלֹא הִלְכּוּ אֶלָּא לְרַעוֹת אֶת עֲצָמָן (כ"ח).

(יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רָעִים בְּשָׂכָם לָכֵה וְאִשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲגַנְנִי: יג וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלֹא אַחִיךָ רָעִין בְּשָׂכָם אֶתָּא וְאִשְׁלַחְךָ לְוִתְהוּן וְאָמַר לֵהּ הָא אָנָּא:

כ"ט - הֲגַנְנִי • לְשׁוֹן עֲנָנָה וְזִרְזוּת, נִזְדַּדְרוּ לְמִצְוַת אָבִיו, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בְּאַחִיו שֶׁשׁוֹנְאִין אוֹתוֹ.

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לְדַגְנָא רֵאָה אֶת־שְׁלוֹם אָחִיךָ וְאֶת־שְׁלוֹם הַצֵּאן וְהִשְׁבֵּנִי דְבַר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעַמְקַ חֲבֵרוֹן וַיָּבֵא שְׂכָמָה: יד וַיֹּאמֶר לֵהּ אֲזִיל פְּעֵן חֲזִי יָת שְׁלָמָא דְאַחוּךָ וְיָת שְׁלָמָא דְעֲנָא וְאַתְּכִנִּי פִּתְגָמָא וְשְׁלַחְהּ מִמִּישַׁר חֲבֵרוֹן וְאֶתָּא לְשָׂכָם:

כ"ט - מֵעַמְקַ חֲבֵרוֹן • וְהִלָּא חֲבֵרוֹן בְּהַר, שְׁנֹאמַר: (במדבר יג) "וַיַּעֲלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַד חֲבֵרוֹן" ? אֶלָּא: (כ"ח) 'מֵעֲצָה עֲמָקָה שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק הַקָּבוֹר בְּחֲבֵרוֹן, לְקַיֵּם מֵה שְׁנֹאמַר לְאַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים: (לעיל ט) "כִּי־גֵר וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־חֲבֵרוֹן" • וַיָּבֵא שְׂכָמָה • יְהִיָּה זֶרְעֵךְ". וַיָּבֵא שְׂכָמָה • (סוטה יא) מְקוֹם מוֹכֵן לְפָרְעֹנוֹת: שֵׁם קָלְקְלוּ הַשְּׂבָטִים, שֵׁם עֲנָו אֶת דִּינָה, שֵׁם נַחֲלָקָה מְלַכּוֹת בֵּית דָּוִד, שְׁנֹאמַר: (מלכים א יב) "וַיִּלְךְ רַחֲבָעָם שְׂכָמָה".

(טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָיָה תַּעֲהָ בִּשְׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה־תְּבַקֵּשׁ: טו וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָיָה תַּעֲהָ בִּשְׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה־תְּבַקֵּשׁ:

כ"ט - וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ • (תנחומא) זֶה גְּבַרְיָאֵל, שְׁנֹאמַר: (דניאל ט) "וְהָאִישׁ גְּבַרְיָאֵל".

(טז) וַיֹּאמֶר אֶת־אָחִי אֲנִכִּי מִבְּקַשׁ הַגִּידְהָנָא לִי אֵיפָה הֵם רָעִים: טז וַיֹּאמֶר יָת אַחִי אָנָּא כְּעֵי חֲזִי כְּעֵן לִי הִיכָא אַנְוִן רַעִין:

(יז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָּה דְתִינָה וַיִּלְךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחָיו וַיִּמְצְאוּם בְּדַתָּן: יז וַיֹּאמֶר גְּבַרְא נָטְלוּ מִכָּא אַרְי שְׁמַעִית דְאַמְרִין גִּיזֵל לְדַתָּן וַאֲזִיל יוֹסֵף בְּתַר אַחוּהִי וַאֲשַׁכְחֵנוּן בְּדַתָּן:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יא) שָׁמַר אֶת הַדָּבָר. בְּלָבוֹ, וְכֵן שָׁמַר עֲדוּתִיו, עַל הַפְּרוֹשׁ הַנִּכּוֹן: תורה יב (יג) וַיֹּאמֶר לוֹ הֲגַנְנִי. אֶעֱשֶׂה אֶחָד מֵעוֹבְרֵי דְרָף: תורה טז (טז) וַיֹּאמֶר לוֹ הֲגַנְנִי. בְּדַתָּן. אֵיפָה הֵם רָעִים. אִם תִּדְעַ: תורה יז (יז) דְתִינָה. בְּיוֹד. גַּם בְּלֹא יוֹד. וְהִמְקוֹם אֶחָד: תורה יח

<p>כש"י - נסעו מזה • (תנחומא) הסיעו עצמן מן האתרה. ולפי פשוטו: שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו.</p>	<p>נלכה דתינה • לבקש לך נכלי דתות, שימיתוך בהם.</p>
--	---

כש"י - ויראו אתו מרחק ובטרם יקרב אליהם ויתנבלו אתו להמיתו:

כש"י - ויתנבלו • נתמלאו נכלים וערמומיות. אתו • כמו 'אתו', 'עמו', כלומר, אליו.

כש"י - ויאמרו איש אל-אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא:

כ"ב - ועתה לכו ונהרגו ונשליכו באחד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה-יהיו חלמתי:

כש"י - ונראה מה-יהיו חלמתי • אמר רבי יצחק: מקרא זה אמר דרשני, רוח הקדש אומרת בן: הם אומרים "ונהרגו", והכתוב מסים: "ונראה מה-יהיו חלמתי".

כ"א - וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נפנו נפש:

כש"י - לא נפנו נפש • מכת נפש, זו היא מיתה.

כ"ב - ויאמר אליהם ראובן אל-תשפכו-דם השליכו אתו אל-הבור הנה אשר במדבר ויד אל-תשליחו בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל-אביו:

כש"י - למען הציל אתו • רוח הקדש העידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שכיבא הוא ויעלנו משם. אמר: 'אני בכור וגדול שבכלן, לא יתלה הסרחון אלא בי'.

~ יום שלישי י"ט כסלו ~

כ"ג - ויהי באשר-בא יוסף אל-אחיו וינשיתו את-יוסף את-כתנתו את-כתנת הפסים אשר עליו:

כש"י - את-כתנתו • זה חלוק. את-כתנת הפסים • הוא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו (כ"ג).

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

<p>יח) ויתנבלו. חשבו מחשבה רעה. וכן וארור נוכח: תורה יט</p>	<p>יח) ויתנבלו. חשבו מחשבה רעה. וכן וארור נוכח: תורה יט</p>
<p>כ"א) לא נפנו נפש. כמו ומשרתו</p>	<p>כ"א) לא נפנו נפש. כמו ומשרתו</p>
<p>הושע בן נון נער, שפרושו משרתו</p>	<p>כ"ג) וינשיתו. פעל יוצא לשני פעלים,</p>

שאמרו לו שיפשיט אותה בעצמו. והכתנת בלשון הקדש, החלוק הדבק לעור. והנה הערימהו והשליכוהו ערום אל הבור: תורה כד

כד) וַיִּקְהָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר יָק אֵין בּוֹ
כד וַנְּסִבְהֵי וְרָמּוּ יָתְהּ לְגַבָּא וְגַבָּא רִיקָא לִית
בַּהּ מֵיא :

מִים:
כ"ט) «וְהַבּוֹר יָק אֵין בּוֹ מִים • מִמִּשְׁמַע שְׁנֵאמַר: «אֵין בּוֹ מִים? מִים אֵין בּוֹ, אָכֵל וְהַבּוֹר יָק», אֵינִי יוֹדַע שְׁׁאֵין בּוֹ מִים», מַה תְּלַמּוּד-לוֹמַר: ״אֵין בּוֹ מִים״? מִים אֵין בּוֹ, אָכֵל נִחְשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ (ב"ר. שבת כב) •

~ נקודות משיחות קודש ~

מלוי מציאות האדם בדברי תורה

בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת - אֵלָא, בְּרִיקְנוּתוֹ מְדַבְרֵי תוֹרָה מִתְמַלָּא בְּדַרְךָ מִמִּילָא בְּעִנְיָנִים הַהֲפָכִים וְהַמְגַבְדִּים לְקַדְשָׁהּ. וְעַל-דִּרְךָ מֵאֲמַר הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב (צוואת הריב"ש סימן עו) עַל הַפְּסוּק ״וּסְרַתְם וְעַבְדַּתְם״: ״כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מְפָרֵד אֶת עַצְמוֹ מִהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מִיָּד הוּא עוֹבֵד עַבְדוּת-זָרָה, וְלֹא יֵשׁ דָּבָר מִמְּצַע״. (על-פי לקוטי-שיחות כרך כה, עמוד 86 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וְהַבּוֹר יָק אֵין בּוֹ מִים: (לז, כד) אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (בבא קמא יז, א. ושם נסמן) ״אֵין מִים אֵלָא תוֹרָה״. וְעַל-פִּי-זָה יֵשׁ לוֹמַר בְּדַרְךָ הַרְמּוּ: כַּאֲשֶׁר נִמְצָא הָאָדָם בְּמַצֵּב שְׁאֵין בּוֹ דְבַרֵי תוֹרָה ״אֵין בּוֹ מִים״, בְּדַרְךָ מִמִּילָא ״נִחְשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ״, כְּלוֹמַר שְׁאֵין מִצִּיאוֹת שֶׁל מִמְּצַע בֵּין צַד הַקְּדוּשָׁה לְצַד הַהֲפָכִי - כְּלוֹמַר שִׁיתְמַלָּא בּוֹרוֹ

כה) וַיִּשְׁבּוּ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אַרְחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלַעַד וּגְמַלְיָהִם נִשְׂאִים נְכֹאת וַצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם:

כ"ה) וְאֶסְתָּרוֹ לְמִיכָל לְחֵמָא וַזְקָפוּ עֵינֵיהוֹן וַחֲזוּ וְהָא שְׂרֵת עַרְבָאֵי אֲתִנָּא מִגְּלַעַד וּגְמַלְיָהוֹן טְעִינִין שְׁעָף וְקִטָּף וְלִטּוּם אֲזִלִּין לְאַחְתָּא לְמִצְרַיִם: כָּל בֵּית נְכֹתָהּ, מְרַקַחַת בְּשָׂמִי, וְאוּנְקָלוּס תְּרַגֵּם לְשׁוֹן שְׁעוּהָ. וַצְרִי • שְׂרָף הַנוֹטָף מִעֲצֵי הַקִּטָּף, וְהוּא נָטָף הַנִּמְנָה עִם סַמְגֵי הַקִּטְרֵת. וְלֹט • לוֹטִיתָא שְׂמוּ בְלִשׁוֹן מִשְׁנָה, וְרַבּוּתֵיהּ פְּרָשׁוּ: שָׂרֵשׁ עֵשֶׂב וְשְׂמוּ אֶשְׁטְרוּלִיזָא, בְּמַסְכַּת נֶדָה (דף ט).

כ"ה) «אַרְחַת • כְּתַרְגוּמוֹ: 'שְׂרֵת', עַל שֵׁם הוֹלְכֵי אַרְחַת. וּגְמַלְיָהִם נִשְׂאִים וְגו' • לְמַה פְּרָסַם הַפְּתוּב אֶת מִשְׂאֵם? לְהוֹדִיעַ מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים, שְׁאֵין דִּרְכָן שֶׁל עַרְבִיִּים לְשֹׂאת אֵלָא נֶפֶט וְעֵטְרָן שְׂרִיחָן רַע, וְלִזָּה נִזְדַּמְנוּ בְּשָׂמִים שְׂלֹא יִזַּק מְרִיחַ רַע. נְכֹאת • כָּל פְּנוּסֵי בְּשָׂמִים הַרְבֵּה קְרוּי נְכֹאת, וְכֵן: (מלכים ב ט) ״וַיִּרְאֵם אֶת

כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אֲחִיו מַה-פָּצַע בִּי נְהַרְגֵנּוּ אֶת-אֲחִינוּ וְכַפִּינוּ אֶת-דָּמוֹ:

כ"ט) «מַה-פָּצַע • מַה מְמוּן, כְּתַרְגוּמוֹ. וְכַפִּינוּ אֶת-דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ.

כז) לָכֵן וּנְמַכְרֵנוּ לִישְׁמַעְאֵלִים וַיְדַנּוּ אֶל-תְּהִי-בּוֹ כִּי-אֲחִינוּ בְּשִׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֲחִיו:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כ"ז) וַיִּשְׁבּוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם. הַתְּשֻׁעָה אַחִים: אַרְחַת לְשִׁמְעֵאֵלִים. כַּאֲשֶׁר אָמַר הַמְּתוּרָגִם, בְּעַבּוּר שֶׁהִיא הוֹלְכַת אַרְחָחוֹת: נְכֹאת. אָמַר ר' מִשָּׁה הַכֹּהֵן ז"ל הַסְּפָרְדִי שֶׁפְּרוּשׁ נְכֹאת דְּבַר נְחֻמָּד. וְכֵן וַיִּרְאֵם אֶת בֵּית נְכֹתָהּ. כִּי הָיִי וְהָאֵלֶּף יִתְחַלְפוּ, שֶׁהֵם הָאוֹתוֹת הַנַּח: וַצְרִי. מִצְאֲנוּהוּ בְּמַקְרָא בְּשׂוּא נַח תַּחַת הַצְּדִי וּבְקִמְצָן חֲטָף. הַצְּרִי אֵין בְּגִלְעָד. גַּם בְּחוֹלֶם שְׁמֵן וּדְבַשׁ וַצְרִי. וְהַגָּאוֹן פָּרַשׁ אוֹתוֹ כִּי הוּא הַנְּעֻשָׂה מִשְׂבָּעִים וְחִמְשָׁה עַקְרִים. וְאַחֲרֵים אָמְרוּ כִּי הוּא פְּרִי אוֹ שְׁמֵן הָאֵילָן שֶׁהוּבָא מִירִיחוֹ אֶל מִצְרַיִם, עַל דַּעַת יוֹסֵף בֶּן גּוֹרִיּוֹן. וַיִּשְׁמַעְאֵל אָמַר שֶׁהוּא שְׂרָף וְהוּא שְׂרָף וְאֲנַחְנוּ נִסְמָךְ עַל דַּעַתוֹ: וְלֹט. אָמַר הַגָּאוֹן שֶׁהוּא הַפְּרִי הַנִּקְרָא בֶּן בְּלִשׁוֹן לְשִׁמְעֵאֵל בְּתוֹסַפְתּ בִּי"ת, וְאוֹלֵי כֵן הוּא: תוֹרָה כו (כו) מַה פָּצַע. מַה תוֹעֵלַת. וְקְרוּב מִטְעַם חֲפִיץ. וְכֵן מַה פָּצַע בְּדָמֵי: תוֹרָה כו

מתהלך בגן", "ורבקה שמעת", "וישמע ישראל", "שמעתי את תלנות", כלן מתרגם: 'ושמעו, ושמעת, ושמע, שמיע קדמי'.

כ"י וישמעו • וקבילו מנה, וכל שמיעה שהיא קבלת דברים כגון זה, וכגון: "וישמע יעקב אל אביו", "נעשה ונשמע", מתרגם 'קבל'. וכל שהוא שמיעת האזן, כגון: "וישמעו את קול ה' אלהים

כח ועברו גברי מדינאי תגרי ונגידו ואסיקו נת יוסף מן גבא וזבינו נת יוסף לערבאי בעסרין כסף ואיתיו נת יוסף למצרים:

(כח) ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימפרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף וביאו את יוסף מצרימה:

בני יעקב את יוסף מן הבור, וימפרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים והמדינים למצרים.

כ"י ויעברו אנשים מדינים • זו היא שירא אחרת, והודיעה הפתוב שנמפר פעמים הרבה. וימשכו •

כט ותב ראובן לגבא והא לית יוסף בגבא וכצע נת לבושהי:

(כט) וישב ראובן אלה הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו:

כ"י וישב ראובן • ובמכירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר: עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו.

ל ותב לות אחוהי ואמר עולימא ליתוהי ואנא לאן אנא אתי:

(ל) וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא:

כ"י אנה אני בא • אנה אכרח מצערו של אבא?.

לא ונסיכו נת פתונא דיוסף ונכיסו צפיר בר עזי וטבלו נת פתונא בדמא:

(לא) ויקחו את פתנת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הפתנת בדם:

כ"י שעיר עזים • דמו דומה לשל אדם. הפתנת • זה שמה, וכשהיא דבוקה לתכה אחרת, כגון: "פתנת יוסף", "פתנת פסים", "פתנת בד", נקוד 'פתנת'.

לב וישלחו נת פתונא דפסי ואיתיו לות אבוהון ואמרו דא אשכחנא אשתמודע פען הכתונא דכרף היא אם לא:

(לב) וישלחו את פתנת הפסים וביאו אל אביהם ויאמרו זאת מצאנו הפרנא הפתנת בנד הוא אם לא:

לג ואשתמודעה ואמר פתונא דכרי חיתא בישתא אכלתה מקטל קטיל יוסף:

(לג) ויפירה ויאמר פתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כף: תורה לא (לג) טרף טרף. פעל שלא נזכר שם פועלו. ובא כן בעבור הרי"ש שלא ידגש, וכן מרק ושטף: תורה לד

יקראו וישמעאלים. וכן אמר על מלכי מדין כי וישמעאלים הם: תורה כט (ל) ואני אנה אני בא. הנזכר אני ב' פעמים, והאחד רב, רק דרף הלשון

כז) אחינו בשרנו הוא. כמו בשרנו, כי מבשר אחד היינו: תורה כח (כח) ויעברו. וכאשר עברו עליהם הישמעאלים הסותרים, כי המדינים

שיעור יומי ליום שלישי י"ט כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לז - פרשת וישב פה

לְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עִמָּהֶם, אָבֵל יִצְחָק הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי, אָמַר: 'הֲאִיךָ אֲגִלָּה, וְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לְגַלּוֹת לוֹ?'

כ"י • וַיֹּאמֶר כְּתַנַּת בְּנֵי • הִיא זֹה. חִיָּה רָעָה אָכְלָתָהּ • וְצִנְצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, (כ"ד) סוֹפוֹ שֶׁתִּתְגַּרְהַ בּוֹ אֶשֶׁת פּוֹטִיפֵר. וְלָמָּה לֹא גִלָּה לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא? לְפִי שֶׁהַחֲרִימוּ וְקָלְלוּ אֶת כָּל מִי שִׁנְיָגְלָה, וְשִׁתְּפוּ

(לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמַלְתּוֹ וַיִּשֵׂם שָׁק בְּמַתְּנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בָּנוּ יָמִים רַבִּים:

יַעֲקֹב כְּבוֹד אָב וְאָם: (מגילה יז) כ' שָׁנָה שֶׁהָיָה בְּבֵית לָבָן, וּב' שָׁנִים בְּדֶרֶךְ בְּשׁוּבוֹ מִבֵּית לָבָן: שָׁנָה וַחֲצִי בְּסִפּוֹת וְשָׁשָׁה חֳדָשִׁים בְּבֵית-אֵל, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לְלָבָן: "זֶה-לִי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ", לִי הֵן, עָלֵי הֵן וְסוֹפֵי לְלִקּוֹת כְּנִגְדָן.

כ"י • יָמִים רַבִּים • כ"ב שָׁנָה, מִשְׁפָּרֵשׁ מִמֶּנּוּ עַד שִׁירֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "יוֹסֵף בֶּן-שֶׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וָגו', וּבֶן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה בְּעַמְדוֹ לְפָנֵי פְרַעֲהוּ, וְשֶׁבַע שָׁנֵי הַשֶּׁבַע וּשְׁנַתִּים הִרְעֵב הָרָעֵב כְּשֶׁבָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, הָרִי כ"ב שָׁנָה, כְּנִגַּד כ"ב שָׁנָה שְׁלֹא קָיָם

לֵה וְקָמוּ כָל בְּנוֹהֵי וְכָל בְּנֹתָהּ לְנַחֲמוּתָהּ וְסָרִיב לְקַבֵּל תְּנַחֲמוּמִין וְאָמַר אָרִי אַחוֹת לֹת (על) בְּרִי כַּד אֲבִילָא לְשִׂאוּל וּבְכָא יִתְה אַבּוּהֵי:

(לה) וַיִּקְמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמְאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֲרֹד אֶל-בְּנֵי אָבֵל שְׂאֵלָה וַיִּבְךְ אֹתוֹ אָבִיו:

(שמואל ב כא) "אֵל שְׂאוּל וְאֵל בֵּית הַדָּמִים", (שמואל א ד) "אֵל הַלְקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וְאֵל (מִוֹת) חַמִּיָּה וְאִישָׁה". אָבֵל שְׂאֵלָה • כְּפִשׁוּטוֹ, לְשׁוֹן קָבֵר הוּא: 'בְּאֲבֵלִי אֶקְבֵּר, וְלֹא אֶתְנַחֵם כָּל יְמֵי'. וּמִדְרָשׁוֹ: גִּיהֶנָם, סִימָן זֶה הִיָּה מְסוּר בְּיַדִּי מִפִּי הַגְּבוּרָה: אִם לֹא יָמוּת אֶחָד מִבְּנֵי בְחַיִּי, מִכְּטָח אֲנִי שְׂאִינִי רוֹאֶה גִיְהֶנָם. וַיִּבְךְ אֹתוֹ אָבִיו • יִצְחָק הָיָה בּוֹכָה מִפְּנֵי צָרְתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, אָבֵל לֹא הָיָה מִתְאַבֵּל, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי.

כ"י • וְכָל-בְּנֹתָיו • רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: 'אַחִיוֹת תְּאוֹמוֹת נוֹלְדוּ עִם כָּל שְׂבֻט וְשְׂבֻט, וּנְשָׂאוֹם'. רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: 'כְּנַעֲנִיּוֹת הָיוּ, אֲלָא מָהוּ "וְכָל-בְּנֹתָיו"? פְּלוּתֵיו, שְׂאִין אָדָם נִמְנָע מִלְּקַרְא לְחַתְּנוֹ 'בָּנוּ', וּלְכַלְתּוֹ 'בְּתוֹ'. וַיִּמְאֵן לְהִתְנַחֵם • (כ"ד) אֵין אָדָם מִקַּבֵּל תְּנַחֲמוּמִין עַל חַחִי וְסָבוּר שְׂמַת, שְׁעַל הַמַּת נִגְזְרָה גְזֵרָה שִׁישְׁתַּכַּח מִן הַלֵּב וְלֹא עַל חַחִי. אֲרֹד אֶל-בְּנֵי כְּמוֹ: 'עַל בְּנֵי', וְהִרְבֵּה 'אֵל' מְשֻׁמְשִׁין בְּלִשׁוֹן 'עַל':

(לו) וְהַמְדָּנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפוֹטִיפֵר פְּרַעֲהוּ שֶׁר הַטְּבָחִים: פ

לו וּמִדְּנֵינָא זַבִּינוּ יִתְה לְמִצְרַיִם לְפּוֹטִיפֵר רַבָּא דְּפְרַעֲהוּ רַב קְטוּלָא:

כ"י • הַטְּבָחִים • שׁוֹחֲטֵי בַּהֲמוֹת הַמֶּלֶךְ.

אָבֵן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מֵהַדּוֹרֹת בְּלוּם, אֲבֵרְמוּבִין (לה) וַיִּבְךְ אֹתוֹ אָבִיו. קְדַמוּגִינוּ דְרִשׁוּהוּ עַל יִצְחָק. וּבְאֵמַת פִּי לֹא מַת יִצְחָק עַד שֶׁהָיָה יוֹסֵף בֶּן כ"ט שָׁנָה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים כִּי הַנְּבוּאָה נִסְתַּלְקָה מִשְׁנֵיהֶם בְּעָבוּר אָבֵלִם. וְעוֹדוֹתָם דְּבַר אֲלִישֵׁעַ: וְכָל בְּנֹתָיו. בְּתוֹ וּבְתֵי בָנוּ: וּמַלְת שְׂאוּלָה. כְּמוֹ מִטָּה. וְהַשֶּׁעַם הַקָּבֵר. וּפֶה טָעָה הַמְתַּרְגֵּם לְתוֹעִים, שְׁתַּרְגֵּם שְׂאוּלָה גִיְהֶנָם. וְהִנֵּה כִּי לֹא שְׂאוּל תוֹדֵךְ. וְאַצִּיעָה שְׂאוּל הַנֶּךְ. הַפֶּךְ

~ יום רביעי כ' כסלו ~

לח (א) וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אָחִיו
וַיֵּט עַד־אִישׁ עַד־לְמִי וְשָׁמוּ חִירָה:

כ"ט - וַיְהִי בַעַת הַהוּא • לְמָה נִסְמְכָה פְּרָשָׁה זוֹ
לְכָאן וְהַפְסִיק בְּפִרְשָׁתוֹ שֶׁל יוֹסֵף? לְלַמֵּד שֶׁהוֹרִידוּהוּ
אָחָיו מִגְּדֻלְתוֹ, כְּשָׂאוֹ בְּצַרְת אַבְרָהָם, אָמְרוּ: 'אֵתָהּ

ב (ב) וַיֵּרָא־שָׁם יְהוּדָה בַּת־אִישׁ פְּנַעְנִי וְשָׁמוּ שׁוּעַ
וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:

ב. חֲזָא תַמָּן יְהוּדָה בַּת גְּבֵר תַגְרָא וְשָׁמָה
שׁוּעַ וְנִסְבָּה וְעַל לִוְתָהּ:

כ"ט - פְּנַעְנִי • תַגְרָא (פסחים נ. ב"ר):

ג (ג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֵר:

ג. וְעַד־יָאֵת וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַיִּקְרָא יָת שְׁמָה עֵר:

ד (ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן:

ד. וְעַד־יָאֵת עוֹד וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַיִּקְרָא יָת שְׁמָה
אוֹנָן:

ה (ה) וַתִּסְפָּף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁלָּה
וְהָיָה בְּכֹזֵב בְּלִדְתָהּ אֹתוֹ:

ה. וְאוֹסִיפֶת עוֹד וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַיִּקְרָא יָת שְׁמָה
שִׁלָּה וְהָיָה בְּכֹזֵב בְּד לִידֶת יָתָהּ:

כ"ט - וְהָיָה בְּכֹזֵב • שֵׁם הַמָּקוֹם, וְאוֹמֵר אֲנִי עַל שֵׁם
שֶׁפְּסָקָה מִלִּדַּת נִקְרָא 'כֹּזֵב', לְשׁוֹן: (ירמיה טו) "הִיוּ
תַהֲיָה לִי כְמוֹ אֲכֹזֵב", (ישעיה נח) "אֲשֶׁר לֹא יִכְזְבוּ מִמִּירוֹ",

ו (ו) וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וְשָׁמָה תָמָר:

ו. וַיִּנְסִיב יְהוּדָה אֶתְתָּא לְעֵר בּוֹכְרָה וְשָׁמָה
תָמָר:

ז (ז) וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינָי יְהוָה וַיִּמְתְּהוּ
יְהוָה:

ז. וַתְּהִי עֵר בְּכוֹרָא דִיהוּדָה בִּישׁ קָדָם יְיָ
וַאֲמִיתָהּ יְיָ:

כ"ט - רַע בְּעֵינָי ה' • פְּרַעְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן, מִשְׁחִית וְרָעוֹ,
שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹנָן: "וַיִּמָּת גַּם־אֹתוֹ", כְּמִיתָתוֹ שֶׁל עֵר,

מִיתָתוֹ שֶׁל אוֹנָן. וְלָמָּה הָיָה עֵר מִשְׁחִית וְרָעוֹ? כִּדְרִי
שֶׁלֹּא תַתְּעֵבֵר וַיִּכְחִישׁ יָפְיָהּ.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(א) וַיְהִי בַעַת הַהוּא. אֵין זֹאת הַעַת
כְּאֲשֶׁר נִמְכַר יוֹסֵף, רַק קָדָם הַמְכָרוֹ.
וְכַמוֹהוּ מִשָּׁם נִסְעוּ הַגְּדָגָה. בַּעַת
הַהוּא הַבְּדִיל ה' אֵת שִׁבְט הַלְוִי וְשִׁבְט
הַלְוִי נִבְחַר בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיית וְנִסְעוּ אֶל
גְּדָג בְּשֵׁנַת הָאֲרָבַעִים, וּבְמִקְוֵמוֹ
אֶפְרָשֵׁנוּ. וְלָמָּה הַזְכִּיר הַכְּתוּב זֹאת
הַפְּרָשָׁה בְּמִקְוֵם הַזֶּה, וְהָיָה רְאוּי לְהִיּוֹת
אַחַר וְהַמְדִּינִים מְכָרוּ אוֹתוֹ, פְּרָשַׁת
יוֹסֵף הַיּוֹרֵד מִצְרַיִם לְהַפְרִישׁ בֵּין

מַעֲשֵׂה יוֹסֵף דְּבַכְר אֲשֶׁת אֲדוֹנָיו
לְמַעֲשֵׂה אָחִיו. וְהַצְּרַכְתִּי לְפָרוּשׁ הַזֶּה
בְּעֵבֹר שְׂאִין מִיּוֹם שֶׁנִּמְכַר יוֹסֵף עַד
יוֹם רִדְת אַבּוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם רַק כ"ב
שָׁנָה. וְהַגָּה נוֹלֵד אוֹנָן שֶׁהוּא שְׁנֵי לְבָנָי
יְהוּדָה, וְגִדְל עַד שֶׁהָיָה לוֹ יָרַע, וְזֶה
לֹא יִמְצָא פָחוֹת מִי"ב שָׁנָה. וְעוֹד וַיִּרְבּוּ
הַקָּמִים, גַּם הִרְתָּה תָמָר וְהוֹלִידָה פְּרִיץ
וְהוּא כָּא אֶל מִצְרַיִם, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָנִים.
וְאֵל יִקְשֶׁה עַל־יָד דְּבַר בְּצִלְאֵל, כִּי בַּגְּעַתִּי

אֶל מִקְוֵמוֹ אֶפְרָשֵׁנוּ: תוֹרָה ב
(ב) אִישׁ פְּנַעְנִי. יֵשׁ אוֹמְרִים סוֹחֵר.
כְּמוֹ פְּנַעַן בְּיָדוֹ מֵאוֹנָי מְרָמָה, וְעַם
תּוֹסֵפוֹת יו"ד וְלֹא יָהִי פְּנַעְנִי עוֹד.
וַיִּתְכַּן לְהִיּוֹת כְּמִשְׁמַעוֹ. וְחִכְמֵינוּ ו'ל
אָמְרוּ כִּי וַיֵּרֶד יְהוּדָה שָׂרֵד מִגְּדֻלְתוֹ.
וְזֶה דֶרֶךְ דְּרֵשׁ כִּי הַבָּא מִפְּאֵת צְפוֹן
שֶׁל עוֹלָם, לְדְרוֹמוֹ הוּא יוֹרֵד. וְאֲנָשִׁי
הַמְחַקֵּר יִבְיֵנוּ כִּי זֶה אֲמַת: תוֹרָה ג
(ה) בְּכֹזֵב. שֵׁם מְקוֹם: תוֹרָה ו

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְאוֹנָן כִּי אַל־אִשְׁתְּ אָחִיךָ וַיִּבְּם אֶתְּהָ וְהָקֵם זֶרַע לְאָחִיךָ:

כ"ח - וְהָקֵם זֶרַע • הֵבֵן יִקְרָא עַל שֵׁם הַמֵּת.

(ט) וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־כָּבָא אֶל־אִשְׁתְּ אָחִיו וְשָׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נִתְּנוֹזֶרַע לְאָחִיו:

כ"ט - וְשָׁחַת אֶרְצָה • דָּשׁ מִבְּפָנִים וְזוֹרָה מִבְּחוּץ (כ"ח).

(י) וַיֵּרַע בְּעֵינָיו יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיַּמֵּת גַּם־אֹתוֹ:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְתָמָר כְּלָתוֹ שְׁבִי אֶלְמִנָּה בֵּית־אָבִיךָ עַד־וַיִּגְדַּל שְׁלָה בְנֵי כִּי אָמַר פְּנֵי־יָמוֹת גַּם־הוּא כְּפָאֲחִיו וַתִּלְדָּ תָמָר וַתִּשָּׁב בֵּית־אָבִיהָ:

כ"י - כִּי אָמַר וְגו' • כְּלוּמַר, דוּחָה הִיָּה אוֹתָהּ בְּקֶשׁ, שְׁלָא הִיָּה בְּדַעְתּוֹ לְהַשְׁיָאָה לוֹ. כִּי אָמַר פְּנֵי־יָמוֹת • מִחֻזָּקַת הִיא זֹו שְׁיָמוֹתוֹ אֲנָשִׁיָּה (יבמות לו').

(יב) וַיִּרְבוּ הַיָּמִים וַתִּמָּת בַּת־שׁוּעַ אִשְׁתְּ־יְהוָה וַיִּנָּחַם יְהוָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֶאֱנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הַעֲדֵלְמִי תִמְנָתָהּ:

כ"כ - וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֶאֱנוֹ • וַיַּעַל תִּמְנָתָהּ לַעֲמֹד עַל גִּזְזֵי צֶאֱנוֹ.

(יג) וַיִּגְדַּל לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חַמִּיךָ עֹלָה תִמְנָתָהּ לְגֹזֵי צֶאֱנוֹ:

כ"ל - עֹלָה תִמְנָתָהּ • וּבְשִׁמְשׁוֹן הוּא אוֹמֵר: (שופטים יד) "וַיִּרַד שִׁמְשׁוֹן וְגו'", תִּמְנָתָהּ בְּשִׁפּוּעַ הָהָר הִיָּתָה יוֹשְׁבַת: עוֹלִין לָהּ מִכָּאן, וַיּוֹרְדִין לָהּ מִכָּאן.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ח) וַיִּבְּם אוֹתָהּ. טַעְמוֹ אַחַר שֶׁאֵתָּהּ יְבָמָה, הִרְאָה הַיָּבוּם. וְזָהוּ בֹא אֶל אִשְׁתְּ אָחִיךָ. וּבְפָרְשַׁת כִּי יִשְׁבוּ אַחִים יְחִידִיו, אֲאָרִיךְ מַעֲט אִם הַשֵּׁם יֲאָרִיךְ מִי עַד הַגִּיעֵי שֵׁם: תורה ט
(ט) כִּי לֹא לוֹ יְהִיָה הַזֶּרַע. לֹא יִקְרָא בְּשֵׁמוֹ. כְּטַעַם וְהִיָּה הַכּוּר אֲשֶׁר תִּלְד: וְשָׁחַת אֶרְצָה. הִיָּה מִשְׁחִית זֶרַע הַקָּרִי, וְשׁוֹפֵף לְחוּץ בְּאֶרֶץ. וְאֵתְּמָה מִכֵּן תָּמִים הַמְזוֹרְחֵי שְׁפָרֵשׁ וְשָׁחַת אֶרְצָה שְׁעָשָׂה לָהּ שְׁלָא כְּדָרְךָ הַנְּשִׁים בְּעֵבוֹר שְׁלָא תַּהֲרֵ, וְהִנֵּה שָׁחַת הָאֶרֶץ שְׁלָה, כִּי עֲלִיו הִיא יוֹשְׁבַת בְּאֶרֶץ. וְזָה פְרוּשׁ שְׁגָעוֹן. וְחִלְלָה חִלְיָהּ לְהַתְּגַאֵל זֶרַע הַקֹּדֶשׁ בְּטַנוּף הַטַּנוּף: נִתָּן זֶרַע. כְּמוֹ הַשֵּׁלֶם: תורה י
(יא) שְׁבִי אֶלְמִנָּה בֵּית אָבִיךָ. בְּחֶסֶד בְּיַד קָדֶם בִּי"ת, כְּמוֹ הַנִּמְצָא בֵּית ה': תורה יב
(יב) וַיִּנָּחַם יְהוָה. פְּרוּשׁ, אַחַר שֶׁקָּבַל תַּנְחומִין, עֹלָה: עַל גִּזְזֵי צֶאֱנוֹ. עַל תַּחַת אֵל: תורה יג

~ נקודות משיחות קודש ~

עליה וירדה בעבודת ה'

בקדש, כי בכל זמן ועת הרי הוא נמצא "בשפוע הקר". ואם ינוח לרגע מעליתו, עלול הוא ליפשל ולכבוא לידי "ירידה" חס-ושלום.

וזו רמז הכתוב בזה שאצל "תמנה", ד"בשפוע הקר היתה יושבת", לא פתוח לשון ישיבה ועמידה, אלא לשונות של עליה וירדה, כי "בשפוע הקר" גם עמידה במקומו וירדה היא. ובכל מצב שבו נמצא האדם, הרי הוא או בירידה או בעליה.

(על-פי לקוטישיחות כרך י', עמוד 122 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הנה חמיה עליה תמננה: (לח, יג) בשמשון הוא אומר ויגר שמשון גו' תמננה, בשפוע הקר היתה יושבת, עליון לה מפאן ויורדיון לה מפאן (לח, יג. ובפירוש רש"י)

יש לבאר זה בדרך הדרוש: כאשר אדם מטפס ועולה בהר, אי-אפשר לו לנוח ולעמד במקומו אפילו לרגע אחד. כי מפנין שההר הוא בשפוע, הרי אם פסיק, עלול הוא לפול ולהסתפן חס-ושלום. וכמו-כן הוא בעבודת האדם לקונו - "מי יעלה בהר ה'", שאי-אפשר לאדם להסתפק במצבו ולנוח לרגע מעליתו

יד ונאעדיאת לבושי ארמלותה מנה ואתבסיאת בעיפא ואתמנת ויתיבת בפךשוות עינין די על ארח תמנת ארי חזת ארי רבא שלה והיא לא אתיהיבת לה לאנתו:

(יד) וְתָסֵר בְּגָדֶי אֲלֻמְנוֹתֶיהָ מֵעֲלֶיהָ וְתַכֵּם בַּצֵּעִירָה וְתִתְעַלְּף וְתִשָּׁב בְּפִתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל-דֶּרֶךְ תִּמְנַתָּה כִּי רָאתָה כִּי-גָדַל שָׁלָה וְהוּא לֹא-נִתְנָה לוֹ לְאִשָּׁה:

אברהם אבינו, שכל עינים מצפות לראותו. כי ראתה פי-גדל שלה וגו'. לפיכך הפקירה עצמה אצל יהודה, שהיתה מתאנה להעמיד ממנו בנים.

כש"כ ונתעלף • כסתה פניה שלא יפיר בה. ותשב בפתח עינים • בפתחת עינים, בפרשת דרכים שעל דרך תמננה. ורבותינו דרשו: (סוטה י) בפתחו של

טו ויחזאה יהודה ויחשבה כנפקת ברא ארי כסיאת אפקא: רבותינו: "כי כסתה פניה", פשהיתה בבית חמיה היתה צנועה, לפיכך לא חשדה.

(טו) ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה: כש"כ ויחשבה לזונה • לפי שיושבת בפרשת דרכים. כי כסתה פניה • ולא יכל לראותה ולהפירה. ומדרש

טז ויסטא לותה לארקה ואמר הכי כען איעול לותיה ארי לא ידע ארי בלתה היא ואמרת מה תתן לי ארי תיעול לותי:

(טז) ויט אליה אל-הדרך ויאמר הבה-נא אבוא אליך כי לא ידע כי בלתו הוא ותאמר מה-תתן-לי כי תבוא אלי:

לשון הזמנה הוא, חוץ מקום שיש לתרגמו בלשון נתינה. ואף אותן של הזמנה, קרובים ללשון נתינה הם.

כש"כ ויט אליה אל-הדרך • מדרך שהיה בה, נטה אל הדרך אשר היא בה, ובלשון לע"ז דשטורני"ר. הבה-נא • הכיני עצמך ודעתך לכה. כל לשון 'הבה'

יז ואמר אנא אשלח גדי בר עזי מן ענא ואמרת אם תתן משכונא עד דתשלח:

(יז) ויאמר אנכי אשלח גדי-עזים מן-הצאן ותאמר אם-תתן ערבון עד שלחך:

כש"כ ערבון • משכון.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(טו) כי כסתה פניה. פרוש ונתעלף. והמפרש כי כסתה פניה במיני צבעונים, והביא ראיה מבתו, הבל הוא. כי אין מביאין ראיה מן השוטים.

בפתח עינים. שם מקום. ויש אוקרים כי שני מעינות מים היו בדרך, ויש להם פדמות פתח, ומשם יעבר יהודה בשיובו אל מקומו: תורה טו

(יד) ותכס. פעל יוצא וטעמו ותכס עצמה: ונתעלף. טעמו שהסתירה פניה. וכן ויתעלף, הסתיר פניו בכגדיו. וקרוב מהם מעלפת ספירים:

יח ואמר מה משכונא די אתן לך ואמרת
עזקתך ושושפך וחוטריך די בידך ויהב לה
ועל לומה ועדיאת לה:
(יח) וַיֹּאמֶר מַה הָעֲרֹבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן לְךָ וַתֹּאמֶר חֲתָמְךָ
וּפְתִילְךָ וּמַטְרָךְ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֶּן לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ
וַתַּהַר לוֹ:

כט ויט ופתיילך • עזקתך ושושפך טבעת שאתה חותם בה, ושמתך שאתה מתפסה בה. ותהר לו •
גבורים פיוצא בו, צדיקים פיוצא בו.

יט וקמת ואזלת ואעדיאת עיפה מנה
ולבישת לבושי ארמלותה:
(יט) וַתִּקַּם וַתֵּלֶךְ וַתִּסַּר צְעִיפָהּ מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֶיהָ
אֲלֻמְנוֹתָהּ:

כ וישדר יהודה ית גדאי בר עזי בידא רחמה
עדלמאה למסב משכונא מידא דאתמא
ולא אשפחה:
(כ) וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת־גְּדַי הָעֵזִים בְּיַד רַעְהוּ הָעֵדְלָמִי
לְקַחַת הָעֲרֹבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצֹּאֵהּ:

כא וישאיל ית אנשי אתרה למימר לאן
מקדשתא היא בעינין על ארחא ואמרו לית
הכא מקדשתא:
(כא) וַיִּשְׁאֵל אֶת־אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אֵיךָ הַקִּדְשָׁה
הוּא בְּעֵינֵינוּ עַל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הִיְתָה בֹזֵה
קִדְשָׁה:
כט וי • הקדשה • מקדשת ומזמנת לזנות.

כב ויתב לות יהודה ואמר לא אשפחיתה
ואף אנשי אתרא אמרו לית הכא
מקדשתא:
(כב) וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצֹּאֲתֶיהָ וְגַם אֲנִישֵׁי
הַמְּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיְתָה בֹזֵה קִדְשָׁה:

כג ואמר יהודה תפחלה פן נהיה לבז הנח
שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה:
(כג) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּפְחֲלָהּ פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז הַנַּחֲשׁ
שֶׁלַּחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצֹּאֲתָהּ:

כט וי • תפחלה • יהיה שלה מה שבגדה. פן נהיה
לבז • אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי,
פי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי. הנה שלחתי
הגדי הזה • לפי שרמה יהודה את אביו בגדי עזים
שהטביל כתנת יוסף בדמו, רמזוהו גם אותו בגדי
עזים (כ"ד).

כד ויהיה כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר
ונתה תמר פלתך וגם הנה הרה לזנוגים ויאמר
יהודה הוציאוה ותשרף:
(כד) וַיְהִי כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים וַיִּגַּד לְיְהוּדָה לֵאמֹר
וַנִּתֶּה תָמָר בְּלַתְךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנוּגִים וַיֹּאמֶר
יְהוּדָה הוֹצִיאוּהָ וַתִּשְׂרָף:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

גם נכון הוא מה שדרשו רבותינו ז"ל
שקתה צנועה בבית חמייה: תורה טו
(יח) חתמה מרב פאנות, נתן ג'
דברים ערבון על דבר קל. ופרוש
קדשה, בפסוק לא יהיה קדש
אפרישה: תורה יט
(כג) תקח לה. עזב אותה ותקח
הערבון: פן נהיה לבז. ללעג שנתתי
חותם ופתיל ומטה, ערבון על דבר
קל כזה: ואני הנה שלחתי את הגדי
הזה ואתה לא מצאתה. ונה אות
פי תקח לה הערבון: תורה כד
(כד) כמשלש חדשים. בתוספת מ"ם,
קדם שלש. ובמים בתוספת מ"ם
אחר שלש: תורה כה

הָרָה לְזַנוּנִים • שֵׁם דָּבָר: מַעֲבֵרֶת, כְּמוֹ "אִשָּׁה הָרָה", וּכְמוֹ: "בְּרָה פְחֵמָה". וְתִשְׁרַף • אָמַר אֶפְרַיִם מִקְשָׁא מִשׁוֹם רַבִּי מְאִיר: בְּתוֹ שֶׁל שֵׁם הַיְתָה, שֶׁהוּא כֹהֵן, לְפִיכָף דְּנוּהָ בְּשִׂרְפָה.

כִּי־אֶמְשַׁלְשׁ חֲדָשִׁים • (נדה מב) רָבוּ שֶׁל רֵאשׁוֹן וְרָבוּ שֶׁל אַחֲרוֹן וְאֶמְצְעֵי שְׁלֹם, וְלִשׁוֹן "כְּמִשְׁלַשׁ חֲדָשִׁים", כִּהְשַׁתְּלַשׁ הֶחָדָשִׁים, כְּמוֹ: (אסתר ט) "וּמִשְׁלוֹחַ מְנוֹת", "מִשְׁלַח יָדָם", וְכֵן תַּרְגָּם אוֹנֵקְלוֹס: 'כַּתְּלוֹת יִרְחֵיא'.

כה היא מתפקא והיא שלחת לתמיהא למימר לגבר די אלין דילה מנה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע פען למן עזקתא ושושפא וחוטרא האלין:

(כה) הוא מוצאת והיא שלחה אל-חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר-נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה:

פניו. מפאן אמרו: נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. הכר-נא • אין נא' אלא לשון בקשה: 'הכר-נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות'.

כִּי־אֶמְשַׁלְשׁ חֲדָשִׁים • לִישְׁרַף. וְהִיא שִׁלְחָה אֶל־חַמְיָה • לֹא רָצְתָה לְהַלְבִּין פָּנָיו וְלֹא־מָרַ: 'מִמָּד אֲנִי מַעֲבֵרֶת', אֲלֹא "לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ", אָמְרָה: 'אִם יוֹדָה מִעֲצָמוֹ, יוֹדָה. וְאִם לֹא, יִשְׁרְפוּנִי וְאֵל אֲלִבִּין

כיואשתמודע יהודה ואמר זכאה מני מעדיא ארי על פן לא יחבטה לשלה כרי ולא אוסיף עוד למידעה:

(כו) ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני פי-עלבן לא-נתתיה לשלה בני ולא-יסף עוד לדעתה:

פי-עלבן לא-נתתיה • פי בדין עשתה על אשר לא נתתיה לשלה בני. ולא-יסף עוד • יש אומרים: 'לא הוסיף', ויש אומרים: 'לא פסק', וחברו גבי אלדד ומידד: "ולא יספו", ומתרגמינן: 'ולא פסקו'.

כִּי־אֶמְשַׁלְשׁ חֲדָשִׁים • בְּדַבְרֶיהָ. מִמְּנֵי • הִיא מַעֲבֵרֶת. וְרַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָה דְרִישׁוֹ שִׁינְצָא בַת קוֹל וְאָמְרָה: 'מִמְּנֵי וּמֵאֵתִי יֵצְאוּ הַדְּבָרִים, לְפִי שֶׁהֵיחָה צְנוּעָה בְּבֵית חַמְיָה, גְּזֵרְתִי שִׁינְצָאוּ מִמֶּנָּה מְלָכִים, וּמִשְׁבֹּט יְהוּדָה גְּזֵרְתִי לְהַעֲמִיד מְלָכִים בְּיִשְׂרָאֵל'.

כונה בעדן דמילדה והא תימין במעהא:

(כו) ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה:

תאומים • מלא, ולהלן: "תאומים", חסר. לפי שהאחד רשע, אכל אלו שניהם צדיקים.

כִּי־אֶמְשַׁלְשׁ חֲדָשִׁים • בְּעֵת לְדִתָּהָ • וּבִרְבָּקָה הוּא אוֹמֵר: "וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לְלִדְתָּ", לְהֵלֵךְ לְמַלְאִים, וְכֵאֵן לְחִסְרִים. וְהֵנָּה

כח ונהיה במילדה ויהב ידא וניסיבת חיתה וקטרת על ידה זהוריתא למימר דין נפק דקמאה:

(כה) ויהי בלדתה ויתן-יד ותקח המילדת ותקשר עלי-ידו שני לאמר זה יצא ראשונה:

כִּי־אֶמְשַׁלְשׁ חֲדָשִׁים • הוֹצִיא הָאֶחָד יָדוֹ לְחוּץ, וְלֹא־חָמַר שֶׁקְשָׁרָה עַל יָדוֹ הַשֵּׁנִי, הַחֲזִינָה.

כט ונהיה פד אתיב ידה והא נפק אחויה ואמרת מה תקוף סגי עלך למתקף וקרא שמה פריץ:

(כט) ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פריץ ויקרא שמו פריץ:

כִּי־אֶמְשַׁלְשׁ חֲדָשִׁים • חֲזַקְתָּ עָלַיךְ חֲזַק.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ויצא ממנו, והנה יש עליך משפט זה הפריץ. ואחרים אמרו שהוא כמו ופרצת. והגאון אמר, פי מה פרצת כמשמעו רק עליך פריץ. מגזרת ויפריץ לרב: תורה ל

נתתיה: לדעתה. לשכב עמה: תורה כו (כח) ויתן יד. האחד מהם, ולא נזכר שמו כי עוד לא נקרא. גם אלה במעשה פלא שנבקעו השליות יחד, והשיב זה ידו ויצא אחיו: תורה כט (כט) מה פרצת. כאדם שיפריץ גדר

(כה) היא מוצאת. היה ראוי להיות כמו מודעת זאת, לולי העלם האלף כמשפטה: תורה כו (כו) פי על פן לא נתתיה. כמו פי על פן ראיתי פניך. כטעם חכמינו הואיל ולא נתתיה. או טעמו עשתה כן פי לא

(ג) וְאַחַר יֵצֵא אָחִיו אֲשֶׁר עָלִידוֹ הַשָּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ לְוַבְתֵּר בֶּן נֶפֶק אַחֵיהִי דִי עַל יְדֵה זְהוּרִיתָא וַיִּקְרָא שְׁמָה זָרַח:
זָרַח: ם

כ"א אֲשֶׁר עָלִידוֹ הַשָּׁנִי • אַרְבַּע יָדוֹת כְּתוּבוֹת כָּאן, כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת תְּרַמִּים שְׁמַעַל עֵכָן שְׂיֵצֵא מִמֶּנּוּ. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים: כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת דְּבָרִים שְׁלֵקַח: אֲדָרַת שְׁנַעַר, וְשִׁתֵּי תְּתִיכּוֹת כְּסָף שֶׁל מֵאֲתִים שְׁקָלִים וְלִשׁוֹן זָהָב (כ"ה) • וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח • עַל שֵׁם זְרִיחַת מְרִאִית הַשָּׁנִי.

~ יום חמישי כ"א כסלו ~

לט (א) וַיּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַמַּבְחִים אִישׁ מִצְרֵי מִיַּד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שְׁמָה:
כ"א וַיּוֹסֶף הוֹרֵד • חוֹזֵר לְעִנְיָן רֵאשׁוֹן, אֲלֵא שֶׁהַפְּסִיק בּוֹ כְּדֵי לְסַמֵּךְ יְרִידָתוֹ שֶׁל יְהוּדָה לְמַכִּירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, לֹאמַר לָךְ שֶׁבִשְׁבִּילֹ הוֹרִידָהוּ מִגְּדֻלָּתוֹ. וְעוֹד, כְּדֵי לְסַמֵּךְ מַעֲשֵׂה אִשְׁתּוֹ שֶׁל פּוֹטִיפָר לְמַעֲשֵׂה תָמָר, לֹאמַר

לָךְ, מַה זֶה לְשֵׁם שְׁמַיִם, אִף זֶה לְשֵׁם שְׁמַיִם, שֶׁרָאָתָה בְּאַצְטְרוֹלוֹגִין שְׁלָה שְׁעֵתִידָה לְהַעֲמִיד בְּנִים מִמֶּנּוּ, וְאֵינָה יוֹדַעַת אִם מִמֶּנָּה אִם מִבֵּיתָה.

(ב) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרָיִ: כ"א בְּהִנָּה מִיִּמְרָא דִּי בְּסַעֲדָה דִּיִּוֹסֵף וְהָהּ גִבֵּר מְצַלַּח וְהָהּ בְּבֵית רְבוּנָה מְצַרְאָה:

(ג) וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוּה אִתּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ: כ"א וַיֵּרָא כִּי ה' אִתּוֹ • שֵׁם שְׁמַיִם שְׁגוּר בְּפִיו (כ"ה) •

(ד) וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אִתּוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יִשְׂרָאֵל נָתַן בְּיָדוֹ: כ"א וְכָל־יִשְׂרָאֵל • תְּרֵי לְשׁוֹן קָצֵר, חֶסֶר אֲשֶׁר •

(ה) וַיְהִי מֵאִזְ הַפְּקִיד אִתּוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרָיִם בְּגִלְלַת יוֹסֵף וַיְהִי בְּרַבְּתַת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל בְּבֵית וּבִשְׂדֵה: כ"א הַוְהָה מַעֲדָן דְּמִנֵּי יְתָה בְּבֵיתָה וְעַל כָּל דֵּי אִית לָהּ וּבְרִיךְ יְיָ יְתָ בֵּית מְצַרְאָה בְּדִיל יוֹסֵף וְהָהּ בְּרַבְּתָא דִּי כָּל דֵּי אִית לָהּ בְּבֵיתָא וּבְחֻקְלָא:

(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אִתּוֹ מֵאוֹמָה כִּי אִם־הִלָּחַם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יַפְה־תָּאֵר וַיִּפָּה מְרֹאָה: כ"א וַיִּשְׁבַּק כָּל דֵּי לָהּ בִּידָא דִּיִּוֹסֵף וְלֹא יָדַע עֲמָה מִדַּעַם אֲלֵהִין לְחֻמָּא דֵּי הוּא אָכַל וְהָהּ יוֹסֵף שְׁפִיר בְּרִינָא וַיֵּאֵי בְּחֻזָּא:

כ"ג • וְלֹא יָדַע אֶתֹּו מְאוֹמָהּ • לֹא הָיָה נוֹתֵן לְבוֹ לְכָלוֹם • כִּי אִם-הִלָּחֵם • הִיא אֲשֶׁתוֹ, אֲלֵא שְׂדֵבֶר בְּלִשׁוֹן נִקְיָה • וַיְהִי יוֹסֵף יִפְהֶ-תָאֵר • כִּינֹן שָׂרָאָה עֲצָמוֹ מוֹשֵׁל, הִתְחִיל אוֹכֵל וְשׂוֹתָהּ וּמְסַלֵּסל בְּשַׁעֲרוֹ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'אָבִיךָ מִתְאַבֵּל, וְאֶתְהָ מְסַלֵּסל בְּשַׁעֲרֶךָ? אֲנִי מִגְרָה בְּךָ אֶת הַדָּב, מִיָּד:

~ יום שישי כ"ב כסלו ~

ז וַיְהִי בְּתֵר פִּתְגָמָא הָאֲלֵינן וּזְקַפְתָּ אֶתְהָ רְבוּנָה יֵת עֵינְהָא לְיוֹסֵף וְאִמְרַת שְׂכוּב עָמִי:

(ז) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֶשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת-עֵינֶיהָ אֶל-יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכֻבָה עִמִּי:

כ"ג • וַתִּשָּׂא אֶשְׁת־אֲדֹנָיו וַגּוֹ • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחֲרַי", סְמוּךְ.

ח וְסָרִיב וְאָמַר לְנֹת אֶתְהָ רְבוּנָה הָא רְבוּנִי לֹא יָדַע עָמִי מָה דְבִבִּיתָא וְכָל דִּי אֵית לָהּ מִסַּר בִּידֵי:

(ח) וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל-אֶשְׁת־אֲדֹנָיו הֲנִן אֲדֹנִי לֹא-יָדַע אֶתִּי מִהַ-בְּבִית וְכָל אֲשֶׁר-יֵשְׁלוּ נִתָּן בְּיָדִי:

ט לִיתוּהִי רַב בְּבִיתָא הָדִין מְנִי וְלֹא מְנַע מְנִי מִדַּעַם אֲלֵהִין יְתִיף בְּדִיל אֶת אֶתְהָ וְאָכְדִין אֲעָפִיד בִּישְׂתָא רַבְתָּא הָדָא וְאָחוּב קָדַם יֵי:

(ט) אֵינְנוּ גְדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא-חָשַׁף מִמֶּנִּי מְאוֹמָה כִּי אִם-אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אֶת-אֲשֶׁתוֹ וְאוֹךְ אֲעֲשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחִטָּאתִי לֹאֵלֹהִים:

כ"ג • וְחִטָּאתִי לֹאֵלֹהִים • כִּינִי נֹחַ נִצְטוּוּ עַל הַעֲרִיּוֹת.

י וַיְהִי כִּד מַלְיַלַת עִם יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא קָבִיל מְנַח לְמִשְׁכַּב לְנֹתָהּ לְמַהְרֵי עֲמָה:

(י) וַיְהִי כִּדְבָרָהּ אֶל-יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא-שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ לַהֲיוֹת עִמָּה:

כ"ג • לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ • אֶפְלוּ בְּלֹא תִשְׁמִישׁ. לַהֲיוֹת עִמָּה • לְעוֹלָם הַבָּא.

יא וַיְהִי כִּימָא הָדִין וְעַל לְבִיתָא לְמַבְדַּק בְּכַתְבֵי חֲשַׁבְנָה וְלִית אָנְשׁ מְאָנְשֵי בִיתָא תַמָּן בְּבִיתָא:

(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבַּיִתָּה לַעֲשׂוֹת מְלֶאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מְאָנְשֵי הַבַּיִת שָׁם בְּבִית:

וְאִינִי יְכַלָּה לִילָךְ. לַעֲשׂוֹת מְלֶאכְתּוֹ • רַב וּשְׂמוּאֵל, חַד אָמַר: 'מְלֶאכְתּוֹ מִמַּשׁ', וְחַד אָמַר: 'לַעֲשׂוֹת צָרְכֵי עָמָה, אֲלֵא שֶׁנֶּרְאִית לּוֹ דְּמוֹת דִּיּוֹקְנֵי שֶׁל אַבְרָהָם וְכַוּוֹ', כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת סוּטָה (דף לז).

כ"ג • וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה • כְּלוֹמַר: 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ יוֹם מִיָּחַד' (תְּהוֹמָא) יוֹם צְחוּק, יוֹם אִיד שְׁלָהֶם, שֶׁהִלְכוּ בְּלָם לְבֵית עֲבוּדַת אֱלִילִים, אִמְרָה: 'אִין לִי יוֹם הַגּוֹן לְהַזְקֵק לְיוֹסֵף כִּהְיוֹם הַזֶּה', אִמְרָה לָהֶם: 'חוֹלָה אֲנִי

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה. מִשְׁבּוּעַ אֶחָד מִהְיוֹם שֶׁחֲלָה לְדַבֵּר לוֹ שְׂכֻבָה עִמִּי, אוֹ מִחֲדָשׁ אֶחָד אוֹ אַחַר שְׁנַת תְּמִימָה. וְהוּא הַנִּכּוֹן בְּעֵינֵי: לַעֲשׂוֹת מְלֶאכְתּוֹ. מְלֶאכְתֵּי הַבַּיִת אוֹ הַמְּמוֹן, כִּי פְקִיד הָיָה עַל הַכֹּל. וְדָרַשׁ וְאִין אִישׁ, דְּבָרֵי יְחִיד: תּוֹרָה יב

הַמְצָרִים לְאָכֵל אֶת הַעֲבָרִים לָחֵם. כִּי פוֹטִיפַר יָדַע שִׁיּוֹסֵף עֲבָרֵי הוּא, וְכֵן אֲשֶׁתוֹ אוֹמְרַת רָאוּ הַבֵּיא לְנוּ אִישׁ עֲבָרֵי: וַיְהִי יוֹסֵף יִפְהֶ תָאֵר. כָּאִמּוֹ: תּוֹרָה ז' (י) לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ. אֶפְלוּ לְשֹׁכֵב בְּמִקּוֹם קְרוֹב מִמְּנָה: אוֹ לַהֲיוֹת עִמָּה. לְדַבֵּר שִׁיחוֹת: תּוֹרָה יא

(י) וְלֹא יָדַע אֶתֹּו מְאוֹמָה כִּי אִם הִלָּחֵם. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּפוּי לְשִׁכְיַת אֲשֶׁתוֹ, וְזֶה רְחוּק. וְעוֹד כִּי אֲדֹנִי יוֹסֵף קָרִים הָיָה. וְהַנִּכּוֹן בְּעֵינֵי, שֶׁכָּל אֲשֶׁר לוֹ הָיָה בְּיָדוֹ, חוּץ מִן הִלָּחֵם שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְלוּ נוֹגַע בּוֹ, בְּעֲבוּר הַיּוֹתוֹ עֲבָרֵי. כִּי הִנֵּה מִפְרֵשׁ כִּי לֹא יוֹכְלוּ

יבואחתה בלבושה למימר שכוב עמי
ושבקה ללבושה בידה וערק ונפק לשוקא:

(יב) ותתפשהו בכגרו לאמר שכבה עמי ויעזב בגרו
בידה וינם ויצא החוצה:

יג ויהי כד חזת ארי שבקה ללבושה בידה
וערק לשוקא:

(יג) ויהי פראותה פיעזב בגרו בידה וינם החוצה:

יד וקרת לאנשי ביתה ואמרת להון למימר
חזו איתי לנא גברא עבראה לחיכא כנא על
לנתי למשכב עמי וקרית בקלא רבא:

(יד) ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו
הביא לנו איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב
עמי ואקרא בקול גדול:

כה מעבר הנקר, מבני עבר (ספרים אחרים: מעבר
הנקר) •

כז ראו הביא לנו • הרי זה לשון קצרה: "הביא
לנו", ולא פרש מי הביאו, ועל בעלה אומרת פן.

טו ויהי כד שמע ארי ארימית קלי וקרית
ושבקה ללבושה לנתי וערק ונפק לשוקא:

(טו) ויהי כשמעו פיהרימתי קולי ואקרא ויעזב
בגרו אצלי וינם ויצא החוצה:

טז ואחתתה ללבושה לנתה עד דעל רבונה
לבייתה:

(טז) ותנח בגרו אצלה עדבוא אדניו אלביתו:
כח אדניו • של יוסף.

יז ומלילת עמה כפתגמיא האלין למימר על
לנתי עבדא עבראה די איתתא לנא לחיכא
בי:

(יז) ותדבר אליו בדברים האלה לאמר בא אלי
העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי:
כח בא אלי • לצחק בי, העבד העברי אשר הבאת לנו.

יח ויהי כד ארימית קלי וקרית ושבקה
ללבושה לנתי וערק לשוקא:

(יח) ויהי כהרימי קולי ואקרא ויעזב בגרו אצלי
וינם החוצה:

יט ויהי כד שמע רבונה נת פתגמי אתתה
די מלילת עמה למימר כפתגמיא האלין
עבד לי עבדך ותקף רגזה:

(יט) ויהי כשמע אדניו אתדברי אשתו אשר דברה
אליו לאמר בדברים האלה עשה לי עבדך ויחר
אפו:

כא ויהי כשמע אדניו וגו' • בשעת תשמיש אמרה לו פן, וזהו שאמרה: 'כדברים האלה עשה לי עבדך',
עניני תשמיש כאלה.

כב וינסב רבונה דיוסף נתה ומניה לבית
אסירי אתר די אסירי מלכא אסירין ויהוה
תמן בבית אסירי:

(כ) וינסב אדניו יוסף אתו ויתנהו אלבית הפהר
מקום אשר אסירי המלך אסורים ויהישם בבית
הפהר:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יד) הביא לנו. בעלי: תורה טו
(ט) ויחר אפן. ואף על פי כן לא תרגו פי בספק היה הדבר אצלו: תורה כ

(כא) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חַנּוּן בְּעֵינֵי שָׂר בֵּית־הַפַּהֲרִי:
 כא וַהֲוֶה מִימְרָא דַּיְי בְּסַעְדָּה דַּיּוֹסֶף וַנְּגַד לָהּ חֶסְדָּא וַיְהַבֶּה לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי רַב בֵּית אַסִּירֵי:

כ"א - וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד • שְׁהִיָּה מְקַבֵּל לְכָל רוּאֵיו, לְשׁוֹן 'פְּלָה נָאָה וַחֲסוּדָה' שְׁבַמְשָׁנָה.

(כב) וַיִּתֵּן שָׂר בֵּית־הַפַּהֲרִי בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַפַּהֲרִי וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׂם הוּא הָיָה עֹשֶׂה:
 כב וַמְנִי רַב בֵּית אַסִּירֵי בִּידָא דַּיּוֹסֶף יַת כָּל אַסִּירָא דִּי בְּבֵית אַסִּירֵי וַיַּת כָּל דִּי עֲבָדִין תַּמָּן עַל מִימְרָה הָוֶה מִתְעַבֵּד:

כ"ב - הוּא הָיָה עֹשֶׂה • פְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּמִימְרֵיהּ הָוֶה מִתְעַבֵּד'.

(כג) אֵין אֵין שָׂר בֵּית־הַפַּהֲרִי רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמַּה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מַצְלִיחַ: פ
 כג לִית רַב בֵּית אַסִּירֵי חַזִּי יַת כָּל סְרַחֲן בִּידָה בְּדִי מִימְרָא דַּיְי בְּסַעְדָּה וְדִי הוּא עֲבָד וַיַּ מַּצְלַח:
 כ"ג - בְּאֲשֶׁר ה' אִתּוֹ • בְּשָׂבִיל שְׁה' אִתּוֹ.

~ שבת קודש כ"ג כסלו ~

מ (א) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מְלֹךְ־מִצְרַיִם וְהָאִפֶּה לְאֹדְנֵיהֶם לְמֹלֵךְ מִצְרַיִם:
 א וַהֲוֶה בְּתַר פְּתַגְמֵיא הָאֵלִין סְרַחוּ שְׁקֵיא מְלָאָ דְּמִצְרַיִם וַנְּחַתוּמֵי לְרַבּוּנֵיהוֹן לְמֹלְכָא דְּמִצְרַיִם:

כ"א - אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • לְפִי שְׁהַרְגִּילָה אוֹתָהּ אַרוּרָה אֶת הַצַּדִּיק בְּפִי פְלִם לְדַבֵּר בּוֹ לְגַנוּתוֹ, הִבִּיא לָהֶם הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא סְרַחֲנָם שֶׁל אֱלֹהֵי שִׁיפְנוּ אֲלֵיהֶם וְלֹא אֱלֹהֵי. וְעוֹד, שְׁתַּבֵּא הַרְוּחָה לְצַדִּיק עַל־יְדֵיהֶם. חֲטָאוּ • זֶה נִמְצָא זָכוּב בְּפִילֵי פּוּטִירִין שְׁלוֹ, וְזֶה נִמְצָא צָרוּר בְּגִלוּסְקִין שְׁלוֹ. וְהָאִפֶּה • אֶת פֶּת הַמֶּלֶךְ, וְאֵין לְשׁוֹן אִפִּיָּה אֶלָּא בְּפֶת, וּבְלַע"ז, פִּיסְטוּר.

(ב) וַיִּקְצַף פְּרַעֲהַ עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֵׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֵׁר הָאוּפִים:
 ב בִּרְגָז פְּרַעֲהַ עַל תְּרִין רַבְרַבְנֵיהּ עַל רַב שְׁקֵי וְעַל רַב נְחַתוּמֵי:

(ג) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים אֶל־בֵּית הַפַּהֲרִי מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׂם:
 ג וַיְהִיב יְתַהוֹן בְּמִשְׁרָא בֵּית רַב קְטוּלֵיאָ לְבֵית אַסִּירֵי אֶתֶר דִּי יוֹסֵף אַסִּיר תַּמָּן:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כא) בֵּית הַפַּהֲרִי. לֹא נִדַּע אִם הוּא לְשׁוֹן הַקְּדוּשׁ אוֹ לְשׁוֹן מִצְרַיִם, בְּעַבּוּר שְׁפָרַשׁ אַחֲרָיו וְאָמַר מַה הוּא. כְּמוֹ הָאֲחַשְׁתַּרְגָּנִים שֶׁהוּא לְשׁוֹן פָּרַס, וּפְרַשׁ שֶׁהֵם בְּנֵי הַרְמְכִים: תוֹרָה כב
 (כב) וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עוֹשִׂים. יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי הִיָּה מִתְעַסֵּק בְּאִמְנוֹת שִׁיחִיָּה מְמַנּוּ, בְּאֲשֶׁר הָיוּ עוֹשִׂים הָאֲסוּרִים. וְהַקְּרוּב אֵלֵי כְּפֹרֶשׁוֹ, כָּל אֲשֶׁר הָיוּ צְרִיכִים כְּאֵלוֹ הִיָּה הוּא הַעוֹשֶׂה, כִּי פִקִּיד הִיָּה עֲלֵיהֶם. וְהַפְּסוּק הִבָּא אַחֲרָיו לְעַד: תוֹרָה כג
 (א) חֲטָאוּ. חֲטָא מוֹסַר הַמְּלוּכָה: תוֹרָה ב

(ב) בְּעַבּוּר שְׁלֹא יִשְׁתַּנֶּה סְמ"ךְ סְרִיסָיו. הוּא לְאוֹת כִּי הִיָּה הַרִי"ש רְאוּי לְהַדְּגֵשׁ. וְנִקְמַץ הַסְּמ"ךְ בְּקַמְ"ץ גְּדוֹל לְחִסְרוֹן הַדְּגֵשׁ: תוֹרָה ג
 (ג) בְּמִשְׁמַר בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים. מְקוֹם שִׁיחִיָּה שְׂם נִשְׁמָרִים בְּעַבּוּר שְׁלֹא בְּרַחֲו: תוֹרָה ד

(ד) וַיִּפְקֹד שָׂר הַטְּבָחִים אֶת־יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׂרַת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמָר:

כ"ג - וַיִּפְקֹד שָׂר הַטְּבָחִים וְגו' . לְהִיּוֹת אִתָּם . וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמָר . י"ב חֲדָשׁ .

(ה) וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֹפֶה אֲשֶׁר לְמַלְךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהר:

כ"ג - וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם . וַיַּחְלְמוּ שְׁנֵיהֶם חֲלוֹם, זֶה פְּשׁוּטוֹ . וּמִדְרָשׁוֹ: כָּל אֶחָד חֵלֶם חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם: שְׁחֵלֶם אֶת חֲלוֹמוֹ וּפְתָרוֹן חֲבֵרוֹ, וְנִהוּ שְׁנַאֲמַר: "וַיֵּרָא

(ו) וַיָּבֵא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבִקְרָ וַיֵּרָא אֹתָם וְהִנֵּם זֹעֲפִים: כ"ג - זֹעֲפִים . עֲצָבִים, כְּמוֹ: (מלכים א כ) "סָר וְזָעַף", (מִיכָה ז) "זָעַף ה' אֶשְׂא" .

(ז) וַיִּשְׂאֵל אֶת־סְרִיסֵי פְרַעֲה אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמָר בֵּית אֲדָנָיו לֵאמֹר מִדּוֹעַ פְּנִיכֶם רָעִים הֵיזִם:

(ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הִלּוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרָנִים סְפָרוּנָא לִי:

(ט) וַיִּסְפֹּר שְׂר־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלּוֹמֵי וְהִנֵּה־גִפְנֵן לְפָנָי:

(י) וּבְגִפְנֵן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם וְהוּא כְּפֹרְחַת עֲלֵתָהּ נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֵתֶיהָ עֲנָבִים:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ד) וַיִּפְקֹד שָׂר הַטְּבָחִים. וְהִנֵּה כְּאֲשֶׁר הוֹשִׁמוּ אֵלָהּ הַסְרִיסִים בְּבֵית שָׂר הַטְּבָחִים, פָּקֵד אֶת יוֹסֵף. וְהַטְּעַם זָכַר דְּבָרָיו וְהִבִּיאוֹ אֵל בֵּיתוֹ וְשָׂמְהוּ בְּבוֹר וְהוּא הַמִּשְׁמָר, וְזֹאת דַּעַת הַמְדוּקְדָק הַגְּדוּל. וּלְפִי דַעַתִּי שְׂבִית הַסֵּהר הִנֵּה בְּבֵית שָׂר הַטְּבָחִים, וְשֵׁם הִנֵּה יוֹסֵף. וְהַעֲד, מִקּוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֲסוּר שָׂם. וְצָוָה שָׂר הַטְּבָחִים לְהִיּוֹת יוֹסֵף אִתָּם לְשֵׂרֵת אוֹתָם. כִּי מַעֲלָה גְדוּלָה הִיְתָה לָהֶם בְּבֵית פְּרַעֲה, כִּי שָׂרִים הָיוּ: תוֹרָה

(ה) וַיַּחְלְמוּ. כְּטַעַם אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלוֹמוֹ. כִּי רָאָה כָּל אֶחָד בְּחֻלּוֹמוֹ מִהוּ פְתָרוֹן חֲלוֹמוֹ לְעַתִּיד וּמֵה שְׂאֲרַע לוֹ: תוֹרָה ו

(ו) זֹעֲפִים. מְתַרְעָשִׁים, כְּטַעַם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזְעָפוֹ: וַיָּבֵא אֲלֵיהֶם. יִתְכַּן שְׂבִילָה הִנֵּה לָן בְּבוֹר: תוֹרָה ו

(ח) וְטַעַם הִלּוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרָנִים. כִּי פְתָרוֹן חֲלוֹמוֹת לְשֵׁם הוּא, כִּי הוּא יוֹדֵעַ הַעֲתִיד. וְהִרְאָה בְּחֻלּוֹם מֵה

הִנֵּה לִּי שִׁינְצָה. וְאִם אָנִי אֶפְתָּר אוֹתוֹ לְטוֹב אוֹ לְרָע, לֹא יוֹעִיל וְלֹא זִיק. וְאֲחֵר שֶׁהִדְבָּר כֵּן, וְלִשְׁם פְתָרוֹן כָּל הַחֲלוֹמוֹת, אֵל תְּחוּשׁוֹ שֶׁתְּסַפְּרוּ חֲלוֹמוֹתֵיכֶם לִי. וְכָל חֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחֵר הֵפֵה, דְּבָרֵי יַחִיד הֵם: תוֹרָה ט

(י) עֲלֵתָהּ נֹצֵה. כְּמוֹ הַנְּצוֹ הַרְמוֹנִים: הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלוֹתֶיהָ. הַפֶּךָ הַבְּסָר. וְכַמוֹהוּ כִּי כֶּשֶׁל קִצִּיר. וְאִם הֵם שְׁנֵי בְּנֵינִים: תוֹרָה יא

וְהָיָא כַּד אֶפְרַחְתָּ אֶפְקַת לְבַלְבִּין, עַד כְּאֵן תִּרְגְּוִמוּ
שֶׁל "פּוֹרַחַת". גַּץ גְּדוֹל מִפְּרַח, כְּדַכְתִּיב: (ישעיה יח)
"וּבְסֹר גּוֹמֵל יִהְיֶה נֹצֵה", וּכְתִיב: (במדבר יז) "וַיֵּצֵא פֶרַח"
וְהָדָר וַיֵּצֵץ צִיץ".

כְּשִׁיבָה • שְׁרִיגִים • זְמוּרוֹת אֲרָכוֹת שְׁקוֹרִין וַיִּדְיִן. וְהוּא
כְּפֹרַחַת • דוּמָה לְפּוֹרַחַת. "וְהָיָא כְּפּוֹרַחַת", נִדְמָה לִי
בְחֻלּוּמֵי כְּאֵלוֹ הָיָא פּוֹרַחַת, וְאַחַר הִפְרַח עֲלֵתָה נֹצֵה
וְנֹעֲשֶׂה סְמֶדֶר, אֲשַׁפְנִי"ר בְּלַע"ז, וְאַחַר-כֵּן הִבְשִׁילוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

נִגְדַר רְצוּנָה. וְאֵלוֹ בְּשֶׁלֶב הַשָּׁנִי, מְצָרִים עֲצָמָה הוֹפְכַת לְטוֹב:
כְּשֵׁם שְׁשִׁתֵּית יָיִן מִבֵּיאָה לְשִׁכְרוֹת (בטול מציאות האדם), כֶּן
גַּם שְׁתֵּית כּוֹס הַתַּרְעֵלָה מִבְּטֵלֵת אֶת מְצִיאוֹתָם הַקּוֹדְמֹת וְהוֹפְכַת
אוֹתָהּ לְטוֹב.

עֲלֵתָה נֹצֵה, הִבְשִׁילוּ אֲשַׁקְלוּמִיָּה עֲנָבִים (מ, י) עֲלֵתָה נֹצֵה - הַגִּיעַ
זִמְנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִיגָאֵל. הִבְשִׁילוּ אֲשַׁקְלוּמִיָּה עֲנָבִים - הַגִּיעַ
זִמְנָה שֶׁל מְצָרִים לְשִׁתוֹת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה (חולין צב, א) לְכַאוּרָה
הִנֵּה הַסֶּדֶר צָרִיף לְהִיּוֹת הַפּוֹף: תַּחֲלָה שׁוֹמֵה מְצָרִים אֶת כּוֹס
הַתַּרְעֵלָה, וְלֵאחֶר מִכֵּן נִגְאָלִים יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר,
שֶׁבְשֶׁלֶב הָרֵאשׁוֹן מִתְגַּבְּרִים יִשְׂרָאֵל עַל מְצָרִים וַיּוֹצֵאִים מִמֶּנָּה

(לקוטי שיחות לה עמ' 166)

יֵא וְכִסָּא דְפְרַעָה בִּידֵי וַיְנַסִּיבַת יֵת עֲנָבֵינָא
וְעֲצָרִית יֵתְהוֹן לְכִסָּא דְפְרַעָה וְיֵהֱבִית יֵת
כִּסָּא עַל יָדָא דְפְרַעָה:

(יא) וְכּוֹס פְּרַעָה בִּידֵי וַאֲקָה אֶת־הָעֲנָבִים וַאֲשַׁחַמַּ
אֲתָם אֶל־כּוֹס פְּרַעָה וַאֲתָן אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף
פְּרַעָה:

כְּשִׁיבָה • וְאַשְׁחַט • כְּתַרְגוּמוֹ: 'וְעֲצָרִית', וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה.

יב וַאֲמַר לֵה יוֹסֵף דִּין פְּשָׁרְנָה תִלְתָּא שְׁבָשִׁין
תִּלְתָּא יוֹמִין אַנּוּן:

(יב) וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתוּרָנוּ שְׁלִשֶׁת הַשָּׁרְגִים
שְׁלִשֶׁת יָמִים הֵם:

כְּשִׁיבָה • שְׁלִשֶׁת יָמִים הֵם • סִימָן הֵם לֶךְ לְשִׁלְשֶׁת יָמִים, וַיֵּשׁ מִדְרָשִׁי אֲגָדָה הִרְבָּה (חולין צב).

יג כִּסּוּף תִּלְתָּא יוֹמִין יַדְבָּרְנָךְ פְּרַעָה יֵת רִישֶׁךְ
וַיִּתִּיבְנָךְ עַל שְׁמוּשֶׁךְ וְתַתֵּן כִּסָּא דְפְרַעָה
בִּידָה כְּהַלְכְתָּא קְדָמָא דִּי הַוִּיתָא מִשְׁקִי
לָה:

(יג) בְּעוֹד | שְׁלִשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פְרַעָה אֶת־רֵאשֶׁךְ
וְהַשִּׁיבְךָ עַל־כַּנְךָ וְנָתַתָּ כּוֹס־פְּרַעָה בִּידוֹ כְּמִשְׁפָּט
הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ:

כְּשִׁיבָה • יֵשָׂא פְרַעָה אֶת־רֵאשֶׁךְ • לְשׁוֹן חֲשָׁבוֹן, כְּשִׁיפְקֹד שָׂאָר עֲבָדֵיו לְשָׂרָת לְפָנָיו בְּסַעֲדָה, יִמְנָה אוֹתָךְ עִמָּהֶם.
כַּנְךָ • כְּסִיס שְׁלֶךְ וּמוֹשְׁבֶךְ.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הַנְּכוּן שֶׁהוּא בְּדָרְךָ מִסְפָּר. וְהַעֵד, וַיֵּשָׂא
אֶת רֵאשׁ שֵׁר הַמְשָׁקִים וְאֶת רֵאשׁ שֵׁר
הָאוֹפִים בְּתוֹף עֲבָדָיו. וַיִּכְפַּרְשֶׁת כִּי
תֵשָׂא אֶפְרַשׁ זֶה: כַּנְךָ. מִשְׁמַרְתָּךְ
הָרֵאשׁוֹנָה. וּמִכַּנְתָּךְ וּמִתְכּוֹנְתָךְ. וַיִּתְּכֵן
לְהִיּוֹתוֹ מִן גְּזֵרַת כֵּן. וְכִמּוּהוּ, וְעָמַד
עַל כִּנּוּ: תורה יד

יּוֹם הַלְדָתָ אֶת פְּרַעָה כְּמוֹ הַיּוֹם שֶׁנּוֹלַד
בוֹ. כִּי הִנֵּה הַיּוֹם יֵשׁ מְלָכִים שְׂנֵיעֵשׂוּ
מִשְׁתָּה בַיּוֹם תְּקוּפַת שְׁנָתָם, וַיִּקְרָאוּ
לְכָל עֲבָדֵיהֶם וַיִּתְּנוּ לָהֶם מַתְּנוֹת. אוֹ
יִתְּכֵן שֶׁהַגְּבִירָה הִיְתָה הֵרָה. וְהָרֵאשׁוֹן
קְרוֹב אֵלָי: תורה יג
(יג) יֵשָׂא פְרַעָה אֶת רֵאשֶׁךְ. יָרִים.

(יא) וַאֲשַׁחַט אֲתָם. כְּמוֹ שׁוֹחֲטֵי
הַקְּלָדִים, וְלֹא כְּאֲשֶׁר פָּרַשׁ לָהֶם
הַגָּאוֹן: תורה יב
(יב) פְּתוּרָנוּ. פְּרוּשׁוֹ. וְלֹא מְצָאנוּ מִלַּת
פְּתוּרָן כִּי אִם עִם הַחֲלוּם. יֵשׁ שׁוֹאֲלִים
מֵאַיִן יָדַע יוֹסֵף כִּי שְׁלֵשָׁה שְׁרִיגִים הֵם
יָמִים וְלֹא חֲדָשִׁים אוֹ שְׁנָיִם. וַיִּתְּכֵן

יד אלהו תדַּכְּרֵנִי עִמָּךְ כִּד יִיטֵב לָךְ וְתַעֲבֹד
כָּעֵן עִמִּי טִיבוֹ וְתִדְבֹר עָלַי קֹדֶם פְּרֻעָה
וְתִפְקַנְנִי מִן בֵּית אֲסִירָא הַדִּין:

(יד) כִּי אִם-זִכְרְתָנִי אֶתְךָ פֶּאֶשֶׁר לָךְ וְעִשִׂיתָ-נָּא
עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל-פְּרֻעָה וְהִזְצִאתָנִי מִן-
הַבַּיִת הַזֶּה:

כ"ג"א כי אם-זכרתני אתך • אשר אם זכרתני אתך, אין 'נא' אלא לשון בקשה: הרי אתה עושה עמי מאחר שייטב לך כפתרוני. ועשית-נא עמדי חסד.

טו ארי מגנב גנבנא מארעא דעבראי ואף
הכא לא עבדית מדעם ארי שויאו יתי בבית
אסירי:

(טו) כִּי-גִנֵּב גִּנְבֹתִי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם-פֹּה לֹא-
עִשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׂמוּ אֹתִי בַּבּוֹר:

טז ונחזא רב נחומי ארי יאות פשר ואמר
ליוסף אף אנא בחלמי והא תלתא סלין
דחירו על רישי:

(טז) וַיֵּרָא שְׂרֵה-הָאֵפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף
אֶף-אַנִּי בַּחֲלוּמֵי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סָלִי חֲרִי עַל-רֵאשֵׁי:

כ"ג"ב סלי חרי • סלים של נצרים קלופין חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, ודרך מוכרי פת פיסנין, שקורין אובל"ש, לתתם באותם סלים.

יז ובסלא עלאה מפל מיכל פרעה עובד
נחתום ועופא אכל תהון מן סלא מעלוי
רישי:

(יז) וּבַסַּל הֶעֱלִיזוֹן מִפֶּל מֵאֵכֶל פְּרֻעָה מַעֲשֵׂה אִפֹּה
וְהַעוֹף אָכַל אֶתֶם מִן-הַסַּל מֵעַל רֵאשֵׁי:

יח ואתב יוסף ואמר דין פשרנה תלתא סלין
תלתא יומין אנון:

(יח) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פָּתַרְנוּ שְׁלֹשֶׁת הַפְּלִים
שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

יט בסוף תלתא יומין יעדי פרעה ית רישך
מנך ויפלוך תך על צליבא ויכול עופא ית
בשרך מנך:

(יט) בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פְּרֻעָה אֶת-רֵאשֶׁךְ
מֵעֲלִיךְ וְתִלָּה אֹתְךָ עַל-עֵץ וְאָכַל הָעוֹף אֶת-בְּשָׂרְךָ
מֵעֲלִיךְ:

כו והנה ביומא תליתאה יומא בית ולך
דפרעה ועבד משתא לכל עבדוהי ואדפר
ית ריש רב שקי וית ריש רב נחומי בגו
עבדוהי:

(כו) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּדָת אֶת-פְּרֻעָה וַיַּעַשׂ
מִשְׁתָּה לְכָל-עַבְדָּיו וַיֵּשָׂא אֶת-רֵאשׁ | שַׁר הַמִּשְׁקִים
וְאֶת-רֵאשׁ שַׁר הָאֵפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו:

הנגע", שכבוסו על-ידי אחרים. וישא את-ראש
וגו' • מנאם עם שאר עבדיו, שהיה מונה המשקטים
שישרתו לו בסעדתו, וזכר את אלו בתוכם, כמו:
"שאו את ראש", לשון מגן.

כ"ג"ג יום הלדת את-פרעה • יום לדתו, וקורין לו
יום גינוסנא. ולשון "הלדת", לפי שאין הולד נולד
אלא על-ידי אחרים, שהסיה מילדת את האשה, ועל
פן הסיה נקראת מילדת, וכן: (יחזקאל טו) "ומולדותיך
ביום הלדת אותך", וכן: (ירמיה יב) "אחרי הפכס את

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

את ראשך מעליך. ישאנו ממקומו.
וטעמו, סירנו או ירימנו על עץ: תורה כ
(כ) הלדת. שם הפעל מהבגין שלא
נזכר שם פועלו: תורה כא

טז סלי חרי. אמר הגאון שהוא
לחם לבן, כמו חרי יהודה: תורה יז
יט בעוד. בטרם עוד. וטעמו, לא יעבר
עוד כף זמן עד שיהיה זה: ישא פרעה

טו מארץ העברים. אפרשנו בפסוק
כי תקנה עבד עברי. ואחר כל הלום
במקרא, מלת הנה טעמה
כאלו: תורה טז

(כא) וַיֵּשֶׁב אֶת־שַׁר הַמְּשָׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכֹּסֶם עַל־כַּף פְּרָעָה:

(כב) וְאֵת שַׁר הָאֲפִים תָּלָה בְּאֶשֶׁר פֶּתַר לָהֶם יוֹסֵף: כב וַיֵּת רב נְחֹתוּמֵי צֶלֶב כְּמָא די פֶּשֶׁר לְהוֹן יוֹסֵף:

(כג) וְלֹא זָכַר שַׁר־הַמְּשָׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ: כג וְלֹא דְכִיר רב שְׁקֵי יֵת יוֹסֵף וְאֲנִשְׁיָה: פ פ פ

כ"ג - וְלֹא זָכַר שַׁר־הַמְּשָׁקִים • בו בַּיּוֹם. וַיִּשְׁכַּחְהוּ • לְאַחַר מְכָאן, מְפִנֵי שִׁתְּלָה בו יוֹסֵף לְזָכְרוֹ, הַזְקַק לְהִיּוֹת אֶסוֹר שְׁתֵּי שָׁנִים, שְׁנַאֲמַר: (תהלים מ) "אֲשַׁרֵּי

פפפ קי"ב פסוקים יב"ק סימן. חסלת פרשת וישב

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנח - רס

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ
(כא) עַל מִשְׁקָהוּ. שֵׁם. כִּי אֲשֶׁר הִיָּיתָ (כג) וְלֹא זָכַר שַׁר הַמְּשָׁקִים. לא לא תִּזְכְּרוּ עוֹד. זָכַר אֶת וְשִׁתִּי: מִשְׁקָהוּ, פֶּעַל: תורה כב הִזְכִּירוּ בְּפֹה אֶל פְּרָעָה. כֵּן וּמִשָּׂא ה' וַיִּשְׁכַּחְהוּ. בְּלִב:

המשך ביאור למס' נדרים ליום שישי עמ' ב

1 אומרת הגמרא, ב'אלו' לא קא מיפעיא לן - באומר 'אלו' אין לנו
2 כלל שאלה, ופשוט דְּיִדְקָא הוא - שאם אמר קונם זיתים וענבים
3 'אלו' עלי, אסור במשקה היוצא מהם. כִּי מִיִּפְעִיא לן - ומה שיש
4 לנו לשאול, הוא רק באומר 'שאיני טועם', האם הוא דְּיִדְקָא, ואסור
5 במשקה היוצא מהם, או לֹא דְּיִדְקָא, והאומר 'שאיני טועם' ללא
6 'אלו' אינו אסור במשקה היוצא מהם.
7 הגמרא מוכיחה שהאומר 'שאיני טועם' אינו נאסר במשקה היוצא
8 מהפירות:
9 תָּא שְׁמַע - בא ושמע ראייה, ממה ששינינו במשנה לעיל (א),
10 האומר דִּג דִּגִּים 'שאיני טועם', אֶסוֹר כְּהֵן - בדגים, בֵּין אִם הֵם
11 דְּדוֹלִים, וּבֵין אִם הֵם קְטָנִים, משום ש'דג' משמע גדול, ו'דגים'
12 משמע קטנים, ואסור בֵּין בדגים חֲיִים - שעדיין לא נתבשלו, וּבֵין
13 בדגים מְבוּשְׁלִים, וּמִזְבֵּי כְּבָרִית טְרוּפָה - דג גדול החתוך דק דק,
14 משום ש'דג דגים' משמע שלמים ולא טרופים, ומותר גם כְּצִיר -
15 שומן היוצא מהדגים ומעורבים בו קרבי דגים, שאינו בכלל 'דג
16 דגים'. ומה שמותר בטרית טרופה וציר אף שהם דברים שיצאו
17 מהאיסור, מוכח שהאומר 'שאיני טועם' מותר בדברים היוצאים
18 מהאיסור.
19 רבא דוחה את ראיית הגמרא שהאומר 'שאיני טועם' מותר
20 בדברים היוצאים מהאיסור:
21 אָמַר רַבָּא, באמת אפשר לומר שגם האומר קונם זיתים וענבים
22 'שאיני טועם' אסור במשקין היוצאים מהם. ובמשנה ששינינו
23 שהנדר מדג דגים' מותר בטרית טרופה ובציר, מדובר בשְׂבָבָר
24 יָצָא הַצִּיר מִקֵּהן - מהדגים קודם שנדר, ולכן אינם בכלל נדרו
25 ומותר בו, אבל מה שיוצא אחר שנדר, אסור בו גם אם אמר רק
26 'שאיני טועם'.

1 שהוא חידוש יותר גדול ממה שמותר בחילופיהם ובגידוליהם,
2 משמע שהאומר 'שאיני טועם' מותר רק בחילופיהם וגידוליהם,
3 הָא - אבל במשקה הַיּוֹצֵא מִקֵּהן הוא אֶסוֹר. ומוכח שאם אמר 'שאיני
4 טועם' בלבד, ולא אמר 'אלו', נאסר במשקה היוצא מהדבר
5 האסור.
6 דוחה הגמרא, באמת יתכן שרק אם אמר 'אלו' הוא אסור במשקה
7 היוצא מהפירות, והאומר 'שאיני טועם' מותר במשקה היוצא
8 מהם, והתנא לא השמיענו דין זה מטעם אחר, אִיִּדֵי דְלֹא נָסִיב
9 כְּרִישָׂא יוֹצֵא מִקֵּהן - אגב שברישא לא כתוב שאם אמר 'אלו' אסור
10 במשקה היוצא מהפירות, לֹא נָסִיב נְפִי כְּסִיפָא יוֹצֵא מִקֵּהן - לא כתב
11 התנא גם כסיפא שאם אמר רק 'שאיני טועם' מותר במשקה היוצא
12 מהפירות.
13 הגמרא מוכיחה שהטעם שנאסר במשקין הוא משום שאמר 'אלו':
14 תָּא שְׁמַע - בא ושמע ראייה, ממה ששינינו במשנה לעיל (א), אָמַר
15 רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה שְׁנֵדְרֵי שְׁלֵא לֹאכּוּל בְּשַׁר, וְאָפַר רַבִּי מִרְפוּן עָלֵי
16 לֹאכּוּל בְּיָצִים שְׁנֵדְרֵי שְׁלֵו עִמּוֹ - עם הברש, מפני שיש בהם את טעם
17 הברש. אָמְרוּ לוֹ - חכמים שנחלקו עליו במשנה, אִיִּמְתִּי דִין זֶה
18 שאסור בביצים שנתבשלו עמו נכון, בְּזֵמַן שְׂאֲמַר כְּנִר 'ה' עָלֵי
19 וייחד את חתיכת הברש לאיסור, משום שְׁהֵנּוּדֵר מִן הַדְּבָר הַמְּסוּיָם,
20 ואחר כך נִתְעַרְבַּ הַדְּבָר בְּאַחַר וְיֵשׁ בו - באיסור כְּנֵתוּן טַעַם - כמות
21 שמורגש טעמה בכל התערובת, הֲרֵי זֶה אֶסוֹר בהנאה מכל
22 התערובת, משום שפרט שאוסר על עצמו חתיכת בשר מסוימת,
23 וכונתו שחתיכה זו תהיה 'דבר האסור' כלפיו, וממילא היוצא
24 ממנה גם הוא אסור. והרי דין 'זה' ודין 'אלו' שוה, שבשניהם הוא
25 מפרט ומייחד את האיסור. ומוכח ש'אלו' דווקא, והאומר קונם
26 זיתים וענבים 'אלו' עלי אסור במשקה היוצא מהם, שהרי יש בו
27 את טעם האיסור.

לוח תהלים

יום ראשון, י"ז כסלו < מפרק פג עד סוף פרק פז

יום שני, י"ח כסלו < מפרק פח עד סוף פרק פט

יום שלישי, י"ט כסלו < פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו

יום רביעי, כ' כסלו < פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג

יום חמישי, כ"א כסלו < מפרק קד עד סוף פרק קה

יום שישי, כ"ב כסלו < מפרק קו עד סוף פרק קז

שבת קודש, כ"ג כסלו < פרק כ. מפרק קח עד סוף קיב

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיד בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון י"ז כסלו ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 322, הנה לא טובה... עד עמ' 324, וד"ל:

ענית קדשה של חזרת השליח צבור הנה - מפני ש'בעל-תפלה' זה מאריך בתפלה, הלא טוב טוב לו שלא לשמע קדשה וברכו, מליךר לתייהם של החפצים פתיים, - אלה שרוצים להתפלל באריכות, דבר המביא חיים,

ואנם רחמנא פטריה,⁴
- את האנוס פטר הקדוש -

ברוך-הוא, כיון שהוא אנוס, הוא מוכרח ללכת - הרי הוא פטור מלשמוע "קדושה" ו"ברכו".

ותירה מזו - והשליח צבור מוציאו ידי חובתו - לשמוע "קדושה" ו"ברכו". אף

שלא שמע, כאלו שמע שהוא כעונה ממש, - הרי, שהאנוס כאן אינו

כמו בשאר הדברים, שאם אמנם הם דברים ש"אנוס רחמנא פטריה", אבל אינם

"כמאן דעביד" (כאילו עשה) - "אונסא כמאן

דלא עביד"⁵ - אונס - כמי שלא עשה, ואילו כאן הרי זה כאילו עשה מצד זה ששליח הציבור מוציאו ידי חובתו, וְכִדְאִיתָא

- כפי שאנו מוצאים בְּמִמְרָא⁶ גְּבִי עִם שִׁבְשֻׁדוֹת דְּאֵינִים, - שהם אנוסים, וְיִוצְאִים יְדֵי חוֹבַת תְּפִלַּת שְׁמוֹנֵה עֶשְׂרֵה עֲצֻמָּה בְּחֻזְרַת הַשְּׁלִיחַ צְבוּר - לא מדובר על "קדושה" ו"ברכו", אלא אודות "שמונה עשרה" עצמה, כְּאֵלּוֹ שְׁמַעוּ מִמֶּשׁ, וְנִם קְדֻשָּׁה וְבִרְכוּ בְּכֻלָּל. - ששליח הציבור מוציאו ידי חובתו. הרי, שמי שהוא אנוס ואי אפשר לו בשום אופן לשמוע "קדושה" ו"ברכו", מוציאו השליח-ציבור ידי חובה, הרי שגם אותו יוציא שליח הציבור ידי חובתו, ואל לו להפריע אחרים מלהתפלל באריכות. וְהֵנָּה, זֹאת חֻקְנֵיהּ, כֵּן הוּא אֵף גַּם בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל חֻכְמֵי הַמְּשָׁנָה וְהַגְּמָרָא, שְׁחִיְתָה תוֹרְתָם קָבַע וְעָקַר עֲבוֹדָתָם, - עיקר עבודתם היה

בסימן זה, מוכיח רבנו הזקן חסידים מבית הכנסת של אנשי שלומנו, שאינם מרשים לגשת ל"עמוד" שליח ציבור המאריך בתפלה, בגלל שאחד מהם ממחר לגמור את התפלה, כי הוא מוכרח ללכת.

רבנו הזקן אומר, שמוטב היה לו אפילו לא לשמוע "קדושה" ו"ברכו" (כשאין הוא יכול בשום אופן להתממה יותר) מאשר להפריע לאחרים להאריך בתפלה. שכן, אריכות התפלה היא ענין של חיים, ונותנת אריכות ימים, וכשמפריעים לאחרים באריכות התפלה - הרי יורדים לחייהם.

רבנו הזקן גם מציין, שענין ההתבוננות בתפלה בכוונה לגלות את האהבה להקדוש ברוך הוא, האהבה המסותרת בכל אחד מישראל - הוא חיוב מן התורה. שכן, בכך מתבטאת מצות "ואהבת" - להתבונן כדי לעורר ולגלות את האהבה.

הנה, לא טובה השמועה, שמעתי ותרנו במני, - אומר רבנו הזקן, אשר עם ה' מעבירים מלפני התכה - אינם מרשים לגשת עוד פעם ל"עמוד", את האיש החפץ פתיים ואריכות ימים של כל אנשי שלומינו שב"מקדש מעט" - של בית הכנסת², הנה של אנשי, - אנשי-שלומנו, שעל-ידי תפלתו באריכות בתור שליח ציבור, ועל-ידו גם כל השאר מתפללים באריכות - הוא מביא להם חיים ואריכות ימים, כמאמר רז"ל: שלישה דברים מאריכים ימיו של אדם, ואחד מהם - הוא, המאריך בתפלתו. - הרי שתפלה באריכות קשורה באריכות ימים. ואף גם מי שהשעה דחוקה לו ביותר, ואי אפשר לו בשום אופן להמתין עד אחר

מן התורה. שכן, בכך מתבטאת מצות "ואהבת" - להתבונן כדי לעורר ולגלות את האהבה.

הנה, לא טובה השמועה, שמעתי ותרנו במני, - אומר רבנו הזקן, אשר עם ה' מעבירים מלפני התכה - אינם מרשים לגשת עוד פעם ל"עמוד", את האיש החפץ פתיים ואריכות ימים של כל אנשי שלומינו שב"מקדש מעט" - של בית הכנסת², הנה של אנשי, - אנשי-שלומנו, שעל-ידי תפלתו באריכות בתור שליח ציבור, ועל-ידו גם כל השאר מתפללים באריכות - הוא מביא להם חיים ואריכות ימים, כמאמר רז"ל: שלישה דברים מאריכים ימיו של אדם, ואחד מהם - הוא, המאריך בתפלתו. - הרי שתפלה באריכות קשורה באריכות ימים. ואף גם מי שהשעה דחוקה לו ביותר, ואי אפשר לו בשום אופן להמתין עד אחר

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ ש"א ב, כד. ולהעיר אשר שם מדובר ע"ד קרבנות, ועיכוב יחוד זו"ן (שבת נה, ב) - תפלה יחוד שכינה וקוב"ה". 2. ראה מגילה כט, א. 3. ברכות לב, ב. 4. נצבים כז, א. 5. שו"ע אדה"ז סק"ד ס"א. 6. ר"ה לה, א. 7. ליתר הסברה, כדאי להעתיק אגרתו של רבנו הזקן (נדפסה ב"אגרות קודש" - אדמו"ר הזקן, קה"ת תש"מ סימן ט"ו): לאו"י הרבני הנגיד המפורסם

צריכות להיות בסדור שבחו של מקום ברוך הוא בפסוקי דזמרה ושתי ברכות שלפני קריאת שמע: "ויצר" ו"אהבה" - "אהבת עולם", לעורך בהן - בברכות שלפני קריאת שמע, האהבה המסותרת בלב כל ישראל, לבא -

שאהבה זו תבוא, לבחינת גלוי בהתגלות הלב - שבמקום שעד אז היתה אהבה זו מסותרת בעומק הלב, תבוא להתגלות הלב, בשעת קריאת שמע עצמה, אחרי ברכות קריאת שמע, שזאת היא מצות האהבה שבפסוקים: "ואהבת גו" ככל לבבך גו", הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל, שהיא מיסודי התורה ושרשה ומקור לכל

קונטרס אחרון

עבודתם ולא תפלתם. ומכש"כ עתה הפעם בעקבות משיחא שאין תורתנו קבע מצוק העתים. ועיקר העבודה בעקבות משיחא היא התפלה כמו"ש הרח"ו ז"ל בע"ח ופע"ח. מכש"כ וק"ו שראוי ונכון ליתן נפשינו ממש עליה והיא חובה של תורה ממש למביני מדע תועלת ההתבוננות ועומק הדעת קצת כל חד לפום שיעורא דיליה בסדור שבחו של מקום ב"ה בפסוקי דזמרה ושתי ברכות שלפני ק"ש יוצר ואהבה לעורך בהן האהבה המסותרת בלב כל ישראל לבא לבחי' גילוי בהתגלות הלב בשעת ק"ש עצמה שזאת היא מצות האהבה שבפסוק ואהבת כו' בכל לבבך כו' הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות כמו"ש הרמב"ם ז"ל שהיא מיסודי התורה ושרשה ומקור לכל רמ"ח מ"ע

רמ"ח - 248, מצות עשה, - כפי שאומר רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק ד' ש"המקימן באמת הוא האוהב את שם הוי", שכדי לקיים באמת רמ"ח מצוות עשה, מן ההכרח שתהיה "אהבת ה'". ציווי זה של "ואהבת" הוא חובה של תורה על ענין ההתבוננות בתפלה, לעורר ולגלות את האהבה. שכן, על אהבה עצמה הרי לא שייך שום "ציווי", ו"אהבת", כי אהבה היא הרי מדה שכלב ועל מדה שכלב לא

לימוד תורה, ולא תפלתם. - הרי גם אז היה ענין התפלה באריכות ענין של חיים ואריכות ימים. ומכל שכן עתה הפעם - בזמננו אנו, בעקבות משיחא, שאין - לימוד תורתנו קבע, מצוק העתים, ועקר העבודה בעקבות משיחא היא - עבודת התפלה, כמו שכתב הרב חיים ויטאל ז"ל ב"עין חיים" ו"פרי עין חיים", - שיעקר העבודה בזמננו אנו, הזמן של עקבות משיחא, הוא עבודת התפלה - מכל שכן וקל וחמר שראוי ונכון לתן נפשינו ממש עליה. - על עבודת התפלה, והיא - התפלה באריכות תוך ההתבוננות בגדלות ה', היא חובה של תורה ממש, למביני מדע - המבינים תועלת

ההתבוננות ועמק הדעת קצת, כל חד לפום שיעורא דיליה, - כל אחד לפי שיעורו. כפי שאומר רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק מ"א, ששיעורו של דבר, שההתבוננות תפעל ענין היראה או האהבה, אינו דומה בכל אחד: יש מי שבהתבוננות והעמקת הדעת מעטה הוא מתעורר ביראה או באהבה; ויש מי שנדרשת לו התבוננות ארוכה יותר והעמקת הדעת חזקה יותר. ההתבוננות והעמקת הדעת אלו,

גבר הוקם על האברך מוה' אלכסנדר ג"י, הנה אף כי לא ידעתיהו ולא אכיר מראהו אך לשמע און שמעתיהו אשר רוח ה' נוססה בו שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת עבודה שכלב זו תפלה כי ידם רמה בתורה ובגמ"ח ומי יתן והי' זה להם באמת כל הימים. אך עתה עברו תורות חלפו חוק בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה להתפלל כמותם דוקא בחפזון ובלי שום תנועה והרמת קול כמלאכי עליון בהגיעם למדרגה העליונה אשר אין למעלה הימנה כמו"ש בעמדם תרפנה כנפיהם ואף ג"ז בכת העליונה הנקראים שרפים ולא בשאר כתות כמו"ש והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכו' וגם בשרפים כתי' קול המולה כו' וגם בתנועות משונות כמבואר בפיוטים ע"פ פרקי היכלות. ולכן אין ראי' מצדיקים הראשונים שהיו גדולים ממלאכי השרת. אבל אנן יתמי דיתמי העולה בדעתם להדמות להם אין זה כ"א רוע לב ושקר בימינם. וגם האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם כי אף שנוסח התפלה וימניה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן עיקר ענינה ומהותה הוא יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו בדעה שלימה ומיושבת בבית הלב שיתבונן בזה כ"כ עד שתתעורר נפש המשכלת לאהבה את שם ה' לדבקה בו ובתורתו ולחפזין מאד במצותיו אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה ע"י אמירת פסד"ז וברכות ק"ש לפנייה ולאחריה בפה מלא ובקול המעורר כוונת הלב וכולי האי ואולי. משא"כ רשב"י וחבריו ה' די להם בק"ש לבד לכל ענין זה שהי' נקנה להם בהשקפה ראשונה בשפלות הלב הנאמן בכריתו אתם. אבל בזמן הזה כל הקרוב אל ה' וטעם טעם בתפלה פעם א' יבין וישכיל כי בלעדה לא ירים איש את ידו ואת רגלו לעבוד ה' באמת כ"א מצות אנשים מלומדה כמו"ש יען כי נגש העם בפיו כו' וע"כ השטן מקטרג עלינו ביותר וד"ל. וע"כ על כל דברי האגרת הזאת באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאה לקנאות לה' ולתורתו להפיר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושי' ותחשב לו לצדקה לדור דוד עד עולם כמשארז"ל אלו נאמר ארור אשר לא יעשה לא ה' תקומה לשונאי ישראל עכשיו שנאמר ארור אשר לא יקים כל המחזיק ומקים העושים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה וה' יהי' בעזרו ויגמור בעדו כי הבא לטהר כו'. ומגודל בטחוני בה' קצתתי ואוי"ש מאדה"ש כנפש או"ג דו"ש. שניאור זלמן באאמור"ר ברוך ג"י. 8. פע"ח שער התפלה פ"ז. 9. טאו"ח סנ"ב. 10. ואתחנן ו, ה. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק (בסהמ"צ להרמב"ם היא מ"ע ג'. בוח"א יא, ב: א' - יראה, ב' - אהבה, ג' ידיעת ה' וכו'). ולהעיר מל' חז"ל (ע"ז עג, א) "ראשון ראשון בטל". ולהעיר מתניא חינוך קטן דאהבה שרש לכל מ"ע (כולל גם מ"ע דיראה (שורש מל"ת) ובמילא) שורש כל המצות". 12. ה' יסוה"ת רפ"ב.

עניני האדם, וְהוּ עֵינֵי בְּרוּר נִיצוּצוֹת הַמוֹכֵר שֶׁם בְּעֵינֵי תַיִם' וְפָרִי עֵינֵי תַיִם' גְּבִי תַפְלָה, - שבתפלה מבררים ניצוצות, שְׁלֵבֵן - התפלה, הִיא עֶקֶר הָעֲבוּדָה בְּעֵקֶבּוֹת מְשִׁיחָא, לְבָרֵר נִיצוּצוֹת כּו', - בירור הניצוצות שבתפלה,

מתבטא בכך שְׁהוּא בְּחִינַת אֲתַהֲפָכָא - (=הפיכת הרע לטוב), אוֹ אֲתַהֲפָכָא - (=כפיית הרע), שֶׁל נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנֹדַע, "כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ כּו'". - וחיות האדם, וְהָדָם מִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם מֵאֲכָלִין וּמִשְׁקִין, - שהאדם אוכל ושותה, הרי שהאדם משתמש, עבור הנפש האלקית והקדושה, בכל האוכלין ומשקין ומברר את הניצוצות שבהם, וְגַם - האדם, מִתְפַּעֵל וְנִתְקַן מִמְּלַבְּשִׁים - שהוא

לובש אותם, וְיִדְרָה - שהוא דר בה, כּו'. - הרי שכל עניני העולם מנוצלים בענינים של נפש האלקית וקדושה. בזה מתבטא ענין בירור הניצוצות הנעשה על ידי התגלות האהבה בשעת התפלה. ולכן נדרשת כעת אריכות התפלה בהתבוננות. מִה־שְׁאִינֵן בְּדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, שְׁהָיוּ נִשְׁמוֹת הָאֱלֹקִית גְּדוּלֵי הָעֶרֶךְ - הִיחַ הַבְּרוּר - של הניצוצות, נַעֲשֶׂה בְּרִנֵּעַ בְּקִרְיַת שְׁמַע לְבָד וּבְרִבּוֹת שְׁלֹפְנִיָּה וּפְסוּקֵי דְזִמְרָה בְּקִצְרָה וְכו', - שמזה כלבד כבר נעשה ביהודי התגלות האהבה והתוצאות של האהבה, וְדִי לְמִכּוּי:

מתאים שום ציווי, שהרי אם יש לאדם מדה זו - הרי שיש לו, ואם אין לו אותה מדה - מה יעזור כאן הציווי (על פעולה של דיבור מתאים ציווי, אבל לא על רגש הלב), וכפי שאכן שואל הרב המגיד ממזריטש¹³: כיצד מתאים הציווי "ואהבת"? והוא

עונה, שהציווי אינו על האהבה, כִּי־אִם על ההתבוננות, שיהיה "שמע ישראל", שתהיה ההתבוננות בענין "ה' אלקינו ה' אחד" ואו "ואהבת" - תאהב (מלשון הבטחה). על כל פנים, הרי הציווי "ואהבת", הוא, שתהיה ההתבוננות בתפלה שתיביא ל"ואהבת" - הרי שהתפלה באריכות ובהתבוננות היא חובה של תורה. כִּי עַל אֲהַבָה הַמְּסֻתֶרֶת בְּלֵב בְּלֵ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם וּמִכַּעַם לֹא שִׁיךְ צִוּוּ בְּלָל. - שנאמר ש"ואהבת" הכוונה להאהבה המסותרת בכל אחד מישראל. שכן, היא הרי ישנה, ולא זקוקים לה לציווי "ואהבת". אלא הציווי הוא לגלות את האהבה, שלא זו בלבד שתהיה בהתגלות בנפש האלקית של יהודי, כִּי־אִם גם בנפשו החיונית, שם לא היתה לפני זה בכלל, אף לא בהעלם - וְדַעַת לְנִבּוֹן נִקְלָ, כִּי בְּשִׁהֲאֲהָבָה הִיא מְסֻתֶרֶת - הִיא עוֹדֵנָה בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבָדָה, וּבְשִׁבְאָה לְבְּחִינַת גְּלוּי לְנֶפֶשׁ חַיּוּנִית - אֲזִי הִיא בְּהַתְגַּלּוֹת הַלֵּב בְּחֵלֶל שְׁמָאֵלִי, - שהוא מְשֻׁבֵּן נֶפֶשׁ חַיּוּנִית. - הרי היא מניעה או כל

קונטרס אחרון

כִּי עַל אֲהַבָה הַמְּסוּתֶרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם וּמִכַּעַם לֹא שִׁיךְ צִוּוּ כִּלְל וְדַעַת לְנִבּוֹן נִקְלָ כִּי כְּשִׁהֲאֲהָבָה הִיא מְסוּתֶרֶת הִיא עוֹדֵנָה בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבָדָה וּכְשִׁבְאָה לְבָחִי גְּלוּי לְנֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית אֲזִי הִיא בְּהַתְגַּלּוֹת הַלֵּב בְּחֵלֶל שְׁמָאֵלִי מְשֻׁבֵּן נֶפֶשׁ חַיּוּנִית וְזֶהוּ עֵינֵי בְּרוּר נִיצוּצוֹת הַמוֹכֵר שֶׁם בְּע"ח וּפַע"ח גְּבִי תַפְלָה שְׁלֵבֵן הִיא עֶיקֶר הָעֲבוּדָה בְּעֵקֶבּוֹת מְשִׁיחָא לְבָרֵר נִיצוּצוֹת כּו' שְׁהוּא בְּחִי' אֲתַהֲפָכָא אוֹ אֲתַכְפִּי' שֶׁל נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית כְּנוֹדַע כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ כּו' וְהָדָם מִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם מֵאֲכָלִין וּמִשְׁקִין וְגַם מִתְפַּעֵל וְנִתְקַן מִמְּלַבְּשִׁים וְדִירָה כּו'. מִשָּׂא"כ בְּדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים שְׁהָיוּ נִשְׁמוֹת הָאֱלֹקִית גְּדוּלֵי הָעֶרֶךְ הִיחַ הַבְּרוּר נַעֲשֶׂה כְּרַגַּע בְּק"ש לְבָד וּבְרִבּוֹת שְׁלֹפְנִיָּה וּפְסוּד"ז בְּקִצְרָה וְכו' וְד"ל:

הוכח תוכיח את עמיתך¹ - אומרים על כך חכמינו ז"ל²: מְלֻעֶקַע עוֹד - למרות שרבנו הזקן כבר עורר והוכיח על כך, בְּקוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה: - מצד העגמת נפש שבענין, בְּמִטּוֹתָא מְנִיבּוּ, בְּרַחֲמֵינֵי נְפִישׁוּי, - הריני מבקש מכם ברחמים רבים, חוּסוּ נָא עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם, וְהַשְׁמְרוּ לְהַתְּאַפֵּק וְלְהַחְרִישׁ

~ יום שני י"ח כסלו ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 324, הוכח תוכיח... עד עמ' קסג, לעומת זה כו':

"הוכח תוכיח את עמיתך"¹ - אומרים על כך חכמינו ז"ל²: מְלֻעֶקַע עוֹד - למרות שרבנו הזקן כבר עורר והוכיח על כך, בְּקוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה: - מצד העגמת נפש שבענין, בְּמִטּוֹתָא מְנִיבּוּ, בְּרַחֲמֵינֵי נְפִישׁוּי, - הריני מבקש מכם ברחמים רבים, חוּסוּ נָא עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם, וְהַשְׁמְרוּ לְהַתְּאַפֵּק וְלְהַחְרִישׁ

קונטרס אחרון

הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים. ולזאת לא אוכל להתאפק ולהחריש מלזעוק עוד בקול ענות חלושה בממותא מינייכו ברחמין נפישין חוסו נא על נפשותיכם. והשמרו והזהרו מאד מאד על

למרות שכבר הוכיחו פעם ועוד פעם - יעשו זאת אפילו מאה פעמים. וְלִזְאֵת, - אומר רבנו הזקן, לֹא אוֹכַל לְהַתְּאַפֵּק וְלְהַחְרִישׁ

13. וראה גם בהוספות לספר אור תורה להר"מ (הוצאת קה"ת) סי"ב. 14. ראה יב, כג. 1. קדושים יט, יז. 2. ב"מ לא, א. 3. ע"פ ל' הכתוב - תשא לב, יח.

ועתה - אומר רבנו הזקן, פאתי לחדשן ולחזקון ולאמצון, כל ימותו עוד לעולם חסדו ושלום, (בכתב-יד: גואלד גואלד), - כך היה כתוב בכתב-יד רבנו הזקן, באידיש "גוואלד גוואלד", עד מתי יהיה זה לנו למוקשי, - שלא

להתפלל בכוונה כפי

שצריך להיות, ולא די לנו בכל התוכחות והצרות שעברו עלינו ה' ישמרנו, וינחמנו בכפלים לתושיה, ויטהר לבנו לעבדו באמת, חזקו ואמצו לבבכם כל המיחלים לה' - גם לקבוע, לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה, ובכל עיר ועיר לחלק המסכתות על-פי הגורל או ברצון, - איזו מסכת ברצונו ללמוד במשך השנה, ועיר שיש בה מנינים הרבה - יגמרו - לימוד כל הש"ס, בכל מנין ומנין, ואם איזה מנין קטן מהכיל - ואין בו מספיק אנשים לחלק כל הש"ס, יצרפו אליהם אנשים מאיזה מנין גדול, בכל ושנה, חק ולא יעברו - שמוכרחים לסיים כל הש"ס במשך השנה. וכל אחד ואחד מהלומדים הג"ל - שלומדים מסכת מהש"ס כפי שחולק,

יגמרו לעצמו - לומר בכל שבוץ ה"תמניא אפי" שבתהלים - פרק קיט"ו. - בו כל אות התחלה של שמונה פסוקים המתחילים באותה אות; שמונה פסוקים בהתחלת האות אל"ף וכך באות ב"ת עד תי"ו. לכאורה: איזו שייכות יש באמירת תהלים ללימוד הש"ס? - אומר על כך הרבי הקודם נשמתו-עדין בשיחה קדושה¹⁰, שמכאן רואים, מתי

והתירו מאד מאד על התורה ועל העבודה שבלב - זו תפלה, בכונה, להתחיל - התפלה, כלם יחד כאחד מלה במלה, ולא זה בכה וזה בכה, וזה דומם וזה משיח שיחה בטלה, ה' ישמרנו. ועקר הסבה וגרמא בנזקין -

וגורם הנוק, מה שלא מתפללים כולם יחד כפי שצריך להיות, הוא מהיורדים לפני התבה, - לפני ה"עמוד", שהיא - היירדה לפני ה"תיבה". הפקר לכל הרוצה לפשט רגליו, החוטף אפרתי, או מחמת שאין גם אחד רוצה וכו'. - לגשת לפני ה"עמוד", ובמילא ניגש מי שאינו מתאים לכך. ואי לזאת, - ולכן, זאת העצה היעוצה, ותקנה קבועה חק ולא יעבר עוד חסדו ושלום, דהיינו לבחור אנשים קבועים הראויים לזה - להתפלל לפני ה"עמוד", על-פי הגורל, או ברצון רב המנין, - שירצו שאלה או אלה יתפללו לפני ה"עמוד". ומי הם הראויים לכך? דהיינו - אלה, שמתפללים מלה במלה בדרך המצוץ בקול רם, ולא מאריכים - בתפלה, יותר מדאי ולא מקצרים וחוטפים ח"ו. - את התפלה. ועליהם מוטל חובה לירד לפני התבה, כל אחד ואחד ביזמו אשר יגיע אליו סביב סמוך כל המתפללים בקול רם, ולא יעברו עליו חק ולא יעברו עוד חסדו ושלום, דהיינו לבחור אנשים קבועים הראויים לזה - להתפלל לפני ה"עמוד", על-פי הגורל, או ברצון, ועיר שיש בה מנינים הרבה יגמרו בכל מנין ומנין. ואם איזה מנין קטן מהכיל יצרפו אליהם אנשים מאיזה מנין גדול בכל ישונה חק ולא יעברו. וכאן"א מהלומדים הג"ל יגמור לעצמו בכל שבוע התמניא אפי" שבתהלים קי"ט. ולהיות מחמת

מקצרים וחוטפים חסדו ושלום. - את התפלה. ועליהם מוטל חובה לירד לפני התבה, כל אחד ואחד ביזמו אשר יגיע אליו, ולאסוף אליו סביב סמוך - לבעל התפלה, כל המתפללים בקול קצת על-כף פנים, ולא - אלה שמתפללים בלחש ולא - אלה שחוטפים חסדו ושלום, וכמבאר בתקנות ישנות בכמה עירות, - שנקבע בהן כך.

4. תענית ב, א. ספרי עה"פ עקב יא, יג. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בספר לקוטי ביאורים ס"ע תפז): "לפשוט רגליו" - ע"פ ל' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תנ (הובא בב"י אור"ח סנ"ג), "החוטף" - ראה חולין (קלג, א) ילו"ש (הובא בפרש"י) בלק תשסט: 'חוטפין ק"ש'. אפרתי - אולי הכוונה לב' הפי' בזה הובאו ברד"ק (ש"א א, א); מיוחס, פליג חולק בקדושיא כו". 6. ראה לקוטי שיחות חכ"ג ע' 415. 7. ל' הכתוב - וארא ו, ז. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב - תהלים לא, כה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא ראיתי נוהרין בזה". ובמקום אחר מוסיף הרבי: "ולעהיר אשר בכמה מקומות נהוג לומר קאפיטל זה ביום השבת לאחר תפלת מנחה (וכן ה' נוהג אדמו"ר ז"ל)". 10. ספר השיחות תש"ד ע' 48.

לימוד הש"ס הוא בשלימות? – כאשר יחד עם הלימוד ישנה אמירת תהלים, ולאמירת תהלים צריכים ללימוד הש"ס. וְלְהִיּוֹת מְחַמֵּת חַלִּישוֹת הַדּוֹר אֵין בְּתָּ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתְעַנּוֹת כְּרָאוּי לוֹ, – כנזכר ב"אגרת התשובה"¹¹ מספר

הצומות שספרי המוסר קבעו לצום על כל חטא - כדי להיות לרצון להקדוש ברוך הוא (אחרי התשובה) כמו לפני החטא, לְזֹאת עֲצָה הַיְעוּצָה כְּמֵאמֵר ר"ל:¹² כָּל הַשּׁוֹמֵר שֶׁבֶת כְּהַלְכָתוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו - "כְּהַלְכָתוֹ" דִּיקָא, - המלה "כהלכתו" היא כאן בדיוק, שכדי להיות שומר שבת כהלכתו - מן ההכרח שתהיה ידיעת הלכות שבת. לְבֵן מְמַל עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד - חובה, לְהִיּוֹת בְּקִי בְ"הַלְכָתָא רַבְתִּי

לְשִׁבְתָּא". - בהלכה הגדולה של שבת, בהתאם ללשון הגמרא¹³ בנוגע שצריך למשמש בכגודו בערב שבת עם חשיכה כדי להישמר מאיסור בשבת. כלומר, ישנן הלכות בהלכות שבת שאינן מורות מה הוא איסור - אלא גם איך להישמר מאיסור. וְגַם יִזְהַר מְאֹד שְׁלֹא לִשְׁוֹחַ שׁוֹם שִׁיחָה בְּמַלְאָה חֲסִידִישְׁלוֹם. - בשבת. בְּהִיּוֹת מוֹדְעַת זֹאת - ידוע הדיבור לְיִזְדַּעֵי חֲזָן, - יודעי חכמה נסתרה, תורת הקבלה, כִּי בְּכָל הַמְצִוֹת יֵשׁ פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, - הפנימיות והרוחניות של המצוה, וחיצונית והפעולה הגשמית של

המצוה, וְחִיצוֹנִיּוֹת - של המצוה, מְהַשְׁבֵּת הִיא שְׁבִיתָה מְעֵשִׂיָה גְּשְׁמִייתָ, כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ה' מְעֵשִׂוֹת שְׁמַיִם וָאָרֶץ גְּשְׁמַיִם, וּפְנִימִית - מצות הַשְׁבֵּת הִיא הַפְּנִינָה בְּתַפְלַת הַשְׁבֵּת וּבְתַלְמוּד הַתּוֹרָה - להתפלל וללמוד בכוונה, לְדַבְּקָה בְּה' אַחֲרָי, כְּמוֹ

קונטרס אחרון

שְׁבִיתוּכֶם:¹⁴ "שֶׁבֶת לֵה" אֶלְקִיד", - שענין השביתה שהיא עליה, כפי שזה באדם בשעה שנח ממלאכה, עולה אז הכוח, שהיה מלוכש במלאכה - למקורו בנפש, כך הוא ענין השביתה של שבת, התעלות הנפש (שהיתה עסוקה בימי החול ב"עובדין דחול", בעניני חולין) הנפש עולה ל"ה' אלקיד", ה' אחד. וְזוּ - פְּנִימִיּוֹת הַשְּׁבֵת, הִיא פְּחִינַת "זְכוּר", - שני ענינים בשבת "זכור" ו"שמור": "זכור את יום השבת לקדשו", ו"שמור

חלישות הדור אין כח בכל אחד ואחד להתענות כראוי לו. לזאת עצה היעוצה כמארו"ל כל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו. כהלכתו דייקא. לכן מוטל על כל אחד ואחד להיות בקי בהלכתא רבתא לשבתא. וגם יזהר מאד שלא לשוח שום שיחה בטילה ח"ו. בהיות מודעת זאת ליי"ח כי בכל המצות יש פנימיות וחיצוניות והיצונית מהשבת הוא שביתה מעשיה גשמית כמו ששבת ה' מעשות שמים וארץ גשמיים. ופנימית השבת היא הכוונה בתפלת השבת ובת"ת לדבקה בה' אחד כמו"ש שבת לה' אלקיד וזו היא בחי' זכור. ובחי' שמור בפנימיות היא השביתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' מור"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים כי זה לעומת זה כו':

את יום השבת לקדשו"¹⁵, הרי ענין הכוונה והתעלות נפש היהודי בשבת, בתפלה ובתורה - הן הבחינה של "זכור", וּבְחִינַת "שְׁמוֹר" כְּפְנִימִיּוֹת הִיא הַשְּׁבִיתָה מְדַבְּרִים גְּשְׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ה' מִיּוֹד מְאֹמְרוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ פְּהֵם שְׁמַיִם וָאָרֶץ גְּשְׁמַיִם, - "שמור" בחיצוניות היא השמירה ממלאכה ועשיה, ו"שמור" בפנימיות היא השמירה והמנוחה מדיבורים בענינים גשמיים, כִּי זֶה לְעַמַּת זֶה כו':¹⁶ - הדיבורים בענינים גשמיים - הם ה"לעומת זה" של שביתה והתעלות היהודי בשבת - בענינים של תפלה ותורה.

גוֹמַ יוֹם מוֹב. לְשִׁנָּה מוֹכַח בְּלִמּוּד הַחֲסִידוֹת וְדַרְכֵי הַחֲסִידוֹת הַתְּחַתְמוּ.

מִמְכַתֵּב אֲדִנִּי אֲבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הרש"ב]

... "ט כסלו... החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור נחיות נפשנו נתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות] אשר הנחילנו אבותינו הקדושים וצוקלה"ה ג"ע ז"ע, והיא היא תורת הבעל שם טוב ז"ל. זה היום תחלת מעשיך, שלמות הפונה האמתית בקריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גלוי אור פנימיות תורתנו הקדושה, אשר נמשך ביום הזה בבחינת המשכה כללית על כלליות השנה, ועלינו להעיר לכבנו ביום הזה בבחינת חפץ ורצון פנימי ועצמי באמתת נקודת לכבנו, שיאיר נפשנו באור פנימיות תורתו ותברך.

ממשקום קראתיד ה', להמשיך בחינת עמק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחינת פנימיות ועצמות אוראין'סוף ברוך'הוא שיאיר בפנימיות נפשנו, אשר כל עצמותינו (רוצה לומר כל מציאותנו, העצם וההתפשטות כו') יהיו אליו ותברך לבר, לגרש מאתנו כל מדה רעה ומגנה מהמדות הטבעיות, כי אם כל עשיתנו וענינינו (הן בעבודה היונה תפלה ותורה ומצות, והן בעניני עולם המכרחים לקיום הגוף) יהיו בכונה אמתית לשם שמים אשר חפץ ה' כו', וה' ותברך אב הרחמים ורחם עלינו ונחננו בדרך הטובה והישירה וישר יחזו פנימו... .

11. פרק ג' 12. שבת קיח, ב. 13. שבת יב, א. 14. יתרו כ, י. 15. ואתחנן ה, יב. 16. ע"פ קהלת ז, יד.

~ יום שלישי י"ט כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' א, ספר לקוטי אמרים הנקרא בשם... עד עמ' ג, ז"ל נבג"מ.

הפסוק ש"קרוב הדבר"? דבר זה בא ה"תניא" להסביר, פִּרְרָךְ אַרְבָּה וקִצְרָה, פְּעֻרַת ה' יתְפַרְדֵּה. - בשני אופנים מוסבר בספר, כיצד קרוב הדבר: "בדרך ארוכה" - על-ידי התבוננות, העמקת מחשבתו בגדולתו של הקב"ה ובחסדיו, יכול היהודי לעורר בעצמו אהבה להשי"ת ולירא מפניו;

סֵפֶר לְקוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק רֵאשׁוֹן הַנִּקְרָא בְּשֵׁם סֵפֶר שֶׁל פִּינּוּנִים

בדף-השער של ספר ה"תניא", כותב רבנו הזקן, שהספר: מְלֻקָּט מִפִּי סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים קְרוּשֵׁי עֲלוּיֹן נִשְׁמָתָם עָדוּ, מְיוֹסֵד עַל פְּסוּקֵי: "כִּי קָרוֹב אֵלָיִךְ הַדְּבָר מֵאֵד, כִּפְיֵךְ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ"; - הלב, הפה והעשייה הם שלשת הכוחות: מחשבה, דיבור ומעשה, בהם מתלבשת הנפש, כדי לבצע את רצונה. כלומר, שלשה אלה הם כלי הביצוע של הנפש: "בפ"ך" - בכוח הדיבור שלך; "ובלבבך" - בכוח המחשבה שלך; "לעשותו" - בכוח המעשה שלך. במובן עמוק יותר, רומזת המלה "ובלבבך" לא רק על המחשבה, כִּי-אִם גַּם עַל רגשי הלב, אהבה ויראה,

ספר' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ

שלשלת האור

היכל שלישי

שער ראשון

ספר

לְקוּטֵי אֲמָרִים

חלק ראשון

הנקרא בשם

ספר של פינונים

על הסכמותיהם של הצדיקים רבי יהודא ליב הכהן ורבי זושא, מביא הרבי (מוהרי"צ) נ"ע

מְלֻקָּט מִפִּי סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים קְרוּשֵׁי עֲלוּיֹן נ"ע מְיוֹסֵד עַל פְּסוּקֵי: "כִּי קָרוֹב אֵלָיִךְ הַדְּבָר מֵאֵד וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ. לְבָאֵר הַיָּטֵב אֵיךְ הוּא קָרוֹב מְאֹד בְּדֶרֶךְ אֲרוּכָה וְקִצְרָה בְּעוֹה"י.

באחד ממכתביו¹ קבלה מהרבי האמצעי, שרבנו הזקן כתב את ספר ה"תניא" במשך עשרים שנה, הוסיף והחסיר², ודייק דיוק רב בכל מילה, (ומביא דוגמה - אם לכתוב מילה מסויימת עם וא"ו או בלי וא"ו); עד שזיקק את הספר ב"חסר ויתיר" ורק אז, נתן רשות להעתיקו ולהפיצו ברבים. ברם, עקב "העתקות רבות" ו"העתקות שונות" על ידי אנשים שונים, "רבו כמו רבו הטעות-סופר במאד מאד" (וכפי שמובא במקום אחר, היו גם כאלה ש"תואנה הם מבקשים" והכניסו במכוון גשיות בענינים שונים, כדי שהענינים לא יתקבלו כפי מובנם האמיתי, וכך יתעורר רעש וכו').

לאהוב את הקב"ה ולירא מפניו: כשיהודי מקיים מצוה משום אהבתו להקב"ה, וביודעו שהדרך היחידה להתחבר עם הקב"ה, היא על-ידי קיום מצוותיו - נעשות אז המצוות מתוך רגש פנימי של חיות ועונג. כמי שעושה רצונו של ידירו האהוב עליו, שעשייתו היא בעונג ובחיות מיוחדים, הוא מתייגע או לבצע הכל במדויק, לכל פרטיו, כדי להניח דעת ידידו. הרגש של יראת שמים, לירא מהקב"ה, פועל על היהודי, להימנע מלעשות דבר בניגוד לרצון הקב"ה. יהודי שומר על עצמו שלא להיכשל בעשיית עבירה בגלל רגש היראה שלו כלפי הקב"ה. זאת אומר לנו מחבר ספר ה"תניא", שהספר מבוסס על פסוק זה, לפיו קרוב הדבר של תורה ומצוות לקיימו מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'. לְבָאֵר הַיָּטֵב, אֵיךְ הוּא קָרוֹב מֵאֵד, - מטבע האדם להיות לבו נוטה לתאוות גופניות, וכדי שהלב יתאוה לאלקות, נדרש להפוך את רגשות הלב בפועל מקצה אחד - מתאוות העולם-הזה, לקצה הפוך - לקדושה. כן מאד קשה לאדם לנטוע בלבו רגש היראה מהקב"ה, כמאמר הגמרא³: "וכי יראה מילתא וטרתא היא", האם יראה היא דבר קטן? - כיצד, איפוא, אומר

שלח אז רבנו הזקן שלוחים מיוחדים אל הצדיקים רבי יהודא ליב הכהן ורבי זושא, לבקש הסכמתם להדפסת ספר ה"תניא". כפי שכתוב במכתב האמור⁴ היו השלוחים, החסידים המפורסמים של רבנו הזקן - רבי משה ווילנקר, רבי פנחס משקלוב ורבי יצחק משה מיאס. אותם שלח רבנו הזקן להתייעץ עם הצדיקים האמורים אודות הדפסת הספר ולקבל הסכמתם.

1. דברים ל, יד. 2. ברכות לג, ב. 1. נדפס בספר 'קיצורים והערות על ספר התניא. עמוד קכא. 2. וראה (ועייני) בלקו"א מהדורא קמא (נדפס בהוצאת קה"ת, ברוקלין, נ"י. תשמ"ב) ובהערות וכו' שם. ומסתבר לומר שהיו כו"כ שינויים עוד קודם הכת"י הראשון ("הקונטרסים") שניתן לרבים ולהעתקה - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. ועפ"ז יומתק לשון אדה"ז בסוף הקדמתו "סופרים שונים ומשונים", והוספתו אחר כך "מכל סיג וט"ס" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. בספר הקיצורים עמוד קכ"ה.

ב) על ידי הדרכים בעבודת ה' המובאות בספר ה"תניא", מהפכים את הקלה (התוכחה של משנה תורה בפרשת תבוא) לברכה.

בהזכירם בהסכמותיהם את השנה בה הן נכתבו, ביטאו באמצעות ציון השנה את דעתם הקדושה על ספר ה"תניא". הרב הצדיק רבי יהודא ליב הכהן כתב שנת "תקנ"ו, שהיא ראשי תיבות: "תניא קטורת נשמה ורוח" (המרמז שה"תניא" הוא כאמור קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבתא דמשיחא);

והרב הצדיק רבי זושא ציין את השנה במלה "פדותינ"ו", הפדות שלנו - להדגיש, כאמור, שבספר זה ילכו בני ישראל לקראת משיח צדקנו.

שני הצדיקים ביטאו את התפעלותם מספר ה"תניא". רבי יהודא ליב הכהן אמר: "ספר התניא הוא קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבות משיחא".

רבי זושא אמר: "עם ה"תניא" ילכו יהודים לקראת משיח צדקנו".

שני הצדיקים כתבו הסכמותיהם בשבוע של פרשת תבוא, בגלל⁵ שני טעמים:

א) שכן, על ידי לימוד בעיון בספר ה"תניא" מקיימים "כי תבוא אל הארץ" ברוחניות, וזוהו ההתגלות של הרצון העצמי של הנשמה (ארץ מלשון רצון, כמאמר רז"ל⁶ "למה נקרא שמה ארץ - שרצתה לעשות רצון קונה"). המלה "רצתה" מתפרשת גם כן בלשון "רצון".

הַקוֹנְטְרָסִים הָהֵם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּהַעֲתִיקוֹת רַבּוֹת מִיְדֵי סוֹפְרִים מְשֻׁנִּים - הוא משתמש במלה "משונים" ולא "שונים", ואפשר שברצונו לציין בכך על אלה שזייפו במכוון ענינים מסויימים ב"תניא", ומהמת רבוי העֲתִיקוֹת שִׁנּוּת, רבוי הפעיוֹת־סוֹפֵר

בְּמֵאד, וְהִכְרַח לְהַבִּיאַת הַקוֹנְטְרָסִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוס. - ספר ה"תניא" התפשט אז

ב"קונטרסים"; ולהעיר, שגם אחרי שנדפס, לא היה עליו השם, ובודאי

שכך צוה רבנו הזקן ובאופן זה נתן רשות להדפיס את ה"תניא".

וְהַעִיר ה' אֵת רוּחַ הַשְּׁתִּיפִים, הָרִי הוּא תְּרַבְּנֵי הַמְּפֻלָּג הַתִּיֵּיק מוֹרְנֵי וְרַבְּנֵי הַרְבֵּי שְׁכֵנָא בֵּין מוֹרְנֵי וְרַבְּנֵי הַרְבֵּי נַח, וְהָרִי הוּא תְּרַבְּנֵי הַמְּפֻלָּג הַתִּיֵּיק מוֹרְנֵי וְרַבְּנֵי הַרְבֵּי מְרַדְּבֵי בֵּין מוֹרְנֵי וְרַבְּנֵי הַרְבֵּי רַבֵּי שְׁמוּאֵל תְּלוּיָא,

הַקְּוֹנְטְרָסִים הָהֵם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּהַעֲתִיקוֹת רַבּוֹת מִיְדֵי סוֹפְרִים מְשֻׁנִּים

הוא מביא את ה"תניא" ורבינו הזקן

הוא מביא את ה"תניא" ורבינו הזקן

הוא מביא את ה"תניא" ורבינו הזקן

הוא מביא את ה"תניא" ורבינו הזקן

הוא מביא את ה"תניא" ורבינו הזקן

הוא מביא את ה"תניא" ורבינו הזקן

הוא מביא את ה"תניא" ורבינו הזקן

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מוהר"ר יהודא ליב הכהן:

חכמת אדם תמיד פני הארץ בראותי ידי קדש המחבר הרב הגאון איש אלקים קדוש וישרו חסיד ועניו אשר מכבר נגלה מסתרו יושב בשבת תחכמוני אלל אדונינו מוריגו ורבינו גאון עולם ודלה מים מבאר מים חיים ובעת ישמת ישראל צהגלות דכרי קדשו המחויב להביא לבית הדפוס ללמד לעם ה' דכרי קדש כאשר כל אחד יחזה בפנימויות דכריו והמפורסם אין לךיך רחיה רק מתקש לקולו הדבר שלא יכרוס היחזק למדפיסים באתי ליתן תוקף ואזכרה לכל ימים איש את ידו ורגלו לדפוס עד משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע לדכרי אלה יבוא עליו ברכת טוב הכ"ד המדבר זאת לכבוד הטובה היום יוס ג' פשה תנא תקנ"ו לפ"ק.

יהודא ליב הכהן.

לְהַבִּיאַת הַקוֹנְטְרָסִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוס בְּסֵלְאוּיָא.

הַסְּכֵמַת הָרַב הַחֲסִיד הַמְּפֻרָס, אִישׁ אֱלֹהִי, קְדוֹשׁ יְאֵמַר לוֹ, מוֹרְנֵי וְרַבְּנֵי הַרְבֵּי רַבֵּי מְשֻׁלָּם זוֹסִיל מְאִנְיָפְאֵלִי:

הִנֵּה בְּרִאוֹתַי אֵת הַתְּכִיבִים שֶׁל הָרַב הָאִי גְאֹון - כְּפִי הַיְדוּעַ, קְרָאוּ בְּמִזְרִיטֵשׁ לְרַבְּנֵי הַזֶּקֶן "הַרְבֵּי", מִפְּנֵי שְׁבוּ בַחַר

הרב המגיד ממזריטש לכתוב את ה"שולחן

ערוך" שלו, ותלמידי הרב המגיד, החבריא קדישא,

הכתירוהו בשם "רב", כי "הלכתא כרב", איש

אַלְקִים קְדוֹשׁ וְיִתְהוֹר אֲסַפְקֵלְרִיא הַמְּאִירָה, -

המאיר כל דבר באור גלוי בכבירותו המלאה. וְיִתְבַּר אֲשֶׁר עָשָׂה - רַבְּנֵי הַזֶּקֶן

בכוחותיו האלקיים.

וְאֲשֶׁר הִפְלִיא ה' תְּסִדּוֹ וְנָתַן כְּלָבוֹ הַמְּהוֹר לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל אֵלֶּה -

להעלות על הכתב הענינים של ספר

ה"תניא", לְהַרְאוֹת עִם ה' דְּרַבְּוֵי הַקְּדוֹשִׁים.

וְרַצוֹנֵו - של רבנו הזקן, הָיָה שְׁלֵא לְהַעֲלוֹת אֵת

הַתְּכִיבִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוס מִחֲמַת שְׁאִין דְּרַבּוֹ בְּכָךְ. רַק מִחֲמַת הַתְּפִשְׁמוֹת

הַתְּפִשְׁמוֹת שְׁאִין דְּרַבּוֹ בְּכָךְ. רַק מִחֲמַת הַתְּפִשְׁמוֹת

5. ספר הקיצורים, שם. 6. ב"ר ה', ז'. 7. וכידוע החידוש דאספקלריא המאירה - ראה יבמות מט, ב חידוש משה רבינו ("כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה נסתכל באספקלריא המאירה"). וכמבואר מעלת משה רבינו בזה ברמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז ובמו"נ ח"ב פרק ל"ה. ובפ"י המשניות בהקדמתו לפ' חלק, יסוד ז' - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הראשון היה חתנו של רבנו הזקן, אביו של הרבי ה"צמח צדק"; והשני, ר' מרדכי הורביץ. המדפיס משקלוב.

מִזְרְנוּ וְרַבְנֵנוּ נְאֻן עוֹלָם, - וי"ל כפשוטו בנגלה - והכוונה על הרב המגיד ממזריטש, וְדָלָה מִיָּם - למד תורה, מִבְּאֵר מִיָּם תַּיִם, - יש המפרשים שבמלה "מבאר" - אותיות אברם - הוא מרמז על רבי אברהם "המלאך" בנו של הרב המגיד

ממזריטש, וְכַעַת יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל - הכוונה על

הבעל-שם-טוב, ששמו הקדוש היה ישראל, בְּהַגְלוֹת דְּבָרֵי קְדוּשׁוֹ - התגלות דברי הבעל-שם-

טוב היא ב"תניא", בו מתגלים דברי הבעל-שם-

טוב בשכל והשגה של חב"ד, הַמְּחַוְּבֵר לְהַבְיֵא לְבֵית הַדְּפוּס - כדי

לְלַמַּד לְעַם ה' - לבני ישראל, דְּרַבְרֵי קְדוּשָׁה,

כַּאֲשֶׁר כָּל אֶחָד יִחוּוֶה - יראה, בַּפְּנִימִיּוֹת דְּבָרָיו, וְהַמְּפָרְסֵם אֵין צָרָדָה

רְאִיָּה. - ובגלל כך לא היה ספר זה זקוק

להסכמה, רַק מְחַשְׁשׁ קַלְקוּל הַדְּבָר - של הדפסת הספר, שְׁלֵא

יִגְרוּם הַזֶּקֶק לְמַדְפְּסִים, כְּאֵתִי לְתֵן תַּקְוָה וְאִוְהַרְחֵ לְכָל יָרִים אִישׁ

אֵת יָדוֹ וְיִגְלָז לְדַפּוּס - להדפיס את הספר, עַד מְשַׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים מִיּוֹם

דְּלִמְטָה. וְשׁוֹמֵעַ לְדְבָרֵי אֱלֹה - יבא עליו פְּרִכַת מוֹב. הֲלֵא בַּה דְּבָרֵי הַמְּדַבֵּר וְאֵת

לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג' פְּרֻשָׁה תְּבֵא תִקְנִי' לְפָרְט קָמָן.

יְהוּדָא לִיב הַבְּהֵן.¹² שמעתי מהחסיד המפורסם, רבי יצחק מתמיד, וזכרונו לברכה:

כשהשלוחים הביאו את ה"תניא" לאניפאלי, אל רבי יהודא לייב הכהן ורבי זושא, הם השאירו בידם את הקונטרסים

למשך הלילה, כדי שהצדיקים יעיניו בהם. בשעה שעיין ב"תניא", באמצע הלילה, נכנס רבי יהודה לייב הכהן בהתפעלות עצומה ובתלהבות רבה, ומבלי יכולת לעצור

בתוכו את ההתרגשות הגדולה, החליט ללכת אל רבי זושא (שניהם דרו באניפאלי), להתחלק אתו בתלהבות המרובה

וּלְפַעֲלָא מְבָא אִמְרָתִי יִישֵׁר חֵילָא. - ולפעולה טובה זו אני אומר ישר כוח. אֵךְ עָלוּ בְּלָבָם - של המדפיסים, מְגוּר מַסְכִּיב מִן הַדְּפוּסִים אֲשֶׁר רַבּוּ, שְׁדַרְכֵן לְהַזִּיק - לזולת, וּלְקַלְקַל הַמְּאֻשְׁרִים. - את הישרים והמורשים. אֵי לְוָאתָה, -

לכן, נְמַרְנוּ בְּלָבְנוּ לְתֵן הַסְּכָמָה, לְכָל יָרִים אִישׁ אֵת יָדוֹ וְאֵת רִגְלוֹ - ויש לומר שכוונת מלים

אלו, שהוא עצמו לא דיפסו מחדש וגם לא ימסור את הספר לאחרים

להדפסה, שלא לְגַרְם לְהַמְּדִפְסִים הַנְּזוּבִים לְעֵיל שׁוּם הַזֶּקֶק חָסִי

וְשָׁלוֹם בְּהַשְׁנַת גְּבוּל בְּשׁוּם אִפְּן. וְאִסּוּר לְשׁוּם אֶדָם לְדַפּוּס -

להדפיס, הַסְּפָר הַנִּגְלָל - ספר ה"תניא", בְּלִתֵּי

יְדִיעַת הַמְּדִפְסִים הַנִּגְלָל, עַד מְשַׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים רְצוּפִים מִיּוֹם

דְּלִמְטָה. - בו נכתבה הסכמה זו. וְשׁוֹמֵעַ לְדְבָרֵי אֱלֹה - יבא עליו

פְּרִכַת מוֹב. הֲלֵא בַּה דְּבָרֵי הַדּוֹרֵשׁ וְאֵת לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם

יוֹם ג' שְׁנַכְפֵּל בּוֹ ב' כַּי מוֹב, - ביום שלישי למעשה בראשית, נאמר

פעמיים "כי טוב", פְּרֻשַׁת תְּבֵא, שְׁנַת פְּדוּתְנוּ לְפָרְט קָמָן. - תקנ"ו בגימטריא

פדוּתְנוּ, לפרט קטן, בלי לחשב את שנות האלפים מאז בריאת העולם, כִּי־אם מספר השנים של מאות, עשרות וכו'

לאלף הנוכחי. הַקָּמָן מְשַׁלֵּם זוּסִיל מְאֻנִּיפְאָלִי. הַסְּכָמַת הַרַב הַחֲסִיד הַמְּפָרְסֵם, אִישׁ אֱלֹהִי, קְדוּשׁ יְאִמֵר

לו, מִזְרְנוּ וְרַבְנֵנוּ הַרַב רַבִּי יְהוּדָא לִיב הַבְּהֵן; חֲכָמַת אֶדָם תְּאִיר פְּנֵי הָאָרֶץ, בְּרֵאוּתִי יְדִישׁ קְדוּשָׁה - כתבי,

הַמְּחַבֵּר הַרַב הַנְּאֻן אִישׁ אֱלֹקִים קְדוּשׁ וְטָהוֹר חֲסִיד וְעֵנּוּ, אֲשֶׁר מִכְּבַר נִגְלָה מִסְתַּרְיוֹ, - שלמרות השתדלותו להישאר נסתר, שלא ידעו מצדקותו ומגדולתו, כבר מזמן נתגלו

צדקותו וגדולתו, וְיִשְׁבַּ בְּשִׁבְתַּת תַּחְכְּמוּנֵינוּ אֲצֵל אֲדוּנֵנוּ

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מוהר"ר משולם זוסיל מאניפאלי:

הנה בראיתי את הכתבים של הרב האני גאון איש חלקים קדוש וטהור חספלקריא המאירה ועוב אשר עשה ואשר הפליא ה' חסדו ונקו בלבו העוהור לעשות

את כל אלה להלכות עם ה' לרכיזו ה'. ולרצונו היה שלא להעלות את הכתבים ההם לבית הדפוס מחמת שאין לרכיזו בכך. רק מחמת התפשטות הקונטרסים ההם

בקרוב כל ישראל בהתחזקות רבות מירי סופרים משוגים ומחמת ריבוי העתקות שונות רבו הע"ם במאד. והוכרח להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס. והעיר ה' את רוח השותפים ה"ה הרבני

המופלא הותיק מוהר"ר שלום שבנא צמור"ר נח ו"ה הרבני המופלא הותיק מוהר"ר מרדכי צמור"ר שמואל הלוי להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס

בסלאוויטש ולפעלא טבא אמרתי יישר חיילא אך עלו בלבם מגור מסכיב מן הדפוסים אשר רבו שדרכו להזיק ולקלקל

המאושרים אי לאת גמרנו בלבינו ליתן הסכמה לכל ירים איש את ידו ואת רגלו לגרום להמדפיסים הגזכרים לעול שום הזיק חס ושלום בהשגת גבול צדוק אופן. ואסור לשום אדם לדפוס הספר הג"ל בלתי ידיעת המדפיסים הג"ל עד משך חמש שנים רצופים מיום דלמטה ושומע לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב הג"ל הדורש

זאת לכבוד התורה היום יום ג' שנקבל בו כי טוב פשרת טבא שנת פדוּתְנוּ לפ"ק. הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.

הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.

אלה - יבא עליו פְּרִכַת מוֹב. הֲלֵא בַּה דְּבָרֵי הַמְּדַבֵּר וְאֵת לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג' פְּרֻשָׁה תְּבֵא תִקְנִי' לְפָרְט קָמָן.

יְהוּדָא לִיב הַבְּהֵן.¹² שמעתי מהחסיד המפורסם, רבי יצחק מתמיד, וזכרונו לברכה:

כשהשלוחים הביאו את ה"תניא" לאניפאלי, אל רבי יהודא לייב הכהן ורבי זושא, הם השאירו בידם את הקונטרסים

למשך הלילה, כדי שהצדיקים יעיניו בהם. בשעה שעיין ב"תניא", באמצע הלילה, נכנס רבי יהודה לייב הכהן בהתפעלות עצומה ובתלהבות רבה, ומבלי יכולת לעצור

בתוכו את ההתרגשות הגדולה, החליט ללכת אל רבי זושא (שניהם דרו באניפאלי), להתחלק אתו בתלהבות המרובה

ללכת אל רבי יהודה לייב הכהן - כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה..."

מספר ה"תניא". אותו דבר אירע גם אצל רבי זושא, שגם הוא לא היה יכול לעצור בקרבן את ההתרגשות הגדולה, והחליט

ובירורו בספר "לקוטי אמרים" - קונטרס אחרון על איזה פרקים - מספר "לקוטי אמרים", אשר כתב - רבנו הזקן, בעת חברו הספר לקוטי אמרים - פלפול ועיון עמק על מאמרי זהר ועין חיים' ופרי עין חיים' שנראים כסותרים זה את זה, וברוח מבינתו מישבם

הסכמת הרבנים שיחיו בני הגאון המתפר ז"ל נשמתי עין.

היות שהסכם אצלנו לתן רשות והרמנא - וכוח הרשאה, להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבני ישראל כתוב

הסכמת

הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע.

היות שהוסכם אצלנו ליתן רשות והרמנא להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבני כתוב דברי וישר ואמת דברי אלקים חיים של א"א מו"ר ז"ל כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו הקדוש שכל דבריו כנחלי אש בוערות ילחיבו הלבבות לקרבן לאביהן שבשמים. ובשם אגרת הקדש נקראו שרובם היו אגרת שלוח מאת כ"ק להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו ומחמת שבכמה מקומות הציב לו ציונים בס' לקוטי אמרים שלו וד"ת עניים במקום אחד ועשירים במ"א ומה גם בשביל דבר הס' לק"א פלפול ועיון עמק על מאמרי זהר וע"ה ופע"ה שנראים כסותרים זא"ו וברוח מבינתו מישבם כל דיבור על אופניו שכתב בלק"א ראו ראינו שראוי ונכון לחברם עם ספר לקוטי אמרים ואגה"ת של כ"ק א"א מו"ר ז"ל. אי לזאת באנו להטיל גודא רבה וגורת נח"ש דרבנן דלית לה אסוותא שלא ירים איש את ידו להרפס כתבתיים או זה כלא זה משך חמשה שנים מיום דלמטה ברם כגון דא צריך לאודועי שבעו"ה ספו תמו כתבי ידו הקדושה בעצמו אשר היו בדקדוק גדול לא חסר ולא יתר אות א' ולא נשאר כ"א זה המעט מהרבה אשר נלקטו אחד לאחד מהעתיקות המפורזים אצל התלמידים ואם המצא תמצא איזה טעות שגויות מי יבין ימצא הטעות דמוכח מטעות סופר והכוונה תהיה ברורה:

נאום **דוב בער** בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל מרנא ורבנא **שניאור זלמן** ז"ל נבג"מ.
ונאום **חיים אברהם** בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל נבג"מ.
ונאום **משה** בא"א מו"ר הגאון החסיד **שניאור זלמן** ז"ל נבג"מ.

דברי ישר ואמת - דברי היושר והאמת הכתובים, דברי אלקים חיים - כך נקראת תורת החסידות, של אדונינו אבינו מורנו ורבנו ז"ל כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו הקדוש, שכל דבריו כנחלי אש בוערות - אשר ילחיבו הלבבות לקרבן לאביהן שבשמים, ובשם אגרת הקדש נקראו, שרובם היו אגרת שלוח מאת כבוד קדשו להורות לעם ה' הדרך ילכו בה - הכוונה מן הסתם לעניני העבודה הפנימית, כמו התעוררות אהבת ה' ויראת ה' בעבודת התפלה, ההתעוררות ללימוד התורה, והמעשה אשר יעשו, - ההתעוררות בענינים של צדקה וכדומה. ומחמת שבכמה מקומות¹³ - באגרת הקדש, הציב

ובירורו בספר "לקוטי אמרים" - קונטרס אחרון על איזה פרקים - מספר "לקוטי אמרים", אשר כתב - רבנו הזקן, בעת חברו הספר לקוטי אמרים - פלפול ועיון עמק על מאמרי זהר ועין חיים' ופרי עין חיים' שנראים כסותרים זה את זה, וברוח מבינתו מישבם - רבנו הזקן, כל דיבור על אופניו שכתב בלקוטי אמרים, - הרי שזה נוגע ישירות לספר "לקוטי אמרים" - ראוי ראינו שראוי ונכון לחברם - להדפיסם יחד עם ספר לקוטי אמרים ואגרת התשובה של כבוד קדשת אדונינו אבינו מורנו ורבנו ז"ל. אי לזאת, - לכן, באנו להטיל גודא רבה - איסור גדול, ונזרת גידוי תרם שמתא דרבנן - דלית לה אסוותא, - שאין לה רפואה (שאי אפשר להתיירה), שלא ירים איש את ידו להרפס - את הספר, כתבתיים - "לקוטי אמרים" ו"אגרת הקדוש" יחד, או זה בלא זה משך חמשה שנים מיום דלמטה ברם כגון דא צריך לאודועי, - רק זאת עלינו להודיע, שבעזונותינו תרפים ספו תמו כתבי ידו הקדושה בעצמו אשר היו בדקדוק גדול לא חסר ולא יתר אות אחת, ולא נשאר בראש זה המעט מהרבה אשר נלקטו אחד לאחד מהעתיקות המפורזים אצל התלמידים, ואם המצא תמצא איזה טעות, שגויות מי יבין, ימצא הטעות דמוכח מטעות סופר, - מהכתב ממנו הדפיסו את הספר, והכוונה - של הענין, תהיה ברורה:

לו ציונים בספר לקוטי אמרים שלו, ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר¹⁴, - שלכן אפשרי הדבר שענינים באגרת הקדש" יהיו יותר מוסברים ומובנים מאשר כפי שהם מוסברים בספר "לקוטי אמרים"; ולאידך, ענינים בספר "לקוטי אמרים" יהיו מוסברים ומובנים יותר מאשר כפי שהם מוסברים בספר "אגרת הקדש"; ומה גם בשביל דבר שנתחדש בו - באגרת הקדש" המוסיף חידוש

לספר - הוא ספר הנ"ל. ראה בית רבי, תולדות הרב פרק נד. 13. בסימנים: ג, ה, ו, יז, יח, כ, (כה?), כט, קו"א ד"ה וצדקה כנחל. 14. ראה ירושלמי ר"ה ג, ח. ומובא בתוס' ד"ה אלא, כריתות יד, ב. 15. בהוצאה הראשונה (שקלאוו תקע"ד) בא בסיים ההסכמה: "היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק".

הַנְּאִוֵּן הַחֲסִיד מְרַנָּא וְרַבְנָא שְׁנִיאֹר וְלָמֵן וְצ"ל, נִשְׁמַתוּ
בְּגַנְזֵי מְרוּמִים.
וְנֵאֻם מִשָּׁה בֶּן אֲדוֹנָנוּ אֲבִינוּ מוֹרְנוּ וְרַבְנֵנוּ הַנְּאִוֵּן הַחֲסִיד
שְׁנִיאֹר וְלָמֵן וְצ"ל, נִשְׁמַתוּ בְּגַנְזֵי מְרוּמִים.

נאום דב בער בן אדוננו אבינו מורנו ורבנו הנאון
החסיד קדוש ישראל מרנא ורבנא¹⁶ שניאור ולמן וצ"ל,
נשמתו בגנזי מרומים. (הרבי האמצעי).
ונאום חיים אברהם בן אדוננו אבינו מורנו ורבנו

~ יום רביעי כ' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 6, הקדמת המלקט... עד עמ' ד, בעלה וגו':

הקדמת המלקט

רבנו הזקן, בגודל ענוותנותו, קורא לספר ה"תניא" - "לקוטי אמרים", אוסף, "מפי ספרים ומפי סופרים", של ענינים, ואת הקדמתו זו הוא מציין כ"הקדמת המלקט". וְהִיא אֲגַרַת הַשְּׁלוּחָה לְכַלּוֹת אַנְשֵׁי שְׁלוּמְנָו, - אל כל החסידים, יְשַׁמְרֵם צוּרֵם וַיְחַזְּקֵם:

הקדמת המלקט

והיא אגרת השלוחה לכללות אנשי שלומינו וצ"ו:

אֵלֵיכֶם אִישׁים אַקְרָא שְׁמַעוּ אֵלַי רודפי צדק מבקשי ה' וישמע אליכם אלקים למגדול ועד קטן כל אנשי דמדינתנו וסמוכות שלה איש על מקומו יבוא לשלום וחיים עד העולם נס"ו אכ"ר:

הנה מודעת זאת כי מרגלא בפומי דאינשי בכל אנשי לאמר כי אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראייה וקריאה בספרים שהקורא קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפיסתו שכלו באשר הוא שם ואם שכלו ודעתו מבולבלים ובחשיכה יתהלכו בעבודת ה' בקושי יכול לראות את האור כי טוב הגנוז בספרים אף כי מתוק האור לעינים ומרפא לנפש ובר מן דין הנה ספרי היראה הבנויים ע"פ שכל אנושי בוודאי אינן שוין לכל נפש כי אין כל השכלים והדעות שוות ואין שכל אדם

אֵלֵיכֶם אִישׁים אַקְרָא, שְׁמַעוּ אֵלַי רודפי צדק מבקשי ה', וישמע אליכם אלקים למגדול ועד קטן, - מגדולי בעלי המדרגה בעבודת ה', עד לאלה שהם נחותים במדרגה, כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוּמְנָו דְּמִדְּיַתְנָו וְסֻמּוֹכוֹת שְׁלָה, אִישׁ עַל מְקוּמוֹ יבוא לְשָׁלוֹם וְחַיִּים עַד הָעוֹלָם נַצַּח

סְלָה וְעַד, אֲמֵן בֶּן יְהִי רַצוֹן:

הנה מודעת זאת, כי מרגלא בפומי דאינשי בכל אנשי שלומנו לאמר, - ידוע שרגיל בפי אנשי שלומינו לומר, כי אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראייה וקריאה בספרים, - שהקריאה בעיני מוסר והתעוררות מתוך ספרים, שנכתבו בשביל כולם, אינה מביאה אותה תועלת, כפי שזה כאשר שומעים אותם ענינים באופן אישי מפיו של המדבר. שְׁתַּקְוֵרָא - בספרים, קוֹרָא לְפִי דְרַבּוֹ וְדַעְתּוֹ וְלְפִי הַשְּׁגָתוֹ וְתַפְסִיטָתוֹ שְׁכָלוֹ בְּאִשְׁרֵי הוּא שֵׁם, וְאִם שְׁכָלוֹ וְדַעְתּוֹ מְבַלְבְּלִים וּבְחֻשְׁכָּה יִתְהַלְכוּ בְּעִבּוּדַת ה', בְּקוּשֵׁי יוֹבֵל לְרֵאוֹת אֵת

תורה, יש להם שייכות לכל אחד מישראל, וממילא יש בהם ענין (או ענינים) שיש לו שייכות מיוחדת אליו, שיהיה ביכולתו להתפעל ולהתעורר. ברם, רבנו הזקן מסביר, שגם בספרים אלה (מהסוג השני) לא כל אחד זוכה להכיר את מקומו הפרטי, ולקלוט את מה שיש לו שייכות מיוחדת אליו. ובלשון רבנו הזקן: וְכַר מֵן דִּין, - וחזן מזה, שבגלל הבלבול בשכלו וכדומה, אין ביכולתו לראות את ה"אור כי טוב" בספרים, הַנְּה סְפָרֵי הַיְרָאָה - ספרי המוסר, הַבְּגִנּוּיִים עַל-פִּי שְׁכָל אַנְשֵׁי בּוֹדְאֵי אֵינָן שְׁוִין לְכָל נַפְשָׁה, כִּי אֵין כָּל הַשְּׁכָלִים וְהַדְּעוֹת שְׁוֹת, וְאֵין שְׁכָל אָדָם זֶה מִתְּפַעֵל

16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: לע"ע לא מצאתי שיעירו על השינוי שבתוארי אדה"ז שבחתימות בניו, וכל אחד משמיט ב' תיבות מהחתימה לשפניו - ע"פ הוצאות דתר"ס ואילך. ואולי י"ל: בזמן חתימת ההסכמה הי' החותם הא' (נשיא ומורם מעם -) קדוש ישראל, ולכן מדגיש - שדוקא אדה"ז הוא "קדוש ישראל"; החותם הב' - הי' אז רב ופוסק - "מרנא ורבנא" - ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "מרנא ורבנא"; החותם הג' - הי' אז גאון וחסיד (כידוע בסיפורי רבותינו נשיאינו) ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "הגאון החסיד". הוספת "צדיק" - ב"צ"ל" שבחתימה הב' - (באם כן הוא בהכח"י ושאר הדפוסים) י"ל ג"כ ע"ד הנ"ל - ע"פ הידוע שהי' מצויין בצדקות שלו, בעניויות ושפלות בעיני עצמו וכו'. 1. או י"ל ישמרם צורנו וגואלנו, או כיוצא בו. ולהעיר מתפלת "צור ישראל קומה בעזרתך..." - אולי לכן ג"כ הוא בר"ת בכדי שיכלול כל הברכות. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הַמְשַׁרְשֵׁת בָּהּ, - בתורה, הרי שבתורה ישנם לא רק הענינים של כלל ישראל, אלא של כל אחד מישראל במיוחד, וספרי המוסר הבנויים על מדרשי רז"ל שבתורה, כוללים בתוכם גם הענינים הפרטיים הנוגעים לכל יהודי לחוד? - הרי אין כל אדם זוכה להיות מכיר

מקומו
שבתורה: - לדעת איך
ללמוד את ההוראות
בעבודת ה' ועניני
התעוררות הנוגעים אליו
בפרט. והנה, אף
בהלכות אסור והתר
הנגלות לנו ולבנינו?
מצאנו ראינו מחלקת
תנאים ואמוראים מן
הקצה אל הקצה
ממש, - שאחד אומר
ההיפך מהשני - זה אוסר
וזה מתיר וכדומה, ואלו
ואלו דברי אלהים
חיים¹⁰ לשון רבים - לא
אלקה חי, אלא אלקים
חיים שהוא לשון רבים,
על שם מקור החיים
לנשמות ישראל

הנחלקות - נשמות ישראל, וממילא כך הדבר גם במקורם,
דרך כלל לשלשה קוין, ימין ושמאל ואמצע, שהם -
שלשה קוים אלה, הם: חסד - קו הימין, ונבונה - קו
השמאל, וכו', - כלומר, תפארת שהוא הקו האמצעי.
ונשמות ששרשן ממדת חסד הנהגתן גם כן להטות
כלפי חסד להקל בו' - להתיר את הדבר כדי שיוכל לעלות
לקדושה, שהוא ענין של חסד; ואותו דבר בנשמות ששרשן
ממדת הגבורה וכו', בנודע, - כפי שרבנו הזקן מבאר
בפרוטרוט ב"אגרת הקדש" סימן יג, שלכן בית-שמאי לרוב
מחמירים, מפני ששורשם ממדת הגבורה, ובית-הלל מקילים
ברוב המקרים, מפני ששורשם ממדת החסד; אלא, היות

ומתעורר ממה שמתפעל ומתעורר שכל חברו, וכמו
שאמרו רז"ל: גבי - בקשר לברכת חכם הרזים על ששים
רבוא מישראל, - בשעה שרואים שש מאות אלף מישראל,
יש לברך "ברוך חכם הרזים" - מברכים את הקב"ה שהוא

החכם שיודע סודותיהם
של כל שש מאות האלף,
שאין דעותיהם -
והבנתם ורגשותיהם,
דומות זו לזו וכו',
וכמו שכתב הרמב"ן
ז"ל ב'מלחמות' שם:
בפירוש ה'ספרי' גבי
ה'הושע שנאמר בו' -
שהוא היה "איש אשר
רוח בו", - ומפרש
ה"ספרי" שהכוונה ב"רוח
בו" היא: שיוכל להלך
נגד רוחו של כל אחד
ואחד וכו'.¹¹ אלא אפלו
בספרי היראה - ספרי
המוסר, אשר יסודותם
בהררי קדש מדרשי
חז"ל אשר רוח ה' דבר
בם, ומלתו - של
הקב"ה, על לשונם -

ועליהם בנויים ספרי מוסר אלה, ואוריתא וקודשא בריך
הוא בלא חד, - התורה והקב"ה הם דבר אחד; וכל ששים
רבוא כללות ישראל ופרטיהם? עד ניצוץ - של קל
שבקלים ופחותי הערך שבעמינו בני ישראל בלחו
מתקשראן באוריתא, - כל אלה מתקשרים בתורה,
ואוריתא היא המקשרת אותן להקב"ה בנודע בזה
הקדוש, - והתורה הרי כבר כוללת בתוכה מה שנוגע לשכלו
ולדעתו של כל אחד מישראל - הרי זה דרך כללות
לכללות ישראל. - מכל-מקום הרי דבר זה הוא ענין כללי
המופנה לכלל כולו. ואף שניתנה התורה לדרש בכלל
ופרט ופרטי פטריות לכל נפש פרטית מישראל

הקדמה

זה מתפעל ומתעורר ממה שמתפעל שכל חברו וכמו שארז"ל
גבי ברכת חכם הרזים על ששים רבוא מישראל שאין
דעותיהם דומות זו לזו וכו' וכמו ש הרמב"ן ז"ל במלחמות שם
בפירוש הספרי גבי הושע שנאמר בו איש אשר רוח בו שיוכל
להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא אפילו בספרי
היראה אשר יסודותם בהררי קודש מדרשי חז"ל אשר רוח ה'
דבר בם ומלתו על לשונם ואוריתא וקב"ה כולא חד וכל
ששים רבוא כללות ישראל ופרטיהם עד ניצוץ קל שבקלים
ופחותי הערך שבעמינו בני ישראל כולחו מתקשראן באוריתא
ואוריתא היא המקשרת אותן להקב"ה בנודע בזה"ק הרי זה
דרך כללות לכללות ישראל ואף שניתנה התורה לידרש בכלל
ופרט ופרטי פטריות לכל נפש פרטית מישראל המושרשת בה
הרי אין כל אדם זוכה להיות מכיר מקומו הפרטי שבתורה:
והנה אף בהלכות אסור והתר הנגלות לנו ולבנינו מצאנו ראינו
מחלוקת תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה ממש ואלו
ואלו דברי אלהים חיים לשון רבים על שם מקור החיים
לנשמות ישראל הנחלקות דרך כלל לשלשה קוין ימין ושמאל
ואמצע שהם חסד וגבורה וכו' ונשמות ששרשן ממדת חסד
הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל בו' בנודע וכ"ש וק"ו

2. ברכות נח, א. 3. על הרי"ף שעל הגמרא הנזכרת. 4. במדבר כז, יח. 5. את עצם הפירוש "שיוכל להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", יכול היה רבנו הזקן להביא גם מרש"י על הפסוק, שהוא אומר שם "שיוכל להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד"; ומה שהוא מביא זאת מהרמב"ן, הוא מפני שהרמב"ן מבאר שם שישנו חכם גדול כזה, שהוא עצמו כולל בתוכו את דעותיהם של כל ששים הרבוא; שלכן בירך ר' חנינא ברי' דר' איקא את ברכת "חכם הרזים" על רב פפא ור' הונא ברי' דר' יהושע, כפי שמברכים על ששים רבוא מישראל, שכן, ר' חנינא ראה והכיר בהם, שהם נושאים בתוכם דיעותיהם של ששים רבוא. אך זה צריך להיות כזה שמכיר זאת בשני, ולכן אומר הרמב"ן - להלכה - שלא לברך ברכה זו אלא על ששים רבוא דוקא שאין דיעותיהם שוות. עכ"פ מהרמב"ן מסתבר שישנו מקרה כזה - וחסידים, שהם "יודעיים ומכיריים" (כלשונו של רבנו הזקן להלן) רואים ומכירים ברבנו הזקן שהוא זה "שיוכל להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", שכן, בהיותו נשמה כללית הוא כולל בתוכו מ"רוחו של כל אחד ואחד". 6. על פי לשון הכתוב שמואל ב כג, ב. 7. על פי תניא פל"ו - מח, א. 8. חלק ג', עג, ב. 9. על פי לשון הפסוק דברים כט, כח: "הנסתרות לה" אלקיני והנגלות לנו ולבנינו וגו'. 10. עירובין יג, ב.

הקדוש, שהענינים של אהבה ויראה, של דביקות בהקב"ה, הם בכל אחד לפי שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי בזהר שם: "שערים" מלשון שיעור) - וכשמדובר על עניני יראת ה' ואהבת ה', מוצדקת לכאורה ההתבטאות בין החסידים ("אנ"ש) ש"אינה דומה שמיעה לראיה", שאינו דומה מה ששומעים מהרבי דברי התעוררות והדרכות בעבודת ה' למה שרואים וקוראים בספרים - ואילו

רבנו הזקן מכניס כאן בספר (בספר ה"תניא") הוראות והדרכות בעבודה הפנימית של אהבת ה' ויראת ה'? מסביר, אבל, רבנו הזקן להלן, שמדובר כאן ב"יודעי ומכיריי", באלה שידעו והכירו את רבנו הזקן, אלה שהיו שואלים אותו ב"יחידות" עצות בעניני עבודת ה'; חסידים מפרשים, שהכוונה היא גם כן על אלה שרבנו הזקן יודע אותם ומכיר אותם, ובכך נכללות כל הנשמות שלמדו, לומדות ותלמדה את ספר ה"תניא" - את כל אלה ידע והכיר רבנו הזקן, ובשבילם כתב בספר זה עצות והוראות בעבודת ה', כאילו נכנסו הם כולם אליו ל"יחידות"; וכפי שהרבי הרשב"ב נשמח-יעדן אומר¹¹: לימוד התניא משמעו לדבר עם רבנו הזקן. ובלשון רבנו הזקן:

שבקדושה הכל בהתכללות, כך שחסד כוללת בתוכה גם גבורה, וגבורה כוללת בתוכה גם חסד, לכן ישנם מקרים בהם בית-שמאי מקילים ובית-הלל מחמירים. - הרי אם כך הדבר בענינים של נגלה ודבורה, שאפשר הדבר שתהיה מחלוקת מן

הקצה אל הקצה" בהסקת מסקנת פסק ההלכה מהתורה - וְכַל-שִׁבְן וְכַל-וְחֶמֶר - בענינים שהם בְּהִנְסָתָרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ דְּאֵינוֹן דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ - שהם יראה ואהבה, דְּבִמְוָחָא וְלִבְא דְּכָל חַד וְחַד לְפָנֵי שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ - המתבטאים במוחו ולבו של כל אחד ואחד לפי שיעורו, לְפָנֵי מַה דְּמַשְׁעָר בְּלִבֵּיהּ, - לפי מה שהוא משער בלבו, ופוחח "שער" בלבו, דרכו תאיר ההשגה שבמוח בלבו. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר הַקְדוּשָׁה עַל פְּסוּקֵי נוֹדַע בְּשַׁעְרִים בְּעֵלְהּ וְגו': - הזוהר מפרש ש"בעלה" היינו הקב"ה, ה'בעל' של כנסת ישראל, והוא "נודע אתיידע ואתדבך", - הוא נעשה ידוע ומתדבקים בו; "בשערים", לפי מה שמשערים ("בשערים" מלשון השערה) בשכל ובהשגה, ולפי השער ("בשערים" מלשון שער) שפוחחים בלב כדי לקלוט את ההשגה מהמוח. על-כּל-פנים מתברר מדברי הזוהר

הקדמה

בהנסתרות לה' אלהינו דאינון דחילו ורחימו דבמוחא ולבא דכל חד וחד לפום שיעורא דיליה לפום מה דמשער בליביה כמ"ש בזה"ק על פסוק נודע בשערים בעלה וגו':

~ יום חמישי כ"א כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ד, אך ביודעיי... עד עמ' 8, אמרים הנ"ל.

הכוונה על הבעל-שם-טוב והרב המגיד ממזריטש, המְפָרְסְמִים אֶצְלָנוּ, וְקָצַת מַחֵם נְרַמְזוּן לְחֻכְמֵינוּ - חלק מה"אמרים" מרומזים לפני החכמים, אלה שדי להם ברמז "די לחכימין ברמיזא", בְּאֵגְרוֹת הַקְדָּשׁ מִרְבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּאֵרֶץ הַקְדָּשׁ תִּבְנֶה וְתִבּוֹנֵן בְּמַחֲרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן, -

רבנו הזקן קרא לכמה מזקני תלמידי הרב המגיד, ובפרט את רבי מנחם מענדל מויטבסק, בשם "רבותינו", הרביים שלו; וְקָצַתָם שְׁמַעְתִּי מִפִּיהֶם הַקְדוּשׁ בְּחִיוָתָם פֶּה עַמְּנוּ, - לפני עלייתם לארץ ישראל, וְכִלְמָם הָיוּ תְּשׁוּבוֹת עַל שְׂאֵלוֹת רַבּוֹת אֲשֶׁר שׁוֹאֲלִין בְּעֵצָה כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ דְּמִדִּינְתָנוּ תְּמִיד כָּל אֶחָד לְפִי עַרְבּוּ - ומצבו בעבודת ה', לְשִׁית - לתת, עֵצוֹת בְּנַפְשָׁם

אך בְּיֹדְעֵי וּמְכִירֵי קְאָמִינָא, - אני מדבר אודות אלה שאני יודע אותם ומכירם - אומר רבנו הזקן, הֵם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁבְּמִדִּינְתָנוּ וְסִמּוּכוֹת שְׁלָהּ - והסמוכות למדינתנו, אֲשֶׁר הָיָה הַדְּבָר שֶׁל חֵיבָה מְצוּי בְּיַנְיָנוּ -

בהיכנסם אל רבנו הזקן ל"יחידות", וְגִילּוֹ לְפָנָי כָּל תְּעַלּוּמוֹת לְפָנָי וּמַחֵם בְּעֵבֹדַת ה' הַתְּלוּיָה בְּלִבִּי, אֲלֵיהֶם הַטָּף מִלְּתִי וְלִשְׁנֵי עַט סוֹפְרִים¹⁴ בְּקוֹנְטְרִיסִים אֵלֶּי - של ספר ה"תניא", הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם לְקוּמֵי אֲמָרִים, מְלַקְטִים מִפִּי סַפְרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים קְדוּשֵׁי עֲלִיּוֹן נִשְׁמָתָם עֲדוֹן - כפי שהזכרנו

בלמדנו את "דף השער", אומרים חסידים, שב"ספרים" הכוונה לספרי השל"ה הקדוש וספרי מהר"ל (מפראג) וב"סופרים"

הקדמה

אך ביודעיי ומכיריי קאמינא הם כל אחד ואחד מאנ"ש שבמדינותינו וסמוכות שלה אשר היה הדבור של חיבה מצוי בינינו וגילו לפני כל תעלומות לבם ומוחם בעבודת ה' התלויה בלב אליהם תטוף מלתי ולשוני עט סופר בקונטרסים אלו הנקראים בשם לקוטי אמרים מלוקטים מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נשמתם עדן המפורסמים אצלינו וקצת מהם נרמזין לחכימין באגרות הקדש מרבתינו שבאה"ק תובכ"א. וקצתם שמעתי מפיהם הקדוש בהיותם פה עמנו וכולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כל אנ"ש דמדינתנו תמיד כל אחד לפי ערכו לשית עצות בנפשם

11. חלק א' ק"ג ע"א וע"ב. 12. משלי לא, כג. 13. תורת שלום ע' 56. 14. תהלים מה, ב.

חיים - זה שנותן חיים לחיים, יזכנו ויחינו לימים אשר לא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' - את הקב"ה, "למקטנם ועד גדולם"²⁰, כי מלאה הארץ רעה את ה' וגו', - כמים לים מכסים"²¹, אמן בן יהי רצון:

והנה אחר שנתפשמו הקונטרסים הנזכרים לעיל בקרב כל אנשי שלומנו הנזכרים לעיל בהערת רבות מידי סופרים שונים ומשנים, הנה על ידי רבוי ההערת שונות רבו כמו רבו הפעולות סופרים במאד מאד, - כפי שכבר הזכרנו בלמדנו הסכמותיהם של הצדיקים רבי זושא ורבי יהודה ליב הכהן, נפלו על פי טעות שגיאות בכתבים, עקב המעתיקים השונים, והיו גם כאלה שבמכוון זייפו ענינים ב"תניא", כדי שיוכלו להעליל וכו', ויש לומר שעל אלה רומז רבנו הזקן במלה "משונים". וְלֹאֵת - ולכן נדבקה רוחם של אנשים אפרתיים - אנשים חשובים,

הנקובים הנזכרים לעיל מעבר לדף²² לטרח בגופם ומאדם להביא את קונטרסים הנזכרים לעיל - ספר ה"תניא", לבית הדפוסים מכל סוג - כמו הפסולת המופרשת מהתבואה וכדומה, ופעולות סופר ומנהיגים היטב, - כפי ש"ק רבינו מעיר, יש לומר שהמלה "סיג" רומזת גם כן על הענינים שזייפו אותם, והיה צורך לנקות את הקונטרסים מהזיופים. וְאִמְיָנָא לְפַעֲלָא טַבָּא יִישַׁר חֵילָא. - ואני אומר לפעולה טובה זו: יישר כח. וְלֹהֲיוֹת בִּי מִקְרָא מְלָא דְכָר הַכְּתוּב²³ "ארור מפיג גבול רעהו", וְאִרְוּ בִּי קַלְלָה בִּו גְּדוּי חַס־וְשָׁלוֹם וכו'²⁴, על בן ביהודה ועוד לקרא²⁵ קְאֲתִינָא לְמִשְׁרֵי גֻדְרָא רְבָא - כדבר מיותר (כפי שמביאים למשל רביה ממה שמתנהגים ב"יהודה" בשעה שיש על כך פסוק מפורש) אני בא להטיל איסור גדול, על כל

בעבודת ה', להיות בן אין הזמן גרמא עוד - אין הזמן מרשה עוד, להשיב לכל אחד ואחד על שאלתו בפרטות, וגם השכחה מצויה, על בן רשמתי כל התשובות על כל השאלות למשמרת לאות להיות לכל אחד ואחד לזכרון בין עיניו - כפי שכתוב לגבי תפילין¹⁵

"ולזכרון בין עיניך", ולא ידחק עוד לפניך דבר עמי ביחידות, כי כהן - בענינים ה"תניא", ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו בעבודת ה', ונכון יהיה לבו בטוח בה' גומר בעדניו: - ככתוב¹⁶: "לא- ל גומר עלי". ומי שדעתו קצרה להבין דבר עצה מתוך קונטרסים אלו, - שאין הוא יודע כיצד ללמוד מה"תניא" עצה שהוא נזקק לה בעבודת ה', יפרש שיחתו לפני הגדולים - גדולי המבינים ועובדי ה', שפעירזו והם יזכנוהו. - הם יסבירו לו. וְאִלֵּיהֶם - לאותם "גדולים",

בקשתו, שלא לשום יד לפה - שלא לשתוק כדי שלא להראות שהם הם המבינים, להתנהג בענוה ושפלות של שקר חס־ושלום, - שכן, ענוה ושפלות שלא במקומן, הן ענין של שקר, וכבוד¹⁷ ענין שמר על מונע בר, - כלומר, למנוע ענינים של תורה מהזולת, וְגַדֵּל הַשֶּׁכֶר - לאלה שמוסרים עצמם ללמוד עם הזולת, כפי שידוע מְמַאֲמַר ר"ל¹⁸ על פסוק¹⁹ "מאיר עיני שניהם ה'", - הגמרא מפרשת שם את הפסוק "יש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה'" - "יש" היינו מי שעני בתורה, ו"איש תככים" - מי שעשיר בתורה, הרי כששני אלה "נפגשו", ובן התורה מתעסק עם ה"עני" בתורה, "מאיר עיני שניהם ה'" - הקב"ה מאיר עיני שניהם באור שלמעלה משניהם, בן יאיר ה' פניו והפנימיות שלו, אֵלֵיהֶם אִרְוּ - של, פני מלך חיים. וְמִתְחִיָּה

הקדמה

בעבודת ה' להיות בן אין הזמן גרמא עוד להשיב לכל אחד ואחד על שאלתו בפרטות וגם השכחה מצויה על בן רשמתי כל התשובות על כל השאלות למשמרת לאות להיות לכל אחד וא' לזכרון בין עיניו ולא ידחק עוד ליכנס לדבר עמי ביחידות כי בהן ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו בעבודת ה' ונכון יהיה לבו בטוח בה' גומר בעדניו: ומי שדעתו קצרה להבין דבר עצה מתוך קונטרסים אלו יפרש שיחתו לפני הגדולים שבעירו והם יזכנוהו ואליהם בקשתי שלא לשום יד לפה להתנהג בענוה ושפלות של שקר ח"ו וכדוד עוגש המר על מונע בר וגודל השכר ממאמר רז"ל ע"פ מאיר עיני שניהם ה' כי יאיר ה' פניו אליהם אור פני מלך חיים. ומחיה חיים יזכנו ויחינו לימים אשר לא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' כי מלאה הארץ רעה את ה' וגו' אכ"ר:

והנה אחר שנתפשמו הקונטרסים הנ"ל בקרב כל אנשי הנ"ל בהערת רבות מידי סופרים שונים ומשונים הנה ע"י רבוי ההערת שונות רבו כמו רבו הט"ס במאד מאד ולזאת נדבה רוחם של אנשים אפרתיים הנקובים הנ"ל מע"ל לטרוח בגופם ומאודם להביא את קונטרסים הנ"ל לבית הדפוס מנוקים מכל סיג וט"ס ומוגהים היטב ואמינא לפעלא טבא יישר חילא ולהיות כי מקרא מלא דבר הכתוב ארור מסיג גבול רעהו וארור בו קללה בו גידוי ח"ו וכו' ע"כ כיהודה ועוד לקרא קאתינא למשדי גודא רבא על כל המדפיסים

15. שמות יג, ט. 16. תהלים נז, ג קלח, ת. 17. ראה סנהדרין צא, סוף עמוד ב. 18. ראה תמורה טז, א. 19. משלי כט, יג. 20. ירמיה לא, לג. 21. ישעיה יא, ט. 22. השותפים ר' שלום שכנא ור' מרדכי. ראה הסכמתו של ר' זושא מאנפאלי והערה 8 שם. 23. דברים כז, ז. 24. שבועות לא, א - בשינוי הסדר, וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ג. 25. קידושין ו, א.

המדפיסים
להרפים קונטרסים
הנזקרים לעיל לא על
ידי עצמן ולא על ידי
גורא דילהון - ולא על
ידי באי כוחם, בלתי
רשות הנקובים הנ"ל

הקדמה

שלא להרפים קונטרסים הנ"ל לא על ידי עצמן ולא על ידי גורא דילהון בלתי רשות הנקובים הנ"ל משך חמש שנים מיום כלות הדפוס ולשומעים יונעם ותבא ברכת טוב כה דברי המלקט ליקוטי אמרים הנ"ל:

משך חמש שנים מיום
כלות הדפוס²⁶.
ולשומעים יונעם
ותבא עליהם ברכת
טוב. כה דברי המלקט
- ספר ליקוטי אמרים
הנזכר לעיל:

~ יום שישי כ"ב כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, פרק א תניא... עד עמ' 10, ושבעים פנים לתורה).

אנו, שעיקר גדול בעבודת השי"ת הוא לעבדו מתוך שמחה וטוב לבב. כשיהודי מקיים מצוה עליו לעשות זאת מתוך חדוה גדולה, על שזכה לעבוד את מלך מלכי המלכים הקב"ה; כן, כשמונע עצמו מעבירה, עליו להיות שבע רצון על שעלה בידו, בגלל רצונו של הקב"ה, להימנע מעשיית עבירה. כיצד, איפוא, אפשר לומר שמשביעים אותו לחשוב את עצמו כרשע? הרי לא יוכל אז לעבוד את השי"ת מתוך שמחה. זאת ועוד: הרי מובן שכשם שהחלק הראשון בשבועה (,,תהי צדיק ואל תהי רשע") נוגע ליכולת ביצוע שליחותו בעולם-

פּרָק א. תְּנִיָא [בְּסוּף פֶּרֶק ג' דְּנִדְהָ]: - למדנו בסוף פרק שלישי במסכת נדה: "מְשַׁבְּעִים אוֹתוֹ, - יהודי לפני לידתו, משביעים אותו בשמים, תְּהִי צָדִיק וְאֵל תְּהִי רָשָׁע. - היה צדיק ואל תהיה רשע, וְאִפְלוּ כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ - בדונם אותך לפי מעשיך, אוֹמְרִים לְךָ צָדִיק אַתָּה - הִיָּה בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁע". - לידתו של יהודי היא הרי לשם כוונה מיוחדת, לבצע את תכלית בריאתו. הנשמה יורדת לעולם-זה ומתלבשת בגוף, כדי לבצע שליחות אלקית מיוחדת בעולם-הזה. וכדי שהאדם יוכל לבצע תכלית וכוונה זו ושהיה

ליקוטי ספר של בינונים אמרים

פרק א תניא [בספ"ג דנדה] משביעים אותו תהי צדיק ואל תהי רשע ואפי' כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע וצריך להבין דהא תנן [אבות פ"ב] ואל תהי רשע בפני עצמך וגם אם יהיה בעיניו כרשע ירע לכבו ויהיה עצב ולא יוכל לעבו' ה' בשמחה ובטוב לבב ואם לא ירע לכבו כלל מזה יוכל לבוא לידי קלות ח"ו. אך הענין כי הנה מצינו בגמרא ה' חלוקות. צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רשע

הזה, כך גם נוגע לכך החלק השני של השבועה. ברם, אם יחזיק עצמו כרשע - יהיה שקוע בעצבות, דבר שיש בו בודאי משום הפרעה לקיום שליחותו בעבודת השי"ת מתוך שמחה. וְאִם לֹא יִרְע לִבְבוּ כָּלֵל מְזָה - לאידך גיסא, אם אכן יקיים את השבועה ויחזיק את עצמו כרשע, אלא שכדי שזה לא יפריע לו בעבודת ה' בשמחה, יחליט בנפשו שהדבר לא ירגיז אותו כלל; שלא יהא איכפת לו מה שהוא רשע, ואז לא יהיה שרוי בדכאון או בעצבות וממילא יוכל לעבוד את ה' בשמחה, יָכוֹל לְבוֹא לְיַדֵּי קְלוֹת, חֵם וְשָׁלוֹם. - שלא יעריך כל כך חומרתה של עבירה. שכן, למרות שהגיע להחלטתו האמורה, כדי שהדבר לא יפריע לו לעבודה בשמחה - אך עם זאת הרי לא מפריעה לו העובדה שהוא רשע, וכך הוא עלול לבוא למצב כזה שחומרת עבירה תקל בעיניו חלילה באמת. כדי להסביר את האמור, יש בתחילה לברר ולקבוע מובנם האמיתי של המושגים "צדיק" ו"רשע", ועל כך הוא אומר בהמשך הפרק: אֵךְ הָעֵינָן, כִּי הֵנָּה מְצִינּוּ בְּגִמְרָא ה' חֲלֻקוֹת:

בכוחו לקיים את שליחותו, לשמה ירדה נשמתו למטה - משביעים אותו, לפני לידתו, שיהיה צדיק ושלא יהיה רשע. ואילו בעיני עצמו יחשוב את עצמו כרשע, ועל-ידי-כך יבצע תכלית כוונת שליחותו בעולם-הזה. השבועה האמורה מורכבת משני חלקים: בחלק הראשון משביעים אותו כיצד עליו להיות - שיהיה צדיק ולא יהיה רשע, בחלק השני של השבועה משביעים אותו כיצד יחזיק את עצמו בעיניו - שיחשוב את עצמו כרשע. וְצָרִיךְ לְהַבִּין, דְּהָא תֵּנִן [אבות פֶּרֶק ב']: - למדנו במשנה, בפרק שני של מסכת אבות: "וְאֵל תְּהִי רָשָׁע בְּפִנֵּי עַצְמְךָ". - שלא תחשוב את עצמך כרשע. כיצד, איפוא, אפשר לומר שמשביעים את האדם לחשוב את עצמו כרשע, כשהמשנה אומרת שאסור לאדם לחשוב את עצמו כרשע? וְגַם, אִם יְהִיָּה בְּעֵינֵי כְּרָשָׁע - יִרְע לִבְבוּ וְיִהְיֶה עֶצֶב, וְלֹא יוּכַל לְעַבְד' ה' בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, - מלבד הקושיא האמורה ממסכת אבות, אין החזקת עצמו כרשע, תואמת לדרכים בהן על היהודי להתנהג בעבודתו את השי"ת. יודעים

26. כנ"ל יום ג' פ' תבא תקנ"ו - ראה לעיל בהסכמות. 1. משנה יג. 2. ברכות ד, ב.

גדולה אהבתו להשי"ת, שכן, בגלל אהבתו זו קיבל את התואר "צדיק" - ועל כך בא התואר "צדיק גמור", שאהבתו להקב"ה היא בדרגת "אהבה בתענוגים", אהבה מלאה. או שאהבתו להשי"ת איננה מלאה ובגלל כך הוא נקרא "צדיק שאינו גמור". ואילו "צדיק וטוב

לו" ו"צדיק ורע לו" מתארים מצבו של ה"צדיק" בשעה שהוא עסוק בהפיכת הנפש הבהמית לקדושה. שכן, "צדיק" על-ידי עבודתו הגדולה את השי"ת מתוך אהבה בתענוגים, מהפך את הרע שבו לטוב ולקדושה. "צדיק וטוב לו" - שכבר הפך לגמרי

את הרע שבקרבו והוא מורכב רק מטוב, ואילו "צדיק ורע לו" - שעדיין לא הצליח להפוך את הרע לגמרי, משהו מהרע עדיין נשאר בקרבו. מההסברים הבאים מתבהר שמדובר כאן אודות הרע הרוחני שבלב. שכן, אין ל"צדיק" שום שייכות לרע כזה שיכול להתבטא במחשבה, בדיבור, ובודאי לא, חלילה, במעשה. **וּבְנִמְרָא סוּף פֶּרֶק מ' דְּהִכְרֵחוּת: "צִדִּיקִים - יֵצֵר טוֹב שׁוֹפְטִין כּו', רְשָׁעִים - יֵצֵר הָרַע שׁוֹפְטִין, בִּינוּנִים - זֶה וְזֶה שׁוֹפְטִין וְכו'. אָמַר רַבֵּי: בְּגוֹן אָנָּה - בִּינוּנִי. -** כמו אני - "בינוני". רבה מעמיד עצמו כדוגמא לאדם שהוא "בינוני". **אָמַר לִיה אַבְי: -** אמר לו אביי, **לֹא שְׂבִיק מֶרַחְטֵי לְכָל בְּרִיה וְכו'.** - אינך משאיר חיים לאף אחד, שכן, אם אתה "בינוני", הרי שכל אלה שהם בדרגה נמוכה ממך, הם רשעים, ו"רשעים" גם - בחייהם נקראים מתים⁴, הרי שעל-ידי שאתה קורא לעצמך "בינוני" אינך משאיר חיים לאף אחד. **וְלִהְבִּין כָּל זֶה בְּאֵר הַיֵּטֵב, -** נוסף על השאלה דלהלן, שלפי המקובל ש"בינוני" הוא זה שיש לו מחצית מצוות ומחצית עבירות - כיצד יכול היה רבה לטעות טעות גדולה כל כך, לומר על עצמו שהוא "בינוני"? - ישנה כאן שאלה נוספת: באם "בינוני" הוא זה שיש לו מחצית מצוות ומחצית עבירות, הרי זה "מציאות" כזו, כיצד, איפוא, יכולה להיות מחלוקת בין רבה לאביי על דבר שהוא "מציאות"? **וְגַם לְהִבִּין מַה שְּׂאֵמַר אִיּוֹב [בְּכָא בְּתָרָא פֶּרֶק א':] "רַבְנוּ שְׁל עוֹלָם, בְּרָאָת צִדִּיקִים בְּרָאָת רְשָׁעִים כּו'", וְהָא 'צִדִּיק' וְרְשָׁע' לֹא קָאָמַר! -** והרי "צדיק" ו"רשע" לא אמר. הגמרא מספרת, שהמלאך שואל את הקב"ה על כל מי שעומד להיוולד, האם יהיה חכם או טיפש, גבור או חלש וכו', ואילו ביחס ל"צדיק" ו"רשע" לא נאמר שם שום דבר, שכן, זה נתון לבחירתו של האדם. כיצד, איפוא, אמר איוב: "בראת צדיקים,

צִדִּיק וְטוֹב לו', צִדִּיק וְרַע לו', רְשָׁע וְטוֹב לו', רְשָׁע וְרַע לו', וּבִינוּנִי. - "בינוני", כלומר אדם שאינו "צדיק" אבל גם אינו "רשע". כל הדרגות האמורות מתבטאות גם במובן הגשמי, וכגון: "צדיק וטוב לו" הכוונה גם בפשטות, שטוב לו

גם בגשמיות, או "צדיק ורע לו" הכוונה שגם במובן הגשמי רע לו. וכך גם בשאר הדרגות. **וּפְרָשׁוּ בְּנִמְרָא: "צִדִּיק וְטוֹב לו' - צִדִּיק גְּמוֹר, -** ממילא אינו צריך לסבול יותר בעולם-הזה, ומשום כך טוב לו גם בגשמיות, **צִדִּיק וְרַע לו' - צִדִּיק שְׂאֵינוּ גְּמוֹר. -** ממילא עליו עוד לסבול

בעולם-הזה, ומשום כך רע לו גם בגשמיות. פירוש זה בגמרא מלמד אותנו, ששני צדיקים אלה, האחד ש"טוב לו" והשני ש"רע לו", אינם באותה מדרגה, אלא שלזה טוב ולזה רע, כי אם, אלו הן שתי מדרגות מיוחדות בצדיקים. ברם, גם לפי פירוש זה בגמרא, אין בציונים "טוב לו" ו"רע לו" משום תואר להגדרת מדרגותיהם של צדיקים אלה. הגדרת דרגותיהם היא: "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור". "טוב לו" ו"רע לו" הם ענינים צדריים: לאחד טוב משום שהוא "צדיק גמור" ואילו לשני לא טוב מפני שהוא "צדיק שאינו גמור". **וּבְרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרָשַׁת מְשַׁפְּטִים פְּרָשׁ: -** בזוהר בחלק הנקרא "רעיא מהימנא" בפרשת משפטים, פירשו: **צִדִּיק וְרַע לו' - שְׁהָרַע שְׂבוּ בְּפוֹךְ לְטוֹב וְכו', -** הוא מסוג הצדיקים שעדיין יש בו משהו מהרע, אלא שרע זה בטל לטוב שלו. בהתאם לכך, יוצא ש"צדיק וטוב לו" היינו צדיק שיש בו רק טוב ואין בו מהרע כלל. בהתאם ל"זוהר" זה יוצא, שנוסף לתוארים "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור", מהווים גם "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו" תוארים המציינים את מדרגות הצדיקים: מדרגה אחת של "צדיק" שיש בו רק טוב, ואת הרע שבקרבו הפך לגמרי לטוב - "צדיק וטוב לו". מדרגה אחרת של "צדיק", שעדיין יש בו קצת רע - "צדיק ורע לו". נדרשת אבל הסברה על הכפילות בתארים שבכל אחת המדרגות של "צדיק": "צדיק גמור" - ו"צדיק וטוב לו", "צדיק שאינו גמור" - ו"צדיק ורע לו". מכיון ש"צדיק גמור" הנו "צדיק וטוב לו", ו"צדיק שאינו גמור" הוא "צדיק ורע לו" - לשם מה, איפוא, מצויינת כל דרגה בשני תוארים? כפי שהדברים יוסברו להלן, מבטא כל אחד מהתארים האמורים פרט מיוחד בעבודתו של ה"צדיק": התארים "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור" מתארים עבודתו של ה"צדיק" מצד נשמתו, עד כמה

3. ברכות סא, ב. 4. ברכות יח, ב. ב"ר לט, ז. זח"ב קו, ב. ועוד. 5. בבא בתרא טז, א.

וקל-וחומר מי שמבטל קיום מצות-עשה שהיה בידו לקיימה, כמו כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, שעליו דרשו רז"ל¹⁰: - הפסוק¹¹: "כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו'". ופשיטא דמקרי רשע טפי מעובר אסור דרפנן. - ברור הרי

שהוא נקרא "רשע" יותר מאשר מי שעובר על איסור דרבנן בלבד, ואם כן, על פירוש הפיננוני אין בו אפילו עון ביטול תורה, - גם עון ביטול תורה, שמאד קשה להינצל ממנו, והוא אחד משלשת הדברים¹² שאין אדם ניצול מהם בכל יום - הנה אף בחטא זה של ביטול תורה אין ה"בינוני" נכשל, ומשום הכי - ולכן, טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני¹³ - מכיון שאומרים ש"בינוני" אין בו אפילו עון ביטול תורה, יוסבר כיצד טעה רבה לומר על עצמו שהוא "בינוני", שכן, גם אם רבה נזהר ונשמר בכל דבר, אף הקטן ביותר, ולא הפסיק מלימודו אף לרגע אחד, יכול היה לחשוב על עצמו שהוא "בינוני". [הגהה] [ומה שכתוב בהר הלך ג דה רלא: כל שממעיטין עונותיו וכו', היא שאלת רב המנוא אלאהו אבל לפי תשובת אלהו שם הפי' צדיק ורע לו הוא כמ"ש בר"מ פרשה משפטים דלעיל ושבעים פנים לתורה]:

הנהגה
(ומ"ש בוהר ח"ג ד' רל"א כל שממועטין עונותיו וכו' היא שאלת רב המנוא אלאהו אבל לפי תשובת אלהו שם הפי' צדיק ורע לו הוא כמ"ש בר"מ פרשה משפטים דלעיל ושבעים פנים לתורה):

ליקוטי אמרים

שבדאי אינו מחצה זכיות ומחצה עונות שא"כ אך טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני ונודע דלא פסיק פומיה מגורסא עד שאפי' מלאך המות לא היה יכול לשלוט בו ואיך היה יכול לטעות במחצה עונות ח"ו. ועוד שהרי בשעה שעושה עונות נקרא רשע גמור [ואם אח"כ עשה תשובה נקרא צדיק גמור] ואפילו העובר על איסור קל של דברי סופרים מקרי רשע כראיתא בפ"ב דיבמות ובפ"ק דנדה ואפילו מי שיש בידו למחות ולא מוחה נק' רשע [בפ"ו דשבועין] וכ"ש וק"ו במבטל איזו מ"ע שאפש' לו לקיימה כמו כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שעליו דרשו רז"ל כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו' ופשיטא דמקרי רשע טפי מעובר איסור דרבנן וא"כ ע"כ הבינוני אין בו אפי' עון ביטול תורה ומש"ה טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני*

והא דאמרי' בעלמא דמחצ' על מחצה מקרי בינוני ורוב זכיות מקרי צדיק הוא שם המושאל לענין שכר ועונש לפי שדון אחר רובו ומקרי צדיק בדינו מאחר שזוכה

בראת רשעים? וגם להבין מהות מדרגת הבינוני, - המלה "מהות" משמעה "מה הוא", והנה מהותו של "צדיק" הוא טוב, מהותו של "רשע" הוא רע, מהי, אפוא, מהות מדרגת ה"בינוני"? שבודאי אינו מחצה זכיות ומחצה

עונות, שאם כן, איך טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני, ונודע' דלא פסיק פומיה מגורסא, - שפיו לא פסק מללמוד תורה, עד שאפילו מלאך המות לא היה יכול לשלוט בו, - כלומר, גם בכמות, לא החסיר אף רגע מללמוד תורה, וגם באיכות - היה לימודו בדרגה עליונה, עד כדי כך שמלאך המות לא היה יכול להפריע לו, ואיך היה יכול למעות במחצה עונות חס ושלום? ועוד, - מתי יכולים לקרוא לאדם "בינוני"? שהרי בשעה שעושה עונות - עד שחזור בתשובה, נקרא רשע גמור - ולא "בינוני", [ואם אחר-כך עשה תשובה - נקרא צדיק גמור], - [הערת כ"ק רבינו: קדושין מט, ב. ובאור זרוע סי' קיב: צדיק גמור]; ואפילו העובר על אסור קל של דברי סופרים - מקרי רשע, - אפילו זה שעובר על איסור קל, כמו איסור דרבנן, ולא רק איסור דאורייתא, נקרא "רשע", כראיתא בפ"ק דיבמות; ובפרק קמא דנדה⁸. - כמו שאנו מוצאים, יתירה מזו, בפרק שני במסכת יבמות ובפרק ראשון במסכת נדה, ואפילו מי שיש בידו למחות ולא מחה - הוא עצמו לא עבר על שום עבירה, הוא רק לא מוחה במי שעבר עבירה, נקרא רשע [בפ"ק ו דשבועות*]. וכל שכן וקל וחמור, במבטל איזו מצות עשה שאפשר לו לקיימה, - כל-שכן

6. ראה בבא מציעא פו, א. 7. יבמות כ, א. 8. נדה יב, א. 9. שבועות לט, ב. 10. סנהדרין לט, א. 11. במדבר טו, לא. 12. בבא בתרא קסד, ב. 13. הערת כ"ק רבינו: "מפרש דלכאורה איך גם קס"ד דר"ה לשאול כן מכל קושיות האמורות - אלא דקסבר שאפ"ל שזהו אחד מע' פנים לתורה".

~ שבת קודש כ"ג כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 10, והא דאמרינן... עד עמ' ו, אלא להתייחר בו.

"שצדיק" הוא זה שאין לו יצר-הרע לגמרי. שכן, אם "צדיק" הוא זה שיש לו רוב מצוות - מדוע הוא אומר שצדיקים הם כל כך מועטים? הרבה יהודים ישנם שיש להם רוב זכויות! אך באור הענין, - להבין מה הן מדריגות ה"צדיק" וה"בינוני", וכיצד

בצדיקים עצמם ישנן כמה וכמה מדריגות, על פי מה שכתב הרב חיים ויטאל ז"ל בשערי הקדושה [ובעין חיים שער נ פרק ב], דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד רשע, יש שתי נשמות, וכדכתיב: "ונשמות אני עשיתי", - נשמות לשון רבים, למרות שהפסוק מדבר אודות יהודי יחיד, כמו שנאמר לפני זה: "כי רוח מלפני יעטרך", שהן שתי נפשות¹⁶ - נפש אחת מצד הקליפה וסמרא אחרת, - כמו קליפת פרי, המכסה ומסתירה על התוכן הפנימי של הפרי, כך ברא הקב"ה כוחות המסתירים על החיות

האלקית הפנימית שבכל דבר. "סטרא אחרא" - משמעותו, צד אחר, לא צד הקדושה, אלא הצד ההפכי מקדושה, וזהו נפש אחת מצד הקליפה וסטרא אחרא, והיא המתלבשת בדם האדם לתחיות הגוף, וכדכתיב: "כי נפש הבשר בדם היא", - הנפש המחיה את גופו הגשמי של האדם, הוא הדם, וממנה - מנפש זו, באות כל המדות רעות, מארבעה יסודות רעים שפה, - יסודותיה של נפש זו הם רעים, שכן, היא באה הרי מקליפה ומרע, והם ארבעה במספר, שכן, כשם שכל דבר גשמי מורכב מארבעה יסודות: אש, רוח, מים ועפר, כך גם כל דבר רוחני, כולל מציאותה של נפש זו, מורכב מארבעה יסודות רוחניים, שמהם באות המדות הרעות, דהיינו: פעם ונאווה מיסוד האש שנגבה למעלה, - טבעה

והא דאמרינן בעלמא¹⁷, - ומה שאנו אומרים בכל מקום, דמחצה על מחצה - מחצית מצוות ומחצית עוונות, מקרי - נקרא, בינוני, ורב זכויות מקרי - נקרא, צדיק, הוא שם המשאל לענין שכר ועונש, - שם שאינו מציין את משמעותו האמיתית של הדבר, כי אם "שואלים" מילה מסוימת ממקום אחר, כדי להסביר בו פרט מסוים של הדבר. כך גם השמות "בינוני" ו"צדיק" הם שמות מושאלים לגבי שכר ועונש, לפי שגדון אחר רבו, - ההבדלים בין צדיקים, בינונים ורשעים, נחשבים כאן רק בשייכות למשפטו של אדם, והוא נידון לפי רוב מעשיו, ומקרי - ונקרא, צדיק בדינו מאחר שזוכה בדין, - לגבי פרט זה שיצא זכאי בדין.

והא דאמרי' בעלמא דמחצ' על מחצה מקרי בינוני ורוב זכויות מקרי צדיק הוא שם המושאל לענין שכר ועונש לפי שגדון אחר רובו ומקרי צדיק בדינו מאחר שזוכה בדין אבל לענין אמיתת שם התואר והמעלה של

צדיקים ובינונים ארו"ל צדיקים יצ"ט שופטן שנא' ולבו חלל בקרבי שאין לו יצר"ר כי הרגו בתענית אבל כל מי שלא הגיע למדרגה זו אף שזכויותו מרובים על עונותיו אינו במעלת ומדרגת צדיק כלל ולכן ארו"ל במדרש ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים עמד ושתלן בכל דור ודור וכו' וכמ"ש וצדיק יסוד עולם: אך ביאור הענין על פי מ"ש הרח"ו ז"ל בשער הקדושה [ובע"ח שער נ' פ"ב] דלכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי נשמות דכתיב ונשמות אני עשיתי שהן שתי נפשות נפש אחת מצד הקליפה וסמרא אחרא והיא המתלבשת בדם האדם לתחיות הגוף וכדכתיב כי נפש הבשר בדם היא וממנה באות כל המדות רעות מארבע יסודות רעים שבה דהיינו כעס וגאווה מיסוד האש שנגבה למעלה.

טוב שופטן, שנאמר¹⁶: ולבי חלל בקרבי" - שאין לו יצר הרע, כי הרגו בתענית; - דוד המלך הרג את היצר-הרע שלו על-ידי תעניות. ברם, ברור הדבר שאפשר להרוג את היצר-הרע גם בדרכים אחרות. על-כל-פנים, מגמרא זו מובן שהמשמעות האמיתית של "צדיק" הוא זה שאין לו יותר יצר-הרע. אבל כל מי שלא הגיע למדרגה זו, אף שזכויותיו מרובים על עונותיו - אינו במעלת ומדרגת צדיק כלל. - אפילו לא במעלת ומדרגת ה"בינוני". ולכן אמרו רז"ל¹⁷ במדרש: "ראתה הקדוש ברוך הוא בצדיקים שהם מועטים - עמד ושתלן בכל דור ודור וכו', וכמו שכתוב¹⁸: וצדיק יסוד עולם". - כלומר, בכל דור ישנו צדיק שהוא יסוד העולם. דבר זה מובן רק על-פי מה שלמדנו

14. ראה רמב"ם הלי' תשובה פ"ג ה"א. 15. ברכות סא, ב. 16. תהלים קט, כב. ראה להלן פרק יג הערה 9. 17. יומא לח, ב. 18. משלי י, כה. 19. ישעי' נו, טו. 20. הערת כ"ק רבינו: "שולל שאין הכוונה למדרי' הנשמה שבנרנח" (שזה אין הכרח בכאן) - ופשיטא - לא בנפשה"ב) כ"א המדרי' ההכרחית - נפש". 21. ויקרא יז, א.

טוב פלל, כמו שכתוב בעין חיים שער מט פרק ג. וכל מיבו דעבדין האמות עובדי גלולים לגרמיהו עבדין, - כל הטוב שעושים אומות העולם הוא לטובת עצמם, מכיון שנפשותיהם הן מקליפה כזו שאין בה טוב כלל. ובראיא - וכמו שמצינו, בנמרא²² על פסוק²³: "וחסד לאמים חמאת" - שכל צדקה וחסד שאמות העולם עושו, אינן אלא להתייחר בו: - יהודי, כשעושה טוב, גם אם זה בא מצד טבעו הטוב, הרי כוונתו בכך היא לעזור לזולת. ראה לכך: באם הזולת אינו זקוק לעזרתו, הוא מרוצה ושבע רצון. ואילו,

כאומות העולם אין כוונתם לעזור לזולת, כי אם למלא שביעות רצונם הם, להגדיל את שמם ולהתגאות. אמנם, גם בין אומות העולם ישנם יוצאים מן הכלל, והם הנקראים חסידי אומות העולם, שיש בהם מדות טובות, ומטיבים עם הזולת כדי לעזור לו ולא לטובת עצמם, שכן, הנפש שלהם איננה מהקליפות הטמאות לגמרי, כי אם מקליפת נוגה [הערת כ"ק רבינו: מפני שנלקחים מנוגה כו' כידוע בשער חמה"צ בס' - לקוטי ביאורים לר"ה מפארטיש מז, ב. -]. מספרים על החסיד רבי הלל מפארטיש - מגדולי החסידים, גאון בנגלה ובקבלה, חיבר ספרים בחסידות ותשובות בנגלה, ובהיותו עליו נפלא היה כבר בצעירותו בקי בהרבה ספרי קבלה - שבתחילה חשב את עצמו במדריגת "צדיק", ואילו משנהיה לחסיד חב"ד והחל ללמוד הפרק הראשון בספר התניא, אמר אימרה רוסית: צדיק ודאי שאיננו - הלואי בינוני.

של האש להימשך ללמעלה, ומשום כך באות ממנה המדות הרעות כעס וגאווה: כעס הוא פועל יוצא מגאווה, שכן, כשאדם אינו מתגאה, הוא ממילא אינו כועס כשמישהו עושה דבר נגד רצונו. ותאות התענוגים מיסוד המים, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג, - כלומר, כל הדברים המביאים לתענוג, ומכיון שמים מצמיחים דברים המביאים תענוג, הרי זה אומר שבמים מוסתר ענין התענוג, והתאוה לתענוג באה, איפוא, מיסוד המים. והוללות וליצנות והתפארות ודברים גמלים מיסוד הרוח, - כשם שהרוח אין בה ממשות, כך אין בהוללות, ליצנות, התפארות ודברים בטלים, שום ממשות והם נעדרי תוכן לגמרי. ועצלות ועצבות מיסוד העפר. - כשם שהעפר בטבעו יש בו כבדות והוא נמשך ללמטה, כך גם עצלות, שהיא בעצם כבדות באברי האדם, עצבות ומרה שחורה, מביאות את האדם לנמיכת רוח ולכבדות. ונגם מדות טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם, כמו רחמנות וחסד לאומים חמאת שכל צדקה וחסד שאומות עובדי גלולים עושו אינן אלא להתייחר בו:

ליקוטי אמרים

ותאות התענוגים מיסוד המים כי המים מצמיחים כל מיני תענוג. והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים מיסוד הרוח. ועצלות ועצבות מיסוד העפר. וגם מדות טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם כמו רחמנות ונג"ח באות ממנה כי בישראל נפש זו דקליפה היא מקליפ' נוגה שיש בה ג"כ טוב והיא מסוד עין הדעת טוב ורע: משא"כ נפשות אומות עובדי גלולים הן משאר קליפות טמאות שאין בהן טוב כלל כמו"ש בע"ח שער מ"ט פ"ג וכל מיבו דעבדין האומות עובדי גלולים לגרמיהו עבדין וכראיתא בנמרא ע"פ וחסד לאומים חמאת שכל צדקה וחסד שאומות עובדי גלולים עושו אינן אלא להתייחר בו:

בהוללות, ליצנות, התפארות ודברים בטלים, שום ממשות והם נעדרי תוכן לגמרי. ועצלות ועצבות מיסוד העפר. - כשם שהעפר בטבעו יש בו כבדות והוא נמשך ללמטה, כך גם עצלות, שהיא בעצם כבדות באברי האדם, עצבות ומרה שחורה, מביאות את האדם לנמיכת רוח ולכבדות. ונגם מדות טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם, כמו רחמנות וחסד לאומים חמאת שכל צדקה וחסד שאומות עובדי גלולים עושו אינן אלא להתייחר בו:

22. בבא בתרא י, ב. 23. משלי יד, לד.

המשך ביאור למס' נדרים ליום חמישי עמ' ב

משנה

המשנה ממשיכה לדון בכמה לשונות נדרים, איזה דברים נכללים בהם, ואיזה לא. הנזדר שלא ליהנות מן החלב, מותר בקום - מים היוצאים מן החלב כשעושים ממנו גבינה, משום שבלשון בני אדם נקראים מים אלו 'קום' ולא 'חלב'. ורבי יוסי אוסר ליהנות מן הקום, משום שבמקומו של רבי יוסי היו קוראים לקום 'קומא דחלבא', וכיון

8. שמזכירים בשמו את החלב (שממנו יצא), הוא נכלל בלשון נדרו. 9. אבל הנזדר שלא ליהנות מן הקום, מותר בחלב, משום שהחלב אינו כולל במלה 'קום'. 10. אבא שאול אומר, הנזדר שלא ליהנות מן הנבינה, אוסר פה - בגבינה, בין אם היא מלוחה ובין אם היא מפלה - ללא מלח, אף על פי שרוב הגבינות הן מלוחות. 11. הנזדר שלא ליהנות מן הנפשה, 12. 13. 14.

לוח היום יום...

ה'תש"ד	יז כסלו	יום שלישי	יום ראשון
		<p>שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י. תהלים: פג"פז. תניא: הנה לא . . . וכו' וד"ל.</p>	
		<p>חסידות חב"ד פותחת שערי היכלי חכמה ובינה, לידע ולהכיר את מי שאמר והיה העולם בהשגה שכלית, מעוררת רגשי הלב להתפעל באותה מדה שבלב המחייבת מהשכלה זו, ומורה דרך אשר כל אחד ואחד לפום שעורא דיליה [לפי רמתו] יכול לגשת אל הקדש לעבד את הו' במוחו ולבו.</p>	

ה'תש"ד	יח כסלו	יום רביעי	יום שני
		<p>שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו'.</p>	
		<p>במנוחה אין אומרים תחנון. הצ"צ כותב: אהבה דבחי' ועמך לא חפצתי (היינו) שלא לחפון שום דבר זולתו ית', ולא אפילו שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהי' האהבה רק לו ית' לבד, דהיינו למהו"ע ית' ממש. וכך הי' נשמע הלשון ממור"ר ג"ע (רבינו הזקן) בדביקותו. שהי' אומר בזה הלשון: איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דיין ג"ע איך וויל ניט דיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין.</p>	

תרגום

ה"צמח צדק" כותב: אהבה דבחינת "ועמך לא חפצתי", (היינו) שלא לחפץ שום דבר זולתו יתברך, ולא אפילו שמים וארץ שהם גן-עדן עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהיה האהבה רק לו יתברך לבד, דהיינו למהותו ועצמותו יתברך ממש. וכך היה נשמע הלשון ממורי ורבי נשמתו-עדן (רבינו הזקן) בדבקותו. שהיה אומר בזה הלשון:
איני חפץ מאומה; איני רוצה את גן-העדן שלך, איני רוצה את העולם-הבא שלך כו', רצוני לא יותר מאשר אותך בלבד.

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלמוד החסידות ודרכי החסידות
תכתבו ותחתמו.

שבת

י"ט כסלו

ה'תש"ג

הַפְּסָקָה: תּוֹזֵן עֲבָדֶיךָ. אֵין אוֹמְרִים אֵב הַרְחָמִים וְצַדִּיקְתֶּךָ.

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: ספר לקו"א הנקרא בשם . . . וקצרה בעזה"י.

הסכמת א) הרב . . . מאניפאלי.

ב) הרב . . . הכהן.

אֵין הַשְּׁלִיחַ-צְבוּר מִתְעַטֵּף בְּטָלִית לְמִנְחָה אוֹ לְמַעְרִיב, לֹא בַשַּׁבָּת וַיּוֹם טוֹב וְלֹא בְרֹאשׁ הַשָּׁנָה.

הלולא [=יום הסתלקותו] של הרב המגיד - ממעזריטש - ג' וישב תקל"ג, ומנוחתו כבוד [=קבורתו] באנפאלי.

אדמו"ר הזקן יצא לחרות ממאסרו הראשון - י"ט כסלו, ג' וישב, תקנ"ט, לפנות ערב.

ממכתב רבנו הזקן: "ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו יום י"ט כסלו, יום ג' שהכפל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבנו הקדוש נשמתו-עז, וכשקריתי בספר תהלים בפסוק 'פדה בשלום נפשי', קדם שהתחלתי פסוק שלאחריו - יצאתי בשלום מד' שלום".

יום התועדות וקבלת החלטות טובות בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות] ברבים, וחזוק דרכי החסידים באהבת רעים.

נוהגים לסדר חלקת הש"ס, ועל-פי הסדר המבאר באגרת הקדש דבור-המתחיל הוכח תוכיח. בליובאוויטש משנת תרס"ג ואילך היו מסדרים חלקת הש"ס כ"ד בטבת - יום הלולא של רבנו הזקן - מפני אפס הפנאי בי"ט כסלו.

יום ראשון

כ כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: צז"קג.

תניא: הסכמות הרבנים . . . ז"ל נבג"מ.

הדפסת ספר של בינונים - תניא - בפעם הראשונה, נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ז בסלאוויטא. וכולל: חלק ראשון - ספר של בינונים, חלק שני - חנוך קטן ושער היחוד והאמונה.

אגרת התשובה - מהדורא קמא - נדפסה לראשונה: זאלקווי תקנ"ט; מהדורא בתרא - נדפסה לראשונה: שקלאוו תקס"ו.

אגרת הקדש - בפעם הראשונה - שקלאוו תקע"ד. תוצאה מתקנת של כל ה' החלקים - ווילנא ראם תר"ס, וחזרה ונדפסה כמה פעמים.

יום חמישי	יום שני	כא כסלו	ה'תש"ג
	<p>שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י. תהלים: קד־קה. תניא: הקדמת המלקט . . . בעלה וגו'.</p>		
	<p>מען זאָל זיך אויסלערנען משניות בעל פה כל חד לפום שיעורי' דילי', און געהן אין גאס און חזר'ן משניות, דערמיט וועט מען זוכה זיין צו מקבל זיין פני המשיח. חסידים דארפען לערנען חסידות: סתם חסידים – יום שני, יום חמישי ויום השבת, תמימים – שעה אחת בכל יום.</p>		
	<p>— תרגום —</p>		
	<p>יש לשנן משניות בעל פה כל אחד כפי ערכו, ובצעת ההליכה ברחוב לחזור משניות. בכך נזכה לקבל פני המשיח. חסידים צריכים ללמד חסידות: חסידים סתם [=חסידים רגילים] – יום שני, יום חמישי ויום השבת. תמימים – שעה אחת בכל יום.</p>		

יום שישי	יום שלישי	כב כסלו	ה'תש"ג
	<p>שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י. תהלים: קו־קז. תניא: אך ביודעיי . . . את ה' וגו' אכ"ר.</p>		
	<p>מתקנות כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י צ' נשמתו־עין]: לאמר בכל בקר אחר התפלה – וגם בשבת ויום טוב, ראש השנה ויום הכפורים – תהלים כפי שנחלק לימי החדש, ואחר אמירה בעשרה – קדיש יתום. בחודש של כט יום אומרים ביום כט השעור דשני הימים.</p>		

שבת קודש	יום רביעי	כג כסלו	ה'תש"ג
	<p>שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: קח־קיב. תניא: והנה אחר . . . אמרים הנ"ל.</p>		
	<p>משיחות אאזמו"ר – אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. אויף שבת זאָגט ער אין זהר דמיני' מתברכין כולהו יומין. כולהו יומין איז כל ששת ימי השבוע, וואָס אויף דעם האָט דער אויבערשטער געגעבען א ברכה כללית וברכך ה"א בכל אשר תעשה, איז די ברכת השבת מלפניו ומלאחריו, די הכנה צו שבת איז מיום ד', און דער אָנזאָג איז דער קליינער לכו נרננה, וואָס איז ג' פסוקים.</p>		
	<p>— תרגום —</p>		
	<p>משיחות אָדני אָבי זקני מורי ורבי [המהר"ש] – אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. על שבת נאמר בזהר שממנו מתברכים כל הימים. כל הימים – הם כל ששת ימי השבוע, בעבורם נתן הקדוש-ברוך-הוא ברכה כללית "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". ברכת השבת הרי היא מלפניו ומאחריו, ההכנה לשבת היא מיום ד' – שההוראה והציווי על כך הוא ה"לכו נרננה" הקטן [אותו אומרים בשיר של יום הרביעי בתפלת שחרית] שהוא ג' פסוקים.</p>		

ה'לכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"ז כסלו ~

ה'פתוך' שבארבעה מראות הלובן

וככל שהמראה כהה יותר הצבע האדום הולך ומתחזק, וכך הוא הדמיון לכוסות חלב שנפלו לתוכם טיפות דם (אף שכמות הדם שווה בכל ארבע הכוסות): 'פתוך שבבהרת' (לבן כשגלג) דומה לכוס חלב שנפלו בה שתי טיפות. 'פתוך שבשאת' (כצמר נקי) - לכוס שנפלו בה ארבע טיפות. 'פתוך שבספחת הבהרת' (כסיד ההיכל) - לכוס שנפלו בה שמונה טיפות. פתוך שבספחת השאת' (כקרום ביצה) - לכוס שנפלו בה שש עשרה טיפות.

אך כאן ביאר הרמב"ם את הדמיון לכוסות החלב אחרת. וביאר ה'כסף משנה' שכך הוא פירושו: החזוק של הצבע האדום שווה בכל ארבעה מראות ה'פתוך', ולכן כאשר מראה הלובן חזק יותר, יש לתת בו יותר טיפות דם כדי שיהא ניכר בו האדום, וככל שהמראה כהה יותר, הרי האדום ניכר גם במעט דם, ולכן: ב'פתוך שבבהרת' צריך כמות של שש עשרה טיפות דם, ב'פתוך שבשאת' - שמונה טיפות, ב'פתוך שבספחת הבהרת' - ארבע טיפות, וב'פתוך שבספחת הבהרת' די בשתי טיפות.

(מיס טהורים נגעים פ"א מ"ב)

הלכות טומאת צרעת פרק א, הלכה ד: ה'ה' ב'מראה הלובן מארבעה מראות אלו, מקצת ארמימות מערכת בו - גם זה נגע צרעת... והמראה הזה המערב... הוא הנקרא 'פתוך'. וכיצד מראה הפתוך בארבעה מראות אלו? רואין באלו הן ארבעה כוסות מלאות חלב, ונתערב בכוס הראשון שני טפי דם, ובשני ארבעה טפין, ובשלישי שמונה טפין, ובכרביעי שש עשרה טפין. הפתוך שבבהרת, הוא במראה הכוס הרביעי; והפתוך שבשאת, במראה כוס שלישי; והפתוך שבספחת הבהרת, במראה כוס שני; והפתוך שבספחת השאת, במראה הכוס הראשון.

כל מראה מארבעה מראות הנגעים (בהרת וספחת הבהרת, שאת וספחת השאת) יש לו גם מראה 'פתוך' (כשהצבע הלובן מעורב באדום), ונמשלו לארבעה כוסות של חלב שבכל אחד מהם נפלה כמות מסוימת של דם (שבועות ו, א).

ופירש הרמב"ם בפירושו המשנה (נגעים פ"א מ"ב), וכן כתב הראב"ד כאן: הצבע הלובן שבמראות ה'פתוך' הולך ומתמעט בהדרגה

~ יום שני י"ח כסלו ~

ספק שהוא וודאי

וטעם החילוק:

במקרה המדובר כאן, מאחר וידוע שקודם היתה כאן בהרת, יש להעמידה על חזקתה (המצב הראשון שהיה ידוע לנו) ולומר שלא נעלמה אלא זו הבהרת הנראית לפנינו, ומאחר והחזקה מכריעה את הספק, הרי הוא בוודאי טמא. אולם כאשר הספק הוא האם השער הלובן קדם או הבהרת קדמה, אין כאן חזקה לאחד מהם (כי הרי המצב הראשון עצמו נתון בספק), ולכן הוא טמא מספק בלבד (ראה משנה אחרונה נגעים שם ד"ה טמא, ערוך השולחן טהרות סי' פה סי"ט).

ויש המבארים:

כאן הספק התעורר לאחר שהאדם כבר הוסגר מחמת ראייה הבהרת ובכך כבר נפסק עליו דין טומאה לכמה דינים (ראה להלן פ"י ה"י), והנידון עתה הוא האם נעשה 'מוחלט' לטומאה או לא, ולכן מספק יש להעמידו על חזקתו והרי הוא טמא. ואילו לעיל מדובר שהספק התעורר כשנראתה הבהרת לראשונה ועדיין לא הוסגר כלל, ולכן הוא טמא בתורת ספק בלבד (שושנים לרוד נגעים שם).

הלכות טומאת צרעת פרק ד, הלכה ו: ה'יתה בו בהרת כגרים והסניזו, ונסוף השבוע והרי היא כסלע - ספק שהיא היא, ספק שאחרת באה תחתיה - הרי זה טמא.

כדרך כלל, ספק בדיני נגעים - טהור (נגעים פ"א מ"א), אולם יש שני מקרים יוצאים מן הכלל שבהם מטמאים מספק:

המקרה הראשון מובא בדברי הרמב"ם לעיל (פ"ב ה"ט), לגבי בהרת שנראו בה שתי שערות, אולם אין ידוע האם הופיעו לאחר הבהרת והרי הן סימן טומאה או הופיעו לפני הבהרת ואינן נחשבות סימן טומאה. ועל כך כותב הרמב"ם "הרי זה טמא, ויראה לי שטומאתו בספק".

והמקרה השני הוא בהלכה זו, כאשר לאחר ההסגר נמצאה הבהרת גדולה מכפי שהיתה, אולם אין ידוע בוודאות האם זו אכן הבהרת שהוסגרה (וממילא הרי היא טמאה כדין בהרת שהתרחבה) או שמא הראשונה נעלמה וזו באה במקומה (ואם כן יש להסגירה מלכתחילה, כדין בהרת חדשה).

ובמקרה זה כותב הרמב"ם בפשטות "הרי זה טמא", ולא כתב שיש להתייחס לכך כטומאת ספק בלבד (וכדבריו לעיל), ומשמע שכאן יש להחשיבו כטמא בוודאי.

~ יום שלישי י"ט כסלו ~

דיני נשירת שער

נחשבת כקרחת וגבחת. לדעת הר"ש (נגעים פ"י, י), קרחת וגבחת אינם ראויים לחזור ולגדל שער, ואילו נשירת שער באופן העשוי לחזור ולגדול הרי היא נתק.

אך בדעת הרמב"ם אין לפרש כן, שהרי כתב בפירושו שבין אם ראוי לחזור ולגדל שער ובין אם אינו ראוי, הרי זו קרחת או גבחת.

ולשיטתו יש לבאר את החילוק בין קרחת וגבחת לנגע ע"פ דברי הראב"ד (בפירושו לתורת כהנים פ"ה), שאם נשר השער מאמצע הראש וסביבו נשאר שערות, הרי זה נתק שנחשב כנגע משום שאין זו תופעה טבעית, אך אם נשרו השערות שבצידי הראש מלפנים או מאחור ולא נשאר שערות המקיפות אותן, אין זה נתק משום שכן דרך הרבה בני אדם שמעט משערות ראשם נושרות (כסף משנה. וראה 'משנת הרעת' ע' קמא).

הלכות טומאת צרעת פרק ה, הלכה ח: מי ששָׁנַר כָּל שָׁעַר רֵאשׁוֹ... אֵף עַל פִּי שָׁרְאוּ לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, הוֹאִיל וְאִבְדָּ כָּל שָׁעַר רֵאשׁוֹ עִתָּה, הָרִי זֶה נִקְרָא 'קֶרַח', או 'גִּבְחַת'.

להלן (פ"ו ה"א) מבואר שהראש והזקן אינם נטמאים בצרעת כל זמן שיש בהם שיער. וכאן מבאר הרמב"ם מה דינם כאשר נשרו מהם השערות.

ובענין זה נאמרו בתורה שתי פרשיות: פרשת 'נתקים' ופרשת 'קרחת' ו'גבחת': ה'נתקים' נחשבים בעצמם כנגע, היינו שעצם נשירת שערות הראש בשיעור של 'גריס' נחשב כנגע צרעת, אך קרחת וגבחת אינם נגעים בעצמם אלא שאם נקרח ראשו נטמא אותו המקום, כמו שאר הבשר אם תופיע שם בהרת מארבע המראות הטמאות המפורטים בתחילת פרק א.

ונחלקו ראשונים איזו נשירת שער נחשבת כנתק ואיזו

~ יום רביעי כ' כסלו ~

האם מצורע מוסגר צריך להודיע שהוא טמא?

וב'משנה למלך' (הל' יו"ט פ"ו הט"ז ד"ה וראיתי) הקשה, הרי בפרק זה עצמו (בה"ט) הרמב"ם כולל דין זה בכלל דיני מצורע מוחלט: "מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט מכוסה ראש כל ימי חלוטו ועוטה על שפם כאבל ופורם בגדיו ומודיע העוברים עליו שהוא טמא". הרי שדין זה של קריאת טמא הוא דווקא במצורע מוחלט, ולא במוסגר!

ומבאר כי אכן הפסוק "וטמא טמא יקרא" עוסק במצורע מוחלט שדווקא עליו להיות "מובדל ומופרש מבני אדם", אך חכמים הסמיכו על פסוק זה (ראה מ"ק ה, א) הלכה שכל הטמאים, כולל מצורע מוסגר, צריכים להזהיר שהם טמאים כדי שלא יבואו לגעת בהם.

ובזה מדויק לשון התוספות שכתבו: "ופורש מבני אדם בימי חלוטו יותר מבימי הסגירו" שכן, אף בימי הסגירו על המוסגר להודיע שהוא טמא, כדי שלא יבואו לגעת בו, ככל הטמאים (כמ"ש הרמב"ם בה"ט), אך כאשר המצורע מוחלט, צריך שיפרשו ממנו "יותר מבימי הסגירו" – לא רק מנגיעה, אלא "פורשים ממנו מכל וכל שאינן יושבין עמו", כי זה עיקרו של דין "טמא טמא יקרא" המתייחס למוחלט דווקא (כפי שמשמע בה"ט).

הלכות טומאת צרעת פרק י, הלכה י: אַחַר מְצַרַע מְסַגֵּר וְאַחַר מְצַרַע מְחַלֵּט לְעֵינָיו מְטַמְּא; וְאִין בֵּין מְצַרַע מְסַגֵּר לְמְצַרַע מְחַלֵּט, אֲלֵא פְרִיעָה וּפְרִימָה וְתַנְלַחַת וְצַפְרִים.

מקור הדברים הוא במשנה (מגילה ח, ב): "אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה". ובגמרא (שם) מוסבר כי המקור לכך הוא בפסוק "וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנְנֶע בְּגִדָיו יִהְיֶה פְרָמִים וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ וְעַל שָׁפְם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא", העוסק במצורע מוחלט ולא במוסגר. ולפי זה, גם הדין "טמא טמא יקרא" האמור בפסוק זה מתייחס רק למצורע מוחלט ולא למוסגר. וכן משמע מדברי התוספות (מו"ק, א ד"ה אמר): "צריך פריעה ופרימה כשהוא מוחלט וטמא טמא יקרא ופורש מבני אדם בימי חלוטו יותר מבימי הסגירו".

וכתב התוספות יו"ט (מגילה פ"א מ"ז) כי התוספות "לפום ריהטא כתבו כן", אך גם מוסגר צריך לקרוא טמא, כמפורש ברמב"ם בפרק זה (ה"ח): "ולא המצורעים בלבד אלא כל המטמאים את האדם חייבין להודיע לכל שהן טמאים כדי שיפרשו מהן שנאמר וטמא טמא יקרא, הטמא מודיע שהוא טמא".

~ יום חמישי כ"א כסלו ~

האם בגד שעטנו נחשב בגד?

שבגד שעטנו נחשב בגד ומקבל טומאה שהרי ראוי לשימוש לגויים שאינם מצווים על איסור שעטנו, אולם לגבי טומאת נגעים הרי כותב הרמב"ם בתחילת ההלכה "כל הבגדים מטמאין בנגעים חוץ מבגדי גויים", ואם יעודו של הבגד לשימוש של גוי אינו מועיל כדי שיקבל טומאה, ואילו לשימוש של ישראל הרי הוא אסור, ניתן היה לומר שאינו מקבל טומאה, ולכן הוצרכו לריבוי מיוחד מהפסוק לומר שמכל מקום מקבל טומאה (דעת יוסף כלים ב עמ' כז).
ויש להעיר מנידון דומה בדיני מוקצה: יש אומרים שבגד כלאיים אסור בטלטול, משום שאינו ראוי לכלום והרי הוא כעצים ואבנים שאין בהם כל שימוש והם מוקצה גמור, אך יש אומרים שמכל מקום יש עליו תורת בגד, מאחר ובמציאות הוא ראוי לשימוש, ולכן אינו נחשב מוקצה גמור כעצים ואבנים אלא ככלי שמלאכתו לאיסור המותר בטלטול לצורך גופו ומקומו (ראה שו"ע אדה"ז סי' שח ספ"ה).

הלכות טומאת צרעת פרק יג, הלכה ב: **בְּגָד שֶׁהוּא בְּלָאִים מִן הַצֵּמֶר וְהַפְּשָׁתִים, מִטְּמֵא בְּנִגְעִים.**
החידוש בכך הוא כי מאחר שבגד כלאיים אסור בלבישה, היה מקום לומר שאינו נחשב בגד ואינו נטמא בנגעים, ולכן מחדש הרמב"ם כי שם בגד נקבע על פי האפשרות המציאותית ללבשו, על אף שהדבר נמנע מצד הדין (צפנת פננת מהדר"ת עמ' 92).
אך יש לדייק במה שהזכיר הלכה זו דווקא לגבי טומאת נגעים ולא לגבי שאר טומאות, ולכאורה יש ללמוד מכך להיפך - מאחר והבגד אסור בלבישה הוא אמנם אינו נחשב בגד ואינו מקבל טומאה, ורק לגבי נגעי בגדים התחדש דין מיוחד שאפילו בגד של כלאים מטמא, כפי שלמדו בתורת כהנים' (תוריע יג) מיתור הלשון בפסוק "והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים".
אך יש לפרש לאידך גיסא: לגבי שאר טומאות, פשוט

~ יום שישי כ"ב כסלו ~

השפעת ה'שכנות'

אך לדעת הרע"ב (כהסבר המשנה ראשונה נגעים שם) דין זה אינו רק באבן שבזוית אלא גם באבני הכותל שכנגד הנגע בכותל חברו. וכך משמעות לשון הרמב"ם שהביא דין זה ב"כותל בינו לבין חברו" ולא רק ב'אבן שבזוית'.
ויש לומר שהחילוק בין שתי הדעות נובע מאופן הסברת הפעולה של 'שכנות' ('אוי לרשע אוי לשכנו'):
לדעת רש"י, כיון שהאבן שייכת לשניהם פועלת ה'שכנות' של ה'רשע' גם לחלק שבצד השכן (אף שלא נראה בו הנגע) ולכן רק כאשר הנגע נראה באבן שבזוית המחברת בין שני הבתים, חייב לחלוץ גם בצד חברו. ואילו לדעת הרע"ב והרמב"ם, לא רק שה'רשע' משפיע על שכנו אלא ה'שכנות' לרשע היא סימן שבעצם יש שייכות ביניהם, ולכן גם האבן שבמקביל לה בכותל חברו נראה הנגע צריכה לחלוץ כי ה'שכנות' מורה שגם לאבן הסמוכה יש שייכות לנגע (אף שאינה אותה אבן).

(לקוטי שיחות לג' עמ' 12)

הלכות טומאת צרעת פרק טו, הלכה ד: **הָיָה הַכֹּתֵל בֵּינוּ לְבֵין חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶן חוֹלְצִין... וְשְׁנֵיהֶן מְבִיאִין אֶנְגִּים אֲחֵרוֹת.**
הלכה זו מדברת בשני בתים סמוכים ובין בית אחד לשני שני כתלים - כותל לכל בית, ורק בזוית הבית היו מניחים אבן שרוחבה כשני הכתלים ('אבן שבזוית').
ומהלכה זו שאם היה הכותל בינו לבין חבירו שניהן חולצין, למדו במשנה (נגעים פ"ב מ"ו) "מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו", וכפירוש הרע"ב (שם) "לזה שהנגע לצד ביתו קורא רשע, שהנגעים באים על לשון הרע".
והנה, רש"י (סוכה נו, ב) הביא מ'תורת כהנים' שדין זה ששניהם חולצים הוא רק ב'אבן שבמקצוע', היא 'אבן שבזוית' "שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזויות לתת שם אבנים גדולות... ונראה משני צדדים" (רש"י חולין קכח, ב ד"ה שבזוית), אבל את שאר האבנים בכותל חולצים רק אלו שבהם נראה הנגע ולא אלו שכנגדם בכותל חברו.

~ שבת קודש כ"ג כסלו ~

טומאה למפרע בראיית כתם

הרואה כתם טמאה למפרע עד השעה שבדקה את הבגד ולא היה עליו כתם או עד שעת כיבוס הבגד (כי בכיבוס חזקתו ברוך - כס"מ).
וראיית הכתם חמורה מראיית דם, כי בראיית דם טמאה

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ג, הלכה ז: **הָרוּאָה בְּתָם - מְטַמֵּא לְמַפְרַע... וְכֵן הַבְּגָד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַכֶּתֶם, מְטַמֵּא לְמַפְרַע; עַד כִּמָּה? עַד שֶׁתֵּאמַר: 'בְּרִקְתִּי הַחֲלוּק הַזֶּה, וְלֹא הָיָה עָלָיו כֶּתֶם'.**

הבדיקה אף שהוא קודם 'מעט לעת' ואילו בהלכות איסורי ביאה מדובר שראתה כתם על בשרה, וטמאה רק 'מעט לעת' כיון שיותר מכך לא שכח שישאר הכתם על הבשר אלא הוא מתייבש ונופל.

ויש שביארו (מי נפתח אמנה פ"ד. חמדת שלמה יו"ד סי' כ):

בהל' 'איסורי ביאה' מדובר שבדיקת הבגד היתה תוך 'מעט לעת' מראיית הכתם והבגד טמא רק עד שעת הבדיקה והאשה שראתה את הכתם טמאה למפרע 'מעט לעת', כי מבדיקת הבגד אין הוכחה שהאשה לא ראתה דם (ויתכן ששהה בין כותלי בית הרחם ואח"כ הגיע אל הבגד). ואילו בהלכה זו מדובר שהבדיקה היתה קודם 'מעט לעת' וכיון שהבגד טמא עד שעת הבדיקה, גם האשה שראתה את הכתם טמאה עד זמן זה, כי מאחר שאי אפשר לדעת מתי יצא הדם מגופה, יש להחמיר עד שעת הבדיקה.

למפרע רק 'מעט לעת' (ואם בדיקת הבגד היתה בתוך 'מעט לעת', טמאה משעת הבדיקה, לעיל ה"ד) ואילו בראיית כתם טמאה למפרע עד שעת הבדיקה אף קודם 'מעט לעת'. והחמירו בכתמים יותר מבדם, כי בדם אין הדבר מצוי שכותלי בית הרחם יחזיקו את הדם יותר מ'מעט לעת', ואילו בכתם שלא ידוע מתי יצא מגופה, לא נתנו בו שיעור של 'מעט לעת' (ספר האשכול הל' נדה סי' לא. וראה כס"מ).

והקשה ה'סדרי טהרה' (יו"ד סי' קצ סקע"ד):

לכאורה, דברי הרמב"ם כאן שהרואה כתם טמאה למפרע עד שעת הבדיקה ואף קודם 'מעט לעת', הם בסתירה לדבריו בהלכות איסורי ביאה (פ"ט ה"ז) שבראיית כתם טמאה למפרע רק 'עד עשרים וארבע שעות'!

וב'פתחי נדה' (נדה נג, ב. וכ"כ ביחידוד הלכות' נדה נב, ב) ביאר: כאן מדובר ברואה כתם על בגדה וטמאה למפרע עד שעת

אגרות קודש

בי"ה, ט"ז כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוהר"ן שי

שלום וברכה!

מכתביו בעתם קבלתי, וכן הפייש ע"י הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ האברך מו"ה שלום שי חאסקינד, ונבהלתי לקרות בו שתולה אי קבלת מענה שלי מאיזה סיבות צדדיות, שאין זה כוונתי כלל וכלל, והסיבה היא רק ריבוי הטרדות ואשר ימים אלו הייתי טרוד נוסף על הטרדות הרגילות בההו"ל הקונטרס המוסג"פ וכן המאמרים דשנת תשי"ג, אשר המאמר דפי' חיי שרה, כה אמר ה' גוי' קרובה ישועתי לבוא, הצעתי לאנ"ש שיחיו ללמדו בימי י"ט וכ' כסלו וכן בנר חמישי דחנוכה הבע"ל, ועל פי פסק רז"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה, להביא הענינים הנאמרים בו ג"כ לפועל, ובפרט כיון שנדון דידן הוא בתורת החסידות, וואס עס מאנט א בכך.

בטח ישתדל שיסודר התועדות בש"ק ויום אי י"ט כסלו שלאחריו וחמישי דחנוכה בפרט, ובמקצת גם בימים שבינתיים, וכהצעתי זה מכבר, אשר פעם יהי ברוב כמות, היינו בכמה מקומות, ופעם אי ברוב איכות, היינו שיתקבצו למקום אחד מכל אנ"ש השייכים אליהם ולספח גם אותם שנכנסים בגדר חוצה, אשר ימים הנ"ל מסוגלים להפצת המעיינות שם, כחפץ ורצון נשיאינו דיפוצו מעיינותיך חוצה.

בברכת חג הגאולה - לו, לכל התלמידים ולכל אנ"ש שיחיו הם ביתם בניהם ובנותיהם
לכאו"א בפרט.

בברכה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"ז כסלו ~

הלכות פרה אדמה

פרק ארבעה עשר

1) יבאר כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצידו, הניח הכלי על גבי השרץ או על גבי אוכל שני וכיוצא בו, אם אפר חטאת ניצל בצמיד פתיל, או מים שאינם מקודשים וכלי הטהור לחטאת, היה עומד במקום שאינו טהור לחטאת והוציא ידו עם כלי שיש בו מי חטאת לחוץ, הויה שעברה על גבי טומאה, כלי שיש בו אפר חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה, הגביה או הסיט שני הכלים בידו, וכל ספק טומאות שהוא טהור לגבי תרומה מה דינו לחטאת, הספיקות שתולין בהם את התרומה מה דינם לגבי חטאת.

א. כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצידו¹ - טהור, שאין כלי חרס מטמא מגבו אפלו לגבי חטאת. הניח הכלי על גבי השרץ, אף על פי שלא נטמא הכלי - הרי האפר טמא; שניאמר: והניח מחוץ למחנה במקום טהור, ואין זה מקום טהור. ולא על גבי השרץ בלבד, אלא אפלו הניחו על גבי אכל שני² וכיוצא בו מדברים שטמאתן טמאה קלה והם מדברי סופרים - הרי נטמא האפר; שניאמר: במקום טהור³ - שלא יהיה על [גבי] שום טמאה בעולם. וכן כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונתון על ארפה שבבית טמא⁴: אם היה הכלי משלשל לבית⁵ - נטמא האפר ואף על פי שאין בארפה פותח טפח⁶; ואם לא היה משלשל⁷, אם היה בארפה פותח טפח - טמא⁸.

לבית. 7) טפח אורך וטפח רוחב ברום טפח ואין טומאה נכנסת בפחות משיעור זה. והטעם, מפני שאין המקום טהור. שהרי האפר בתוך הבית הטמא וזה דומה לכלי חרס העומד על השרץ. 8) אלא מונח על פי הארובה. 9) מפני שהטומאה נכנסת לארובה והכלי אינו חוצץ ונכנסת הטומאה לתוך הכלי.

ב. היה הכלי של אבן¹⁰, בין שיש בה פותח טפח בין שאין בה - האפר טהור¹¹.

10) שאינו מקבל טומאה כלל אפילו מדברי סופרים לא מגבו ולא מתוכו. 11) כשאינו משולשל (כסף משנה). מפני שאינו מקבל טומאה כלל הוא חוצץ.

ג. וכן כלי שיש בו אפר או מים מקדשים ומקף צמיד פתיל¹² ונתון באהל המת - הרי האפר והמים טמאים. שאין אפר החטאת נצלת בצמיד פתיל; שניאמר: במקום טהור, ואין זה מקום טהור.

12) לשון המקרא (במדבר יט, טו) ופירושו, כלי חרס מכוסה בכיסוי מהודק ומחורב.

ד. וכן אכלין ומשקין של קדש¹³ אינן נצלין בצמיד פתיל¹⁴. אבל מים שאינן מקדשין וכלי ריקן הטהור לחטאת - נצל בצמיד פתיל. במה דברים אמורים? כשהיו הבעלים טהורים; אבל אם נטמאו הבעלים - נפסלו המים בכל מקום שהן. פיצד? היו מימיו מקפין צמיד פתיל והוא והם¹⁵ באהל המת - שניהן טמאים. היה הוא מבחוץ והמים שאינן מקדשין מבפנים¹⁶ - שניהן טהורין¹⁷. הוא בפנים והמים בחוץ - כשם שהוא טמא, כך מימיו פסולין¹⁸.

13) חגיגה כה, א: אין הקודש ניצל בצמיד פתיל. 14) משנה שם. והטעם, מפני שלא כתבה תורה "במקום טהור" אלא באפר לבד, ומים המקודשים נפסלים מפני האפר שבהם. 15) המים שאינם מקודשים. 16) באוהל המת בצמיד פתיל. 17) נחבאר למעלה, שמים שאינם מקודשים ניצולים בצמיד פתיל. 18) מפני שאדם טמא שומר עליהם (זו זהב ומנחת בכורים, וראה למעלה פרק ט הלכה י"ז).

ה. הטהור לחטאת שהיה עומד על גבי התנור¹⁹ וכיוצא בו מכלים שאינם טהורים לחטאת ופשט ידו חוץ לתנור וכלי שיש בו מי חטאת בידו, וכן קנה המטל על גבי התנור ושני פלים שיש בהן מי חטאת תלויין בו אחד מכאן ואחד מכאן - הרי אלו טמאין, לפי שאינן במקום הטהור לחטאת, והואיל והם נשענין על התנור - הרי הן פאלו מנחין על גביו. אבל אם היה עומד על התנור ובידו כלי ריקן

2) מצד הכלי ולא מתוכו. 3) שהוא שני לטומאה ואינו עושה שלישי בחולין. יש מקום להסתפק מה דינו של שלישי בתרומה ושל רביעי בקודש. יש פנים לכאן ולכאן. ומלשונו של רבינו, שכתב "אוכל שני" יש להסיק ששלישי ורביעי אינם נקראים מקום טמא לעניין זה. 4) פירוש, חכמים עשו דבריהם כשל תורה וכשם שדברים הטמאים מדאורייתא פוסלים מן התורה את האפר שעל גביהם, אף על פי שהגיעה בכלי אינה מטמאה, כך גזרו חכמים גם דברים הטמאים מדבריהם. [ואפשר גם לפרש, שהאפר פסול מן התורה, מפני שהמקום הטמא מדברי חכמים אינו נקרא טהור. וסיוע קל לפירוש זה אתה מוצא בסוים דברי רבינו: שלא יהיה על גבי "שום טומאה בעולם". אולם זה מכניס אותנו לבעייה הסבוכה שהתלבטו בה רבים - ראשונים ואחרונים - אם גזירת חכמים מועילה לעניינים שהם דברי תורה. 5) שיש בו דברים המטמאים באוהל. 6) לחלק הארובה הנמצא בתוך הבית ולא יצא מפי הארובה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁנֵי הַחֲטָאוֹת אוּ מִמֵּן שְׁאֵינֶן מְקַדְּשִׁין - הֲרֵי אֵלוּ טְהוּרִין²⁰ כְּמוֹת שֶׁהֵיוּ. הִיא עוֹמֵד חוּץ לְתַנּוּר וּפְשֻט יָדוֹ לְחִלוֹן וְנָטַל כְּלֵי שֵׁשׁ בּוֹ מִי חֲטָאת וְהֶעֱבִירוּ עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר - הֲרֵי זֶה טְהוּר. וְכֵן הָיְתָה שְׁעֵבְרָה עַל גַּבֵּי טְמֵאָה²¹, כְּגוֹן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב²² וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הֲרֵי זֶה טְהוּרָה²³.

ט. כָּל סֶפֶק הַטְּמֵאוֹת שֶׁהוּא טְהוּר לְגַבֵּי תְרוּמָה³², כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר - הֲרֵי הוּא טְהוּר לְחֲטָאת; וְכָל הַסִּפְקוֹת שֶׁתּוֹלָדִין בָּהֶן אֵת הַתְּרוּמָה, אִם נוֹלְדוּ בְחֲטָאת³³ - הֲרֵי אֵלוּ נִשְׁפָּכִין³⁴. וְאִם נֶעְשׂוּ טְהוּרוֹת³⁵ עַל גַּבֵּי אוֹתָן כְּלִים וְאֲדָם שֶׁנוֹלְדוּ לָהֶן סִפְקוֹת אֵלוּ שֶׁחֲטָאוֹת נִשְׁפָּכִין עֲלֵיהֶן - הֲרֵי אוֹתָן הַטְּהוּרוֹת תְּלוּיוֹת³⁶. וְהִרְפְּפוֹת³⁷ אֵינֶן כְּכִלִּים, וְהֵרִי הֵן טְהוּרוֹת לְתְרוּמָה וְלִקְדָשׁ וְלִחֲטָאת.

ז. הַגְּבִיּוֹת²⁴ שְׁנֵי הַכְּלִים בְּשִׁטֵּי יָדָיו²⁵ - שְׁנֵי הַטְּמֵאִין. זֶה שֶׁל חֲטָאת נְטֵמָה - מִפְּנֵי שֶׁנֶּגְעַת בּוֹ אָדָם שֶׁנֶּגְעַת בְּכֵלֵי שְׂאֵינּוּ טְהוּר לְחֲטָאת; וְשֶׁל קֹדֶשׁ נְטֵמָה - מִפְּנֵי זֶה שֶׁהַגְּבִיּוֹת וְהוּא טְמֵא בְּנִשְׁיֵאת מִי נָדָה, שֶׁהֵן מְטֵמְאִין בְּמִשָּׂא מִפְּנֵי שֶׁנְּטֵמְאוּ²⁶ מַחֲמַת הַכְּלֵי שֶׁל קֹדֶשׁ. לְפִיכֵךְ, אִם הִיא הַכְּלֵי שֶׁל קֹדֶשׁ כְּרוּךְ בְּנִיר וְהַגְּבִיּוֹת בְּנִיר וְלֹא נֶגְעַת בּוֹ²⁷, וְהַגְּבִיּוֹת חֲטָאוֹת²⁸ כִּידוֹ שֶׁנֶּגְעַת - שְׁנֵי הַטְּהוּרִין; שֶׁהֵרִי לֹא נֶגְעַת בְּכֵלֵי²⁹ וְלֹא נְטֵמָה לְחֲטָאת. אֲבָל אִם הִיא נּוֹגַעַת בְּכֵלֵי הַקֹּדֶשׁ כִּידוֹ, אֲפִלּוּ הִיא שֶׁל חֲטָאת בְּנִיר - שְׁנֵיהֶם טְמֵאִין³⁰.

י. דְּבִלְהָ³⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנֶּפְלָה³⁹ לְתוֹךְ מִי חֲטָאת וְנָטְלָה וְאֲכָלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ כְּפִיּוֹצָה⁴⁰ - הַמֵּים טְמֵאִין, בֵּין שֶׁהֵיְתָה הַדְּבִלָה טְמֵאָה בֵּין שֶׁהֵיְתָה טְהוּרָה; שֶׁכָּל הַאֲכָלִין, אֲפִלּוּ אֲכָל קֹדֶשׁ, אֵינּוּ טְהוּר לְחֲטָאת. וְהָאוֹכְלָה חַיִּב מִתָּהּ⁴¹, מִפְּנֵי שֶׁאֲכָל תְּרוּמָה טְמֵאָה⁴². וְאִם אֵין בָּהּ כְּפִיּוֹצָה - הַמֵּים בְּטִהְרָתָן; שְׂאֵין הָאוֹכֵל מְטֵמָה אַחֲרֵיהֶם עַד שֶׁהֵיְתָה בּוֹ כְּפִיּוֹצָה, בֵּין לְתְרוּמָה בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְחֲטָאת.

ז. האדם הטהור לחטאת. (25) והוא הדין אם נגע בשל קודש והגביה את של חטאת. (26) צריך להיות: שנטמא, פירוש מפני שהאדם נטמא לחטאת בנגיעתו בכלי של קודש מטמאים אותו מי החטאת במשא ואף על פי שלא נגע במים עצמם, אבל כל זמן שהוא טהור לחטאת, אין מי חטאת מטמאים אותו (רבינו במשנתנו שורש ז). (27) בכלי עצמו. (28) אף על פי שאינו כרוך בנייר. (29) וכלי זה אינו מטמא במשא. (30) טומאת משא פירושה אפילו בלי נגיעה. ואם כן נטמא הנושא כלי החטאת וחוזר ומטמא את כלי הקודש בנגיעתו.

ח. הַסִּטֵּי³¹ אֵת שְׁנֵי הַכְּלִים כִּידוֹ וְלֹא נֶגְעַת בָּהֶן -

ז. הגביה²⁴ שני הכלים בשתי ידיו²⁵ - שני הטמאין. זה של חטאת נטמא - מפני שנגע בו אדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת; ושל קודש נטמא - מפני זה שהגביהו והוא טמא בנשיאת מי נדה, שהן מטמאין במשא מפני שנטמאו²⁶ מחמת הכלי של קודש. לפיכך, אם היה הכלי של קודש פרוך בנייר והגביהו בנייר ולא נגע בו²⁷, והגביהו חטאות²⁸ כידו שנגע - שני הטמאין; שהרי לא נגע בכלי²⁹ ולא נטמא לחטאת. אבל אם היה נוגע בכלי הקודש כידו, אפילו היה של חטאת בנייר - שניהם טמאין³⁰.

ז. הגביה²⁴ שני הכלים בשתי ידיו²⁵ - שני הטמאין. זה של חטאת נטמא - מפני שנגע בו אדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת; ושל קודש נטמא - מפני זה שהגביהו והוא טמא בנשיאת מי נדה, שהן מטמאין במשא מפני שנטמאו²⁶ מחמת הכלי של קודש. לפיכך, אם היה הכלי של קודש פרוך בנייר והגביהו בנייר ולא נגע בו²⁷, והגביהו חטאות²⁸ כידו שנגע - שני הטמאין; שהרי לא נגע בכלי²⁹ ולא נטמא לחטאת. אבל אם היה נוגע בכלי הקודש כידו, אפילו היה של חטאת בנייר - שניהם טמאין³⁰.

ח. הסיטי³¹ את שני הכלים כידו ולא נגע בהן -

38) תאינים יבשות שנדרסו בעיגול ונרבקו לגוש אחד. 39) מעצמה לא מרצון הבעלים. 40) אוכלים פחות משיעור זה אינם מטמאים. 41) בידי שמים. 42) יש למחוק את המלה "טמאה" ובמקומה לכתוב: והוא כבר נטמא ממי נדה (כתב יד תימן), שהאוכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה, ובנידון שלפנינו חייב מיתה מפני שנטמא בנגיעת מי חטאת שלא לצורך הזאה. וטמא שאכל תרומה חייב מיתה בידי שמים.

פָּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

1) יבאר הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה, וכמה שיעור הזאה, הנוגע בהן אחר שעשו מצוותן והנוגע במי חטאת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחד המסיט", והמשנה תפרש שאינו מיטמא משום מגע, אבל משום משא - מיטמא (כסף-משנה). (7) והבגדים שנגע בהם אחר שפירש מן הטומאה - טהורים, מפני שהאדם הוא ראשון לטומאה, וכלים אינם מיטמאים בנגיעה אלא מאב הטומאה. ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פרשתא ב ה"ט, דרשו: "ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו" - בשעת מגעו מטמא בגדים, פירש - אינו מטמא בגדים. ומכאן למדו לשאר מטמאים במשא. (8) נדה ט. (9) ללמדנו מה היא כמות המים המטמאה במשא ומטמאה בגדים. (10) משנה פרה פי"ב, מ"ד. (11) מפני שנעשה בהם כבר מה שציוותה תורה. (12) על הבהמה או על כלי אבנים. (13) מן האזוב לכלי טהור. (14) כשיטביל בהם את האזוב לשם הזאה על דבר המקבל טומאה, מפני שהטבילה הראשונה היא פסולה. (15) למעלה פי"י ה"ט. ראה בהערות שם. (16) כלומר, אפילו הזה על דבר המקבל טומאה לא נעשה מצוותם, מפני שכשהטבילה פסולה, גם ההזאה שלאחריה פסולה, ולפיכך המים שנסארו באזוב מטמאים.

ב. אין מי חטאת¹⁷ מטמאין את הכל קדם שיעשו מצותן עד שיהיו¹⁸ טהורין וכשרין להזאה. אבל מי חטאת שנספסלו, כגון שנתערב בהן מים או ששתתה מהן בהמה וכיוצא בהן מאלו הדברים הפוסלין אותן¹⁹: אם נגע בהן הטהור לתרומה - נטמא²⁰, בין שנגע בגדיו בין שנגע בשאר גופו²¹; נגע בהן אדם הטהור לחטאת ואפילו בגדיו - הרי הוא טהור²² כמות שיהיה²³.

(17) שם פי"ט מ"ח. (18) פירוש, אלא אם הם. (19) נמנו למעלה בפ"ט הי"א, יב ויג. (20) ואסור לאכול תרומה מגזירת חכמים. אבל מן התורה, כיון שנספסלו ואינם ראויים להזאה אינם מטמאים (כסף-משנה). ולא גזרו אלא לתרומה, אבל לא לחולין. (21) ראה הלכה ג. (22) "לפי שהוא (המים) ממין מה שהוא טהור לו (להאדם)". לשון רבינו בפירושו שם. התכוון לומר, מפני שמי חטאת כשרים אינם מטמאים את הטהור לחטאת, לא גזרו חכמים בפסולים, ואף-על-פי שהוא נוגע שלא לצורך הזאה. (23) צ"ל: כמות שהיה (כת"י תימן).

ג. מי חטאת²⁴ שנטמאו ונגע בהן אחר שנטמאו אדם הטהור לתרומה, בין בגדיו בין בגופו - נטמא²⁵. ואם נגע בהן הטהור לחטאת בגדיו - נטמא²⁶; נגע בשאר גופו - הרי הוא טהור²⁷ כמות שיהיה.

(24) שם. (25) כמו בנפסלו. (26) כל גופו. והטעם, מפני שנגע במשקין טמאים. (27) שמשקין אינם מטמאים במגע בגוף.

ד. מי חטאת²⁸ שפסלו לתוכן מי מעין או מי מקנה או מי פרות: אם רב מי חטאת - מטמאין במשא²⁹; ואם רב מי פרות - אין מטמאין; מחצה למחצה -

שנספסלו, מי חטאת שנפלו לתוכם מי מעין או מי פירות, ואפר פרה שנתערב באפר מקלה, אפר כשר שנתנו על גבי מים פסולים נגע בהם הטהור לתרומה, מי חטאת אם בטלים בטיט, ופרה ששתתה מי חטאת, המזה ממים שמזים עליהם לרבים ואחר כך נמצאו המים פסולים, ודין המזה באזוב הטמא לחטאת, והמגביה כלי שהיזה עליו והרי עליו מים.

א. הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה², בין אדם בין פלים - טמא, ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו³; שנטמא: והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב. הנה למדת, שמי הנדה אב מאבות הטמאות של תורה. וטמאת מגען בכל שהוא⁴. ואם היה בהן פדי הזאה - מטמאין במגע ובמשא⁵, והנוגע בהן או שנושאן שלא לצורך - מטמא בגדים בשעת מגעו⁶ או בשעת משאו עד שפירש ממטמאיו⁷. שנטמא: ומזה מי הנדה יכבס בגדיו. אינו מדבר במזה על הטמא⁸; אם טהר את הטמא, קל וחמר שיהיה הוא טהור. מפני השמועה למדו, שזה שנטמא בתורה: ומזה מי הנדה - לא נאמר אלא לשעור⁹, שהנוגע או הנושא מי נדה שיש בהן פדי הזאה שלא לצורך הזאה - טמא ומטמא בגדים דין תורה. וכמה הוא שעור הזאה? פדי שישטבל ראשי גבעולין של אזוב פמים. כמה דברים אמורים שמי חטאת מטמאין? בזמן שנגע בהן או נושאן שלא לצורך קדם שיעשו מצותן; אבל אחר שיעשו מצותן - אין מטמאין כלל¹⁰. כיצד? הרי שטבל את האזוב והזה על האדם הטמא או על הפלים, והיו המים שותתין ויורדין מעל הטמא לארץ, וכן המים הנתזין בשעת הזאה על הארץ או על הטהור - הרי אותן המים טהורים¹¹, והנוגע בהן והנושאן טהור. הטביל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טמאה¹² - הרי המים המנטפין¹³ פשרין להזות מהן¹⁴, כמו שבארנו¹⁵. לפיכך מטמאין טמאת מי חטאת, לפי שלא עשו מצותן, שהרי הטבילה היתה לשם דבר שאינו מקבל טמאה¹⁶.

(2) אבל לצורך הזאה אינם מטמאים (נדה ט, א). (3) כלומר, אפילו בשעת מגעו. ומכל-שכן אם נגע בכלים אחר שפירש מן המים. והמדובר, כשאר במים כשיעור הזאה. (4) אפילו טיפה קטנה מטמאה במגע. (5) בלי נגיעה, כגון הרבה כלים מונחים זה על גבי זה והמים בעליון, והגביה את כולם ונגע רק בתחתון, או שהזיזם ממקומם בלי נגיעה (ספרי חוקת, פיסקא קכט). (6) בכלים פ"א מ"ב, שנינו גבי מי חטאת: "וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו, למנוע בגדים מטומאה כשנגע האדם במי חטאת ולא נשא אותם. ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנה זו, אולם בפ"ו מהלכות אבות הטומאות הי"ג, מפרש רבינו מה שסתם כאן, וכתב: "מי חטאת . . . הנוגע בהם מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא, שאי-אפשר שיגע במים שלא יסיט אותם, וכבר ביארנו שאחד הנושא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(42) שם פי"ב מ"ד. (43) מלהביא קרבן, כאדם טמא שגג ונכנס למקדש. (44) מפני שלא היה צריך לחקור אם המים היו כשרים. בפירושו למשנתנו, מוסיף רבינו עוד טעם ואומר, שאפילו אם היה ספק שמה הוא טמא, הרי אמרו, ספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור]. (45) עשיר מביא כשבה או שעירה, ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא ("דלי דלות") מביא סולת. ברוב החטאות, אין הבדל בין עשיר לעני, ונקראות "חטאת קבועה". (46) שם. (47) דרך החלון הזה היו מזיזים על טמאים רבים, ונאספו שם מים, והעם היו מתחלקים ובגדיהם מתלכלכים (רבינו שם).

ט. המזזה⁴⁸ באזוב הטמא⁴⁹ לחטאת⁵⁰: אם יש בו כביצה - המים פסולין⁵¹ והזיתו [פסולה]; אין בו כביצה - המים כשרים⁵² והזיתו פסולה⁵³. ואזוב זה⁵⁴ מטמא חבירו וחבירו לחבירו אפלו הן מאה, שאין מונין לחטאת⁵⁵.

(48) שם מ"ו. (49) כגון שלקטו לאכילה (ראה פרק יא ה"ו). (50) והוא טהור לקודש. (51) ואם היה טמא לתרומה או לקודש, המים טמאים ולא רק פסולים (רבינו בפירושו). (52) שאין אוכל טמא מטמא אחרים בפחות משיעור זה (הלכות טומאת אוכלים פי"ד ה"א). (53) שנאמר (במדבר יט, יט): "והזהה הטהור", בין האדם המזה ובין האזוב שבו מזיזים. (54) כשיש בו כביצה. (55) ראה למעלה פי"ג ה"ו.

י. המגביה⁵⁶ פלי שהזה עליו והרי עליו המים כדי הזאה - טהור; שהמים שעשו מצותן אינן מטמאין, כמו שבארנו⁵⁷.

(56) שם מ"ה "אוחז הוא הטהור בקורדום". (57) למעלה ה"א.

ברוך רחמנא דיסייען

הלכות טומאת צרעת

יש בכללן שמונה מצות. שש מצות עשה, ושתיים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) להורות בצרעת אדם פדינה הפתוב בתורה. ב) שלא יקח סימני טמאה. ג) שלא יגלח הנתק. ד) שיהיה המצרע מפרסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו ועטיה על שפם. ה) טהרת צרעת. ו) שיגלח המצרע את כל שערו כשיטהר. ז) דין צרעת הבגד. ח) דין צרעת הבית.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר אי זהו צרעת עור הבשר, וכמה מראות בה, ואם מצטרפים זה עם זה, מראה הפיתון ומראה נגע שאינו עמוק מעור הבשר, שיעור כל נגע צרעת, וכל מקום שנאמר בהרת אם הוא דווקא, שלשה סימני טומאה הם בצרעת עור הבשר.

מטמאין. אפר פרה שנתערב באפר מקלה³⁰ וקדש בכלן: אם היה הרב אפר פרה - מטמאין³¹ במי נדה; ואם היה הרב אפר מקלה - אין מטמאין במגע³² אבל מטמאין במשא³³.

(28) תוספתא פרה פ"ט ה"ג. (29) את הטהור לתרומה, אבל לא את הטהור לחטאת (חזון-איש, ראה ה"ב). ונראה שגם במגע מטמא, כדברי רבינו בפ"ו מהלכות אבות הטומאות הי"ג, שאי אפשר ליגע במים ולא להסיטם. (30) אפר עצי חולין שרופים. (31) משנה פרה פ"ט ז. (32) מפני שאפר באפר אינו נבלל יפה. ומכיוון שהרוב הוא אפר מקלה, אנו אומרים: באפר מקלה נגע. (33) בכורות כג, א. והטעם, מפני שנשא גם את אפר הפרה.

ה. אפר פשר³⁴ שנתנו על גבי המים שאינן ראויין לקדשן ונגע בהן הטהור לתרומה, בין בידיו בין בגופו - נטמא. נגע בהן הטהור לחטאת, אפלו בידיו - הרי זה טהור כמות שהיה³⁵.

(34) שם, מ"ט. (35) כל דיניהם שווים למי חטאת שנפסלו (ה"ג).

ו. מי חטאת³⁶ שנפסלו - לא יגבלם בטיט, שלא יעשם תקלה לאחרים, שפא יגע בטיט ויטמא; שמי חטאת אינם בטלין בטיט, שנאמר: חטאת היא³⁷.

(36) שם מ"ה. (37) בפירושו למשנה מביא רבינו דרשה זו בשם הספרי, אולם בספרי שבידינו לא מצאתיה.

ז. פרה ששנתת³⁸ מי חטאת, אף על פי שששחטה בתוך עשירים וארבע שעות³⁹ - בשורה טהור⁴⁰. שנאמר: למשמרת למי נדה; בזמן שהן שמויין - אינן בטלין, אבל בזמן שששתאתן פרה - בטלו, שהרי אינם שמויין⁴¹.

(38) שם. (39) ולא נתעכלו עדיין. (40) אף-על-פי שנגע אחר שחיטה במי החטאת שבמעיה. (41) ספרי חוקת, פיסקא קכה. פסק כר' יהודה במשנתנו נגד תנא-קמא, מפני שאמרו בספרי (שם): "וכבר הלכה זו נשאלה לפני שלושים ושמונה זקנים ביבנה, וטיהרו את בשרה", וכן נאמר שם בשם ר' יוסי הגלילי ור' טרפון (כסף-משנה).

ח. המזזה⁴² מחלון שמיזין ממנו על הרבים, והזה עליו ונכנס למקדש, ואחר כך נמצאו המים פסולין - הרי זה פטור⁴³; שחזקת המים שמיזין מהן על הרבים שהן פשרין, והרי זה כאנוס⁴⁴. אבל אם הזה עליו מחלון של יחיד ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין - חייב בקרבן עולה ויורד⁴⁵, מפני שהיה לו לבדק על המים ואחר כך יכנס למקדש. מחלוקים⁴⁶ היו העם במים ששותתים בארץ מחלון של רבים⁴⁷, ודורסים אותן ונכנסים למקדש, ולא היו חוששין להן שפא פסולין הן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכהונות. (16) רבינו נוקט שיטת רבי עקיבא (שבועות ה, ב) שארבעת המראות הם "זו למעלה מזו", פירוש נבדלים הם זה מזה בדרגת חוזק לבנוניות ומסודרים בהתאם לכך, בהרת שלבנוניתה עזה ביותר נשנית בראש, ואחריה מראה השאת שהוא כצמר לבן, והשאת לבנוניתה למעלה מלובן סיד ההיכל, וסיד למעלה מקרום ביצה שלבנוניתה דיהה משלוש הקודמות. אבל לרבנן ההבדל הוא בסוג הלבונית, לובן השלג והסיד הוא מסוג מיוחד שאינו דומה לסוג הלובן של צמר וקרום ביצה (ראב"ד כאן. והרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא יג, ג) מבאר שסוג לובן הבהרת הוא מבריק ומסנוור מה שאין כן סוג השאת. וראה 'תפארת ישראל' בתחילת מס' נגעים שחילק ג"כ את המראות לשני סוגים: מזהיר ובלתי מזהיר). (17) מזה שאמרנו, שהבהרת יותר לבנה משאת, וסיד יותר לבן מקרום ביצה, יש ללמוד שסיד הוא טפל לבהרת, וקרום ביצה טפל לשאת. (18) בגמרא שם משמע, ששיטת רבי עקיבא: "זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו" מנוגדת לשיטת אבות ותולדות השנויה בנגעים פ"א מ"א, ומכאן תמיהה חמורה על דברי רבינו כאן שנוקט שתי השיטות המנוגדות זו לזו. ב'כסף משנה' עמד על תמיהה זו ומבאר, שאמנם השקלא וטריא במס' שבועות שם מסתמכת על ניגוד בין שתי השיטות, אבל לפי המסקנה שם ו, א - אפשר שגם רבי עקיבא מודה באבות ותולדות כפי שנשנו במשנתנו. ביאור נוסף בהערה הבאה.

ג. ארבע מראות נגעים אלו - פלן מצטרפין זה עם זה¹⁹, בין להקל בין להחמיר²⁰; בין בתחלת ראית הנגעים²¹, בין בסוף השבעה²², בין לאחר שנפטר המצרע²³ או נחלץ²⁴. ביצה? אַחַד נגע שְׁהִיָּה פְּלוּ לָבֵן כְּשֵׁלֶג או כְּסִיד הַהִיכָל או כְּצֶמֶר נָקִי או כְּקָרוֹם בִּיצָה, וְאַחַד נֶגַע שְׁהִיָּה מִקְצַת הַלָּבֵן כְּמֵרָא הַבְּהֵרֶת וּמִקְצַתוֹ כְּמֵרָא הַשְּׂאֵת וּמִקְצַתוֹ כְּמֵרָא הַסַּפְחָתָה²⁵ - הַכֵּל כְּמֵרָא אַחַד הוּא חָשׁוּב. אִם כֵּן, לְמָה מְנַאֵם חֻקֵּימִים²⁶ וְאִמְרוּ: מֵרָאוֹת נֶגְעִים - שְׁתֵּימִם שֶׁהֵן אַרְבַּע?²⁷ כְּדִי לְהִבִּין בְּמֵרָאוֹת²⁸. שְׁפָל פֶּהָן שְׂאִינוּ מִפִּיר²⁹ הַמֵּרָאוֹת וּשְׂמוֹתֵיהֶן כְּשֶׁמְלַמְּדִין אוֹתוֹ וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ - לֹא יֵרָא הַנֶּגַע, עַד שְׂיִבֵּין וְיִפְרִירוּ וְיֵאמְרוּ: זֶה הוּא הַבְּהֵרֶת וְזֶה הוּא הַסַּפְחָתָה³⁰, זֶה הוּא הַשְּׂאֵת וְזֶה הוּא הַסַּפְחָתָה.

(19) בנגעים שם מ"ג, אנו שונים: "ארבעה מראות הללו מצטרפים זע"ז", ומשמע שאין כל הגבלה בדבר, ואפילו שתי התולדות או תולדה של שאת עם בהרת, שיש ביניהן הבדל של שלוש דרגות, גם כן מצטרפות. וכן משמע מ'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ד, שדרשו: והיה (פירוש, נאמר בתורה (שם יג, ב): "והיה לנגע צרעת" בלשון יחיד, ולא נאמר "והיו", והרי הכתוב מדבר בנגעים רבים) מלמד שמצטרפים זה עם זה, מפני שכולם נחשבים כאחד (ראה רש"י שבועות ו, א ד"ה ואע"ג, ורא"ש בפירושו למשנתנו). אמנם בסוגיה שם משמע, שמי ששונה

א. צרעת עור הַבֶּשֶׂר² הוא שְׂיִלְפִין מְקוֹם מִן הָעוֹר³, וְתִהְיֶה הַלְבִּנוּנִית כְּקָרוֹם בִּיצָה⁴ וּמִקְרוֹם בִּיצָה וְלִמְעָלָה⁵. אָבָל לְבִנוּנִית שְׁהִיא דְּהָה⁶ מִקְרוֹם הַבִּיצָה וְלִמְטָה - אִינָה צָרַעַת, אֲלֵא בַּהֲקִי הוּא.

(2) האמורה בתורה (ויקרא יג, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו וכו' והיה בעור בשרו לנגע צרעת. (3) להוציא צרעת בראש או בזקן, שדיניה יתבארו לקמן בפ"ח. במה דברים אמורים, כשהלבנונית קשורה באיזו מחלת העור, אבל סתם כתם לבן בעור בריא לגמרי - אינו צרעת. וכן שנינו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ו: "והיה בעור בשרו לנגע", מלמד שהוא מצטער ממנו. ברור שהכוונה שהנגע גורם לו כאב או גירוי מצער (ראה 'התורה והמצוה' למלבי"ם שם). (4) כקרום הרך שבפנים ולא הקליפה הקשה החיצונית ('תפארת ישראל' נגעים פ"א מ"א ב'בוועז'). (5) לבנונית יותר עזה. (6) כהה. (7) שנאמר (שם, לט): בוהק הוא פרח בעור טהור הוא.

ב. וְאַרְבַּע מֵרָאוֹת⁸ יֵשׁ בְּצָרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר, וְאֵלוֹ הֵן: לָבֵן עַז בְּיוֹתֵר שְׂאִין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, שְׁהוּא נִרְאָה בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר כְּשֵׁלֶג, הוּא הַנִּקְרָא בְּהֵרֶת⁹. וְלָבֵן שְׁהוּא דְּהָה מְזָה מְעֵט, שְׁנִרְאָה כְּצֶמֶר נָקִי שֶׁל כְּבֵשׂ בֶּן יוֹמוֹ¹⁰, הוּא הַנִּקְרָא¹¹ שְׂאֵת¹². וְלָבֵן שְׁדִהָה מִן הַשְּׂאֵת מְעֵט, שְׁנִרְאָה כְּסִיד הַהִיכָל¹³, הוּא תוֹלְדַת הַבְּהֵרֶת¹⁴, וְנִקְרָאת סַפְחָתָה¹⁵. וְלָבֵן שְׁדִהָה מִסִּיד הַהִיכָל מְעֵט, וְהָרִי הוּא כְּקָרוֹם בִּיצָה¹⁶, הִיא תוֹלְדַת הַשְּׂאֵת, וְגַם זֶה נִקְרָא סַפְחָתָה. הִנֵּה לְמַדְתָּ¹⁷, שְׁהַמֵּרָאָה שְׁהוּא כְּסִיד הַהִיכָל הוּא סַפְחָתָה הַבְּהֵרֶת, וְהַמֵּרָאָה שְׁהוּא כְּקָרוֹם בִּיצָה הִיא סַפְחָתָה הַשְּׂאֵת; שְׂאִין לְשׁוֹן סַפְחָתָה אֲלֵא טְפִלָּה. מִכָּאן אִמְרוּ: מֵרָאוֹת נֶגְעִים - שְׁתֵּימִם שֶׁהֵן אַרְבַּע¹⁸: בְּהֵרֶת וְסַפְחָתָה, שְׂאֵת וְסַפְחָתָה.

(8) נגעים פ"א מ"א. (9) האמורה בתורה (שם, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת. ונקראה כך על שם הלובן העז והבהיר, כמו "בהיר הוא בשחקים" (איוב לז, כא) - רש"י בפירושו על התורה. ובי'תורת כהנים' (פרשת נגעים, פ"ב ה"ב) שנינו: "וכמה תהא לבנוניתה? כשלג, שנאמר (במדבר יב, י) והנה מרים מצורעת כשלג". (10) ביום שנולד, ואחר שרחצו את צמרו כדי לנקותו (רבינו בפירושו על המשנה שם). (11) בתורה, שם. (12) כחכמים במשנה שם נגד דעת רבי מאיר. רבינו בפירושו למשנה שם אומר שהכתוב (שם, לט): "שאת לבנה או בהרת לבנה" מוכיח שאלו הן הלבנות ביותר. (13) של בית המקדש, שהוא לבן מאד, מפני שמלבינים את ההיכל בכל שנה, כמפורש במס' מדות פ"ג מ"ד ('תפארת ישראל' שם). (14) הנגעים המפורשים בתורה - בהרת ושאת - נקראים אבות, והנלמדים מדרשה כטפלים להם - נקראים תולדות, ונלמדו מהמילה "ספחת". וראה בהערה הבאה. (15) בגמרא שבועות ו, ב - אמרו: ואין ספחת אלא טפילה, וכן הוא אומר (שמואל א-ב, לו): ספחני נא אל אחת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החליטה פרח נגע ממראה אחר בכל הגוף, אנו דנים שני המראות כנגע אחד ומטהרים אותו (ראה דין ז). כל הדינים שלמעלה, נשנו בקיצור במסכת נגעים פ"א מ"ג. (25) כסיד ההיכל או כקרום ביצה, ואפילו אין בנגע שיעור גריס אלא אם נצרף כל ארבעת המראות - מצטרפים. (26) שם מ"א. (27) ויותר רצוי היה לומר: מקרום ביצה ולמעלה - טמא. (28) שלימדו הכהנים להכיר ולראות הנגעים. (29) שבועות ו, א. (30) אין בזה סתירה לדברי רבינו לקמן (פ"ט ה"ב): "ואפילו היה הכהן קטן או שוטה, החכם אומר לו והוא מחליט", מפני ששם מדובר כשכהן אינו סומך על עצמו כלל ואומר מה שהחכם מלמדו, כמו שמבאר שם רבינו, וכאן כשהכהן רוצה לסמוך על בינתו ואינו מזדקק להוראותיו של חכם בקיא, אסור לו לראות נגעים עד שיבין ויכיר ('קריית ספר', וראה ב'כסף משנה' שם הסבר אחר). (31) לקמן (שם) כותב רבינו שצריך להיות בקיא גם בנגעי בתים ובגדים.

ד. הִיָּה בְּמִרְאֵה הַלֶּבֶן מְאַרְבַּע מְרֵאוֹת אֵלוּ מְקֻצָּת אֲדָמוּמִיּוֹת מְעֻרְבֹת בּוֹ - גַּם זֶה נִגְעַ צְרַעַת הוּא; שְׁנֵאמַר: אוּ בְהֵרֵת לִבְנָה אֲדַמְדָּמֶת, וְהוּא הַדִּין לְשֵׁאת³² וְלִסְפַּחַת שֶׁל שֵׁאת וְלִסְפַּחַת הַבְּהֵרֵת. וְהַמְרָאָה הַזֶּה, שֶׁהוּא מְעֻרָב מִלְּבַנּוֹנִית וּמֵעֵט אֲדָם, הוּא הַנִּקְרָא פְּתוּף³³. וְכִיצַד מְרָאָה הַפְּתוּף בְּאַרְבַּע מְרֵאוֹת אֵלוּ? כְּאֵלוּ הֵן אַרְבַּע פּוּסוֹת³⁴ מְלֵאוֹת חֶלֶב³⁵, וְנִתְעַרְבּ בְּפּוֹס הָרְאִשׁוֹנָה שְׁנֵי טְפֵי דָם, וּבְשִׁנְיָה אַרְבָּעָה טְפֵיין, וּבְשִׁלִּישִׁית שְׁמוֹנֶה טְפֵיין, וּבְרִבְעִית שְׁשָׁה עֶשְׂרֵי טְפֵיין. הַפְּתוּף שֶׁבַּבְּהֵרֵת הוּא הַמְרָאָה הַרְבִּיעִי, וְהַפְּתוּף שֶׁבַּשֵׁאת - כְּמִרְאֵה פּוֹס שְׁלִישִׁית, וְהַפְּתוּף שֶׁבַּסְּפַחַת הַבְּהֵרֵת - כְּמִרְאֵה הַפּוֹס הַשְּׁנֵי, וְהַפְּתוּף שֶׁבַּסְּפַחַת הַשֵׁאת - כְּמִרְאֵה הַפּוֹס הָרְאִשׁוֹנָה³⁶.

(32) נגעים פ"א מ"ב. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ג, אנו שונים: "יכול (אפשר לחשוב) השאת תטמא חלקה (בלי תערובת אדמומית) והכרת תטמא בתוף (בתערובת כזו, שהרי "אדמדמת" נכתבה בתורה אצל בהרת בלבד), מנין ליתן את האמור בבהרת בשאת, ואת האמור בשאת בבהרת? תלמוד-לומר צרעת היא". ופירש רבינו במשנה (שם) מפני שגם בבהרת בשאת כתוב "צרעת היא" למדים זו מזו. (וזהי אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ונקראת "גזירה שוה", היינו שבשני מקומות נמצאת אותה המילה, ולומדים מזה ששני הענינים דינם שווה). (33) מעורב בלשון ארמית. בתרגום יונתן בן עוזיאל (איוב כה, ב): "פתיכין אשא ומיא", פירוש: מעורבים אש ומים ('תוספות יום-טוב' במשנתנו). (34) סתם כוס מחזיקה רביעית הלוג ('מראה כהן' ס"ד). (35) שבועות ו, א. (36) רבינו מפרש, שבהרת הלבנה ביותר אין אדמומית ניכרת בה אלא-אם-כן תתערב כמות גדולה של אודם, ובמראות הכהים ניכרת אדמומית כשנתערבה כמות יותר קטנה, וכל מה שהלבנונית מחלישה והולכת, מצטמצמת כמות החומר האדום הדרושה,

אבות ותולדות סובר שתולדה מצטרפת רק עם אב שלה, אולם זה נאמר בשקלא-וטריא, אבל לפי המסקנה שם אליבא דרבי עקיבא, שדרגות הלבן אינן קובעות בצירוף, ונאמרו רק לשם לימוד טבעי הנגעים, אפשר שגם אבות ותולדות לא נקבעו לענין דיני צירוף אלא לשם לימוד טבעי הנגעים ומראותיהם "וכל כהן שאינו בקיא בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים" (גמרא שם). 'כסף משנה'. וראה דברי רבינו בסוף הלכה זו. (20) בין אם הצירוף מביא הקלה למצורע, בין אם הוא מחמיר עליו. כיצד? נקדים עיקרי דיני נגעי עור בשר: א. אדם שלקה בנגע מביאים אותו אל הכהן. ב. אם מצא הכהן נגע גדול כגריס (שיעורו יתבאר לקמן ה"ז) ויש בו שתי שערות שהלבינו או מחיה (בשר חי) כעדשה, הוא מודיע שהמנוגע הוא מצורע מוחלט. ג. אם אין בנגע אחד משני הסימנים האלה, הכהן מסגירו לשבעה ימים (פרטי ההסגר יבוארו לקמן). ד. אם לא פשה (= התרחב) הנגע אחרי שבעת הימים וגם לא נולדו בו סימני הטומאה שאמרנו למעלה, מסגירו הכהן שנית לשבוע. ה. אם אחרי הסגר שני לא נולדו בו אחד משלושת סימני הטומאה - שתי שערות לבנות, מחיה, פשיון - מטהרו הכהן. ולעולם אין הסגר שלישי בנגעי אדם (ראה סוף הפרק כאן). וראה רש"י בפירושו על התורה ויקרא יג, ו. וברבינו אליהו מזרחי (שם). ו. אם פשה הנגע אחרי הסגר ראשון או הסגר שני - הוא מצורע מוחלט. ז. אם אחרי ההסגר או אחרי שהוחלט התרחבה הצרעת ופרחה בכל גופו - טהור. ח. אם פרחה הצרעת בכל הגוף בתחילה, דינה ככל נגע ומסגירים את המנוגע. ועכשיו נפרש. (21) כאן הצירוף הוא לחומרא בלבד, כגון שהיה במנוגע כחצי גריס מראה בהרת וכחצי גריס מראה שאת, מצטרפים לשיעור גריס ומסגירים אותו כשאין בנגע סימני טומאה או מחליטים אותו כשיש בו סימן טומאה (ראה דין ב). (22) של הסגר ראשון או הסגר שני. ויש בשניהם להקל ולהחמיר. כיצד? היתה בו בהרת כגריס ונסגר, ואחרי שבעת הימים ירדה הלבנונית ונמצא מראה שאת, אין אנו אומרים שזה נגע חדש וטעון הסגר ראשון, אלא דנים שני המראות כנגע אחד ומסגירים אותו שנית, ואינו טעון הסגר שלישי (ראה דין ה). ולהחמיר כיצד? היתה בו בהרת כגריס, ואחרי ההסגר הוכחה הלבנונית של מחצית הנגע והפך למראה שאת, אין אנו דנים את שני החצאים כשני נגעים שונים פחותים מכגריס אלא מצטרפים ודנים אותם כנגע אחד. וכן בסוף הסגר שני הצירוף הוא לפעמים להקל ולפעמים להחמיר. להקל כיצד? היתה בו בהרת כשני גריסים, ואחרי הסגר שני, מצאו במקום הנגע גריס או יותר שאת, והשאר כמה שהיה, אין אנו אומרים נגע חדש - שאת - הוא זה וטעון הסגר, אלא מצטרפים ונגע אחד הוא שלא פשה בהסגר שני - וטהור (ראה דין ה). ולהחמיר: ניתוספה אפילו פחות מכגריס שאת, הרי זה פשיון ומחליטים את המנוגע (ראה דין ו). (23) פירוש, שטיהרוהו ופטררהו מדיני נגעים, היינו, כשלא נמצאו סימני טומאה - שיער לבן, פשיון, מחיה - אחרי הסגר שני. ואם אחרי שפטררהו פשתה הצרעת, הוא מצורע מוחלט ואפילו אם הפשיון היה ממראה אחד - מצטרף הוא לנגע הראשון. (24) אם אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ס' קצ ס"ק יח). (46) משש שערות באורך וכן ברוחב, ואע"פ שיש בו כדי לרבעו ויצטרף למקום 36 שערות. (47) ראה בהלכה הבאה.

ח. נגע שְׁהִיָּה רַחְבּוֹ פְּדֵי צְמִיחַת חֲמֵשׁ שְׁעָרוֹת, אֶפְלוּ הָיָה אֲרָכּוֹ אִמָּה - הָרִי זֶה טָהוֹר, וְאִינוּ נֹגַע צָרַעַת עַד שְׁהִיָּה בּוֹ רְבֹעַ פְּגָרִים⁴⁸. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הַלְּכָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי⁴⁹.

(48) באורך כגריס וברוחב כגריס. בפירושו על המשנה (שם) מבאר רבינו, שאין תבנית הנגע צריכה להיות מרובעת ממש, אלא שתתפוס מקום שאפשר להכניס בו גריס מרובע ולא יחרוג מגבולות הנגע. (49) עירובין ד, א.

ט. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵרֵת⁵⁰ - הוּא הַדִּין לְשֹׁאֵר אַרְבַּע מְרֵאוֹת⁵¹ שֶׁל לֶבֶן אוֹ שֶׁל פְּתוּךְ. וְהוּא שְׁהִיָּה הַנֶּגַע פְּגָרִים אוֹ יָתֵר, וְיִהְיֶה עִמָּךְ מְעוֹר הַבֶּשֶׂר. וְזֶה הוּא שֶׁאֵינוֹ קוֹרִין אוֹתוֹ בְּהֵרֵת סִתָּם⁵². בְּהֵרֵת שֶׁהִיא עֵזָה כְּשֶׁלֶג נִרְאִית בְּאֲדָם שֶׁהוּא לֶבֶן בְּהֵרֵת⁵³, וּבְהֵרֵת שֶׁהִיא פֶּהָה נִרְאִית כְּבוֹשֵׁי⁵⁴ עֵזָה. לְפִיכָף אֵין מְשַׁעְרִין הַכֹּל אֶלָּא בְּבִינוּנֵי⁵⁵, שֶׁאֵינוֹ לֹא לֶבֶן וְלֹא שֹׁחַר.

(50) פירוש, שנאמר איזה דין שהוא בבהרת. (51) בפירושו על המשנה (שם) כותב רבינו, שלמדו מאזירה שוה, נאמר בבהרת "צרעת", ונאמר בנגעים אחרים "צרעת", ליתן בכל הנגעים את האמור בבהרת. (52) לפי הענין מסתיימת כאן ה"ט, ומכאן ואילך ענין בפני עצמו. (53) לפעמים אפילו למטה מקרום ביצה. (54) שעורו שחור. (55) לפי מראה עורו של אדם בינוני, לא בהיר ביותר ולא כהה ביותר. כחכמים, במס' נגעים פ"ב מ"א.

י. שְׁלֹשָׁה סִמְנֵי טְמֵאָה הֵן בְּצָרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר⁵⁶: שְׁעַר לֶבֶן, וְהַמְחִיָּה⁵⁷, וְהַפְּשִׁיזוֹן⁵⁸. וְשֶׁלְשָׁתֶּן מִפְּרָשִׁין בְּתוֹרָה. פִּיֶּצֶד? מִי שֶׁנּוֹלְדָה בּוֹ בְּהֵרֵת וּבָה שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מְחִיָּת בֶּשֶׂר חֵי, כְּשִׁירְאָהוּ הַכֹּהֵן - יַחְלִיטוּ וְיֹאמְרוּ טְמֵא. לֹא הָיָה בָּהּ שְׁעַר לֶבֶן וְלֹא מְחִיָּה - יִסְגְּרוּ⁵⁹ שְׁבַעַת יָמִים. וּבְשָׁבִיעֵי רוּאָהוּ: אִם נוֹלַד בְּפַהֲרֵת שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מְחִיָּה, אוֹ שֶׁפְּשָׁתָהּ וְהוֹסִיפָה - הָרִי זֶה מְחִלֵּט; לֹא נוֹלַד בָּהּ לֹא מְחִיָּה וְלֹא שְׁעַר לֶבֶן וְלֹא פְּשָׁתָהּ בְּעוֹר - יִסְגְּרוּ שְׁבֹעַ שָׁנִי. אִם נוֹלַד בָּהּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁתָן - מְחִלֵּטוּ, וְאִם לֹא - הָרִי זֶה טָהוֹר וְיִפְטָרוּ⁶⁰; שֶׁאֵין בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשֶׂר הַסֵּגֵר יָתֵר עַל שְׁנֵי שְׁבֹעוֹת⁶⁰. וְאִם לֹאֲחֵר שֶׁפְּטָרוּ וְטָהַר פְּשָׁתָהּ הַנֶּגַע אוֹ נוֹלַד בּוֹ שְׁעַר לֶבֶן אוֹ מְחִיָּה - הָרִי זֶה מְחִלֵּט טְמֵאָה⁶¹.

(56) ראה למעלה הערה לו. (57) בשר בריא באמצע הנגע. (58) התרחבות הנגע. פרטי דיניהם מבוארים בפרקים הבאים. (59) ב'משנה למלך' לקמן פי"ד ה"ה כתב שאין סוגרים אותו ממש בבית, אלא הכהן אומר לו: הנך מוסגר, אולם רש"י בפירושו על התורה אומר שהכהן מסגירו ממש, וכן כתב גם בנדרים נו, ב. והר"ן וה'תוספות' שם קיבלו דעתו.

כדי שתהיה ניכרת (הראב"ד מהפך את הסדר, וראה 'כסף משנה').

ה. כָּל הַמְרֵאוֹת הָאֵלוּ, בֵּין הַלֶּבֶן בֵּין הַפְּתוּךְ³⁷, מְצֻטְרְפִין זֶה עִם זֶה וְכִמְרָאָה אֶחָד הֵן חֲשׂוּבִין. וּבֵין שְׁהִיָּה הַנֶּגַע פְּלוֹ לֶבֶן אוֹ מְקַצְתוֹ לֶבֶן וּמְקַצְתוֹ אֲדָמָם - הַכֹּל כְּמֵרָאָה אֶחָד הוּא, בֵּין לְהַקֵּל בֵּין לְהַחְמִיר.

(37) למעלה בה"ג השמיענו רבינו שארבעה המראות החלקים (בלי תערובת אדמימות) מצטרפים, וכאן מוסיף ואומר שגם הפתוכים מצטרפים, מפני שדין צירוף מראות נגעים נשנה (בנגעים פ"א מ"ג) אחרי דיני הפתוכים, ומשמע שכל האמור למעלה כלול בדין צירוף.

ו. כָּל מְרָאָה צָרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר³⁸ אֵינָה קְרוּיָה נֶגַע³⁹ וְלֹא מְטֵמְאָה עַד שְׁהִיָּה מְרָאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מְעוֹר הַבֶּשֶׂר⁴⁰. לֹא עִמָּךְ בְּמִשְׁיִשְׁתּוֹ⁴¹, אֶלָּא בְּמֵרָאִית הָעֵין, כְּמֵרָאָה הַחֲמָה הַנִּרְאִית לְעֵין עִמָּךְ מִן הַצֵּל. אֲבָל אִם הָיָה מְרָאָה הַלֶּבֶן אוֹ הַפְּתוּךְ בְּשׁוּהָ עִם שֹׁאֵר הָעוֹר אוֹ גְבוּהָ מִן הָעוֹר - אֵינוֹ נֹגַע, אֶלָּא כְּמוֹ צִמַּח מִן הַצְּמִחִים הָעוֹלִים בְּגוּף.

(38) כל הנגעים שבגוף האדם, חוץ מנגעי הראש והזקן, נקראים צרעת עור הבשר. ודיני נגעי ראש וזקן יתבארו לקמן בפ"ח. (39) בין המראות הלבנים ובין הפתוכים. (40) שבועות ו, ב. כתוב בתורה (ויקרא יג, ג): "ומראה הנגע עמוק מעור בשרו". ומה שאמרו בגמרא (שם): "אין שאת אלא גבוה" פירושו, שגבוהה ממראה הבהרת מפני שהיא כהה ממנה, אבל עמוקה ממראה העור (כסף-משנה). (41) שיהיה העור הבריא גבוה ממש ממקום הנגע, ומורגש במשמוש היד. "ומראה הנגע עמוק, אין ממשו עמוק" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ה). התכוון לומר, שאפילו אין הנגע עמוק ממש מבשר העור אלא מראהו - נקרא צרעת, אבל גם כשהוא עמוק ממש דין צרעת עליו אם מראהו עמוק (ק'רית ספר').

ז. שְׁעוֹר כָּל נִגְעֵי צָרַעַת, בֵּין צָרַעַת אֲדָם בֵּין צָרַעַת בְּגָדִים - פְּגָרִים⁴² הַקְּלָקִי⁴³ שֶׁהוּא מְרַבֵּעַ⁴⁴. וְהוּא מְקוֹם מְרַבֵּעַ מְעוֹר הַבֶּשֶׂר פְּדֵי צְמִיחַת שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ⁴⁵ שְׁעָרוֹת, וְשֵׁשׁ שְׁעָרוֹת אַרְבֵּי שְׁעָרוֹת רַחְבּ. וְכָל הַפְּחוֹת מְזָה⁴⁶ אֵינוֹ נֹגַע צָרַעַת⁴⁷.

(42) נגעים פ"ו מ"א. (43) מין פול שהוא יותר גדול מפול רגיל, ונקרא כך על שם המקום שהוא גדל שם. (44) פירוש, הפול עצמו הוא מרובע. כך מפרש רבינו במס' מעשרות פ"ה מ"ח: "ומן הפולים מין אחד שהגרגרים שלו גדולים (גדילים?) מרובעים מיוחסים למקום, והוא הידוע כגריס הקלקי". (וראה רא"ש כאן שפירש, שהגריס הוא עגול אלא שמוסיפים עליו את ארבע הקרנות ומשלימים לריבוע). (45) כלומר, לא כעוביין של שלושים ושש שערות, אלא כשטח המקום שגדלות בו בממוצע (ש"ך י"ד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגדול היינו כדי לכוף ראשן לעיקרן גם כן להחמיר. [נראה שרבינו מפרש שמר עוקבא, באמרו: "הלכה כדברי כולם להחמיר" לא התכוון להגיד שמחמירים מפני הספק, אלא קבע הלכה וודאית, שלטמא ולפסול מספיק השיעור הקטן, אבל להציל מן הטומאה או מן הפסול צריך שיעור גדול, ולפיכך סתם רבינו כאן וכן לקמן בפרק ח הלכה ו וכתב סתם "טמא" ולא כתב "טמא מספק". והוכחה חותכת לפירושו זה ממה ששינונו בנגעים פרק ה משנה א: "ספק נגעים טהור", וכן פסק רבינו לקמן פרק ו הלכה ה, ולמה החמירו כאן? שמע מינה, שהלכה וודאית אמרו ולא חומרא מפני הספק]. (4) לאו דווקא שחורה, אלא כל צבע שהוא חוץ מלבן, ונקט שחורה, מפני שרוב בני האדם במקומם ובזמנם שערותיהם שחורות היו. (5) אפילו כל שהוא (6) בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב למדו זה מהכתוב (שם) "ושער בנגע הפך לבן". משמע חלק השיער שנוגע בנגע הלבין.

ב. שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע, אֵף עַל פִּי שְׂנֵשׁ שְׁעָר שְׁחֹר בִּיגִיחֵן וְהֵן מְפָזְרוֹת אַחַת קָאן וְאַחַת קָאן - הָרִי אֵלוֹ סִימָן טְמָאָה.⁷ אֶפְלוּ הִיָּה הַנֶּגַע כְּגָרִיס מְצֻמָּצֵם - אֵין מְקוֹם שְׁעָר הַשְּׁחֹר מְמַעֲטוּ.⁸ וּבֵין שְׁהִיּוּ שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת וְהִיא מְקַפְתָּן וּבֵין שְׁהִיּוּ בְּסוּפָה - הָרִי זֶה טְמָאָה.⁹ אֲבָל אִם הָיָה צְדָדָה מִבְּחוּץ - הָרִי זֶה טְהוֹר,¹⁰ עַד שֶׁהִיָּה הָעוֹר שְׁצוּמָחֹת בּוֹ שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת הַלְּבָנוֹת לְבָן. הָיָה שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת בְּתוֹךְ הַנֶּגַע¹¹ וְשׁוֹכְכוֹת חוּצָה לְ¹²11 - טְמָאָה¹³; הָיָה חוּצָה לוֹ וְשׁוֹכְכוֹת בְּתוֹכוֹ - אֵינָן סִימָן טְמָאָה.¹⁴

(7) ששיער לבן מטמא וכו' במכנס ובמפוזר". וכשהן מפוזרות יש ביניהן שערות מצבע הטבעי. (8) אם היה נגע כגריס מצומצם ובו שיער שחור אין אנו אומרים שמקום השיער השחור ממעט את גודל הנגע ואין בו שיעור כגריס, ולמדנו למעלה בפרק א הלכה ז שפחות מכגריס אינו מטמא (שם משנה ד). ומוכן מאליו ששיער לבן - שהוא סימן טומאה וודאי אינו ממעט. (9) שם משנה ג אמרו: "מטמא וכו' במבוצר ושלא במבוצר", פירוש בין שהשערות מוקפות נגע כעיר בצורה מוקפת חומה ובין כשאין הנגע מקיף אותן אלא עומדות על גבולו ממש. (10) שם משנה א: שער לבן מטמא בתוך הנגע בלבד. (11) פירוש, צמחו בתוך הנגע. (12) נכפפו לצד העור הבריא ושוככות עליו. (13) תורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב: "ושער בנגע, להביא את מה שבתוכו (פירוש שצמח בתוך הנגע) ואפילו שוכב חוצה לו". (14) שם: "פרט שחוצה לו ושוכב בתוכו".

ג. לְבָן¹⁵ הַשְּׁעֵרוֹת מְטַמָּא בְּכָל מְרָאָה, בֵּין שְׁהִיּוּ לְבָנוֹת כְּשֶׁלֶג בֵּין שְׁהִיּוּ לְבָנוֹת לְבָן דְּהָהּ בְּיוֹתֵר¹⁶, הוֹאִיל וּמְרָאִיָּהֶן לְבָן - טְמָא.

(15) נגעים פרק ד משנה א: "ששיער לבן ... ומטמא בכל מראה לובן". (16) אפילו למטה מקרום ביצה, "ומראה

(60) ראה מה שכתבנו למעלה ה"ג (דין ה). (61) נגעים פ"ג מ"ג.

יא. בְּהֵרֶת שֶׁהִיָּתָה עֲזָה כְּשֶׁלֶג וְלֹאֲחֹר הֵהִסְגֵּר נַעֲשִׂיתָ כְּקָרוֹם בִּיצָה, אוֹ שֶׁהִיָּתָה בְּתַחֲלָה כְּקָרוֹם בִּיצָה וְנַעֲשִׂיתָ כְּשֶׁלֶג - הָרִי הִיא כְּמֹת שֶׁהִיָּתָה⁶²; שְׂאִין עֲזוּת מְרָאָה סִימָן טְמָאָה, וְלֹא כְּהִיָּתוּ סִימָן טְהוֹרָה. אֲלֹא אִם נִתְמַעֵט מְאֻרְבַּע מְרָאוֹת וְנַעֲשִׂיתָ כְּהָה מְקָרוֹם בִּיצָה, שְׁהִיָּרִי נַעֲשִׂיתָ בְּהִקָּה⁶³, וּלְפִיכָךְ טְהוֹר. אִם כֵּן, מַה זֶה שֶׁנֶּאֱמָר בְּתוֹרָה: וְהִנֵּה כְּהָה הַנֶּגַע וְלֹא פֶשֶׁה הַנֶּגַע כְּעוֹר וְטְהוֹרוֹ הַכְּהֵן?⁶⁴ שְׂאִם כְּהָה מְאֻרְבַּע מְרָאוֹת⁶⁵ - טְהוֹר. וְכֵן אִם לֹא כְּהָה וְלֹא פֶשֶׁה וְלֹא נוֹלָד בּוֹ לֹא שְׁעָר לְבָן וְלֹא מַחֲיָה - הָרִי זֶה טְהוֹר⁶⁶.

(62) שם פ"ד מ"ז. דינה כאילו לא נשתנה כלל. (63) ראה למעלה ה"א. (64) ומשמע שכהיית הנגע הוא סימן טהרה, וכן אפשר ללמוד לכאורה מכאן שאם לא כהה - טמא. (65) למטה מקרום ביצה. (66) ומה שאמרה תורה "ולא פשה" הכוונה או לא פשה, כמו "ומכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טו). ורש"י בפירושו על התורה אומר, "כהה הנגע" טהור, אבל לא כהה אפילו לא פשה - טמא. (והרמב"ן שם מפריך דעת רש"י ופסק כדעת רבינו. ראה 'תוספות יום טוב' שם פ"א מ"ג).

~ יום שני י"ח כסלו ~

פְּרָק שְׁנַיִם

(1) יבאר שיער לבן שהוא סימן טומאה, וכמה שערות יהיו ושיעורם, לובן השערות מטמא בכל מראה ובאי זה מקום יהיו, אם קדם שיער לבן את הבהרת, שיער פקודה אם הוא סימן טומאה, היתה בו בהרת כגריס ובה שתי שערות והוחלט והלך ממנה כחצי גריס וטהר.

א. שְׁעָר לְבָן שֶׁהוּא סִימָן טְמָאָה בְּצֻרְעַת - אֵין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת.² וְכַמָּה יִהְיֶה אֲרָכָּה? כְּדִי שֶׁהִיּוּ נְטוֹלוֹת בְּזוּגָג.³ הִיָּתָה אַחַת אֲרָכָה וְאַחַת קְצָרָה מְשַׁעוֹר זֶה, אוֹ אַחַת שְׁחָרָה וְאַחַת לְבָנָה, אוֹ אַחַת מְלֻמְטָה וְנִחְלָקָה מְלֻמְעֵלָה וְנִרְאִיתָ כְּשֵׁתִים, אוֹ שֶׁהִיָּה עֶקְרָן מְשַׁחִיר⁵ וְרֹאשֵׁן מְלֻבִּין⁶ - הָרִי זֶה טְהוֹר. הִיָּה עֶקְרָן מְלֻבִּין וְרֹאשֵׁן מְשַׁחִיר, אֵף עַל פִּי שֶׁהִלְבָּן כָּל שֶׁהוּא - טְמָא.

(2) בתורת כהנים על הכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער בנגע הפך לבן" דרשו: "ושער - מיעוט שיער שניים", פירוש "שערה" משמעותה - אחת, אבל "שיער" הוא שם כולל היינו שם המין וכולל כמה פרטים. (3) שאפשר יהיה לגוון במספרים. כמשנה נדה נב, ב נחלקו תנאים בדבר שיעורן של השערות, ובגמרא שם אמר ר' עוקבא: "הלכה כדברי כולם להחמיר", ומפני שלדעת רבינו (בפירושו למשנה שם) שיעור זה הוא הקטן שבכולם קיבלו כאן להלכה. ולקמן בפרק ח הלכה ו בעניין שתי שערות שחורות שהן מצילות בנגעי ראש וזקן ומטהרות את המנוגע, מצריך רבינו השיעור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והמדובר בסוף הסגר שני, אבל אם לא הלכו בסוף שבוע ראשון אין פוטרין אותו אלא מסגירים אותו שנית.

הנגע עמוק - אין שער לבן עמוק (תורת כהנים פרשת נגעים פרק ב, ה).

ו. אין שער לבן²⁶ סימן טמאה עד שתקדים הבהרת את השער הלבן; שגאמר: והיא הפכה שער לבן - שתהפך אותו²⁷ הבהרת. אבל אם קדם שער לבן את הבהרת - הרי היא כבהרת שאין בה סימן טמאה וינסגיר.

ד. אין שער לבן סימן טמאה עד שיהיה בגוף הבהרת¹⁷. פיצד? בהרת ובתוכה שחין או מכה או בהק או מחית השחין או מחית המכה, ושתי שערות לבנות בתוך השחין או המכה או הבהק שבתוך הנגע - אינן סימן טמאה¹⁸, והרי זו כבהרת שאין בה שער לבן וינסגיר. אף על פי שהבהרת מקפת¹⁹ את השחין או את המכה או את מחיתן או את הבהק שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה שחין או מכה או מחיתן או בהק מקיף את שתי השערות²⁰ - הרי אלו אינן סימן טמאה²¹, והרי הבהרת כבהרת שאין בה שער לבן וינסגיר.

26) שם פרק ד משנה יא: "אם בהרת קדמה לשיער לבן - טמא, ואם שיער לבן קדם לבהרת - טהור". (27) כלומר, המלה "והיא" נמשכת אל הצרעת. והכוונה, שהצרעת הפכה את השיער השחור ללבן.

17) נגעים פרק א, משנה ה. נקדים פירוש המונחים: א. שחין - מכה בעור שלא מחמת האש ונפשט העור; ב. מכווה - כמו שחין, אבל מכוויית אש; ג. מחיית השחין - התחיל להתרפאות ועלתה על השחין כעין קליפה דקה בתורה: "צרבת השחין"; ד. מחיית המכווה - כמו מכות השחין; ה. בוהק, ראה למעלה פרק א הלכה א. והמדובר כשהשחין או המכווה הם פחות מכגרים, שאם הם כגרים, מטמאים מחמת עצמם מבלי צירוף הבהרת כשיש בהם שיער לבן. (19) אין אנו רואים את השערות כאילו הן בתוך הבהרת, ומכל שכן אם הבהרת אינה מקיפה אותם מכל צדיהם, שזה כבהרת הסמוכה לשחין שהיא טהורה אפילו כשיש בה סימני טמאה, מפני שהבהרת אינה מטמאה אלא אם כן "כל שחוצה לנגע הוא בעור הבשר וראוי לפשויו" (לשון רבינו שם), ומקום השחין או המכווה אינו ראוי לכך, ואם פשה הנגע לתוכם אין זה סימן טמאה. (20) והם מחלקים את הבהרת לשני חלקים: בהרת פנימית שבה שתי שערות והיא מוקפת טבעת של שחין ובהרת חיצונית בצורת טבעת. (21) מפני שאין השערות שבבהרת הפנימית מועילה לבהרת החיצונית. והפנימית גם כן אינה מטמאה מפני שאין עור בשר ראוי לפשויו מקיף אותה. במשנה שם נמצא עוד דין אחר: "או שחילקן", פירוש, השחין נכנס בין שתי השערות והפריד ביניהן - טהור.

ז. היתה בו בהרת ובה שער לבן והחלט בו, ואחר כך הלכה הבהרת והניחה שער לבן במקומו וטהרה²⁸, ואחר כך חזרה בהרת אחרת במקום הבהרת הראשונה והרי השער לבן בתוכה - זהו הנקרא שער פקדה²⁹, ואינו סימן טמאה; שגאמר: והיא הפכה שער לבן - שהפכתו היא, לא שהפכתו חקרתה³⁰.

28) אף על פי שהשערות נשאר, המנוגע טהור כיוון שהבהרת נתרפאה. (29) כאילו הבהרת הראשונה שהלכה לה הפקידה כאן את שערותיה הלבנות (רבינו בפירושו על המשנה). (30) והפירוש, שאינה מטמאה אלא אם נגע זה הפך את השיער ללבן אבל לא כשנגע אחר עשה זאת.

ה. הלכו להן השחין²² והבהק והמכה שהקיפו את השערות הלבנות או נסמכין להן או חולקין אותן, ונמצאו שתי השערות בתוך הבהרת²³ בגופה²⁴ בסוף השבוע הראשון או בסוף השבוע השני - הרי זה מחלט; ואם לא הלכו להן - יפטרנו²⁵.

ח. היתה בו בהרת כגרים ובה שתי שערות והחלט, והלך ממנה פחצי גרים וטהרה³¹, ונשארו שתי השערות פחצי גרים הנשארו, וחזר פחצי גרים במקום זה שהלך והרי שתי שערות לבנות כבהרת כגרים - אינן סימן טמאה³², עד שיהפך שתי השערות בהרת אחת.

31) מפני שלא נשאר בה כשיעור. (32) גם במקרה זה אין אנו אומרים שחצי הגרים שהלך הוא הוא שחור, אלא אנו רואים את הגרים החדש כצירוף של שתי בהרות ויוצא מזה שבהרת אחרת הפכה את השיער.

22) בסוף הסגר ראשון או שני וכן מסיים רבינו לקמן. (23) כגון שנרפא השחין לגמרי והתפשטה הבהרת למקומו וכן כבוהק המדובר כשהתפשטה שמה הבהרת. (24) בלי הפסק שחין או מכווה בינן ובין הבהרת. (25) יטהרנו, כדן כל בהרת שלא נולדו בה סימני טמאה אחרי ההסגר.

ט. בהרת פחצי גרים ואין בה כלום, ונולדה פצצה³³ בהרת פחצי גרים ובה שער אחת - הרי זו להסגיר³⁴. בהרת פחצי גרים ובה שער אחת, ונולדה לה בהרת פחצי גרים ובה שער אחת - הרי זו להסגיר³⁵. בהרת פחצי גרים ובה שתי שערות, ונולדה לה בהרת פחצי גרים ובה שער אחת - הרי זו להסגיר³⁶. בהרת פחצי גרים ואין בה כלום, ונולדה לה בהרת פחצי גרים ובה שתי שערות - הרי זו להחליט, שהרי קדמה בהרת לשתי השערות הלבנות³⁷. ספק שער לבן קדם ספק הבהרת קדמה - הרי זו טמאה³⁸. ויראה לי, שטמאתו בספק.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"פסק שער לכן קדם פסק הבהרת קדמה - הרי זו קמא.. כו".

הרמב"ם פסק קדעת ה"מתיבתא דרקיעא", ובגמרא היא מחלוקת: "קאמילגני במתיבתא דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן טמא, ואם שער לבן קודם לבהרת טהור. ספק, הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא. ואמרי מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות, שדרו שליחא בתרי"ו כו" אמר טהור טהור". והתמיהה ברורה, הייתכן שמתכתא דרקיעא יחלקו על הקב"ה, והיאך יעלה על הדעת שרבה בר נחמני הוא שיכריע בפלוגתא שבין הקב"ה ומתיבתא דרקיעא.

ויש לבאר בהקדים: כשאנו אומרים ש"הלכה כדברי המכריע" אין הפשט שהדעה השלישית היא כמו הראשונה או השניה, אלא שהיא כוללת את שתי הדעות ולכן הלכה כמותה. כך גם בעניינינו זה שאמר רבה בר נחמני טהור טהור, הוא לא הסכמה ל"דעת" הקב"ה אלא שהיא דיעה נוספת הכוללת בתוכה את שתי הדעות.

קוב"ה ומתיבתא דרקיעא הם שתי דרגות באלוקות, קוב"ה הוא למעלה מהעולמות בחי"ו "סובב כל עלמין" ולכן נקרא בשם קודשא-בריך-הוא לפי שהוא קדוש ומובדל מעולמות. והאור המאיר במתיבתא דרקיעא הוא מבחינת האור שבערך העולמות בבחינת ממלא כל עלמין. זהו "ספק, הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא" כי ענין הטומאה בא מצד הישות ולכן טהרתה בטבילה – אותיות ביטול. כל ישות אינה באה לעולם אלא מתוך האפשרות של הנבראים להרגשת מציאותם. האור ה"ממלא כל עלמין" שמאיר במתיבתא דרקיעא הוא אור שיש לו שייכות לעולמות, וממילא יש בו נתינת מקום למציאות וישות, ולכן במקום הספק אמרו טמא. אבל בקודשא-בריך-הוא – "סובב כל עלמין" אין העולמות תופסים מקום ואין בו נתינת מקום לישות ומציאות. ולכן שם, ספק טהור.

אמנם ידוע שגם ל"סובב כל עלמין" יש איזושהי שייכות לעולמות, שהרי אנו אומרים "סובב כל עלמין" לשון המראה על שייכות לעולמות, כי אם היה לגמרי מובדל מהם לא היה שייך לומר עליו "סובב כל עלמין" כי אפילו אינו סובב להם. ומזה מובן שגם ביטול העולמות שמצד אור זה הגם שהוא "ביטול במציאות" אינו שולל לגמרי את מציאות העולמות, וישנה איזושהי מציאות הבטלה אליו. אבל למעלה מדרגה זו הוא עצמותו ומהותו שאינו בגדר עלמין כלל, וביטול העולמות מצד בחינה זו שולל לגמרי כל מציאות שלהם. לכן מבואר שלגבי עצמותו "לא שייך עליו

מילת אחד" כי עניין "אחד" הוא שכולל הכל ז' רקיעים וארבע רוחות העולם (המרומזים במילה אחד) ולמעלה מזה הוא דרגת יחיד שאינו ביחס לעולמות כלל. ומעתה יובן מה שאמרו במתיבתא דרקיעא טמא, אף שידעו שהקב"ה אומר טהור, כי מצד מדרגתם והבנת שכלם, מורגשת מציאות העולם שהיא הגורמת ישות וטומאה. אבל מצד קודשא-בריך-הוא שהוא "סובב כל עלמין", כל העולמות בביטול המציאות אליו ואין שייך שם ישות כנ"ל ולכן אמר טהור. גדולתו של רבה בר נחמני היא שהמשיך בעולם אור מבחינת "יחיד" – (יחיד בנגעים... כו") שאינו בגדר העולמות כלל, ולגבי בחינה זו אין העולמות תופסים מקום, לכן הכריעה סברתו של רבה בר נחמני את דעת המתיבתא דרקיעא כי המשיך בחינת "יחיד" גם בעולמות ובשכל שלהם. על-דרך הפס"ד של רב שכששאלוהו הטעם - שתק, כי לא היה שייך להסבר שכלי, אבל לא חזר בו מפסק זה.

בזה יובן מדוע הקב"ה אמר טהור פעם אחת, ורבה בר נחמני פעמיים, מכיון שמצד קוב"ה העולמות בטלים במציאות ואין בס' ישות, לכן "ספק" טהור. אבל לרבה בר נחמני שהמשיך מבחינת יחיד גם לשכל שבעולם, הרי שלא רק מצד למעלה טהור אלא אף מצד למטה ובשכל שבעולם מובן שטהור.

(על פי לקו"ש חלק יב ע' 64)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

33) כלומר, סמוך לה ללא הפסק עור בריא ביניהם. 34) ואפילו אם גם בחצי גריס השני אין כלום גם כן מסגירים. בבא זו אין בה כל חידוש ונאמרה כהקדמה לבבות הבאות אחריה, וכולן נשנו בסדר "לא זו אף זו". פירוש, כל בבא יש בה יותר חידוש. 35) אף על פי שיש בה שתי שערות לבנות אין מחליטים אלא מסגירים, מפני שהשערה הראשונה נהפכה על ידי חצי הגריס הראשון ולא על ידי כל הנגע. שנינו בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ג, הלכה ו': "והיא הפכה, שהפכה כולה את כולו ולא שהפכה כולה את מקצתו". 36) ולא להחליט, מפני שחצי הנגע הפך את שתי השערות ולא כולו. וברור, שמכל שכן אם אין שיערה בחצי השני הדין כך. 37) כשנהפכו ללבן הייתה כבר בהרת שלימה והפכה "כולה את כולו". 38) כתנא קמא שם בסוף הפרק. בבבא מציעא פא, א מסופר, ששאלה זו נידונה בשמים בישיבה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אמר טהור וכל בני הישיבה אמרו טמא, ושאלו את רבה בר נחמני ואמר טהור. ומבאר הכסף משנה כאן, שנקבעה הלכה: "תורה לא בשמים היא", פירוש, הקדוש ברוך הוא מסר לחכמי ישראל את הסמכות הבלעדית להכריע הלכות, וההכרעה בישיבה של מעלה אינה קובעת.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) יבאר המחייבה שהיא סימן טומאה כמה שיעורה ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִהֵן אֶת הַמַּחֲזֵה וְנִכְנַס לְתוֹכָהּ - אֵינָהּ סִימָן טְמֵאָה, וְהָרִי זֶה פְּבַהֲרַת שְׂאֵין בָּהּ סִימָן וְיִסְגִיר. הֲלָכּוּ לְהֵן הַשְּׂחִין אוֹ הַמְּכֹה אוֹ הַבְּהֵק שֶׁהָיוּ תַחַת הַמַּחֲזֵה אוֹ שֶׁהָיוּ בְצִדָּהּ אוֹ שֶׁהָיוּ מְקִיפִין אוֹתָהּ אוֹ שֶׁהָיוּ נִכְנָסִין לְתוֹכָהּ, וְנִמְצְאוּ הַמַּחֲזֵה לְבִדָּה בְּתוֹךְ הַבְּהֵרַת בְּסוֹף שְׁבוּעָה רִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שְׁבוּעָה שְ�נִי - הָרִי זֶה יַחֲלִיט; אִם לֹא הֲלָכּוּ לְהֵן - יִפְטָר.¹⁷

(11) נגעים פ"א מ"ה. (12) בדפוס רומי (ר"מ) ובכת"י תימן, הגירסא "שהיה" (והיא הגירסא הנכונה). (13) צ"ל: באמצעה (כת"י תימן), כלומר שבאמצע הבהרת היה שחין או מכווה. (14) מחית שחין או מחית מכווה. ראה למעלה פ"ב ה"ד. (15) טעות סופר, וצ"ל "או" מחייתו. . . " או" מחייתה. וכן הגירסא בכת"י תימן ובדפוס רומא (ר"מ). (16) אף-על-פי שהמחיה מטמאה בכל מראה, אינה זהה עם בוחק. שבוהק הוא לובן קשור במחלה - אלא שהוא למטה מקרום ביצה, אבל מחיה בשר בריא הוא (תוספות יום טוב' נגעים פ"ו מ"ו). (17) כל הדינים שבהלכה זו, מתאימים להאמור למעלה בפ"ב ה"ד וה"ה, בדין שער לבן. ראה שם.

ד. הַמַּחֲזֵה סִימָן טְמֵאָה לְעוֹלָם¹⁸, בֵּין שֶׁקְדָּמָה מַחֲזֵה אֶת הַבְּהֵרַת בֵּין שֶׁקְדָּמָה בְּהֵרַת אֶת הַמַּחֲזֵה, לְפִי שְׁלֹא נֶאֱמַר בָּהּ 'וְהָיָה הַפֶּכָה'¹⁹. זֶה שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה: וְהָיָה הַפֶּכָה שְׁעַר לְבָן וּמַחֲזֵה בְּשַׂר חַי בְּשֵׂאֵת - אֵינוֹ צָרִיף לְשִׁנְיָהֶן, לְשַׁעַר וּלְמַחֲזֵה, אֲלֵא כֹל אֶחָד מֵהֵן סִימָן טְמֵאָה; וְלֹא נֶאֱמַר שְׁעַר לְבָן עִם הַמַּחֲזֵה אֲלֵא לְתַן שְׁעוֹר לְמַחֲזֵה, שֶׁתְּהִיָּה פְּדִי לְקַבֵּל שְׁעַר לְבָן, שֶׁהוּא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת.

(18) שם פ"ד מ"ג: "שהמחיה מטמאה. . . הפוכה ושלא הפוכה", פירוש: בין שהבהרת הפכה למחיה ובין שהמחיה קדמה לבהרת. (19) ראה למעלה פ"ב ה"ו (ב'תורת כהנים' פרשת נגעים, אמרו לימוד אחר, וידועה דרכו של רבינו להביא את הלימוד שלדעתו הוא יותר פשוט, ואף-על-פי שבתלמוד או במדרשי הלכה נאמר לימוד אחר).

ה. בְּהֵרַת פְּגָרִים מְצֻמְצָם²⁰ וּבְאִמְצָעָה מַחֲזֵה פְּעֻדָּשָׁה מְצֻמְצָמָה - הָרִי זֶה מַחֲלָט. נִתְמַעְטָה הַבְּהֵרַת²¹ אוֹ שֶׁנִּתְמַעְטָה הַמַּחֲזֵה²² - טְהוֹר²³. וְכֵן אִם רִבְתָּה הַמַּחֲזֵה שְׁבִתוֹף בְּהֵרַת זֶה - טְהוֹר; שְׂאֵין הַבְּהֵרַת מִטְמֵאָה בְּמַחֲזֵה עַד שֶׁתְּהִיָּה יִתְרָה עַל הַמַּחֲזֵה רַחֲב שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת מִכָּל צֵד²⁴. הֵיָּתָה הַמַּחֲזֵה פְּחוּתָה מִפְּעֻדָּשָׁה וְרִבְתָּה הַמַּחֲזֵה עַד שֶׁנַּעֲשִׂית פְּעֻדָּשָׁה - הָרִי זֶה מַחֲלָט²⁵. נִתְמַעְטָה הַמַּחֲזֵה מִמָּה שֶׁהִיָּתָה אוֹ שֶׁהִלָּכָה לָהּ²⁶ - הָרִי זֶה כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה²⁷, וְאֵין פֶּאֶן סִימָן טְמֵאָה.

(20) ביחד עם העדשה שבתוכה. (21) מבחוץ. (22) אחרי הסגר. (23) נתמעטה הבהרת - טהור, מפני שאין בה כגריס. ואם נתמעטה המחיה - טהור, מפני שאין בה

היתה מפוררת, אם המחיה מטמאה בכל מראה ואם צריך שתהיה בגופה של בהרת, ודין אם קדמה מחייה את הבהרת או בהרת למחייה, בהרת כגריס מצומצם ובאמצע כעדשה מצומצמת, איזה הם ראשי איברים שאינם מטמאים במחייה.

א. אֵין הַמַּחֲזֵה² סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁתְּהִיָּה פְּעֻדָּשָׁה³ מְרַבֶּעֶת⁴ אוֹ יִתֵּר עַל זֶה. וְכִמָּה שְׁעוֹרָה? פְּדִי צְמִיחַת אֲרָבֶע שְׁעוֹרוֹת⁵, שְׁתִּים אַרְבֵּי וּשְׁתִּים רַחֲב⁶. וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה הַמַּחֲזֵה בְּאִמְצָע הַבְּהֵרַת, וְהַבְּהֵרַת מְקַפֶּת אוֹתָהּ מִכָּל צֵד⁷, וְהִיא יִתְרָה עַל הַמַּחֲזֵה רַחֲב שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת אוֹ יִתֵּר. אֲבָל אִם הִיָּתָה הַמַּחֲזֵה בְּצֵד הַבְּהֵרַת - אֵינָהּ סִימָן טְמֵאָה. הֵיָּתָה מְפֹרֶת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בְּשַׂר חַי פְּתוּרָדֵל בְּמִקּוֹם זֶה וּבְשַׂר חַי פְּתוּרָדֵל בְּמִקּוֹם אֲחֵר, אָף עַל פִּי שֶׁהִכָּל בְּאִמְצָע הַבְּהֵרַת - אֵינֶן מְצֻטְרָפִין לְכַעֲדָשָׁה⁸, עַד שֶׁהִיָּתָה בְּמִקּוֹם אֶחָד בְּאִמְצָע הַבְּהֵרַת פְּעֻדָּשָׁה מְרַבֶּע אוֹ יִתֵּר.

(2) בשר חי בתוך הבהרת הוא אחד משלושת סימני הטומאה, שהם: שערות לבנות, פשיון, מחיה. ומרומזים בנוטריקון של המלה "שפם" (שערות, פשיון, מחיה) שנאמרה במצורע (ויקרא יג, מה "ועל שפם יעטה").

(3) נגעים פ"ד מ"ה. (4) העדשה היא עגולה, ומוסיפים עליה את הקרנות כדי לרבעה. תבניתה של המחיה אינה קובעת אלא גודלה, ואינה סימן טומאה אלא כשיש בה מקום להכניס בו עדשה שמילאו את קרנותיה ועשאוה רבוע, שאורכו ורחבו שווים. שם פ"א מ"ה. וראה רבינו בפירושו למשנה שם פ"ו, א. (5) משנה שם. (6) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ג ה"ז, שנינו: מה שיער לבן מקום שתי שערות, אף מחיה מקום שתי שערות. (7) שם פ"א, מ"ה: "מבוצרת". פירוש, כעיר מבצר המוקפת חומה מכל צדדיה, שנאמר בתורה (שם, ט "ומחית בשר חי בשאת"), וההיקף צריך להיות ברוחב של שתי שערות (תורת כהנים' שם ה"ט). (8) נגעים פ"א מ"ה: "מכונסת ונתפורה. . . הרי אלו להקל".

ב. הַמַּחֲזֵה מִטְמֵאָה כְּכֹל מְרֵאָה⁹, בֵּין שֶׁהִיָּה מְרֵאָה הַמַּחֲזֵה אֲדָם אוֹ שְׁחוֹר אוֹ לְבָן. וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה הֲלָכָה מְאֲרָבֶע הַמְּרֵאוֹת שְׁבִאֲרֵנָה¹⁰.

(9) משנה שם פ"ד, ב. (10) למעלה בפ"א. ואם מראה שלה כלובן ארבעה המראות, אין זה בשר חי אלא נגע.

ג. אֵין הַמַּחֲזֵה¹¹ סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁתְּהִיָּה בְּגוֹפָה שֶׁל בְּהֵרַת. כִּיצַד? בְּהֵרַת שֶׁהִיָּתָה¹² בְּאִמְצָע¹³ שְׂחִין אוֹ מְכֹה אוֹ מַחֲזֵה¹⁴ אוֹ בְּהֵק, וְהַמַּחֲזֵה בְּתוֹךְ הַשְּׂחִין אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּכֹה אוֹ בְּתוֹךְ מַחֲזֵה אוֹ בְּתוֹךְ הַבְּהֵק, אָף עַל פִּי שֶׁהַמַּחֲזֵה בְּאִמְצָע הַבְּהֵרַת - אֵינָהּ סִימָן טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַשְּׂחִין אוֹ הַמְּכֹה אוֹ בְּתוֹךְ הַבְּהֵק אוֹ מַחֲזֵה. וְכֵן אִם הִקִּיף הַשְּׂחִין אוֹ מַחֲזֵהוּ וְהַמְּכֹה אֶת מַחֲזֵהוּ¹⁵ וְהַבְּהֵק אֶת הַמַּחֲזֵה¹⁶, אוֹ שֶׁנִּסְמַךְ אֶחָד מֵהֵן לְמַחֲזֵה מְצֻדָּה, אוֹ שֶׁחִלַּק אֶחָד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִפְּאֵן, וְנֶאֱמַר בְּנִגְעִים: וְרָאֵהוּ הַפֶּהֶן - שִׁיְהִיָּה רוֹאֶה הַנֶּגַע כְּלוֹ פְּאֵחַת. וְאֵלֹה הֵן רְאִשֵׁי אֵיבָרִים שְׂאִינִם מִטְּמָאִין בְּמַחְיָה: רְאִשֵׁי אֶצְבָּעוֹת יָדִים וְנִגְלִים, וְרְאִשֵׁי אֲזָנִים, וְרֹאשׁ הַחֹטֵם³⁶, וְרֹאשׁ הַעֲטָרָה³⁷, וְרְאִשֵׁי דְדִין שֶׁל אִשָּׁה. אֲבָל רְאִשֵׁי דְדִין שֶׁל אִישׁ וְהִיבְלַת וְהִדְלִדוּלִין³⁸ מִטְּמָאִין בְּמַחְיָה³⁹.

35) שם מ"ו. נאמרו פירושים רבים על משנה זו. והכסף-משנה כאן מפרש לדעת רבינו, שיש הבדל בין בהרת בלי מחיה ובין בהרת שיש בה מחיה, והמדובר בהלכה זו כשיש בראש האבר מקום כגריס, ואף-על-פי-כן אינה נראית כאחת אם יש באמצעה מחיה, אבל אם אין בה מחיה היא נראית כאחת. ולפיכך כתב רבינו בה"ט: "שהיה מקומן יושב כגריס מטמאים בנגעים" פירוש, אם אין מחיה חולקת אותם. [אולם אין פירוש זה מתיישב לפי דברי התוספתא נגעים פ"ה, עיינ-שם וצריך-עיון. ראה השגת הראב"ד כאן, ופירוש הרא"ש על המשנה]. (36) האף. (37) ראש אבר הזכרות. (38) גידול חולני על העור (רבינו בפירושו על המשנה). (39) שם במשנה, אומר ר' אליעזר, שגם יבלות ורדדולים אינם מטמאים, ומשמע שתנא-קמא חולק עליו. ופסק רבינו - כדרכו בכל מקום - כתנא-קמא. ולא נתבאר טעם ההבדל בין אלה ובין ראשי איברים (ראה 'תוספות יום טוב' שם).

ט. וְכָל רְאִשֵׁי אֵיבָרִים⁴⁰ אֵלֹה שִׁיְהִיָּה מְקוּמָן יוֹשֵׁב כְּגָרִיס - מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים; אֲבָל אִם הָיוּ עֲגָלִין כְּרַב כְּרִית בְּנֵי אָדָם - טְהוּרִין. בִּיַּצֵּד? בְּהֵרַת כְּגָרִיס כְּרֹאשׁ חֲטָטוֹ אוּ בְרֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ שׁוֹפְעַת אֵילָף וְאֵילָף - טְהוּר; שְׂנֵאֲמַר: וְרָאֵהוּ הַפֶּהֶן - עַד שִׁירְאָהוּ כְּלוֹ פְּאֵחַת.

(40) תוספתא נגעים פ"ב. ראה ה"ח והערות שם.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר כמה שיעור פשיון המטמא, ומאי זה מראה, ואם פשה לתוך הנגע, אי זה פשיון הוא סימן טומאה, ובהרת שנכנסה אחר הפטור ופשתה כמות שהיתה, בהרת כגריס ובה כעדשה ושיער לבן בתוך המחיה והחליטו, הטמא שהוחלט בתחילת או בסוף שבוע ראשון או שני.

א. הַפְּשִׁיּוֹן מִטְּמָא בְּכָל שְׁהוּא². וְהוּא שִׁיְהִיָּה הַפְּשִׁיּוֹן מֵאֵחַת מִמְרָאוֹת הַנִּגְעִים³; אֲבָל אִם הָיָה הַפְּשִׁיּוֹן מִרְאָה בְּהַק - אֵינּוּ פְּשִׁיּוֹן. וְאִין הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמָאָה עַד שִׁיִּפְשָׂה חוּץ לְנֶגַע⁴; אֲבָל אִם פְּשָׂה לְתוֹךְ הַנֶּגַע - הָרִי הוּא כְּמוֹת שְׁהִיָּה. בִּיַּצֵּד? בְּהֵרַת וּבְתוֹכָהּ בְּשֵׁר חֵי פְּחוֹת מִפְּעֻדָּה וְהִסְגִּירָה, וּבְסוּף הַשְּׂבוּעָה נִתְמַעְטָה הַמַּחְיָה מִמָּה שְׁהִיָּתָה⁵ אוּ שְׁהִלָּךְ הַבְּשֵׁר חֵי כְּלוֹ - אִין זֶה פְּשִׁיּוֹן; שְׂאִין הַבְּהֵרַת פּוֹשָׂה לְתוֹכָהּ אֵלָא חוּצָה לָהּ.

2) נגעים פ"ד מ"א. 3) שם. ואפילו הפשיון אינו ממראה

כעדשה. ומשמיענו שאע"פ שפשתה הבהרת אינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה חוץ לנגע (לקמן פ"ד ה"א) וכאן פשה לתוכו. (24) ומכיוון שכל הבהרת היא כגריס מצומצם, היינו שש שערות באורך וברוחב (למעלה פ"א ה"ז), והעדישה שבאמצעה תופסת יותר משתי שערות, לא נשאר מקום שתי שערות מכל צד. (25) שהרי נולד סימן טומאה. (26) פירוש, הבהרת נכנסה לתוך המחיה ומיעטה אותה או תפסה כל מקומה. (27) ומסגירים את המנוגע. ואינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה מחוץ לנגע, כמו שביארנו למעלה. והמדובר כשנתמעטה אחר הסגר הראשון, אבל אחר הסגר שני - טהור. מחלוקת ר' מאיר ורבנן שם פ"ו מ"ג, ופסק כרבים. [בעדשה מצומצמת, גם ר' מאיר מודה שהוא טהור כשנתמעטה או הלכה, שהרי היה כאן סימן טומאה והלך לו. אבל מחיה פחותה מכעדשה אינה סימן טומאה, ודינה כעור בלתי מנוגע, ולפיכך אם פשה הנגע לתוכה - טמא. דעת ר' מאיר שפשיון מבפנים מטמא (תפארת ישראל שם)]. ראה פירוש רבינו למשנתנו, ועליו מסתמך ביאורנו כאן.

ו. בְּהֵרַת²⁸ יִתְרָה מְכַרִּיס וּבֵה מַחְיָה יִתְרָה מִפְּעֻדָּה, וְרָבוּ אוּ שְׁנַתְמַעְטוּ - טְמָא; וּבְלִבְד שֶׁלֹּא יִתְמַעַט בְּהֵרַת מְכַרִּיס, וְלֹא תִתְמַעַט הַמַּחְיָה מִפְּעֻדָּה, וְלֹא תִקְרַב הַמַּחְיָה לְסוּף הַבְּהֵרַת בְּפְחוֹת מְכַרִּי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ²⁹.

(28) שם מ"ד. (29) בפרק זה.

ז. בְּהֵרַת³⁰ כְּגָרִיס וּבְשֵׁר חֵי פְּעֻדָּה אוּ יִתְרָה מְקִיפָה מִבְּחוּץ, וּבְהֵרַת שְׁנִיָּה מְקַפֶּת אֶת הַבְּשֵׁר חֵי - הָרִי הַבְּהֵרַת הַפְּנִימִית לְהַסְגִּיר, שְׁהָרִי אִין בְּהַ סִימָן טְמָאָה³¹, וּבְהֵרַת הַחִיצוֹנָה לְהַחֲלִיט³², שְׁהָרִי הַמַּחְיָה בְּאֶמְצָעָה. נִתְמַעַט הַבְּשֵׁר חֵי שְׂבִינִיָּה³³ אוּ שְׁהִלָּךְ כְּלוֹ, בֵּין שְׁהִיָּה מִתְמַעַט וּבְלֹא מִבְּפָנִים בֵּין שְׁהִיָּה מִתְמַעַט מִבְּחוּץ - הָרִי שְׁתִּיָּהֶן כְּבְהֵרַת אֵחַת שְׂאִין בְּהַ סִימָן טְמָאָה³⁴.

30) שם מ"ה. (31) מפני שהמחיה אינה בבהרת אלא מחוצה לה. (32) כתנא-קמא שם, האומר שמחיה זו מבוצרת היא ע"י הבהרת החיצונה. (33) ונשאר פחות מכעדשה. (34) והפשיון אינו סימן טומאה, מפני שפשה לתוך המחיה. פסק כר' עקיבא, ואף-על-פי שהמחיה אינה סימן טומאה לפנימית, אין הפשיון שלה לתוך המחיה נקרא פשיון מבחוץ (ראה ה"ה). ואין הבדל בין אם היתה המחיה כעדשה מצומצמת, ובין אם היתה גדולה יותר, ולא כר' שמעון שם במ"ו.

ח. בְּהֵרַת שְׁהִיָּתָה בְּרֹאשׁ אֵיבָר³⁵ מִן הָאֵיבָרִים, וְהַמַּחְיָה בְּאֶמְצָע הַבְּהֵרַת בְּרֹאשׁ הָאֵיבָר - אֵינָה סִימָן טְמָאָה. מִפְּנֵי שְׁהַמַּחְיָה חוֹלְקַת אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא מְקַצְתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִפְּאֵן וּמְקַצְתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחצי גריס. (18) מצדו השני נתמעט הנגע. (19) והתוצאה היא פשיון כשיעור ה'ועוד'. (20) כחכמים, שם. ונימוקם: הנגע הראשון נתמעט ולא נשאר בו כשיעור, והרי כולו כאילו אינו, ולפיכך אין הפשיון מצטרף עם הנותר להשלים את שיעורו, והחדש לבדו אינו כגריס. (רבינו דילג על הדין שבמשנה ח "שפשתה כחצי גריס", מפני שפסק כחכמים שמשתיים בכחצי גריס ועוד, ומכלל שכן בכחצי גריס מצומצם. והמשנה באה להשמיענו דעתו של רבי עקיבא שמחלק בין שני המקרים. ראה שם מ"ח ומ"ט, וראה כסף-משנה לקמן ה"ה, ד"ה באור). (21) והוא-הדין אם פשתה כגריס מצומצם, ורבינו נקט לשון המשנה (שם) שרבי עקיבא חולק ומטמא בכגריס ועוד, אבל בכגריס מודה לחכמים. (22) ונשאר כל הפשיון שיש בו כגריס ועוד, היינו יותר מהאום. (23) צ"ל: כתחילה. כחכמים שם, בהתאם למה שביארנו למעלה בפשיון של כחצי גריס, שהפשיון נידון כנגע חדש. (24) פירוש, שני הסגרים חדשים אם לא פשתה בההרת אחרי ההסגר הראשון (שהוא למעשה הסגר שני), ויוצא מזה אפשרות של שלושה הסגרים. (25) שם מ"ז. (26) במשנה שלפנינו, הגירסה: "הלכה וחזרה בסוף שבוע". ואפשר לפרש, שהלכה באמצע ימי ההסגר וחזרה בסופם. ונראה שגירסת רבינו במשנה היא: "הלכה בסוף שבוע וחזרה". (27) באותו מקום עצמו של הבהרת הראשונה. (28) לא יתירה על הראשונה ולא פחותה ממנה. (29) כלומר, אין דנים אותה כנגע חדש להטיל עליו שני הסגרים, אלא דיו בהסגר נוסף אחד. ומדובר כשלא פטר הכהן את המנוגע לפני שחזרה, אבל אם פטרו - דינה כבהרת חדשה. במשנה שם, אמרו: "לאחר הפטור תראה כתחילה". (30) אחרי ההסגר. (31) בתוך ימי ההסגר. (32) בסוף ההסגר. (33) אם הוא בסוף שבוע ראשון. (34) אם המקרה הוא בסוף שבוע שני. ומשמיענו רבינו שאין זה פשיון כלל, ודין הנגע כאילו לא נשתנה כלל. ומקור דין זה ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ז: "שאם כנס ופשה, כאילו לא כנס. ואם פשה וכנס, כאילו לא פשה", שכל השינויים בתוך ימי ההסגר אינם לא מעלים ולא מורידים (ראה רב"ד וכסף-משנה).

ו. בהרת כגריס³⁵ ופשתה כגריס³⁶, ונולד³⁷ בפשיון מחיה או שער לבן, והלכה לה האום - תראה בתחלה³⁸. היתה בו בהרת כגריס והסגירו, בסוף השבוע והרי היא פסלע³⁹, ספק שהיא היא⁴⁰ ספק שהיא אחרת⁴¹ באה תחתיה - הרי זה טמא⁴².

(35) שם מ"ו. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים. (36) והוחלט. (37) אחרי שפשתה והוחלט, אבל אם בא הפשיון ביחד עם המחיה או עם שיער לבן, מודים חכמים שנשאר בטומאתו הראשונה ('תפארת ישראל'. ראה שם טעמו של דבר). (38) כאילו הוא נגע חדש, וצריך הכהן להתבונן בסימני הטומאה. כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא האומר שנשאר בטומאתו הראשונה מפני הפשיון (רבינו בפירושו על המשנה, שם). (נראה, שרבינו שם מתכוון לבאר מהו ההבדל שבין רבי עקיבא לחכמים, שהרי לדברי שניהם המנוגע

הנגע הראשון. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב הי"ד, שנינו: "המראות שהאום (הנגע העיקרי) מטמא - הפשיון מטמא". (4) ראה למעלה פ"ג ה"ה וה"ז. (5) והבהרת תפסה מקומה.

ב. אין הפשיון סימן טמא עד שיהיה אחר הסגר; אבל אם בא בתחלה וראה הפהן את הנגע שהוא פושה והולך - אינו מחליטו, אלא מסגירו עד סוף השבוע ויראה.

(6) נגעים פ"ג מ"ג: "ובפשיון (מטמא) בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני". וכן משמע שם בפ"ד מ"ב. ב'תורת כהנים' שם הי"ג למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ז): "אחרי הראותו אל הכהן".

ג. אין הבהרת פושה לתוף השחין ולא לתוף המכה, ולא לתוף מחית השחין⁸ ולא לתוף מחית המכה, ולא לראש ולא לזקן אף על פי שנקרחו והלך השער מהן; שצמר: ואם פשה תפשה המספחת בעור⁹. אבל בהרת שפשתה לתוף הבהק - הרי זה פשיון¹⁰.

(7) שם פ"ו מ"ח. (8) שם פ"א, מ"ה. וראה למעלה פ"ב הי"ד פירוש המונחים. (9) ולא בשחין ומכווה, ולא בראש ובזקן שהתורה קבעה להם דינים מיוחדים לענין נגעים (ראה לקמן פ"ח). (10) מפני שבוהק אינו נגע, ודינו ככל עור בשר. (ומה שאמרו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים סוף פ"ב "פטר שפשה לבוהק" הכוונה שהפשיון הוא מראה בוהק. ראה שם).

ד. השחין¹¹ והמכה והבהק ומחית השחין ומחית המכה שהן חולקין בין האום לפשיון¹² - אינו סימן טמא. הסגירו¹³ והלכו להן עד שנמצא¹⁴ הפשיון סמוך לאום - הרי זה מחלט.

(11) משנה, שם. (12) אחרי שבוע ההסגר, פשה הנגע והפשיון אינו נוגע בההרת, ואחד מאלה מבדיל בינו לבינה. (13) הסגר שני. (14) אחרי שבעת ימי ההסגר.

ה. בהרת כגריס¹⁵ ופשתה¹⁶ כחצי גריס ועוד¹⁷, והלך מן האום¹⁸ כחצי גריס¹⁹, אף על פי שהנותר מן האום עם הפשיון יתר מכגריס - [הרי] זה טהור²⁰. היתה כגריס ופשתה כגריס ועוד²¹, והלכה לה האום²² - תראה בתחלה²³ ונסגיר שבוע אחר שבוע²⁴. היתה בו בהרת והסגירו, והלכה בההרת²⁵ בסוף ימי הסגר²⁶, וחזרה בהרת במקומה²⁷ כמות שהיתה²⁸ - הרי הוא כמו שהיתה²⁹. נתמעטה [בתוף ימי הסגר] ופשתה וחזרה כמות שהיתה³⁰, או שפשתה³¹ ונתמעט הפשיון וחזרה³² כמות שהיתה - הרי זה יסגירו³³ או יפטר³⁴.

(15) שם פ"ד מ"ט. (16) אחרי ההסגר. (17) משהו יותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(56) ואף-על-פי שאמרנו בה"ח שפשיזן אחרי פיטור מטמא, היינו אם הנגע גדול משהיה בשעת הפיטור.

י. בַּהֲרַת⁵⁷ כְּגָרִיס וּבִה מְחִיָּה פְּעֻדָּה⁵⁸ וְשֹׁעַר לֶבָן בְּתוֹךְ הַמְּחִיָּה וְהַחֲלִיטוֹ⁵⁹, וּלְאַחַר הַחֲלִט הִלְכָה הַמְּחִיָּה⁶⁰ - טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לֶבָן⁶¹; הִלֵּךְ הַשֹּׁעַר לֶבָן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמְּחִיָּה. הִיָּה הַשֹּׁעַר לֶבָן בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת וְהִלֵּךְ לוֹ - טָמֵא מִפְּנֵי הַמְּחִיָּה; הִלְכָה הַמְּחִיָּה - טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לֶבָן.

(57) שם פ"ד מ"ו. (58) לשון המשנה. שתי כבות בהלכה זו: א. שיער לבן בתוך המחיה: ב. שיער לבן בתוך הבהרת, ושתיהן שניות שם במחלוקת רבי שמעון וחכמים, רבי שמעון מטהר וחכמים מטמאים. ומדובר שם, בבא ראשונה כשהבהרת לבדה - בלי המחיה - היא כגריס, והבבא השניה עוסקת במקרה שאין בבהרת כגריס אלא ביחד עם מחייתה. ומכאן שינוי הלשון בבבא כגריס, ובשתיהן באה המשנה להשמיענו כוחו של רבי שמעון שהוא מטהר אפילו כשהבהרת לבדה היא כגריס אם השיער הלבן הוא במחיה, ואם אין בבהרת כגריס הוא מטהר אפילו אם השיער הוא בתוך הבהרת ממש (ראה שם ניומוק). וחכמים מטמאים אפילו כשאין בבהרת כגריס בלי המחיה והשיער הלבן נמצא במחיה. רבינו פוסק כחכמים, ולפיכך דילג בבבא שניה על המילים: 'היתה היא ומחיתה כגריס', כי שתי הבבות עוסקות באותו המקרה עצמו, היינו כשאין בבהרת כגריס אלא עם המחיה ואעפ"כ טמא, וכל-שכן אם יש בה כגריס (ראה פירוש רבינו למשנה שם, וראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות מב ומה, ולשונו של רבינו בפירושו למשנה שם, מוכיחה את נכונות פירושי). מפני שני סימני הטומאה. (60) ונתפשטה הבהרת לתוכה ונמצא השיער הלבן בתוך הבהרת. (61) ואע"פ שאמרנו למעלה (פ"ב ה"ו) שאם קדם שיער לבן לבהרת אינו סימן טומאה, והרי כאן שיער לבן במקום זה לפני שהגיעה הבהרת, סוברים חכמים שהמחיה נחשבת כחלק מאותו הנגע, והתורה אמרה (ויקרא יג, ג) 'ושער בנגע הפך לבן' (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א פרשתא ב' ה"ז).

יא. בַּהֲרַת⁶² וּבִה מְחִיָּה וּפְשִׁיזוֹן⁶³: הִלְכָה הַמְּחִיָּה - טָמֵא מִפְּנֵי הַפְּשִׁיזוֹן; הִלֵּךְ הַפְּשִׁיזוֹן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמְּחִיָּה. וְכֵן בַּשֹּׁעַר לֶבָן וּבַפְּשִׁיזוֹן. הַחֲלִיטוֹ⁶⁴ בַּשֹּׁעַר לֶבָן וְהִלֵּךְ הַשֹּׁעַר וְחָזַר בו שֹׁעַר לֶבָן אַחַר או שְׁנוּלָדָה לוֹ מְחִיָּה או פְּשִׁיזוֹן, או שְׁהֲחִלִּטוֹ בְּמְחִיָּה וְהִלְכָה הַמְּחִיָּה וְנוּלָדָה לוֹ מְחִיָּה אַחֲרָת או שֹׁעַר לֶבָן או פְּשִׁיזוֹן, או שְׁהֲחִלִּטוֹ בַּפְּשִׁיזוֹן וְהִלֵּךְ הַפְּשִׁיזוֹן וְחָזַר בו פְּשִׁיזוֹן אַחַר או שְׁנוּלָדָה בֵּה מְחִיָּה או שֹׁעַר לֶבָן - הִרִי זֶה בְּטֻמְאַתּוֹ פְּמוֹת שְׁהִיָּה⁶⁵. אַחַד הַטָּמֵא שֶׁהֲחִלֵּט בְּתַחֲלָה⁶⁶ או שֶׁהֲחִלֵּט בְּסוֹף שְׁבוּעַת רֵאשׁוֹן או בְּסוֹף שְׁבוּעַת שְׁנִי⁶⁷ או אַחַר הַפְּטוּר⁶⁸, הוֹאִיל וְהֲחִלֵּט מִכָּל מְקוֹם - אֵינוֹ טָהוֹר עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַר בוֹ סִימָן טָמֵא, לֹא סִימָן הַחֲלִט⁶⁹ וְלֹא סִימָן אַחֲרֵי⁷⁰.

טמא, ולפיכך הוא מפרש, שלדעת חכמים שזה נגע חדש צריך להכין לבדוק את כל הפרטים המחייבים במחיה ובשיער לבן, אבל רבי עקיבא לשיטתו שהפשיזן הוא חלק מהנגע הראשון ואין צורך בבדיקת כהן. ומכאן, שאם לא נולד סימן טומאה חדש והלכה האום, אף-על-פי שנשאר הפשיזן כגריס - טהור לדעת חכמים. ור"ש שם כתב שההבדל הוא לענין קרבנות, לדעת רבי עקיבא מביא קרבן אחד, ולדעת חכמים - שנים. ובגליון הש"ס על ה'ירושלמי' מועד קטן פ"א ה"ה מעיר, ש'בירושלמי' שם נשאלה שאלה זאת: "מה ביניהון?" ומתפלא למה לא הזכירו רבינו והר"ש וגם ה'כסף משנה' את ה'ירושלמי' הזה. (39) שם פ"ה מ"א. הסלע גדול מגריס. (40) ופשתה והיא טמאה. (41) וטעונה הסגר. (42) רבינו לא ביאר כאן אם ספק טמא או ודאי טמא. ומפירושו על המשנה כאן משמע שהוא ספק טמא כמו בספק אם בהרת קדמה לשיער לבן או להיפך בסוף פ"ב.

ז. בַּהֲרַת כְּגָרִיס⁴³ וְחוֹט יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁴⁴, אִם יֵשׁ בוֹ רֹחַב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זוּקָה⁴⁵ לְשֹׁעַר לֶבָן וּלְפְשִׁיזוֹן⁴⁶, אֲבָל לֹא לְמְחִיָּה⁴⁷; שֹׁאֵין הַמְּחִיָּה סִימָן טָמֵא עַד שֶׁתִּקַּף אוֹתָהּ הַבְּהֵרֶת וְהִיָּה בֵּין סוֹף הַמְּחִיָּה וְסוֹף הַבְּהֵרֶת רֹחַב צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת. הִיוּ שְׁתֵּי בְּהֵרוֹת וְחוֹט יוֹצֵא מִזּוֹ לְזוֹ: אִם יֵשׁ בוֹ רֹחַב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - מְצָרְפָן, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מְצָרְפָן⁴⁸ הַסְּגִירוֹ שְׁבוּעַת אַחַר שְׁבוּעַת, וְלֹא נוֹלָד לוֹ סִימָן טָמֵא וּפְטוּר, וּלְאַחַר הַפְּטוּר פְּשָׁה הַנֶּגַע כֹּל שֶׁהוּא הִרִי זֶה מִחֲלָט.

(43) שם מ"ה. (44) פס מנוגע צר. (45) פירוש, דין החוט כבהרת עצמה. (46) אם יש שתי שערות לבנות בתוך החוט, או אם התרחב החוט המנוגע - טמא. (47) כי אי אפשר לה למחיה שהוא סימן טומאה, להימצא במקום צר שכזה, כמו שמסיים רבינו, אבל אם רוחב החוט הוא כמקום צמיחת שש שערות, ובאמצע המחיה רחבה שתי שערות - מטמאה. (48) כאן מסתיימת ה"ז לפי הענין.

ח. בַּהֲרַת שְׁטֵהֲרָה⁴⁹ מִתּוֹךְ הַסְּגִירוֹ⁵⁰ או מִתּוֹךְ הַחֲלָט, שֶׁהֲלָכוּ מִמֶּנָּה סִימָנוֹ טָמֵא⁵¹ - אֵין מִסְּגִירִין בֵּה לְעוֹלָם⁵².

(49) תוספתא נגעים פ"ב. (50) שהסגירה פעמיים ולא נולדו סימני טומאה. (51) או שפרחה בכל גופו (ראה לקמן פ"ז ה"א). (52) ואם נולדו בה סימני טומאה כגון פשיזן, שיער לבן או מחיה - מחליטים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. ט. בַּהֲרַת⁵³ שְׁפִנְסָה אַחַר הַפְּטוּר⁵⁴ וּפְשִׁתָּה לְכִמּוֹת שְׁהִיָּה⁵⁵, או שְׁפִשְׁתָּה וְחָזַרָה לְכִמּוֹת שְׁהִיָּה - הִרִי הוּא בְּטֻהֲרָתָה⁵⁶.

(53) מדובר כשהיתה כגריס מצומצם (ראב"ד כאן), אבל כשהיא יותר מכגריס ופחתה לכגריס וחזרה ופשתה, הרי זה פשיזן ומטמא (כן משמע במשנה נגעים פ"ט, מ"ג. וראה כסף-משנה כאן). (54) מפני שלא פשתה ולא נולדו בה מחיה או שתי שערות לבנות. (55) לפני הפיטור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) פשוט, שיער לבן ומחיה.

ד. הַתְּחִילוּ¹² הַשְּׁחִין וְהַמְּכֹה לַחִיּוֹת וְלַהֲתַרְפְּאוֹת וְנִעְשִׂית עֲלֵיהֶן קִלְפָה כְּקִלְפַת הַשּׁוּם - זוּ הִיא צִרְבַת הַשְּׁחִין הָאֲמוּרָה בַתּוֹרָה וּמַחֲנֵת הַמְּכֹה הָאֲמוּרָה שָׁם, וּמִטְמְאוֹת בְּשָׂנֵי סִמְנֵינִי: בְּשֹׁעַר לֶבֶן אוֹ בְּפִשְׁיוֹן¹³, וְאֵין בֵּהֶן הַסֵּגֶר אֲלֵא שְׁבוּעַ אֶחָד¹⁴. פִּיּוּצָד? בְּהֵרֵת¹⁵ שְׁהֵיְתָה בְּצִרְבַת הַשְּׁחִין אוֹ בְּמַחֲנֵת הַמְּכֹה: אִם הִיָּה בְּהַ שְׁעָר לֶבֶן - יַחְלִיט; לֹא הִיָּה בְּהַ שְׁעָר לֶבֶן - יִסְגֵּר שְׁבוּעַ אֶחָד. וְיִרְאֶה בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ: אִם נוֹלַד בְּהַ שְׁעָר אוֹ פִּשְׁתָּה - יַחְלִיט; וְאִם לֹא נוֹלַד בְּהַ כְּלוּם - יִפְטֹר. פִּשְׁתָּה לְאַחַר הַפְּטוּר אוֹ נוֹלַד בְּהַ שְׁעָר לֶבֶן - יַחְלִיט¹⁶.

12) שם. בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו הלכה ה שנינו: "שחין", יכול (יכול אני לפרש) מורד, תלמוד לומר "ונרפא", אי "ונרפא" יכול עד שיעשה צלקת (שיתרפא לגמרי, ותישאר במקומו צלקת בלבד), תלמוד לומר "שחין", הא כיצד? נרפא ולא נרפא. 13) אבל מחייה אינה סימן טומאה. 14) ואם לא נולד סימן טומאה אחר ההסגר - טהור. בתורה נאמר רק הסגר אחד בשחין ומכווה. 15) כבר ביארנו, שבכל מקום שרבינו כותב "בהרת" סתם ללא קשר עם דירוג הלבנונית, הכוונה לכל ארבעת המראות, שלג, צמר, סיד, קרום ביצה. 16) בזה דין שחין ומכווה כדין נגע בעור הבשר.

ה. הַשְּׁחִין וְהַמְּכֹה אֵין מִצְטַרְפִּין¹⁷ זֶה עִם זֶה. לְפִיכָּךְ חִלְקֵן הַפְּתוּב, לֹמַר שְׂאֵין מִצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה. וְאֵין פּוֹשִׁין זֶה לְזֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין לְעוֹר הַבָּשָׂר, וְלֹא בְּהֵרֵת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֵׂה לְתוֹכָן. פִּיּוּצָד? הִיָּה שְׁחִין בְּצַד הַמְּכֹה וּבְהֵרֵת כְּגָרִיס בְּשִׁתְּהֵן¹⁸ - הֲרִי זֶה טְהוֹר. הִיָּתָה בְּאַחַת מֵהֶן וּפִשְׁתָּה לְשֵׁנֶיהָ אוֹ שְׁפִשְׁתָּה לְעוֹר הַבָּשָׂר - טְהוֹר¹⁹. הִיָּתָה בְּהֵרֵת בְּעוֹר הַבָּשָׂר וּפִשְׁתָּה לְאַחַת מֵהֶן - אֵינוֹ פִּשְׁיוֹן. הִיָּה בְּתוֹךְ כְּפוֹ צִרְבַת שְׁחִין כְּגָרִיס²⁰ וּבְהַ בְּהֵרֵת כְּגָרִיס²¹ - יִסְגֵּר; שְׂאָף עַל פִּי שְׂאֵינָה רְאוּיָה לְשֹׁעַר לֶבֶן²² וְלֹא לְפִשְׁיוֹן, שְׂמָא יוֹלַד לוֹ שְׁחִין אַחַר בְּצִדָּה וְתַפְשָׂה לְתוֹכוֹ.

17) אם היו בו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכווה אין מצטרפים לכגריס ומטהרים את המנוגע, ואף על פי שדיני שחין ומכווה שווים. בתורת כהנים שם למדו מהכתוב "או ... מכוות אש" המלה "או" באה לחלק ביניהם. 18) בשניהם יחד. 19) והפשוטן מטמא רק אם פשה במקום אותה המחיה עצמה. 20) מצומצם. 21) ומילא את כל מקום הצרבת ואם כן אין כל אפשרות של פשוט, שהרי אמרנו שאינה פושה לעור הבשר. 22) אין שערות צומחות על כף היד.

ו. שְׁחִין שֶׁנִּעְשָׂה מְכֹה - בְּטֵלָה מְכֹה אֵת הַשְּׁחִין²³; וּמְכֹה שֶׁנִּעְשִׂית שְׁחִין - בְּטֵל שְׁחִין הַמְּכֹה. אִם אֵין

62) שם מ"ז. 63) פירוש, אחר ההסגר נמצאו בה שני סימני טומאה אלה, שהרי פשוט לפני ההסגר אינו מטמא (למעלה ה"ב). 64) כאן מתחילה בבא חדשה, ואינה קשורה עם הדינים שלפניה. 65) ואינה זקוקה להערכת כהן. 66) בראייה ראשונה של הכהן, כגון שהיו בו מחיה או שערות לבנות. 67) ע"י אחד מסימני הטומאה. 68) אחר שטיהרו הכהן נולד בו סימן טומאה והוחלט, ואחר-כך הלך סימן זה ובא במקומו אחר. 69) מחיה ושער לבן. 70) פשוטן, שאינו סימן החלט בתחילה, אלא אחר הסגר.

~ יום שלישי י"ט כסלו ~

פְּרָק חַמִּישִׁי

1) יבאר אי זו היא מכווה ושחין וצרבת השחין ודיניהם, ואם מצטרפים זה עם זה, שחין שנעשה מכווה או בהיפך, ומי שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשית שחין, ואי זה קרח גיבחת ומה דינם, והראש והזקן שלא העלו שיער מעולם.

א. מִי שְׁהֵיְתָה לוֹ מְכָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְנִפְשַׁט הָעוֹר מִחֲמַת הַמְּכָה: אִם הִיָּתָה הַמְּכָה מִחֲמַת הָאֵשׁ, כְּגוֹן שְׁנִכּוּהַ בְּגַחְלַת אוֹ בְּרַמְזֵי אוֹ בְּבִרְזֵל אוֹ בְּאֶבֶן שְׁלִבְנוֹ בְּאֵשׁ³ וְכִיּוּצָא בְּהֵן - הֲרִי זֶה נִקְרָאת מְכֹה; וְאִם הִיָּתָה הַמְּכֹה⁴ שְׂלֵא מִחֲמַת הָאֵשׁ, בֵּין שְׁלָקָה בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ וְכִיּוּצָא בְּהֵן בֵּין שְׁהֵיְתָה הַמְּכֹה מִחֲמַת חֲלִי הַגּוּף, כְּגוֹן גָּרֵב אוֹ חֲזוּזִית⁵ שֶׁהִפְסִיד הָעוֹר, אוֹ שְׁחַפַּת אוֹ קִדְחַת וְדִלְקַת וְכִיּוּצָא בְּהֵן שְׁהִשְׁחִיתוּ הָעוֹר - הֲרִי זֶה נִקְרָא שְׁחִין.

2) אפר חס. 3) אבל מכה באבן וברזל שנתלבנו במעיינות חמים או בלוע הר געש אינה מכווה אלא שחין. 4) בכתב יד תימן: "המכה". 5) מיני צמחים חולניים בעור.

ב. לֶבֶן שְׁפוּד⁶ וְהִכָּה בּוֹ⁷: אִם הִיָּה רֵאשׁוֹ (מְבֻרָז) [פְּדוּר] - הֲרִי זֶה מְכֹה, וְאִם הִיָּה רֵאשׁוֹ חֵד⁸ - הֲרִי זֶה סִפְקֵי אִם הִיא מְכֹה אוֹ שְׁחִין. לָקָה בְּמִי טְבֻרְיָא אוֹ בְּגַפְתָּ¹⁰ וְכִיּוּצָא בְּהֵן - הֲרִי זֶה שְׁחִין.

6) כעין רומח. 7) מכת דקירה. 8) לא חד ממש אלא מחודד קצת וההכאה פוצעת. 9) אבעיא שלא נפשטה שם, אבל בסכין חד ממש אמר שם "חידודה קודם לליבוניה" כלומר, הפצע מחודד הסכין קודם להכווייה ולפיכך נידון כשחין. 10) רש"י שם פירש: פסולת זיתים שנסחטו להוציא שמנם.

ג. הַשְּׁחִין וְהַמְּכֹה כָּל זֶמַן שֶׁהֵן מְכוּוֹת טְרִיּוֹת הֵן נִקְרָאִין מוֹרְדִין, וְאֵינָן מִטְמְאִין בְּנִגְעִים כָּלָל. הִיוּ הַשְּׁחִין וְהַמְּכֹה וְנִתְרַפְּאוּ רַפּוּי גְּמוּר, אָף עַל פִּי שֶׁהִמְקוּם צִלְקַת וְאֵינָה דוּמָה לְשֹׁאֵר הָעוֹר - הֲרִי הֵן בְּעוֹר הַבָּשָׂר לְכָל דְּבָר, וּמִתְטַמְּאִין בְּשִׁלְשָׁה סִמְנֵינֵין¹¹ וְיֵשׁ בְּהֵן הַסֵּגֶר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השבוּע: אם נולדה בה מחיה או פשויון - יחליט; לא נולד בה פלוס - יסגיר שבוּע שני. פשת או שנוּלד בה מחיה - יחליט; לא נולד בה פלוס - יפטר. ואם פשת או נולד בה מחיה לאַחר הפטור - יחליט³⁵.

32) אם נראה בהן נגע. (33) משמע שדינן כעור בשר. 34) פירוש, אפילו אם צמח שיער לבן. כן כתוב בפירוש בתורת כהנים שם ולמדו זה מהמלה "היא". (35) כאמור למעלה בנגעי עור בשר.

י. הקרחת והגפחת אינן מצטרפות זו עם זו; שְנֵאמַר: בְּקִרְחָתוֹ אוּ בְּגִפְחָתוֹ - מִלְמַד שֶׁהֵן שְׁתֵּי אֵין פּוֹשׁוֹת מִזוּ לְזוּ וְלֹא לְשַׁאֵר עוֹר הַבָּשָׂר, וְלֹא בְּהֵרַת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֵׂה לְתוֹכָן.

יא. הקרחת או הגפחת או הזקן שנקרח ונעשה בהן שחין או מקנה - מטמאין פשחין וכמקנה שבעור הבשר; שהראש או הזקן שנקרחו - בעור הבשר לכל דבר, אלא שאין מטמאין בשער לבן. הראש והזקן קדם שיצמח בהן השער ויעדין לא העלו שער מעולם³⁶, וכן הדלדולין שבראש ושפזקן - הרי הן בעור הבשר ומתטמאין בשלשה סימנין³⁷ ושני שבועות. וכן זקן האשה והסריס³⁸ עד שלא העלו שער - הרי הן בעור הבשר; ואם העלו שער - הרי הן פזקן האיש, שמתטמא בנתקין כמו שיתבאר, ואינו מתטמא בכהרת.

36) כגון נער שטרם צמח לו זקן ותינוק רך שטרם צמחו שערות ראשו. (37) פשויון, מחייה ושיער לבן. (38) הסנטר.

פָּרֵק שְׁשִׁי

1) יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בכהרת ומה דינם, גוי שהיתה בו בהרת והתגיר או בעובר, נולד בקמט ונגלה ונשתנה מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספיקם טהור.

א. אלו מקומות² באדם שאין מתטמאין בכהרת: תוף העיין, ותוף האזן, ותוף החטם, ותוף הפה, והקמטים שבפזקן, והקמטים שבצואר, ותחת הדד, ובית השחי³, וכף הרגל⁴, והצפרן, והראש והזקן שיש בהן שער, והשחין והמקנה המורדין⁵. כל אלו המקומות אין מתטמאין בנגעים, ואין מצטרפין בנגעים, ולא הנגע פושה לתוכן, ואין מתטמאין משום מחיה, ואין מעכבין את ההופף פלו לכו⁶. שְנֵאמַר: בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ, וְכָל אֵלוֹ אֵינוֹ עוֹר גְּלוּי, אֲלֵא מִהֵן שְׂאֵינוֹ עוֹר⁷ וּמִהֵן שְׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסֵּה וְאֵינוֹ גְּלוּי⁸. וְאֵדָם הַשְּׂפָתִים נִדוֹן כְּבֵית הַסְּתָרִים⁹ וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּנִגְעִים.

יְדוּע אִם שְׁחִין הָיָה אִם מְכוּה - אֵין בְּכַף פְּלוֹס²⁴; שְׁשִׁנְיָהֶם סִימָן אֶחָד וְטַמְאָה אַחַת, וְלֹא חִלְקָן הַכְּתוּב אֲלֵא לומר שאין מצטרפין.

23) השני מבטל את הראשון. ונפקא מינה לעניין צירוף, שאמרנו בהלכה הקודמת שאינם מצטרפים זה עם זה. 24) ומטמא.

ז. הסגירו בכהרת שבשחין ובסוף השבוּע נעשה עור הבשר²⁵, או שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוּע נעשית שחין - יראה בתחלה²⁶.

25) נתרפא לגמרי ויש לפנינו עכשיו נגע בעור הבשר. 26) צריך להיות: כתחילה. כאילו הוא נגע חדש וטעון שני הסגרים.

ח. מי שנשר²⁷ כל שער ראשו, בין מחמת חלי²⁸ בין מחמת מכה שאינה ראויה לגדל שער, בין שאכל דברים המשירין את השער או סף דברים שהשירו שערו, אף על פי שראוי לגדל לאחרי זמן, הואיל ואבד כל שער ראשו עתה - הרי זה נקרא קרח או גבח. אם נשר שערו מן הקדקד²⁹ ולמטה שופע לאחור ועד פקה של צואר³⁰ - נקרא קרח; ואם נשר מן הקדקד ולמטה שופע לפניו עד פנגד פדחתו³¹ - נקרא גבח.

27) הלכה זו היא כעין הקדמה להלכות הבאות עד סוף הפרק העוסקות בדיני נגעים שבקרחת ובגבחת. כתוב בתורה (ויקרא יג, מ) "קרח הוא טהור הוא" ובפסוק שלאחריו כתוב: "גבח הוא טהור הוא". ובפסוקים הבאים נכתבו דיני הנגעים שפרחו בקרחת או בגבחת. ובכן הקרחת והגבחת כשהן לעצמן אינן מטמאות, אלא הנגעים שבהן, ומבאר רבינו בהלכה זו פירוש שני המונחים האלה. 28) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק י הלכה ו גורס רבינו: יכול נשר מחמת חולי יהא טהור (פירוש, לא יטמא בנגעים)? תלמוד לומר "קרחת וגבחת", מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים. או (אם כן) מה קרחת שאינה ראוייה לגדל שער אף גבחת שאינה ראוייה לגדל שיער, מניין אכל נשם (סם שמשיר את השערות) סך נשם? תלמוד לומר קרחת קרחת (פעמיים) - ריבה (כל קרחת שהיא - כסף משנה). ראה לקמן בפרק ח מה בין נתק לנגע בקרחת וגבחת. 29) הנקודה האמצעית בגובה הראש. 30) החוליה הראשונה מחוליות הצוואר. 31) מצחו.

ט. הקרחת והגפחת מטמאות³² בשני סימנין: במחיה ובפשויון, ויש בהן הסגר שני שבועות; שְנֵאמַר בְּהֵן: כְּמִרְאֵה צְרַעַת עוֹר בָּשָׂר³³. ולפי שאין בהן שער, אין השער הלכן סימן טמאה בהן³⁴. וכיצד מטמאין בשני סימנין ובשני שבועות? שאם היתה בהרת בקרחתו או בגפחתו והיתה בה מחיה - יחליט; לא היתה בה מחיה - יסגיר. ויראה בסוף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּבְרֵאשׁ וּבְזָקָן וּשְׁנֵי קַרְחוֹ, וּבְשָׁחִין וּבְמִכּוּהַ שְׁחִי: אִם נִשְׁתַּנָּה מֵרֵאשׁה אֹתָן הַבְּהֵרוֹת - יֵרָאוּ בַתְּחִלָּה, וְאִם לֹא - טְהוֹרוֹת.

(13) משנה שם פ"ו, א. (14) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק א' ה"א וה"ב, למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהי בעור בשרו" בלשון עתיד, משמע שהנגעים שפרחו לפני מתן-תורה אף-על-פי שנשאר אחר שניתנה תורה - אינם מטמאים. ומכאן למדו, שהנגעים אינם מטמאים אלא כשנולדו בשעה שהיו ראויים לטמא ובמקום הראוי לטומאה. (15) שאינו מקום גלוי. (16) כחכמים, נגד דעת ר' אליעזר בן יעקב שם. ואף-על-פי שאמרו (עירובין סא, ב) משנת ר' אליעזר קב ונקי (פירוש, הלכה כמותו), סובר רבינו שזה נאמר במחלוקת עם יחיד, אבל אין הלכה כמותו נגד רבים (ראה שו"ת חוות יאיר, סי' צד. וראה רא"ש עירובין פ"ד סימן ב בשם רבינו חננאל, שרק במאה ושנים מקומות - מספר "קב" - הלכה כמותו, וראה יד מלאכי אות תטו). (17) שלבנוניתם נעשתה יותר עזה. (18) צ"ל: כתחילה, וכן הוא בדפוס רומי (ר"מ), וכן יש לתקן להלן. פירוש, כאילו הוא נגע חדש. (19) רבינו נקט השינויים הקיצוניים. ומובן שהוא-הדין בשינויים שביניהם, מראה צמר לבן שנשתנה למראה שלג או קרום ביצה.

ה. **כָּל סַפְקָא²⁰ נְגָעִים, חוּץ מִשְׁנֵי סַפְקוֹת שְׁמִינֵי כְּבָר²¹, טְהוֹר עַד שֶׁלֹא נִזְקַק לְטִמְאָה²²; אֲבָל מִשְׁנֵי זִקַּק לְטִמְאָה - סַפְקוֹ טִמְאָה²³. פִּיּוּד? שְׁנִים שֶׁבָאוּ אֲצֵל כְּהֵן, בְּזָה בְּהֵרַת כְּגָרִים וּבְזָה כְּסֹלַע, וְהִסְגִּירָן, וּבְסוּף הַשְּׂבִיעַ הִיָּה בְּזָה כְּסֹלַע וּבְזָה כְּסֹלַע וְאִין יָדוּעַ בְּאִיזָה מִהֵן פְּשֻׁתָּה²⁴, בֵּין בְּשָׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד²⁵ - הָרִי זֶה טְהוֹר. שְׂאָף עַל פִּי שְׂוֹדָאֵי פְּשָׁה הִנְגַע בְּזָה²⁶, הוֹאִיל וְאִינוּ יָדוּעַ אִי זֶה הִיא הַבְּהֵרַת שְׁפֻשְׁתָּה - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד שֶׁיָּדַע בְּאִי זֶה נִגַע טִמְאוֹ²⁷.**

(20) שם פ"ה מ"א. (21) בפ"ב ה"ט: ספק אם בהרת קדמה או שיעור לבן קדם. ובפרק ד' ה"ו: בהרת כגריס, ואחרי ההסגר מצא כסלע, ספק אם היא אותה הבהרת ופשתה או הראשונה הלכה וזו אחרת היא. (22) שלא הוחלט, ואפילו אם הוסגר. (23) שם משנה ד', וה'. (24) אינו זוכר במי היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. (25) שהיו בו שני נגעים, אחד כגריס ואחד כסלע, ואחרי ההסגר שניהם כסלע, ואינו זוכר איזה היה כגריס ואיזה כסלע. (26) באדם זה. (27) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ד ה"ח: "וטמא אותו" (ויקרא יג, ג) - את הוודאי הוא מטמא, ואינו מטמא את הספק. פירוש, את הנגע הוודאי, אבל לא את הנגע הספק, ואפילו באדם אחד - טהור, מפני שאין אנו יודעים איזה נגע פשה.

ו. **מִשְׁנֵי זִקַּק²⁸ לְטִמְאָה - סַפְקוֹ טִמְאָה. פִּיּוּד? שְׁנִים שֶׁבָאוּ אֲצֵל כְּהֵן, בְּזָה בְּהֵרַת כְּגָרִים וּבְזָה כְּסֹלַע, וְהִסְגִּירָם, בְּסוּף הַשְּׂבִיעַ וְהָרִי בְּזָה כְּסֹלַע וְעוֹד וּבְזָה**

(2) משנה נגעים פ"ו, ת. (3) תחת הזרוע, במקום שהיא מחוברת לגוף. (4) הבשר העגול בשטח התחתון שבעקב. אבל לא שאר העקב הנמשך לפניו, מחוץ לעצם הרגל. (5) כך בכ"י תימן, וכן תיקן הכסף-משנה. בדפוסים החדשים: והמורדין. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. (6) אם פרתה הצרעת בכל הגוף אחרי הסגר או אחרי החלט - טהור (לקמן פ"ז ה"א). ומלמדנו רבינו כאן, שאם נשאר עור בריא במקומות האלה אין זה מעכב, ומטהרים אותו. (7) צפורן, וכף הרגל שעורה קשה (הרא"ש בפירושו על המשנה), אולם בכסף-משנה כתב שכף הרגל אינה גלויה כמו שאר חלקי העקב, ולפיכך אינה בכלל "בעור בשרו". (8) המקומות הללו נקראים "בית הסתרים". (9) תוספתא שם פ"ב ה"ו (גירסת הגר"א). והטעם, מפני שאינו נראה כשהאדם סוגר את פיו בהידוק שפתיים. ראה כסף-משנה.

ב. **הֵרֵאשׁ וְהִזְקָן שֶׁנֶּשֶׂר כָּל שְׁעָרָן, וְהִשְׁחִין וְהִמְכּוּהַ שְׁהֵעִלוּ צִרְבַת - מִטְּמֵאִין בְּבִהֵרַת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁰, וְאִינוּ מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאִין נִגַע עוֹר הַבְּשָׂר פּוֹשֵׂה לְתוֹכָם, וְאִינוּ מִטְּמֵאִים מִשּׁוֹם מַחִיָּה, אֲבָל מְעַבְבִין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוֹ לְבָנִין¹¹.**

(10) בפ"ה ה"ג וה"ט. כפל רבינו כאן את הדינים האלה, מפני הבבא האחרונה, שלא נכתבה למעלה. (11) בניגוד למקומות שנמנו בהלכה הקודמת שאינם מעכבים. (ראה ההערה שם). משנה נגעים פ"ו ח.

ג. **בְּהֵרַת¹² הַסְּמוּכָה לְרֵאשׁ אוּ לְעֵין אוּ לְאֵזֵן וּכְיוּצָא בְּהֵן אוּ לְשָׁחִין אוּ לְמִכּוּהַ - טְהוֹרָה; שְׁנֵאֲמַר: וְרֵאשׁ הַכְּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבְּשָׂר - שִׁיחִיָּה כָּל שְׁחוּצָה לְנֶגַע בְּעוֹר הַבְּשָׂר וְרֵאשׁ לְפִשְׁיוֹן.**

(12) ר' יוסי בר' יהודה, בתוספתא נגעים פ"ב ה"ו. פסק רבינו כמותו, אף-על-פי שב'תורת כהנים' משמע שהתנא-קמא חולק עליו, מפני שבתוספתא שם פ"א ה"ז נאמר כדבריו בלשון "סתם" (כסף-משנה).

ד. **אֵלוּ בְּהֵרוֹת¹³ טְהוֹרוֹת: עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁהִיתָה בּוֹ בְּהֵרַת וְנִתְגִּיר¹⁴, הִיתָה בְּעֵבֶר¹⁵ וְנוֹלַד, בְּקִמְט וְנִגְלָה, בְּרֵאשׁ וּבְזָקָן שְׁהִיָּה בְּהֵן שְׁעַר וּנְקַרְחוֹ וְנֶשֶׂר כָּל הַשְּׁעַר וְנִתְגַלְתָּה הַבְּהֵרַת, הִיתָה בְּשָׁחִין וּבְמִכּוּהַ שְׁהֵן מוֹרְדִין וְהֵעִלוּ צִרְבַת - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרוֹת. וְכֵן אִם הִיתָה הַבְּהֵרַת בְּרֵאשׁ אוּ בְּזָקָן קִדְם שִׁיעֵלוּ שְׁעַר מְעוֹלָם וְהֵעִלוּ שְׁעַר וְהִלֵּךְ הַשְּׁעַר, אוּ שְׁהִיתָה הַבְּהֵרַת בְּעוֹר וְנִעֲשָׂה מְקוּמָה שְׁחִין אוּ מִכּוּהַ וְחִי וְהָרִי הֵן בְּעוֹר הַבְּשָׂר, אֵף עַל פִּי שְׁתַּחֲלָתָה וְסוּפָה טְמֵאִין, הוֹאִיל וְהִיתָה טְהוֹרָה בִּינְתֵים - הָרִי זֶה טְהוֹרָה¹⁶. נִשְׁתַּנָּה מֵרֵאשׁוֹ, בֵּין שְׁהֵעִזוֹ¹⁷ אוּ שְׁפָהוּ - יֵרָאֵה בַתְּחִלָּה¹⁸. פִּיּוּד? עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁהִיתָה בּוֹ בְּהֵרַת כְּקָרוֹם בִּיצָה¹⁹ וְלֵאחַר שְׁנִתְגִּיר נִעֲשִׂית כְּקָרוֹם בִּיצָה שְׁהִיתָה כְּפִשְׁלָג וְלֵאחַר שְׁנִתְגִּיר נִעֲשִׂית כְּקָרוֹם בִּיצָה - תֵּרָאֵה בַתְּחִלָּה. וְכֵן בְּקִטְן שְׁנוֹלַד, וּבְקִמְט שְׁנִגְלָה,**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁבִיעִי

1) יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה, ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לבן, ואם החליטו בשיער לבן והשחירו שתיים, אם פרחה הצרעת בכולו כאחת או שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחייה כערשה והוחלט במחייה ופרחה צרעת בכולו, ראשי אברים שאינם מטמאים משום מחייה אם מטמאים הנהפך כולו לבן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אם מעכב ההופך כולו לבן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן ויש מפסיד.

א. מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טמאה, בין בתחלה³ בין אחר הסגר⁴, או שהסגר, ואחר כך⁵ פרחה הצרעת בכלו ונהפך לבן, בין שנהפך מתוך הסגר⁶ בין מתוך החלט - הרי זה טהור. אבל אם הסגר ולא נולד לו סימן טמאה ונפטר, ולאחר הפטור פרחה הצרעת בכלו - הרי זה טמא מחלט⁷.

2) משנה, נגעים פ"ח, א. 3) כשבא אל הכהן היה בו אחד מסימני טומאה והוחלט. 4) בסוף שבוע ראשון או שני, נמצא סימן טומאה והוחלט. 5) זה נמשך על כל המקרים שנאמרו למעלה. 6) ולא הוחלט עדיין. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ו: ופריחת הסגר תלמוד-לומר: "וטיהר את הנגע... טהור הוא" - לרבות את כולו. 7) במשנה שם אמרו: הפורח מן הטמא - טהור... מן הטהור - טמא.

ב. הבא בתחלה⁸ והוא כלו הפך לבן: אם היתה בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטין אותו; אם אין שם סימן טמאה - מסגירין אותו שבוע ראשון. נולד לו שער לבן או מחיה - מחליטו; לא נולד בו כלום - מסגירו שבוע שני. לא נולד לו סימן טמאה - הרי זה טהור. שדין בהרת זו הגדולה כדין הקטנה. החליטו בשער לבן⁹ שנולד בו והשחירו שתייהן או אחת מהן, הקצירו שתייהן או אחת מהן, נסמך השחין לשתייהן או לאחת מהן, הקיף השחין את שתייהן או אחת מהן, או שחלקן השחין ומחית השחין והמכה ומחית המכה והפכה - הרי זה טהור¹⁰. נולד לו שער לבן אחר או מחיה - הרי זה טמא, מפני שבא כלו לבן בתחלה¹¹. אחד שפרחה הצרעת בכלו פאחת ואחד¹² שפשתה ופרחה מעט מעט עד שהלבין כלו, אם מתוך הסגר או מתוך החלט - טהור¹³, ואם אחר הפטור - טמא¹⁴, ואם בתחלה - יסגירו¹⁵. אחד שהיה כלו מראה אחד או שהיה כלו לבן בארבע המראות שבלבן ובארבע של פתו¹⁶ - הפל מצטרפין¹⁷, בין לטהרו בין לטמאו, כמו שבארנו.

8) שם מ"ז. 9) לבא בתחילה כולו לבן, אבל אם נהפך

כסלע ועוד - שניהן טמאין²⁹. חזרו שניהן להיות כסלע, שהרי הלך הפשיון³⁰ מאחד מהן³¹, הואיל ואינו ידוע אי זהו - שניהן טמאים³², עד שיהיו שניהן להיות כגריס. וזהו שאמרו: משנזקק לטמאה - ספקו טמא. וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שער לבן שקדם את הבהרת³³ ושער לבן שהפכתו הבהרת³⁴, ואינו ידוע זה שקדם³⁵ מזה שנהפך: אם מתוך הסגר נסתפק לו³⁶ - הרי זה טהור³⁷, ואם אחר החלט³⁸ - הרי זה טמא. אף על פי שהלך שער אחד³⁹ מהן ואינו ידוע אי זה הלך, אם השער שהיה סימן טמאה או השער האחר.

28) משנה שם. 29) שהרי אין כאן ספק כלל. דין זה אינו הדוגמה לנזקק לטומאה, אלא הבבא שלאחריה. 30) כולו. 31) מזה שבתחילה היה בו כסלע. 32) ב'תורת כהנים' שם סוף ה"ט, למדו: "וטיהרו" - את הוודאי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק. 33) ואינו סימן טומאה (למעלה פ"ב ה"ו) והוסגר. 34) והוא סימן טומאה. פירוש, שאחרי ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתיים שקדמו לבהרת ושתיים שנולדו לבהרת. 35) אין הכהן מכיר בין השיער שקדם לשיער שנהפך. 36) אחר ההסגר מצא את ארבע השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו שהבהרת הפכה אותן. 37) אע"פ שבוודאי יש כאן סימן טומאה - מפני שאינו ידוע איזו שערות הן המטמאות, כמו שאמרנו בפשיון. 38) כגון שמתחילה הכיר והחליט ואחר-כך נשרו שתיים, ואינו ידוע איזו נשרו. 39) "שיער" הוא שם קיבוצי ולשון זכר, ו"שערה" משמעותה שערה יחידה. רבינו דייק וכתב "שיער אחד". והכוונה, שאחד משני הסוגים - סוג שקדם וסוג שנהפך - הלך ואינו ידוע איזהו. ומה שאמר "אף-על-פי" הכוונה: לא רק כשהלכה אחת ונשארו שלוש, אלא אפילו אם הלכו שתיים, ואפשר שלא נשאר כלום מסימן הטומאה - טמא. [אפשר גם לפרש, שדווקא אם הלך סוג שלם טמא, אבל אם אפשר שהלכה אחת מסוג זה והשניה מסוג השני - טהור, מפני שבכל שערה שהלכה יש להסתפק אולי היא נהפכה ולא נשארו שתי שערות מטמאות, והרי כאן שני ספיקות להקל]. מקור דין זה בתוספתא נגעים פ"ב ה"ה.

ז. מי שבא⁴⁰ אצל כהן וראהו שצריך הסגר או שהוא פטור, ועד שלא הסגירו או פטרו נולדו לו סימני טמאה - הרי זה יחליט. וכן אם ראהו שיש בו סימני טמאה וקדם שיהליטו ויאמר לו 'טמא אתה' הלכו להן סימני טמאה: אם היה בתחלה או בסוף שבוע ראשון - יסגירו⁴¹, ואם היה בסוף שבוע שני או לאחר הפטור - יפטר אותו.

40) משנה נגעים פ"ז, ג. 41) אבל אם נולדו סימני טומאה בתוך ימי ההסגר יישאר בהסגרו, בין שהלכו להם ובין שנשארו (תפארת ישראל).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְהַפֵּךְ פְּלוֹ לְמִרְאָה צָרַעַת חוּץ מִפְּעֻדָּשָׁה, אֶפְלוֹ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים, שְׁנֵהֲפֹךְ לְבִהֵק - הָרִי זֶה טָמֵא מִחֻלְטָא²⁹; שְׁנֵאָמַר: וְהִנֵּה כִסְתָה הַצָּרַעַת - לֹא הִבְהִיק³⁰. אֶפְלוֹ הִיָּתָה מְקַצֵּת הָעֲדָשָׁה בְּשָׂר חַי וּמְקַצֵּתָה בִּהֵק - הָרִי זֶה סִימָן טָמְאָה³¹. נְהַפֵּךְ פְּלוֹ לְמִרְאָה צָרַעַת וְטָהַר, וְאַחַר כֵּן חֹזֵר בּוֹ בְּשָׂר מִמִּרְאָה הִבְהִיק³² - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיִּרְאֶה בּוֹ פְּעֻדָּשָׁה בְּשָׂר חַי; שְׁנֵאָמַר: וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן בּוֹ בְּשָׂר חַי - לֹא בִהֵק³³. חֹזֵר בּוֹ פְּעֻדָּשָׁה מְקַצֵּתָה בְּשָׂר חַי וּמְקַצֵּתָה בִּהֵק - אֵינּוּ סִימָן טָמְאָה³⁴ וְהָרִי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ.

26) ראה למעלה פ"ג ה"ח. 27) ואין דינם כדין המקומות שנמנו בפ"ו ה"א שאינם מעכבים. 28) משמע מדבריו שאם נשאר פחות מכעדשה אינו מעכב אפילו בתחילה ומטהרים אותו (ראה 'משנה אחרונה' נגעים פ"ח מ"ד). 29) שם פ"ח מ"ו. 30) שבוהק אינו נגע ואינו מטמא (למעלה פ"א ה"א), ולפיכך הוא מעכב בנהפך כולו לבן. 31) כל בבא זו, החל מ"אפילו" אינה צריכה לגופה, שהרי לא כל-שכן היא מהבבא שלפניה, ונכתבה מפני דין חזרה שבסוף ההלכה. 32) בכל מקום שבגוף, ולא דוקא בראשי איברים. 33) [בפירושו על המשנה, מביא רבינו לימוד אחר: כתוב בתורה (ויקרא יג, טז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן... טהור הוא" ולא נכתב: "ונהפך גם כן טהור".] 34) כל זמן שאין בו מחיה ממש כעדשה. במשנה שם, שנינו: "וחכמים אומרים בוהק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף". ומפרש רבינו, כגון שנוסף על הבוהק היתה שם גם מחיה, וכיחד - הבוהק עם המחיה - יש בכעדשה. (הראב"ד גורס במשנה: "בוהק פחות מכעדשה" ומפרש, בוהק כעדשה או מחיה פחות מכעדשה הם סימן טומאה בתחילה אבל לא בחזרה (ראה 'תפארת ישראל' שם "כין" אות נט ביאור הגירסא). ורבינו לשיטתו שפחות מכעדשה גם בתחילה אינו מעכב (ראה למעלה הערה כו), ולפיכך הוכרח לפרש כמו שכתבנו).

ה. כָּל טָמֵא שֶׁפָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ³⁵ - טָהוֹר, נִתְגַּלָּה מִמֶּנּוּ פְּעֻדָּשָׁה בְּשָׂר חַי - נְטָמָא. חֹזֵר וְנִתְפָּסָה בְּצָרַעַת - טָהוֹר, חֹזֵר וְנִתְגַּלָּה - נְטָמָא, אֶפְלוֹ מֵאָה פְּעָמִים³⁶. הַתְּחִילָה³⁷ הַבְּשָׂר הַחַי לְהִתְגַּלּוֹת וְהָרִי הוּא מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ וְהַצָּרַעַת מִתְמַעֲטָת - הָרִי זֶה בְּטָמְאָתוֹ עַד שֶׁתִּתְמַעֲטַת הַבְּהֵרֶת מִכְּגָרִיס.

35) אם נשאר פחות מכעדשה, הרי זה ככולו. 36) שם מ"ד. 37) שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

ו. כָּל הָרִאשִׁי³⁸ לְטָמֵא בְּנִגְעַת הַבְּהֵרֶת³⁹ - מְעַכֵּב הַהוֹפֵךְ פְּלוֹ לְבָיִן⁴⁰, וְכֵן שְׁאֵינּוּ רִאשִׁי לְטָמֵא בְּנִגְעַת הַבְּהֵרֶת - אֵינּוּ מְעַכֵּב. פִּיּוּד? פְּרָחָה בְּכֻלּוֹ אֶבֶל לֹא בְּרֹאשׁ

אחר החלט או מתוך הסגר - אין שיער לבן מטמא (ראה לקמן ה"ג). 10) כמו בבהרת קטנה (למעלה פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"ג). 11) טעם זה נמשך לדין שיער לבן, שאינו מטמא את הנהפך כולו לבן מתוך טומאה, וכאן מטמא מפני שבא בתחילה (ראה בהערה הקודמת), אבל מחיה מטמאה אפילו כשלא באה בתחילה אלא נהפך מתוך טומאה. ראה לקמן ה"ג. 12) אחד... ואחד, תוקן עפ"י כ"י תימן, ופירושו בין... ובין. בדפוסים: אחר... ואחר. 13) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ה: "אין לי אלא שפרחה כולה כאחת, פורחת וחוזרת פורחת וחוזרת מנין? תלמוד-לומר: ואם פרוח תפרח." 'חזרות' היינו מפסיקה את הפריחה ('חפץ חיים'). 14) נתבאר בהלכה א. 15) ואינו טמא, שהפשוטן מטמא אחר הסגר בלבד. 16) אדמומית מעורבת בלובן. 17) נגעים פ"א מ"ג.

ג. הִיָּתָה בּוֹ¹⁸ בְּהֵרֶת כְּגָרִיס וּבָהּ מְחִיָּה פְּעֻדָּשָׁה וְהַחֲלֵט בְּמְחִיָּה, וּפְרָחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ¹⁹ וְאַחַר כֵּן הִלְכָה הַמְּחִיָּה²⁰, או שֶׁהִלְכָה הַמְּחִיָּה תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן פְּרָחָה בְּכֻלּוֹ²¹ - הָרִי זֶה טָהוֹר²², וְאֶפְלוֹ נוֹלֵד לוֹ שְׁעַר לְבָיִן²³. נוֹלְדָה בּוֹ מְחִיָּה - טָמֵא; שְׁנֵאָמַר: וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן בּוֹ בְּשָׂר חַי יִטְמָא. וְהוּא שֶׁתְּחִיָּה פְּעֻדָּשָׁה מְרַבֵּעַת²⁴ או יָתֵר. הִיָּתָה בּוֹ בְּהֵרֶת וּבָהּ שְׁעַר לְבָיִן וְהַחֲלֵט בְּשְׁעַר לְבָיִן, וְאַחַר כֵּן פְּרָחָה בְּכֻלּוֹ, אָף עַל פִּי שְׁשְׁעָר לְבָיִן מְקוּמוֹ עוֹמֵד - טָהוֹר; שְׁנֵאָמַר: וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן בּוֹ בְּשָׂר חַי יִטְמָא - בְּמְחִיָּה מִתְטָמֵא זֶה שְׁנֵהֲפֹךְ פְּלוֹ לְבָיִן אַחַר הַחֲלֵט או אַחַר הַסְּגָר, וְאֵינּוּ מִטְמָא בְּשְׁעַר לְבָיִן²⁵. הַחֲלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן וְאַחַר כֵּן פְּשָׂתָהּ וּפְרָחָה בְּכֻלּוֹ - טָהוֹר. וְאִם נִרְאִית בּוֹ מְחִיָּה - טָמֵא.

18) שם פ"ח מ"ב. 19) וכל זמן שנשארה המחיה, עודנו בטומאתו. 20) פשתה הצרעת לתוכה. 21) לפני שטיהרו הכהן מפני שנעלם סימן הטומאה. 22) שהרי נהפך בזמן טומאה. 23) כחכמים במשנה שם, שהפך לבן מיטמא במחיה בלבד. ב'תורת כהנים' שם פ"ה ה"ד, דורש רבי עקיבא מהכתוב (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו בשר חי יטמא" בשר חי החוזר טמא, ואין שיער לבן החוזר טמא. ופסוק זה בהפך לבן נאמר. 24) כשיעור טומאתה בנגע קטן. פסק כרבי יוסי ב'תורת כהנים' שם ה"א, נגד דעת רבי מאיר שמחיה אחר הפיטור בהופך לבן מטמאה בכל שהיא. 25) ואפילו אם נטמא בתחילה - לפני שהפך כולו לבן - ע"י אותו שיער לבן עצמו.

ד. אֵף רִאשִׁי אֵיבָרִים שְׁאֵינּוּ מִטְמָאִין מִשּׁוּם מְחִיָּה²⁶ שֶׁבְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת, מִטְמָאִין וּמְעַכְבִּין אֶת הַנְּהַפֵּךְ פְּלוֹ לְבָיִן²⁷. פִּיּוּד? מְחִיָּה אוּ מְסָגֵר שֶׁהִלְבִּין פְּלוֹ בְּצָרַעַת חוּץ מִפְּעֻדָּשָׁה²⁸ בְּשָׂר חַי אֶפְלוֹ בְּרֹאשׁ אֶצְבְּעוֹ אוּ בְּרֹאשׁ חֲטָמוֹ וּכְיֹצֵא בֵּהֶן - הָרִי הוּא בְּטָמְאָתוֹ. וְכֵן זֶה שְׁנֵהֲפֹךְ פְּלוֹ לְבָיִן וְטָהַר, אִם חֹזֵר בּוֹ פְּעֻדָּשָׁה בְּשָׂר חַי אֶפְלוֹ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים - הָרִי זֶה מְחִיָּה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאֵלּוּ קָדָם וְהָרָאָה לִפְהֵן וּפְטָרוֹ קָדָם שְׂיִהְפֶּה וְנִהְפֶּה אַחַר הַפְּטוּר - הִיָּה מִחֻלָּט, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנִי⁵¹. הִיָּתָה בּוֹ בְּהֵרָת וְאִין בְּהָ כְּלוּם⁵², וְלֹא הִסְפִּיק לְהִרְאוֹתוֹ לִפְהֵן עַד שֶׁפְּרָחָה בְּכָלוֹ - הִרִי זֶה טָמֵא וְצָרִיף הַסֵּגֶר; וְאֵלּוּ קָדָם וְהָרָאָה לִפְהֵן וְהִסְגִּירוֹ קָדָם שְׂיִהְפֶּה וְנִהְפֶּה מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר - הִיָּה טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנִי⁵³.

(50 שם מ"י. 51 למעלה ה"א. 52 כל סימן טומאה. 53 שם.)

~ יום רביעי כ' כסלו ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר הנתקים ובכמה סימנין מטמאים ואם יש בהם הסגר וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב האמור בתורה, הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם מצטרפים.

א. נִגְעֵי הָרֹאשׁ וְהַזְקָן הוּא שְׂיִפֵּל הַשְּׁעָר שֶׁפְּהֵן מִעֲקָרוֹ וְיִשְׁאַר מְקוֹם הַשְּׁעָר פְּנוּי. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא נִתְקָ? וְאִין נִתְק פְּחוֹת מִכְּגִרִיס³ הַמְּרַבֵּעַ. בֵּין שְׂהִיָּה מִרְאֵהוּ עֲמֹק בֵּין שְׂלֹא הִיָּה עֲמֹק. וְלֹא נֶאֱמַר עֲמֹק בְּנִתְקִין אֲלֵא לִזְמַר לָךְ: מַה מִּרְאֵה עֲמֹק - בִּידֵי שְׂמִינִים, אֲף נִתְק הַמְּטָמֵא - בִּידֵי שְׂמִינִים; לְהוֹצִיא שְׂנִתְקוֹ אֲדָם⁴, שֶׁהוּא טָהוֹר. וְהָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס שֶׁהֵעֵלָה זְקָנָם שְׁעָר - הִרִי זֶה מְטָמֵא בְּנִתְקִים⁵.

2) ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא הנגע. וחלקו על רבינו רבים וסוברים שאין נגע בלי שינוי בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת ובין נתק? ומבאר שם בכסף משנה, שקרחת וגבחת פירושו, שנקרחת כל הצד האחורי או לצד הפנים וזהו דבר טבעי ולא חולני, ונתק הוא אם נקרח באמצע הראש או הזקן ושערות מקיפות את הקרחת מכל צדיה. 3) "הקיש נגע לנתק, מה נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף נתק אינו פחות מכגריס". 4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט אותן. 5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה והסריס ... משעהלו שיער הרי הן כזקן לכל דבר".

ב. הַנִּתְקִין מְטָמֵאִין בְּשִׁנֵי סִמְנִים: בְּשְׁעָר צָהָב דִּק וּבְפִשְׁיִין, וְיִשׁ בְּהֵן הַסֵּגֶר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְכָל זֶה מְפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה. פִּיֶּצֵד? מִי שְׁנֹלֵד לוֹ נִתְק פְּרָאֵשׁוֹ אוֹ בְּזָקְנוֹ: אִם הִיּוּ בּוֹ שְׂתֵי שְׁעֵרוֹת צָהָבוֹת דְּקוֹת וְלֹא יוֹתֵר⁶ וְאִין שָׁם בְּנִתְק שְׁעָר שְׁחוֹר קָלָל - יִחְלִיט; לֹא הִיָּה בּוֹ שְׁעָר לֹא שְׁחוֹר וְלֹא צָהָב - יִסְגִּיר שְׁבוּעַ אֶחָד. וּבְשִׁבְעֵי רוֹאֵהוּ: אִם נוֹלֵד בּוֹ שְׁעָר צָהָב דִּק אוֹ שְׂפִשָּׁה הַנִּתְק - יִחְלִיט; נוֹלְדוֹ בּוֹ שְׂתֵי שְׁעֵרוֹת שְׁחוֹרוֹת - יִפְטֹר אוֹתוֹ; לֹא פִּשָּׂה וְלֹא נוֹלֵד בּוֹ שְׁעָר צָהָב וְלֹא שְׁעָר שְׁחוֹר - יִגְלַח סְכִיבוֹת הַנִּתְק וְלֹא יִגְלַח הַנִּתְק וְיִסְגִּיר שְׁבוּעַ שְׁנֵי. וְחוֹזֵר וְרוֹאֵהוּ בְּסוֹף

וּבְזָקְנוֹ, בְּשִׁחִין וּבְמִכּוּהַ הַמְּוֹרְדִין, אוֹ שְׁנִשְׂאָר פְּחוֹת מִפְּעֻדָּשָׁה⁴¹ בְּשָׂר חֵי סְמוּךְ לְשִׁחִין וְלִמְכוּהַ הַמְּוֹרְדִין וְלֹרֵאשׁ וְלִזְקָן - הִרִי זֶה טָהוֹר. חִזֵּר הָרֹאשׁ וְהַזְקָן וְנִקְרָחוּ, וְכֵן אִם חִיּוּ הַשִּׁחִין וְהַמְּכוּהַ וְהֵעֵלוּ צְרִבְתָּ⁴² - הִרִי זֶה טָמֵא⁴³ עַד שֶׁתִּפְרַח הַצְּרֵעַת בְּהֵן, שְׂהִרִי הֵן רְאוּיִין לְבִהְרֵת⁴⁴. הִיּוּ בְּהָ שְׂתֵי בְּהֵרוֹת⁴⁵, אַחַת יִשׁ בְּהָ סִימָן טָמֵאָה וְאַחַת טָהוּרָה, וּפְרָחָה הַטָּהוּרָה לְטָמֵאָה⁴⁶ וְאַחַר כֵּן פְּרָחָה בְּכָלוֹ - הִרִי זֶה טָהוֹר, מִפְּנֵי שְׂהִיָּה מִחֻלָּט בְּטָמֵאָה⁴⁷, אֲף עַל פִּי שֶׁהַטָּהוּרָה הִיא שְׂפָרְחָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוֹ הִיּוּ אַחַת בְּשִׁפְתּוֹ הֵעֵלְיוּנָה וְאַחַת בְּשִׁפְתּוֹ הַתַּחְתּוֹנָה, אוֹ בְּשִׁתֵּי אֲצָבְעוֹתָיו אוֹ בְּשִׁנֵי רִיסֵי עֵינָיו, וּכְשֶׁהֵן נִדְבָקִין זֶה לְזֶה נִרְאִין שְׂתֵי הַבְּהֵרוֹת כְּבִהְרֵת אַחַת⁴⁸, הוֹאִיל וּפְרָחָה בְּכָלוֹ⁴⁹ - טָהוֹר.

(38 שם מ"ה. 39) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה - טמא. 40) אם נשאר ממקום זה כעדשה שלא פשתה בו הצרעת (ראה למעלה הערה לב). 41) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א. מקום הראש יותר מכעדשה: ב. פחות מכעדשה בשר חי בעור, אף-על-פי-כן טהור ('קרית ספר'). 42) אף-על-פי שדיני נגע בשחין ומכווה שונים מדיני בהרת בעור הבשר, הם מעכבים. ומכל-שכן אם נתרפאו לגמרי, שהרי דינם כעור בשר (למעלה פ"ה, ה"ג). 43) ואף-על-פי שבשעה שפרחה בכולו לא היו מקומות אלה ראויים לבהרת. ונראה שמדובר כשלא טיהרו הכהן עדיין, אבל אם טיהרו לפני שנקרחו או נתרפאו אין הקריחה והרפיפי מטמאים (משנה אחרונה). מפרשי המשנה וכן נושאי-כלי רבינו מעירים, שבמשנה שבידינו כתוב בכל אלה "טהורים", ורק בכחצי ערשה נאמר שם "טמא". ונראה שגייסה אחרת נמצאה בספרים שהגיעו לידי רבינו (כסף-משנה). 44) עכשיו, כשהביאם לפני הכהן. 45) שם מ"ו. 46) וכל-שכן אם פרחת מטמאה לטהורה ('קרית ספר') ומשנה אחרונה. ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' אות ח. 47) האדם היה כבר טמא, ואם כן כל גופו כלול בטומאה זו ופרח מן הטמא (הרא"ש בפירושו על המשנה אומר טעם אחר: מפני שהטהורה נתבטלה בטמאה. וכן פירש ה'ברטנורא'). 48) וכשהן מרוחקות, נראה בשר בריא שביניהן. 49) כשהן מחוברות. דין זה מבואר במשנה שם, ורבינו הוסיף את שתי המילים: "ולא עוד", מפני שלדעתו גם בבא זו עוסקת בפריחה בכולו, אבל מפרשים אחרים סוברים, שזוהי בבא בפני עצמה, ומדובר כשהיה חצי גריס בשפה זו וחצי גריס בזו, וכן בריסים ובאצבעות. ולפי פירושו אין מקום לומר "ולא עוד". (ונראה שזאת היא כוונת הראב"ד בהשגתו).

ז. יִשׁ⁵⁰ מִרְאֵה נִגְעוֹ לִפְהֵן וְנִשְׁכַּר מִפְּנֵי שְׂהִקְדִּים לְהִרְאוֹתוֹ וְלֹא נִתְאַחַר, וְיִשׁ מִרְאֵה וּמִפְּסִיד. פִּיֶּצֵד? מִי שְׂהִיָּה מִחֻלָּט וְהִלְכוֹ לָהֵן סִימְנֵי טָמֵאָה, וְלֹא הִסְפִּיק לְהִרְאוֹתוֹ לִפְהֵן עַד שֶׁפְּרָחָה בְּכָלוֹ - טָהוֹר;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנְּתֵק, וּמִצִּילוֹת מִיַּד הַפְּשִׁיּוֹן וּמִיַּד הַשְּׁעָר הַצָּהָב. בֵּין שְׂצֻמְחוֹ בְּאֲמֵצֵעַ הַנְּתֵק בֵּין שְׂצֻמְחוֹ בְּסוּפוֹ. שְׂהַצּוּמְחִי¹⁹ מִצִּיל בְּכָל מְקוֹמָם²⁰, וְהַנְּשֹׂאֵר²¹ אֵינוֹ מִצִּיל עַד שִׁיְהִיָּה רְחוֹק מִן הַקָּמָה²² שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת.

16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר בתחילה בין שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה (ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת כהנים (שם פרק ח הלכה ט): ואם יש בו פטור; ולאחר ההסגר כתוב בתורה בפירושו (שם לו): ושער שחור צמח בו נרפא הנתק טהור הוא. 17) שיעור זה הוא יותר גדול מהשיעור ניטלות בזוג. 18) ולא על גבול הנתק ממש סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון המשנה. 19) אחרי החלט. 20) אפילו אינו מבוצר. 21) השערות השחורות שלא נקרחו כלל. 22) השיער הבריא המקיף את הנתק.

ז. שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שְׂצֻמְחוֹ, אַחַת שְׁחוּרָה וְאַחַת לְבָנָה²³ או צְהָבָה, אַחַת אֲרָפָה וְאַחַת קְצָרָה - אֵינָן מִצִּילוֹת.

23) שתי שערות ושתיהן שחורות מצילות ואין לבנה מצטרפת להציל.

ח. נֶתֶק שֶׁהֶחֱלַט בְּשְׁעָר צָהָב או בְּפְשִׁיּוֹן וְנוֹלַד בוֹ שְׁעָר שְׁחוּר וְטָהַר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֶלֶף הַשְּׁעָר הַשְּׁחוּר - הֲרִי זֶה טָהוֹר, עַד שִׁנּוּלַד בוֹ שְׁעָר צָהָב אַחַר או יִפְשָׂה פְּשִׁיּוֹן אַחַר מֵאַחַר שֶׁהֶלֶף הַשְּׁעָר הַשְּׁחוּר. שְׁנֵאֲמָר: נִרְפָּא הַנְּתֵק טָהוֹר הוּא - בֵּינָן שְׁנִתְרַפָּא טָהוֹר הוּא, אֵף עַל פִּי שִׁסְיִמְגִי טְמֵאָה בְּמִקּוּמָן²⁴.

24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשארו במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים.

ט. הַחֲלִיטוֹ בְּשְׁעָר צָהָב, בֵּין שֶׁהֶחֱלִיטוֹ בַּתְּחִלָּה בֵּין שֶׁהֶחֱלִיטוֹ בְּסוּף שְׂבוּעַ רֵאשׁוֹן או בְּסוּף שְׂבוּעַ שְׁנִי או שֶׁהֶחֱלִיטוֹ אַחַר הַפְּטוּר²⁵, וְהֶלֶף הַשְּׁעָר הַצָּהָב וְנוֹלַד בוֹ שְׁעָר צָהָב אַחַר או שְׁנוּלַד לוֹ פְּשִׁיּוֹן - הֲרִי זֶה מְחֻלָּט פְּשִׁיְהִיָּה²⁶. וְכֵן אִם הֶחֱלִיטוֹ בְּפְשִׁיּוֹן, בֵּין בְּסוּף שְׂבוּעַ רֵאשׁוֹן או בְּסוּף שְׂבוּעַ שְׁנִי או אַחַר הַפְּטוּר, וְהֶלֶף הַפְּשִׁיּוֹן וְחִזַּר פְּשִׁיּוֹן אַחַר או שְׁנוּלַד לוֹ שְׁעָר צָהָב - הֲרִי זֶה מְחֻלָּט פְּשִׁיְהִיָּה. עַד שֶׁלֹּא יִשָּׂאָר סִימָן טְמֵאָה או עַד שִׁיִּצְמַיְחַ בּוֹ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שְׁחוּרוֹת.

25) כשצמחו שתי שערות צהובות. 26) וכל הדינים הללו מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בנגעי עור ובשר.

י. שְׁנֵי נִתְקִים זֶה בְּצַד זֶה²⁷ וְשִׁטָּה²⁸ שֶׁל שְׁעָר שְׁחוּר מִפְּסָקַת בֵּינֵיהֶן²⁹, וְנִפְרָץ³⁰ הַשְּׁעָר הַשְּׁחוּר [וְנִתְקָ] מִמְּקוֹם אַחַד - הֲרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהִיָּה³¹, שֶׁהַשְּׁעָר הַשְּׁחוּר הַנְּשֹׂאֵר בֵּינֵיהֶן הֲרִי הוּא בְּצַד הַנְּתֵק; וְנִפְרָצָה

שְׂבוּעַ שְׁנִי: אִם פְּשָׂה הַנְּתֵק או נוֹלַד בוֹ שְׁעָר צָהָב דֵּק - יִחֲלִיט; לֹא נוֹלַד בוֹ כְּלוּם - יִפְטוֹר, שְׂאִין הַסִּגְר בְּנִתְקִין יָתֵר עַל שְׁנֵי שְׂבוּעוֹת. וְאִם אַחַר שִׁפְטוֹר נוֹלַד בוֹ שְׁעָר צָהָב או פְּשָׂה - יִחֲלִיט⁸.

6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד תימן. בתורת כהנים שם: "ושער", מיעוט שער שתי שערות. 7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי מה יש בו (בנתק לגלח)? ... סמוך לנתק לא יגלח, הא כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהא ניכר אם פשה. 8) כדין נגע בעור הבשר.

ג. מִיֵּצֵד מְגַלְחִין אֶת הַנְּתֵק? מְגַלְחֵי חוּצָה לוֹ וּמְנִיחֵי שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת סָמוּךְ לוֹ, כְּדֵי שִׁיְהִיָּה נֶכַר הַפְּשִׁיּוֹן. וְתִגְלַחְתּוּ כְּשֶׁרָה בְּכָל אֶדְם⁹, שְׁנֵאֲמָר: וְהִתְגַּלְחֵם¹⁰. וְכֵן כְּשֶׁרָה בְּכָל דְּבָר¹¹. וְאִפְלוּ הָיָה נְזִיר¹² - הֲרִי זֶה מְגַלְחֵי הַסִּגְרִי וְלֹא גִלְחוּ - הֲרִי זֶה מְסֻגְרִי.

9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא. 10) משמע בכל אופן שהוא. 11) ולא דווקא בתער כתגלחת הטהרה. 12) שאסור לו לגלח שער.

ד. שְׁעָר צָהָב הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה הוּא שִׁיְהִיָּה כְּתֻבָּתוֹ¹³ הַזָּהָב. וְזֶה שְׁנֵאֲמָר דֵּק הוּא שִׁיְהִיָּה קְצָר¹⁴; אֲכָל אִם הָיָה אָרֶף, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא צָהָב כְּתֻבָּתוֹ הַזָּהָב - אֵינוֹ סִימָן טְמֵאָה.

13) כגון. 14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי שיינטל בזוג.

ה. שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת הַצָּהָבוֹת הַדְּקוֹת סִימָן טְמֵאָה בֵּין שֶׁהִיּוּ זוֹ בְּצַד זוֹ בֵּין שֶׁהִיּוּ מִרְחֻקוֹת זוֹ מִזוֹ, בֵּין שֶׁהִיּוּ בְּאֲמֵצֵעַ הַנְּתֵק בֵּין שֶׁהִיּוּ בְּסוּף הַנְּתֵק, בֵּין שֶׁקָּדַם הַנְּתֵק אֶת הַשְּׁעָר הַצָּהָב בֵּין שֶׁקָּדַם הַשְּׁעָר הַצָּהָב אֶת הַנְּתֵק - הֲרִי הוּא סִימָן טְמֵאָה. וְהוּא שִׁיְהִי נִטְלוֹת בְּזוּג¹⁵, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּשְׁעָר הַלְּבָן.

15) שאפשר יהיה לגזור אותן במספריים, כמו בשיער לבן למעלה בפרק ב הלכה א ושם הסברו בפרוטרוט.

ו. הַשְּׁעָר הַשְּׁחוּר הַמִּצִּיל בְּנִתְקִין¹⁶ אֵין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁעָרוֹת. וְאֵינָן מִצִּילוֹת עַד שִׁיְהִיָּה אֲרָפָן כְּדֵי לְכַף רֵאשׁוֹן לְעִקְרָן¹⁷. בֵּין שֶׁהִיּוּ זוֹ בְּצַד זוֹ בֵּין שֶׁהִיּוּ מִפְּזָרוֹת. וְהוּא שִׁיְהִי בְּאֲמֵצֵעַ הַנְּתֵק¹⁸ וְיִשָּׂאָר מִן הַנְּתֵק פְּנוּי בֵּין הַשְּׁעָר הַשְּׁחוּר שֶׁבְּתוֹכּוֹ וּבֵין הַשְּׁעָר שֶׁחוּצָה לוֹ כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת; אֲכָל אִם נִשָּׂאָר הַשְּׁתֵּי שְׁעָרוֹת הַשְּׁחוּרוֹת בְּצַד הַנְּתֵק בְּסוּפוֹ - אֵינָן מִצִּילוֹת. מִיֵּצֵד מִצִּילוֹת? שֶׁאִם נִשָּׂאָר בְּתוֹךְ הַנְּתֵק שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שְׁחוּרוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁנוֹלַד בְּנִתְקָ שְׁעָר צָהָב דֵּק או שֶׁפְּשָׂה - הֲרִי זֶה טָהוֹר. הַחֲלִיטוֹ בְּשְׁעָר צָהָב או בְּפְשִׁיּוֹן וְצִמַּח בְּנִתְקָ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שְׁחוּרוֹת - טָהַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּל רֵאשׁוֹ וְלֹא נִשְׂאָר שָׁם שְׁעָר פְּלִל אֱלָא פְּחוֹת
מִשְׁתֵּי שְׁעוֹת - הָרִי זֶה טְהוֹר, בֵּין שְׁנַתְק פְּלוֹ מִתּוֹךְ
הַסִּגְר אוֹ מִתּוֹךְ הַחֲלֹט אוֹ אַחַר הַפִּטּוֹר; שְׁנֵאמַר:
קָרַח הוּא טְהוֹר הוּא⁴³. וְכֵן אִם הָיָה הַנֶּתֶק בְּזִקְנוֹ
וְנִתְק פֶּל זִקְנוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְאִף עַל פִּי שְׂאִין זֶה
מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, קִבְּלָהּ הִיא, שְׂאִם הֵלֶךְ פֶּל
שְׁעָר הַזֶּקֶן - טְהוֹר הוּא. וְיִתְטַמֵּא עוֹר הַזֶּקֶן שְׁקָרַח⁴⁴
בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

43) כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב.
ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרח בכולו אחר
הפיטור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר
לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטהרת
אחר הטומאה בלבד. 44) והוא הדין לעור הראש.

יג. הַבָּא בַּתְּחִלָּה וְכָל רֵאשׁוֹ נְתוּק אוֹ פֶּל זִקְנוֹ נְתוּק
- יִסְגִּיר⁴⁵ שְׂבוּעַ אֶחָד. אִם לֹא נוֹלַד לוֹ שְׁעָר צָהָב -
יִסְגִּיר שְׂבוּעַ שְׁנֵי. אִם נוֹלַד לוֹ שְׁעָר צָהָב דֶּק - טָמֵא;
לֹא נוֹלַד לוֹ - פִּטּוֹר. נוֹלַד לוֹ אַחַר הַפִּטּוֹר שְׁעָר צָהָב
- הָרִי זֶה מְחֻלָּט. נוֹלַד לוֹ שְׁעָר שְׁחוֹר⁴⁶ - הָרִי זֶה
טְהוֹר⁴⁷. הַבָּא פְּלוֹ נְתוּק רֵאשׁ אוֹ זִקְנוֹ וְנוֹלַד לוֹ שְׁעָר
שְׁחוֹר⁴⁸ - טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. הֵלֶךְ הַשְׁעָר הַשְּׁחוֹר
- טָמֵא מִשּׁוּם פִּשְׁיוֹן⁴⁹.

45) ואין זה דומה לקרחת וגבחת שנקרח רק חצי הראש,
אבל אם נקרח כולו הרי זה נתק. 46) אחר שצמח שיער
הצהוב. 47) ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו
בנתק קטן. 48) אחר ההסגר. 49) תוספתא שם.
והמדובר כשיעור השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא
באמצע אינו מטמא משום פשיון, שהרי אין הנגע פושה
לתוכו אלא מחוצה לו.

יד. הָרֵאשׁ וְהַזֶּקֶן אֵינָן מְעַפְּבִין זֶה אֶת זֶה⁵⁰, וְאֵינָן
מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵינָן פּוֹשְׁטִין מִזֶּה לְזֶה; שְׁנֵאמַר:
צָרְעַת הָרֵאשׁ אוֹ הַזֶּקֶן - מְלַמֵּד שֶׁהֵן חֲשׂוּבִין שְׁנֵימָּם.
וְאֵי זֶהוּ זֶקֶן? מִהַפְּרָק שֶׁל לְחֵי הַעֲלִיּוֹן עַד פְּקָה שֶׁל
גְּרָגְרָת. מוֹתֵחַ אֶת הַחוּט מֵאֲזֵן לְאֲזֵן, כֹּל שֶׁמֶן הַחוּט
וְלִמְעָלָה - הָרִי הוּא מְפָלֵל הָרֵאשׁ, וּמִן הַחוּט וְלִמְטָה
- מְפָלֵל הַזֶּקֶן.

50) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך.
פסק כרבי יהודה.

פֶּרֶק הַיְשׁוּעִי

1) יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות
שטומאה וטהרה תלויים בהם, כהן המטמא את הטהור או
איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין
רואים נגעים אלא ביום ובאיזו שעה מן היום, וחתן שנראה
בו נגע, אין מסגירים ולא פוטרים אלא ביום שיראה בו
תחילה או בשביעי או בי"ג, אם מסגירים או מחליטים בתוך
ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן

הַשְּׁטָה מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת³² - טְהוֹר, שְׁהָרִי הַנִּשְׂאָר מִן
הַשְּׁטָה בְּאִמְצַע הַנֶּתֶק. וְכִמְהָ יִהְיֶה כָּל פְּרָצָה מִהֵן?
אֵין פְּחוֹת מִמְּקוֹם צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעוֹת³³. וְאִם הִיְתָה
פְּרָצָה מִמְּקוֹם אֶחָד בְּגָרִים - הָרִי זֶה טָמֵא; שֶׁהַפְּרָצָה
עֲצָמָה נִתְק אַחֲרָי³⁴, וְהָרִי שְׁעָר שְׁחוֹר בְּצִדוֹ וְאֵינוֹ
כְּנוּס לְתוֹכוֹ. נִתְק שֶׁהַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר מְקִיפוֹ וְנִתְק אַחֲרָי
מְקִיף אֶת הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר: נִפְרָץ הַשְּׁעָר שֶׁבִּיגְיֵהֵן
מִמְּקוֹם אֶחָד - טָמֵא³⁵; שֶׁהַנֶּתֶק הַפְּנִימִי לֹא נִצְלַל³⁶,
שְׁהָרִי הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר בְּצִדוֹ, לֹא בַּתּוֹכוֹ. נִפְרָץ הַשְּׁעָר
מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - טְהוֹר, וְאִפְלוּ הִיְתָה פְּרָצָה בְּגָרִים³⁷;
שְׁהָרִי הַנֶּתֶק הַפְּנִימִי וְהַחִיצוֹן נִעֲשׂוּ נִתְק אֶחָד וְשְׁעָר
שְׁחוֹר בְּאִמְצַע. וְהוּא שְׁתֵּיהֶם הַפְּרָצָה פְּדִי צְמִיחַת
שְׁתֵּי שְׁעוֹת אוֹ תָּר.

27) ובכל אחד מהם כגריס. 28) שורה. 29) ואינו מציל,
מפני שאינו מבוצר. 30) למעלה או למטה והשיעור
השחור נשאר בלתי מבוצר. 31) במשנה כתוב "טמא"
ומפרשי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה.
ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופשיון אינו
מטמא אלא אחר הסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב),
ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה
שהשיעור השחור אינו מציל וטעון הסגר. 32) למעלה
ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנתקים והשיעור
השחור מוקף נתק מכל צדדיו. 33) פחות מזה אינו נקרא
מבוצר. 34) קשה להבין, למה אינו נידון כפשיון הנתק
הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגייסה
כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פירצה
באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנתקים הראשונים דינה
כנתק חדש ואין אנו אומרים שמפני שהיא עומדת בין שני
הנתקים תידון כחלק מהם. 35) האדם. 36) אבל החיצון
ניצל, שהרי השער השחור שבו מבוצר. 37) אין אנו דנים
אותה כנגע חדש.

יא. נִתְק שֶׁהָיָה חוּט יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁנֵי נִתְקִין
שְׁחוּט יוֹצֵא מִזֶּה לְזֶה³⁸, אִם יֵשׁ בְּרוּחַב הַחוּט
הַנְּתוּק³⁹ פְּדִי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעוֹת - זוֹקֵקִין לְטָמֵא⁴⁰
בְּשְׁעָר צָהָב דֶּק וּפְשִׁיּוֹן וּמְצִילִין בְּצוּמַח בּוֹ⁴¹; אֲבָל
שְׁעָר שְׁחוֹר הַנִּשְׂאָר בְּאוֹתוֹ הַחוּט אֵינוֹ מְצִיל עַד
שִׁיהִיָּה רֹחַב הַחוּט בְּגָרִים⁴².

38) ומחברם. 39) הנגוע בנתק. 40) אם נולד בחוט אחד
מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנתקים עצמם.
41) אם צמח בחוט שיער שחור הוא מציל ואפילו אם יש
סימן טומאה בנתקים. 42) מפני שהמשואר אינו מציל
אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט
כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא
מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן
ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות.

יב. מִי שֶׁהָיָה פְּרֵאשׁוֹ נִתְק בְּגָרִים וּפְשָׁה הַנֶּתֶק [על]

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר, וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.
א. הכלל² מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומא³ והעבדים, אבל לא עובד פוככים ולא גר תושב.
והכל פשרין⁶ לראות את הנגעים. וכל הנגעים אדם רואה אותן, חוץ מנגעי עצמו⁷.

(2) משנה נגעים פ"ג, א. (3) משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם מר, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. (4) עבדים כנענים שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. (5) גוי שקיבל עליו שבע מצוות, שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם (ראה סנהדרין נו, א). (6) כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי בנגעים במראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו בפרוטרוט. (7) נגעים פ"ב מ"ה. אבל ראשי לראות נגעי קרוביו. כתנא-קמא שם.

ה. חלל¹⁸ פסול¹⁹ לראית נגעים; שגאמר: אחד מפניו הפהנים - בכהנתם. אבל בעלי מומין פשרים²⁰ לראית נגעים, ובכלבד שלא יהיה סומא ואפלו באחת מעיניו²¹. ואפלו פהן שפכה מאור עיניו²² לא יראה את הנגעים, שגאמר: לכל מראה עיני הפהן.

ב. אף על פי שהכל פשרין לראות נגעים, הטמאה והטהרה תלויה בכהן. כיצד? פהן שאינו יודע לראות - החכם רואהו ואומר לו: אמר טמא, והכהן אומר טמא; אמר טהור, והכהן אומר טהור; הסגיר, והוא מסגיר. שגאמר: ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ואפלו היה הפהן קטן או שוטה - החכם אומר לו והוא מחליט או פוטר או סוגר. במה דברים אמורים? פשהיה הפהן סומא על דברי החכם; אבל אם היה הפהן רואה וסומא על עצמו - אסור לו לראות נגע מפל נגעים עד שירנו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן בנגעי אדם כלם ובנגעי בגדים ובנגעי בתיים¹⁰.

(18) שנוולד מאשה שכהן אסור בה. (19) 'תורת כהנים' נגעים פ"א ה"ח: יכול שאני מרבה חללים? תלמוד לומר "הכהנים", כלומר, מי שהוא בקדושת כהונה. (20) מפני שנאמר (ויקרא יג, ב): או אל אחד מבניו, ובעל מום הוא גם כן מבניו, וחלה עליו קדושת כהונה, אלא שאסור בעבודת הקרבנות. (21) נגעים פ"ב מ"ג. (22) שם. עיני הכהן - "עיני" משמע שתי עיניים, ומהמילה "לכל" לומדים שצריכה ראייה מליאה ולא כהה. וב'תוספות יום טוב' שם מפרש, שאם כהתה ראיית עין אחת כשר. שסומא בעין אחת אמרו שפסול, אבל כהייה דוקא בשתי עיניו.

ג. פהן¹¹ שטמא את הטהור או טהר את הטמא - לא עשה כלום; שגאמר: טמא הוא וטמא הפהן¹², טהור הוא וטהרו הפהן. ומצרע שגורפא, בין מתוך הסגר בין מתוך החלט, אפלו אחר כמה שנים - הרי זה בטמאתו עד שיאמר לו פהן טהור אתה¹³.

ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום²³, בין להסגיר בין להחליט בין לפטר, שהרי בכל הענין הוא אומר 'ביום' וביום'. ואין רואין לא בשחרית²⁴ ולא בין הערפים ולא בתוך הפית ולא ביום המענן, לפי שפכה נראית עזה; ולא בצהררים, לפי שעה נראית כהה²⁵. אימתי רואין אותן? בשעה רביעית²⁶ ובחמישית ובשמינית ובתשיעית. בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ובתיים²⁷.

(8) שם פ"ג ה"א. (9) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (10) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"ז.

(23) 'תורת כהנים' נגעים פרק ב, ה"א. (24) שם, ומשנה נגעים פ"ב, ב. (25) מפני שאור השמש חזק אז. (26) כר' יהודה שם. (27) כתוב בתורה (ויקרא יד, נד-נה): "לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית", הוקשו כל הנגעים זה לזה (לקמן פ"ג ה"ד).

(11) תוספתא נגעים פ"א ה"ב; 'תורת כהנים' נגעים פרק ט ה"ז. (12) כלומר, אם הוא טמא יכול הכהן לטמאו, ואם לאו - אין בכוחו לטמאו. וכך בטהרה. (13) תוספתא שם ה"ר.

ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משבת²⁸ ויום טוב²⁹. חל יום שביעי שלו להיות בשבת או ביום טוב - מעבירין לאחוריו³⁰. ויש בדברי³¹ להקל ולהחמיר. שאפשר שיהיה ביום שבת זה, שהוא יום הראוי לראות, טמא³², ולמחר ילכו להן סימני טמאה³³; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר יולדו לו סימני טמאה³⁴. ואין דנין אותו אלא בשעת ראייתו לאחר השבת.

ד. אין הפהן רשאי¹⁴ לטמא את הטמא עד שיהיו עיניו במקום הנגע פעור הבשר שחוצה לו. וכהן שראה¹⁵ הנגע בתחלה - הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני, והוא שמסגירו או מחליטו או פוטר. מת הפהן שראהו תחלה או שחלה - רואהו פהן אחר¹⁶. ואין השני יכול לטמאו בפשוטו,

(28) כחכמים במשנה נגעים פ"א, ד. (29) משנה שם פ"ג,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חסד מלמעלה לטובת האדם כדי שישוב מדרכו, וכמו שכתב ה"חנינוך" "משורשי המצוה שרצה האל בטובו הגדול לייסרנו כאשר ייסר איש את בנו... מאהבת ה' אותם יודיע מוסרו". ואפילו את הרשע אוהב ה' ומשנה סדרי עולם למען תשובתו.

שני האופנים הנ"ל: הפקעת דין ראיית הנגע מפני "דבר מצוה" או דחיית הנגע אפילו לדבר רשות, מלמדים על שני סוגי המעלות שביהודי. בזה שהתורה חסה על ממונו של כל יהודי הרשע, מתבטאת מעלתו של כל-כך חביב הוא אצל הקב"ה עד שהתורה חסה לא רק עליו אלא אף על ממונו, עם היות שזהו דבר הרשות.

ואילו זה שמפקיעים דין ראיית הנגע מפני דבר מצוה, מורה על מעלת מעשה המצוה של איש ישראל שגם אם מדובר על מי שנראה בו הנגע שעמד ברשעו כ"כ שגם אחרי שנשתנו קירות ביתו ונשתנו בגדיו ואפילו עור גופו, מכל-מקום יש בכח ה"דבר מצוה" שלו להפקיע דין ראיית הנגע, ובוה נרגש גודל קדושת מעשה המצוה שלו שבגללה אי אפשר שיחול דין טומאת נגעים.

זהו גם הביאור הפנימי במחלוקת רבי ורבי יהודה, שרבי סובר שהמעלה הראשונה שהתורה חסה על ממונו הבזוי של רשע מצד ש"ישראל הוא" היא מעלה גדולה יותר, וזוהי הסיבה שבגללה ממתנינים לחתן שבעה ימים ודוחים את ראיית הנגע שלו. וזהו גם הק"ו שלו "אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" שאם חביבותן של ישראל מועילה לדחות ראיית הנגע בשביל דברי הרשות של ישראל, כל-שכן בעניין של מצוה.

אבל רבי יהודה סובר שזה שגם מעשה המצוה של הנגוע יכול להפקיע דין ראיית הנגע מצד קדושתו, היא מעלה גדולה יותר, ולכן סובר שזהו חידוש התורה בדין "חתן... נותנין לו ז' ימי המשתה".

(על-פי יין מלכות ספר טהרה סימן י"ג)
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(35) נגעים שם. (36) כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משתה ושמחה. (37) ראה לקמן פ"ג וי"ד דיני נגעי בגדים, ובפ"ט ודיני נגעי בתים. (38) הכוונה לחול המועד, שהרי ביום טוב נאמר כבר למעלה בהלכה ז. (39) והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", פירוש, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואפשר שיטמאנו ויהיה הכל טמא. (40) שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

ט. אין מסגירין ולא מְחַלְטִין ולא פּוֹטְרִין אֵלָא בְּיוֹם שְׁנִיָּא בּוּ בְּתַחֲלָה⁴¹, או בְּשַׁבְּעֵי⁴², או בְּיוֹם שְׁלִישִׁי עֶשֶׂר בְּנְגָעִים שְׁמִסְגִּירִין בְּהֵן שְׁנֵי שָׁבֻעוֹת⁴³, מִפְּנֵי שְׂיֹם שְׁבִיעֵי עוֹלָה לְמַגֵּן שָׁבוּעַ רֵאשׁוֹן וְלְמַגֵּן

ב. ומועד קטן ז, א. פסק כחכמים שאין רואים נגעים כל ימי הרגל (אפילו בחול המועד). ראה לקמן ה"ח. (30) לאחר השבת. (31) דחייה זו גורמת. (32) ואם יראנו הכהן - יטמא. (33) ויסגירונו שנית, ובשבוע שני - יטהרנו. זה הוא להקל. (34) אע"פ שסימני טומאה מטמאים גם אחרי הפטור, יש כאן להחמיר, שאם היה רואה אותו בשבת אחר הסגר ראשון, היה מסגירו שנית. ואפשר שבתוך ימי ההסגר ילכו להם סימני הטומאה ויהיה טהור, וגם בשבוע שני יש בדחייה זו להחמיר, שאם היה רואה את הנגע בשבת היה מטהרו, וכשיבואו סימני טומאה למחר יישאר בטהרתו עד שיראנו הכהן ויטמאנו.

ח. חֲתָן שְׁנִיָּא בּוּ נֶגַע - נוֹתְנִין לוֹ פֶּלַ שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשִׁתָּה³⁶. וְכֵן אִם נִרְאָה בְּבִיתוֹ³⁷ - אֵין רֹאִין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמְּשִׁתָּה. וְכֵן בְּרִגְלָה³⁸ נוֹתְנִין לוֹ פֶּלַ יְמֹת הַרְגָּל. שְׁנִיָּא מֵרָ: וְצִוָּה הַפֶּהָן וּפְנֵי אֶת הַבֵּית וְגוֹמְרִי³⁹. אִם הִמְתִּיקָה תוֹרָה לְדַבֵּר הַרְשׁוֹת שְׁלֵא יִטְמָאוּ פְּלִי, קָל וְחֹמֶר לְדַבֵּר מְצוּהָ⁴⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חֲתָן שְׁנִיָּא בּוּ נֶגַע - נוֹתְנִין לוֹ פֶּלַ שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשִׁתָּה... אֵין רֹאִין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמְּשִׁתָּה כו".

ומקור הדברים במשנה (נגעים פ"ג מ"ב), אבל בטעם הדין נחלקו התנאים בגמרא, לדעת רבי יהודה למדים מהפסוק "וביום הראות בו" שיש יום שאי אתה רואה בו "מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע, נותנין לו שבעה ימים" אבל לדעת רבי לומדים זאת מקל-וחומר "הרי הוא אומר וצוה הכהן ופינו את הבית, אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" (שהרי אפשר לפנות הכלים שהיו בבית לפני שיבוא הכהן וטהורים הם). והרמב"ם נקט הטעם כדעת רבי.

ויש לומר ששני הטעמים חלוקים בעצם גדר הדין שממתנינים לחתן. לדעת רבי יהודה, זה שאין רואים נגעי החתן הוא מצד שימים אלו הופקעו מראיית נגעים ולא שנדחו. אבל לדעת רבי שהדין הוא מצד שהתורה חסה על כליו שלא יטמאו, הרי הדין הוא בגדר של דחיוה.

ואולי יש לומר נפק"מ לדינא שאם "ממתנינים לו" הוא רק היתר שאפשר לדחות ראיית הנגע לאחר הרגל, הרי שאם בדיעבד ראה הכהן את הנגע בימים אלו ה"ז טמא. משא"כ לדעה שימים אלו הופקעו מראיית נגעים, הרי שגם אם ראה הכהן את הנגע בימים אלו אין ראייתו כלום.

בדרך הדרוש והמוסר יש לפרש שני אופנים אלו על-פי דברי הרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת, שמבאר שכל עניין הצרעת הוא לטובת האדם שיעשה תשובה מעניין לשון הרע, והיוצא מדבריו שעניין הנגעים הוא ענין של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עָרִם פְּעוֹדֵר וּכְמוֹסָק אוֹ כְּשִׁתְּשֵׁב הָאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ - הָרִי זֶה תִּגְלַחַת כְּשֶׁרָה, וְאִין כְּהֵן זְקוּק לְחַפֵּשׁ בְּשֶׁאֵר מְקוֹמוֹת שֶׁמָּא נִשְׂאָר בְּהֵן שְׁעָר, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא צָרִיף לְגַלַּח הַפֶּל, כְּמוֹ שִׁיתְּבִאָר.⁶⁷

52) נגעים פ"ב, מ"ד. 53) לחפש. המקומות שאינם נראים אלא כשבודקים אותם במיוחד, נקראים בית הסתרים ואינם מטמאים בנגעים. ראה למעלה פ"ו ה"א. 54) זרועותיו, בבית השחי. 55) אשכיו. פירוש, במקום שהגוף מכסה את כיס האשכים ואינו נראה. 56) נגע הנראה לעיניים בלי טיפול כל שהוא. 57) שהוא טהור (למעלה פ"ו ה"א). אם נשארו מקומות בית הסתרים בלי נגע - אינם מעכבים את הטהרה. 58) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכוו, ונגלים בעמידה באופן אחר. 59) כחופר אדמה שהוא מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. 60) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהזרועות מכסות. 61) לשה את העיסה, ודרכה לפשק קצת את רגליה, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, מפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה - מספיק שיעור זה. ואף-על-פי שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עורך ואינם נגלים בשעת לישה. 62) לנגע שהיא תחת הדר. 63) לנגע סביב בית השחי. 64) לא כאריגה בפלך שהיא יושבת ואורגת, אלא כאריגה בכלי גדול שעומדים ואורגים. 65) יש להוסיף את המלה "כך", וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ). 66) במצורע שנתרפא, כתבה תורה (ויקרא יד, ט): "וגלח את כל שערו". ראה נגעים פ"ד מ"ב, ו'תוספות יום טוב' ומשנה אחרונה שם. 67) לקמן פ"א ה"א.

פָּרָק עֲשִׂירִי

1) יבאר התולש סימני טומאה או הכוה המחייב או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך, מי שנקצצה בהרתו שלא בכוונה, והתולש שעה לבנה אחת ונפלה השנייה וכו', ודין מי שהיתה בהרת בערלתו אם ימול, והנהגת המצורע המוחלט והמצורעת, מה בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, ודין שניהם לטומאה.

א. התולש² סימני טמאה³, בין פלן בין מקצתן, או הפונה את המחיה⁴, פלה או מקצתה, או הקוצץ הנגע פלו⁵ מבשרו או מן הפגד או מן הבית, בין קדם שיבא לכהן בין בתוך הסגר או בתוך החלט או אחר הפטור - הרי זה עובר בלא תעשה. שנאמר: השמר⁶ בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הפנהים הלויים פאשר צויתם תשמרו - שלא יתלש או שיקץ. אבל אינו לוקה עד שיועילו מעשיו, ואם לא הועילו - אינו לוקה⁸. פיצד? היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות ותלש אחת⁹, פנה מקצת המחיה ונשאר ממנה פעדשה¹⁰ - אינו לוקה, שהרי הוא טמא פשהיה. וכן פל פיוצא בזה. ומפין אותו מפת מרדות¹¹. וכן

שבוע שני בכל הנגעים, בין בנגעי אדם בין בנגעי בתים ובגדים.

41) כשיש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגירים; כשיש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטים; וכשמראהו למטה מקרום ביצה או הוא פחות מכגריס - פוטרים. 42) אבל אם נשתנה הנגע בתוך שבוע - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. 43) להוציא שחין ומכוה שאין להם אלא הסגר של שבוע אחד (למעלה פ"ה ה"ג).

י. אין מסגירין⁴⁴ בתוך ימי הסגר⁴⁵, ולא מחליטין בתוך ימי הסגר אם נולד לו סימן החלט⁴⁶, ולא מחליטין המחלט אם נולד לו נגע אחר, ולא מסגירין אותו בתוך ימי חלוטו אם נולד לו נגע אחר שראוי להסגר. אבל אם היו בו שני נגעים וראה זה וחזר וראה זה⁴⁷ - הרי זה מתר לומר לו: הרי אתה מסגר בזה ומחלט בזה, או מחלט בזה ומסגר בזה. בין בתחלה בין בסוף, בין בסוף שבוע ראשון בין בסוף שבוע שני⁴⁸. ואין רואין שני נגעים פאחת⁴⁹, בין בשני אנשים בין באיש אחד; שנאמר: וראה הכהן את הנגע.

44) שם, פ"ג, א. 45) אם נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. 46) ונראה, שהוא הדין אם נולד בו נגע שני בתוך ימי ההסגר וכו' סימני טומאה. 47) לפני שהסגירו מפני הנגע הראשון. 48) תוספתא פ"א ה"ו. 49) בבת אחת, אלא מתכוונן באחד ואחר-כך מתכוונן בשני. משנה נגעים פ"א א.

יא. נגוע⁵⁰ שבא לכהן לראותו - לא יאמר לו לך ושוב, אלא נזקק לו מיד. באו לפניו שנים - רואה את הראשון, מסגירו או פוטרו או מחליטו, וחוזר ורואה את השני⁵¹.

50) תוספתא שם פ"א ה"א. 51) אחר שגמר את כל הטיפול בראשון.

יב. אין הכהן⁵² זקוק לבקש⁵³ תחת אצילי ידיו⁵⁴ של נגוע או בין פחדיו⁵⁵ או בתוך הקמטים שמה שם נגע, שנאמר: לכל מראה עיני הכהן⁵⁶. וכן בהופך פלו לבן⁵⁷. וכיצד נעמד⁵⁸ לפני הכהן? אם איש הוא - נראה ערם, ועומד פעודר⁵⁹ וכמוסוק⁶⁰ זיתים. ואם אשה היא - נראית ערמה, ויושבת פעורכת⁶¹ וכמניקה את פנה⁶² וכאורגת⁶³ בעומדים⁶⁴, שמגבהת ידה הימנית עד שישגלה בית השחי. אם היה הנגע נראה בהן בזמן שהן עומדין⁶⁵ פך - הרי זה טמא; ואם אינו נראה בהן כשהן עומדין פך - אין נזקקין לו. וכשם שהאדם נראה לנגעו, פך הוא נראה לתגלחתו⁶⁶. שאם לא ראה שער בכל בשרו פשיעמד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נחלקו? כשקצץ בצמצום את הבהרת. ורבינו פסק כחכמים, שם.

ד. התולש²⁰ שערה לבנה אחת ונשרה השניה - הרי זה טהור²¹. היו שלש, תלש שתיים ונשרה אחת - הרי זה בטמאתו²². היתה בו מחיה פעדשה²³, פנה חציה והלף חציה - הרי זה טהור. היתה לתרה מפעדשה: פנה המותר²⁴ והלף פעדשה - הרי זה טהור²⁵; פנה פעדשה והלף המותר - הרי זה טמא.

(20) תוספתא שם ה"ג וה"ד. (21) שאפילו אם לא תלש היה נטהר. (22) שאלמלי לא תלש היו נשארות שתי שערות. ומשמיענו, שאין אנו אומרים כשם שנשרה האחת שנשארה, כך היו נושרות גם השתיים שנתלשו. (23) מצומצמת. (24) החלק העולה על ערשה מצומצמת. (25) מכיוון שגם בלי מעשיו הוא טהור. הכלל המונה ביסוד דינים אלה הוא: המעשה שעשה באיסור אינו מועיל לטהר, אבל גם אינה גורמת לטומאה במקרה שגם בלי מעשה האסור היה טהור.

ה. מי שהיתה²⁶ בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי שהיא מילה שלא בזמנה²⁷; שמצות עשה דוחה את לא תעשה בכל מקום. ואם מל והלף בעור הערלה סימן שהיה מחולט בו²⁸ - הרי זה חייב בקרפון מצרע²⁹.

(26) משנה, שם סוף הפרק. (27) גמרא שבת קלב, ב. מילה בזמנה היינו ביום השמיני ללידתו, ואחר יום זה הוא שלא בזמנה. (28) שכבר החליטו הכהן. (29) שהרי נטהר בטומאתו, אבל מוסגר שמל והעביר סימן הטומאה פטור מן הקרבן, מפני שלא נטמא מעולם (תוספתא שם פ"ג ה"ו).

ו. מצות עשה³⁰ שיהיה המצרע המחולט מכסה ראש כל ימי חלוטו, ועוטה על שפם כאבל, ופורם³² בגדיו, ומודיע העוברים עליו שהוא טמא; שנאמר: והצרע אשר בו הנגע וגומר. אפלו פהן גדול³³ שנצטרע פורע³⁴ ופורם, שעשה דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל, שנאמר: ועל שפם יעטה - שיהיו שפתיו דבוקות. אבל קורא ושונה ודורש. ואסור לספר ולכבס כל ימי חלוטו. ונוהג בכל הדברים האלו אפלו בשבתות וימים טובים. והרי הוא מתר בהציה ובסיכה ובנעילת הסנדל³⁵ ובתשמיש המטה³⁶ וזוקף את מטותו³⁷ כשאור העם.

(30) כל זה כתוב בתורה (ויקרא יג, מה) ומבואר בגמרא מועד קטן, דף טו וטז. (31) מלשונו של רבינו משמע, שפריעה האמורה בתורה, פירושה כיסוי הראש. וזוהי דעת רבי עקיבא במועד קטן טו, א. אולם בספר המצוות לא תעשה קסג, פירש שהכוונה לגידול שיער, כרבי אליעזר

המגלח את הנתק - לוקה, שנאמר: ואת הנתק¹² לא יגלח. ואינו חייב עד שיגלח כל הנתק בהער¹³. ומתיר למצרע לשא במוט על כתפו שיש בה הצרעת¹⁴ ולקשר הסיב¹⁵ על רגלו, ואם הלכו סימני טמאה - ילכו. והוא שלא נתפון לקף.

(2) נגעים פ"ז, מ"ד. (3) שיער לבן שבבהרת, ושיער צהוב שבנתק. (4) בשר חי שבתוך הבהרת הוא סימן טומאה, ואם נכוותה אין דינה כמחיה ואינה מטמאה. (5) כלומר, עצמו ולא את סימני הטומאה שבו. והוא-הדין אם קצץ מקצתו. (6) וכל מקום שנאמר: "השמר", או "פן", או "אל" הוא לא-תעשה (מכות יז, ב ובכמה מקומות). (7) 'ספרי' פרשת כ"תצא פיסקא רעד. רבינו לא פירש מהו דין קוצץ נגע טהור לגמרי כגון בוקה. רש"י במסכת שבת קלב, ב - אומר בפירוש שעובר בלא-תעשה. (8) במס' שבת צד, ב - נחלקו רב ששת ורב נחמן בדין זה, רב ששת אמר פטור, ורב נחמן אומר חייב, ופסק כרב ששת (בתוספות' עירובין לב, א ד"ה רב ששת, כתבו בשם רבינו שמשון, ש'בעל הלכות גדולות' פוסק כרב ששת באיסורים, וכרב נחמן בדינים. וכן כתב שם הרא"ש בשם 'תשובות הגאונים'). (9) ונשארו שתיים והן מטמאות. (10) שיעור מחיה לטמא (למעלה פ"ג ה"א). (11) מדרבנן, ומספר המכות לפי שיקול דעת בית-הדין. (12) פירוש, שתי שערות הגובלות את הנתק (ראה פ"ח ה"ב וה"ג). (13) כתגלחת הטהרה (לקמן פ"א ה"א). (14) ואפשר שהמוט יעביר אותה (תוספתא שם פ"ג ה"ב). (15) חוטים הנכרכים סביב הדקל, ועושים מהם חבלים.

ב. התולש סימני טמאה או שפנה את המחיה עד שלא בא אצל פהן - הרי זה טהור. וכן אם עשה פן בימי הסגר - הרי זה טהור לאחר ימי הסגר¹⁶. ואם תלשן אחר שהחלט פהן - הרי זה מחולט בשפיה, ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת ככלו או עד שתתמעט בהרתו מפגריס¹⁷.

(16) אם לא מצא סימן טומאה אחר. פסק כרבי עקיבא במשנה נגעים פ"ז מ"ד, מפני שבתוספתא שם ה"ג קיבלו דבריו רבן גמליאל ורבי יהושע (ראה ביאור הגר"א שם). (17) כחכמים במשנה, שם.

ג. מי שנקצצה בהרתו פלה שלא בכונה - טהור¹⁸. קצצה בכונה: אם קצץ כל הבשר החי המקיפה אפלו פחוט השערה - אין לו טהרה עולמית¹⁹; קצצה בצמצום - אין לו טהרה עד שתפרח ככלו.

(18) משנה, שם. (19) בתוספתא שם ה"ה אמרו, שבוזה הכל מודים שאין לו טהרה כלל, אפילו אם תפרח בכלו. והטעם, שמא לא היתה פורחת בבשר החי שקצץ, אבל אם נשאר מקצת בשר חי ופרחה בכלו טהור אפילו לדעת רבי אליעזר במשנה (מפני שאפשר לתלות ולומר, כשם שפרחה באותו מקצת הנשאר, כך היתה פורחת בכל החוט המקיף): במה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. אַחַד מִצְרַעַת מִסְגֵּר וְאַחַד⁴² מִצְרַעַת מִחֶלֶט לְעִנְיָן טְמֵאָה⁴³. וְאִין בֵּין מִצְרַעַת מִסְגֵּר לְמִצְרַעַת מִחֶלֶט לְעִנְיָן טְמֵאָה, אֲלֵא פְרִיעָה וּפְרִימָה וְתַגְלַחַת וְצַפְרִים, שְׁהִטְהוּר מִתּוֹךְ הַסְגֵּר פְּטוּר מִן הַתַּגְלַחַת וּמִן הַצַּפְרִים וְהִטְהוּר מִתּוֹךְ הַחֶלֶט חַיֵּב בָּהֶן, אֲבָל טְמֵאָת שְׁנֵיהֶן שָׁוָה בְּכָל דָּבָר.

שם, וכן פירש את האמור בכהן גדול (שם כא, י'): "את ראשו לא יפרע", וכן פסק ההלכה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. וצ"ע. (32 קורע. 33) שנאמר בו (שם) את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. (34) ראה הערה ל. (35) כל שלושת הדברים הללו הם בעיה שלא נפשטה במועד קטן שם, ופסק להקל. (36) מחלוקת תנאים שם ז, ב - ופסק כרבי יהודה להקל. (37) ולא כאבל שצריך להפוך את המיטה.

ז. דִּין הַמִּצְרַעַת שֶׁיְהִיָּה לוֹ מוֹשֵׁב לְבָדוֹ חוּץ לְעִיר, שְׁנֵאמַר: מִחוּץ לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ. וְדָבָר זֶה בְּעִירוֹת הַמִּקְפּוֹת חוֹמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד³⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"דִּין הַמִּצְרַעַת שֶׁיְהִיָּה לוֹ מוֹשֵׁב לְבָדוֹ חוּץ לְעִיר, שְׁנֵאמַר: מִחוּץ לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ".

מהציווי בעניין מרים "חסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף" משמע שהשהות מחוץ לשלוש מחנות היא תנאי בטהרת המצורע, ונפק"מ במקרה שאין מחנה ואין שייך להיות מחוץ למחנה, האם הוא מעכב טהרת המצורע.

ולפי זה תהיה נפק"מ למעשה העלולה להיות נוגעת גם בימינו, שהרי הדין הוא שטהרת המצורע נוהגת בארץ ובחוץ לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית. וא"כ, לפי הדעות שאין קדושת מחנות וירושלים בזמן הזה, ישנה שאלה האם מצורע יכול להגיע לטהרתו לאחר החורבן. אם נאמר שעיקר העניין של "בדר ישב" הוא שלא יהיה במחנה, אפשרי הדבר גם בזמן הזה, אבל אם עניינו שצריך להיות "מחוץ למחנה מושבו" הרי שאין זה שייך אחר החורבן.

(על-פי לקו"ש חלק י"ח עמוד 135 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

38) במסכת כלים פ"א מ"ז, שנינו: עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחים מתוכם את המצורעים.

ח. הַמִּצְרַעַת³⁹ אֵינָה פּוֹרַעַת וְאֵינָה פּוֹרְקַת וְלֹא עוֹטָה עַל שֵׁפָם, אֲבָל יוֹשְׁבַת הִיא מִחוּץ לְעִיר וּמוֹדִיעָה לְאַחֵרִים שֶׁהִיא טְמֵאָה. וְלֹא הַמִּצְרַעִים בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל הַטְּמֵאִים אֶת הָאָדָם⁴⁰ חַיֵּבִין לְהוֹדִיעַ לְכָל שֶׁהֵן טְמֵאִין, כְּדִי שִׁיפְרְשׁוּ מֵהֶן; שְׁנֵאמַר: וְטֵמֵא טְמֵא יִקְרָא - הַטְּמֵא מוֹדִיעַ שֶׁהוּא טְמֵא.

39) משנה, סוטה כג, א. ובגמרא שם למדו זה מן הכתוב (שם יג, מד) "איש צרוע הוא" ולא אשה. (40) 'תורת כהנים' נגעים פ"ב ה"ט.

ט. וְטְמֵאוֹת וְאֲנָדְרוּגִינוֹס פּוֹרַעַת וּפּוֹרְקַת וְעוֹטָה עַל שֵׁפָם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סָפֵק⁴¹.

(41) ומחמירים בו כמו בכל ספק של תורה.

42) דין אחד לשניהם. (43) אבל לענין חיוב קרבנות אינם שוים, שהמוחלט חייב להביא אשם ולוג שמן, והטהור מתוך הסגר אינו מביא. ולמה הוציא רבינו כאן מן הכלל פריעה ופרימה תגלחת וציפורים, ולא כתב קרבנות? מפני שמדובר לפני טהרתו, וכל ד' הדברים שמונה רבינו הם בעודו בטומאתו, אבל קרבנות מביא אחרי שנטהר (ראה לקמן פ"א ה"ב).

יא. הַמִּצְרַעַת⁴⁴ - אֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת⁴⁵. מִטְמֵא אָדָם וְכִלִּים בְּמַגְעוֹ וְכִלֵּי חָרָס בְּאִוִּירוֹ⁴⁶, וּמִטְמֵא אָדָם בְּמִשָּׂא⁴⁷, וּמִטְמֵא מִשְׁפָּח וּמוֹשֵׁב⁴⁸ אֶפְלוֹ תַחַת אֶבְרֹן⁴⁹ כְּזָב וּכְזָבָה. שְׁנֵאמַר: וְכַסֵּס בְּגִדוֹ וְטָהַר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁטָהַר מִלְטְמֵא מִשְׁפָּח וּמוֹשֵׁב⁵⁰. וְאַחַד הַמִּסְגֵּר וְאַחַד הַמִּחֶלֶט בְּכָל אֱלוֹ⁵¹.

44) כלים פ"א ה"א. (45) הטומאות שמתמאות אדם וכלים נקראות אב הטומאה, והנוגע בהן נעשה ראשון לטומאה והוא מטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. (46) כלי חרס אינו מיטמא כשנוגע טומאה בדופנו החיצון אלא מתוכו, ואפילו לא נגעה הטומאה בכלי עצמו אלא היתה תלויה באוירו - טמא (ראה ה' כלים פ"ג ה"א וה"ב). (47) אף-על-פי שלא נגע בו, כגון שישב על קרש ובא זה והרים את הקרש מצדו השני, בין אם הטמא הרים את הטהור ובין להיפך. (48) שם מ"ד. אם שכב או ישב על סדינים וכדומה - טמאים, ואפילו אם היו עשרה סדינים זה תחת זה והמצורע שכב או ישב על העליון ולא נגע באחרים - כולם טמאים. (49) שהיו הסדינים תחת אבן והוא ישב על האבן, אין האבן מצילה מן הטומאה (ראה כסף-משנה, שהקשה מפסחים סו, שאמרו שם: זב חמור ממצורע, שכן עושה משכב ומושב. וראה משנה-למלך כאן). (50) ומשמע שלפני-זה מטמא משכב ומושב. (51) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

יב. חִמְרָא יְתֵרָה יֵשׁ בְּמִצְרַעַת, שְׁמִטְמֵא בְּבִיאַתָּו⁵² לְבֵית, בֵּין בְּיָמֵי הַחֶלֶט בֵּין בְּיָמֵי הַסְגֵּר. פִּיעֵד? נִכְנַס לְבֵית - נְטֵמָא⁵³ כָּל אֲשֶׁר בְּבֵית, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַע בָּהֶן, נִעֲשׂוּ רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. שְׁנֵאמַר: מִחוּץ לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ⁵⁴ - מָה הוּא טְמֵא⁵⁵, אִף מוֹשְׁבוֹ טְמֵא. הִיָּה עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעֵבֵר אָדָם טָהוֹר תַּחַת הָאֵילָן - נְטֵמָא⁵⁶. הִיָּה הַטָּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעֵבֵר הַמִּצְרַעַת תַּחְתּוֹ - לֹא טְמֵאָה; וְאִם עוֹמֵד - נְטֵמָא, שֶׁהָרִי נִעֲשָׂה לוֹ מוֹשֵׁב. סָפֵק עוֹמֵד סָפֵק לֹא עוֹמֵד - טָהוֹר⁵⁷. הַכְּנִיס הַמִּצְרַעַת רֵאשׁוֹ וְרִבּוֹ⁵⁸ לְבֵית -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְטֵמָא כּל שְׂיֵישׁ פְּתוּכוֹ⁵⁹. נְכַנְסוּ⁶⁰ לְבֵית הַכְּנָסָת - עוֹשִׁין לוֹ מְחִיצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים⁶¹ וְרַחֲבָה אַרְבַּע אַמּוֹת⁶² עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנַס רֵאשׁוֹן וְיוֹצֵא אַחֲרוֹן, כְּדִי שְׂיִהְיֶה מוֹשְׁבוֹ לְבָדוֹ וְלֹא יַעֲמֵד עִם הָעַם בְּעֶרְבוֹב וְיִטְמֵא אוֹתָם.

מְשַׁלְּחָה? עוֹמֵד בְּעִיר וְזוֹרְקָה חוּץ לַחוּמָה. וְאֵינוֹ הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לַיָּם וְלֹא לְעִיר וְלֹא לַמַּדְבָּר²⁶, שְׂנֵאמַר: מִחוּץ לְעִיר אֵל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. שְׁלָחָה וְחִזְרָה - חוּזֵר וּמְשַׁלְּחָה, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים²⁷. וְאַחֵר כֶּף מְגַלַּח הַכֶּהֵן אֶת הַמְצָרַע. פִּיצֵד מְגַלְחוֹ²⁸? מַעֲבִיר תַּעֲרַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנְּרָאָה, אֶפְלוּ בֵּית הַשָּׂחִי וּבֵית הָעֶרְוָה שְׂעָר שְׂעַל כָּל הַגּוֹף, עַד שְׂיַעֲשֶׂה כְּדִלְעַת. שְׂנֵאמַר: אֶת כָּל שְׂעָרֵינוּ²⁹. אִם כֵּן, לָמָּה נֵאמַר רֵאשׁוֹ וְיִקְנוּ וּגְבוּת עֵינֵינוּ³⁰? לְרִבּוֹת כָּל פִּיּוּצָא בְּהוֹן, וְלִמְעַט שְׂעָר שְׂבִתוֹף הַחֹטֵם, לְפִי שְׂאֵינוֹ נְרָאָה³¹. וְאַחֵר כֶּף מִכְּבֵס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְטַמָּא בְּבִיאָה וּמִלְטַמָּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וְיִכְנַס לְפָנִים מִן הַחוּמָה, וּמוֹנֵה שְׂבָעַת יָמִים. וְאֶסוּר בְּהוֹן בְּתַשְׁמִישׁ הַמְטָה, שְׂנֵאמַר: מִחוּץ לְאַהֲלוֹ³² - מְלַמֵּד שְׂאֶסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמְטָה. וְהַמְצָרַעַת מִתְרַת³³ בְּתַשְׁמִישׁ הַמְטָה.

(2) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם תגלחת ראשונה בכלל. (3) בפני עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא. [בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה: "...תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת הקרבנותיו היא להשלים כפרתו"]. (4) ספל גדול. (5) אמנם בגמרא סטה טו, ב דרשו "מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה" סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא" ואינה דרשה גמורה. (6) רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. (7) מי מעיין או נהרות שוטפים. (8) לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על אדם שנטמא במת. (9) מין צפרים חפשיות, שאינן מקבלות תרבות. (10) כשרות לאכילה. (11) שיקח אותן הכהן בכוונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח לטהרת מצורע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצורע פרשתא א הלכה ו: "ולקח למיטה" לשם מיטה, בין איש בין אשה בין קטן, מיכן אמרו: לקח לאיש כשרות לאשה, לאשה כשרות לאיש, לבית כשר למצורע, למצורע כשר לבית. (12) הבריאה יותר. (13) בפני המצורע. (14) נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נפרש שיעור כרע המטה. (15) אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל אדם. (16) נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפח. (17) צמר צבוע במיץ גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת או בנוזל המתמצה מביצי תולעת. (18) פירוש, אם טבל בנוזל זה צמר אחר. (19) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. (20) תכלת הוא צמר צבוע בדם ברייה שבים, ששמה חילזון. וגם בה פוסלת טעימה. (21) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, שקיבלה מסיני (עירובין ד, א ובכמה מקומות בתלמוד). (22) צפרים, ארז, איזוב ושני תולעת. (23) שהורדה קליפתם. (24) היא תולעת השני

נְטֵמָא כּל שְׂיֵישׁ פְּתוּכוֹ⁵⁹. נְכַנְסוּ⁶⁰ לְבֵית הַכְּנָסָת - עוֹשִׁין לוֹ מְחִיצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים⁶¹ וְרַחֲבָה אַרְבַּע אַמּוֹת⁶² עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנַס רֵאשׁוֹן וְיוֹצֵא אַחֲרוֹן, כְּדִי שְׂיִהְיֶה מוֹשְׁבוֹ לְבָדוֹ וְלֹא יַעֲמֵד עִם הָעַם בְּעֶרְבוֹב וְיִטְמֵא אוֹתָם.

(52) שם. ונגעים פי"ג, מי"א. (53) משמע אפילו לא שהה כהרף עין, ויצא. כדעת תנא-קמא במשנה נגעים שם. (54) המקום שהוא נמצא בו. (55) 'תורת כהנים' פי"ב, ה"ד. (56) דין זה והבאים אחריו עד "ואם עמד נטמא", מבוארים במס' נגעים שם מ"ז. (57) משנה, טהרות פ"ו, מ"ב. ראה מה שכתב רבינו שם בפירושו. (58) ושאר גופו מחוץ לבית. (59) נגעים, שם מ"ח. (60) כלומר, כשהוא רוצה להכנס. (61) מכל צד. (62) והשטח המוקף מחיצות אלו דינו כחדר בפני עצמו שהוא "מושבו", ובית הכנסת מחוץ למושבו, אבל שטח מוקף מחיצות נמוכות מעשרה טפחים או קצרות מארבע אמות אינו מושב בפני עצמו.

~ יום חמישי כ"א כסלו ~

פֶּרֶק אַחֵר עֲשָׂרִי

(1) יבאר טהרת המצורע ותגלחתו מצוות-עשה וכיצד מטהרים אותו, ודין שחיטת הצפור ותגלחתו והזייה, ושאר מעשיו אם כשרים בליה, ודין טהרת מצורע איפה ומתי נוהגת, והכשרים לטהר מצורע, ואם מטהרים שנים כאחת, צפור השחוטה והמשתלחת אם הן מותרות בהנאה וכל דיניהן.

א. טְהַרַת מְצָרַע מְצוֹת עֲשֶׂה², וְתַגְלַחְתוּ כְּשִׂיטְהַר מְצוֹת עֲשֶׂה³. פִּיצֵד מִטְהַרִּין אֶת הַמְצָרַע? מִבִּיא מוֹרֵק⁴ שֶׁל חֶרֶשׁ חֲדָשׁ, וְקַבְלָה הִיא⁵ שְׂיִהְיֶה [חֲדָשׁ], וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית⁶ מִיָּם חֲיִים⁷ הָרְאוּיִין לְקִדְשׁ אוֹתָן מִי חֲטָאת⁸, וְשַׁעוֹר זֶה מְדַבְּרִי סוֹפְרִים. וּמִבִּיא שְׂתֵי צְפָרִים דְּרוּרִי טְהוֹרוֹת¹⁰ לְשֵׁם טְהַרַת צְרַעַת¹¹, שְׂנֵאמַר: וְלָקַח לַמְטָה. וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה¹² שְׂבִשְׂתִיהֶן עַל הַמַּיִם שְׂבִכְלֵי חֶרֶס, וּמִמָּצָה עַד שְׂיִהְיֶה הַדָּם נֶכַר בְּמַיִם, וְחוֹפֵר וְקוֹבֵר הַצְּפוֹר הַשְּׂחוּטָה בְּפָנָיו¹³. וְדָבַר זֶה קַבְלָה מִפִּי הַשְּׂמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ אֲרִז, וּמִצְוֹת שְׂיִהְיֶה אֲרִכּוֹ אִמָּה וְעֵבִי כְּרִבִיעַ פְּרַע מִכְּרַעֵי הַמְטָה¹⁴, וְאִזּוֹב שְׂאִין לוֹ שֵׁם לְוִי¹⁵, כְּמוֹ שְׂבָאֲרוֹ, אֵין פְּחוֹת מִטְּפַח¹⁶, וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת¹⁷, מְשַׁקְלוֹ שֶׁקֶל. וְאִם טַעֲמוֹ¹⁸ - פְּסוּלוֹ¹⁹, כְּצִבְעַת הַתְּכֵלֶת²⁰. וְכָל הַשְּׂעוּרִים - הִלְכָה²¹. וְלִקְחָה עִם שְׁלִשְׁתֵּן הַצְּפוֹר הַחֲתִיָּה. וְאַרְבַּעָה מִיָּנִין אֵלוֹ²² מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ אֲרִז וְאִזּוֹב שְׂנַתְקִלְפוֹ²³ - פְּסוּלִין. וְכוּוֹף הָאִזּוֹב עִם הָאֲרִז בְּלִשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית²⁴, וּמִקְוֵי²⁵ לְהֵן רֵאשֵׁי אֲגָפִים וְרֵאשׁ הַזָּנָב שֶׁל צְפוֹר הַחֲתִיָּה, וְטוֹבֵל אַרְבַּעַתֵּן בְּמַיִם שְׂבִכְלֵי וּבְדָם שְׂעֵלִיהֶן, וּמִזֶּה שְׂבַע פְּעָמִים עַל אַחֵר יָדוֹ שֶׁל מְצָרַע, וּמְשַׁלַּח אֶת הַצְּפוֹר. וְכִיצַד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. תגלחת³⁹ המצרע וטבילתו והזאתו אינן מעכבות זו את זו, ושאר כל מעשיו מעכבים.

(39) בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה) מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים, והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס בגדים, אינם מעכבים.

ה. שחיטת הצפור ותגלחת והזיהה - ביום, ושאר כל מעשיו - בין ביום בין בלילה. אלו - באנשים, ושאר כל מעשיו - בין באנשים בין בנשים. אלו - בכהנים, ושאר כל מעשיו - בין בכהנים בין בישראל.

ו. טהרת מצרע זו נוהגת בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית. וכהן שטמאו מצוה לטהרו, שנאמר: לטהרו או לטמאו. והכל פשרין⁴⁰ לטהר את המצרע, אפלו זבי⁴¹ ואפלו טמא מת. ואין מצרע מטהר מצרע. ואין מטהרין שני מצרעין כאחת, שאין עושין מצות חבילות.

(40) כל הכהנים. (41) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא כהן שמותר לו להיכנס למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שזב וטמא מת, שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע - כשרים לטהרה.

ז. עץ ארז ואזוב ושני תולעת שטהר בהן מצרע זה - מטהר בהן מצרעים אחרים. וכן צפור המשפלת מתר לטהר בה מצרעים אחרים מאחר שנשפלתה, ומתרת באכילה⁴². אבל הצפור השחוטה אסורה בהנאה. ומאימתי תאסר? משעת שחיטתה. שחיטה ואין שם אזוב ולא עץ ארז ולא שני תולעת⁴³ - הרי זו אסורה בהנאה, ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה⁴⁴. והאוכל פזית מצפור השחוטה - עובר על עשה ועל לא תעשה. שנאמר: וזה אשר לא תאכלו מהם. מפי השמועה למדו, שזה לרבות הצפור השחוטה. ונאמר: טהורה תאכלו - הא אהרת לא תאכלו; ולא הבא מקלל עשה - עשה.

(42) והמדובר כשהגיעה לשרה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילוחה ולא הגיעה כלל לשרה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. (43) ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. (44) מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה (פרט לכיסויי הדם).

שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון נקראה: לשון של זהורית. (25) מקרב, אבל אינו קושר אותה. וכן במסכת ביצה לב, ב "אין מקיפים שתי חביות", בעירובין ל, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין בבועי, ועוד. (26) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר, שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה לעיר. (27) תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם אמרו: "חמש ושש פעמים" ומוכן שהכוונה הרבה פעמים בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השרה, אבל כשהגיעה לשרה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה ולטהרת מצורע אחר. (28) תגלחת ראשונה. (29) לרבות מקומות שאינם גלויים. (30) פסוק זה נכתב בתגלחת שנייה, ולמדו ראשונה משנייה. (31) כלל, ואינו דומה לשיער של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה זרועו (כסף משנה). (32) "וישב מחוץ לאהל שבעת ימים" ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהלו זו אשתו. (33) כריתות ח, ב "מחוץ לאהל" ולא מחוץ לאהלה. לא יבאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני ריפוי). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה ורבי ושם אמרו שהמלך יותם נולד לעזויהו בימי צרעתו, ומזה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עזויהו שמר על המצוות כמו שכתוב (מלכים ב טו, ג): "ויעש הישר בעיני ד'". ונכשל רק בהקרבת קרבנות.

ב. כל שבעת הימים³⁴ האלו עדין הוא אב הטמאה. מטמא אדם וכלים במגע, לא במשא. שהרי הוא אומר: והיה ביום השביעי וכבס את בגדיו וגומר - מלמד שהיה מטמא בגדים. וכשם שהיה מטמא בגדים במגע, כך מטמא אדם במגע; שכל המטמא בגדים - מטמא אדם. וביום השביעי מגלחו הפהן תגלחת שניה פראשונה, ומכבס בגדיו וטובל, ויטהר מלטמא אחרים, והרי הוא ככל טבולי יום³⁵; ואוכל במעשר. העריב שמשו - אוכל בתרומה³⁶; הביא פפרתו - אוכל בקדשים, כמו שבארנו³⁷.

(34) נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרין", ושרץ מטמא אדם וכלים במגע ולא במשא. (35) טמא שטבל ביום נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. (36) אף על פי שלא הקריב עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה. (37) בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א.

ג. פשהוא מגלח בשתי התגלחות אינו מגלח אלא בתער. ואם גלח שלא בתער או שהניח שתי שערות - לא עשה פלוס. ואינו מגלחו אלא פהן. ואם שיר שתי שערות בתגלחת ראשונה וגלחן בשניה - לא עלתה לו אלא תגלחת אחת בלבד, והרי היא ראשונה³⁸. וכל היום פשר לטהרת המצרע.

(38) וצריך תגלחת שנייה אחר שבעת ימים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. צרעת בגדים - פגרים², כצרעת אדם; אבל פחות מפקרים - טהור. ושלישה סימני טמאה יש בהן: ירקרק, אדמדם, והפשיון. ושלישתן מפרשין בתורה³. ירקרק הוא הירק שפירקין⁴, שהוא ירק הרבה, ככנף הטוס וכהוצי הדקל⁵; ואדמדם הוא אדם שבאדמים, שהוא אדם הרבה, כהורית⁶ יפה. ושני מראות אלו מצטרפין⁷ זה עם זה. כמראה ירקרק או אדמדם מסגירין את הבגד, ואם עמד במראה זה שני שבועות⁸ - מחליטין ושוּרְפִין⁹. וכן אם פשה¹⁰ - מחליטין ושוּרְפִין¹¹. כיצד? כגד שגראו בו נגע ירקרק או אדמדם - מסגירו שבעת ימים, ובשביעי רואה: אם פשה - מחליטו ושוּרְף את כל הבגד¹²; ואם עמד כמראהו ולא פשה, או שפשה וכהה¹³ משני המראות שהסגר בהן, או שהוסיף המראה להאדים ולהוריק ולא פשה - יכבס מקום הנגע ויסגיר שבעת ימים שנית¹⁴. וכסוף שבוע שני, שהוא יום שלישה עשר, רואה: אם פשה למראה שלישית¹⁵ - הרי זה טעון כבוס וטהור¹⁶; ואם נשתנה הנגע ממה שהיה, כגון שהיה ירקרק ונעשה אדמדם או אדמדם ונעשה ירקרק - קורע במקום הנגע ושוּרְף¹⁷ מה שקרע, ותופר מטלית¹⁸ במקום שקרע, ופטר שאר הבגד, ומכבסו כלו כבוס שני ומטבילו וטהר; ואם עמד במראה שהסגר בו בתחלה - יחליטו וישרף את כלו¹⁹.

(2) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק יד, ה"ד. ראה למעלה פ"א ה"ד. (3) ויקרא יד, מט. (4) שם ה"ב. (5) עלים של עץ התמר. (6) צמר צבוע אדום. פסק כסומכוס, בתוספת נגעים פ"א ה"ג. (7) 'תורת כהנים' שם ה"ב. (8) שני הסגרים בני שבוע ימים. (9) את כל הבגד. (10) בשבוע ראשון. (11) מיד, בלי הסגר שני. (12) מפורש בתורה (שם יג, נב). (13) ומראהו ירוק בינוני או אדום בינוני. (14) שני המקרים הראשונים, היינו: א. עמד במראה אבל לא פשה, ב. פשה וכהה - מבוארים בנגעים פ"א מ"ה, אבל הדין השלישי: או שהוסיף המראה וכו', קשה לפרשו, ולכאורה דומה לגמרי לדין הראשון. והמב"ט בקרית-ספר פירש, שהאדממות או הירקות נתחזקו עוד יותר ממה שהיו לפני ההסגר. (15) אבל מירקרק לאדמדם או להיפך - יבואר דינו בפסיקה הבאה. (16) בתורת כהנים' נגעים פרק טו ה"ו, אמרו: "והנה כהה הנגע" למראה שני ולא למראה שלישי. פסוק זה מדבר אחרי הסגר שני, ומצריך קריעת מקום הנגע, ומשמע מזה שאם נשתנה למראה שלישי אינו צריך קריעה. (17) דין זה למד רבינו מדרשת התורה כהנים' המובאה בהערה הקודמת, שהכתוב "והנה כהה" מדבר במראה שני, היינו מירקרק לאדמדם ולהיפך. דעת רבינו, שכל מה שאינו ירקרק או אדמדם, אפילו הוא ירוק או אדום - נקרא מראה שלישי, וכן כל מראה אחר שהוא וימראה שני" היינו מירקרק לאדמדם ומאדמדם לירקרק.

ח. אין לוקחין שתי הצפרים מצפרי עיר הנדחת, ולא מצפרים שהחליפן בעבודה זרה, ולא מצפרים שהרגו את הנפש. ומצותן⁴⁵ שיהיו שתייהן שוות במראה, בקומה ובדמים, ולקחתן כאחת. אף על פי שאינן שוות או שלקח אחת היום ואחת למחר - פשרות. לקח שתי הצפרים לשם איש - פשרות לטהר בהן אשה; לשם אשה - פשרות לטהר בהן איש; לטהר בהן בית מנגע - פשרות לטהר אדם; לקחן לאדם - פשרות לבית מנגע. שגאמר: ולקח למטהר.

(45) לכתחילה.

ט. שחט⁴⁶ אחת מהן ונמצאת שלא היתה דרור - יקח זוג לשניה, והראשונה מתרת באכילה. שחט האחת ונמצאת טרפה - יקח זוג לשניה, והראשונה מתרת בהנאה.

(46) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה רב"ד וכסף משנה ולחם משנה, ולהלכה: אם השחוטה אינה דרור יקח זוג לשנייה, שהרי לא נקבע לה עדיין בן זוג דרור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה ציפור מצורע: ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה, אין שחיטת הטרפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים פרשת מצורע א, יב, שטריות אינן כשרות לטהר מצורע. וכל אלו הדינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרור או שנולדה בה טריות לפני שחיטת הראשונה.

י. נשפך הדם⁴⁷ - מניחין את המשתלחת עד שתמות⁴⁸. מתה המשתלחת - ישפך הדם⁴⁹ ויקח שתיים אחרות.

(47) לפני ההזאות. (48) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראוייה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פסולה אינה קובעת. מובן שגם השחוטה אסורה בהנאה. (49) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב.

פָּרֵק שְׁנַיִם עָשָׂר

(1) יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני טמאה יש בהם ואם מצטרפין, וכל דיניהם, קרחת וגבחת הבגדים, ואם הם צבועים או שתי צבוע וערכו לבן, ודין כמה שיעור בגד מטמא בנגעים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המטלית ומצילה³³, וְשׂוֹרֵף שְׂאֵר הַבְּגָד. חֹזֵר הַנֶּגַע על המטלית - שׂוֹרֵף אֶת הַכֹּל³⁴.

(31) נגעים שם מ"ו. (32) מפרידה מן הבגד. (33) מן הטומאה, מפני שבאה מבגד טהור. (34) במשנה, הגירסא: "שורף את הבגד". ומפרש רבינו שהכוונה לכל הבגד עם המטלית, שהוא עכשיו חלק מן הבגד (קרית ספר). והר"ש במשנה שם מפרש, שהמטלית נידונה כבגד בפני עצמו, ואם יש בה שלוש על שלוש (מרובע של שלוש אצבעות) מסגירה כדין כל נגע, ואם אין בה כשיעור זה אינה מיטמאה בנגעים כלל. ובתוספתא נגעים פ"ו ה"ו משמע כדברי הר"ש, אבל רבינו הסתמך על המשנה, שנאמר בה סתם: שורף את הבגד.

ז. הַטּוֹלָה³⁵ מִן הַמִּסְגָּר³⁶ בְּטָהוֹר³⁷ וְחֹזֵר נֹגַע עַל הַבְּגָד - שׂוֹרֵף אֶת הַמִּטְלִית³⁸. חֹזֵר עַל הַמִּטְלִית - הַבְּגָד הָרֵאשׁוֹן הַמִּסְגָּר יִשְׂרָף³⁹, וְהַמִּטְלִית תִּשְׂמַשׁ אֶת הַבְּגָד שֶׁהִיא תְּפוּרָה בּוֹ פְּסִימָנִין⁴⁰: אִם עָמַד בְּעֵינָיו שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת אוֹ פֶּשֶׁה - שׂוֹרֵפִין הַכֹּל⁴¹.

(35) משנה שם. (36) חתך מבגד שהיה בו נגע ונסגר ונטהר. (37) תפר את החתיכה הזו בבגד שלא נראה בו נגע מעולם. (38) מכיון שהיה לה זיקה לבגד מנוגע, אין זיקה זו נפקעת ממנה ע"י חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר בה הנגע. מובן מאליו, שהבגד הראשון יישרף. (39) מפני שלא פקעה זיקתו למטלית, והריהו כאילו חזר לבגד עצמו. (40) פירוש, צריך להסגיר את הבגד השני, שהרי נולד בו נגע, וסימני הטומאה או הטהרה שיוולדו במטלית, כוחם יפה לגבי כל הבגד. יוצא מזה, שלמטלית יש זיקה בשני הבגדים. (41) ואם עבר הנגע נטהר הבגד, אבל המטלית תישרף, שהרי הוצרכה שריפה כשחזר לה הנגע ואין לה טהרה עולמית (קרית ספר). וראה ברטנורא.

ח. בְּגֵד שֶׁבָּא כֹּלּוֹ בְּתַחֲלָה יִרְקַק אוֹ אֲדַמְדֵם - מִסְגִּירוֹ⁴² שְׁבוּעַ אַחַר שְׁבוּעַ. אִם עָמַד בּוֹ שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - יִשְׂרָף. אֲבָל בְּגֵד שֶׁהִסְגִּירוֹ וּפְשָׁה הַנֶּגַע בְּכֹלּוֹ וְנִעְשָׂה יִרְקַק אוֹ אֲדַמְדֵם, אוֹ שִׁפְטָרוֹ וְאַחַר שִׁפְטָרוֹ בָּא כֹּלּוֹ יִרְקַק אוֹ אֲדַמְדֵם - הֲרִי זֶה טָהוֹר⁴³. פְּנֵס וּפְשָׁה - יִשְׂרָף.

(42) כדין נגע קטן. ראה למעלה פ"ז ה"ב. (43) ברייתא סנהדרין פז, ב': "ר' נתן בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמר קרחת וגבחת באדם, ונאמר קרחת וגבחת בבגדים. מה להלן פרח בכלו טהור, אף כאן פרח בכלו טהור". והשווה רבינו דין פריחה בבגדים לדין נתקים, שהפריחה מטהרת בהם אפילו אחר הפיטור (למעלה פ"ח ה"ב), ולא כבהרת שהפריחה מטמאה רק מתוך החלט או מתוך הסגר (ראה פ"ז ה"א). ראה ראב"ד ומשנה-למלך.

ט. בְּגֵד⁴⁴ שְׂמוּכִין יוֹצֵאִין עַל פְּנָיו מִן הָאָרֶיג, כְּגוֹן סָגוּס⁴⁵ שֶׁל צֶמֶר, וְנִרְאֶה בּוֹ נֶגַע - אֵינּוּ מִתְטַמָּא, עַד שִׁירָאָה הַנֶּגַע בְּמוּכִין וּבְאָרֶיג עֲצָמוֹ⁴⁶. וְזֶה שְׁנֵי אֲמָרוֹ

ובכסף-משנה מבאר, שרבינו מפרש את הכתוב (שם, נה) "והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו" שלא הפך אפילו למראה שני, ורק אז הוא טמא. ומכאן, שאם הפך למראה שני אינו טמא, ודינו כמו אם כהה. הראב"ד משיג על הלכה זו בצורה חריפה, וראה כסף-משנה. (18) טלאי. "ומנין שהוא טולה עליו מטלית? תלמוד לומר: ואם תראה עוד (ויקרא יג, נז), ואין עוד אלא מקומו" (תורת כהנים שם ה"ד). פירוש, ואם יישאר חור במקום שהיה בו הנגע - אין אפשרות שייראה שם נגע שנית. (19) שם משנה ה: העומד בשני - יישרף.

ב. נֶגַע²⁰ שֶׁהָיָה יִרְקַק וּפְשָׁה אֲדַמְדֵם אוֹ שֶׁהָיָה אֲדַמְדֵם וּפְשָׁה יִרְקַק - הֲרִי זֶה פְּשִׁיזִין²¹.

(20) שם משנה ד. (21) בתורת כהנים' נגעים פרק יד, ב, דרשו מהכתוב "והיה" בלשון יחיד, מלמד שמצטרפים זה עם זה.

ג. נֶגַע שֶׁהָיָה בְּאֲמָצְעוֹ מְקוֹם נָקִי בְּלֹא נֶגַע וּפְשָׁה לוֹ הַנֶּגַע - אֵינּוּ פְּשִׁיזִין, עַד שִׁיפְשָׁה לְחוּצָיו²². שְׂאִין פְּשִׁיזִין הַנֶּגַע לְתוֹכוֹ פְּשִׁיזִין בֵּין בְּאֲדָם בֵּין בְּבָגְדִים וּבְכֵתִים.

(22) "מה נתק שאין הפשיון לתוכו, כך נגע שאין הפשיון לתוכו". 'תורת כהנים' שם פרק ח ה"ד, ראה למעלה פ"ד ה"א.

ד. הַפְּשִׁיזִין²³ הַסְּמוּךְ²⁴ בְּבָגְדִים - כֹּל שֶׁהוּא²⁵, וְהִרְחוֹק אוֹ הַחוּזֵר - כְּגָרִיס. כִּיצַד? בְּגֵד שֶׁהִסְגָּר וְנֹלַד בּוֹ נֶגַע אַחַר כְּגָרִיס רְחוֹק מִן הַנֶּגַע שֶׁהִסְגָּר בּוֹ - הֲרִי זֶה פְּשִׁיזִין וְיִשְׂרָף; וְאִם הָיָה פְּחוּת מִכְּגָרִיס - אֵינּוּ מְשִׁיחִין בּוֹ. וְכֵן בְּגֵד שֶׁקָּרַע מִמְּנוֹ הַנֶּגַע בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנֵי, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ, וְחֹזֵר בּוֹ נֶגַע כְּגָרִיס - יִשְׂרָף. וְכֵן בְּגֵד שֶׁפְּשָׁה בּוֹ הַנֶּגַע אַחַר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת²⁶ - יִשְׂרָף?

(23) נגעים פ"א מ"ז. (24) לנגע העיקרי = לאום. (25) אפילו פשה פחות מכגריס - טמא. (26) שטיהרו אותו.

ה. מִי שֶׁמְכַבֵּס²⁷ אֶת הַנֶּגַע בְּשְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ, צָרִיף לְכַפֵּס מַעַט מִן הַבְּגָד שֶׁחוּצָה לוֹ, שְׁנֵי אֲמָרוֹ: אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע²⁸. וְכֹל נֶגְעֵי בְּגָדִים שֶׁמְכַבְּסִין אוֹתָן - מִעֲבִירִין עֲלֵיהֶן שְׁבָעָה סְמָמִין²⁹ שֶׁמְעִבְרִין עַל הַפְּתָח, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְעִבְרִין עַל הַפְּתָחִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ³⁰ בְּעִנְיַן נֶדָה.

(27) 'תורת כהנים' שם פט"ו ה"ה. (28) ולא נאמר "את הנגע", משמע המקום שהנגע בו. (29) זבחים צה, א. (30) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה, הלכה לו.

ו. בְּגֵד³¹ שֶׁקָּרַע מִמְּנוֹ מְקוֹם הַנֶּגַע וְתִפְרַר מִטְלִית, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ, וְחֹזֵר נֶגַע כְּגָרִיס עַל הַבְּגָד - מִתִּיר³² אֶת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבבגדים מטמא פשיון הרחוק מן הנגע. והמדובר כשהפשיון הוא כגריס, אבל בפחות מגריס אין פשיון רחוק מטמא. ראה למעלה ה"ד. (66) פירוש, אפילו כל הפס הלכן אינו גדול יותר מכגריס, ואם כן אין לנגע הגדול כגריס אפשרות של פשיון, שהרי הפשיון לצבוע אינו מטמא. (67) כגריס, שפחות משיעור זה אינו טעון הסגר. (68) ואם כן, אפשר שיטמא בלא פשיון. כר' יהודה בן בתירה במשנה שם.

פָּרָק שְׁלִישֵׁי עֶשְׂרִי

1) יבאר מין הבגדים שמתמאים בנגעים, בגד מוסגר שצבעו או מכרו לגוי או נתערב באחרים, בגד מוחלט שנתערב באחרים, ובגדים המנוגעים שמשלחים אותם חוץ לעיר.

א. אין מטמא² בנגעים אלא בגדי צמר ופשטים בלבד, או השתי או הערב³ של צמר ופשטים, וכל כלי העור, בין קשה בין רך. אף העור הצבוע בידי שמים⁴ מטמא בנגעים. והלבדים⁵ - פבגדים, ומטמאין בנגעים. והאילים⁶ מטמאין בנגעים, בין שהיו של צמר ופשטים בין שהיו של עור.

2) בתורה (ויקרא יג, מז - מח) נמנו רק אלה המפורשים כאן. (3) בצמר, השתי הם חוטים דקים והערב יותר עבים, אבל בפשתן אין הבדל ניכר (רבינו בפירושו על המשנה, נגעים פ"א, מ"ח). (4) עור בעל גוון לא לבן מטבעו, אבל הצבוע בידי אדם אינו מטמא. בפרק הקודם אמרנו שצמר ופשטים מטמאים רק לבנים ולא בעלי גוון אחר ואפילו הם מטבעם כן, אבל עור מטמא אף הצבוע, בתנאי שהוא כן בידי שמים. פסק כרבי שמעון (שם מ"ג) נגד רבי יהודה, מפני שגם רבי מאיר סובר כמותו בצבוע בידי אדם (כסף-משנה). (5) צמר שאינו טווי, אלא דופקים עליו בכוח עד שהוא מתחבר. (6) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ג, ה"ב.

ב. כל הבגדים⁷ של צמר ופשטים מטמאין בנגעים, חוץ מבגדי עובדי כוכבים. הלוקח בגדים מן העובדי כוכבים - יראו בתחלה⁸. בגד שהוא פלאים⁹ מן הצמר ומן הפשטים - מטמא בנגעים¹⁰.

7) שם מ"א. אפילו של נשים ועבדים וקטנים (רבינו בפירושו על המשנה). ראה למעלה פ"ט ה"א. (8) אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל, דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגיר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פ"ו ה"ד), מפני שבגד זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי (הר"ש בפירושו שם). ומדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבגד של ישראל, שאם לא כן - גם בבגד של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן (משנה-למלך לקמן פ"ד ה"ב). (9) מעורב. (10) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ב. ואע"פ שאסור ללבש.

בבגדים: בקרחתו או בגבחתו, קרחתו - אלו השחקים⁴⁷, גבחתו - אלו החדשים⁴⁸.

44) נגעים פ"א מ"א. (45) באידיש - פליש, שחוטם יוצאים מהאריג ובוטלים על פניו. (46) בשניהם יחד. (47) אריג ישן שנקרחו המוכין שיצאו ממנו. (48) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פט"ו ה"ט. גבחתו = גבהתו, שח"ת וה"א מתחלפים (קרבן אהרן בשם פסיקתא זוטרתי).

ל. הבגדים⁴⁹ הצבועים אינן מטמאין בנגעים, בין שצבועין בידי אדם בין שצבועין בידי שמים⁵⁰, עד שיהיו לבנים⁵¹. בגד ששתיו⁵² צבוע וערבו⁵³ לכן, ערבו צבוע ושתיו לכן - הפל הולך אחר הנראה⁵⁴. פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות מן האריג⁵⁵ אינו מטמא בנגעים⁵⁶.

49) שם מ"ג. (50) בטבע, כגון צמר מטלאים שחורים. (51) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ד דרשו מהכתוב לפשתים ולצמר (ויקרא יג, מח) מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה. הפשתן הוא לבן מטבעו, ושם דרשו: "מה פשתים כברייתו, אף צמר כברייתו", פירוש, אין דרך העולם לצבוע פשתן. (52) חוטי האורך. (53) חוטי הרוחב המעורבים בשתי. (54) מה שבולט ונראה יותר לעין. זה תלוי בסוג האריגה. (55) תוספת נגעים פ"ה ה"ג. (56) מפני שאינו ראוי לכולם. משנה נגעים פ"ב, ב.

יא. בגד⁵⁷ שארג בו פחות משלש על שלש ונראה בו נגע ואחר כך השלימו לשלש על שלש - טהור⁵⁸.

57) שם. (58) שאין הנגע מטמא אלא אם נולד במקום ובזמן הראויים לטמא. ראה למעלה פ"ו ה"ד.

יב. התופרות⁵⁹ מטליות שאין בכל אחת מהן שלש על שלש ועשה מהן בגד - הרי זה מטמא בנגעים; שהתפור פארוג, וכלו בגד אחד הוא.

59) דין זה נלמד מהמשנה המובאת בהלכה הבאה.

יג. בגד⁶⁰ שהוא מטליות מטליות⁶¹, מהן צבועין ומהן לבנים⁶², ונראה נגע בלבן שבוב⁶³ - מסגירין אותו. אם עמד שני שבוועות - נטמא פלו וישרף⁶⁴. וכן אם פשה הנגע במטלית לבנה אחרת - הרי זה פשיון, אף על פי שיש ביניהם צבוע⁶⁵. היה פלו צבוע ובו פס אחד לכן, אפלו כגריס⁶⁶, ונראה בו נגע⁶⁷ - יסגיר; שאם עמד בעיניו ולא הוסיף ולא פקה שני שבוועות - ישרף⁶⁸.

60) שם פ"א משנה ז. (61) כל הבגד תפור מחתיכות קטנות. (62) "קייטא" בלשון המשנה. (63) אם נראה בצבוע אינו מטמא כלל, כמו שנתבאר למעלה ה"י. (64) כמו בגד שכולו לבן, שמקום הנגע קובע. (65) מפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. פל פלי²⁶ הראוי להטמא בשאר הטמאות²⁷, אף על פי שאינו מתטמא במדרס הזב²⁸ מפני שלא נעשה למשקב או למושב - הרי זה מטמא בנגעים. כגון קלע²⁹ של ספינה, והפרכת, ושביס³⁰ של שבכה³¹, ומטפחות ספרים³², והאבנט, ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רחב כגריס³³ - הרי אלו וכל פיוצא בהן מטמא בנגעים. ואין צריך לומר שאר הפלים, כגון פרים וכסתות. החמת³⁴ והתרמל³⁵ נראין כדרכן³⁶, ופושא הנגע מתוכן לאחוריהן ומאחוריהן לתוכן³⁷. וכן כל פיוצא בהן מפלי העור³⁸ הפולין.

(26) שם מ"א. (27) כגון נגיעה בשרץ או בטמא מת. (28) הזב מטמא את הדבר שדרס ("דרס" כולל שכב, ישב ורכב) עליו אפילו לא נגע בו, כגון שאבן מונחת על הדבר הראוי לטמא מדרס (פרטי דיני מדרס, מבוארים בהל' מטמאי משכב ומושב). (29) מפרש. (30) הצעיף הדק שהנשים משלשות על פניהן ('תפארת ישראל'). (31) הכיפה שהן חובשות על הראש (רבינו בפירושו למשנה, כלים פכ"ד מט"ז). (32) שאינן מצוירות ואינן מיוחדות לספרים בלבד, אבל מצוירות ראויות רק לספרים. ולפיכך אינן מקבלות טומאה כלל, מפני שאינן בגד, אלא חומר גלם (ראה פכ"ב מהל' כלים ה"ו). (33) שהרי בפחות מכגריס אין נגע מטמא כלל. (34) נאד. (35) ילקוט, שהרועים שמים בהם חפציהם. (36) הנאד והילקוט דרכם להיות קשורים תמיד מצד אחד, והכפלים שבמקום הקשר אינן נראים. והנגע שבכפלים אלה אינו מטמא מפני שאינו נראה אלא-אם-כן מתירים את הקשר. (37) אם נולד נגע בצד זה ופשה מצד שני, הרי זה פשיון ומטמא מפני שלפעמים מהפכים אותם ומשתמשים בהם כשהם מהופכים. (38) משמע שבבגדים אין הנגע פושה מצד לצד. וכן משמע בתוספתא נגעים פ"ה ה"ג.

ז. סדין³⁹ המקמט - מפשיטין את קמטיו ורואין את נגעו.

(39) תוספתא שם פ"א ה"ה.

ח. השתי והערב⁴⁰, בין של צמר בין של פשתן, מטמאין בנגעין מיד משיטו, אף על פי שלא לבן הפשתן⁴¹ ולא שלק הצמר⁴². וכמה יהיה⁴³ בפקעת⁴⁴ של טוי ותטמא בנגעים? פדי לארג ממנו שלש על שלש שתי וערב, בין שהיתה פלה שתי בין שהיתה פלה ערב⁴⁵. היתה הפקעת מקבצת מחוטים פסוקין⁴⁶ - אינה מטמאה בנגעים.

(40) חוטים טווים, המיוחדים לשתי או לערב. (41) את הפשתן מבשלים במים חמים ומתלבן. (42) את הצמר אין מבשלים אלא שורים אותו במים חמים, כדי לרככו (רבינו בפירושו על המשנה). פסק כחכמים, בנגעים פ"א מ"ח. (43) שם. (44) חוטים כרוכים על קנה חלול. (45) כל

ג. צמר גמלים¹¹ וצמר רחלים שטואן זה עם זה: אם רב מן הגמלים - אינו מטמא¹² בנגעים, ואם רב מן הרחלים - מטמא בנגעים¹³; מחצה למחצה - מטמא בנגעים. והוא הדין בפשתן וקנבוס¹⁴ שטרפן זה בזה. ורחל בת עז¹⁵ - אין הצמר שלה מטמא בנגעים. בגד שהיה שתיו פשתן וערבו קנבוס או שתיו קנבוס וערבו פשתן - אינו מטמא¹⁶ בנגעים. וכן אם היה שתיו או ערבו פשתן או צמר והשאר נוצה של עזים וכיוצא בה - אינו מטמא בנגעים.

(11) שם מ"ב. (12) שהצמר בטל ברוב. (13) מפני שהצמר לא נתבטל ברוב (בתוספתא פ"ה מטהר רבי שמעון בן יהודה, מפני שזה כספק, וספק נגעים להקל. ראה 'תפארת ישראל' כאן). (14) גדל בשדה ודומה לפשתן (האנף בלע"ז). (15) בכורות יז, א. (16) ואין הולכים בזה אחר הנראה כמו בערבו לבן ושתי צבוע (ראה למעלה פ"ב ה"י). תוספתא נגעים פ"ה ה"א: "בגד ששתיו סריקין ועירבו צמר, שתיו צמר ועירבו סריקין - אינם מטמאין בנגעין". ומפרש רבינו שסריקין הוא מין משי. והר"ש במשנה נגעים פ"א מ"ד פירש - צמר צבוע.

ד. העור¹⁷ שאינו מעבד - אינו מטמא בנגעים¹⁸. וכן העור שהוא גלם קדם שעשה ממנו פלים - אינו מטמא בנגעים; שנאמר: פלי העור¹⁹. וכל פלי העור, בין פשוטיהן²⁰ בין מקבליהן²¹ כל שהן - מטמאין בנגעים.

(17) כדי שהעור יהיה ראוי לשימוש רצוי, מעבדים אותו ע"י שרייה ממושכת במים שנותנים בהם מלח, קמח ועפצים. (18) 'תורת כהנים' פ"ג ה"ט וה"י. (19) שם. (20) דברים שאין להם בית קיבול, כגון לוחות, כסאות וכדומה. (21) כלים שיש להם בית קיבול, כגון נאדות. (בהל' כלים פ"א ה"י כותב רבינו, שפשוטי כלי עור אינם מקבלים טומאה, וברור שהוא מחלק בין קבלת טומאה ובין טומאת נגעים, והסתמך בזה על 'תורת כהנים' שם ה"ב שמרבה עורות אוהלים מן הכתוב (ויקרא יג, נא) "לכל אשר יעשה העור למלאכה", ראה משנה-למלך כאן).

ה. עורות חיה שפיים²² - אין מטמאין בנגעים. חבר להן מן הגדל בארץ, אפלו חוט או משיחה של צמר או פשתים או עור בהמה ותייה המעבדין כל שהוא²³, ועשה מהן פלים - מטמאין²⁴ בנגעים. והוא שיהבננו לו כדרף חבורי בגדים לטמאה²⁵.

(22) משנה, נגעים פ"א, מ"א. (23) שם. 'תורת כהנים' שם ה"ט למדו זה מן הכתוב "או בעור". בין שהמשיחה מצמר ופשתים ובין שהיא מעור - מטמאה בכל שהיא. (24) גם העור הימי. ראה 'תוספות יום טוב' כאן. (25) היינו לא פחות משתי תפירות, שלגבי קבלת טומאה מועיל חיבור זה לרון שני החלקים כבגד אחד, שאם נגעה טומאה באחד מהם נטמא כל הבגד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

61) שהסדין אינו טפל לנימין. (62) תוספתא נגעים פ"ה ה"י. (גירסת הגר"א שם: הסדין טהור. וראה ר"ש במשנה כאן, שהביא תוספתא זו בגירסת אחרת).

י. חֲלוּקִים⁶³ שֶׁנֶּרְאָה בּוֹ נֶגַע - מִצִּיל אֶת הָאֲמֵרִית⁶⁴ שָׁבוּ. אֶפְלוּ הֵיטָה הָאֲמֵרָה צָמַר אוּ פְּשָׁתִים⁶⁵ - מִצִּילָהּ וְאֵינָה נִשְׁרָפֶת.

63) משנה, שם. (64) על שפת החלוק תופרים חתיכת בד עבה או פס זהב שתופרים על שפת החלוק לקישוט. (65) צבוע שאינו מיטמא בנגעים (רא"ש בפירושו למשנה), אבל אימרות מצמר לבן טמאות. ב'תורת כהנים' נגעים פט"ו ה"ג, דרשו דין זה מן הכתוב (ויקרא יג, נז) "אשר בו הנגע", היינו דבר המיטמא בנגעים. [במשנה: "אפילו הן ארגמן", ונדחק שם ה'תוספות יום טוב' לפרש את ה'אפילו'. ולפי מה שאמרנו, שאינו מציל את הלבן, מובנת המילה "אפילו", היינו לא רק מין שאינו מטמא כלל בנגעים, כגון מתכת או צמר גמלים וכדומה, אלא אפילו ארגמן שהוא צמר מציל אותו מפני שהוא צבוע, ואף-על-פי שבבגד עצמו שמקצתו צבוע ונולד נגע בחלק הלבן הכל טמא (למעלה פ"ב הי"ג), גזירת הכתוב היא באמירות. וכן משמע ב'תורת כהנים' (שם).

יא. בַּגְד⁶⁶ מִסָּגֵר שֶׁצָּבְעוּ אוּ מְכָרוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים - טְהוֹר⁶⁷. וְכֵן אִם נִתְעַרַב בְּאֲחֵרִים⁶⁸ - פְּלֵן טְהוֹרִים⁶⁹. קָצְצוּ⁷⁰ וְעָשְׂהוּ מוֹכִיץ⁷¹ פְּחֹת מְשֻׁלֵּשׁ עַל שְׁלֹשׁ - טְהוֹר⁷², וּמִתָּר בִּהְגִּיתוֹ⁷³. הֵיטָה בְּהֵן אַחַת שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ וְנֶרְאָה בָּהּ נֶגַע - הִיא לְבִדָּה טְמֵאָה.

66) שם מ"ב. (67) נתבאר למעלה (ה"א), שבגדי גויים אינם מיטמאים בנגעים, וכן צבועים, ומפני שאינם ראויים לטומאה עכשיו אינם מיטמאים, אף-על-פי שבשעה שנולד הנגע היו ראויים, תוספתא שם פ"ה ה"י. (68) ואי אפשר להכיר את המנוגעים, כגון אם המוסגר פשה וכהו וצריך להסגירו שנית (למעלה פ"ב ה"א) ונתערב במנוגעים כהים כמותו מתחילה. (69) שכל אחד הוא ספק מנוגע לפני שנוקק לטומאה (= לפני שנחלט) וספק נגעים כגון זה - להקל. וישנה עוד אפשרות של תערובת, כגון שנתערב בבגדי גויים מנוגעים. מס' נגעים פ"א מ"ב. (70) לבגד מוסגר. שם. (71) חתיכות דקות מאוד. (72) שאין הטומאה חלה על מטליות קטנות. (73) בגד מנוגע אסור בהנאה, שהרי התורה מצווה לשורפו. ומשמענו, שלא רק הטומאה אינה חלה עליהם אלא גם איסור הנאה לא חל.

יב. בַּגְד מְחֻלָּט⁷⁴ שֶׁנִּתְעַרַב⁷⁵ בְּאֲחֵרִים - פְּלֵן טְמֵאִין וְיִשְׂרָפוּ, אֶפְלוּ אֶחָד בְּכִמְהָ אֲלָפִים⁷⁶. וְכֵן אִם קָצְצוּ וְעָשְׂהוּ מוֹכִיץ - הֲרִי הֵן טְמֵאִין⁷⁷, וְאִסוּר בִּהְגִּיתָן.

74) שם. (75) ואינו מכירו, כגון בבגדי גויים או כגון שקרע מטלית מן הבגד שהיה מנוגע ונטהר, ותפר במקום החור מטלית אחרת ואח"כ חזר הנגע למטלית שקרע ונטמא הבגד (למעלה פ"ב ה"ז) ונתערב בבגדים מטולאים כמותו. (76) כיון שנוקק לטומאה, ספיקו טמא. ולמה אינו בטל

החוט היה מסוג אחד. (46) ולא קשרם, אלא הם מונחים זה על זה, אבל אם קשרם - מטמאים ('ברטנורא', וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם, שכתב: יחובר חוט "על" חוט).

ט. שְׁתֵּי פְּקַעֲיוֹת⁴⁷ הַמְעֵרוֹת זֹו לְזוֹ בַּחוּט⁴⁸, וְכֵן הַשְּׁתֵּי שֶׁמְקַצְתוּ לְפוּף⁴⁹ עַל הַפְּכָד הַעֲלִיּוֹנָה⁵⁰ וּמְקַצְתוּ לְפוּף עַל הַפְּכָד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דְפֵי חֲלוּקִים⁵¹ שֶׁמְעֵרוֹת בַּחוּט אֶחָד, וְנֶרְאָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵהֵן - הַשְּׁנֵי טְהוֹר, אֵף עַל פִּי שְׁחוּט אֶחָד מִחִבְר בִּינֵיהֶן. נֶרְאָה הַנֶּגַע בְּנֶפֶשׁ הַמְּסַכֶּת⁵² וּבִשְׁתֵּי הָעוֹמְדִים⁵³, אֵף עַל פִּי שֶׁמְקַצֵּת הַנֶּגַע בְּבִגְד⁵⁴ וּמְקַצְתוּ בִּשְׁתֵּי⁵⁵ - הֲרִי זֶה טְמֵא. נֶרְאָה הַנֶּגַע בִּשְׁתֵּי הָעוֹמְדִים לְבִדָּה⁵⁶ - הָאֲרוּג טְהוֹר⁵⁷; נֶרְאָה בְּאֲרוּג לְבִדָּה⁵⁸ - הַשְּׁתֵּי הָעוֹמְדִים טְהוֹרִים⁵⁹. נֶרְאָה בְּסָדִין - שׁוֹרֵף אֶת הַנִּימִין⁶⁰; נֶרְאָה בְּנִימִין - הַסָּדִין טְהוֹר⁶¹. פְּשָׂה מִן הַנִּימִין לְסָדִין - הַסָּדִין טְמֵא⁶².

47) משנה, שם פ"א, מ"ט. (48) מחוברות זו לזו בחוט הכרוך על שתיהן. (49) כרוך. (50) בכסא האריגה קבועות שתי קורות עגולות, העליונה בראש האריג ועליה כרוכים חוטי השתי שטרם נארגו והם מחוברים לחוטים שנארגו כבר המונחים על הקורה התחתונה. (51) משנה, שם. בתקופת המשנה היו החלוקים עשויים משני חלקים (ועל שם כך נקרא "חלוק") אחד תלוי לאדם מלפניו, והשני מגבו, וקושרים את שני החלקים בחוט או ברצועה, והאורג עושה שני החלקים במחובר ומשאיר ביניהם רצועה של חוטי שתי לבדם, והקונה גוזר במקום זה ומפרידם. (52) האריג שיש בו שתי וערב נקרא "מסכת", ונפש המסכת הוא חוט הערב שהאורג הכניסו כבר לתוך השתי אלא שאינו צמוד עדיין לאריג, והאורג מכה עליו בכלי המיוחד לכך ונצמד לאריג. ונקרא נפש, מפני שהוא נמצא בשתי ומחזקו, כנפש היושבת בתוך הגוף ומחזקת אותו. (53) חוטי השתי המתוחים בכסא האריגה מוכנים לאריגה. (54) כלומר, בנפש המסכת שהיא כבר חלק מהבגד הנארג. (55) העומד. במשנה שם שנינו: "בנפש המסכת ובשתי העומד, הרי אלו מיטמאים בנגעים מיד", ומפרש רבינו כגון שהנגע היה מקצתו בשתי, ומקצתו בנפש המסכת. (56) ובנפש לא נראה. (57) כל האריג, ואפילו נפש המסכת, טהורה. אם מקצת הנגע בשתי ומקצתו בנפש, הנגע מצרפם. ואם לאו משתייך חוט הנפש לאריג בלי כל זיקה לחוט השתי. ודוגמה לכך אתה מוצא בסוף הלכה זו בדין נימים. (58) אפילו בנפש המסכת. (59) מאותו הנימוק עצמו שנאמר בנראה בחוט העומד לבדו. וכתב הר"ש, שמדובר כשדעתו לקצצו ולא לארוג יותר וטהור חלק החוט שייפרד מן האריג, אבל אם בדעתו לארוג - לא גרע החוט מנימין שבסדין שבסוף הלכה זו (פירוש זה, מסלק כל הקשיים שהתלבטו בהם רבים). (60) נגעים פ"א מ"י. נימין הם החוטים שמשאירים בקצות הסדין או הטלית לניי והם טפלים לסדין, ולפיכך הנגע שבסדין מטמא גם אותם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. צרעת בתים - פשני גריסין זה פצד זה. נמצא רחב הנגע כמו מקום צמיחת שש שערות בגוף, וארכו פשתים עשרה שערות רבועה. והפחות משעור זה בכתים - טהור. וכל השעורין הלכה למשה מסיני.

ברוב? הרא"ש במשנה מפרש, שמוסגר אינו חמור כל כך, ולכן בטל ברוב, אבל מוחלט החמור - אינו בטל. בתורת כהנים נגעים פי"ד הלכה י"א, דרשו: "צרעת ממארת" (ויקרא יג, נא) תן בו מאירה שלא תהנה ממנו. (77) טומאת החלט אינה נפקעת ע"י השינוי.

(2) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגריס (למעלה פרק א הלכה ט) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע והנה הנגע (ויקרא יד, לו) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני נגעים. (3) שיעור הגריס. (4) לא כגריס מעוגל. (5) דעת רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה.

יג. אחד בגד⁸⁰ או כלי עור או שתי או ערב המסגר או המחלט לענין טמאה. הרי הוא אב מאבות הטמאה, פאדם מצרע⁷⁹ לכל דבר. מטמא ממגע ובמשא ובביאה, ועושה משקב ומושב אפלו מתחת האבון⁸⁰. פיצד? בגד מנגע או שתי או ערב או כלי עור המנגעין שהקניס מהן אפלו פזית⁸¹ לבית טהור - נטמא כל אשר בפית, בין אדם בין פלים, ונעשו כל ראשון לטמאה. וכן משקב ומושב המנח תחת האבון, והניח פזית מהן למעלה מן האבון - נטמא המשקב או המושב.

ב. שלשה סימני טמאה⁶ יש בכתים: מראה ירקרק, ואדמדם, והפשיון. וכלן מפרשין בתורה. ושינוי המראות מצטרפין זה עם זה. ופשיון הסמוך⁸ - כל שהוא, והרחוק⁹ - פגריס. אכל החוזר אחר הטוח - פשני גריסין.

(78) בתורת כהנים שם פט"ז, למדו זה מהיקש לבית המנוגע. (79) ראה למעלה פי"א ה"א וה"ב. (80) ראה ראב"ד וכסף-משנה. (81) נגעים פי"ג מ"ח.

(6) לא הוברר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה", הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה הם: פשיון, ושיער לבן ומחיה. (7) למד דין זה מבגדים (למעלה יב, א). (8) נוגע באום (אום = נגע העיקרי). (9) אם יש הפסק בינו לבין האום.

יד. מטלית שיש בה שלש⁸² על שלש, אף על פי שאין בה פזית - בין שנקנס רבה לבית טהור טמאתו⁸³. היו בה כמה זיתים⁸⁴ - בין שנקנס ממנה פזית לבית טהור נטמא. אף על פי שקבל השעורין הלכה למשה מסיני⁸⁵, הרי הוא אומר⁸⁶: לכל נגע הצרעת ולנתק, ולצרעת הפגד ולפית - הקיש נגעי אדם לנגעי בגדים וכתים. והשוה המצרע למת⁸⁷, שנאמר: אל נא תהי כמת. מה המת בכזית, אף אלו בכזית.

ג. אין נגעי בתים מטמאין עד שיהיה מראה הנגע שפל מן הקריס¹⁰; שנאמר: שקצרות - שיהיו שוקעין בקירות. ובשני המראות¹¹ מסגירין או מחליטין¹², ובפשיון נותצין¹³, ואם פשה אחרי הטוח - נותץ את כל הפית, כמו שיתבאר.

(82) אצבעות. (83) תוספתא נגעים פ"ז ה"ו. פסק כתנא-קמא. (84) ברייתא יבמות קג, ב. (85) עירובין ד, ב. (86) בהקדמתו לפירוש המשנה מבאר רבינו, שכמה הלכות שנאמרו למשל בעל-פה, יש להן רמז במקרא, ואומר רבינו כאן, שזו אחת מהן. (87) 'ספרי' בעלותך, פיסקא קה.

(10) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור. (11) ירקרק או אדמדם. (12) כלומר, אין מחליטים לעולם אלא באחד משני המראות האלה. (13) את המקום המנוגע.

טו. בגדים המנגעים⁸⁸ - משלחין אותן חוץ לעיר, בין שהיתה מקפת חומה בין שאינה מקפת. וזה חמור בבגדים מפאדם⁸⁹.

ד. פשירא נגע בפית - אפלו חכם, שיודע ודאי שזה נגע, לא יגור ויאמר: נגע נראה לי בפית, אלא אומר לפניה¹⁴: פנגע נראה לי בפית. וצוה הפהן ופנו את הפית, אפלו חבילי עצים וחבילי קנים¹⁵, ואחר כך יבוא הפהן ויפנס ויראה הנגע.

(88) תוספתא שם פ"ז ה"ג. (89) שאדם המנוגע משתלח מערים מוקפות חומה בלבד (למעלה פ"י ה"ז).

(14) משום כבודו של כהן. בתורת כהנים פרשת מצורע פרשת א הלכה ז אמרו: יאמר לו הכהן דברי כבושים (תוכחת מוסר): "בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע שנאמר (דברים כד, ח"ט): "השמר בנגע הצרעת וכו' זכור את אשר עשה ד' למרים". מה ענין זה לזה? אלא ללמד שלא נעשה אלא על לשון הרע (שדיברה במשה)". מטרת התוכחה הזו היא לעוררו לתשובה ושישמר מלשון הרע. (15) שאינם מקבלים טומאה במקום אחר, גזרה התורה שייטמאו בבית המנוגע. ומפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל ציוותה לפנותם לפני שיבוא הכהן ויסגיר את הבית.

~ יום שישי כ"ב כסלו ~

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם ומה בין זה לזה, ודין כשיראה נגע בתוך הבית איך יאמר האומר לכהן, ובית אפל אם פותחים בו חלונות, התנאים שיהיו בבית לטמא בנגעים, וירושלים וחוצה לארץ אם מטמאים, בתי גויים שבארץ ישראל והלוקח בתים מגויים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. בית שלא היה בו אבנים ועצים פשעור ונראה בו נגע ואחר כך הביא לו אבנים ועצים ועפר - טהור²⁴.

24) מפני שבשעת ראיית הנגע לא היה הבית ראוי לטמא בנגעים.

י. בית שפסכו בזרעים - בטל²⁵. הואיל ומשמשין תשמיש עץ - הרי הן כעץ, ואם נטמא הבית - נטמאו עמו טמאה חמורה, כמו שיתבאר.

25) ביטל את הזרעים לגבי הבניין ואין עליהם דין אוכלים שאינם מטמאים טומאה חמורה.

יא. ירושלים והוצה לארץ אין מטמאין בנגעים; שגאמר: בבית ארץ אחזתכם, וירושלים לא נתחלקה לשבטים²⁶. ובתי העובדי פוכבים שבארץ ישראל²⁷ אין מטמאין בנגעים.

26) ואינה אחזתכם, מגילה כו. א. ופסוק זה ממעט גם חו"ל, מפני שאינה אחזתם של עם ישראל. (27) אפילו שבארץ ישראל.

יב. הלוקח פתים מן העובדי פוכבים - יראה בתחלה²⁸.

28) כאילו נולד הנגע כשהבית ביד ישראל. אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פרק ו הלכה ד), מפני שבית זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי. והמדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבית של ישראל, שאם לא כן גם בבית של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן.

יג. בית שצדו אחד עובד פוכבים וצדו אחד ישראל, צדו אחד פאריך וצדו אחד בחוצה לארץ - אינו מטמא בנגעים. ושאר כל הבתים שבארץ ישראל מטמאין בנגעים בין צבועים בידי אדם בין צבועים בידי שמים²⁹.

29) ולא כבגדים שרק הלבנים מיטמאים.

יד. בית האשה³⁰, בית השתפין, בית הפנסת או בית המדרש שיש בהן דירה לחזנין או למלמדים - מטמאין בנגעים.

30) יומא יא, ב מפרש שם בגמרא, מפני שנאמר (ויקרא יד, לה): "ובא אשר לו הבית" אפשר יעלה על דעתך לדרוש: לו ולא לה, לו ולא להם (בית השותפים), משמעונו שמיטמאים, מפני שנאמר (שם, לד): "בבית ארץ אחזתכם" משמע כל בית שהוא בארץ ישראל.

בירדנו כבר כמה פעמים, שטומאת נגעים תלוייה בדברי הכהן וכל זמן שלא הסגיר או החליט הכל טהור.

ה. בית אפל - אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו¹⁶; אלא אם אין הנגע נראה בו - טהור. ואחר שיראה הכהן את הנגע יצא ויעמד על פתח הבית בצד המשקוף ויסגיר או יחליט¹⁷ או יפטר; שגאמר: ויצא הכהן מן הבית והסגיר את הבית. - לא שיסגיר והוא פתוך ביתו, או פתוך הבית המנוגע, או פתח המשקוף, אלא בצד פתחו¹⁸. ואם עמד פתח המשקוף או שהלך לביתו והסגיר - הרי זה מסגר.

16) שם פרק ב משנה ג. תורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה, הלכה י"א: "כנגע נראה ל"י - ולא לאורי. (17) במשנה אמרו דין זה בהסגר בלבד וכן בתורת כהנים. ודעת רבינו שאין הבדל בזה בין החלט ופיטור ובין הסגר. (18) עומד על יד פתח הבית המנוגע מבחוץ ואומר: הבית מוסגר, אבל אינו צריך לסוגרו ממש (משנה למלך. ודעת רש"י ור"ן בנדרים נו, ב ססגירה ממש אמרו).

ו. אין הבית מטמא בנגעים עד שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או תר, ויהא לו ארבעה כתלים, והוא בנוי בארץ באבנים ועפר ועצים, שגאמר: את אבניו ואת עציו ואת עפרו. אבל אם היה בו פחות מארבע אמות על ארבע אמות, או שהיה עגל, או שהיה בעל שלשה כתלים או בעל חמשה, או שהיה בנוי בספינה או תלוי על ארבע קורות¹⁹ - אינו מטמא בנגעים. היה בנוי על ארבעה עמודים²⁰ - מטמא בנגעים.

19) הכולטות מתקרת בית, ועליהן בנוי הבית המנוגע. (20) בארבע זוויותיו והגג נשען עליהם.

ז. כמה אבנים יהיו בו? אין פחות משמונה, שתי אבנים בכל כתל, כדי שיהיה כל כתל ראוי לנגע; שאין הבית מטמא בנגעים עד שיראה בו כשני גריסין על שתי אבנים, שגאמר: את האבנים אשר בהן הנגע. וכמה עצים²¹ יהיו בו? כדי לתן תחת המשקוף²². ועפר? כדי לתת בין פצים²³ לחברו. אבל אם היה בו פחות משעורים אלו - אינו מטמא בנגעים.

21) שם משנה ד. רבינו בפירושו למשנה אומר שצריך שיהיו שני עצים. ונראה שכוונתו כאן לשיעור גושם של שני העצים. (22) הכוונה לעץ שהנגרים מחברים באמצע המשקוף, כדי שהדלת תתעכב על ידו. (23) הסדקים שבין נדבכי האבנים או בין הקורות והאבנים.

ח. הלבנים והשיש אינן חשובין באבנים. בית שאחד מצדיו מחפה בשיש ואחד בסלע ואחד בלבנים ואחד בעפר - אינו מטמא בנגעים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3) כל הבית. 4) כמו בנגעי אדם ונגעי בגדים. 5) קולף. 6) פירוש, שופכו מחוץ לעיר. כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים במשנה שם פי"ג, א.

ג. כשהוא חולץ את האבנים שבהן הנגע - אינו חולץ פחות משתי אבנים⁸. ואינו נוטל אבנים מצד זה ומביאן לצד זה, שנאמר: ולקחו אבנים אחרות. ולא עפר מצד זה ומביא לצד זה, שנאמר: ועפר אחר יקח וטח את הבית. ואינו טח בסיד, אלא בעפר, שנאמר: ועפר אחר יקח וגומר. אינו מביא אבן⁹ אחת תחת שתיים¹⁰ שחליץ, ולא שתי אבנים תחת אבן אחת חלוצה¹¹, אלא מביא שתיים תחת שתיים. ויש לו להביא שתיים תחת שלש¹².

7) שם פי"ב מ"ו. 8) שנאמר (ויקרא יד, מ): "וחלצו את האבנים" בלשון רבים. 9) גדולה. 10) קטנות. 11) אין לפרש שהמדובר כשחלץ רק אבן אחת, שהרי אמרנו בראש הלכה זו, שאינו חולץ פחות משתיים. ובעל-כרחינו לומר, שהכוונה, שאסור להביא שתי אבנים תחת אבן אחת שחליץ, ואפילו אם חלץ כמה אבנים, ואע"פ שמוותר להביא פחות ממספר החולצות. ראה תפארת ישראל שם, יכין אות נא, ו'תוספות יום טוב'. 12) אם הוציא שלוש, מותר להביא במקומן שתיים גדולות, שלא הקפידה אלא שיחלוץ יותר מאחת, ושיביא יותר מאחת (ראה בהערה הקודמת שאין להביא שתיים במקום חלוצה אחת, אפילו אם חלץ יותר מאחת).

ד. היתה הפתל¹³ בינו לבין חברו - שניהן חולצין ושניהן קוצים את העפר ושניהם מביאין אבנים אחרות¹⁴, אבל בעל הבית¹⁵ מביא לבדו את העפר; שנאמר: ועפר אחר יקח וטח¹⁶ - אין חברו מטפל עמו בטיחה.

טו. קירות האבוס³¹ וקירות המחיצה³² שפבית - אין מטמאין בנגעים.

31) אם בנה קיר בבית, כדי לתלות עליו את האבוס להאכיל בו את בהמתו. 32) בפירושו על המשנה מפרש רבינו שהכוונה לתקרה שנעשתה לצל להגן על בהמותיו מפני השמש ואפילו היא בבית ממש אינה מיטמאה בנגעים.

פרק חמשה עשר

1) יבאר הסגר נגעי בתים ואיך חולץ האבנים שבהם הנגע כשחולץ, ודין בית ועלייה על גביו שנראה בו נגע, והבונה אבנים מסוגרות בבית טהור, כיצד מטהרים בית המנוגע אחר חליצה וטיחה.

א. נגעי בתים יש בהן הסגר שלשה שבועות², שהן תשעה עשר יום; שיום שביעי עולה לכתאן ולכתאן, ויום שלשה עשר עולה לכתאן ולכתאן. נמצאת אתה למד, שאם צריך לשלשה שבועות - רואהו בשביעי, וביום שלשה עשר, וביום תשעה עשר. והסגר בתים שלשה שבועות אינו מפרש בתורה. וכן רב דיני נגעי בתים דברי קבלה הן.

2) נגעים פי"ג מ"ז.

ב. וכל הדינין המפרשין בהן בתורה ובדברי קבלה כף הם: כשיבוא הפהן ויראה הנגע שוקע ורקרק או אדמדם, כמו שבארנו, יסגיר שבועת ימים. ואפלו מצאו פלו³ פתחלה ורקרק או אדמדם - יסגיר⁴. ובשביעי רואהו: אם פהה הנגע, ואין צריך לומר אם הלך - קולף מקום הנגע בלבד, והבית טהור; מצאו שעמד בעיניו ולא פשה - מסגיר שבוע שני. ורואהו ביום שלשה עשר: אם פהה הנגע או הלך לו - קולף מקום הנגע ומטהר את הבית בצפרים; ואם מצא הנגע שפשה בסוף שבוע שני או שעמד בעינו - חולץ את האבנים שבהן הנגע ומקצה⁵ העפר אל מחוץ לעיר⁶ וטח את כל הבית ומסגירו שבוע שלישי. וביום תשעה עשר רואהו: אם חזר בו נגע פשני גריסין - הרי זה פשוין אחרי הטוה, ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים. וכל זמן שיחזר בו הנגע קדם שיטהרו בצפרים - הרי זה נותן; ואם נראה בו נגע אחר שטהרו בצפרים - יראה פתחלה. וכן אם פשה הנגע בסוף שבוע ראשון - חולץ את האבנים שבהן הנגע וקוצה העפר חוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגירו שבוע שני. ורואהו: אם מצא בו נגע פשני גריסין - הרי זה פשוין אחרי הטוה, ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים. וכל זמן שיראה בו נגע קדם טהרה בצפרין - ינתן; ואם נראה בו אחר שטהרו בצפרים - יראה פתחלה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה הפתל בינו לבין חברו - שניהן חולצין בו".

מדבריו משמע שחולצין כל האבנים שבינו לבין חברו, גם כאלו שאינן אבני זווית. אבל לדעת רש"י (חולין קכ"ח, ב.) שמה ש"שניהם חולצין" הוא רק "באבן שבמקצוע" וכמו שפירש את דברי המשנה בנגעים (פי"ג, ב.) "אבן שבזווית כשהוא חולץ, חולץ את כולו" "אבן המנוגעת שבזווית שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזוויות לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל ונראה משני הצדדים שאבן זו יש עליה חיוב לחלוץ את כולה" (גם הצד שלא נראה בו הנגע). ויש לומר שהרמב"ם ורש"י נחלקו בפירוש מאמר חז"ל "אוי לרשע ואוי לשכנו", שלדעת הרמב"ם השכנות היא סימן על מהותם האמיתית של השכנים שבמהותם שייכים זה לזה. אבל לשיטת רש"י "אוי לרשע ואוי לשכנו" פירושו שיש לשכן השפעה פנימית על שכנו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְעֵץ אֲרָז וְאֲזוֹב וְשֵׁנֵי תוֹלַעַת, כְּטַהַרְתָּ אָדָם שֶׁבְּאֲרָנוּ
לְכָל דָּבָר. אֲלֵא שֶׁבְּאָדָם מִזֶּה שְׁבַע פְּעָמִים לְאַחַר יָדוֹ
שֶׁל מִצְרַע, וּבְבֵית מִזֶּה שְׁבַע פְּעָמִים עַל הַמִּשְׁקָף
שֶׁל בַּיִת מִבְּחוּץ. וְשָׂאֵר כָּל מַעֲשֵׂיהֶן שְׁוִין.

(34) כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים בתורה (ויקרא יד)
ומבוארים במשנה (שם פ"ד).

פֶּרֶק שֵׁשָׁה עָשָׂר

1) יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות, ואם אסור
בהנאה, ודין בית מוסגר ואבניו אם מטמאים מאחוריהם,
והמוסגר והמוחלט אם מטמא בביאה, אם צריך הכנסת רוב
בבית המנוגע, וכמה ישהה וייטמאו בגדיו, מי שהיה עומד
בבית המנוגע ופשט ידיו חוץ לבית או בהיפך, המציל
מכוסה באוהל המת אם מציל מכוסה בבית המנוגע כו',
שינוי האמור בבגדים ובכתמים שקראוהו תורה צרעת שהיא
אות ופלא בישראל.

א. בית המנוגע - אב² מאבות הטמאות³, כל הנוגע
בו נטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר או
אבנים ועצים ועפר של בית פשנותצין אותו - פלן
אבות טמאות, וכל פזית מהם מטמא אדם וכלים
במגע ובמשא⁴ וביבאה. כיצד? אם נכנס פזית⁵ מהן
לבית טהור - נטמא כל אשר בבית מאדם וכלים,
שפלן מטמאין בביאה פאדם מצרע. וכלן אסורין
בהנאה. ואם שרפן ועשה מהן סיד - הרי זה אסור
בהנאה. שנאמר: צרעת ממארת - תן בו מארה⁶ ואל
תהנה בו. וכלן משלחין אותן חוץ לעיר, אף על פי
שאינה מקפת חומה⁷.

2) נגעים פ"ג מ"ד. (3) ראה למעלה פ"ג הי"ג.
4) תוספתא נגעים פ"ו ה"ח. מטמאים במשא אפי' לא נגע
בהם, כגון שהיו מונחים על עץ, שאינו מקבל טומאה
והגביה את העץ. (5) שם מ"ח. (6) בתורת כהנים' (פ'
נגעים יד, יא) נאמרה דרשה זו גבי בגדים המנוגעים, שגם
בהם נאמר "צרעת ממארת". (7) שם פ' מצורע פ"ד ה"ד.
נמצא, שהם חמורים יותר ממצורע. ראה למעלה פ"ג ה"ט'
בדין בגדים מנוגעים.

ב. בית מסגרי⁸ אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר:
והבא אל הבית כל ימי הסגור אתו יטמא עד הערב.
אבל המחלט מטמא מתוכו ומאחוריו, שהנוגע בו
מאחוריו - טמא. שנאמר: צרעת ממארת בבית טמא
הוא. וכי טהור היתה?! אלא להוסיף לו טמאה על
טמאתו, שיהיה פלו טמא⁹ ויטמא מאחוריו. וכן
אבנים שיש בהן הנגע במסגר מטמאין מאחוריהן¹⁰.

8) משנה, שם יג, ה. (9) דרשה זו נאמרה בתורת כהנים'
שם פ"ד הי"ג. (10) תוספתא נגעים פ"ז ה"ד. והאבנים
האחרות מתוכן בלבד, כאמור בראש ההלכה.

ג. אחר המסגר והמחלט¹¹ מטמא בביאה¹². כיצד?

ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזוית הבית גם לצד
החלק של השכן, אבל לא את האבנים של השכן
בעצמו.

(על פי לקו"ש חלק לג עמוד 12)
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(13) שם. (14) שכל המעשים האלה כתובים בלשון רבים:
והלצו, העפר אשר הקצו, ולקחו אבנים אחרות.
(15) שהנגע בו. (16) בלשון יחיד.

ה. אבן שבזוית¹⁷, בזמן שהוא חולץ - חולץ את
פלה, ובזמן¹⁸ שהוא נותץ - נותץ את שלו¹⁹ ומניח
את של חברו²⁰. ויש בדבר ספק, אם תהיה זו של
חברו פמו יד לאבן שלו²¹.

(17) וחלק ממנה בבית המנוגע, וחלקה השני נכנס לבית
אחר. (18) שנאמר "וחלצו". (19) את הבית המנוגע.
(20) שנאמר "נותץ" בלשון יחיד. (21) פירוש, אם חלק
האבן שבבית חברו נידון כבית יד לחלק שלו, ומביאה את
הטומאה לבית חברו, שהרי אבן המנוגעת מטמאה באוהל.
בעיא שלא נפשטה בחולין קכת, ב.

ו. בית²² שנגרף בו נגע והיתה עליה על גביו²³ -
נותץ את הקורות לעליה²⁴; נראה בעליה - נותץ את
הקורות לבית. לא היתה עליה על גביו - אבניו
ועציו ועפרו פלן נתיצין עמו²⁵. ומציל את המלבינין²⁶
ואת סריגי החלונות²⁷.

(22) נגעים פ"ג מ"ג. (23) ובה אין נגע. (24) כלומר,
הקורות נחשבו כאילו הן מן העליה והן טהורות, וכשהוא
נותץ את הבית מעמיד עמודים תחת התקרה לתמוך את
העליה. (25) מכיוון שאין בנין אחר לצרפן אליו, הרי הן
חלק מבנין המנוגע. (26) במשנה שם, מפרש רבינו שהם
"ממעל לשטח הקורה". (27) שבכות שבחלונות, העשויות
לשמירה על התינוקות שלא יפלו מן החלון.

ז. הלוקח אבנים²⁸ מבית מסגרי²⁹ ובנאץ בבית טהור:
חזר הנגע למסגרי³⁰ - חולץ את האבנים³¹ שפשטהו;
נראה נגע על האבנים שפנה - המסגר ינתץ³²,
והבית השני מסגרין אותו³³ בנגע זה, פדין כל בית
שנגרף בו נגע בתחלה.

(28) שם מ"ה. (29) אחרי שחלצן (ראה למעלה ה"ב).
(30) לבית שממנו לקח את האבנים, וצריך לנתצו. (31) את
האבנים שלקח מאותו בית ובנאץ בבית הטהור, שהרי הן
חלק מהבית הטעון נתיצה. (32) מפני שחזר הנגע לאבנים
השייכות לבית. (33) ואין חולצים אותו מיד, מפני
שצריכים לראות את הנגע בשביל הבית השני (ראה למעלה
פ"ב ה"ז בדין בגדים).

ח. כיצד מטהרין³⁴ את הבית המנוגע? אחר החליצה
והטיחה מביא מים חיים בכלי חרס ושתי צפרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21) כשנכנס דרך ביאה, ועל זה אמרה תורה: "והבא אל הבית וכו' יטמא עד הערב" (נגעים פי"ג מ"ח). (22) שם. (23) תוספתא פ"ז ה"ז. (24) כלי חרס מיטמא אם נגעה טומאה באויר שבתוכו, ואפילו לא נגעה בכלי עצמו, ולפיכך כשנגע אוירו באויר הבית - נטמא. (25) ורובו ככולו. (26) ואפילו הוציאם ללא כל שהיה. (27) שאין אדם מלובש בהם. (28) כלומר, באצבעותיו. (29) בתקופת המשנה ולפניה, נוהגים היו לאכול את הסעודות הקבועות בהסיכה, היינו נשענים על גבי בגדים רכים לשמאלם. (30) פחות מזה היא אכילת עראי. במשנה (שם מ"ט) אמרו: "כדי אכילת פרס (פרס = חצי ככר)". ודעת רבינו שחצי ככר הוא כשלוש ביצי תרנגולת בינוניות. (31) מכיון שפת חטים טעים, והלפתן מוסיף לו טעימות - הוא נאכל מהרה.

ז. מי שִׁנְכַנְס³² לְבַיִת מְנַגַע וְכִלְיוֹ עַל כְּתֻפֵּיו וְסָנְדָּלוֹ וְטַבְעוֹתָיו בְּכַפְּיוֹ - הוּא וְהֵן טַמְאִין מִיָּד; שְׂאִינוֹ מְצִיל מִלְטַמְא מִיָּד אֲלָא כְּלָיִם שְׂהוּא לְבוּשׁ בְּהֵן. וְכֵן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וְהַפְּהֵמָה שְׂהִיו לְבוּשִׁין בְּכָלִים וְנִכְנְסוּ לְבַיִת הַמְּנַגַע - נְטַמְאוּ הַכָּלִים מִיָּד³³. אֲבָל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים אִינוֹ מְקַבְּלִין טַמְאָה, בְּפִהֶמָה.

32) שם מ"ט. דין זה הוא ביאור מורחב למה שנאמר בהלכה הקודמת: "בכלים שנכנסו חלוצים". (33) ככלים חלוצים. 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י: "יכול (אתה לחשוב) הבהמה והגוי יהו מצילים בגדים בבית המנוגע (שלא ייטמאו מיד), תלמוד-לומר: "וכבס בגדיו" (מכאן אתה למד) המטמא בגדים מציל בבית המנוגע, יצאו הבהמה והגוי שאין מטמאים בגדים (שהרי אינם מקבלים טומאה כלל) - אין מצילים בגדים בבית המנוגע.

ח. מי שְׂהִיָּה³⁴ עוֹמֵד בְּבַיִת מְנַגַע וּפְשַׁט יָדָיו³⁵ חוּץ לְבַיִת וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו³⁶, אִם שְׂהִיָּה פְּדֵי אֲכִילַת הַשְּׂעוֹר - נְטַמְאוּ הַטַּבְעוֹת אִף עַל פִּי שְׂהֵם בַּחוּץ³⁷. וְכֵן הָעוֹמֵד בַּחוּץ וּפְשַׁט יָדָיו לְבַיִת מְנַגַע - נְטַמְאוּ יָדָיו בְּלִבָּד מִיָּד³⁸. וְאִם נִשְׁתַּהוּ שָׂם פְּדֵי אֲכִילַת הַשְּׂעוֹר - נְטַמְאוּ טַבְעוֹתָיו, וְאִם לֹא - טְהוֹרוֹת³⁹.

34) משנה, שם. (35) לפני ששהה כשיעור. (36) על אצבעות ידיו. (37) מפני שהידים נגררות אחרי הגוף הנמצא בפנים. (38) טומאת ידים מדרבנן. (39) כחכמים, שם. ונימוקם, מכיוון שהכניסו דרך מלבוש אינן טמאות אלא אם שהו כשיעור, ואף-על-פי שגוף האדם נשאר בחוץ.

ט. כָּל הַמְצִיל⁴⁰ בְּצַמִּיד פְּתִיל⁴¹ בְּאֵהָל הַמֵּת - מְצִיל מִקְסָה⁴² בְּבַיִת מְנַגַע; וְכָל הַמְצִיל מִקְסָה בְּאֵהָל הַמֵּת⁴³, אֲפִלוּ הִיָּה מְגֵלָה בְּבַיִת הַמְּנַגַע - הָרִי זֶה טְהוֹר. מִיָּצֵד? כָּלִי חֶרֶס אוֹ כָּלִי אֲבָנִים וְכָלִי אֲדָמָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן שְׂהִיו אֲכָלִין וּמְשַׁקֵּין וְכָלִים בְּתוֹכָן וְהִיו מְכַסִּין בְּבַיִת הַמְּנַגַע, אִף עַל פִּי שְׂאִינָן מְקַפִּין צַמִּיד פְּתִיל - הֵן וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָן טְהוֹר. הַבּוֹר וְהַדְּיוֹת⁴⁴

בַּיִת שְׂהִיָּה מִסָּף¹³ עַל גְּבֵי בַיִת מְנַגַע¹⁴, בֵּין מַחְלָט בֵּין מִסְגֵּר, אוֹ אֵילָן שְׂהוּא מִסָּף עָלָיו - הָעוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן אוֹ הַנִּכְנָס לְבַיִת הַחִיצוֹן טַמְא, שְׂהָרִי הוּא וְהַבַּיִת הַטַּמְא תַּחַת אֵהָל אֲחֵד¹⁵. וְכֵן אֲבָן מְנַגַעַת הַנִּכְנָסֶת לְאֵהָל וְהַנְּחָה שָׂם - נְטַמְא כָּל אֲשֶׁר בְּאֵהָל. הִיָּה מְנַחַת תַּחַת הָאֵילָן וְהַטְּהוֹר עוֹבֵר - נְטַמְא. הִיָּה הַטְּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעוֹבֵר אֲדָם בְּאֵבָן מְנַגַעַת - לֹא טַמְאָהּ; וְאִם הִנְחִיָּה שָׂם - טַמְאָהּ. שְׂמוֹשֵׁב הַמְּנַגַע כְּמֹהוּ, בֵּין אֲדָם בֵּין כָּלִים בֵּין אֲבָנִים וְעִצִּיו וְעַפְרָו¹⁶.

11) דינם שווה בענינים האמורים למטה. (12) אם כל הבית נכנס לאוהל אחר. (13) מכסה מלמעלה. (14) כגון שהבית המנוגע היה בנוי בתוך בית טהור, שתקרתו מכסה גגו של בית המנוגע. (15) כדעת רבי אלעזר, במס' נגעים שם מ"ו. (16) שם מ"ז. ראה למעלה פ"י ה"ב בהערות.

ד. הַמְּאֵהִיל¹⁷ בְּיָדָיו עַל אֲבָן מְנַגַעַת אוֹ שְׂהֵאֵהִילָהּ עָלָיו - טְהוֹר, עַד שְׂיַגַע¹⁸.

17) תוספתא נגעים פ"ז ה"ג. (18) ומה שאמרנו בה"ג שאבן המנוגעת מטמאה באוהל, היינו כשדבר אחר מאהיל על האבן ועל האדם או הכלי (הגר"א בביאור ה'תוספתא' שם).

ה. טְהוֹר¹⁹ שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנַגַע דֶּרֶךְ אַחֲרָיו, אֲפִלוּ נִכְנַס כְּלוֹ חוּץ מִחֶטְמוֹ - טְהוֹר; שְׁנֹאמַר: וְהָפֵא אֶל הַבַּיִת - דֶּרֶךְ בִּיאָה טַמְאָה תוֹרָה²⁰.

19) גמרא שבועות יז, ב. (20) וכשנכנס כולו דרך אחוריו נטמא, ולא מפני הכניסה לבית, אלא מפני שהוא נמצא בתוך הבית, כמו הכלים הנמצאים בבית מלפני שנטמא, שהם טמאים. שם.

ו. טְהוֹר שְׂהַכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבַיִת טַמְא - נְטַמְא²¹. וְכֵן טְלִית²² טְהוֹרָה שְׂהַכְנִיס מְמַנָּה שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ לְבַיִת טַמְא - נְטַמְא. וְכֵן כָּלִי חֶרֶס²³ שְׂהַכְנִיס אוֹירוֹ לְבַיִת טַמְא - נְטַמְא²⁴. אֲבָל שְׂאֵר כָּלִים - עַד שְׂיַכְנִיס רֹב הַכָּלִים²⁵, מְשַׁכְּנִיס רַבּוֹ נְטַמְא מִיָּד²⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכָלִים שֶׁנִּכְנְסוּ חִלּוּצִין²⁷; אֲבָל אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנַגַע וְהוּא לְבוּשׁ בְּבִגְדָיו וְסָנְדָּלוֹ פְּרָגְלָיו וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו²⁸ - הָרִי הָאֲדָם טַמְא מִיָּד, וּבִגְדָיו טְהוֹרִים עַד שְׂיַשְׂהָה שָׂם פְּדֵי שְׂוִסְב²⁹ אֲדָם וְיֵאכַל כְּשֹׁלֵשׁ בִּיצִים³⁰ פַּת חֲטִים בְּלַפְתָּן³¹. שְׁנֹאמַר: וְהַשֹּׁכֵב בְּבַיִת יְכַפֵּס אֶת בְּגָדָיו, וְהֵאכַל בְּבַיִת יְכַפֵּס אֶת בְּגָדָיו. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעַתְךָ שְׂאִין בְּגָדָיו מִתְטַמְאִין עַד שְׂיֵאכַל שָׂם? ! אֲלָא לְתַן שְׂעוֹר לְשׁוֹכֵב בְּאוֹכֵל. וְאֲחֵד הַשׁוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב אוֹ הָעוֹמֵד, אִם שְׂהִיָּה פְּדֵי לְאֹכֵל שְׂעוֹר אֲכִילָה הָאֲמוּרָה - נְטַמְאוּ בְּגָדָיו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובזים דבריו ומתעטעים בנביאיו. ומתוף פך באין לדבר באלהים וכופרין בעקר, בענין שנאמר: ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על יי אלהיהם. והרי הוא אומר: שנתו בשמים פיהם ולשונם תהלה פארץ. מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם שהלכה תחלה פארץ. זו היא שיחת הרשעים, שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת פנסיות של עמי הארץ וישיבת פתי משתאות עם שותי שכר. אבל שיחת פשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחקמה. לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידן ומזכה אותן בה. שנאמר: אז נדברו יראי יי איש אל רעהו, ויקשב יי וישמע ויפתח ספר זכרון לפניו ליראי יי ולחשבי שמו.

שפּיט המנגע⁴⁵, אף על פי שהן מגלין - פלים שבתוכן טהורין.

40) שם מ"ב. 41) כל הכלים שאינם מקבלים טומאה כלל, כגון כלי אבנים וכלי אדמה וכן כלי חרס שהם מקבלים טומאה מתוכם ולא מגבם (אם נגעו טומאה בדופן הכלי מבחוץ) מצילים את מה שבתוכם מליטמא באוהל המת אם הם מכוסים ב"צמיד פתיל". פירוש, בכיסוי מהודק ומחובר יפה (ראה הל' טומאת מת פכ"א ה"א). 42) אפילו אין הכיסוי מחובר. כרבי יהודה שם. 43) מבואר לקמן. 44) בור - חפורה באדמה. דות - בנויה על הקרקע. 45) המצילים באוהל המת על מה שבתוכם כשהם מכוסים.

י. הצרעת הוא שם האמור בשתפות, כולל ענינים הרבה שאין דומין זה לזה. שהרי לכן עור האדם קרוי צרעת, ונפילת קצת שער הראש או הזקן קרוי צרעת, ושנוי עין הפגדים או הפתים קרוי צרעת. וזה השנוי האמור בפגדים ובפתים, שקראתו תורה צרעת בשתפות השם, אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל פדי להזהירן מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע - משתנות קירות ביתו⁴⁶. אם חזר בו - יטהר הבית; אם עמד ברשעו עד שהתץ הבית - משתנין פלי העור שבביתו שהוא יושב ושובב עליהן. אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנין הפגדים שעליו. אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מבדל ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים, שהוא הליצנות ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר: השמר בנגע הצרעת. זכור את אשר עשה יי אליהיך למרים בדרך. הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע למרים הנביאה! שדפרה באחיה, שהיתה גדולה ממנו בשנים וגדלתו על ברפיה וספנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דברה בגנותו אלא טעמה שהשנתו לשאר נביאים, והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו, שנאמר: והאיש משה ענו מאד, ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת; קל וחמר לבני אדם הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך ראוי למי שרוצה לכון ארחותיו להתרחק משיבתן ומלדבר עמהן, פדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחלה מרפין בדברי הבאי, בענין שנאמר: וקול כסיל ברב דברים. ומתוף פך באין לספר בגנות הצדיקים, בענין שנאמר: תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק. ומתוף פך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם, בענין שנאמר: ויהיו מלעבים במלאכי האלהים

סליקו להו הלכות טמאת צרעת

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אלא אות ופלא היה בישראל... כו".

ההבדל בין נס ובין פלא הוא, שנס זה ענין שלמעלה מהטבע לגמרי ומתגלה תוך שידוד מערכות הטבע, אבל פלא הוא נס המלוכב בטבע. וזה שכותב הרמב"ם כאן "אות ופלא" כי נגע הצרעת מצד אחד בא כנגע טבעי בבית או בבגד, אבל מצד שני הוא פלא שאחרי שמופיע בבית ולא עשה תשובה יופיע בבגד, ואם לא עשה תשובה יופיע בעור וכו'.

(על פי לקו"ש חלק ל"ג עמוד 165 הערה 13 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

46) מקורות סיום נאה ומלבב זה הם: מדרש רבה ויקרא פרשה טז, גמרא ערכין טו ב, וטז, א. ותוספתא נגעים פ"ו ה"ו.

~ שבת קודש כ"ג כסלו ~

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע מצות עשה, וזהו פרטן: א) דין טמאת נדה. ב) דין טמאת יולדת. ג) דין טמאת זבה.

ד) דין טמאת זב.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פּרָק ראשון

1) יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טומטום ואנדרוגינוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהזיע, וזוב הזב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. (11) בלי כל סיבה חיצונית. (12) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבהלה או שקפצה וכדומה, אבל זה אינו מטמא באונס. (13) פרט לבעל ראייה אחת. (14) לעניין זה כלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות.

ג. קטנה פת יום אֶחָד מִטְמֵאָה בְּיָדָהּ; פֶּת עֶשְׂרֵה יָמִים - בְּזִיבָה¹⁵; פֶּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מִטְמֵאָה אֶת בּוֹעֵלָה¹⁶, כְּמוֹ שְׂפִיתָבָאֵר.

(15) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם בכולם דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. (16) להיות אב הטומאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה.

ד. קִטְן בֶּן יוֹם אֶחָד מִטְמֵא בְּזִיבָה. וְאֶחָד גְּרִים וְעֶבְדִים וְאֶחָד¹⁷ יִשְׂרָאֵל מִטְמֵאִין בְּיָדָהּ וּבְזִיבָה.

(17) בין ובין.

ה. סְרִיס אֶדָם¹⁸, סְרִיס חֲמָה¹⁹ מִטְמֵאִין בְּזִיבָה כְּשֶׁאָר הַבְּרִיאִין.

(18) שנסתר על ידי אדם. (19) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח).

ו. אִין הָאִשָּׁה מִטְמֵאָה בְּלֶבֶן²⁰, וְלֹא הָאִישׁ בְּאֶדָם²¹; אֶלֹא הָאִשָּׁה בְּאֶדָם, וְהָאִישׁ בְּלֶבֶן.

(20) אם הזיבה היא לבנה. (21) בזיבה אדומה.

ז. טְמֵאִים²² וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס²³ - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חֲמָרֵי הָאִישׁ וְחֲמָרֵי הָאִשָּׁה²⁴: מִטְמֵאִין בְּלֶבֶן כְּאִישׁ, וּבְאֶדָם כְּאִשָּׁה. וְטְמֵאִתָּן בְּסַפֵּק²⁵. לְפִיכָּךְ אִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים²⁶, וְאִין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן עַל טְמֵאֵת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁיו²⁷. רָאָה לֶבֶן וְאֶדָם כְּאֶחָד - שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַקִּדְשִׁים²⁸, אֶבֶל אִין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בֵּיאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁיו; שְׁנֵאמַר: מְזַכֵּר עַד נִקְבָּה תְּשַׁלְּחוּ²⁹ - עַד שְׂיִהְיֶה הַטְּמֵאָה טְמֵאֵת זָכָר וְדָאִי אוֹ טְמֵאֵת נְקֵבָה וְדָאִית³⁰. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בְּלֶבֶן וְאֶדָם שְׁלוֹשׁ³¹ כְּאַחַת³² - אִינוֹ חֲבִיב עַל טְמֵאֵת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁיו. נִגַּע הוּא בְּעֵצָמוֹ בְּלֶבֶן וְאֶדָם שְׂרָאָה - הֲרִי זֶה חֲבִיב עַל בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

(22) שאיננו יודעים אם הוא איש או אשה. (23) ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. (24) מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. (25) אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. (26) אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים

א. הַזֵּבֶה³ וְהַזֵּבֶה⁴ וְהַיּוֹלֵדֶת⁵ - כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַתָּן אֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאֹת⁶. מִטְמֵא כְּלָיִם בְּמַגֵּעַ, וּמִטְמֵא אֶדָם בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, וּמִטְמֵא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמִרְכָּב מִתְחַתְּיוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתָן אֵב טְמֵאָה⁷, וּמִטְמֵא מִדָּף⁸ עַל גְּבוּי.

(2) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו זוכו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע (ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. (3) שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. (4) האשה הרואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. (5) יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. (6) ראשי טומאות, שמתמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. (7) דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. (8) זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. (9) דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו.

ב. אֶחָד¹⁰ זֵבֶה קִטְנָה וְאֶחָד זֵבֶה גְּדוּלָה, וְאֶחָד זֵבֶה מִחֲמַת עֵצָמָה¹¹ אוֹ מִחֲמַת אֲנָס¹², וְאֶחָד זֵבֶה בְּעַל שְׂתֵי רְאִיוֹת¹³ אוֹ בְּעַל שְׁלֹשׁ - טְמֵאֵת בְּלֶן שְׁוֶה לְטְמֵא אֲחֵרִים¹⁴.

(10) נקדים דינים יסודיים אחדים, שידיעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרואה ראייה אחת אין עליו דין זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחרי, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא. ראיה ראשונה של זב אינה מטמאה במשא והרי היא פשקבת זרע⁴⁵, בין מאיש גדול בין מאיש קטן. וכן המשפכות והמושבבות שישיב עליהם משראה ראיה ראשונה עד שראה השניה - טהורים. שאינו קרוי זב אלא אחר ראיה שניה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה. ראה אחת מרבה בשתיים⁴⁶ - אין טמא אלא המיטי⁴⁷ טפה אחרונה⁴⁸.

45) טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. (46) זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. (47) מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. (48) שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

יג. ראיה ראשונה של מצרע מטמא במשא. שנאמר: כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. הרי הצרוע כזב גמור: מה זב גמור - זוכו מטמא במשא, אף מצרע - ראיתו הראשונה מטמאה במשא.

יד. רק הזב ושכבת זרעו ומימי רגליו - כל אחד משלשתן אב טמאה דין תורה, ומטמא בכל שהוא במגע ובמשא⁴⁹. הרי הוא אומר ברק: וכי רק הזב בטהור. ומימי רגליו ושכבת זרעו אי אפשר שלא יהיה בהם צחצוחי זיבה⁵⁰ כל שהוא.

(49) כזוב. (50) טיפות זעירות.

טו. אחד זב ואחד נדה וילדת זובה - כל אחד מהן רקו ומימי רגליו אב טמאה כזב. וכן כל מקום שנאמר בהלכות אלו הזב - אחד הזב ואחד שאר הארבעה⁵¹.

(51) כלומר, השאר של הארבעה.

טז. תשעה משקין כזב. שלשה מהן אב טמאה. והן: רקו, ושכבת זרעו, ומימי רגליו. כל אחד מאלו מטמא אדם וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו. שלשה מהן פולד הטמאה. ואלו הן: דמעת עינו, ודם מגפתו⁵², וחלב האשה. כל אחד מאלו פמשקין טמאין, שאין מטמאין אדם⁵³ אב טמאין כלים מדברי סופרים, כמו שבארנו. ושלשה מהן טהורין. ואלו הן: זעתו, ולחה סרוחה היוצאים ממנו, והרעי. הרי אלו שלשה מן הזב ונבדלים⁵⁴ פמותן⁵⁵ משאר האדם⁵⁶. פיתו וניעו⁵⁷ וריירו⁵⁸ ומי האף שלו - הרי הן פרקו לכל דבר, ובכלל הרק הן חשובין. דם היוצא מפי אמה⁵⁹ ודם השותת מפי - הרי הן בכלל דם מגפתו. הנה מוצץ ורוקק דם - הרי זה מטמא פרק; שהדם שמוצץ אי אפשר לו בלא צחצוחי רק.

ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (27) אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. (28) שהרי טומאתם וודאית. (29) והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. (30) ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. (31) של הטומטום ואנדרוגינוס. (32) ונטמא וודאי.

ח. דם הנדה או דם הנזבה או דם היולדת מטמא בכל שהוא במגע ובמשא. שנאמר: והדדה בנדתה והזב. מפי השמועה³³ למדו, שפדוה כמותה. וכבר בארנו בענין אסור נדה, שחמשה דמים טמאים באשה; אבל אם ראתה דם רק - הרי הוא טהור. ואינו כמו רקה ושאר משקין היוצאין ממנה³⁴, שהרק מתעגל ויצא וזה שותת ויורד³⁵.

(33) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. (34) שהם טמאים ומטמאים. (35) טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד.

ט. אשה שייצא הולד מדפנה ויצא עמו דם מן הדפן - הרי אותו דם אב מאבות הטמאות כדם הנדה והלדה והזיבה, שהמקור³⁶ מקומו טמא³⁷; והאשה טהורה³⁸ עד שייצא ממנה דם דרך הרחם.

(36) המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. (37) והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. (38) פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא.

י. מקור האשה שנגער³⁹ ונפל לארץ - האשה טמאה טמאת ערב⁴⁰. וכן מקור שהזיע בשתי טפי מרגליות⁴¹ - האשה טמאה טמאת ערב⁴². אבל אינה נדה⁴³ עד שתראה אחד מחמשה דמים המטמאין אותה.

(39) נעקרה ממנו חתיכת בשר. (40) מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. (41) נזול לבן, ויצאו דרך הרחם. (42) שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). (43) לטמא שבעת ימים.

יא. הזיעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה אלא מחוץ למקור⁴⁴.

(44) והנזולים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים.

יב. זוכו של זב - אב מאבות הטמאות כזב, שנאמר: זוכו טמא הוא. ומטמא במגע ובמשא בכל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ג כסלו - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12) שם. 13) את הפת או את הבצל. 14) שאין הרוק מתערב עם דבר יבש. 15) שיש בהם הרבה לחות.

ה. קלפי פולין¹⁶ וקלפי תורמוסין¹⁷ שקצצן¹⁸ העובד פוכבים - המסיטן טמא; שפך העובדי פוכבים פוכבים לכל דבריהן, כמו שיחבאר¹⁹. הקלפין שבשוקין²⁰ - הולכין בהן אחר הרב²¹.

16) שם. 17) מין קטנית שטעמו מר, ושולקים אותו שבע פעמים להפיג מרירותו ואח"כ אוכלים אותו לקינוח סעודה (ביצה כד, ב). 18) בתוספתא, הגירסא "שפסקן". ופירש הגר"א שקלפם בפיו. 19) לקמן ה"ו. 20) ואין אנו יודעים אם הם של ישראל או של גויים. 21) אם רוב מביאי הקליפים לשוק הם גויים - טמאים, ואם רובם יהודים - טהורים.

ו. דם²² טמא שנתערב במים, אם בטלו מראיו - הפל טהור. נתערב בדם טהור ופנין²³ - רואין אותו²⁴ כאלו הוא מים²⁵. וכן רק טמא שנתערב במים: אם היה קרוש²⁶ כבדו²⁷ - הרי זה טמא; ואם נמחה במים, אם בטלו מראיו - הפל טהור. נתערב פרק אחר - רואין אותו כאלו הוא מים. וכן מי רגליו של טמא שנתערבו במים: אם בטלו מראיהן - הפל טהור, ואם לאו - טמא. נתערב ביני או במי רגלים טהורין - רואין אותו כאלו הוא מים. נתערבו במי רגלים של עובדי פוכבים - הולכין אחר הרב²⁷. ביצד? פלי שהיו ישראל ועובדי פוכבים מטילין שם מי רגליהם: אם רב עובדי פוכבים - הפל טמא, ואם רב ישראל - הפל טהור; מחצה למחצה - הפל טמא. וכן אם נתערב מי רגלי עובד פוכבים זה במי רגלי ישראל זה - הולכין אחר הרב.

22) שם ה"ב. 23) יין אדום, ואין מראה הדם מתבטל בהם. 24) את הדם הטהור והיין. 25) אם היה מראה הדם בטל אלמלא נפל לכמות מים שכוו - טהור. 26) כלומר, סמיך (בכתב-יד תימן - "קשור"). 27) מפני שטומאת גויים מדרבנן - הקלו בתערובתם.

ז. שואלין²⁸ [פלין] מי רגלים מפל מקום²⁹ ואין חוששין שקמא של נדות הן, שלא נחשדו בנות ישראל לכנס את מי רגליהן פשהן נדות.

28) שם. 29) מהורדים.

ח. חרס³⁰ שהיה הזב או הזבה מטילין בו מי רגליהן וכבסו³¹ פעם ראשונה ושניה - הרי המשקין שפכסו בהן טמאין, ופעם שלישית - טהורין, בין שפכסו במים בין שפכסו במי רגלים³², שהרי לא נשאר בה לחלוהית ממי רגלים³³.

30) עביט של חרס. 31) שטפו. 32) טהורים. 33) של הזב.

52) דם הזב מפצע שבגופו. 53) על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. 54) זבה נידה ויולדת. 55) דינם כמו משקין אלו. 56) מאנשים טהורים. 57) הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או הרחור בגרון. 58) נוזל הזב מן הפה מאליו. 59) אבר הזכר.

פרק שני

1) יבאר דם נידה זבה ויולדת וזובו של זב אם מטמא לח ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטוהרו נידה וכיצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגירה שנעקרו מימי רגליהן וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלידה.

א. דם נדה² וזבה ויולדת מטמא לח ויבש, אבל זובו של זב ורקו ושכבת זרעו אינו מטמא אלא פל זמן שהוא לח, אבל יבש יותר מדאי אינו מטמא. ועד כמה? אם שורין אותן בפושרין מעת לעת וחוזר לכמות שהיה - הרי זה מטמא בלח³. אם היו המים פושרין בתחלתן, אף על פי שאינן פושרין בסופן⁴. וכל הדברים האלו דברי קבלה הן.

2) נדה נד, א. 3) ואם לא חזר, אלא נשאר יבש - טהור. 4) ואפשר שאם היו המים פושרים במשך כל המעת-לעת היה חוזר לכמות שהיה, אעפ"כ - טהור. כר' יהודה בן נקוסה שם נז, א (ראה כסף-משנה, ומדבריו משמע שגירסא אחרת היתה לפניו בהלכה זו, וראה משנה-למלך).

ב. פשתן⁵ שטואתו נדה⁶ - המסיטו⁷ טהור⁸. ואם היה לח⁹ - מטמא, מפני רק פיה.

5) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. 6) ודרבנן של נשים להרטיב את החוטים ברוקן אגב טויה. 7) מזיוו ממקומו בלי נגיעה ישירה. והוא-הדין לנוגע, ונקט "המסיטו" מפני הבבא הבאה, להשמיענו שלא מטמא גם בהיסט. 8) מפני שהרוק נתייבש, ואמרנו בהלכה הקודמת שרוק אינו מטמא אלא כשהוא לח. 9) כלומר, שהרוק לא נתייבש (בתוספתא שם חולק ר' יהודה ואומר, שאפילו נתייבש הרוק ונתלחח הפשתן ע"י מים - טמא. ורבינו נקט לשונו של תנא-קמא, ולפיכך יש להניח שהתכוון לדעתו. עיין שם).

ג. זב שהניח פיו על פי הכוס ונמלך שלא לשותו - המסיט את הכוס טהור¹⁰. שתה ממנו הזב פל שהוא - המסיטו טמא, מפני משקה פי הזב¹¹.

10) ואין חוששים שמא נשאר רוק על הכוס. 11) כשהאדם שותה אי-אפשר שלא יתערב קצת רוק שבפיו עם המשקה. תוספתא טהרות פ"ה ה"ג.

ד. זב שגשך¹² את הפת ואת הבצל - המסיטין¹³ טהור¹⁴. נשך את הקישות והמלפפון¹⁵ - המסיטין טמא, מפני משקה פי הזב המתערב בהן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"העבדים מטמאין בזיבה ובנדה ובלדה בישראל, אבל העובדי פוכבים אין מטמאין בו".

וטעם הדבר הוא שכל עניין הטומאה שייך רק במקום הקדושה כי "רוח הטומאה... אינה מתאוה לשרות אלא במקום הקדושה" כדי שתוכל לקבל תוספת יניקה וחיות, ולכן אין שייך אצל אומות העולם עניין הטהרה האמיתית כי אין רוח הטומאה מתאוה לשרות עליהם, שהרי לא תוכל לקבל מהם תוספת יניקה וחיות, ונמצא תוכנה של הלכה זו שבת ומעלה לישראל.

והוראה יש מזה לעבודת האדם: כתיב "רק אתכם אהבתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" כי התכלית ב"עוונותיכם" הוא רק כדי שיהיה "זדונות נהפכו לו זכויות" ויתווסף בו עליו של סוג זכויות נעלה יותר שאינו שייך כלל מצד הבריאה כשלעצמה אלא רק מצד עבודת האדם. ופשיטא שמדובר כאן על "חטא" מלשון חסרון כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים" היינו חסרים, שגם אחר עבודתו ומעלתו - צדיק גמור, עדיין חסר לו העילוי של עבודת התשובה וצועק אל ה' "אלקים אל דמי לך" שיבוא כבר משיח ואז יתמלא חסרונו שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא".

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן ט"ו מתוך רמב"ם "פרס המלך")

- 41) זבים פ"ב מ"א, ו'תורת כהנים' פרק זבים פרשתא א, א.
- 42) שם, פרשת תזריע פרשתא א, א. 43) נדה לד, א.
- 44) עבודה זרה לו, ב. 45) שם לו, א. 46) טבעית.
- 47) תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דאורייתא צריך לשרפם, וכשנטמאו מדרבנן אסור לשרפם ולאבדם בידיים.
- 48) המלים "מן התורה" אינן אלא בדפוס רומא (ר"מ), ולא בכת"י תימן. והגירסא הנכונה היא זו שבכת"י הנז': "אע"פ שהם נקיים מדם זווב", פירוש, שלא ראו דם (הגויה) זווב (הגוי). הכל כאן ברור, וביאור מיתר. [כנראה טעה המעתיק בפירוש המלה "נקיים", וחשב שהכוונה אינם טמאים, ולפיכך הוסיף את המלים "מן התורה", שהרי מדרבנן מטמאים, אולם הפירוש הנכון הוא כמו שכתבנו, שהם נקיים ולא ראו דם או זוב]. 49) כאן הכוונה גזירת חכמים.
- 50) ראה למעלה פ"א ה"ז. 51) שלא כדם ישראלית שמטמא לח ויבש. כבית הלל במשנה שם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

- 1) יבאר הבעל נידה אם הוא כנידה, והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת, הנשים הטמאות למפרע ומה דינן.
- א. בועל נדה - פנדה², שהיא אב מאבות הטמאה של תורה. מטמא פלים במגע, ומטמא אדם כמש"א³ ובמגע, ומטמא פהסט⁴, ומטמא משכב ומרכב פנדה⁵.

ט. זכה³⁴ שזעקרו מימי רגליה³⁵ בסוף שבעת ימי הספירה, וירדה וטבלה, והטילה מים אחר הטבילה - הרי הן ספק, אם אחר עקירה הולכין³⁶ וזכה הייתה³⁷, או אחר היציאה³⁸ שהיא טהורה. וכן³⁹ עובדת פוכבים⁴⁰ שזעקרו מימי רגליה, ונתגירה וטבלה, והטילה מים אחר שטבלה - הרי זה ספק, אם אחר עקירה הולכין והרי הן כמי רגלי העובדי פוכבים הטמאים, או אחר יציאה והרי הם כמימי רגלי ישראל הטהורים.

34) נדה מג, א. בעיא שנשארה בתיקו. 35) נעקרו ממקומם, והזבה עיכבה אותם בגופה. 36) העקירה קובעת. 37) ומימי רגליה טמאים. 38) ההטלה. 39) שם. 40) שדינה כזבה מדרבנן.

י. העבדים⁴¹ מטמאין בזיבה ובנדה ובלדה⁴² בישראל, אבל העובדי פוכבים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנדות ולא בלדה דין תורה. שנאמר: דברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם איש איש פי יהיה זב - בני ישראל מטמאין בזיבה, ולא העובדי פוכבים. וחקמים גזרו על כל העובדי פוכבים שיטמאו פוכבים לכל דבריהן, זכרים ונקבות⁴³. והוא שהיה הזכר בן תשע שנים⁴⁴ ויום אחד ולמעלה, והנקבה בת שלש שנים⁴⁵ ויום אחד ומעלה; אבל הקטנים למטה מזמן זה - לא גזרו עליהן טמאה. שעקר הגזירה היא, כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצל העובד פוכבים במשכב זכור, ופחות מזמן זה אין ביאתן ביאה. בעת שגזרו עליהן - לא גזרו על שכבת זרע⁴⁶ שלהן, אלא שכבת זרע של עובד פוכבים טהורה פדין תורה. ומפני מה לא גזרו עליה טמאה? כדי להודיע שטמאתן מדברי סופרים. שהרי הכל יודעין, שאילו היו זבין דין תורה - הייתה שכבת זרעם אב הטמאה פשכבת זרע הזב. ומאחר שידועין בטמאתם שהיתה מדברי סופרים, לא יבואו לשרף עליה תרומה וקדשים⁴⁷. נמצאת למד, שזובו של עובד פוכבים, ודם נדה או דם זיבה ולדה של פת עובדת פוכבים, ופת עובד פוכבים והעובדי פוכבים עצמן אף על פי שהם נקיים מן התורה⁴⁸ מדם הזב, ורק העובדי פוכבים ומימי רגליהן, ומשכבן ומרכבן, ובוועל עובדת פוכבים - כל אחד מאלו אב טמאה מדברי סופרים⁴⁹. לפיכך אין חבבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו⁵⁰, ואין שורפין עליהן את התרומה. וכלן מטמאין אדם וכלים במגע, ומטמאין אדם במשא, פזב לכל דבר; אלא שהטמאה מדבריהן, פמו שבארנו. ודם הנקריית - פקרה ופמימי רגליה, מטמא לח ואינו מטמא יבש⁵¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אף על פי שלא ראתה דם - פלם מטמאות למפרע מעת לעת או מפקידה לפקידה¹⁵. וזה הנקרא מעת לעת שבנדה. ביצד? אשה שהיתה טהורה ואין לה וסת¹⁶, ובדקה עצמה בשחרית ומצאה טהורה, ובחצי היום בדקה עצמה ומצאה דם - הרי כל הטהרות שעשתה משעת פקידה ראשונה עד שעת פקידה שניה טמאות למפרע¹⁷. וכן אם בדקה היום ומצאה טהורה, ולאחר שנים או שלשה ימים בדקה ומצאה דם - כל הטהרות שעשתה מעת שפדקה ומצאה דם עד עשרים וארבע שעות¹⁸ למפרע טמאות. ועד¹⁹ שלאחר התשמיש - הרי הוא כפקידה, ושלפני התשמיש - אינו כפקידה, מפני שאינה בודקת בו לפה²⁰.

(15) מבדיקה לבדיקה. (16) זמן קבוע לראיית דם. רוב הנשים רואות דם אחת לחודש ביום מסוים. ואם ראתה שלוש פעמים באותו יום בחודש בשלושה חדשים רצופים, נקבע לה וסת ביום זה. (17) חוששים שמא בא הדם תיכף אחרי הבדיקה הראשונה ולא הרגישה בו. (18) אבל הטהרות שנגעה בהן לפני מעת לעת - טהורות, אף-על-פי שלא בדקה עצמה זמן רב. כחכמים במשנה, נדה ב, א. (19) המטלית שבדקה בו. (20) שם ה, א.

ה. אשה שיש לה וסת וראתה דם בשעת וסתה - דיה שעיתה²¹ ואינה טמאה למפרע²². הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ולאחר ימים בדקה עצמה ומצאה דם - הרי זו טמאה למפרע והרי היא בחזקת נדה משעת וסתה. וזו היא טמאת וסתות האמורה בכל מקום. ואם מצאה עצמה טהורה כשבדקה אחר הוסת - הרי זו טהורה²³.

(21) מטמאת רק את הטהרות שנגעה בהן משעת וסתה ואילך. משנה, שם ב, א. (22) משנה, שם לט, א. והטעם, שאנו מניחים שהדם בא בזמן הקבוע. (23) שם טז, א - מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. נימוקו של רב הוא: הבדיקה הוכיחה שלא בא דם ביום הוסת.

ו. כל אשה²⁴ שיש לה וסת²⁵ - תרגיש בעצמה: מפקחת, או מתעטשת, או חוששת²⁶ פי כרסה²⁷ וספולי מעיה²⁸, או אותתה צמרורית²⁹, או ראשה כבד עליה או איברייה כבדין וכיוצא באלו. ויש אשה שדרכה לראות בעת שיתחיל בה מקרה אחד מאלו מיד בתחלתו, ויש אשה שתמתין³⁰ במקרה זה שעה או שתיים ואחר כך תראה הדם בסוף הוסת. היתה למודה³¹ להיות רואה בתחלת הוסת - כל הטהרות שעשתה בתוך הוסת טמאות³²; היתה למודה להיות רואה בסוף הוסת - כל הטהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות³³, ואינה

(2) שנאמר (ויקרא טו, כד): "ואם שכב ישכב איש אותה ותהי נדה עליו". פירוש, הבעל טמא כנדה, 'תורת כהנים' פרשת ובים פ"ז, ה"ג. (3) אם הטהור נשא את בועל הנדה, או להיפך, נטמא אע"פ שלא נגע בו. (4) ולא נשא אותו - נטמא (מכאן יש ללמוד, שלדעת רבינו טומאת משא פירושה אפילו לא הניד את הטומאה, שאם לא כן, אין לך משא שאינו היסט. ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לטהרות, אות 1). (5) לא כנדה ממש, שהרי משכב ומרכב של נדה הוא אב הטומאה, ושל בועל נדה דינו כראשון לטומאה, כמו שמבאר רבינו בה"ב, והתכוון רק ללמדנו, שמשכב ומרכב אע"פ שלא נגע בהם כדין נדה, מה-שאי-כן בטמאים אחרים. לקמן פרק ששי יתבאר מה בין משכב למרכב (ראה משנה-למלך כאן).

ב. אין משכב בועל נדה ומרכבו כמשכב נדה ומרכבה. שהמשכב או המרכב שדרכה עליו נדה - אב מאבות הטמאה, ומשכב בועל נדה ומרכבו - וליד טמאה, ככלים שנוגע בהן, שאינן מטמאין אדם ולא בליים אלא אכלין ומשקין בלבד. ולמה נגרעה טמאת משכבו מטמאת משכבה? מפני שנאמר בבעל נדה: ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים; ונאמר בו: כל המשכב אשר ישכב עליו וטמא. מאחר שנאמר: ותהי נדתה עליו, איני יודע שהוא מטמא משכב?! ולמה נאמר? מפי השמועה למדו, שהקטוב נתקו⁸ מטמאה חמורה, מלטמא אדם וכלים, ותלאו בטמאה קלה, שהיתה משכבו וליד, ולא וטמא אדם וכלים אלא אכלין ומשקין בלבד, כשאר ולדות הטמאות.

(6) נדה לב, ב. (7) הלא כתבה תורה: "ותהי נדתה עליו", ומשמע שדינו כנידה ממש? (8) שם לג, א.

ג. אחד הבא על הנדה או על שומרת יום פגוד יום⁹ או על היולדת. [בין פדרפן בין שלא פדרפן]. אחד המערה¹⁰ ואחד הגומר. בין גדול שבא על הקטנה בין קטן שבא על הגדולה - מתטמא משום בועל נדה. כמה דברים אמורים? פשהיה הבעל בן תשע שנים ויום אחד¹¹, והנבעלת היתה בת שלש שנים ויום אחד¹²; אבל פחות מכאן - אינו מתטמא משום בועל נדה, אלא משום נוגע בנדה בלבד, שהוא וליד ואינו אב. וכן בועל הזב - הרי הוא פנוגע בו¹³. ואחד הנוגע בזב או הנבעלת מן הזב¹⁴.

(9) ראה למעלה פ"א ה"ב בהערות דין ג, וד. (10) 'תורת כהנים' שם ה"א. ראה פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י. (11) נדה מה, א. (12) שם מד, ב. (13) שם עג, א. (14) שם דרשו: היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בועל.

ד. הנדה והזבה ושומרת יום פגוד יום והיולדת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חוששית אלא משעה שדרכה לראות עד עת שנמצאה דם.
למפרע משום בועל נדה, אלא משום נוגע בלבד⁴³. אבל הרואה פתם - הבועל אותה מאחר שנמצא הפתם טמא משום בועל נדה⁴⁴.

40) אשה שיש לה וסת קבוע, וארבע נשים המנויות לקמן פ"ד ה"א. 41) דין הכתם כדין ראיית דם, כרבי חנינא בן אנטיגנוס שם ה, א. 42) כיוסי צמוד ומהודק לכלי. כלי חרס שכזה אינו מיטמא בטומאת מת וכדומה אלא בהיסט ע"י נדה זב וזבה. 43) ואינו מטמא משכב ומושב. שם ו, א. כתנא-קמא בכרייתא. 44) משנה, שם יד, א. "ומודים חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם שמטמאה את בועלה".

ט. מעברת שהוציא העפר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה⁴⁵. וטמאת יולדת יד⁴⁶, וטמאת מעת לעת⁴⁷ או מפקידה לפקידה למפרע כמו שבארנו⁴⁸, וטמאת וסתות⁴⁹, וטמאת פתמים⁵⁰ - הכל מדברי סופרים. וטמאתן מספק. לפיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים⁵¹, אלא תולין⁵². וכן חלין שנעשו על טהרת הקדש⁵³ שנטמאו פאלו - תולין. אבל הנעשים על טהרת התרומה, וחלין השבולין לחלה⁵⁴ - אין מתטמאין⁵⁵ בכל אלו הטמאות שהן מדברייהן. נמצאת אומר, שכל אחת מאלו הנשים ומשקבן ומרכבן ורקן ומימי רגליהן, ובוועל רואה פתם מאחר שנמצא הפתם, ובוועל יולדת מאחר שפיצא האיבר⁵⁶ וחזר - פלן אבות טמאות מדברי סופרים.

45) מימרא של רב הונא, שם כת, א. 46) בספרים שלפנינו, הקיפו בטעות בסוגריים את המלה "יד". הכוונה לדין שנאמר למעלה: "שהוציא העובר את ידו". ומשמיענו רבינו שטומאתה מדברי סופרים כמו הטומאות האחרות המנויות כאן. בדפוס רומא (ר"מ) ובכת"י תימן, אין סוגריים. 47) ראה למעלה ה"ד. נדה טו, א: "מעט לעת דרבנן". 48) המעתיק שמחק את המילה "יד", העמיד כאן נקודה ויש למחקה. 49) אשה שיש לה וסת קבוע ובדקה עצמה זמן מסוים אחרי שעת וסת ומצאה דם - טמאה למפרע עד שעת הוסת (ראה למעלה ה"ה). וטומאה למפרע זו היא מדרבנן. כרב נחמן בר יצחק לדעת רב, שם טז, א. 50) שם טו, א: "וכתמים דרבנן". 51) ראה למעלה פ"ב ה"י. 52) לא אוכלים אותם ולא שורפים. נשאים ועומדים בספק. 53) חסידים הראשונים הקפידו שחוליהם ייעשו באותה הזוהירות וההרחקה מכל טומאה המחייבות בקדשים, ויש מהם הקפידו רק כטהרת תרומה שהיא נמוכה מטהרת קודש. 54) עיסה שלא הפרישו ממנה חלה, נקראת "טבל". 55) שם. ודף ז, א כלשון אחרון. 56) של העובר.

24) משנה, שם סג, א. 25) כשם שקובעת וסת לימים (ראה הלכה ד), כך קובעת וסת למקרים, והמשנה הנ"ל מתפרשת בגמרא שם בווסתות למקרים ("וסתות דגופא"), אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שמדובר באשה שיש לה וסת קבוע איזה שהוא, ומטבען של הנשים שתופעות המנויות כאן קודמות לראיית הדם. 26) מרגישה כבדות וכאב. 27) מקום הטבור. 28) אותו מקום. 29) צמרמרות. 30) שתמיך ותשאר במצב זה. 31) רגילה בכך. 32) אם בדקה בסוף הווסת ומצאה דם, אבל אם לא מצאה - טהורות, כמו שנתבאר בה"ה. 33) משנה, שם.

ז. הרואה פתם³⁴ - טמאה למפרע עד עת הפקידה³⁵. וכן הפגד שנמצא עליו הפתם טמא למפרע³⁶. ועד פמה? עד שתאמר: בדקתי החלוקי הנה ולא היה עליו פתם. אפלו בפסתו ולא בדקתי³⁷ - טמא מקדם הפכוס למפרע עד שעת בדיקה. ואפלו נמצא הפתם לח³⁸ - הרי זה מטמא למפרע עד שעת הבדיקה; שאני אומר: מקימים היה שם³⁹ ועתה נפלו עליו מים ונעשה לח.

34) שם ד, ב - אם מצאה כתם של דם על גופה או על בגדה (דיני כתם מבוארים בהל' איסורי ביאה פ"ט). 35) אפילו אם עבר יותר ממעת לעת משעת הפקידה (רבינו בפירושו למשנה). יוצא מזה חומרא בכתם יותר מבראיית דם ממש, שהרי בראייה קובע הזמן הקצר יותר: או מעת לעת או שעת הבדיקה (ראה למעלה ה"ד). וטעמו של דבר מבואר בכסף-משנה בשם הר"י קורקוס, מפני שאפשר לה שלא להרגיש בכתם זמן רב, אבל אם היא מוצאת עכשיו דם ממש - אין לחשוש שמא בא לפני זמן רב. 36) הטהרות שנגעו בבגד אחרי שנבדק - טמאות. 37) כשהיא אומרת שלא בדקתו, אבל בסתם אנו תולים שבדקה לפני הכביסה. שם נו, ב. 38) אין אנו אומרים שהלחות מוכיחה שהכתם טרי ולא הספיק להתייבש. כתנא-קמא במשנה שם נו, א. 39) ונתייבש.

ח. וכל הנשים שדין שעתן⁴⁰ - פתמן פראיתן⁴¹, ואינו מטמא אותן למפרע. פל אלו הנשים הטמאות למפרע, בין ראתה דם בין מצאה פתם - מטמאות משקב ומרכב למפרע לטמא אדם ובגדים. וכן רקן ומימי רגליהן טמאין למפרע. ואפלו פלי חרש המקף צמיד פתיל⁴² מטמאות אותו למפרע. אבל אינן מטמאות את הבועל

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

נפש הוא חבל¹⁴. ואם חבל - מחזיר בעל קרח¹⁵.
ואם אבד המשפון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה¹⁶.

10) בשעת הלואה (השווה למעלה הל' א. והראב"ד החולק על רבינו שם, השיג עליו גם בהלכה זו). (11) של יד, המיטלטלים. אבל הקבועים בקרקע, כגון ריחיים של מים אינם בגדר משכון כלל (שו"ע סי' צז, סעיף ו). 12) המשמשות ללישה. (13) שם קטז. (14) שנינו שם קטו. "ולא רחיים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושים בו אוכל נפש, שנאמר: כי נפש הוא חובל". (15) כדברי רבא, בתמורה ד. (השווה למעלה הערה ד). (16) אבל כל זמן שהמשכון קיים - אינו לוקה, כמבואר למעלה (סוף ה"א) גבי חובל אלמנה.

ג. חבל פלים הרבה של אכל נפש, כגון שחבל ערבה ויורה וספיין - חייב על פל פלי וכלי בפני עצמו¹⁷. אפלו שני פלים שהן עושין מלאכה אחת¹⁸ - חייב עליהן משום שני פלים, ולוקה שתיים על שניהם¹⁹. שנאמר: לא יחבל רחים ורכב²⁰ - לחייב על הרחים בפני עצמו ועל הרקב בפני עצמו. פשם²¹ שהרכב והרחים מיוחדין, שהן שני פלים ומשמשין מלאכה אחת, וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו; כך פל שני פלים, אף על פי שמשמשין מלאכה אחת - חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וכן אם חבל צמד בקר²² החורש²³ - לוקה שתיים.

17) גמרא שם. (18) כשמרכיבים אותם יחד - לא תיעשה המלאכה באחד משניהם בלתי האחר. (19) כרב יהודה, האומר (שם קטו): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". (20) הטל "לא" על ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבול ריחיים, ולא רכב (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' דברים כ"תצא פיסקא רעב). [ריחיים של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה נקראת "רכב" וכשמסובבים אותה נטחנים הגרעינים הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים"]. (21) שם קטז. (22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראייתו מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' חו"מ סי' צז, שכתב שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגדל-עוז על דעתו של המגיד-משנה]. (23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש,

~ יום ראשון י"ז כסלו ~

הלכות מלוה ולוה

פרק שלישי

1) מבאר שלא לחבול אלמנה, ולא כלים שעושים בהם אוכל נפש, ושמצוה להחזיר המשכון, ודין שליח בית דין שבא למשכן.

א. אלמנה, בין שהיא עניה בין שהיא עשירה - אין ממשפנין אותה², לא בשעת הלואה³ ולא שלא בשעת הלואה, ולא על פי בית דין; שנאמר: ולא תחבל בגד אלמנה⁴. ואם חבל - מחזירין ממנו בעל קרח⁵. ואם תודה לו - תשלם⁶, ואם תקפר⁷ - תשבע⁸. אבד המשפון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה⁹.

2) כסתם משנה, ב"מ קטו. (3) מרצונה ומדעתה. זה למד רבינו מסתימת לשון המשנה: "אין ממשכנין אותה", ומשמע בין בשעת הלואה ובין שלא בשעת הלואה (מגיד-משנה). והראב"ד משיג וכותב: "בשעת הלואה אין זה חובל", כלומר: ואין אני קורא בזה "ולא תחבול בגד אלמנה" מאחר שבעצמה וברצונה מביאה לו. (4) ובפירושו שם, מסביר רבינו ואומר: "ואסור לחבול האלמנה משום חשד כשתתעכב אצל המשכון בשביל המשכון שלה, או שיארע ביניהם קלקול (שיבוא לידי דבר איסור), ולפיכך השווה בדבר העניה והעשירה" (עיין לחם-משנה). (5) כדברי רבא (תמורה ד): "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד - אי עביד לא מהני". בעברית: כל דבר שאסרה התורה לעשות - אין עשייתו מועילה, וכאילו לא עשה (ריב"ש סי' תפח). (6) כלומר, בית-דין גובה ממנה בעל-כרחיה, שלא אמרה תורה אלא שלא למשכן את האלמנה, אבל לא אמרה תורה שלא להגבות ממנה. וגובים מאלמנה כדרך שגובים מכל אדם (מגיד-משנה, ריב"ש סי' תפח). (7) כגון, שלא היתה ההלוואה בשטר. (8) כשאר כל טוען ונטען. (9) אבל כל עוד שהמשכון בעין - אינו לוקה, "שכל לאו שניתק לעשה - אין לוקין עליו", כל זמן שבידו לקיים העשה, ולא זה ניתק לעשה של השבת המשכון, הוא שנאמר (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש" (ראה בסמוך הל' ד).

ב. וכן המלוה את חברו, בין שהלוהו על המשפון¹⁰ בין שמשפנו אחר הלואה, בידו או על פי בית דין - לא יחבל פלים שעושין בהם אכל נפש, כגון הרחים¹¹, והערבות של עין¹², ויורות שמבשלין בהם, וספיין של שחיטה¹³ וכיוצא בהן; שנאמר: פי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המגיד-משנה גם מה שהקשו למה לוקה, והרי אין אדם לוקה ומשלם? (ראה פ"ג מהל' גניבה הל' א), שלפי המבואר המלקות והתשלומין אינם באים כאחת, שהלאו הוא על נטילת המשכון, והתשלומין הם על שעת אבירתו, וכבר נתבאר בהל' גניבה שם, שאם המלקות והתשלומין אינם באים כאחת - לוקה ומשלם.]

ה. אַחַד הַמְשָׁפֵן אֶת חֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין אוֹ שֶׁמְשָׁפְנוּ בְּיָדוֹ, בְּזֵרוּעַ אוֹ מִדַּעַת הַלֹּהֶ, אִם אִישׁ עֲנִי הוּא³⁴ וּמְשָׁפְנוּ דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לֹ³⁵ - הֲרִי זֶה מַצְנָה לְהַחְזִיר לוֹ הָעֵבוֹט בַּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לֹ³⁶: מַחְזִיר לוֹ אֶת הַכֶּר בְּלִילָה כְּדִי לִישֹׁן עֲלָיו, וְאֵת הַמְחַרְשָׁה בִּיּוֹם כְּדִי לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלֵאכֶתוֹ³⁶; שְׁנֹאֲמַר: הַשֵּׁב תֵּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט³⁷. עֶבֶר וְלֹא הֵשִׁיב לוֹ כְּלִי הַיּוֹם בִּיּוֹם וְכָלִי הַלַּיְלָה בְּלִילָה - עוֹבֵר בְּלֵא תַעֲשֶׂה³⁸, שְׁנֹאֲמַר: לֹא תִשָּׁכַב בְּעֵבֹטוֹ - לֹא תִשָּׁכַב וְעֵבֹטוֹ אֶצְלָךְ. זֶה כְּסוּת לַיְלָה. וּבְכָלִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּהֶן מְלֵאכֶתוֹ בִּיּוֹם אוֹ לַחֲשׁוֹן הוּא אוֹמֵר: עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תֵּשִׁיבֵנּוּ לוֹ. מְלַמֵּד, שֶׁיַּחְזִירוּ כָּל הַיּוֹם³⁹. אִם כֵּן הוּא, שֶׁמַּחְזִיר לוֹ הַמְשָׁפֵן⁴⁰ בַּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ וְלֹקַח אֹתוֹ בַּעַת שֶׁאִינוֹ צָרִיף לוֹ, מָה יִזְעִיל הַמְשָׁפֵן? כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁמַט הַחוֹב בְּשִׁבְעֵיתוֹ⁴¹, וְלֹא יַעֲשֶׂה מְטֻלְטֵלִין אֶצְלָ בְּנֵי⁴², אֲלֵא יִפְרַע מִן הַמְשָׁפֵן⁴³ אַחֵר שְׁמַת הַלֹּהֶ. הֵא לְמַדָּה, שֶׁהַמְשָׁפֵן אֶת הָעֲנִי דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ וְלֹא יַחְזִירוּ לוֹ בְּזַמְנּוֹ - עוֹבֵר מְשוּם שְׁלִשָּׁה שְׁמוֹת⁴⁴: מְשוּם לֹא תִבֵּא אֶל בֵּיתוֹ, וּמְשוּם הָשֵׁב תֵּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט, וּמְשוּם לֹא תִשָּׁכַב בְּעֵבֹטוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁמְשָׁפְנוּ שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַלְוָאתוֹ; אֲבָל אִם מְשָׁפְנוּ בְּשַׁעַת הַלְוָאתוֹ⁴⁵ - אִינוֹ חַיֵּב לְהַחְזִיר כְּלָל⁴⁶, וְאִינוֹ עוֹבֵר בְּשֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הָאֵלוֹ.

(34) הלוח. שם קיד: "אם איש עני הוא, לא תשכב ועבוטו אצלך. הא עשיר (כלומר, משכנו דבר שאינו צריך לו, ויש לו להחליף במקומו) שכב ועבוטו אצלך". (35) "ואינו יכול לעמוד בלתי, ואין אצלו מה שיחליף במקומו, כמו שביאר השם יתברך (שמות כב, כו) כי היא כסותה לבדה היא שמלתו לעורו, במה ישכב" (רבינו בפירושו המשנה שם, וב'ספר המצוות' לאוין רמ. ומקור הדברים במכילתא דרשב"י, ראה להלן הערה נה). (36) מלאכה שאינה של אוכל נפש, כי כלי של אוכל נפש אסור למשכנו בכלל, כמבואר למעלה הל' ב (ראה להלן הערה מח). (37) שם קיד: "וב'ספרי' דברים, כִּי־תִצַּא פִּיִּסְקָה רַעוּ, דְּרִשׁוּ: "הַשֵּׁב תֵּשִׁיב הַעֵבוֹט: מַלְמַד מַחְזִיר לוֹ כְּלִי הַיּוֹם בִּיּוֹם וְכָלִי הַלַּיְלָה בְּלִילָה, סָגוּס (כר) בְּלִילָה וּמַחְרִישָׁה בִּיּוֹם וְכוּ". (38) ואינו לוקה עליו, לפי שאין בו מעשה (מגיד-משנה). (39) שם קיד: "מכילתא משפטים פרשה יט. רש"י שמות כב, כה מפרש: "עד בוא השמש" כלומר, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבוא בוקר של מחר. (40) להבטחת המלוה,

להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה (ראה 'טור' ח"מ סי' צז).

ד. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, אַחַד עֲנִי וְאַחַד עֲשִׂיר - לֹא יִמְשָׁפְנֵנוּ אֲלֵא בְּבֵית דִּין²⁴. וְאֶפְלוּ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שָׁבָא לְמִשְׁפֵּן - לֹא יִכְנַס לְבֵיתוֹ וְיִמְשָׁפְנֵנוּ, אֲלֵא עוֹמֵד בַּחוּץ, וְהַלֹּהֶ נִכְנַס לְבֵיתוֹ וּמוֹצִיא לוֹ הַמְשָׁפֵן; שְׁנֹאֲמַר: בַּחוּץ תַּעֲמִד²⁵. אִם כֵּן²⁶, מָה בֵּין בַּעַל חוֹב לְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין? שֶׁשְׁלִיחַ בֵּית דִּין²⁷ - יֵשׁ לוֹ לְקַח הַמְשָׁפֵן מִיַּד הַלֹּהֶ²⁸ בְּזֵרוּעַ²⁹ וְנוֹתְנוֹ לְמַלְוֵהוּ, וּבַעַל חוֹב - אִין לוֹ לְקַח הַמְשָׁפֵן עַד שִׁיתֵן לוֹ הַלֹּהֶ מִדַּעַתוֹ³⁰. עֶבֶר בַּעַל חוֹב וְנִכְנַס לְבֵית הַלֹּהֶ וּמְשָׁפְנוּ, אוֹ שֶׁחֲטָף הַמְשָׁפֵן מִיָּדוֹ בְּזֵרוּעַ - אִינוֹ לֹקֵה; שֶׁהֲרִי נִמְקַ לַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר: הַשֵּׁב תֵּשִׁיב³¹ לוֹ אֶת הָעֵבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ. וְאִם לֹא קִיַּם עֲשֶׂה שָׁבָה, כְּגוֹן שֶׁאֲבָד הַמְשָׁפֵן אוֹ נִשְׁרַף - לֹקֵה³². וּמַחְשָׁב דְּמֵי הַמְשָׁפֵן³³, וְתוֹבֵעַ הַשְּׂאָר בְּדִין.

(24) במצוות הדיין וע"י שליח. (25) וגומר: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". בגמרא (שם קיג.) אמרו: ממשמע שנאמר "בחוץ תעמוד" איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא, אלא מה תלמוד-לומר והאיש? לרבות שליח ב"ד כמלוה (כלומר, "בחוץ תעמוד" אתה (המלוה) והאיש (שהוא שליח ב"ד) - ואשר אתה נושה בו, יוציא אליך העבט החוצה (רש"י שם). (26) מאחר שהכניסה לבית הלווה לשניהם אסורה, גם לשליח ב"ד. (27) הרי אמרנו: "לא ימשכנו אלא בב"ד", משמע ששליח ב"ד רשאי למשכן, והמלוה אסור. (28) במצאו חוץ לביתו, בשוק (כשמואל, שם). (29) בחזקה. (30) 'ספרי' דברים, כִּי־תִצַּא פִּיִּסְקָה רַעוּ: "לא תבוא אל ביתו, יכול לא ימשכנו מבפנים (כלומר בבית) אבל ימשכנו מבחוץ, ת"ל לעבט עבוטו" (אפילו מבחוץ). (31) בבבא-מציעא לא: דרשו: "השב תשיב (כלומר כפל לשון למה), אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד - מנין? ת"ל השב תשיב, מכל-מקום". (32) השווה למעלה הערה טו. (33) מנכה דמי המשכון שאחריותו עליו, מסכום החוב (כמבואר בפ"י מהל' שכירות הל' א. ולדעת הרב המגיד - חייב, במשכנו שלא ברשות, אפילו באחריות אונסין). [הראב"ד משיג ומקשה: מאחר שהוא חייב בתשלומין, למה לוקה? הרי לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו (מכות טז).] והמגיד-משנה מבאר שיטת רבינו, שאינו נקרא ניתן לתשלומין אלא במקום שהתשלומין - כלומר, הממון - הם תיקון הלאו וסיתתו, כגון גזילה, שהלאו הוא על הפקעת ממון חבריו, וכשמשלם - מתקנו, אבל במשכון אין לתשלומין קשר עם הלאו, כי הלאו אינו על הפקעת-ממון - שהרי אין כוונתו לגזולו, אלא על עצם נטילת החפץ בתור משכון הקפידה תורה - וחיוב התשלומין הוא מפני שנתחייב באחריותו, ומשום כך אין זה לאו שניתן לתשלומין אלא לאו שניתק לעשה' של השבת המשכון, ומאחר שנאבד ולא קיים העשה' - לוקה. ובסברא זו מיישב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמִצְעָע⁵⁰ לְעֶשְׂרִי, וּמִטָּה וּמִפֶּיץ⁵¹ לְעֵנִי⁵². וְכָל הַנְּמִצָּא
בְּיָדוֹ חוּץ מֵאֵלֶּיךָ⁵³ - יֵשׁ לוֹ לְמִשְׁכָּנוֹ⁵⁴. וַיִּחְזֵר לוֹ כָּלִי
הַיּוֹם בַּיּוֹם, וְכָלִי הַלַּיְלָה בַּלַּיְלָה. הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי
כָּלִים⁵⁵ - נוֹטֵל אֶחָד⁵⁶ וּמְחִזֵּר אֶחָד⁵⁷. עַד מִתִּי⁵⁸ הָיָה
חָיִב לְהַחְזִיר וְלִקְחָהּ⁵⁹? עַד לְעוֹלָם⁶⁰. וְאִם הָיָה
הַמִּשְׁכּוֹן מְדַבְּרִים שְׁאִינוֹ צָרִיף לָהֶם⁶¹ וְאִין מְנִיחִין
אוֹתָן לְלֵוִי⁶² - הָרִי זֶה מְנִיחוֹ אֲצִלּוֹ עַד שְׁלֹשִׁים
יּוֹם⁶³, וּמִשְׁלֹשִׁים יּוֹם וְאֵילָף מוֹכָר⁶⁴ הַמִּשְׁכּוֹן בְּבֵית
דִּי⁶⁵. מֵת הַלֵּוִי - אֵינוֹ מְחִזֵּר לְבָנָיו⁶⁶. מֵת הַלֵּוִי
אַחַר שֶׁחָשַׁב לוֹ הַמִּשְׁכּוֹן - שׁוֹמֵטוֹ⁶⁷ הַמְלוֹה מְעַל
בְּנִי⁶⁸, וְאֵינוֹ מְחִזֵּר.

47) לביתו של לוה - כשהוא מוציא את המשכון, או בשוק
- אפילו בזרוע. (48) שצריך להם בין ביום ובין בלילה.
49) כגון קדירה קערה וכוס (השווה פרק יג מה' אישות הל'
ג, וראה ראב"ד כאן), והמקור לזה מציין הגר"א (בסי' צז
ס"ק נו) מכל-שכן ממיטה ומצע, שמניחים לו, כמבואר
בסמוך. וה'דרישה' שם בסוף אות יז אומר שכן היתה גירסת
רבינו בברייתא (שם קיג): "וכלי שאוכל בו". ויותר נראה
שגירסת רבינו היא: "ולא ימשכנו דברים שהן חיי נפש"
(השווה דק"ס שם, והנוסחא שלפנינו היא: "ולא ימשכנו
דברים שעושין בהן אוכל נפש"), כלומר דברים שהוא צריך
להם לחייו, שאי-אפשר לו בלעדם ביום ובלילה. (50) וכן
מניח לו כסא לישיב עליו - ולא חש רבינו לכתוב, מפני
שסמך על מה שכתב למעלה פ"א הל' ז לענין סידור
(כסף-משנה). (51) מצע גס - ארוגה מקנים. (52) שם
קיג: (53) כגון כלי אומנותו או כר, אע"פ שהם דברים
הנחוצים לו לכדי חייו - אינו זקוק להם ביום ובלילה.
54) שלא אמרו מניחים לו כלי אומנותו אלא גבי סידור
(ראה למעלה שם) כשהגיע זמן הפרעון, אבל למשכן -
ממשכנים, שהרי מחזירו בעת שהוא צריך לו. וכן אמרו
במשנה (קיג). "ואת המחרישה ביום" (וראה למעלה הל' ה,
ובהערה לו. ועיין מגיד-משנה שם, ובלחם-משנה בהלכה
שלפנינו). (55) כגון שני כרים או שתי מחרישות, והוא
צריך רק לאחד. (56) תוספתא בבא-מציעא פ"י ה"ג
(משנה שם קיג, וכפירוש הרשב"א הובא ב'שיטה מקובצת'
בפירוש המשנה) ואינו מחזירו, כמבואר למעלה הל' ד,
שאינו מחזיר אלא כלי הצריך לו. וכן אמרו במכילתא
דרשב"י שמות כב, כו "יכול אפילו היו לו שני כלים ואין
צריך לאחד מהם (=מחזיר), תלמוד-לומר היא כסותה, והיא
(=משמשת) שמתלו והיא לעורו, במה ישכב. בן עזאי אומר
'לעורו' את שעורו משתמש בה, פרט למקופלת ומונחת
בתיבה". (57) זה שצריך לו. (58) שם כחכמים.
59) ואינו מחליטו אצלו בתורת גבייה. (60) מאחר שבא
לידו בתורת משכון - הרי הוא במצוות השבת העבוט
לעולם. "וכיצד הוא עושה, אם רוצה לגבות חובו? מחזיר
את הכר ומשאירו גם ביום ואת המחרישה גם בלילה, ובא
לבי"ד ומגבים לו חובו" (מגיד-משנה). (61) שאין על
המלוה מצות השבת העבוט. (62) אבל דברים שמניחים
לו, כגון מיטה ומצע, אע"פ שאינם נלקחים במשכון ולא

הרי הוא מחזירו ללוה כשהוא צריך לו? (41) בשנת
השמיטה שהיא משמטת (מפקיעה) כל ההלוואות חוץ
ממלוה על המשכון, כמו ששנינו בשיעית פ"י, מ"ב. [רבינו
(בפירושו שם) מנמק: "והעיקר אצלנו, בעל-חוב (המלוה)
קונה משכון, לפיכך כשילוה אותו על המשכון - יהיה כאילו
הקנהו המשכון בממון ההוא שהלוהו זמן ידוע ואינו
משמט". ברור, שקיבל כאן דעתו של רבי יצחק (בפסחים
לא:), שבעל-חוב קונה משכון. אולם ביד החזקה פ"י
מהלכות שכירות ה"א פסק שהמלוה על המשכון דינו
כשומר שכר, ואם נאנס המשכון - גובה כל חובו (ראה
השגת הראב"ד שם), ויוצא מזה שחזר בו כאן מפירושו
הנ"ל שכתב בצעירותו, וקיבל דעתו של הר"ף (מפרשי
יד-החזקה האחרונים, העירו על כמה חזרות כאלו). ונראה
שרבינו מקבל כאן דרשתו של שמואל בירושלמי (שיעית
שם) על הכתוב (דברים טו, ג) "ואשר יהיה לך את אחיך
תשמט ידיך" - פרט לזה שיש לאחיך בידך. ואע"פ שלא
קיבל דעתו של שמואל, שאפילו משכנו מחט אינו משמט
כלום, ופסק (בפ"ט משמיטה ויובל ה"ד) שמשמט את חלק
החוב היתר על דמי המשכון - קיבל את דרשתו לגבי דמי
המשכון. גם הרע"ב במשנה שם מנמק ע"פ דרשה זון.
42) ולא יוכל לגבות ממנו, מפני שאמרו (כתובות צב:):
"מטלטלי דיתמי - לבעל חוב לא משתעבדי" (מטלטלין של
יתומים - אינם משועבדים לבעל-חוב של אביהם).
43) בבא-מציעא קטו. והטעם, שבשעה שמשכנו - החוב
כגובי. (44) שלוש מקראות שבתורה - שני לאוין ועשה.
[שם = מקרא (רש"י מכות ד:)]. (45) מרצונו של הלוה.
46) ברייתא שם קיד: כפי דעת רבא. [במגיד-משנה ולחם-
משנה למעלה ה"א וה"ב מקשים, למה בחובל אלמנה וכן
בחובל כלי אוכל נפש, פסק שגם בשעת הלוואתו אסור.
וכאן, בדין חזרה, הוא מחלק בין בשעת הלוואתו שלא
בשעת הלוואתו? והרי כל שלוש המצוות האלו נאמרו
בלשון חבלה? והראב"ד בהל' א משיג בדין אלמנה (וכמו
כן בהל' ב באוכל נפש): "בשעת הלוואה אין זה חובל".
ונראה שרבינו מודה הראב"ד שסתם חבלה משמעותו שלא
בשעת הלוואה, ומשום כך פסק שאינו חייב להחזיר
במשכנו בשעת הלוואתו, אולם בכלי אוכל נפש גילתה
התורה טעם האיסור, ואמרה: "כי נפש הוא חובל", ונימוק
זה כוחו יפה גם בשעת הלוואתו. ובדומה לזה יש להסביר
גם שיטת רבינו בחובל בגד אלמנה, כי ב'ספר החינוך'
(מצוה תקצח - ע"פ הוצאת מוסד הרב קוק תשי"ד) מנמק
איסור זה באמרו: וציונו לרחם על האלמנה, שלבכה שבור
ודואג, שלא למשכנה. ומסתבר שגם רבינו מסתמך על נימוק
זה (הטעם של הוצאת שם רע לא קיבל, שהרי אינו מחלק
בין עניה לעשירה - ראה גמרא שם) ומשום כך לא מצא כל
טעם לחלק בין שעת הלוואתו ללא בשעת הלוואתו, אבל
במצוות החזרה לא מצא נימוק להוציא את המונח חבלה
ממשמעותו הרגילה].

ו. שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁבֵּא לְמִשְׁכָּן⁴⁷ - לֹא יִמְשְׁכֵן דְּבָרִים
שְׁאֵי אֶפְשֵׁר לְאָדָם לְתֵן אוֹתָם מִשְׁכּוֹן⁴⁸, כְּגוֹן בְּגָד
שֶׁעָלָיו וְכָלִי שְׁאוֹכֵל בּוֹ⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ. וּמְנִיחַ מִטָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שני י"ח כסלו ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) מבאר דין איסור נשך ותרבות ודין המלווה לחבירו ומצא הלווה יותר מכדי שהדעת טועה, ודין מלווה על המטבע, ודין שמתר להלוות נכסים של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד.

א. נִשְׁךְ וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא². שְׁנָאֵמַר: אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלֶךָ; וְלֹהֲלֵן הוּא אוֹמַר: נִשְׁךְ כֶּסֶף נִשְׁךְ אֶכֶל נִשְׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר נִשְׁךְ. וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמוֹ³ נִשְׁךְ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׁךְ, שְׂמַצְעַר אֵת חֲבֵרוֹ וְאוֹכֵל אֵת בְּשָׂרוֹ⁴. וְלָמָּה חִלְקֵן הַפְּתוּבִים? לְעַבֵּר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיָן⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נִשְׁךְ וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא כו"

האיסור "את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" אינו איסור נפרד על כסף, ואיסור נוסף על אוכל, אלא על כללות ההלוואה בריבית (שלא כמו האיסור "לא תוכל לאכול בשעריך גו" שאינו על כללות הפעולה של אכילת מעשר שני חוץ לחומה אלא על דגן לחוד, מעשר תירוש לחוד, ומעשר יצהר לחוד). ועל פי זה תתורץ קושיית ה'לחם משנה' "איך למד רבינו מדברים אלו (שיש איסור נשך באוכל וריבית בכסף) הנשך ומרבית אחד הוא" כי אם נשך היה איסור בכסף ומרבית איסור באוכל, היה אפשר ללמוד שהם שני לאוין שונים, אלא שעל פי הנ"ל האיסור בשניהם אחד הוא - הלוואה בריבית.

וי"ל שזו גם הסיבה שאחרי שכתב "שנאמר את כסף... כל דבר אשר ישך כו" הוסיף, "ולמה נקרא שמו נשך מפני שהוא נושך כו", ורק אח"כ מסיים כללות העניין שנשך ומרבית אחד הוא "ולמה חילקן הכתוב כו". כי אף ששני האיסורים הם בכל דבר, היה מקום לומר שהם שני לאוין שונים מצד הנשך והמרבית, ולכן הוסיף שהסיבה שנקרא שמו נשך "מפני שהוא נושך ומצער את חבירו ואוכל את בשרו" שמזה מובן שאי אפשר לנשך בלא תרבות ולתרבות בלא נשך.

(על פי לקו"ש חלק ו' ע' 184 הע' 32)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) הוראה אחת ובעניין אחד הם כלומר, הלוואה על מנת לשלם יותר ממה שלווה, והם נמנים למצוות לא תעשה אחת, כי הנשך הוא גם מרבית והמרבית הוא גם נשך, שכן, המלווה בריבית, הן כסף הן אוכל הן כל דבר, יש בו נשך ללווה ומרבית למלווה (עייין בבא מציעא ס' ושיעור דברי

נתחייב עליהם המלווה במצות השבת העבוט, אינו מוכרם לעולם - כי דברים אלו הם מהדברים שמסדרים לבעל-חוב ואינם בתורת גבייה, כמבואר למעלה פ"א הל' ז (עייין סמ"ע סי' צ"ז ס"ק מא). 63) כי נטילת המשכון אפילו לאחר שהלווה - כהלוואה מחודשת היא, והרי זה כאילו מלווהו עתה על המשכון בסתם, שאינו רשאי לתובעו בפחות משלושים יום, כמו שיתבאר להלן פי"ג הל' ה. 64) שם ועייין הגר"א סי' צז, סא. 65) כלומר, על-פי שומת ב"ד. 66) אלא מוכר המשכון בבית-דין שנאמר "תשיבנו לו: לו אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר לירוש" (מכילתא דרשב"י שמות כב, כה, והובאה ברש"י במשנה שם. חמש המלים: "מת הלוה אינו מחזיר לבניו" אינן בדפוס רומי (ר"מ) ולא בכת"י תימן, כנראה נמחקו מפני שדין זה נכלל בכבא אחרונה). 67) שם קיד: מאמר של רבי יוחנן. 68) אמנם אין גובים מטלטלין של יתומים לשלם חוב אביהם, כמבואר להלן פי"א הל' ז, - משכון גובין.

ז. הָעֶרֶב⁶⁹ מִתָּר⁷⁰ לְמִשְׁכָּנוֹ בְּזוּרְעַ וְלִהְכַּנֵּס לְבֵיתוֹ וְלִטֹּל הַמִּשְׁכָּוֹן; שְׁנָאֵמַר: לָקַח בְּגֵדוֹ פִּי עֶרֶב זָר⁷¹. וְכֵן מִי שֵׁישׁ לוֹ שְׂכָר⁷² אֶצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין שְׂכָר מְלֹאכֶת⁷³ בֵּין שְׂכָר בְּהֶמְתּוֹ וְכִלְיוֹ בֵּין שְׂכָר בֵּיתוֹ - הָרִי זֶה מִתָּר לְמִשְׁכָּנוֹ שְׂלֵא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְנִכְנַס לְבֵיתוֹ⁷⁴ וְנוֹטֵל הַמִּשְׁכָּוֹן בְּשִׂכְרוֹ. וְאִם זָקֵף⁷⁵ עָלָיו הַשְּׂכָר בְּמִלְוֹה⁷⁶ - אִסּוּר; שְׁנָאֵמַר: פִּי תִשָּׂה בְרַעַף מִשְׂאֵת מְאוּמָה וְגו'⁷⁷.

69) את הערב. 70) אפילו שלא ע"פ ב"ד. 71) למלוה אומר הכתוב קח בגדו של ערב, כי ערב בשביל זר (שם קטו). וכן למדוהו בגמרא שם ממה שנאמר "לא תבא אל ביתו לעבוט" - לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב" (והביא רבינו הפסוק ממשלי, ולא הביא את הדרש על הפסוק של תורה. וטעמו נראה לפי שמהפסוק של משלי אנו למדים גם כי חובתו של הערב כלפי המלווה הוא אפילו באמירה בלבד (עייין ב"ב קעג:). 72) חוב של שכירות. 73) שהשכיר את עצמו למלאכה. 74) שם, לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינו מלוה, אלא שכר פעולה. 75) רשם (עייין שו"ע חו"מ סי' סז, יד, ובב"י שם). 76) השאיר השכר אצלו בתור הלוואה. 77) כל סוג מלוה שהוא (שם).

ח. מִי שֶׁהֵיחָה בְּיָדוֹ מִשְׁכָּוֹנוֹ שֶׁל עֲנִי, אִם הָיָה שְׂכָרוֹ⁷⁸ יָתֵר עַל פְּחָתוֹ⁷⁹, כְּגוֹן קְרֵדִים⁸⁰ וּמִסָּר [הַגְּדוּל] וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הָרִי זֶה מִתָּר לְהַשְׁפִּירוֹ, וּמִנְכָּה שְׂכָרוֹ תְּמִיד בְּחֹבוֹ; מִפְּנֵי שֶׁזֶה כְּמֹשֵׁיב אֲבֵדָה, וְאִין צָרִיף רְשׁוֹת בְּעָלִים⁸¹.

78) שכר השימוש בו. 79) מה שהכלי נפחת מחמת השימוש. 80) מעדר. 81) שם פ: פב:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"לווה עובר משום לא תשיך ומשום לפני עיוור לא תיתן מכשול". ולפי הנוסחה שלפנינו מבואר, שהלווה עובר בשלושה, גם על "ולאחיך לא תשיך". (19) אבל על לפני עיוור אינם עוברים. המדובר כשהעדים אינם מהווים גורם לביצוע ההלוואה, כגון שהמלווה היה מלווה גם בעדיהם (ראה בתוספות שם בדיובר המתחיל העדים). (20) מתווך המהווה גורם לביצוע ההלוואה אבל אינו מתעסק בשימת הריבית (עיין לחם משנה).

ג. אף על פי שהמלווה והלווה עוברים על כל אלו הלאוין - אין לוקין עליו, מפני שנתן להשבון²¹. שכל המלווה ברבית, אם היתה רבית קצוצה²², שהיא אסורה מן התורה²³ - הרי זו יוצאה בדינין²⁴, ומוציאין אותה מן המלווה²⁵ ומחזירין ללווה. ואם מת המלווה - אין מוציאין מיד הבנים²⁶.

21 שם סב: שנאמר "וחי אחיך עימך" (בסיום הפסוק הפותח באזהרת ריבית אל תיקח מאיתו נשך) - "אהדר ליה כי היכי דניחיה בהדך" (כלומר, אל תיקח. ואם לקחת - השב לו, כדי שיחיה עימך), וכל לאו שניתן להישבון אין לוקים עליו. כמבואר בפרק א מהלכות גזילה הלכה א - ובנוגע לעדים, לערב ולסופר לא ביאר רבינו אם לוקים, ברם מתוך זה שלא פירטם רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד בין הלוקים, נראה דעתו שאין לוקים. ובטעם הדבר אומר החינוך (מצוה עג): "אבל אין לוקין עליו (אף על פי שהם עוברים על הלאו במעשה, בכתיבת השטר וחתמת עדות) שאפילו המלווה אינו במלקות, שהרי ניתן להישבון ואינו בדין דהני דאתו מחמתיה (שאלו הבאים בסיבתו) יתחייבו במלקות". (22) קצובה, שקצץ התוספת בשעת הלוואה, כגון שהלווהו סלע על מנת שישלם לו חמישה דינרים. (23) להבדיל מאבק ריבית, כגון, שלא קצץ התוספת בשעת ההלוואה, שהוא אסור מדבריהם, ואינה יוצאה בדינין (ראה רבינו להלן פרק א הלכה א, ב, ג). (24) על-פי בית דין, כלומר, בית דין נוקמים לכך להוציאה מידי המלווה. (25) בעל כורחו (שם סא:). (26) שהתורה לא הטילה עליהם חיוב השבה (בבא קמא קיב). "לדידיה (=למלווה) קא מזהר ליה רחמנא (אל תיקח ואם לקחת - השב) - לבריה לא מזהר רחמנא".

ד. הניח²⁷ להם אביהם מעות של רבית, אף על פי שהן יודעין שהן של רבית - אינן תיכבים להחזיר. הניח להם פרה וטלית של רבית וכל דבר המסים²⁸ - תיכבים להחזיר, מפני כבוד אביהן. במה דברים אמורים? בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת; אבל אם לא עשה תשובה - אין חוששין לכבודו²⁹, ואפלו דבר המסים אין מחזירין.

27 ברייתא בבא מציעא סב. (28) דבר ששם בעליו עליו, דהיינו שיש בו סימן, וניכר לרבים שזה הוא שלקח אביהם בתור ריבית ושמו נזכר על ידי זה לקלון. (29) מפני שאין הבן מחוייב לכבד אב רשע (שם). במה דברים אמורים שאין

רבינו כך הוא: נשך ומרבית שאסרתם תורה בכמה אזהרות, שנאמר את כספך לא תיתן לו בנשך ובמרבית וכו' וכן להלן הוא מזהיר ואומר "נשך כסף וגו'" - אחד הוא, כלומר, מצוות לא תעשה אחת היא (לחם משנה). (3) של התוספת. (4) ובשמות רבה פרשה ל"א אמרו: "למה הריבית דומה? למי שנשכו נחש ולא הרגיש ולא ידע עד שנתבטבט (מבעבע מבצבץ) - כך הריבית אין אדם מרגיש בו עד שתבטבט עליו". (5) כלומר, אם כן שהנשך והמרבית מצוות לא-תעשה אחת היא. (6) בשתי אזהרות - את כספך לא תיתן וכו', ובמרבית לא תיתן וכו', ולא כתב כאחד: את כספך ואת אכלך לא תיתן לו בנשך. (7) להרבות באזהרות על הלוואה בריבית, כדי לחזק האיסור, אבל במניין המצוות הן כאחת, "שאיין ראוי למנות (בחשבון המצוות) הלאוין והעשה (=הנכפלים בתורה - לחיזוק). אלא הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם" (רבינו בספר המצוות בשרש התשיעי עיין שם ובלאוין רלה).

ב. בדרך שאסור להלוות, קף אסור ללוות ברבית⁸; שנאמר: לא תשיך לאחיך. מפי השמועה למדו⁹, שזו אזהרה ללווה. כלומר: לא תנשך לאחיך¹⁰. וכן אסור להתעסק¹¹ בין לוה ומלווה ברבית. וכל מי שהיה ערב או סופר או עד ביניהן - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תשימו¹² עליו נשך. זו אזהרה אף¹³ לעדים ולערב ולסופר¹⁴. הא למדת, שהמלווה ברבית - עובר על ששה¹⁵ לאוין: לא תהיה לו פגשה¹⁶; את כספך לא תתן לו בנשך; ובמרבית לא תתן אכלך; אל תקח מאתו נשך ותרבית; לא תשימו¹⁷ עליו נשך; ולפני עור לא תתן מכשול¹⁷. והלווה עובר בשנים¹⁸: לא תשיך לאחיך; ולפני עור לא תתן מכשול. ערב ועדים וכו' צא בהן - אין עוברים אלא משום לא תשימו¹⁹ עליו נשך. וכל מי שהיה סרסור²⁰ בין שניהם, או שפסע אחד מהן, או הורהו - עובר משום לפני עור לא תתן מכשול.

(8) ואין זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה (כלומר האונאה) ולא מי שנעשית לו האונאה" (רבינו בספר המצוות לאוין רלו). (9) בבא מציעא עה: (10) כלומר, לא תינשך הימנו, לא תגרום שאחיך ישיך (עיין בבא מציעא ע:). (11) לתת יד, כגון להיות סופר או עד או לסרסר ביניהם. (12) כל הפרשה כתובה בלשון יחיד "אם כסף תלווה", "לא תהיה לו כנושה" וכאן שינה וכתב בלשון רבים: "לא תשימו" (עיין מדרש שמות רבה פרשה לא, ו, ובמדרש הגדול משפטים כד, עמוד תקז). (13) נוסף על המלווה והלווה. (14) שם, ובבבא מציעא עה: - כחכמים). (15) שם. (16) שהלוואה בריבית היא דרכו של נושה, שאינו מלווה מעותיו בחינם. ובכלל לאו זה גם הנוגש העני אפילו במלווה שלא בריבית והוא יודע שאין לו מה יחזיר, כמבואר למעלה פרק א הלכה ב, שגם זה מדרך הנושים הוא (מגיד משנה). (17) שמכשיל את הלווה. (18) שם וכנוסחת הרי"ף וכן העתיק רבינו בספר המצוות לאוין רלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמרה לו אשתו: ריקה (אדם ריק מבינה) אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך (שאתה צריך למוכרו, כדי להחזיר את כל הגזילות) ונמנע ולא עשה תשובה". ומסיימת הברייתא: "באותה שעה אמרו: הגזלנין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם". (33) אין מעשיו נוחים וישרים בעיני החכמים (השווה רבינו בפירוש המשנה סוף שביעית, וראה תוספות יום טוב אבות פרק ג משנה י). (34) ונזכר בה לקולן. (35) בעין כמו שהיה (עין משנה למלך ונקודות הכסף יורה דעה קסא). (36) רבינו דייק בלשונו וכתב גבי גזלנים: "אם הייתה גזילה קיימת" ומשמע אפילו דבר שאינו מסויים, ואילו בריבית כתב "דבר המסויים" אבל כשאינו מסויים אינו מחזיר. ראה משנה למלך בזה, ונימק את ההבדל: גזילה לא קנה הגזלן - בין שהוא בעין בין שאינה בעין, אבל ריבית קנה (ראה נקודות הכסף יורה דעה קסא, ז).

ו. שֵׁטֶר שְׁפָתוֹב בּוֹ רִבִּית³⁷, בֵּין קְצוּצָה בֵּין שֵׁל דְּבָרֵיהֶם - גּוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן, וְאֵינּוּ גּוֹבָה אֶת הַרְבִּית³⁸. קֶדֶם וְגָבַהּ הַכֹּל³⁹ - מוֹצֵיאֵין מִמֶּנּוּ הַרְבִּית קְצוּצָה⁴⁰; אֲבָל אֲבָק⁴¹ רִבִּית, שְׁהוּא מְדַבְּרֵיהֶם - אֵינּוּ גּוֹבָה⁴² מִן הַלְוָה לַמְלוּה, וְאֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ מִן הַמְלוּה לַלְוָה⁴³.

(37) "פלוני לוה מפלוני מנה בריבית כך וכך לזמן פלוני" (רש"י בבא מציעא עב.). (38) ואין קונסין את המלוה, שיפסיד את הקרן משום הריבית (שם כחכמים ולא כרבי מאיר האומר קנסינן היתרא משום איסורא ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית). (39) כמבואר למעלה הלכה ג. (40) כעין ריבית ולא ריבית ממש - כאבק שהוא כעין עפר ולא עפר ממש. (41) בית דין. (42) אם קדם וגבה, שאין אבק ריבית יוצאה בדיינים, כמו שיתבאר להלן פרק ו הלכה א.

ז. כָּל הַפּוֹתֵב שֵׁטֶר רִבִּית - הָרִי זֶה פְּכוּתֵב וּמַעֲיֵד עֲלָיו⁴⁴ עֲדִים שֶׁכָּפַר בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל⁴⁵. וְכֵן כָּל הַלְוָה וּמְלוּה בְּרִבִּית בֵּינָן לְבֵין עֲצָמָן - הָרִי הֵן פְּכוּפְרִים בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִפְרוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם⁴⁶; שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת פְּסַפְּדָא לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִשְׁףּוֹ וְגו', אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם⁴⁷.

(44) על עצמו. (45) בבא מציעא עא: "תניא אמר רבי יוסי בוא וראה סמיות עיניהם של מלווי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע - יורד עימו לחייו, והם מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה (שהלווה לישראל בריבית) כפר באלוקי ישראל". (46) כלומר, בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על בראיו להמציא לכל אחד פרנסתו בדרך הכשרה. (47) בתורת כהנים פרשת בהר פרשה ה שנינו: "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ

הבן חייב בכבוד אב רשע? כשמת ולא עשה תשובה, אבל בחייו, מחוייב הבן לכבדו (רבינו פרק ו מהלכות ממרים הלכה יא). והטעם מפרש הרב"ז שם, שמא יעשה תשובה ונמצא הבן מבזה אב עושה מעשה עמך (ראה כסף משנה ולהם משנה שם).

ה. הַגְזֻלְנִין וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁחֲזִירוּ³⁰ - אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן³¹, כְּדִי לַפְתַּח לְהֵן דְּרָף לְתִשׁוּבָה³². וְכָל הַמְקַבְּלֵי מֵהֶן - אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחֵה הֵימָנוּ³³. אִם הֵיטָה גְזֻלָּה קִיָּמַת וְהַרְבִּית דְּבַר הַמְּסִיִּם³⁴ וְהָרִי הוּא בְּעֲצָמוֹ³⁵ - מְקַבְּלִין מֵהֶן³⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַגְזֻלְנִין וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁחֲזִירוּ - אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן, כְּדִי לַפְתַּח לְהֵן דְּרָף לְתִשׁוּבָה.

ידועה מחלוקת הפוסקים אם יש מחילה בריבית; דעת הגאונים שגם אם המלוה כבר גבה את הריבית אין מחילת הלוה מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה, כי "התורה אסרה מחילה זו".

אבל דעת הרא"ש (וכך נפסקה ההלכה בשו"ע) שיש מחילה בריבית, ואמנם אינה מועילה ללקיחת ריבית מעיקרא, אבל אם כבר לקח ריבית זו וצריך להחזירה מועילה מחילת הלוה.

ומבאר הריטב"א: "שהוא כמו איסור שבלע ... והכא לשמים הוא חייב, וכיון שכן לא תועיל מחילת חבירו" והיינו שכוונת הגאונים היא שאיסור לקיחת ריבית אינו בגדר דין ממון שהוא חייב לחבירו אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה הטילה על המלוה בגדר מצוה וחיוב לשמים עד שיחזיר את ה"איסור שבלע".

ובדעת הרא"ש שמהני מחילה, צריך לומר שעם היות שהחיוב להחזיר הריבית ללוה הוא חיוב לשמים, הרי מצד מצוה זו התחייב להשיב את הממון ללוה ומשום כך מהני מחילה.

ונמצא שגם לדעת הגאונים וגם לדעת הרא"ש נחשב ממון בריבית לממונו של המלוה, ואין עליו חיוב להחזירו מצד דין ממון כשלעצמו אלא מצד החיוב שחייבה התורה.

ולכן פסק הרמב"ם שהמלוה בריבית אם בא לעשות תשובה ולהחזיר הריבית אין מקבלין ממנו, כדי לפתוח לו דרך תשובה.

(על פי לקו"ש ח"ב ע' 118)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(30) שבאו מעצמם ומביעים רצונם להחזיר. (31) אלא מוחלים להם (בבא קמא צד:). (32) להקל עליהם לחזור בתשובה ולא לנעול דלת בפניהם, כאותו מעשה (שהובא בברייתא שם): "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגמרא שם הייתה "האי מאן דאזיף פשיטי לחבריה ואשכח בהו (מצא בכסף שהחזיר לו הלווה) טופיאטא (יותר)". (58) כלומר, עלולה לטעות במניין המעות (בסמוך מבאר רבינו בכמה הדעת טועה) - ויש להניח שהמלווה, או הלווה, טעה בחשבון. (59) שמצא - בכדי שאין הדעת טועה. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (בהלכה ט) שתוספת סתם מותרת לתלמידי חכמים בלבד, מכל מקום כשהגיעה ליד המלווה בלי ידיעתו - אינו חייב להחזיר אפילו למי שאינו תלמיד חכם (חוות דעת יורה דעה סימן קס סעיף קטן ב). (61) כלומר, ובמקום שאין לתלות במתנה, כגון, שהלווה אדם קשה לב שאינו נתן מתנת חניס - אנו תולים שגזילה וכו' הואיל שאין להניח שטעה בחשבון (גמרא שם). (62) זה ימים רבים, ועתה חוזר בתשובה. (63) ויוצא בזה ידי מצוות השבת הגזילה כמבואר בפרק א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. (64) במקום שאין לתלות בגזילה, כגון, שלא היה ביניהם מעולם שום משא ומתן - תולים שאדם אחר גזל ממנו וכו' (שם בגמרא). (65) מטבע אחד - כשהוא מונה המעות בספירה יחידית היינו אחד אחד ומצא מטבע אחד יותר, תולים שטעה במניין. (66) כשהוא מונה ספירה זוגית היינו בשניים, כי אין הדעת טועה במניין יותר מפעם אחת. (67) כלומר, וכן אם מצא יתירים חמישה או עשרה יש לתלות בטעות. (68) מנהגו של מלווה או לווה זה למנות לא אחד אחד או שנים שניים, אלא בחמישיות או עשיריות (עיין לחם משנה). (69) לפי החישוב של ספירה לפי חמישיות. (70) כגון, שמצא שישה או אחד עשר. (71) דרך המונים בחמישיות או עשיריות להניח בצד מטבע אחד לכל חמישייה או עשירייה ואחר גמר המניין סופרים את המטבעות האלה וקובעים מספר החמישיות או העשיריות. (72) שם וכפירוש הרי"ף.

יא. הַמְלוֹהָ ⁷³ אֶת הַבְּרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ, ⁷⁴ וְכֵן הַפּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ בְּכַתְּבָתָהּ מְטָבֵעַ יְדוּעַ, וַיִּפְרַשׁ מִשְׁקָלוֹ ⁷⁵, וְהוֹסִיפוּ ⁷⁶ עַל מִשְׁקָלוֹ: אִם הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת מִחֻמַּת הַתּוֹסֶפֶת ⁷⁷ - מִנְּפָה לֹא שְׁעוֹר הַתּוֹסֶפֶת, וְאִפְלוּ הוֹסִיפוּ עָלָיו כֹּל שֶׁהוּא; וְאִם לֹא הוֹזְלוּ מִחֻמַּת הַתּוֹסֶפֶת - אֵינוֹ מִנְּפָה לוֹ, אֲלֵא נוֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה ⁷⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים ⁷⁹? בְּשֶׁהוֹסִיפוּ עָלָיו עַד חֲמִישִׁיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִשְׁקָלוֹ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרוֹהוּ חֲמִשָּׁה; אֲבָל אִם הוֹסִיפוּ לוֹ יוֹתֵר עַל חֲמִישִׁיתוֹ ⁸⁰ - מִנְּפָה לוֹ כֹּל הַתּוֹסֶפֶת ⁸¹, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת. וְהוּא הַדִּין לְמַלְוֵה עַל הַמְטָבֵעַ וּפְתָרוֹ מִמְנוֹ ⁸².

(73) כבא קמא צז: (74) התנה בפירוש - בשטר או בעל פה שיפרענו באותו מטבע, כגון דינר, זוז וכדומה. (75) בתקופתם התאימו ערכי המטבעות למספר יחידות משקלם: מטבע שמשקלו כפול ממשקל המטבע הקטן - ערכו כפול. (76) מטעם המלכות. (77) שער המטבע עלה ונמצא המלווה משתכר כשנפרע באותו מטבע עם התוספת,

מצרים, על תנאי שתקבלו את מצוות ריבית, שכל המודה במצוות ריבית - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצוות ריבית - כופר ביציאת מצרים".

ח. אָסוּר לְאָדָם ⁴⁸ לְהִלוּת ⁴⁹ בְּנֵיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּרִבִּית ⁵⁰. אֵף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ מִקְפִּיד ⁵¹ וּמִתְנָה הוּא שְׁנוֹתֵן לְהֵן ⁵² - הֲרִי זֶה אָסוּר, שְׁמָא יִרְגִּילֵם בְּדָבָר זֶה ⁵³.

(48) בבא מציעא עה. (49) לעשות הלוואה אצל בניו, כלומר, ללוות מבניו. (50) מתוך כוונה להטעימן טעם ריבית, כלומר, הנאת ריבית, - כדי שיהיה שכרם גדול, בהימנעם מלהלוות לאחרים בריבית, לאחר שכבר טעמו הנאת ריבית כפירוש רבינו חננאל והרי"ף מובא בשיטה מקובצת. ודברי הר"ח והרי"ף לא היו לפני הלחם-משנה והמשנה-למלך והטורי-זהב, עיין עליהם). (51) נוהג בוותרנות בממונו ביחסיו עם הבנים. (52) ולא בתור ריבית. (53) בקבלת ריבית ויבואו להלוות גם לאחרים בריבית.

ט. תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים שֶׁהָלוּ זֶה אֶת זֶה, וְנָתַן לוֹ ⁵⁴ יוֹתֵר עַל מָה שְׁלוּהוּ מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה מִתֵּר; שֶׁהִדְבָּר יְדוּעַ שְׁלֹא נָתַן לוֹ אֲלֵא מִתְנָה, שֶׁהֲרִי הֵן יוֹדְעִין חֹמֶר אִסוּר הֲרִבִּית ⁵⁵.

(54) בשעת הפירעון מעצמו מבלי שהתנו על כך בשעת ההלוואה (כי אם קצץ בשעת ההלוואה הרי זה ריבית קצוצה (ראה להלן פרק ו הלכה ג). ולא התירו לתלמיד חכם אלא בכעין ריבית מאוחרת האסורה מדבריהם - מגיד משנה). (55) ואינו נותנם בתור ריבית, אבל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע חומר איסור ריבית - אסור, משום שנותן בתור ריבית (גמרא שם). ובהגהות מיימוניות כתוב: "ואף על פי כן אין נכון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר, שלא ירגילו המון העם בדבר זה. והר"י מייגא"ש בתשובותיו (סימן קפ"ב) דעתו "שאינן לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים לא זולתם".

י. הַמְלוֹהָ אֶת הַבְּרוֹ ⁵⁶ וּמָצָא הַלוֹה יוֹתֵר, [או שֶׁהִחְזִיר לוֹ חוֹבוֹ וּמָצָא הַמְלוֹה יוֹתֵר ⁵⁷]: אִם בְּכַדִּי שֶׁהִדְעַת טוֹעָה ⁵⁸ - חֵיב לְהַחְזִיר; וְאִם לְאוֹרֵי ⁵⁹ - מִתְנָה הוּא שְׁנָתַן לוֹ ⁶⁰, או גְּזָלָה ⁶¹ הִיתָה לוֹ בְּיָדוֹ ⁶² וְהִבְלִיעַ לוֹ בְּחֶשְׁבוֹן ⁶³, או אַחֲרָי ⁶⁴ צָוָה לְהִבְלִיעַ לוֹ. בְּכַמָּה הִדְעַת טוֹעָה? בְּאַחַד ⁶⁵ וּבְשָׁנַיִם ⁶⁶ או בְּחֲמִשָּׁה ⁶⁷ או בְּעֶשְׂרֵה; שְׁמָא מְנָה ⁶⁸ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה או עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה. וְכֵן אִם מָצָא יוֹתֵר מִנְּהוּ הַחֲמִישִׁית ⁶⁹ או מִנְּהוּ הָעֶשְׂרִית ⁷⁰ אַחַד אַחַד ⁷⁰ - חֵיב לְהַחְזִיר לוֹ; שְׁמָא הָאַחַדִּים ⁷¹ שְׁהָיָה מוֹנֶה בְּהֵן הַחֲמִישִׁית או הָעֶשְׂרִית נִתְעָרְבוּ עִמָּהֶם ⁷².

(56) שם סג: (57) בדפוסים הראשונים (רומא, ונציה) בקטע המוסגר אינו, אך מלשון המגיד משנה כאן נראה שגרסו. וכמקור לדין זה, שגם במצא המלווה יותר בכדי שאין הדעת טועה אינו חייב להחזיר, הוא אומר שנראה שגירסת רבינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁם רֹחַ - תֵּן לָהֶם חֶלְקֵן מִן הָרוּחַ; וְאִם יֵשׁ שָׁם הַפֶּסֶד - תַּפְסִיד אֶתָּה לְבִדְךָ. שְׁנֵיהֶם⁹⁶ אֲבָק רִבִּית הוּא⁹⁷, וְכָל אֲבָק רִבִּית אֵינָה אֶסוּרָה אֲלֵא מִדְּבָרֶיהֶם, וּבְנִכְסֵי יְתוּמִים לֹא גָזְרוּ⁹⁸.

(94) בתור עיסקא (בבא מציעא ע.). (95) היינו, קרקעות, ויהיו עידית (קרקע משובח) (רבינו פרק י"א מהלכות נחלות הלכה א) - וכפי הנראה נוסחת רבינו בגמרא שם "דמשפר ניכסיה", ולפינו "דמשפו" ועיין רש"י שם. ושם - בהלכות נחלות - יתבארו התנאים הנוספים למינוי אפוטרופוס: "ושומע דיני התורה, ומעולם לא קיבל נידוי" - ולא פרטם רבינו כאן וסמך על מה שיתבאר בהלכות נחלות - ששם עיקר מקום ביאור הדינים הנוגעים לנכסי יתומים (לחם משנה). (96) היינו, נתינת העסק לפי תנאים אלו. (97) כמבואר להלן פרק ה הלכה ה, - ואין זה ריבית קצוצה, מאחר שאין הריווח קצוץ ובטוח, כי הרי ייתכן שיהיה שם הפסד. (98) לתקנת היתומים "שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה פרוטה" (שם, וראה רש"י שם).

~ יום שלישי י"ט כסלו ~

פְּרָק חֲמִישִׁי

(1) מבאר שמותר ללוות מן הגוי בריבית, ודין ישראל שלוה מן הגוי וביקש להחזיר לו, ושאסור לו להיות ערב לגוי שהלווה לישראל בריבית, ודין לוה מעות מן הגוי ונתגייר, ושאסור ליתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואין מושיבין חנווני למחצית שכר, ודין משתתף עם חבירו שלא יצרף השכר עם הקרן, ודין ריבית מוקדמת או מאוחרת, ודין דברים שהם כמו ריבית - ומותרים, ודין שכר אמירה שמותר, ודין דברים האסורים משום הערמת ריבית, ודין משכיר דינרים.

א. העובד פּוֹכְבִים וְגַר תּוֹשֵׁב - לֹוִין מֵהֶן וּמְלוִוִין אוֹתָן בְּרִבִּית²; שְׁנֵאמַר: לֹא תִשֶׁף לְאַחֶיךָ³ - לְאַחֶיךָ אֶסוּר, וְלִשְׂאֵר הָעוֹלָם⁴ מֵתָר. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִשְׁפִּיף לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים; שְׁנֵאמַר: לְנִכְרֵי תִשֶׁף⁵. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁶ לְמָדוּ שְׂזוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה⁷. וְזֵהוּ דִין תּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות עשה להשיף לעובד פּוֹכְבִים"

מה שהתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם, אף ש"אסור לגזול כל-שהוא דין תורה בין מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין מִנְכְרֵי וְגַם אֶסוּר לְרִמּוֹת בְּנֵי אָדָם בְּמִקַּח וּמִמְכָר, וְאֶחָד עֲכוּרִים וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל שׂוִים בְּדַבַּר הַזֶּה", כִּי שׁוֹנֵה רִיבִית מִגִּזְלֵי וְהוֹנָא, שְׂרִיבִית נִלְקַחַת מִדַּעַת הַלוּה, וְלִכֵּן הִקִּילָה הַתּוֹרָה בְּרִיבִית מִעֲכוּרִים אֲבָל גִּזְלֵי וְהוֹנָא הֵם שְׂלֵא מִדַּעַת וְלִכֵּן אֶסוּרִים גַּם לְעֲכוּרִים.

אבל צריך להבין מדוע יש מצות-עשה להשיף לעכו"ם, הלא התורה קראתו "נשך" כי יש בו חיסרון ממון, ומהו הטעם שנצטוונו לחסר ממון של עכו"ם.

הרי זה ריבית. (78) בשעת הפירעון, שהרי המלוה אינו מרוויח כלום על ידי תוספת המשקל, כי אינו יכול לקנות במטבע שהוא מקבל יותר ממה שהיה יכול לקנות בשעת ההלוואה. ראה רש"י ותוספות שם. (79) שאינו מנכה. (80) שכתוצאה מהתוספת הושבחה המטבע לעניין המתכת שבו, ואם יתיכו לגוש של כסף יקבל יותר. אבל עד חמישיתו, בהתחשב עם הוצאות ההתכה, השבח מועט, ואין דרך בני אדם להקפיד על זה ונותנם בתור מתנה (עיין שיטה מקובצת שם). (81) אפילו את ההפרש של התוספת שלמטה מחמישיתו. (82) אם הוקרו הפירות מחמת הפחת מוסיף לו, למלוה, ההפרש. ואם לא הוקרו נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. במה דברים אמורים, שפחתו עד חמישיתו אבל אם פחתו יתר על כך משלים כל הפחת (רי"ף שם).

יב. הַמְלוּה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ, וְנִפְסַל⁸³: אִם יְכוֹל לְהוֹצִיאָו בְּמִדְיָנָה אַחֲרָת, וְיֵשׁ לוֹ דְרָךְ לְאוֹתָהּ מְדִינָה - נִתָּן לוֹ מִמְטָבֵעַ שֶׁהִלְוֵהוּ, וְאוֹמַר לוֹ: לָךְ וְהוֹצִיאָו בְּמִקוֹם פְּלוּנִי; וְאִם אֵין לוֹ דְרָךְ לְשֵׁם - נִתָּן לוֹ מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה⁸⁴. וְכֵן בְּכַתְבָּה⁸⁵.

(83) הוצאה מהמחזור מטעם המלכות. (84) שם צח. (85) ביארו בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה י.

יג. הורו מקצת הגאונים⁸⁶: שֶׁהִלְוֵה שְׂמַחֵל לְמְלוּהָ בְּרִבִּית שְׂלֵקָח מִמְנוֹ אוֹ שְׁעֵתִיד לְקַח, אָף עַל פִּי שְׁקִנּוֹ מִיָּדוֹ שְׂמַחֵל אוֹ נִתָּן מִתְנָה - אֵינוֹ מוֹעִיל פְּלוּס⁸⁷; שְׂפָל רִבִּית שְׂפִעוֹלָם מְחִילָה⁸⁸ הִיא, אֲבָל הַתּוֹרָה לֹא מְחִילָה וְאֶסְרָה מְחִילָה זֶה, וְלִפְיֵךְ אֵין הַמְחִילָה מוֹעִילַת בְּרִבִּית, אֲפִלוּ בְּרִבִּית שֶׁל דְּבָרֶיהֶם. וְרָאָה לִי, שְׂאִין הוֹרָאָה זֶה נְכוּנָה. אֲלֵא מֵאַחַר שְׂאוּמְרִים לְמְלוּהָ לְהַחֲזִיר לוֹ, וְיַדַּע הַמְלוּהָ⁸⁹ שְׂדָבֵר אֶסוּר עֲשֵׂה וְיֵשׁ לוֹ⁹⁰ לְטַל מִמְנוֹ⁹¹, אִם רָצָה לְמַחֵל - מוֹחֵל, כְּדִרְךָ שְׂמוּחֵל הַגִּזְלֵי. וּבְפִרּוּשׁ אֶמְרוּ חֲכָמִים⁹², שֶׁהַגִּזְלָנִין וּמְלוִוֵי בְּרִבִּית שֶׁהַחֲזִירוּ - אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן. מִפְּקָל שֶׁהַמְחִילָה מוֹעִילַת⁹³.

(86) על פי בבא מציעא סא. ועיין בראש שם סימן ב. (87) להתיר נתינתו או לתיקון הלאו אם כבר גבהו. (88) הלווה מדעתו נותנו. (89) בספרים אחרים הנוסחה: הלווה - והיינו הך. (90) ללווה. (91) יכול הוא להוציא מהמלווה בבית דין. (92) בבא קמא צב: (השווה למעלה פרק ד הלכה ה). (93) לשון רבינו מורה שאינו חולק על הגאונים אלא בריבית שגבה כבר, משום שהמחילה מועילה כחשבון, אבל על ריבית העתיד לגבות דעתו מסכמת, שאין המחילה והבעת רצונו שנותנו במתנה מועילה להתיר נתינת ריבית, שכן כל נתינת ריבית מחילה היא (מגיד משנה, והשווה למעלה הלכה י).

יד. נְכִסֵּי יְתוּמִים - מֵתָר לָתֵן אוֹתָם⁹⁴ לְאָדָם נְאֻמָּן, שְׂיֵשׁ לוֹ נְכִסִּים טוֹבִים⁹⁵, קְרוֹב לְשִׁכְרֵי וְרַחוּק לְהַפְסֵד. מֵיֵצֵד? אוֹמְרִים לוֹ: תִּהְיֶה נוֹשֵׂא וְנִתָּן בְּהֵן; אִם יֵשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית אֶפְלוּ לְהַרְוִיחַ¹⁴. וְכָל אֶבֶק רִבִּית עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - מִתְּרַת לְכָל¹⁵.

8) ב"מ ע: 9) אבל אבק ריבית - מותר, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. 10) לצורך מחייתו - לא להרווחה. 11) ועל כדי חייו - לא גזרו (שם). 12) מונע עצמו מלהארות אצל הגוי - שלא יתבענו. 13) עם הגוי, שמדרך תלמיד-חכם להתרחק משיבת עמי הארץ וכ"ש משיבת גוים (השווה פ"ה מהל' יסודי התורה ה' יא, ופ"ו מהל' דעות ה' א) ואין לחוש שמא ילמוד ממעשיו (עיין 'מקור חיים' על יורה-דעה ס' קנט). 14) שם כרבינא. "ועכשיו בארצותינו" - אומר המגיד-משנה - "עשו כל אדם עצמם כתלמיד-חכמים. וכתב הרשב"א, שמעתי משם רש"י - מפני שרבו מיסים וארנונות ואין שיעור לכדי חייו". וכן נפסקה הלכה בשו"ע ס' קנט: "והאידנא (עכשיו) מותר בכל ענין". 15) לכל אדם ואפי' להרויח, לפי שאבק ריבית אינו אסורה אלא מדבריהם, וכן ההלוואה לגוי בריבית איסור מדבריהם הוא, והרי זו גזירה לגזירה, וגזירה לגזירה לא גזרו בה רבנן (בעל ה'תרומות' שער מו חלק ג, אות ג).

ג. יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית¹⁶, וּבִקְשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל אַחַר וְאָמַר לוֹ: תָּנִם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לְךָ¹⁷ פְּדִיָּה שְׂאֵתָה מַעֲלָה לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - הָרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה. אֶפְלוּ הַעֲמִידוּ אֶצֶל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹⁸. עַד שְׁיִטֵּל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מְעוֹתָיו¹⁹, וְיִחְזֹר וְיִתְּנֵם בְּיַד יִשְׂרָאֵל הָאֲחֵר.

16) ב"מ עא: 17) את הריבית, "לך" לאו דוקא, אלא כלומר תחתיך (במקומך), כי גם במעלה הריבית ישר ליד הגוי - אסור, כי הרי זה כהאומר לחבירו אלוה לך על-מנת שתתן הריבית לגוי שהוא אסור ('טור' שם ס' קסח). 18) הביא המעות אצל הגוי על דעת לפרוע חובו - ובמעות הגוי ובשליחותו נתנם לישראל חבירו - אסור, לפי שאין תורת שליחות ביחסי ישראל עם הגוי, ומאחר שמישראל הוא מקבל הכסף - נמצא שהישראל הוא המלווהו בריבית (שם). 19) מיד הישראל, - ולא דוקא כשנטלם ונותנם ביד, אלא הוא-הדין אם אמר הגוי לישראל הניחם על גבי קרקע והפטור, ונטלם (משם) הישראל השני - מותר, מאחר שלא באו לידו באמצעות הישראל (גמרא שם).

ד. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁלוֹה מְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וּבִקְשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל אַחַר וְאָמַר לוֹ: תָּנִם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לְךָ²⁰ פְּדִיָּה שְׂאֵתָה מַעֲלָה לְיִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִתְּרַת²¹. וְאִם הַעֲמִידוּ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שְׁנַתֵּן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים הַמְּעוֹת בְּיָדוֹ²², הוֹאִיל וּמִדְּעַת²³ יִשְׂרָאֵל תָּתֵן - הָרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה²⁴.

20) והוא-הדין באומר "ואני אעלה לך" (לישראל במישרין. 'טור' שם). 21) שמן הגוי הוא לזה (שם). ובשכיל הגוי הוא נותנם. 22) של הישראל השני. 23) במצוותו, בשליחותו. 24) והרי זה כאילו הישראל מלווהו, כי לחומרא אמרו חכמים יש שליחות לגוי אצל ישראל,

והביאור בזה על פי פנימיות העניינים: בממונם של ישראל ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשורש נשמתו" ומכיון שהטביע הקב"ה בעולמו שאדם יכול להרוויח בכספו על ידי שילוה אותו בריבית, הרי מובן שגם הניצוצין של ריבית יש להם איזו שייכות לשורש נשמתו, אלא מאחר שהתורה אסרה ריבית לא ניתן לבררן אלא בדרך של דחיה כמו בניצוצין של כל הדברים האסורים.

ובזה יובן מה שיש אומרים שלא רק שיותר הלוות לגוי בריבית אלא שאף מצוה הלוות לו כדי לקחת ממנו הריבית, כי בזה שהנכרי זקוק להלוואת הישראל, מוכח שניצוצין של ישראל נמצאים בממונו.

(לקו"ש ח"ב ע' 115)
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

2) ב"מ ע: 3) הסתמכות רבינו על פסוק זה מורה, שכוונת רבינו להוכיח היתר ההלוואה מן הגוי וגר תושב - בריבית, בהתאם למבואר למעלה פ"ד ה' ב, שפסוק זה אזהרה ללוה הוא. וזה תימה, שלהתיר ההלוואה מן הגוי דבר פשוט הוא שיותר (עיין גמרא ורש"י שם). ולהתיר הלוואה לגוי בריבית אין ללמוד מפסוק זה, וכבר התעורר בזה הלחם-משנה. והמשנה-למלך מציע לגרוס בדברי רבינו "ולאחיך לא תשיך" הנאמר בפסוק אחד עם "לנכרי תשיך", וכשם ש"לנכרי תשיך" הכוונה: תישוך (ראה בסמוך הערה ד), כך "לאחיך לא תשיך" הכוונה: לא תישוך, כלומר לא תלווהו בריבית (ויותר נראה לגרוס בדברי רבינו רק "לאחיך", וכוונתו: שבפרשת ריבית נאמר "אחיך" (כי ימון אחיך וגו' אל תקח מאתו נשך) משמע שלשאר העולם מותר בין ללוות ובין להלוות (השווה 'טור' יורה-דעה ס' קנט). 4) שאינם נקראים אחיך, כגון גוי וגר תושב (עיין משנה-למלך). 5) כלומר, תישוך, היינו הלווהו בריבית (כסף-משנה). 6) 'ספרי' דברים, פרשת כי-תצא פיסקא רסג. 7) לקבל מהם ריבית כשנלוה להם "כמו שהוזהרנו בלאו על "לא תחנם", לומר שלא ליתן להם מתנת חנם (כמבואר בפ"י מהל' ע"ז ה' א) הוזהרנו ב'עשה'. אף כשנלוה אותם, שלא נלוה אותם חנם אלא בריבית" (מגדל-עוז, והשווה רבינו 'ספר המצוות' עשין קצח). ודעת הראב"ד שאין זאת מצוה, ומה שאמרו ב'ספרי' "זו מצוה-עשה" הכוונה, שזה לאו הבא מכלל עשה - שנקרא 'עשה' - אצל אחיך, כלומר, לנכרי אתה רשאי להשיך ולא לאחיך, ולומר לך שהמשיך את הישראל עובר אף על 'עשה' (וכן הוא דעת הרמב"ן בפירוש התורה, והשווה למעלה פ"א ה' ב).

ב. אֶסְרוּ חֲכָמִים⁸ שְׂהִיָּה יִשְׂרָאֵל מְלוֹה אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית קְצוּצָה⁹, אֶלָּא בְּכַדִּי חֲפִי¹⁰. גְּזָרוּ שְׂמָא יִלְמַד מִמְּעֻשָׂיו בְּרַב יְשִׁיבְתוֹ עִמּוֹ¹¹. לְפִיכָף מִתֵּר לְלוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית, שְׁהָרִי הוּא בּוֹרַח מִלְּפָנָיו¹² וְאִינוּ רְגִיל אֶצְלוֹ. וְתִלְמִיד חֲכָם, שְׂאִינוּ רְגִיל בּוֹ¹³ לְלַמֵּד מִמְּעֻשָׂיו - מִתֵּר לְהַלוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצות הלוואת ישראל בחנם קודמת למצות הלוואת הגוי בריבית, אע"פ שהמלוה מפסיד את הריבית (שם "עמי ונכרי - עמי קודם").

ח. אָסוּר לְאָדָם שְׁתִּינן מְעוֹתָיו³⁹ קָרוֹב לְשֹׁכֵר וְרֵחוֹק לְהַפְסֵד⁴⁰, שְׂזָה אַבְק רִבִּית הוּא. וְהַעוֹשֶׂה פֶּן - נִקְרָא רִשְׁעִי⁴¹. וְאִם נִתְּנָה⁴² - חוֹלְקִין בְּשֹׁכֵר וּבְהַפְסֵד פְּדִין הַעֶסֶק⁴³. וְהַנּוֹתֵן מְעוֹתָיו קָרוֹב לְהַפְסֵד וְרֵחוֹק לְשֹׁכֵר⁴⁴ - הָרִי זֶה נִקְרָא חֲסִיד⁴⁵.

(39) בתור עיסקא, דהיינו שמקבל המעות לבדו יהיה נושא ונותן, ובעל הממון יקבל חלק מהרווח (ראה פ"ו מהל' שלוחין ושותפין ה' א וה"ב, ולהלן הערה מב). (40) שם ע. דהיינו אם העסק ישא רווח - יקבל בעל המעות חלקו כפי שהתנו, ואם יהיה הפסד, אחריות הפסד על המתעסק בלבד (השווה למעלה פ"ד הל' יד). ומה שכתב "קרוב לשכר ורחוק להפסד" לאו דוקא, כי הוא-הדין אפילו נותן למחצית שכר, דהיינו על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד - אסור, אלא-אם-כן נותן לו שכר עמלו של כל יום, כמבואר לקמן הל' ט (ועיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (41) שעובר על דברי חכמים (רבינו יהונתן ב'שיטה מקובצת' שם). ונראה שהכוונה שזה הוא ממדת הרשעים, וכן הוא הנוסחא בתוספתא (ב"מ פרק ד): "זו מדת רשעים", על-דרך שאמרו באבות (פ"ה משנה י) שלי שלי, ושלך שלי - רשע. (42) בסתם, ולא התנו ביניהם שום תנאי חלוקה. (43) שנתבאר בפ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א, ב, שבעל הממון צריך ליתן למתעסק שכר עמלו של כל יום מימי השותפות כפועל בטל (ראה הלכות שכירות פ"ד ה"ט). ואם לא רצה ליתן שכר עמלו, תיקנו חכמים שיהיה חלקו ברווח של המתעסק יותר מאשר חלקו באחריות הפסד, היינו אם יש שם רווח יטול המתעסק שני שלישי הרווח ובעל המעות שלישי, ובמקרה של הפסד - נושא המתעסק בשליש ובעל המעות בשני שלישים. וטעם הדבר, לפי שתיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהם, יהיה חצי הממון בתורת הלוואה, והחצי האחר בתורת פקדון, ולפי תקנה זו אי-אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע בשוה, שאם אתה אומר כן, נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלווהו ונמצא באים לידי אבק ריבית" (רבינו שם הל' ב). (44) היינו שחלקו ברווח פחות משליש שתיקנו חכמים (עיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (45) שם, והשווה למעלה הערה מ.

ט. אֵין מוֹשִׁיבִין⁴⁶ חֲנוּנִין⁴⁷ לְמַחְצִית שֹׁכֵר⁴⁸, וְלֹא יִתֵּן מְעוֹת לְקַח בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁹ לְמַחְצִית שֹׁכֵר, וְלֹא בִּיצִים לְהוֹשִׁיב תַּחַת הַתְּרַנְגוּלִין שְׁלוֹ⁵⁰ לְמַחְצִית שֹׁכֵר⁵¹, וְאֵין שְׁמִינִין⁵² עֲגָלִים וּסְחָחִין⁵³ לְפִטְמֵן לְמַחְצִית שֹׁכֵר⁵⁴, אֲלֵא אִם פֶּן נִתֵּן לוֹ שֹׁכֵר עֲמָלוֹ וּמְזוּנֵוֹ⁵⁵. אוּ יִהְיֶה רֵיחַ הַמְתַּעֲסֵק יוֹתֵר עַל הַפְּסֵדוֹ, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוֹ⁵⁶ בְּעֶנְיֵן הַשְּׁתַּפּוֹת⁵⁷.

ועשאוּם כחומר ריבית קצוצה שיוצאת בדיניי (כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א בדעת רבינו). והרמב"ן והרשב"א חולקים על רבינו, ולדעתם אין זה אלא אבק ריבית ואינה יוצאת בדיניי (עיין מגיד-משנה).

ה. אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתֹלוֹת מְעוֹתָיו בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְבִים²⁵, פְּדִי לְהַלוֹתָן בְּרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית - אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶ אַחֵר לְהִיּוֹת לוֹ עָרֵב; שְׁפִינן שְׁפִדְיָנִיהֶם שְׁתוֹבֵעַ הָעָרֵב תַּחֲלָה²⁷, נִמְצָא הָעָרֵב תּוֹבֵעַ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית שֶׁהָעָרֵב חֵיב בָּהּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים. לְפִיכֵן, אִם קָבַל עָלָיו הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׁלֵא יִתְבַּע אֶת הָעָרֵב תַּחֲלָה - הָרִי זֶה מִתְּרָה²⁸.

(25) כלומר, להפקיד ביד גוי, והגוי ילוה אותם בריבית לישראל (כ"מ ע"פ ב"מ סא: וכנוסחת הרי"ף, וכן הוא בתוספתא שם פרק ה הל' ח). (26) שם. (27) ורואים את הערב כלפי המלוה - כלווה (בניגוד לדיני ישראל, שתובעים את הלווה תחילה, ואם לא נתן לו אז חוזר אצל הערב ונפרע ממנו, כמו שיתבאר להלן פכ"ה הל' ג) והרי זה, כאילו הערב לוח מן הגוי וחוזר והלווה לישראל. (28) כי בשעה שחוזר הגוי אצל הערב, ונפרע ממנו חובו של הלווה הקרן והריבית, הרי זה כאילו באותה שעה הוא מלוה לישראל חבירו - ומה שהלווהו (היינו הקרן והריבית) חוזר ותובע ממנו.

ו. יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה²⁹ מְעוֹת מִן עוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִּית, וְזָקֵן עָלָיו בְּמִלְוָה³⁰, וְנִתְגַּיֵר: אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיֵר זָקֵן עָלָיו בְּמִלְוָה - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן³¹ וְהַרְבִּית; וְאִם מִשְׁנִתְגַּיֵר זָקֵן עָלָיו בְּמִלְוָה - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא הַרְבִּית³². אֲבָל עוֹבֵד פּוֹכְבִים³³ שְׁלוֹה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וְזָקֵף עָלָיו אֶת הַרְבִּית בְּמִלְוָה, אִף עַל פִּי שְׂזָקֵן עָלָיו אַחֵר שְׁנִתְגַּיֵר - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן וְאֶת הַרְבִּית; שְׁלֵא יֵאמְרוּ: בְּשֹׁבֵל מְעוֹתָיו³⁴ נִתְגַּיֵר זֶה. וְגוֹבֵה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁנִתְגַּיֵר כָּל מְעוֹת הַרְבִּית שְׁנִתְחִיב בְּהֵן כְּשִׁהְיָה עוֹבֵד פּוֹכְבִים³⁵.

(29) שם עב. (30) לאחר זמן צירף הריבית והקרן לחשבון אחד, וכתב לו שטר עליהם: כך וכך אני חייב לפלוני. (31) שמשעה שזקפו חשוב כגבוי, וכקרן הוא (רש"י שם). (32) ואפילו לא את הריבית שהצטבר קודם שהתגייר, מכיון שזוקפו לאחר שנתגייר - נראה הדבר כזקיפת ריבית של ישראל לישראל (מגיד-משנה, 'טור' ושו"ע סי' קעא). (33) שם. (34) לפטור עצמו מחוב של ריבית. (35) אבל אינו גובה את הריבית שעלה לאחר שנתגייר (וכן דעת הרמ"ה ב'טור' שם, ולא כרא"ש).

ז. מְצוּהָ³⁶ לְהַקְדִּים³⁷ הַלוֹאֹת יִשְׂרָאֵל בְּחָנָם לְהַלְוֹאת עוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִּית³⁸.

(36) שם עא. (37) ישראל וגוי הבאים ללוות. (38) כלומר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָסוּר לוֹ לְלַמֵּד אֶת הַמְלִוָּה מִקְרָא⁷⁴ אִו גְּמָרָא⁷⁵ כֹּל זְמַן שְׁמַעוּתָיו בְּיָדוֹ, אִם לֹא הָיָה רְגִיל בְּזֶה מְקַדָּם; שְׁנַאמַר: גִּישָׁף כֹּל דְּבָרֵי.⁷⁶

(71 שם עה: 72) לשאול בשלומו (השווה ברכות יד.). (73 כלומר, אפילו דיבור בלבד. 74) בחנם - אפילו במקום שהחמירו על עצמם, שלא ליקח שכר על לימוד מקרא (ראה פ"א מהל' תלמוד תורה הל' ז). (75) אע"פ שמצד הדין אסור ללמד בשכר כמבואר (בהל' ת"ת שם). (76) כלומר, אפי' הנאת דיבור בלבד - אסור.

יג. הַמְלִוָּה אֶת חֲבֵרוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ: דַּע⁷⁷ אִם בָּא אִישׁ פְּלוֹנִי מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי. כְּלוֹמַר⁷⁸, שֶׁתִּכְבְּדוּ וְתִאֲכִילוּ וְתִשְׁקְחוּ כְּרֵאוּי⁷⁹. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(77) תתודע (שם עה: וכן נוסחת המשנה שכירושלמי). (78) כך כוונת המלוה באומרו: "דע וכר". (79) דברי רבינו תמוהים לכאורה. אם כן, שכונתו להאכילו ולהשקותו - הרי זה ריבית ממון גמור, ולמה כללו רבינו בקבוצת ההלכות האסורות משום ריבית דברים? וכבר תמה על כך ב'בית יוסף' 'יורה דעה ס' קס. ראה מה שכתב בזה הט"ז בס"ק ס"ק ה. ברם, אינו רואה כל הכרח לפרש דברי רבינו שהמדובר על אכילה ושתייה בחנם, אלא כוונתו כשהוא מארחו תמורת כסף, ואע"כ אסור משום ריבית דברים, שהוא מארחו ע"פ הוראת ובקשת המלוה (השווה 'ספרי' דברים רסב, "לך לשאול בשלום פלוני").

יד. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוֹ רִבִּית⁸⁰, וּמְתָרִין. בְּיָצֵד? לֹקַח אֲדָם⁸¹ שֶׁשְׂרִוְתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ⁸² בְּפָחוּת⁸³ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁸⁴. וּמְתָר לְאָדָם לְתֵן לְחֲבֵרוֹ דִּינָר, כְּדִי שְׁלִיחָה לְפְלוֹנִי מֵאֶרֶץ דִּינָרִין; שְׁלֹא אֶסְרֶה תוֹרָה אֲלֵא רִבִּית הַבָּאָה מִן הַלָּוֶה לְפְלוֹנִי⁸⁵. וְכֵן אוֹמַר אֲדָם לְחֲבֵרוֹ: הֵא לָךְ דִּינָר זֶה וְאָמַר לְפְלוֹנִי שְׁלִיחָה; שְׁלֹא נָתַן אֲלֵא שְׂכָר אֲמִירָה⁸⁶.

(80) נראין כריבית - שממונו מתרבה. (81) תוספתא ב"מ פ"ד ה"ב. (82) שיש לו על אחרים. (83) מהסכום הנקוב בשטר. ודוקא כשהלוקח מקבל עליו אחריות השטר והמלוה, כגון שאם יעני הלוה ולא יהיה לו ממה לפרוע ההפסד ללוקח, אבל אם האחריות היא על המוכר - אין זה מכר אלא הלוואה ואסור, לפי שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד (מגיד-משנה בשם רמב"ן, שו"ע יורה דעה ס" קעג סעיף ד). (84) משום ריבית - שלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך (חסדי דוד על התוספתא שם). (85) ב"מ ס"ט: (86) שם.

טו. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן מְתָרִין, וְאִסוּר לַעֲשׂוֹתָן מִפְּנֵי הַעֲרַמַת רִבִּית⁸⁷. בְּיָצֵד? אָמַר לוֹ: הֲלוֹנִי מְנָה⁸⁸; אָמַר לוֹ: מְנָה אֵין לִי, חֲטִים יֵשׁ לִי בְּמְנָה; וְנָתַן לוֹ חֲטִים בְּמְנָה⁸⁹, וְחָזַר וְלָקַח⁹⁰ מִמֶּנּוּ בְּתִשְׁעִים⁹¹ - הָרִי זֶה מְתָר⁹², אֲבָל אֶסְרֵהוּ מִפְּנֵי הַעֲרַמַת רִבִּית, שֶׁהָרִי נָתַן לוֹ תִשְׁעִים וְלֹקַח מְנָה. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה כְּזֶה - הָרִי

(46) שם סח. (47) למכור פירותיו. (48) על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד. (49) במקום הזול (שם). (50) של מקבל הביצים, ועליו יהיה לטפל בגידול האפרוחים. (51) של רווח האפרוחים, מה שיהיו שווין יותר על דמי הביצים. (52) כמה הם שווים עתה, וימסרם לרועה לפטמם. (53) חמורים צעירים (רבינו בפירושו ב"ב עח:). (54) של שבח הפיטום. (55) כלומר, עמלו של חנווני ולוקח פירות, ושכר עמלו ומזונו של בעל התרנגולים והרועה, שמוציאים למזון האפרוחים והעגלים נוסף על עמלו. (56) בהל' שלוחין ושותפין שם (וראה ביאורו למעלה הערה מב). (57) על יסוד עיסקא.

ל. הַמְשַׁתְּתֵף⁵⁸ עִם חֲבֵרוֹ בְּמַעוֹת אוֹ בְּקַרְקַע, אוֹ הַנּוֹתֵן לוֹ עֵסֶק⁵⁹ - לֹא יִצְרַף הַשְּׂכָר⁶⁰ עִם הַקֶּרֶן⁶¹; שְׁמָא לֹא יִהְיֶה שֵׁם שְׂכָר⁶², וְנִמְצָאוּ בָּאֵין לִידֵי רִבִּית. וְכֵן לֹא יִתֵּן לוֹ מַעוֹת⁶³ בְּתוֹרַת עֵסֶק אוֹ שְׁתַּפּוֹת וְיִכְתֹּב אוֹתָן⁶⁴ מְלוֹה; שְׁמָא יְמוֹת, וְנִמְצָא הַשְּׂטָר בְּיַד הַיּוֹרֵשׁ, וְגוֹבָה בּוֹ אֶת הַרְבִּית⁶⁵.

(58) בקרקע על יסוד שותפות, דהיינו ששניהם נושאים ונותנים בממון השיתוף (רבינו בהל' שלוחין ושותפין שם). (59) על יסוד עיסקא, דהיינו שאחד בלבד (מקבל המעות) נושא ונותן בממון השיתוף (שם), בדרך שהתירו חכמים כמבואר בה"ח. (60) אומדן הרווח. (61) כחלקו בעסק או בשותפות. (62) ובעל המעות לא יאמין לו, ויגבה ע"פ שטרו, כפי הנקוב בו (שם סח.). (63) או קרקע (כסף-משנה). (64) אפילו הקרן בלבד. (65) שם, כלומר שמה יהיה הפסד ועל בעל המעות לישא חלקו בהפסד של הקרן, והיורש - שאינו יודע את התנאי שביניהם שהמוריש ישא חלק בהפסד, יגבה כל הקרן ללא ניכוי ההפסד ונמצא בא לידי גביית ריבית.

יא. אָסוּר לְהַקְדִּים הַרְבִּית אוֹ לְאַחַר אוֹתוֹ⁶⁶. בְּיָצֵד? נָתַן עֵינָיו לְלוֹת מְמָנּוּ, וְהָיָה מְשַׁלַּח לוֹ סְבִלּוֹנוֹת⁶⁷ בְּשִׁבְלֵי שְׁלִיחוֹ⁶⁸ - זֶה הֵיא רִבִּית מְקַדָּמַת. לָוֶה מְמָנּוּ וְהַחֲזִיר לוֹ מַעוֹתָיו⁶⁹, וְהָיָה מְשַׁלַּח לוֹ סְבִלּוֹנוֹת בְּשִׁבְלֵי מַעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְּטָלִין אֲצֵלוֹ - זֶה הֵיא רִבִּית מְאַחֶרַת. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה כֵּן - הָרִי זֶה אֲבָק רִבִּית⁷⁰.

(66) שם עה: (67) דורונות, מתנות. (68) רבינו כתב בלשון נסתר (כנוסחת המשנה בירושלמי, שלא כנוסחת המשנה בבבלי "בשביל שתלווני" - בלשון נוכח) ומשמע שאפילו לא פירש את כוונתו בשליחות הסבלונות, אלא משלחו סתם - אסור ('טור' ו'בית יוסף' יורה דעה ס" קס). (69) כנוסחת הירושלמי, ונוסחת הבבלי: "ואומר לו בשביל מעותיך" (ראה הערה הקודמת). (70) ואינה יוצאה בדיינים (שם סב:).

יב. מִי שְׁלָוֶה⁷¹ מִחֲבֵרוֹ, וְלֹא הָיָה רְגִיל מִקְדָּם לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם - אָסוּר לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיִּקְלָסוּ בְּדְבָרִים אוֹ יִשְׁפִּים לְפִתְחוֹ⁷²; שְׁנַאמַר: גִּישָׁף כֹּל דְּבָר - אֲפֵלוּ דְבָרִים אֶסוּרִים⁷³. וְכֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(השווה רבינו הל' גזילה שם, ובפ"א מהל' עבדים הל' ת. וראה השגת הראב"ד בהל' עבדים שם - 'מרכבת המשנה').

~ יום רביעי כ' כסלו ~

פְּרָק שְׁשִׁי

1) מבאר דין מלווה סלע בחמישה דינרין, או סאתיים בשלוש, ודין מלווה והתנה לדור בחצירו, ודין מוכר באסמכתא שהפירות שאכל ריבית הם, ודין מלווה חבירו שלא ימשוך עבדו שיעבוד אצלו. ולא ידור בחצירו חנינם, ודין מלווה על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי עד זמן ירוע הרי היא שלי, ודין מוכר בית או שדה ואמר כשיהיו לי מעות תחזירם לי, ודין משכונה בניכוי או בלא ניכוי.

א. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ סְלֵעַ בְּחֻמְשָׁה דִּינָרִים, או סָאֲתַיִם סָאֲתַיִם חֲמִישֵׁי בְּשָׁלֹשׁ, או סְלֵעַ בְּסֵלֶע וּסְאָה, או שְׁלֹשׁ סָאִין בְּשָׁלֹשׁ סָאִין וְדִינָר, כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַלְוָאָה בְּתוֹסֶפֶת כָּל שָׁהָיָה - הָרִי זוֹ רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה, וְיִוָּצְאָה בְּדִינָיִן.⁴ וְכֵן הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וְהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיִּדְוֹר בְּחֻצְרוֹ חֲנָם⁶ עַד שֶׁיִּחְזֹר לוֹ הַלְוָאָתוֹ, או שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת⁷, וְקָצַב הַדָּבָר, שְׁפוּחַת לוֹ מִן הַשָּׂכָר עַד שֶׁיִּחְזֹר לוֹ הַלְוָאָתוֹ, או שֶׁמְשַׁבֵּן בְּיָדוֹ מְקוֹם שְׁפִירוֹתָיו מְצוּיִין בְּעַת הַהַלְוָאָה, כְּגוֹן שֶׁמְשַׁבֵּן חֲצָרוֹ⁸ עַל מְנַת שְׁדוּדוֹ בּוֹ בְּחָנָם - הָרִי זוֹ רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה, וְיִוָּצְאָה בְּדִינָיִן. וְכֵן הַמּוֹכֵר שְׂדֵה⁹ או חֲצֵר בְּאֶסְמֻכְתָּא¹⁰, הוֹאִיל וְלֹא קָנָה הַגּוֹף - הָרִי כָּל הַפְּרוֹת שֶׁאֵכָל רִבִּית, וּמְחִזֵּר אוֹתָן. וְהוּא הַדִּין לְכָל מִי [שְׁלֹא] קָנָה קִנְיָן גְּמוּר מִתְּחִלָּה¹¹, שֶׁהוּא מְחִזֵּר אֶת הַפְּרוֹת; מִפְּנֵי שָׂאֵם אֵכָל אֶת הַפְּרוֹת - הָרִי זוֹ רִבִּית¹² שֶׁל תּוֹרָה. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא אֶסוּר מִשּׁוּם רִבִּית חוּץ מֵאֵלוֹ - הָרִי הוּא אֶסוּר מִדְּבָרֵיהֶם, גְּזֵרָה שְׂמָא יָבּוּא לְרִבִּית שֶׁל תּוֹרָה. וְהוּא הַנִּקְרָא אֲבָק רִבִּית¹³. וְאִינוּ מוֹצִיא בְּדִינָיִן¹⁴.

2) בבא-מציעא ס': 3) כלומר, באיזו תוספת שהיא - הן של כסף על הלוואת אוכל הן של אוכל על הלוואת כסף, הן תוספת כל דבר שהוא (ראה סמ"ג קצג, ו'טור' יורה-דעה ס"י קסא). וזה לא כהבנת הלחם-משנה בדעת רבינו. 4) שם סא: (ראה למעלה פ"ד הל' ג). 5) בשעת ההלוואה (ראה לקמן הל' ג). 6) שם סד: אע"פ שאין החצר עשויה לשכר (עומדת להשכרה) ואין דרך בעל החצר להשכיר (ראה להלן הל' ב, ובהערה כא). 7) מאשר השער המקובל בשוק. 8) חפס רבינו חצר, בהתאם לדעתו לחלק בין משכנתא של חצר, שהיא ריבית של תורה, ובין שדה וכרם שאינה ריבית אלא מדבריהם, וכמו שיתבאר להלן הל' ז. 9) ראה להלן הל' ז הערה נו. 10) יתבאר להלן הל' ד. 11) יתבאר להלן הל' ה. 12) המתבארים והולכים בהמשך הפרקים הבאים. 13) כלומר, כריבית ולא ריבית ממש, כעין האבק שהוא עפר ואינו עפר ממש. 14) שם סא:

ב. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ - לֹא יִמְשֹׁךְ¹⁵ אֶת עַבְדּוֹ פְּדִי

הוּא מוֹצִיא מִמֶּנּוּ⁹³ מֵאָה⁹⁴ בְּדִינָיִן⁹⁵, שֶׁאֵפְלוּ אֲבָק רִבִּית אִין כְּאִין⁹⁶. וְכֵן מִי שֶׁהִיתָה שְׂדֵה מִמְשַׁבְּנֵת בְּיָדוֹ⁹⁷ - לֹא יִחְזֹר וְיִשְׁפִּיר אוֹתָהּ לְבַעַל הַשְּׂדֵה, מִפְּנֵי הַעֲרַמַת רִבִּית⁹⁸; שֶׁהָרִי זֶה עוֹמֵד בְּשְׂדֵהוֹ כְּשֶׁהִיָּה, וְנוֹתֵן לָזֶה שָׂכָר בְּכָל הַדֵּשׁ בְּשִׁבְלֵי מְעוֹתָיו שֶׁהָלוּהוּ.

87) שם סב: (88) מנה = מאה זוז. 89) כמחיר השער בשוק, והלוקח התחייב לשלם לו מנה. 90) חזר המלוה וקנאן. 91) זוז, ועל הלוח להחזיר לו מנה - דמי ההלוואה. 92) מתורת ריבית, שאין זה אלא כחזור ומוכר במחיר נמוך משער השוק. 93) המלוה מוציא מן הלוח. 94) היינו, כל דמי ההלוואה. 95) כלומר, בית-דין נוקקין להוציא מן הלוח למלוה, שלא כאבק ריבית, שאינה יוצאה בדיינים - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה, כמו שיתבאר לקמן פ"ו הל' א. 96) למדו רבינו מלשון הברייתא שאמרו "שהן מותרין", משמע שאין בזה אפילו אבק ריבית. במה דברים אמורים? כשלא התנה מתחילה שימכור לו את החטים בתשעים, אבל כשהתנה - אסור (מגיד-משנה). 97) על-מנת שיאכל פירותיה כל זמן שלא יפרע הלוח חובו, ודעת רבינו שאין זה ריבית קצוצה אלא אבק ריבית שאינה יוצאה בדיינים (לקמן פ"ו ה"ז). 98) מצד הדין משכנתא כשכירות היא, והרי זה כשוכר וחוזר ומשכיר להמשכיר ביותר - שמותר (שם סח. "ולא כחכירי נרשאי", ומפרש רבינו שאיסורו מפני הערמה, אבל דעת רש"י שזהו ריבית גמור (עיין מגיד-משנה).

טז. אֶסוּר⁹⁹ לְהַשְׁפִּיר¹⁰⁰ הַדִּינָרִין. שֶׁאִין זֶה דוּמָה לְמַשְׁפִּיר אֶת הַפְּלִי, שֶׁהַפְּלִי חוֹזֵר בְּעֵצְמוֹ¹⁰¹, וְזֶה מוֹצִיא אֵלָיו וּמְבִיא דִּינָרִין אַחֲרָיִם, וְנִמְצָא זֶה אֲבָק רִבִּית¹⁰².

99) שם סט: 100) שאינו אומר בלשון הלוואה אלא בלשון שכירות. 101) ואין השוכר נושא באחריות הפחת, מחמת מלאכה. 102) מדברי רבינו נראה, שאינו אסור אלא במשכירם על דעת הוצאה, אבל אם משכירם על דעת שיעמדו אצלו ויחזירם בעין, כגון ששכרם להתנאות בהם - הרי זה כמשכיר כלי ומותר, וכן שינוי בתוספתא ב"ד פ"ד (מגיד-משנה).

יז. מְלֻךְ¹⁰³ שֶׁהָיוּ דִּינָיו, שֶׁפָּל מִי שִׁיתָן הַמַּס¹⁰⁴ הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ עַל יְדֵי¹⁰⁵ זֶה שֶׁלֹּא נָתַן יִשְׁתַּעֲבֵד בּוֹ, וְנָתַן עַל יְדוֹ דִּינָר, אָף עַל פִּי שֶׁמְשַׁתַּעֲבֵד בּוֹ יִתֵּר מְדִינָר - הָרִי זֶה מְתוּר¹⁰⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהָה.

103) "שמטבעו יוצא באותן הארצות, שהרי הסכימו בני אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים" (רבינו פ"ה מהל' גזילה הל' יח). 104) מס גולגולת. 105) בעד, עבור. 106) שאין זה הלוואה אלא כמכר - שדין המלך דין הוא (דינא דמלכותא דינא. עיין ב"מ עג:). ומפרש רבינו שהשאלה בגמ' שם נוגעת באיסור ריבית ובאיסור ההשתעבדות בישראל יותר מדאי - ופשטוה להיתר בשניהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעד ההלוואה, ולא בעד הרווחת זמן הפרעון (דרשה זו אינה במקורות שלפנינו, וכנראה שרבותיו של רבינו דרשוה מעצמם. ולגוף ההוראה, יש סמוכין מסוגיית הגמרא ב"מ סד: עיי"ש, אולם יש חולקים על הוראה זו, וסוברים שגם בעד הרווחת זמן - ריבית קצוצה היא (עיין ראב"ד בהשגותיו, ולחם-משנה כאן).

ד. המלוה את חברו על השדה, ואמר לו: אם לא תחזיר לי מקבץ עד שלש שנים, הרי היא שלי - הרי זה לא קנה²⁹, מפני שהיא אסמכתא³⁰. לפיכך מנפה כל הפרות שאכל³¹, מפני שהיא רבית של תורה³². אבל אם אמר לו המזכיר: אם לא אחזיר לך עד שלש שנים, קנה אותה מעכשיו³⁴, והביא לו בתוך שלש - אין לו פרות³⁵; הביא לו לאחר שלש - הרי כל הפרות ללוקח³⁶.

(28 המלוה, בשעת מתן מעות. 29) אע"פ שלא החזיר תוך שלוש שנים. (30) שהרי לא גמר בלבו להקנותו, לפי שדעתו עדיין סומכת שמה יהיו לו מעות לשלם בזמן הקבוע (ראה ה' מכירה פ"א הל' ב, ו). (31) בינתיים על סמך המכר. (32) הואיל ולא גמר והקנהו, נמצא שמעות המכר הלוואה הם, והמלוה (הלוקח) אוכל פירות בשביל המעות שהלווהו (ב"מ סז. כרבינא, וכן דעת הר"ף ראה לקמן ה"ו). (33) הלווה. והוא-הדין אמר הלוקח (המלוה) אם לא תחזיר וכו' (לחם-משנה). (34) שאין זה אסמכתא - וקנה, שאילו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו (רבינו ה' מכירה שם). (35) להלווקח, ומנכה כל הפירות שאכל. (36) שם. הואיל ולא קיים התנאי - נמצא שהשדה מכור מלמפרע, לפיכך כל הפירות אפי' של תוך ג' שנים - שלו.

ה. המזכיר בית או שדה, ואמר המזכיר ללוקח: לכשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקעי - לא קנה³⁷; וכל הפרות שאכל - רבית קצוצה³⁸, ומזיאיין אותם בדינין. אבל אם אמר לו הלוקח מדעתו³⁹: כשיהיו לך מעות אני אחזיר לך קרקע זה - מתר, והלווקח אוכל פרות⁴⁰ עד שיחזיר לו מעותיו.

(37) השווה למעלה ה' ד. (38) שם סה: (39) שם. (השווה רבינו ה' מכירה שם ה' יא. ועיין בכסף-משנה שם). (40) "ואין בזה אבק ריבית, שהרי הלוקח מדעתו חייב עצמו בתנאי זה", והמזכיר הסכים למכור גם בלי התנאי (רבינו שם).

ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים⁴¹: אם אמר לו המזכיר ללוקח: קנה פשעור מעותיך⁴² - כל אחד משניהם אוכל פרות פשעור מעותיו. אמר המזכיר ללוקח: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴³ מעכשו - שניהם אסורים לאכל הפרות מיד: המזכיר אסור - שמא יביא הלוקח שאר המעות, ונמצאת השדה שלו⁴⁴, ונמצא המזכיר אוכל פרות⁴⁵ בשביל המעות שנשארו לו אצל הלוקח⁴⁶; וכן הלוקח

שיעשה בו מלאכה, אף על פי שהעבד יושב ובטל¹⁶. ולא ידור בחצרו חנם, אף על פי שאין החצר עשויה לשכר¹⁷, ואין דרך בעל החצר להשכירה¹⁸. ואם דר¹⁹ - צריך להעלות לו שכר²⁰. ואם לא העלה לו - הרי זה אבק רבית²¹, לפי שלא התנה עמו²² שיהיה לו ידור בחצרו. לפיכך²³, אם עדין לא החזיר לו חובו, ובא לנפות שכר החצר שדר בה מן החוב, אם היה השכר פנגד החוב - אינו מנפה לו הכל, אלא כמו שיראו הדיינים²⁴. שאם תסלק אותו בלא כלום - הרי זה כמו שהוציא אותו בדינין²⁵, ואבק רבית אינה יוצאה בדינין.

(15) תוקף ומושך לרשותו (שם סד:). (16) ומצד הדין, המעביד עבד של אחר כשהוא יושב ובטל פטור מלשלם (כמבואר בפ"ג מהל' גזילה הל' ז) - כאן אסור, שנראה שמעבידו בתור ריבית. (17) אינה עומדת להשכרה. (18) שאדם אחר הדר בה, פטור מלהעלות שכר (כמבואר בהל' גזילה שם) - למלוה אסור, לפי שנראה שדר בו בתור ריבית (שם). (19) ואם עבר ודר. (20) כדי שלא יעבור על איסור ריבית. (21) ואינה יוצאת בדינין. (22) משום כך אין כאן ריבית קצוצה. ומכאן, שאם התנה עמו בשעת ההלוואה שידור בחצרו (ראה לעיל ה' א) אע"פ שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל החצר להשכיר - הרי זה כשוכרו וריבית של תורה היא ויוצאה בדיינים (בית יוסף יורה-דעה סי' קסו). (23) הואיל ואבק ריבית הוא, אין צריך לומר אם כבר החזיר ההלוואה שאין ב"ד מוציאים השכר, אלא אפילו אם עדיין לא החזיר החוב ובא לנכות את השכר - אינו מנכה הכל, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (השווה להלן פרק ז הל' א). (24) ע"פ שער השכירות הנהוג באותו מקום - ובתנאי שלא יגיע סכום הניכוי כשיעור לכל החוב, וכמו שמבאר רבינו והולך. (25) דעת רבינו המחלק בין ניכוי חלקי ניכוי מלא צ"ע, שהרי כל מה שאתה מנכה ממנו, אפילו זוו אחד, הרי זה כהוצאה. וכבר תמה בכך הרשב"א (בב"מ דף סז) ועיין 'אבן האזל' מה שכתב בזה. [נראה, שהראב"ד המשיג כאן, פירש נכונה כוונת רבינו, שמנכה לפי מנהג המקום לנכות בממשכן חצירו ואע"פ שהלווה אין דרכו להשכיר חצירו, מפני שזה אבק ריבית, ואעפ"כ אינו מנכה לו כל חובו בהתאם לדברי רב אשי (שם סז). גבי משכנתא: "אכל שיעור זוזי וכו' לא מסלקינן ליה בלא זוזי" ולכן אין כאן אפילו אבק ריבית. והשגתו של הראב"ד נדחתה ע"י הרב המגיד].

ג. הורו רבותי: שהמלוה את חברו, ולאחר זמן תבע חובו, ואמר לו הלוה: דור בחצרי²⁶ עד שאחזיר לך חובך - הרי זה אבק רבית, לפי שלא קצץ בשעת הלוואה; שנאמר: לא תתן²⁷ לו בנשך.

(26) והוא-הדין כל ריבית שהוא (הרמ"א בהגהותיו סי' קסז, ב). (27) כלומר, בשעה שאתה נותן את כספך בהלוואה, לא תתן לו בנשך, הרי שלא הקפידה תורה אלא על הנשך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוכר, בשביל המעות שאצל המוכר בהלוואה. (56) וברשות המלוה הם גדלים. ועצם ההקנאה של השדה לפירותיו אינה ריבית קצוצה, שהרי לא קצץ עמו על רווח ברור כמו שנתבאר (עייני חידושי רבינו חיים הלוי, וב'אבן האזול'). (57) ב"מ סב. אמר ליה רבינא לרב אשי, והרי משכנתא בלא נכיתא וכו', ובדינינו (בדיני ישראל) אין מחזיקין ממלוה ללוה (שאבק ריבית הוא). (58) לכאורה דבריו הנ"ל נוגדים מה שמסופר בשמו בדין מכר באסמכתא (שם סז): עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק (עשה רבינא מעשה וחישב והוציא הפירות מיד הלוקח), וכן למה ששינוי (שם סד): המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם וכו' מפני שהוא ריבית, כלומר ריבית של תורה (ועיני ערכין לא). ואין לסלק סתירות אלו אלא אם נפרש את דברי רבינא בדף סב. במשכנתא של שדה, ונפרש שאין דומה משכנתא של שדה לשל בית, וכן אין המשכנתא דומה לאסמכתא, כמו שנתבאר. (59) כן הוא דעת רבותיו, אבל אצל הראשונים אנו מוצאים ישובים אחרים לסתירות הנ"ל, וכתוצאה מזה - גם דעות שונות בענין משכנתא, ומנאם הגר"א ביור"ד סי' קעב, וראה להלן הל' ת. (60) משום אבק ריבית, ואין זה ריבית קצוצה אע"פ שהוא מנכה פחות מהמקובל בשכירות. והטעם, לפי שלא קצץ בפירוש שמנכה פחות כתשלום בעד ההלוואה. (61) לפי שהרווח אינו ברור, הרי זה כקונה הפירות בזול מפני שאין הרווח בטוח. אבל בחצר שהרווח ברור, נמצא שהזולת הניכוי למטה ממחיר המקובל, כאילו השכירה בפחות, בשכר מותר המעות שהם בהלוואה (ע"פ רש"י שם סד: השווה למעלה הל' א).

ח. הורו מקצת גאונים⁶²: שְׁפָל מִשְׁכּוֹנָא⁶³ שְׁאִין בְּהַ נְפוּי כָּלָל - הַרְי הִיא רִבִּית קְצוּצָה. וְלֹא יִרְדוּ לְעִמּוֹק הַדְּבָר לְהַפְרִישׁ בֵּין שְׂדֵה לְחֶצֶר, וּלְפִיכָף נִתְקַשׁוּ לָהֶן דְּבָרֵי חֻכְמֵי הַגְּמָרָא⁶⁴. וְכֵן הוּרּוּ: שְׁפָל מִשְׁכּוֹנָא, אִפְלוּ בְּנִפְוֵי - אֶסוּר⁶⁵ בֵּין בְּחֶצֶר בֵּין בְּשִׂדֵה. וְאִין לָהֶם מִשְׁכּוֹנָא מִתְרַת אֱלָא בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת: כִּיצַד?⁶⁶ כְּגוֹן שֶׁהֲלוֹהוּ מֵאָה דִּינָרִין, וּמִשְׁפֵּן לֹא בְּהֵן בֵּית אוֹ שְׂדֵה, וְהַתְנָה עִמּוֹ שְׂאֲחַר עֶשֶׂר שָׁנִים תְּחִיר קַרְקַע זוֹ לְבַעֲלֶיהָ חָנָם - הַרְי זֶה מִתֵּר לְאֶכָל פְּרוּתֶיהָ כֹּל עֶשֶׂר שָׁנִים, אִפְלוּ הִיָּה שְׂכָרָה שׁוֹה אֶלֶף דִּינָרִים כֹּכָל שָׁנָה, שְׁאִין זֶה אֱלָא כְּמִי שְׂשֹׁכֵר בְּפָחוֹת⁶⁷. וְכֵן אִם הַתְנָה בְּעַל הַשְּׂדֵה עִמּוֹ: שְׁפָל זְמַן שְׂיָבִיא לֹא מְעוֹת, יִחַשְׁבַּ לֹּא עֶשֶׂר כֹּכָל שָׁנָה⁶⁸ וְיִסְלַק מִמֶּנָּה⁶⁹ - הַרְי זֶה מִתֵּר⁷⁰. וְכֵן אִם הַתְנָה הַלְוָה⁷¹: שְׁפָל זְמַן שְׂיָרְצָה, מִחֻשְׁבַּ לֹּא מֵה שְׂדֵר בּוֹ, וְיִחַזִּיר לֹא שְׂאֵר הַדְּמִים וְיִסְתַּלַּק - הַרְי זֶה מִתֵּר. שְׁאִין זֶה אֱלָא בְּשִׂכְרוֹת, וְכָל תְּנָאֵי שְׂבִשְׂכִירוֹת - מִתֵּר, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.

(62) כן הוא דעת הרי"ף שם. (63) גם של שדה, לפי שגם בשדה הרי זה כשוכרה בפחות בשכר ההלוואה. (64) ראה למעלה הערה נו. ולדעת הרי"ף אין לך להעמיד דברי רבינא (בדף סב.) אלא במשכנתא בדרך שיחבאר לקמן. (65) כרב

אסור - שְׁמָא לֹא יָבִיא, וְנִמְצָא שְׂאֶכָל בְּשִׂבִּיל מְקַצָּת הַמְּעוֹת שִׁישׁ לוֹ אֶצֶל הַמוֹכֵר⁴⁷. לְפִיכָף מְנִיחִין אֶת הַפְּרוֹת עַל יְדֵי שְׁלִישׁ עַד שִׁינְתָנוּ לְאֶחָד מֵהֶן. אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: לְכִשְׁתִּבִּיא שְׂאֵר הַמְּעוֹת תִּקְנֶנָּה⁴⁸ - הַרְי הַמוֹכֵר אוֹכֵל פְּרוֹת עַד שְׂיָבִיא הַלּוֹקֵחַ; וְאִם אֶכָל הַלּוֹקֵחַ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁴⁹. אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: קְנֶה מַעֲכָשׁוֹ⁵⁰, וְשְׂאֵר הַמְּעוֹת הַרְי הֵן חוֹב אֶצְלֶךָ - הַרְי הַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל פְּרוֹת; וְאִם אֶכָל הַמוֹכֵר - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁵¹ כֹּל מֵה שְׂאֶכָל.

(41) מקור ההלכה - בבבא-מצייעא שם. (42) מעכשיו, ושאר הקרקע תקנה כשתביא מותר המעות. (43) כל השדה, וקודם שיביא המעות אינו מקנה לו כלום. (44) למפרע, שהרי אמר לו מעכשיו. (45) בינתיים. (46) בהלוואה. (47) בהלוואה. (48) משעת הבאת שאר המעות. (49) שנמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל המוכר. (50) קנה כל השדה, מעכשיו. (51) משום שאוכל בשביל המתנת מעותיו.

ז. הורו רבותי: שֶׁהַמְלוֹה אֶת חֶבְרוֹ, וּמִשְׁפֵּן לוֹ שְׂדֵהוּ עַל מְנַת שְׂיָאכָל פְּרוּתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַמִּשְׁכּוֹנָא, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְנַכָּה לוֹ כְּלוּם - הַרְי זוֹ אֲבָק רִבִּית, וְאִינָה יוֹצֵאָה בְּדִינָין. שְׁאִין הַמְּמַשְׁפֵּן אֶת הַשְּׂדֵה דוּמָה לְמַמְשֵׁפֵן בֵּית⁵², שֶׁהַרְי אִין בְּשִׂדֵה פְּרוֹת מְצוּיִין בְּעַת הַהֲלוּאָה, וְאִפְשֵׁר שְׂיָרוּיָהּ וְיִהְיוּ שָׁם פְּרוֹת, וְאִפְשֵׁר שְׂיַפְסִיד בְּזוּיעָתָהּ וְעַבְדָּתָהּ, וּלְפִיכָף⁵³ הִיא אֲבָק רִבִּית. וְכֵן אִין הַמִּשְׁכּוֹנָא דוּמָה לְמִי שְׂמִכֵּר בְּאֶסְמַכְתָּא⁵⁴; שֶׁהַמוֹכֵר בְּאֶסְמַכְתָּא לֹא גָמַר וְהִקְנֶהוּ⁵⁵, וְהַמְּשֵׁפֵן גָּמַר וְהִקְנֶהוּ גוּף זֶה לְפְרוּתֵיו⁵⁶. וְכֵזָה יִרְאֶה מִן הַגְּמָרָא⁵⁷, שֶׁהַמִּשְׁכּוֹנָא אֲבָק רִבִּית, וְאִין לָהּ לְהַעֲמִידָה⁵⁸ אֱלָא בְּמַמְשֵׁפֵן שְׂדֵהוּ, כְּמוֹ שֶׁהוּרּוּ רְבוּתֵיהֶן⁵⁹. נִמְצָאת לְמַד, שֶׁשְׁלֹשׁ מִשְׁכּוֹנוֹת הֵן: מִשְׁכּוֹנָא שֶׁהִיא רִבִּית קְצוּצָה, וּמִשְׁכּוֹנָא שֶׁהִיא אֲבָק רִבִּית, וּמִשְׁכּוֹנָא שֶׁהִיא מִתְרַת. כִּיצַד? מִשְׁפֵּן לֹא מְקוּם שְׂפְרוּתֵיו מְצוּיִין תְּדִיר, כְּגוֹן חֶצֶר אוֹ מְרַחֵץ אוֹ חֲנוּת, וְאֶכָל פְּרוּתֶיהֶן - הַרְי זוֹ רִבִּית קְצוּצָה. מִשְׁפֵּן לֹא שְׂדֵה וְכִיּוֹצֵא בֵּהּ, וְכֵן אִם מִשְׁפֵּן חֶצֶר וְכִיּוֹצֵא - הַרְי זוֹ אֲבָק רִבִּית. וְכֵן אִם מִשְׁפֵּן חֶצֶר וְכִיּוֹצֵא בֵּהּ בְּנִפְוֵי - הַרְי זֶה אֲבָק רִבִּית. מִשְׁפֵּן שְׂדֵהוּ בְּנִפְוֵי - הַרְי זֶה מִתֵּר. כִּיצַד הוּא הַנְּפוּי? כְּגוֹן שֶׁהֲלוֹהוּ מֵאָה דִּינָרִין, וּמִשְׁפֵּן לֹא בְּהֵן חֶצֶר אוֹ שְׂדֵהוּ, וְאָמַר לוֹ הַמְלוֹה: הַרְינִי מְנַכָּה לָךְ מְעָה כֶּסֶף כֹּכָל שָׁנָה בְּשֹׁכֵר קַרְקַע זוֹ, כְּדִי שְׂיִהְיוּ כֹּל פְּרוּתֵיו שְׁלִי, בְּחֶצֶר וְכִיּוֹצֵא בֵּהּ - אֶסוּר⁶⁰, וְבְשִׂדֵה וְכִיּוֹצֵא בֵּהּ - מִתֵּר⁶¹.

(52) שנתבאר לעיל הל' א שהוא ריבית של תורה. (53) הואיל והקציעה היא על דבר שאין הרווח ברור. (54) שנתבאר לעיל הל' ד - ו. (55) נמצא שאוכל פירות של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משמלקים (שנהגו שהלווה יכול לפרוע את החוב לפני הזמן הקצוב מראש ולסלק את המלוה) ובין מקום שאין משמלקים, ובשניהם אסורה המשכונא משום אבק ריבית (ועיין בגמרא ז:): אבל כמה מן הראשונים דעתם שיש הבדל בין שני המקומות ועיין בלחם משנה בפרק הקודם הלכה ב. (6) בבא מציעא זז. אלא מנכים כפי שיראו הדיינים (ראה שם הלכה ב.). (7) מעות החוב. (8) רבינו מבאר בסמוך כיצד. (9) שם "ובדייתמי אכל שיעור זווי - מסלקין ליה; אכל טפי (יותר מדמי ההלוואה) - לא מפקינן מיניה" (כנוסחת הרי"ף), שלעניין סילוק - יפה כוח היתומים. (10) למלוה. (11) אם הייתה הקרקע של יתומים. אבל בשאר אדם דנים על כל שטר בנפרד ונמצא הלווה מחוייב לשלם לו חמישים דינרים בעד השטר שאכל רק בחמישים, ומההלוואה שבשטר השני מנכים לפי ראות עיני הדיינים וגובה את המותר.

ב. מקום שנהגו¹² לסלק המלוה פל זמן שייביא לו מעות - הרי זה כמו שפרש, ואין צריך לפרש¹³ דבר זה. וכן מקום שנהגו שלא לסלק המלוה עד סוף זמן המשפונא - הרי זה כמו שפרש. וכל הממשפון סתם¹⁴ - אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.

(12) שם. (13) שמן הסתם על דעת המנהג נעשה. ואם תשאל איך ייתכן שיהיה דבר זה במנהג והרי משכנתא כזו אסורה? שאלה זו שואל רבינו עצמו לקמן (הלכה ה) ומשיב: אפשר שיהיה מנהג זה בטעות וכו'. (14) במקום שנהגו שלא לסלק, ולא התנה עימו על זמן הפירעון (לחם משנה וכפירוש הריטב"א שם) והמגיד משנה והכסף משנה מפרשים, שהמדובר במקום שאין מנהג מקובל וידוע בעניין סילוק המלוה).

ג. מקום שדרפן לסלק המלוה פל זמן שירצה הלוה, והתנה עמו המלוה¹⁵ שלא לסלק עד סוף זמן המשפונא - הרי זה אינו יכול לסלק¹⁶. הנה המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף זמנו, וקבל המלוה עליו¹⁷ שישתלק בכל עת שייביא לו מעותיו - הרי זה צריך לקנות¹⁸ מידו על כך.

(15) בשעת מתן מעות (שם, וברש"י). (16) שכשם שאדם מתנה תנאי בשכירות כך מתנה במשכונא. (17) מדעת עצמו. (18) שם, בקניין סודר, שאם לא קנה ממנו, כיוון שמנהג המקום שלא לסלק, והלווה הוא המעוניין להתנות על כך - אין זה לטובת עצמו. ואם המלווה התנה, אלה דברים בעלמא, ויכול לחזור בו (בית יוסף יורה דעה סימן קעב. השווה פרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו ובכמה מקומות שם).

ד. המשפונא¹⁹, במקום שמהגם לסלק המלוה בכל עת שייביא²⁰ מעותיו - אין פעל חוב של מלוה²¹ גובה ממנה²² בדרך שגובה מן הקרקע²³; ואין הבכור נוטל בה פני שנים²⁴; ושביעית משמטתה²⁵. ובשמשלק אותו - אינו נוטל אפלו פרות שבשלו

כהנא ורב פפא ורב אשי (שם ז:). (66) ומשכנתא זו היא המזוכרת בגמרא בשם "משכנתא דסורא". (67) ומותר אפילו בחצר (עייין ב"י סי' קעב), כמו שיתבאר להלן פ"ח הל' ח: שמותר להרבות בשכר הקרקע. (68) ינכה מן ההלוואה עשר עשר דינרים לשנה בעד פירות שאכל. (69) אבל המלוה, אם רצה להחזיר השדה ולגבות מותר המעות - אין שומעים לו, ואפילו אם שטף נהר את השדה ואינה מוציאה פירות - אינו יכול לגבות מנכסים אחרים של הלוה. (70) שאין זה אלא כשכירות - מה שאין-כן בשאר משכנתות, שאם רצה המלוה להחזיר השדה - מחזיר וגובה הלוואתו מכל נכסי הלוה - נמצא שהוא שוכרו בפחות, מחמת מותר המעות שהם בהלוואה (מגיד-משנה). (71) פיסקא זו כפי שהיא לפנינו צ"ע, שהרי הם הם הדברים שכתב רבינו לפנינו "וכן אם התנה בעל השדה וכו'". ויש נוסחאות שכתוב בהם "התנה המלוה" (וראה פירושו במשנה-למלך ובאור-שמח). בפיסקא זו משמיענו רבינו שזה מותר אפילו בבית, אם כי הרווח ברור. וזה שדקדק רבינו וכתב בבבא הראשונה "בעל השדה", וכאן אומר "מה שדר בו" (כסף-משנה, ועיין ש"ך יורה-דעה סי' קעב, ס"ק ד).

~ יום חמישי כ"א כסלו ~

פרק שביעי

(1) מבאר דין משכונה על קרקע, וסידור משכנתא במקום שמסלקים לזמן ידוע. ודין מרבים על השכר.

א. המלוה את חברו, ומשפון לו את השדה עד זמן קצוב² או עד שייביא לו מעות³ וישתלק⁴, והיה המלוה אוכל פל פרוטיה⁵, אפלו אכל כשעור חובו - אין מסלקין אותו בלא כלום⁶; שאם תסלק אותו בלא מעות - הרי זה פמי שהוציא ממנו בדינין. ואין צריך לומר, שאם אכל יתר על מעותיו⁷ - אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר⁸ במשפונא. היתה הקרקע הממשפנת בידו של יתומים, ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום; אכל יתר על חובו - אין מוציאין ממנו היתר⁹. ומחשבין לו משטר לשטר. כיצד מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשפנת לו במאה דינר, ושדה אחרת ממשפנת לו בשטר אחר במאה דינר, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות השדה האחת בתמישים, ומפרות השניה במאה ותמישים - אומרים לו¹⁰: הרי אכלת מן הפרות במאתים, ואין לך כלום. וכאלו השני שטרות שטר אחד ומשפונא אחת¹¹.

(2) שהמלווה לא יוכל לדרוש פירעון החוב לפני הזמן הקצוב. (3) אפילו בתוך הזמן הקצוב. (4) המלווה מן השדה ויחזירו ללווה. (5) באיסור, כמו שנתבאר בפרק הקודם הלכה ז. ודע, שדעת רבינו שאין הבדל בין מקום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּנְפְלוּ לְאֶרֶץ²⁶. וְאִם הִגְבִּיחַ אוֹתָן קִדְם שְׂיִסְלְקוּ - קָנָה אוֹתָן. וּמְקוֹם שְׂאִינוּ יָכוֹל לְסַלְקוּ עַד סוֹף זְמַנּוֹ²⁷ - בְּעַל חוֹב גּוֹבָה הִימָנוּ²⁸; וְהִבְכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי שָׁנִים; וְאִין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָתָה²⁹.

35) שם עג: רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקונה לא קיבל עליו לפרוע את החוב. ומשמע, שאם קיבל עליו - אסור למלוה לדור בלי שכר, שהרי זה כאילו נוטל שכר הדיור בעד הרחבת זמן הפירעון. וכתב המגיד משנה, שכן גם דעת רבינו, והוא מוסיף, שהרמב"ן והרשב"א סוברים, שאפילו קיבל עליו הקונה - מותר. ראה שם. 36) בדיני הגויים, שדינים את המשכנתא כמכר לזמן.

ז. הַמְשַׁכֵּן בֵּית אוֹ שְׂדֵה בְּיַד חֲבֵרוֹ, וְהִיא בְּעַל הַקְּרָקַע אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהָ³⁷, וְאָמַר לוֹ הַמְּלוֹה: לְקִשְׁתִּימְכָר קְרָקַע זוֹ לֹא תִמְכְּרָנָה אֲלָא לִי בְּדָמִים אֵלּוּ³⁸ - הָרִי זֶה אֲסוּר³⁹. וְאִם אָמַר לוֹ: אֵל תִּמְכְּרָנָה אֲלָא לִי בְּשׂוֹיָה, וְעַל מְנַת פֶּן אֲנִי מְלוֹה אוֹתָךְ - הָרִי זֶה מִתָּר⁴⁰.

37) שם סה: "משכן לו בית משכן לו שדה וכו'". ולדעת רבינו שאין במשכנתא של בית צד היתר אפילו בנכייטא - בהכרח אין לך לפרש הברייתא שזכר בה "בית" אלא כשהלוה אוכל פירות (מגיד משנה). 38) בסכום כך וכך, וסכום זה פחות משווייה (רש"י שם). 39) שמוכרו בפחות מחמת ההלוואה. 40) שם. ואם תשאל היאך קונה השדה והרי אסמכתא היא - בהכרח המדובר פה, באמר מעכשיו וקנו מידו וכמו שמבואר בדברי רבינו בפרק ח מהלכות מכירה הלכה ז, כ. ואמנם לא ביאר רבינו בכאן תנאים אלו, לפי שאינו דן כאן אלא במה שנוגע לאיסור ריבית והיתרו (עיי' רב"ד, מגיד משנה).

ח. מִתָּר לְהַרְבּוֹת בְּשִׁכְר הַקְּרָקַע⁴¹. בְּיַצֵּד? הַשְּׁפִיר לוֹ אֵת הַחֶצֶר וְאָמַר לוֹ: אִם מְעַכְשָׁו אֶתָּה נוֹתֵן לִי, הָרִי הִיא לָךְ בְּעֶשֶׂר סְלָעִים בְּכָל שָׁנָה; וְאִם תִּתֵּן שִׁכְר הַדֵּשׁ בַּחֲדָשׁ, הָרִי הִיא בְּסָלַע בְּכָל חֲדָשׁ - הָרִי זֶה מִתָּר⁴².

41) שם סה. 42) והטעם בזה אמרו בגמרא (שם) על פי הכלל ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בסוף זמן השכירות). נמצא, כשאומר לו: "אם חודש בחודש הרי הוא בסלע", אין זה תוספת בשביל המתנת דמי השכירות - כי הרי עדיין לא הגיע זמן גבייתו - אלא שכך הוא שער השכירות בשוק. וזה שאומר לו "אם מעכשיו הרי היא בעשר סלעים" מוזיל הוא אצלו מפני הקדמת המעות ומשכירו בפחות. ודווקא בשכירות, אבל על המכר אסור להוסיף כמו שיתבאר לקמן פרק ח הלכה א.

ט. הַמְשַׁפִּיר⁴³ שְׂדֵה לְחֵבְרוֹ בְּעֶשֶׂרָה פוּרִים לְשָׁנָה, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי⁴⁴ מֵאֵתֶיךָ זוֹי שְׂאֶפְרָגִס בְּהֵן אֵת הַשְּׂדֵה⁴⁵, וְאֲנִי אֶתֵּן לָךְ שָׁנִים עֶשֶׂר פּוֹר בְּכָל שָׁנָה - הָרִי זֶה מִתָּר; מִפְּנֵי שְׂאֵם יִפְרָגִס אֵת הַשְּׂדֵה בְּדִיגָרִין אֵלּוּ, יִהְיֶה שִׁכְרָה⁴⁶ יוֹתֵר⁴⁷. וְכֵן אִם הַשְּׁפִיר לוֹ חֲנוּת

19) שם סז: 20) הלווה. 21) שהמלווה הזה לוה ממנו. 22) מיורשי המלווה. 23) הואיל והלווה יכול לסלקו בכל עת, אין לאביהם קניין בגוף הקרקע אלא לשיעבוד הפירות ודינו כדין מטלטלין. ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב של אביהם כמו שיתבאר (פרק יא הלכה ז). 24) אמרה תורה (דברים כא, ז). שהבן הבכור יורש חלק כפול בנכסי אביו מחלק הבנים האחרים ומשמיענו כאן שאינו נוטל אלא בנכסים המוחזקים - שהם ברשות אביהם, ולא במלווה שיש לו על אחרים (כמבואר להלן פרק ג מהלכות נחלות הלכה א, ה). והקרקע הממושכן בידו אינו קנוי לו שהרי הלווה יכול לסלקו בכל עת שירצה. 25) שאין דינה כדין כל משכון שאינה משמטת (כמבואר למעלה פרק ג הלכה ה), לפי שלא אמרו המלווה על המשכון אין שביעית משמטת אלא במשכון שאין הלווה יכול לסלקו, אבל בנידון שאם רצה מסלקו בכל עת - הרי הוא ככל מלוה שבשטר. [הרשב"א הקשה: למה משמטת כשהלווה יכול לסלקו? הלא המלווה אינו יכול לדרוש פירעון החוב לפני זמנו והרי זה כמלווה לעשר שנים שאין שביעית משמטת? ותיירץ, שהמדובר כאן כשהלווה לא פרע בזמנו והגיעה שביעית אחר זמן הפירעון. ומתוך כך יצא לנו שאם אינו יכול לסלקו - אין שביעית שלאחר זמן הפירעון משמטת, משום שהמשכון קנוי למלווה עד פירעון החוב (מגיד משנה). 26) כי בשדה של לוה נפלו ולא זכה בהם המלווה. 27) כדעת רבו הרי"מ יגאש בחידושו בבא בתרא קכה. 28) שם, כדרך שגובה מן הקרקע - לפי שהיא קנויה למלוה עד סוף המשכונא. 29) עיי' פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו, ובכסף משנה שם.

ה. אֵף עַל פִּי שְׂמִשְׁפוּנָא זוֹ³⁰ אֲסוּרָה הִיא וְאִבְק רְבִית, פְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ³¹, אֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה מְנַהֵג זֶה בְּטֻעוֹת, אוֹ לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִים³², אוֹ דְרָךְ פֶּל מִי שְׂחוּטָא וּמְשַׁכֵּן בְּאוֹתָהּ מְדִינָה, הוֹאִיל וְאִבְק רְבִית הוֹלְכִין אַחֵר הַמְנַהֵג³³. וְיֵשׁ מִי שְׂהוֹרָה, שְׂזוֹאת הַמְשַׁפוּנָא בְּנִפּוּי³⁴.

30) בלי ניכוי בעד הפירות שהמלווה אוכל. 31) בפרק הקודם הלכה ז. 32) כלומר, במשכנתא של הישראל עם העובד כוכבים ואין לפרש שכן נהוג אצל העובדי כוכבים שבאותו מקום, לפי שמנהגי הגויים אינם קובעים בדיני ישראל. 33) רי"ף שם. ואין בית דין נזקקין להוציא. 34) שהיא מותרת - לדעת רבינו, שם.

ו. עוֹבֵד פוֹכְבִים שְׂמִשְׁפוּן חֶצְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְחֶזֶר הָעוֹבֵד פוֹכְבִים וּמְכָרָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר - אִין הַמְשַׁכֵּן חֵיב לְהַעֲלוֹת שִׁכְר לְיִשְׂרָאֵל מֵעַת שְׁקָנָה הַיִּשְׂרָאֵל, אֲלָא דָר בְּחֶצֶר בְּלֹא שִׁכְר³⁵ עַד שְׂיִחְזִיר לוֹ הָעוֹבֵד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ויקרא יט, יט) שהגשם רובע (מפרה) את הקרקע (תענית 1:60). (60) כשהשדה לחה. (61) מאשר ימי הגרד.

יב. השוכר את הפועל⁶² בימי החרף לעשות עמו בימי הקור⁶³ בדינר בכל יום, ונתן לו השכר⁶⁴, והרי שוכרו שנה בימי החרף סלע בכל יום - הרי זה אסור, מפני שנראה כמלנה אותו היום כדי שיוזיל לו בשכרו. אבל אם אמר לו: עשה עמי מהיום⁶⁵ ועד זמן פלוני בדינר בכל יום, אף על פי ששנה שוכרו סלע בכל יום - הרי זה מתר; הואיל והוא מתחיל לעשות מעתה - אינו נראה כנוטל שכר מעותיו, שהקדים ונתן לו בשכרו⁶⁶.

(62) בבא בתרא פו. (63) ואינו מתחיל תיכף לעבוד. (64) בשעה ששכרו ולפני התחלת העבודה. (65) והוא מתחיל לעבוד בו ביום. (66) אלא כמי ששכר בפחות, והרי זה דומה לדין שנתבאר למעלה בהלכה ח.

~ יום שישי כ"ב כסלו ~

פרק שמיני

(1) מבאר שאין מרבין על המכר, ודין מכירת פירות כולל לפני הבשלתם, ודין קוני זמורות ודין שומרי השדות, ודין שמותר לאדם לומר הא לך מאתיים זוז דמי חביות יין ואם יחמיצו תפסיד, ודין קונים בתשרי ואין נוטלים עד טבת, ודין משכיר ספינה ונשברה, ודין קבלת נכסי צאן ברזל, ודין השכרת תרנגולת להושיבה על ביצים.

א. אסור להרבות על המכר². כיצד? המוכר לחברו קרקע או מטלטלין, ואמר לו: אם מעכשו תתן לי הדמים, הרי הן שלך במאה³; ואם עד זמן פלוני, הרי הם שלך בפעשים ומאה - הרי זה אבק רבית⁴, שנה דומה כמי שנוטל עשרים בשביל שנתן לו מאה להשתמש בה עד זמן פלוני⁵. וכשיתבענו⁶ בדין - אינו חייב לתן אלא מה שהיה שנה בשעת המכר⁷, או יחזיר⁸ ממכרו מידו, אם היה קיים. וכן אם מכר לו מטלטלין עד זמן פלוני⁹ במאה, והיו שוין בשוק למי שקונה במעותיו מיד תשעים¹⁰ - הרי זה אסור¹¹; ואינו נותן לו אלא תשעים, או מחזיר מידו סחורתו, אם היתה קיימת.

(2) ב"מ סה. (3) וכך הוא השער בשוק. (4) שהלוקח מתחייב בנתינת המעות מיד כשעבר המקח לרשותו, נמצא, שמרבה על המכר בשביל המתנת מעותיו, מה שאין כן בשכירות - שאינה משתלמת אלא לבסוף, מותר להרבות על השכר כמבואר בפרק הקודם הל' ח. (5) כלומר, שהמתין לו בפרעון המקח עד זמן פלוני. (6) המוכר, ויתבע מאה ועשרים. (7) שאבק ריבית אינו יוצא בדינינים, כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הל' א. (8) כלומר, או אם רצה המוכר לחזור בו - חוזר ונוטל חזרה את הדבר שמכר, אבל הלוקח אינו חוזר, שכן הלוקח גמר לקנותו, אפילו על דעת

או ספינה בעשרה דינרין בשנה, ואמר לו: תן לי מאתיים זוז שאבנה בהן חנות⁴⁸ זו ואצירנה ואכירנה⁴⁹, או אמתן בהן ספינה זו וכלי תשמישיה, ואני אעלה לה שנים עשר דינר בכל שנה - הרי זה מתר⁵⁰. אבל אם אמר לו: תן לי מאתיים זוז כדי להתעסק בהן בחנות, או אוציאם בסחורה⁵¹ של ספינה, או אשכר בהן מלחין, ואני אעלה לה בשכר - הרי זה אסור⁵².

(43) שם סט: (44) כלומר, הלוויני. (45) בזיבול, נכוש וחרישה וכו'. (46) הריווח (הפירות) שתוציא השדה. (47) והרי, שער חכירת שדה משוכחת, גבוה מאשר שדה זיבורית. (48) נראה שצריך להיות "החנות". (49) כדי למשוך את עין הקונה. (50) שם, מפני שאם ישפץ את החנות או יתקן את צרכי הספינה - יהיה שכרה יותר. (51) לשם הובלתה בספינה ממקום למקום. (52) שם, מאחר שאינו משקיע המעות בגוף החנות או הספינה - הרי תוספת השכר בשביל המתנת המעות.

י. אסור להרבות בשכר האדם⁵³. כיצד? לא יאמר לו: עשה עמי היום מלאכה זו שהיא שנה כסף, ואני אעשה עמך בשבוע אחר מלאכה שהיא שנה שמים⁵⁴.

(53) וכדוגמא שמבאר רבינו והולך. אמנם בדרך שנתבאר למעלה בהלכה ח בהיתר החצר - מותר גם באדם, כיצד? שכר פועל לשנה, ואמר לו הפועל: אם תשלם מעכשו - הרי שכרי עשר סלעים, ואם של חודש בחודש - הרי שכרי סלע בכל חודש, כי כלל זה ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, גם באדם אמור (מגיד משנה). (54) יוצא מתוך מה שיתבאר בסמוך (הלכה יא) "לא יאמר לו נכש עימי, ואעדור עימך".

יא. מתר⁵⁵ לאדם לומר לחברו: נכש עמי היום ואנכש עמך למחר, עד עמי היום ואעדר עמך למחר. אבל לא יאמר לו: נכש עמי ואעדר עמך⁵⁶, עד עמי ואנכש עמך. כל ימי גריד⁵⁷ - אחת⁵⁸, וכל ימי רביעה⁵⁹ - אחת. ולא יאמר לו: חרש עמי בגריד, ואני אחרש עמך ברביעה; שהרי טרח החרישה בימות הגשמים⁶⁰ יתרי⁶¹. וכן כל פיוצא בזה.

(55) שם עה. (56) לזמן פלוני, מפני שפעמים מלאכה זו קשה מזו ונמצא שבשביל המתנת שכר עבודתו מקבל עליו לפרוע במלאכה קשה. (57) ימות החמה. גריד, לשון יובש כמו שאמרו בבראשית רבה (סוף פרק לו) על הפסוק "בישה הארץ" (בראשית ח, יד): נעשית כגריד. (58) דין אחד להם כלומר ואומר אדם לחבירו נכש עימי ביום זה של גריד ואנכש עימך ביום פלוני של גריד - ואין לחוש שמא יום אחד ארוך מחבירו, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך. (59) ימות הגשמים. רביעה, מלשון ובהמתך לא תרביע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סי' קעג ס"ק כט, ועיין בלחם-משנה כאן, ובב"ח ו'פרישה' שם, וראה השלמות).

ד. הוּ לֹא פְרוּת, שְׁאֵם יִרְצָה²² לְמַכְרָן בְּשׁוּק וְלִקַּח דְּמִיָּה מִיָּד, מְוֹכְרָן בְּעֶשְׂרֵה²³; וְאִם תִּבְעֵה²⁴ אוֹתָן הַלּוֹקָח לְקִנּוּתָן וְיָתֵן הַמְּעוֹת מִיָּד, יִקְנֶה אוֹתָן בְּשָׁנִים עֶשְׂרִים²⁵ - הָרִי זֶה מֵתָר לְמַכְרָן בְּשָׁנִים עֶשְׂרִים עַד שְׁנֵים עֶשְׂרִים חֲדָשׁ²⁶; שְׁאֵפְלוּ הֵבִיא זֶה²⁷ מְעוֹתָיו עִתָּהּ, בְּשָׁנִים עֶשְׂרִים הָיָה קוֹנֶה אוֹתָן²⁸. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(22) יציע המוכר. (23) כשהצעת המכר בשוק תבוא מצד המוכר, צריך יהיה להוזיל אותו כדי שיקפצו עליהם קונים. (24) יבקש. (25) כשער הפירות, כאשר ההצעה באה מצד הלוקח. (26) ואין בזה משום ריבית (ע"פ הירושלמי ב"מ, פ"ה הל' ו גבי כיתנא דר"ח - מגיד-משנה). (27) הלוקח המבקש לקנות. (28) הרי ששווי הפירות כך הוא - וזה שהוא מוכרן בעשר, אין זה אלא מפני שמוזיל המקח ומוכר בפחות, מסיבת דוחקו למעות (ב"י יו"ד, סי' קעג).

ה. אָסוּר לְקִנּוּת²⁹ פְּרֵי הַפְּרֻדִּים קִדְּם שְׁיִגְמֹר וְיִתְבַּשְׁלוּ³⁰; מִפְּנֵי שְׂזָה שְׁמוּכָר בְּזוּל עִתָּהּ, בְּעֶשְׂרִים, הוּא פְּרֵי שְׂשׂוּהָ עֶשְׂרִים פְּשִׁיגְמֹר, נִמְצָאת הַתּוֹסֶפֶת בְּשִׁבִיל הַהֶקְפָּה³¹. אָבֵל אִם קָנָה עֶגְלָ בְּזוּל³², וְיִהְיֶה אֵצֶל הַבְּעֻלִים עַד שְׁיִגְדִיל - הָרִי זֶה מֵתָר; שְׁהָרִי אִם יָת אוֹ פָּחֵשׁ - בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקָח הוּא, וְהִפְחֵשׁ וְהִמְיָתָה דְּבָר מְצוּי תְּמִיד³³.

(29) ולשלם תיכף. כרב בב"מ עג. (30) היינו, כשהוא עורנו בוסר - ולכשיבשל יתנו לו. ובינתיים מטפל המוכר בעיבוד הפרוס (מגיד-משנה לקמן פ"ט הל' י). (31) ואע"פ שאם תארע תקלה, כגון ברד או קרה, יהיה הלוקח נושא בהפסד - לפי שאין גורמי הפסד זה מצויים. "אמנם יש תקנה לזה - שיקנה אילנות הפרוס לפירותיהן של אותה שנה, ויחזיק בהם מיד לקנותן" (כסף-משנה). וזה שדקדק רבינו בתחילת ההלכה ואמר: "פרי הפרוס" (השווה לקמן הל' ו). (32) שם, "מודה רב בתווריי", פירוש, בקונה עגל מן הבוקר (תווריי=בוקרים). "דנפיש פסידא" (מקרי ההפסד רבים הם - כנוסחת הר"ח, עיי"ש ב'תוספות'). (33) נמצא שאין התוספת בשביל ההקפה, אלא בעד אחריות ההפסד שהלוקח נושא בו.

ו. הַנּוֹתֵן מְעוֹת לְבַעַל הַפָּרִם עַל הַשְּׂרִיגִים וְעַל הַזְּמוּרוֹת³⁴ לְכַשִּׁיפְרָתוֹ, שְׁהֵם בִּיקָר, וְהוּא קוֹנֶה אוֹתָן בְּזוּל עַד שְׁיִיבְשׁוּ וְיִפְרָתוֹ - הָרִי זֶה צָרִיף לְהַפְּךָ בְּהֵן³⁵ כְּשֵׁהֶם מְחַבְּרִים, שְׁנִמְצָא פְּקוּזָה³⁶ אֵילָן לְזִמְרוֹתָיו. וְאִם לֹא הַפְּךָ - נִמְצָאוּ הַמְּעוֹת הַלּוֹאָה³⁷, וְהֵן לּוֹקְחִין בְּזוּל מִפְּנֵי הַהֶקְפָּה, וְאָסוּר.

(34) לפני עונת הזימור, כשעודם קטנים (שם: "אמר להו שמואל להנהו דשבשי שיבשא וכו'") וכפירוש הר"ח הובא ב'ערוך' ערך שיבשא, וב'תוספות' שם. (35) בקרקע שתחת הגפנים - בעידוד וניכוש (עיין 'ספר התרומות' שער

מאה ועשרים (לחם-משנה, ועיין משנה-למלך). (9) שישלם לו לאחר זמן מסוים. (10) אפילו אם מכרו בסתם, ולא פירש אם עד זמן פלוני מאה, ואם מעכשיו תשעים. (11) לפי שנראה כריבית. רב נחמן שם מתיר בסתם, ורבינו לא פסק כמותו, מפני שבגמרא שם אמרו: הלכתא כרב חמא, והלכתא כרבי אלעזר, ולא אמרו הלכתא כרב נחמן. כתב רבינו "מכר לו מטלטלין", לפי שבקרקע שאין לו אונאה (כמבואר בפ"ג מהל' מכירה הל' ח) - כל שהוא דרך מקח וממכר, וגם לא אמר אם מעכשיו כך וכך ואם לזמן פלוני כך וכך - אינו נראה כריבית - ומותר (מגיד-משנה).

ב. הַלּוֹקָח¹² מִחִבְרוֹ חִפְץ בְּשׂוּהוֹ¹³ עַל מְנַת שְׂיָתָן לֹא מִפְּאֵן וְעַד שְׁנֵים עֶשְׂרִים חֲדָשׁ - הָרִי זֶה רִשְׁאֵי לְזַמֵּר לֹא: תֵּן [לִי] מִיָּד פְּכָחוֹת, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם רִבִּית.

(12) תוספתא ב"מ פ"ו ה"ד. (13) אבל ביותר משווי אסור, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. וב'בית יוסף' יו"ד קעג מבאר שהתירו רק כשהלוקח קנה את החפץ תחילה ואח"כ אמר המוכר שיקח פחות אם ישלם לו מיד. ראה 'חסדי דוד' על התוספתא.

ג. חִבִּית שֶׁל זֵיץ¹⁴ שֶׁהִיא שְׂנָה עִתָּה דִּינָר, וּמְכָרָה לֹא בְּשָׁנִים עַד הַקִּיץ¹⁵, עַל מְנַת¹⁶ שְׁאֵם תְּאַרְעָ בָּהּ תִּקְלָה¹⁷ הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר עַד שְׁיִמְכְרָנָה הַלּוֹקָח¹⁸ - הָרִי זֶה מֵתָר; שְׁאֵם אֲבָדָה אוֹ נִשְׁבְּרָה - אִינוּ מְשַׁלֵּם כְּלוּם, וְאִם לֹא מִצָּא לְמַכְרָה וְלַהֲרוּיָה בָּהּ - הָיָה לֹא לְהַחְזִירָה לְבַעֻלִים¹⁹. וְכֵן אִם מְכָרָה לֹא בְּשָׁנִים²⁰, וְאָמַר לֹא: הִיָּתֵר עַל שְׁנֵים יָהִיָּה שְׁכָרְךָ בְּשִׁבִיל שְׂאֵתָה מִטְּפֵל לְמַכְרָה, וְאִם לֹא תִמְצָא לְמַכְרָה כְּמוֹ שְׂתַרְצָה הַחְזִירָה לִי - הָרִי זֶה מֵתָר, אָף עַל פִּי שְׁאֵם אֲבָדָה אוֹ נִגְנָבָה אוֹ הַחְמִיצָה תִּהְיֶה בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקָח²¹.

(14) שם סה. "טרשא דרב חמא" (מגיד-משנה, בלשון "אולי", ועיין 'ספר התרומות' שער מו חלק ד, לג). (15) ממתין לו בפרעון המעות עד הקיץ, כששער היין עולה, שהיין מתייקר בקיץ. (16) כלומר, והתנו ביניהם. (17) כגון אם תאבד או תשבר. (18) נמצא שדמי היין אינם בהלוואה אצלו כל זמן שלא מכרה, ואם רצה הלוקח ממתין עד הקיץ ומוכרה בשנים או ביותר, ואם הוא מוכרה בשער הזול - הרי הוא עצמו אשם בהפסדו. (19) קטע זה "ואם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" נשתרבה כאן בטעות, ומקומו לקמן בסוף ההלכה (ראה הערה כ). (20) והיא שוה עתה דינר. (21) כאן צריך לגרוס הקטע שלמעלה "שם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" והוא נתינת טעם למה מותר אפילו כשהאחריות על הלוקח, ומסביר רבינו לפי שהיה לו להחזירו לבעלים, ואם כן דינו ככל סרסור שנתבאר בפ"ז מהל' שותפין. ובבבא הראשונה המדובר, כשאינו יכול להחזירה ולכן התירו רק שהאחריות על המוכר (ש"ך יו"ד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

54) אולם אם לא קיבל עליו סיכון הזול - הרי זה קרוב לשכר (אם הוקירה) ורחוק להפסד - שהרי אם החמיצה או הזולה יפסיד המוכר - ואסור, כי המוכר הסכים לתנאי שכזה מפני הקדמת המעות (עיין רמב"ן שם). 55) שם עג: 56) ואינו בורר את הכדים שהוא קונה, וגם אינו מתנה עם המוכר "אם החמיצה - ברשותך" (בית יוסף סי' קעג; וראה במפרשי השו"ע שם). 57) היה בהם כבר קלקול בלתי ניכר. 58) אבל לאחר טבת - לא היו ראויים להחמיץ, וברשות הלוקח החמיצו, ואם יבדוק אותם כשנטלם ויחזיר החומץ, נמצא שבשביל הקדמת המעות הסכים המוכר להחליף לו את החומץ ביין טוב (עיין בית יוסף ובמפרשי השו"ע שם).

יא. מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ⁵⁹ לְשֹׁכֵר הַסְפִּינָה וְלִטַל שְׂכָרָה, וְאִם נִשְׁבְּרָה, שְׁמִיץ לָהּ מִמֶּנָּה וּמִשְׁלֵם⁶¹ יָתֵר עַל שְׂכָרָה - הֲרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן מִתֵּר⁶² לְהַשְׁפִּיר סִיר שֶׁל נְחֹשֶׁת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְנוֹטֵל הַשְּׂכָר וְדָמֵי מִהּ שֶׁפָּחַת מִמֶּשְׁקָלוֹ⁶³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

59) שם סט: 60) בהקבלה למה שהיתה שווה בשעת שכירה (השווה להלן ה' יג, ובמגיד-משנה). 61) את הפחת. 62) ואין אנו אומרים: מכיון שקיבל עליו את הפחת, הרי דמי הספינה הם אצלו בהלוואה, ואם-כן השכר שהוא משלם הוא תוספת, וכשהשוכר מחזיר לו הספינה ודמי הפחת מוסיף את השכר - הרי זה כריבית. וטעמו של דבר אמרו בגמרא (שם), לפי "שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה (=שכירה)", כלומר לא עשאה דמים - לשלם את הפחת אלא של שכירה, אבל לא קיבל על עצמו אחריות הפחת הבא מחמת שימוש כשהוא מחזירה בחיים (=בעין) ומחזירה כמות שהיא, והואיל וכך - שאין כל הפחת באחריות השוכר - אין זה כמלוה אלא כשכירות, ודבר זה - לקבל עליו אחריות אונסין - מותר בשכירות, כמבואר בפ"ב מהל' שכירות, ה' ט: "מתנה בעל הפקדון על נושא שכר ושוכר להיות חייבים בכל כשואל" (עיין חידושי הרשב"א, שם. והשווה לקמן ה' יג). 63) אם כי הרי הוא מחזירו בעין (ראה הערה הקודמת) - נוטל שכרו, ובטעם הדבר אמרו בגמרא (שם) "דהא מקבלי עלייהו (הבעלים) חוסכא דנחשא (פחת דמי הנחושת) דכל כמה דמיקלי בצרי דמיה" (שהנחושת דמיה נפחתים מחמת השימוש באש ששורפת את הנחושת. רשב"א שם).

יב. אין מקבלין צאן ברזל⁶⁴ מישראל⁶⁵, מפני שהוא אבק רפית⁶⁶. וכיצד הן צאן ברזל? הרי שהיה לו מאה צאן, וקבלם ממנו להטפל בהן, ויהיו הגזות והולדות והחלב לאמצע, לשליש או לרביע, עד שנה או עד שנתים, פמו שהתנו פיניהם; ואם מתו הצאן, הרי המקבל משלם דמיהם⁶⁷ - הרי זה אסור, שהרי בעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד⁶⁸. לפיכך, אם קבל עליו בעל הצאן, שאם הוקרו או הוזלו או אם נטרפו⁶⁹ הרי הן ברשותו - הרי זה מתור⁷⁰. וכן כל פיוצא בזה.

מ, חלק ד, ועיין ב'בית יוסף' סי' קעג). 36) עכשיו, בשעת מתן מעות. 37) עד עונת הזמירה.

ז. שומרי השדות³⁸ שנותנין להם חטים בשכרן³⁹ בזול⁴⁰ מן הגרן - פשיבואו לגרן, צריכין להתעסק עמהן במלאכה בגרן⁴¹, פדי שיהיו החטים האלו שנטלו בסוף זמן השכירות⁴². ואם לא עשו כן - נמצאת השכירות⁴³ אצל הבעלים כמלוה, וזה שלקחו בזול מפני שאחרו שכן עד הגרן.

38) שם. 39) בעד שמירת הקמה עד הקציר. 40) מאשר השער בשוק. 41) בדישת התבואה, ובירורה. 42) כי כאשר הם מסייעים במלאכה בגרן, הרי זה כאילו מלאכתם נמשכת עד הגרן, נמצא שעתה הגיע זמן תשלום השכירות, כי השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולפיכך אין בזה כשנותן להם בזול אלא כמי שמוזיל ומוכר בפחות מאשר השער בשוק. 43) שומן פרעונה תיכף אחר הקציר.

ח. אריסין⁴⁴ שהיו בעלי השדות מסלקין⁴⁵ אותן מן השדה בניסן, ונותנין להם האריסין בכל זרע חמר⁴⁶ ארבע סאין⁴⁷, והניח זה אריסין בתוך שדהו עד אפר, ונטל מהן שש סאין - הרי זה מתר, ואין שם רבית⁴⁸.

44) שם. 45) מאלצים את האריסים לקצור התבואה בניסן ולהסתלק. 46) שטח של בית כור. 47) שכר החכירות. 48) כי אין התוספת, בשביל המתנת הארבע סאין, אלא מפני שמשאיר את התבואה בשדהו עד אייר, ובמשך זמן זה מתבשלת התבואה כל צרכה והיכול גדל ומרוויח האריס.

ט. הלוקח חטים⁴⁹ ארבע סאין בסלע, וכן השער, ונתן לו את המעות, וכשפא לגבות את החטים לאחר זמן הוסיף לו במדה⁵⁰ ונתן לו יתר - הרי זה מתר; שהרי ברצונו הוסיף לו, ואלו רצה - לא הוסיף, שהרי לא היה שם תנאי⁵¹.

49) שם עג: 50) מרצונו - לשם מתנה. 51) על התוספת (ועיין לעיל פ"ד ה' י; פ"ה ה' יא, ובלחם-משנה ובביאורנו שם)

י. מתור⁵² לאדם לתן דמי חבית של יין⁵³ לחברו ולומר לו: אם החמיצה מכאן עד יום פלוני - ברשותך, אבל אם הזוילה או הוקירה - הרי היא שלי; שפינן שקבל עליו הזול, הרי זה קרוב לשכר ולהפסד⁵⁴. וכן כל פיוצא בזה. וכן מתר לאדם⁵⁵ לקנות מחברו בתשרי מאה פדין של יין⁵⁶ בדינר, ואינו נוטל עד טבת, וכשנוטלן בודק, ומחזיר החמץ ולוקח הנין הטוב; שלא קנה ממנו אלא יין טוב, ואלו שהחמיצו - מתחלה היו ראויין להתחמיץ⁵⁷, אבל לא נודע הדבר עד אחר הזמן⁵⁸.

52) שם סד. 53) וציין את החבית שקנה (מגיד-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִמְנו אֲרַבְעָה; שְׁהָרִי בְּאַרְבַּעָה שָׂכַר מִמְנוּ מְקוֹם זֶה, שְׂקָבֵל עָלָיו⁸⁶.

(77 קצוצה. (78 תמורתם. (79 שאינו מסוים, כלומר, שאין שם הבעלים עליהם כגון פירות וכיוצא בהם, שאינו ניכר שהוא של ריבית (ראה בסמוך). (80 כגון שהשער בשוק ארבע סאים בארבעה דינרים, ונתן לו חמש סאים. (81 כמו שנתבאר (למעלה פ"ה הל' א), שריבית קצוצה יוצאה בדיינים. (82 שם סה. בשם רבא. כשווי של החפץ בשוק, אבל החפץ עצמו - אפילו הוא עדיין בעין - אין מוציאים אותו, שכל שאינו מסוים, המקח קיים אע"פ שבא לידו מחמת איסור. למעלה בפ"ג ה"א גבי משכון של אלמנה, פסק רבינו שאם משכן מוציאים ממנו. וכתבנו בשם הריב"ש הטעם, לפי שפסק כרבא (תמורה ד:) שכל דבר שאסרה התורה לעשות ועבר ועשה - אין עשייתו מועילה, ולמה כאן הקנין קיים? מפני שבנידון כאן אין כל איסור בהקנת החפץ, אלא בזה שאינו משלם ללווה בעדו ומעכב בידו תמורתו בשביל הרבית. (83) וכן כל דבר המסויים, שניכר בו שהוא של ריבית (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א). (84) ובטעם הדבר, אמרו בגמרא (שם) "כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי - גלימתא דרבייתא היא" (= שלא יאמרו הבריות: הלבוש שהוא מתלבש בו תדיר - לבוש של ריבית הוא). (85) שם, תמורת ארבעת הדינרים. (86) המלוה קיבל עליו לשלם ארבעה (בכת"י תימן: והרי קיבל עליו).

~ שבת קודש כ"ג כסלו ~

פְּרָק הַשִּׁיעוּי

1) מבאר דין פוסק על הפירות או על הכלים, וכולל שם דין חמרים המעלים ממקום היוקר למקום הזול, ודין מוליך פירות ממקום למקום, ודין קונה פירות בזול כשהם קטנים, ומתנה שישארו בשדה עד שיגדלו.

א. אֵין פּוֹסְקִין² עַל הַפְּרוֹת³ עַד שִׁיעוּי הַשְּׂעִיר⁴. יֵצֵא הַשְּׂעִיר - פּוֹסְקִין; אִף עַל פִּי שְׂאִין לְזֶה⁵ - יֵשׁ לְזֶה⁶. בִּיעִיד? הִיָּה הַשְּׂעִיר לְחֻטִּים קְבוּעַ לְשׂוֹק אֲרַבַּע סְאִין בְּסֻלַּע - הָרִי זֶה פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל מֵאָה סְאִין, וְנֹתֵן לוֹ חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים סֻלַּעִים; וְאִם יִתֵּן לוֹ מֵאָה סְאֵה שֶׁל חֻטִּים אַחַר זְמַן, בְּעֵת שִׁיְהִיו חֻטִּים סְאֵה בְּסֻלַּע - אֵין בְּזֶה רִבִּית כָּלֵל, אִף עַל פִּי שְׂלֵא הִיָּה לְמוֹכֵר חֻטִּים כָּלֵל בְּעֵת שְׂפִסְפִּין⁷. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁸? בְּשֵׁלֵא הִיָּה לוֹ כְּלוּם⁹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין בְּעֵת שְׂפִסְפִּין עָלָיו¹⁰; אֲבָל אִם הִיָּה לְמוֹכֵר מֵאוֹתוֹ הַמִּין כְּלוּם¹¹, אִף עַל פִּי שְׂעִדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתוֹ¹² - הָרִי זֶה מִתֵּר לְפִסְק עָלָיו אִף עַל פִּי שְׂעִדִין לֹא יֵצֵא הַשְּׂעִיר¹³. בִּיעִיד? הִיָּה הוּא תַחֲלָה לְקוֹצְרִים - הָרִי זֶה פּוֹסֵק עַל חֻטִּים אִף עַל פִּי שְׂעִדִין הֵן גְּדִישִׁים¹⁴. וּפּוֹסֵק עַל הַיִּין מְשִׁיבֵצֵר הַעֲנָבִים וְיִתְנֶם בְּעֵבִיט¹⁵; וְעַל הַשֶּׁמֶן - מְשִׁיבֵצֵנָה זִיתִים בְּמַעֲטָן¹⁶; וְעַל הַסִּיד - מְשִׁיבֵצֵנָה

(64) שם ע: עיסקא, שהמקבל מקבל עליו האחריות אם מתו. ובסמוך מבאר רבינו צאן ברזל מהו. (65) אבל מן הגוי או לגוי מותר, שאבק ריבית מותר עם הגוי אפילו מדבריהם, כמבואר למעלה פ"ה הל' ב. (66) כל עיסקא שהיא קרובה לשכר ורחוקה להפסד לבעל הממון - דינה כאבק ריבית. (67) על שם כך נקראו "צאן ברזל", שהקן קיים ובטוח לבעליו ואינו פוחת כברזל. ולפי שברוך כלל היו המקבלים נוהגים לקבל בהמה דקה, נקראת כל עיסקא - בכל סחורה שהיא - בתנאים אלו, בשם "צאן ברזל" (ע"פ רש"י שם). (68) וכל קרוב לשכר ורחוק להפסד - אבק ריבית הוא ואסור (כמבואר שם, הל' ח). (69) כלומר, שמקבל עליו הנותן כל האחריות, בין של הזולה ובין של אונסין. (70) משמע, שאם קיבל אחריות הזולה בלבד - אסור (ב"י; הגר"א סי' קעז, ס"ק ג. ובכת"י תימן הנוסחא: שאם הוקרו או הזולו, הרי הן ברשותו. או אם נטרפו הרי הן ברשותו. ולנוסחא זו משמע דדעת רבינו שגם אם מקבל עליו אחריות הזול בלבד - מותר, כדעת הריב"ן הובא ב'טור', שם).

יג. הַשֶּׁם⁷¹ פָּרָה מְחַבְרוֹ, וְאָמַר לוֹ: אִם מִתָּה, הָרִי הִיא עֵתָה עָלֵי בְּשִׁלְשִׁים⁷² דִּינָרִים, וְאֲנִי אֲעֲלֶה לְךָ⁷³ סֻלַּע בְּכָל חֹדֶשׁ - מִתֵּר; לְפִי שְׂלֵא עֲשֹׂאָה מְחִיִּים דְּמַיִם, אֲלֵא לְאַחַר מִיתָה⁷⁴.

(71) ברייתא שם. (72) ואפילו לא יהיה שוויה כך בשעת מיתה. (73) בשכר מלאכתה, כל זמן שהיא חיה. (74) אם תמות, אבל כל עוד שהיא בחיים - מחזירה כמות שהיא, אע"פ שהכחישה מחמת מלאכה. והואיל שאין כל האחריות על המקבל - אין זה קרוב לשכר ורחוק להפסד, ומותר להעלות לו שכר (מגיד-משנה, והשווה למעלה הל' יא, הערה סא). [תמורה הדבר, שרבינו הקדים דין ספינה (היא"א) לדין שם פרה, והרי בגמרא שם מבסס רב ששת דין ספינה על הברייתא "השם פרה"].

יד. מִשְׁפֵּרֶת⁷⁵ אִשָּׁה לְחֻבְרָתָהּ תִּרְנַגְלָת לִישָׁב עַל הַבֵּיצִים בְּשָׁנֵי אֶפְרוּחִים⁷⁶, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם רִבִּית.

(75) שם סח: (76) בשכר התרנגולת, אם כי אין הפחת מצוי בתרנגולת כאשר בבהמה שנכחשת מחמת מלאכה (כך פירש הראב"ד, הובא ב'שיטה מקובצת' שם. וכך מורה לשון רבינו, וכן משמע מזה שסידרו רבינו בתוך קבוצת ההלכות של שכר ופחת. ועיין רש"י שם שמפרש אחרת - 'חסדי דוד' על התוספתא, פרק ד. והשווה למעלה פ"ה הל' טז.

טו. מִי שֶׁהִיָּה נוֹשָׂה בְּחִבְרוֹ אֲרַבְעָה דִּינָרִים שֶׁל רִבִּית⁷⁷, וְנָתַן לוֹ בְּהֵן⁷⁸ חֲפִין⁷⁹ שְׂשׂוּה חֲמִשָּׁה⁸⁰, בְּשִׁמוּצִיָּאִין מִמְנוּ⁸¹ - מוֹצִיאִין מִמְנוּ חֲמִשָּׁה⁸², הוֹאִיל וּבְתוֹרַת רִבִּית בָּא לִידּוֹ. וְכֵן אִם נָתַן לוֹ בְּהֵן קְסוֹת או כְּלִי⁸³ - מוֹצִיאִין מִמְנוּ אֶת הַכְּלִי עִצְמוֹ⁸⁴ וְאוֹתוֹ הַקְּסוֹת עִצְמוֹ. הַשְּׂפִיר לוֹ בְּהֵן⁸⁵ מְקוֹם שְׂשׂוּה שְׂכָרוֹ שְׂלִשָּׁה דִּינָרִין, בְּשִׁמוּצִיָּאִין מִמְנוּ - מוֹצִיאִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים - פוסק עמו עליו. היה מחסר שלש מלאכות - אינו פוסק²³ אלא אם כן יצא השער; שפנין שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום²⁴, וכמו לא בא לעולם עדין. כיצד?²⁵ גדיש שהיה מחסר הנחה בשמש²⁶ שייבש²⁷ ודישה וזריה - אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער; היה יבש, ואינו מחסר אלא דישה וזריה - פוסק עליו. ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה²⁸ ויבוש והולכה לכבשן ושרפה²⁹ והוצאה - אינו פוסק עליהן; היו יבשין, ואינן מחסרין אלא הולכה לכבשן ושרפה - פוסק עליהן. והוא³⁰ שיהיה דרך הלוקח להוציא אותו מן הכבשן; אבל אם היה המוכר הוא שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, ואינו פוסק³¹ עליהן עד שיצא השער. וכן כל פיוצא בזה.

(23 כרב, האומר (שם ע.ד.): "מחוסר שתיים פוסק - שלש אינו פוסק". (24 שאין פוסקים עד שיצא השער. (25 דוגמאות אלו מובאות בשקלא-וטריא בגמרא שם. (26 שטוח העומרין בחמה. (27 שתיבש. (28 "לשון מלפפין את התינוק" (שבת קכט:). - "שמגלגלן לפי מדתן, אם גדולות אם קטנות, ועושה להן בית קיבול" (רש"י ב"מ שם. וראה רבינו בפירוש המשנה טהרות פ"ד משנה ו). (29 צירוף בכבשן. (30 ובלבד. (31 שם.

ג. ההולך³² לחלב את עזיו ולגזו את רחליו ולרדות³³ את פנתו, ומצאו חברו ואמר לו: מה שעזי חולבות מכור לך³⁴, מה שרחלי גוזזות מכור לך, מה שפנתתי רודה מכור לך - הרי זה מתר³⁵. אבל אמר לו: מה שעזי חולבות כף וכף³⁶ מכור לך ככף וכף, מה שפנתתי רודה כף וכף מכור לך ככף וכף - אסור³⁷, אלא אם כן פסק עמו כשער שפשוק. וכן כל פיוצא בזה.

(32 שם סד. (33 "על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן - נקרא רדייה, לשון הבדלה של כל דבר הנדבק, כרדיית פת מדובקת בתנור" (רש"י שם; ראה שופטים יד, ט). (34 וקבע את המחיר הכללי, והלוקח שילם את הדמים. (35 כיון שקיבל עליו ההפסד אם תניב פחות מכדי הדמים שנתן - הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. ולא אסור אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד, כמו שנתבאר למעלה. (36 ועדיין לא יצא השער. (37 שמוזיל לו מפני מעותיו שהקדים לו.

ד. אין פוסקין על שער של עירות, מפני שאין השער קבוע³⁸, אלא על שער שבמדינה³⁹. היו החטים התרדשות במדינה ארבע סאין בסלע, וישנות

בכבשן. וכן פוסק על פלי חרש משיעשה היוצר ביצים¹⁷ שלהן. כמה דברים אמורים?¹⁸ בשהיה עפרין¹⁹ לבן²⁰; אבל עפר שהח - פוסק על הכלים הנעשין ממנו אף על פי שלא נעשו, מפני שהוא מצוי לכל, ואף על פי שאין לזה²¹ - יש לזה. וכן פוסק עמו על הזבל²² כל ימות השנה אף על פי שאין לו זבל, מפני שהוא מצוי תמיד.

(2 משנה בבא-מציעא עב: (3 ליתנם לו לאחר זמן בכך וכך, ואפילו אם יתייקרו בינתיים - ומקדים לו המעות. (4 ראה לקמן הל' ד. (5 ללווה אין פירות כאלה. (6 לאחר, ויכולים הם - הן המוכר והן הלוקח - לקנותם במעות הללו בשוק, והרי זה כמו שיש לו, וחל המקח מעכשיו, וכשתייקרו - ברשות לוקח נתייקרו (עיין בגמרא שם סג: עב: וברש"י שם סב: וראה מה שכתב בזה הריטב"א בשם הראב"ד. (7 והרי הוא יכול לחזור בו - מכיון שאם חוזר בו, הרי הוא ב"מי שפרע" (רבינו בפכ"ב מהל' מכירה, הל' ג) מניחים אנו שאין רצונו לקבל על עצמו קלות ביה"ד הזו, ומשום כך רואים אנו כאילו הפירות ברשות הלווה ('תוספות' שם סב: ד"ה אע"פ. נוסח קלות "מי שפרע" מבווארת בהלכות מכירה פ"ז ה"ב). (8 שם סב: שאין פוסקים עד שיצא השער. (9 לאו דוקא. אלא התכוון לומר, שלא היתה בידו כמות פירות כנגד סך המעות שמקדים לו. (10 ולא באו לרשות לוקח לפי שאין לו למקח על מה לחול, מאחר שאין לו עתה למוכר מאותו המין, ועדיין לא יצא השער, ואם יתייקרו והוא יתנם לו כשער הפסיקה - נמצא שנתנם לו בזול מפני הקדמת המעות. (11 כלומר, כשיעור מעותיו (מגיד-משנה). (12 יתבאר בהלכה הבאה. (13 מכיון שיש לו - אין כאן ריבית, שמעכשיו הוא קנוי לו ואם נתייקרו ברשותו נתייקרו, ואע"פ שלא משך, כי גם כשאינו לו אין איסורו אלא מדרבנן, וכשיש לו לא גזור (רש"י שם עב:). וראה הרי"ף בתשובה הובא ב'שיטה מקובצת' (שם). (14 שם, הגרענים עודם בשבלים, והם מחוסרים עדיין שתי מלאכות (=פעולות) - דישה וזרייה, כמו שמבאר רבינו בהל' ב. (15 "שם (=כניו) לחפירה אשר יקובצו בו הענבים (לשם ויכוסם), כמו שיקראו חפירות הזיתים מעטן" (רבינו בפירוש המשנה, טהרות פ"י משנה ד). (16 "שם המקום שמקבצים שם הזיתים עד שיתרכבו ויהיו ראויים להוציא שמנם" (רבינו בפיה"מ מעשרות פ"ד משנה ג). - והוא מלשון הכתוב (איוב כא, כד:). עטיניו מלאו חלב (הערוך, בערכו). (17 גושי חמר גולמים (רש"י שם מפרש שהוא מלשון בצה (בית חרוקה), כלשון הכתוב (שם ת, יא) "היגאה גומא בלא בצה" - על שם שהעפר מגובל במים. וה'ערוך' (ערך ביצה) אומר: . . . עושה החמר עגול כצורת ביצה, משמע שהבית צרויה, ונקראו כך על שם חבניתן (ועיין 'שיטה מקובצת' שם בשם הראב"ד). (18 עד. שאינו פוסק עד שיעשה היוצר ביצים שלהם. (19 של כל החרש, הנעשים ממנו. (20 שאינו מצוי. (21 ביצים (עיין 'תוספות' וב'שיטה מקובצת' (שם). (22 שם במשנה עב:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול לחזור בו, לפי שמתקנת חכמים אין המטלטלין נקנים במעות, אלא בהגבהה או במשיכה. ברם כל החזור בו - לא עשה מעשה ישראל וחייב לקבל עליו "מי שפרע" (אוררין אותו בבית-דין ואומרים: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו ביים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו") (רבינו בהל' מכירה פ"ג, הל' א; פ"ז הל' א, ב). (54) שם, שאם לא פסק עמו בשער הגבוה - נותן כשער שהיו שווים בעת הפסיקה וכו'. (55) אם עיוות השליח שליחותו (עיי' מגיד-משנה). (56) והיה לך לפרש ולפסוק על השער הגבוה. ואם לא שינה השליח ממה שאמר לו, וחזר בו המשלח - הרי הוא - המשלח - ב"מי שפרע". (57) בפ"א מהל' שלוחין ושותפין הל' ב, שהשליח שטעה בכל שהוא - בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר.

ו. ה'יו החטים' 58 נְמַכְרוֹת אַרְבַּע סְאִין בְּסֻלְעַ, וְנִטְלָ אֶת הַדָּמִים, וְנִתְּנָה 59 לוֹ חֲמֵשׁ בְּסֻלְעַ, אִם יֵשׁ לוֹ חֲטִיִּים 60 - מִתְּרוֹ. 61 ה'יו לוֹ חֲטִיִּים חֹב אֲחֵרִים 62, וְנִטְלָ הַמְּעוֹת עַד שְׁיִגְבַּה חֲטָיו וְיִתֵּן לוֹ - אֶסוּר; שְׁהָרִי הֵן מִחֲסָרִין גְּבִיָּה, וְכֹאֲלוֹ אֵינֶם, וְהָרִי זֶה בְּקוֹבֵעַ לוֹ זְמַן וְהוֹזִיל לוֹ מִפְּנֵי שְׂמִיקָפוֹ.

(58) שם סג: (59) צ"ל: ויתן (כן הוא בדפוס רומא ובס"א; ובכת"י תימן: שיתן), כלומר על-מנת שיתן לזמן פלוני. (60) אלא שהם במקום אחר או אבד המפתח של מחסנו והוא דחוק למעות. (61) כיון שיש לו - הרי זה כמוכרו בפחות. (62) שם.

ז. ה'יו החטים במדינה ארבע סאין בסלע, ובכפרים 63 יש בסלע - הרי זה מתר לתן סלע לתגר כדי שגיביא 64 יש סאין מן הכפר. והוא שיהיה ברשות הלוקח, אם אבדו בדרך או נגנבו - אבדו לו. ואדם חשוב 65 אסור לעשות זה. ובמיני סחורה - אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה מצויין בפרות 67.

(63) שם עג. בסורא אזלי ארבעה ארבעה, בכפרי אזלן חמשה חמשה" (ומפרש רבינו בכפרי, ר"ל בכפרים. ורש"י שם מפרש בכפרי: שם מקום). (64) "לזמן פלוני" (שו"ע סי' קעג ס"ק טז, ועיי"ש בש"ך). ואין חוששים משום ריבית שמוזיל לו מפני שנתן לו הכסף למפרע (השווה הל' ו), לפי שהפירות מצויים בכפרים וכבר יצא השער, והרי זה כמוכר לו במקום הזול, ולפיכך על הלוקח לקבל עליו אחריות הדרך, כמו שמבאר רבינו (שם בגמ', ועיי' שם ברש"י ויתוספות', ועיי' ט"ז סי' קעג). (65) שעליו להזהר ביותר ולהתנהג לפני משורת הדין. (66) אבל אם נוטל מהתגר חמש - מותר אפילו לאדם חשוב, שהרי בעד שכר הסאה הוא - התגר - טורח (שם, בגמרא). (67) בכת"י תימן: מצויין תמיד כפירות. כלומר, ולא התירו אלא בפירות, לפי שהם מצויים תמיד (עיי' בגמ' שם, וראה ב'גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, מא).

שֵׁלֶשׁ בְּסֻלְעַ - אֵין פּוֹסְקִין 40 עַד שְׁיִצֵּא הַשְּׂעָרָה 41 לְחֹדֶשׁ וְלִישָׁן 42. ה'יו חֲטָיִן שֶׁל לְקוֹטוֹת 43 אַרְבַּע סְאִין בְּסֻלְעַ 44, וְשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּשׁ - פּוֹסֵק לְלְקוֹטוֹת בְּשֵׁעָר לְקוֹטוֹת 45, וְלֹא יִפְסֵק לְבַעַל הַבַּיִת 46 עַד שְׁיִקְבַּע הַשְּׂעָר לְבַעַל הַבַּיִת 47.

(38) שם עב: (39) שהשער קבוע ומתמיד שנים ושלשה חדשים (ר"ף בתשובה, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (40) בין על החדשות בין על הישנות (שם, וכן גירסת הרי"ף). (41) שער אחיד. (42) שכל עוד שיש הפרשי שער לחדש ולישן - אין השער מתמיד, ועתיד הוא להשתנות תוך זמן קצר ולעמוד בשער אחד הן על חדש והן על ישן, והרי זה כשער של עיירות שאין פוסקים עליו מפני שאינו קבוע (מגיד-משנה). (43) שם, "עני המלקט לקט שכחה ופאה - נקרא: לקוט, כלומר לא חרש ולא זרע ולא קצר וכו' לא זכה בפירות אלא בלקיטה" (רבינו חננאל, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (44) כי "סתם תבואות לקוטות אינן יפין מתוך שלוקטין מכמה שדות, ומערבין שיבלי שיפון עם שיבלי חטיין" (רש"י שם). (45) ששער הלקוטות שער קבוע הוא, שמן הסתם לא ישתווה השער של תבואות הלקוטות שאינן יפות לשער תבואות בעל הבית (עיי' ט"ז יו"ד סי' קעה ס"ק ג). (46) ארבע סאים בסלע כשער הלקוטות, לפי שמן הסתם הפוסק עם בעל הבית - על דעת פירות יפים נותן מעותיו (גמרא שם, עיי"ש ובט"ז וש"ך, שם), אבל על שלש - פוסק, שקבוע הוא ואינו עתיד להשתנות עם שער הלקוטות (מגיד-משנה, ט"ז, שם). (47) כלומר, אלא אם אירע כך שנקבע השער של בעל הבית בארבע, כשל לקוטות (עיי' גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, אות ס).

ה. ב'יון שנקבע השער מתר לפסק 48 על השער הגבוה 49. ביצד? ה'יו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ופסק עמו שיתן לו החטים 50 בשער הזול, אם עמדו אחר בן עשר סאין בסלע - נותן לו עשר סאין, בשער שהיה בשוק, שהרי פסק עמו בשער גבוה 51. נתן לו המעות סתם, ולא פסק עמו בשער הגבוה, והוזלו - נותן בשער שהיו שוין כשנתן לו המעות; ומי שתזר 52 - מקבל מי שפרע 53, במה דברים אמורים? 54 בפוסק על דעת עצמו; אביל אם ה'יה שליח לאחרים, בין המוכר בין הלוקח - אינו נוטל אלא בשער הזול או מחזיר את הדמים; ואינו מקבל מי שפרע בשליח 55, שהרי המשליח אומר: לתקן שליחתיך ולא לענות 56, כמו שבארנו 57.

(48) שם במשנה. (49) של פירות, היינו במחיר זול, "שפירות הרבה נמכרים בדמים מועטים" (רש"י שם), וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (50) לזמן פלוני, אם יזול. (51) ואין בזה משום רבית - שהרי יכול לקנות עכשיו גם מאחרים בשער הגבוה במעות שבידו. (52) בין שחזר המוכר ובין שחזר הלוקח. (53) שם עד: אם כי מצד הדין

מתוך מהדורת חזק

73) שם, ממקום הזול למקום היוקר. (74) בהלוואה. 75) כיון שיש לו פירות במקום היוקר, מעכשיו העמידם ברשותו ואע"פ שלא משך, ומחזיר לו סאה בסאה - אין כאן ריבית קצוצה אלא אבק ריבית, ואם יש לו - לא גזרו (רש"י שם, וראה לקמן פ"י הלכה ב). 76) "שבשכר המתנתו, נותן לו זה במקום היוקר" (רש"י, שם). 77) שם. 78) היינו, אם אחריות הסחורה על המוכר, שאם אברו או נגנבו - הוא מפסיד. 79) "שאיין כאן מלוה עד שתמכר, וכל מה שנמכר ביוקר - של בעלים הראשונים הוא" (רש"י שם). השווה למעלה פ"ח, הלכה ג. 80) שהרי מעכשיו הסחורה היא כמלוה אצלו, וכשנותן לו אח"כ דמיה ביוקר - ריבית הוא.

י. הנותן⁸¹ לבעל הגנה דמי עשירה קשואין אלו, דמי עשירה אבטיחים אלו, והרי הן קטנים, והתנה עמו שיתנם לו לכשיגדילו - הרי זה מתר⁸²; שהרי הוא מניחן והם גדלים מאליהן⁸³, ואלו קצצן עתה פשהן קטנים - לא היו באים אחרים תחתיהן⁸⁴. וכן כל פיוצא בזה מדבר שאין בו הפסד ולא חסרון על המוכר.

81) שם סד. כרבא. 82) ואין זה דומה למה שנתבאר למעלה פ"ח הלכה ה, בכגון זה בפירות פרדס, וכן למה שנתבאר למעלה הלכה ג בדין מה שעזי חולבות - לאסור, כמו שמבאר רבינו והולך. 83) ללא טיפול נוסף וברשות הלוקח גדלו - מה שאינן כן בפירות פרדס שעדיין הן מחוסרים טיפול, והמוכר מטפל חנם ומפסיד. (מגיד-משנה). 84) מה שאינן כן בחלב, אם כי מאליו הוא מתרבה, כי החלב "לאו מיניה קא רבו" הרי החלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח החלב שהיה בבהמה בשעת מכר, (ואם תחלוב הבהמה עתה יבוא אחר במקומו). אבל קישואים גדלים מכח הקטנים שכבר היו בשעת מכר, והם עצמם גדלים והולכים (גמרא שם, וע"פ פירוש רש"י).

ח. החמרי⁶⁸ ששכנסו לעיר, והרי החטים ארבע סאין בסלע, הוזילו ומכרו למפריהן⁶⁹ או לספסריהן חמש בסלע, במעות שנתנו להן תחלה כשיכנסו⁷⁰ לעיר⁷¹ עד שיפתחו שקיהן וימכרו לכל אדם - הרי זה מתר; שאין אלו מוכרין להם בזול מפני שנתנו מעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן, אלא מפני שמודיעין להם את השער ומסעדין אותם⁷².

68) המביאים תבואה לעיר למכור (שם עג: והשווה הנוסחא בתוספתא שם פ"ד הלכה ה). 69) בדפוס רומא ובכת"י, הנוסחא: למוכריהן, כלומר לבעלי החנויות המוכרים להם צרכי סעודתם. 70) בכת"י תימן: כשכנסו. 71) בפרעון המעות שנתנו להם בשעת כניסתם לעיר בתורת הלוואה עד שיפתחו שקיהם וימכרו החיטים, כי אם נתנו להם בדרך מכר - מותר אפילו בלי הטעמים שמבאר רבינו בסמוך - שמודיעים להם השכר ומסעדים אותו - כמו שנתבאר למעלה בהל' ו: "היו החיטים נמכרות ד' סאין וכו' שיתן לו ה' בסלע אם יש לו חיטים מותר", הרי כאן יש להם חטים (משנה-למלך. וראה מגיד-משנה). 72) שמספקים להם במחיר מוול צרכי סעודתם ומזון לחמוריהם (ריטב"א. ועיין בגמרא שם).

ט. המוליך פרותיו ממקום למקום⁷³, מצאו חברו ואמר לו: תנם ל⁷⁴, ואני אעלה לך פרות שיש לי במקום פלוני באותו מקום: אם יש לו שם - מתר⁷⁵, ואם לאו - אסור⁷⁶. הנה מוליך סחורה⁷⁷ ממקום למקום, אומר לו: תנם לי, ואני אעלה לך דמיה כמו ששונה באותו מקום: אם היתה ברשות המוכר⁷⁸ עד שהגיע לשם - מתר⁷⁹, ואם היתה ברשות לוקח - אסור⁸⁰.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון י"ז כסלו ~

מצות עשה קח. קא.

הזכה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה וטהרתם — כל-אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפ'רשת "ויהי ביום השמיני" ובפ'רשת "אשה פי תזריע" ובפ'רשת "זאת תהיה" ובפ'רשת "ויקחו אליך פרה אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות כל-מין מהם — הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם מינים שנתחדדו להם מסכתות — מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששלו מסכתות אלו כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו; אף אם

המצוה הק"ח — שצננו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמעריבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת — אדם או כלי — לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלושה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת צרעת הפגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הזב וטמאת

מתוך מהדורת חזק

והראיה שזוהי מצות עשה היא אָמַרְם בְּסִפְרָא (תוריע): "לפי שִׁנְאָמַר (בכחן גדול) "ראשו לא פָּרַע וּבִגְדָיו לא פָּרוּם" (שם בא, ט), יכול אף-על-פי שהוא מְנַגֵּעַ? ומה אני מְקַיֵּם: "בִּגְדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרָאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ" בְּכַל-אֲדָם חוּץ מִכֹּהֵן גָּדוֹל, תְּלִמּוּד לומר: "אֲשֶׁר בוֹ הִנְגַע" — אף כֹּהֵן גָּדוֹל יִהְיוּ בִּגְדָיו פְרוּמִים, קְרוּעִים, וְרָאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ, יִגְדַל פָּרַע (כך נקרא שער הגדל פרא). ברור, אם כן, שִׁפְרִימָה או פְרִיעָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְהַכֵּלֵל הוּא אֲצֻלְנוּ: "כֹּל-מְקוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא עֲשֶׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, אִם אֲתָה יְכוֹל לְקַיֵּם אֶת-שְׁנֵינֵיהֶם מוֹטָב; וְאִם לֹא יְכוֹא עֲשֶׂה וְיִדְחָה אֶת-לֹא-תַעֲשֶׂה". וְכִיּוֹן שֶׁמִּצְוָנוּ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כִּי כֹהֵן גָּדוֹל אִם נִצְטַרַע פּוֹרַע וּפּוֹרָם, הֲרִי רָאִיָּה שְׁזוֹ מִצְוֹת עֲשֶׂה. וּכְבָר נִמְסַר לָנוּ בְּקִבְלָה, שֶׁגַם שָׂאָר טְמָאִים צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת לַעֲצָמָם הֶבֶר, כְּדִי שִׁפְרָשׁוּ בְּגֵי אָדָם מֵהֵם. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם): "טְמָא מֵת וּבוֹעַל נְדָה וְכֹל-הַטְּמָאִין אֶת-הָאָדָם מִנֵּי? תְּלִמּוּד לומר: וְטְמָא טְמָא יִקְרָא". עֲנִינוּ: כֹּל-טְמָא (שאינו פורם) צְרִיף לְהַכְרִיז עַל עֲצָמוֹ שֶׁהוּא טְמָא, וְהוּא: (שצריכין היכר כלומר, או שיכריזו בפה מלא, והיינו בשאר טמאים ובמצורעת, או בכמצורע ש"יכריז" באמצעות סימני פריעה ופרימה שאז אין אלא צורך להכריז ממש בפה) שִׁישִׁים לַעֲצָמוֹ הֶבֶר הַמְרָאָה שֶׁהוּא טְמָא וְשֶׁהִנּוּגַע בוֹ נְטָמָא, כְּדִי שִׁיבְדִלוּ מִמֶּנּוּ. וּכְבָר נִתְבָּאָר שֶׁהֶבֶר זֶה שֶׁל מִצְרַע אֵין בְּלוֹ (כל סימני ההיכרות) חוֹבָה לְנִשְׁיָם, וְהוּא אָמַרְם (סוטה כג.): "הָאִישׁ פּוֹרַע וּפּוֹרָם וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפּוֹרְמַת" אֲבָל עוֹטָה (מכסה בבגדיה) עַל שִׁפְפָם וּמוֹדִיעָה עַל עֲצָמָה (בהכרזה ממש בפה) כְּשֶׁאָר הַטְּמָאִים (ובהל' טומאת צרעת פרק ו הלכה ה פסק דאינה עוטה).

~ יום רביעי כ' כסלו ~

מצות עשה קי.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלִּימָה מֵאָה וְעֶשֶׂר — הַצְּוִי שִׁנְצִטוּיָנוּ שֶׁתְּהֵא הַטְּהָרָה מִן-הַצְּרַעַת עַל יְדֵי הַמַּעֲשֶׂה הַמְפָרֵשׁ בְּמִקְרָא (ויקרא יד), וְהוּא: עֵץ אֲרֵז וְאֲזוּב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת (פיסת צמר צבועה במיץ אדום — היוצא מגרגירי המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד —) וּשְׁתֵּי צִפְרִים וּמִים חַיִּים, וְשִׁיעֲשֶׂה בָּהֶם כֹּל מֵה-שִׁנְצוּכָר. וּבַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה עֲצָמוֹ יִטְהַר הָאָדָם וְהַבַּיִת. כְּמוֹ שֶׁבָּאָר הַפְּתוּיָב. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁמִינֵי הַדְּבָרִים הַמְטְהָרִים מִן-הַטְּמָאָה לְפִי תוֹרַתְנוּ, הֵם שְׁלִשָּׁה מִינִים: אֶחָד כְּלָלִי וּשְׁנַיִם מְמִיחָדִים לְשְׁנֵי מִינִים מְמִינֵי הַטְּמָאוֹת. הַכְּלָלִי — הוּא הַטְּהָרָה בְּמִים, שְׁכֹל-טְמָא לֹא תִשָּׂא לוֹ הַטְּהָרָה אֲלָא אַחַר שִׁיטְהַר בְּמִים; וְהַמִּינֵי הַשְּׁנַיִם — מִי נְדָה (מי הזאה עם אפר הפרה), וְהוּא דְבָר מְיֻחָד לְטְמָאת מֵת; וְהַמִּין הַשְּׁלִישִׁי עֵץ אֲרֵז וְאֲזוּב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וּשְׁתֵּי צִפְרִים וּמִים:

נִדְמָן בָּהֶם דִּין מְדִינֵי שָׂאָר הַטְּמָאוֹת, הֲרִי לֹא בָּאוּ שָׁם אֲלָא בְּמִקְרָא. בְּדוּמָה לְכָף כּוֹלַלַת מַסְכַּת נְדָה כֹּל-דִּינֵי מִצְוֹת טְמָאת נְדָה וְזָכָה וְטְמָאת יוֹלְדָת, וּבְמַסְכַּת כְּרֹתוֹת יֵשׁ גַּם-כֵּן חֵלֶק מְדִינֵי טְמָאת יוֹלְדָת. מַסְכַּת נְגָעִים כּוֹלַלַת כֹּל-דִּינֵי נְגָעֵי אָדָם וּבְגָד וּבְיָת; וּמַסְכַּת זָבִים כּוֹלַלַת כֹּל-דִּינֵי זָב וְזָכָה וְשִׁכְבַת זָרַע; וּמַסְכַּת אֶהְלוֹת כּוֹלַלַת כֹּל-דִּינֵי טְמָאת מֵת; וּמַסְכַּת פָּרָה כּוֹלַלַת דִּינֵי מִי נְדָה לְטְמָא וּלְטְהַר. אֲבָל טְמָאת נְבִלָה וְטְמָאת שֶׁרָץ לֹא יִתְדוּ לְהוֹן מַסְכַּתוֹת, אֲלָא דִּינֵיהֶן מְפֻזְרִים בְּכַמְהָ מְקוֹמוֹת בְּסִדְרָא זֶה, רַבָּם בְּמַסְכַּת כָּלִים וּטְהָרוֹת. וְכֵן דְּבָרוֹ עַל שְׂאֵלוֹת רַבּוֹת מְסוּגָה זֶה בְּמַסְכַּת עֲדִיּוֹת. וּכְבָר פִּרְשָׁנוּ אֲנוּ סִדְרָא זֶה כִּלּוֹ, כְּלוֹמֵר: סִדְרָא טְהָרוֹת, פְּרוּשׁ שְׂאִין צְרִיף לְעֵין בְּסִפְרָא אַחַר עֲמוֹ בְּשׁוּם דְּבָר מְעִינֵי הַטְּמָאָה וְהַטְּהָרָה.

הַמִּצְוָה הַק"א — הַצְּוִי שִׁנְצִטוּיָנוּ לְהִיּוֹת אָדָם מִצְרַע (שנראתה לבנונית בעורו) טְמָא [מְטָמָא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלַלַת כֹּל-דִּינֵי צְרַעַת אָדָם: מֵה מְמַנְה טְמָא וּמֵה מְמַנְה טְהוֹר, מֵה מְמַנְה צְרִיף הַסִּגְר (שבעת ימים), וּמֵה שְׂאִינוֹ צְרִיף, וּמֵה שְׂצָרִיף עִם הַסִּגְר — גְּלוּחַ, כְּלוֹמֵר: תְּגַלְחַת (מסביב) הַנֶּתֶק (שמו של נגע כשהוא במקום שער) — וְזוֹלַת זֶה מְפָרְטֵי דִּינֵיהָ וְאִיכוּת טְמָאָתָה.

~ יום שני י"ח כסלו ~

מצות לא תעשה שח. שז.

הַמִּצְוָה הַש"ח — הַאֲזָהָרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלְּחֹלוֹשׁ סִמְנֵי צְרַעַת אוֹ לְכוּתָם (באש) כְּדִי שִׁישַׁתְּנָה מְרָאָה, וְהוּא אָמַרְו: "הַשְּׂמֵר בְּנִגְעֵי הַצְּרַעַת" (דברים כד, ח). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת תצא שם): "הַשְּׂמֵר בְּנִגְעֵי הַצְּרַעַת" (דברים כד, ח) — בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (נגעים פרק ז משנה ד): "הַתּוֹלֵשׁ סִמְנֵי טְמָאָה וְהַכֹּהֵן אֶת-הַמְּחִיָּה (הבשר החי שבנגע) — עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה" וְלוֹקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.

הַמִּצְוָה הַש"ז — הַאֲזָהָרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלְּגַלַח שְׂעַר הַנֶּתֶק (נגע בשער), וְהוּא אָמַרְו: "וְאֶת-הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח" (ויקרא יג, ג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת תוריע): "מִנֵּי לְתוֹלֵשׁ סִמְנֵי טְמָאָה מִתּוֹךְ נִתְקוּ שְׂעוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? שִׁנְאָמַר: וְאֶת-הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח".

~ יום שלישי י"ט כסלו ~

מצות עשה קיב.

הַמִּצְוָה הַקִּי"ב — הַצְּוִי שִׁנְצִטוּיָנוּ לַעֲשׂוֹת הֶבֶר בְּמִצְרַע כְּדִי שִׁיפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמַרְו: "תַּעֲלֶה: וְהַצְּרַעוּעַ אֲשֶׁר-בוֹ הִנְגַע בִּגְדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרָאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ וְעַל-שִׁפְפָם יַעֲטֶה וְטְמָא טְמָא יִקְרָא" (ויקרא יג, מה).

מתוך מהדורת חזק

נזירותו. ובפרק ו' מנזירות (מו.) אָמרו: "גַּלַח עַל הַזָּבַח וְנִמְצָא פְסוּל — תִּגְלַחְתוּ פְסוּלָה וְזָבַחְתוּ לֹא עָלוּ לוֹ". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁהַתְּגַלְחַת הַיָּא מִתְנַאֵי הַזָּבַח וְהַזָּבַח מִתְנַאֵיָּהּ. וְנִתְבָּאָר עוֹד בַּתּוֹסֶפֶתָא (נויר טו.): "שֶׁנִּזְיָר שֶׁפְלוּ (שהסתיימו) יָמָיו אָסוּר לְגַלַח וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וְלִהֻטְמָא לַמַּתִּים" עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה פְּלִאוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הקרבנות, נקראים) תִּגְלַחְתָּ טְהָרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפָרָק ו' מִנְזִירוֹת, וְהוּא שֶׁיִּגְלַח פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְיִזְרוֹק שֶׁעָרוֹ תַּחַת הַדּוֹד וְיִקְרִיב אֶת-הַקְּרָבָנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפָתוּב. וְאַתָּה תִּמְצָאָם (שחז"ל) בְּרַב הַמְּקוֹמוֹת קוֹרְאִים לְהִבְאֵת הַקְּרָבָנוֹת 'תִּגְלַחְתָּ'. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּמִקּוֹמוֹת בְּמִשְׁנָה (נויר פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה ה' — יא): (מי שמתבטא בלשון) "הַרְיָנִי נִזְיָר וְעָלִי לְגַלַח נִזְיָר (אחר)", הַכְּנֵנָה בְּזֶה: שֶׁיִּבְיָא קְרָבָנוֹת נִזְיָר וְיִקְרִיבָם בְּעֵדוֹ (הנויר האחר). הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַתְּגַלְחַת הַיָּא בְּטוֹי לְהִבְאֵת הַקְּרָבָנוֹת. וְהַטַּעַם בְּכֹךְ, שֶׁהֵם חֵלֶק מִמְּנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, וְעַל-יְדֵי הַכֹּל יַחַד יִסְתַּלַּק דִּין הַנְּזִירוֹת וְיִשְׁתָּה הַנִּזְיָר יַיִן. אַבְל תִּגְלַחְתָּ טְמֵאָה הָרִי הַיָּא מֵהִלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ לְעִיל (מצות עשה ג).

חיים. והוא דָּבָר מִיָּחֵד לְעֲרֵעַת. וּבְכָר נִתְבָּאָרוּ פְּלִיִּינִי מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמֵר: טְהָרַת מִצְרַע הָרָאשׁוֹנָה — בְּמַסְכַּת נְגָעִים (פרק יד).

~ יום חמישי כ"א כסלו ~

מצות עשה קיא.

הַמִּצְוָה הַקִּיא — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוָה הַמִּצְרַע לְהִתְגַּלַּח, וְהַיָּא לוֹ הַטְּהָרָה הַשְּׂנִיָּה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי — שיעור טז), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוּף נְגָעִים (פרק יד), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְהִנֵּה בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח" (ויקרא יד, ט). וּבְכָר הַזְּפָרְנוּ מִקֶּדֶם (מצות עשה ג) אֶת-דְּבָרֵיהֶם (ספרא ויקרא יד, ט): "שֶׁלֶּשָׁה מְגַלְחִין וְתִגְלַחְתָּן מִצְוָה: הַנִּזְיָר וְהַמִּצְרַע וְהַלְוִיִּם". וּבְכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף נְגָעִים. וְכָאן אֲבָאָר לָךְ מֵאִיזָה טַעַם מְנִינּוּ תִּגְלַחְתָּ מִצְרַע מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה וְהִבְאֵת קְרָבָנוֹתָיו מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה (מצות עשה עז), וְלֹא עֲשִׂינוּ בֵּן בְּנִזְיָר אֲלֵא קִבְעֵנוּ תִּגְלַחְתּוֹ וְהִבְאֵת קְרָבָנוֹתָיו כְּמִצְוָה אַחַת (מצות עשה ג) — שֶׁהַמִּצְרַע, אֵין קָשָׁר בֵּין תִּגְלַחְתּוֹ לְהִבְאֵת קְרָבָנוֹתָיו, וְהַתְּכָלִית הַמְּשַׁגֵּת מִתְגַּלְחָתוֹ אֵינָה הַתְּכָלִית הַמְּשַׁגֵּת מִהִבְאֵת קְרָבָנוֹתָיו לְפִי שֶׁהַמִּצְרַע, טְהָרְתוֹ תְלוּיָהּ בְּתִגְלַחְתּוֹ (והבאת קרבנותיו למטרה שונה — לאכול קדשים). וּבְפָרָק ו' מִנְזִירוֹת (מד): אָמְרוּ: "מָה בֵּין נִזְיָר לְמִצְרַע? אֲלֵא שֶׁזֶה טְהָרְתוֹ תְלוּיָהּ בְּנִמְיו (בימי נזרו), כְּלוֹמֵר: הַנִּזְיָר, וְהַמִּצְרַע טְהָרְתוֹ תְלוּיָהּ בְּתִגְלַחְתּוֹ": אִם גַּלַח הַמִּצְרַע וְנִשְׁלַמָּה תִּגְלַחְתּוֹ הַשְּׂנִיָּה — טְהָר מְלֻטְמָא בְּשַׁרְיָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוּף נְגָעִים, וְיִשְׁאָר מְחַסֵּר כְּפוּרִים עַד שֶׁיִּבְיָא קְרָבָנוֹתָיו כְּשֶׁאָר מְחַסְרֵי כְּפוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם. לְכֵן, תְּכָלִית תִּגְלַחְתּוֹ הַיָּא טְהָרְתוֹ מְלֻטְמָא בְּשַׁרְיָן, בֵּין שֶׁהִבְיָא קְרָבָנוֹתָיו וּבֵין שֶׁלֹּא הִבְיָא; וְאֵלּוֹ תְּכָלִית הִבְאֵת קְרָבָנוֹתָיו הַיָּא לְהַשְׁלִים כְּפָרְתוֹ כְּשֶׁאָר מְחַסְרֵי כְּפָרָה, כְּלוֹמֵר: זָב וְזָבָה וְיִוֵּלְדָת (שאף שנטהרו אין מושלמת כפרתן לאכול בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וּבְכָר הַזְּפָרְנוּ קֶדֶם לְכֵן (מצות עשה עה) אֶת-דְּבָרֵיהֶם: "אֲרַבְּעָה מְחַסְרֵי כְּפָרָה", וְשָׁם נִתְבָּאָר, שֶׁאֵין הַנִּזְיָר מְחַסֵּר כְּפָרָה, אֲלֵא אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בְּכִלְוֹתָם (ביחד), כְּלוֹמֵר: הַתְּגַלְחַת וְהִבְאֵת קְרָבָן — מִתִּירִים לוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן. וְאֵין אֶחָד מֵהֵם מְסַפֵּיק בְּלַעֲדֵי הַשְּׂנִי, אֲלֵא הַתְּגַלְחַת קְשׁוּרָה בְּקְרָבָן וְהַקְּרָבָן קְשׁוּר בְּתִגְלַחְתּוֹ, וּבְכֻלָּם יַחַד תִּשְׁגַּת הַתְּכָלִית הַחֲמַת, וְהַיָּא: שֶׁיִּתְרוֹ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהֵיוּ אָסוּרִים עָלָיו בְּיָמֵי

~ יום שישי כ"ב כסלו ~

מצות עשה קב. קג.

הַמִּצְוָה הַקִּב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְהִיּוֹת בְּגֵד מְנַגַּע טְמֵא [מְטֻמָּא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת פְּלִיִּינֵי צְרַעַת בְּגָדִים: אֵיךְ מְטֻמָּאִים וְאֵיךְ מְטֻמָּאִים, מֵה מְקָה צְרִיף הֶסְגָר אוֹ קְרִיעָה אוֹ שְׂרָפָה אוֹ רְחִיצָה וְטְהָרָה וְזוּלַת זֶה, מְכַל מֵה-שֶׁנִּצְטָוֵנוּ בְּפָתוּב וּמֵמָה שֶׁבָּא בְּקַבְלָה (מסכת נגעים פרק יא).

הַמִּצְוָה הַקִּג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְהִיּוֹת בֵּית מְנַגַּע טְמֵא [מְטֻמָּא] וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טְמֵאָת בָּתִּים: אֵיזָה מֵהֵם צְרִיף הֶסְגָר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כְּלוּ, בְּמָה מְטֻמָּא וְאֵיךְ מְטֻמָּא.

~ שבת קודש כ"ג כסלו ~

מצות עשה צמ.

הַמִּצְוָה הַצִּט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְהִיּוֹת הַנֶּדָּה טְמֵאָה [מְטֻמָּאָה]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טְמֵאָת נְדָה וְכָל-דִּינֵיהָ.

בשעה שזהו באופן ד"כולנו כאחד" אזי זה גופא כלי ל"ברכנו אבינו"

משיחת ט"ז כסלו, ה'תשכ"ט

נביאים

יחזקאל פרק כח יז-כה

יז גבה לִבְךָ בִּיפְיֹךְ שַׁחַת חֲכַמְתֶּךָ עַל־יַפְעַתְךָ עַל־אֶרֶץ הַשְּׁלֹכְתֶיךָ לִפְנֵי מַלְכִים נִתְּיֶיךָ לְרֹאוֹה בְּךָ:
 יח מֶרֶב עֲוֹנֶיךָ בְּעוֹל רְכַלְתָּ רְכַלְתָּ חֲלַלְתָּ מִקְדְּשֶׁיךָ וְאוֹצֵא־אֵשׁ מִתּוֹכְךָ הִיא אֲכַלְתָּךְ וְאַתְּנָה לְאֹפֶר עַל־הָאָרֶץ
 לְעֵינַי כַּל־רֹאֶיךָ: יט כָּל־יֹדְעֶיךָ בְּעַמִּים שָׁמְמוּ עֲלֶיךָ בְּלִהוֹת הָיִיתָ וְאִינְךָ עַד־עוֹלָם: (פ) כ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
 אֵלַי לֵאמֹר: כא בְּנֵי־אָדָם שִׁים פְּנֶיךָ אֶל־צִידוֹן וְהִנֵּבֵא עֲלֶיהָ: כב וְאִמְרַתְּ כֹה אָמַר יְהוָה הִנְנִי עֲלֶיךָ
 צִידוֹן וְנִכְבַּדְתִּי בְּתוֹכְךָ וַיְדַעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתִי כֹה שְׁפֹטִים וְנִקְדַּשְׁתִּי כֹה: כג וְשַׁלַּחְתִּי־כָה דָבָר
 וְדָם בְּחֻצוֹתֶיהָ וְנִפְלַל חָלַל בְּתוֹכָהּ בְּחָרֵב עֲלֶיהָ מִסָּבִיב וַיְדַעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: כד וְלֹא־יְהִיֶּה עוֹד לְבַיִת
 יִשְׂרָאֵל סֵלֹן מִמַּאִיר וְקוֹץ מִכָּאֵב מִפֶּל סִבְיָתָם הַשְּׂאֲטִים אוֹתָם וַיְדַעוּ כִּי אֲנִי אֲדַנְי יְהוָה: (פ)
 כה כֹּה־אָמַר אֲדַנְי יְהוָה בְּקַבְצִי | אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפְצוּ כָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי כָּם לְעֵינַי הַגּוֹיִם
 וַיֵּשְׁבוּ עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נִתְּתִי לְעַבְדֵי לְעֵקֶב:

רש"י

עצמם להיות חללים בתוכה: (כד) ולא יהיה עוד לבית ישראל וגו', לפי שניבא על עמון ומואב ופלשתים ואדום וצור וצידון שהם שכיני ארץ ישראל שיחרבו ומאחר שיאבדו כולן לא יהיה סילון וקוץ לישראל בכל סביבות שיכאיבם ושירע להם: סילון, מין קמשונים וחוחים הוא: ממאיר, ענין הכאבה כמו צרעת ממארת (ויקרא יג) פוניני'ט בלע"ז: השאטים אותם, הבוזים אותם: (כה) לעבדי ליעקב, כמו שניתנה ליעקב נחלה בלא מצרי' ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה (בראשית כח):

מצודת ציון

(יז) על. עניינו כמו עם וכן ויבואו האנשים על הנשים (שמות לה): יפעתך, זוהר בינתך: לראוה, מלשון ראה והסתכלות: (יח) מקדשיך, ארמון המלך נקרא כן וכן כי מקדש מלך הוא (עמוס ז): (יט) שממו, ענין תמהון: בלהות, הוא הפוך מן בהלות ואינך, ואין לך: (כג) בחוצותיה, וכן יקרא השווקים: ונפלל, מל' נפל ונכפלה הלמ"ד: (כד) סילון, מין קוץ כמו וסלונים אותך (לעיל ב): ממאיר, ענין הכאבה כמו צרעת ממארת (ויקרא יג): השאטים, ענין בזיון: (כה) נפוצו, ענין פיזור:

כל היודעים ומכירים אותך בין העמים יתמהו על מפלתך: בלהות היית, תהיה מלא מבהלה ולא תמצא עוד עד עולם לשוב לקדמותך: (כא) שים פניך, סבב פניך אל מול צידון: (כב) הנני עליך, הנה אני אלחם עליך: ונכבדתי בתוכך, על ידי הדין שאעשה בתוכך אהיה מכובד: כי אני ה', הנאמן ליפרע: בעשותי, בעת אעשה בה משפט אז ידעו שאני ה' וע"י אהיה מקודש בעיני הבריות בראותם שאני משלם גמול: (כג) ודם, הזלה מן ההרוגים: ונפלל, הרבה חללים יפלו בתוכה בחרב האויב הבא עליה מסביב וידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול: (כד) ולא יהיה עוד לבית וגו', כשיפלו העובדי כוכבים ההם לא יהיה נמצא עוד לבית ישראל סילון וגו' מכל סביבותם אשר בזו אותם כי כולם יכלו ואז ידעו שאני ה' והכל בידי: (כה) ונקדשתי כם, אהיה מקודש על ידיהם בהאותות ומופתים שאעשה אז עמהם:

מצודת דוד

(יז) ביפיך, בעבור יפיך גאה לך ובזה שמת חכמתך עם זוהר בינתך כי הגאווה היא מנגדת אל החכמה והבינה: על ארץ השלכתך, לכן אשליך אותך מכסא המלוכה לשבת על הארץ ואתן אותך לפני מלכים להסתכל בך בבזיון כי דרך האויבים להסתכל בפני האדם בעת בזיונו למען הכלימו: (יח) מרוב עוניך, שנתגאית ביותר: בעול רכלתך, שעשקו כל הבאים ולא מחית בידם ובעבור זה חללת וכזית ארמונך כי תחרב מעתה: ואוציא אש, ר"ל דברי הגאווה הבורעו כש אוציא אז מתוכך כי לא תוכל להתגאות עוד והאש ההיא תאכל אותך כי בזה העון תהיה נאבד מן העולם: ואתנך לאפר, לפי שהמשיל

האבדון לשריפת אש, לכן אמר ואתנך לאפר ור"ל תהיה מושפל לעפר: לעיני וגו', כולם יראו בבשתך: (יט) כל יודעך, כל היודעים ומכירים אותך בין העמים יתמהו על מפלתך: בלהות היית, תהיה מלא מבהלה ולא תמצא עוד עד עולם לשוב לקדמותך: (כא) שים פניך, סבב פניך אל מול צידון: (כב) הנני עליך, הנה אני אלחם עליך: ונכבדתי בתוכך, על ידי הדין שאעשה בתוכך אהיה מכובד: כי אני ה', הנאמן ליפרע: בעשותי, בעת אעשה בה משפט אז ידעו שאני ה' וע"י אהיה מקודש בעיני הבריות בראותם שאני משלם גמול: (כג) ודם, הזלה מן ההרוגים: ונפלל, הרבה חללים יפלו בתוכה בחרב האויב הבא עליה מסביב וידעו שאני ה' הנאמן לשלם גמול: (כד) ולא יהיה עוד לבית וגו', כשיפלו העובדי כוכבים ההם לא יהיה נמצא עוד לבית ישראל סילון וגו' מכל סביבותם אשר בזו אותם כי כולם יכלו ואז ידעו שאני ה' והכל בידי: (כה) ונקדשתי כם, אהיה מקודש על ידיהם בהאותות ומופתים שאעשה אז עמהם:

כתובים

דברי הימים א פרק טז א"א

א ויביאו את־ארון הָאֱלֹהִים וַיִּצְיֵגוּ אֹתוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטְהִילוּ דָוִד וַיִּקְרְבוּ עֲלֹת וּשְׁלָמִים לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: ב וַיְכַל דָּוִד מִהַעֲלֹת הָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֵךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה: ג וַיַּחֲלֵק לְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לַאִישׁ כֶּכֶר־לֶחֶם וְאֲשָׁפֵר וְאֲשִׁישָׁה: ד וַיִּתֵּן לִפְנֵי אָרוֹן יְהוָה מִן־הַלֵּוִים מְשֻׁרְתִּים וְלַחֲזִכִּיר וְלַהֲוֹדֹת וְלַחֲלָל לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס) ה אָסַף הָרֹאשׁ וּמִשְׁנֵהוּ זְכַרְיָה וְעִיָּאל וּשְׁמִירָמוֹת וְיִחִיָּאל וּמִתְתָּה וְאֱלִיָּאב וּבְנֵיהֶוּ וְעֶבֶד אָדָם וְעִיָּאל בְּכָלִי נְבָלִים וּבְכַנְרֹת וְאָסַף בְּמִצְלָתִים מִשְׁמִיעַ: ו וּבְנֵיהֶוּ וַיְחַזְּיָאל הַכֹּהֲנִים בְּחִצְצָרוֹת תְּמִיד לִפְנֵי אָרוֹן בְּרִית־הָאֱלֹהִים: ז בַּיּוֹם הַהוּא אָז נָתַן דָּוִד בְּרֹאשׁ לַהֲדוֹת לַיהוָה בִּיר־אָסַף וְאֶחָיו: ח הוֹדוּ לַיהוָה קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ (ס) הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילָתוֹ: ט שִׁירוּ לוֹ זָמְרוּ לוֹ (ס) שִׁיחוּ בְּכָל נַפְלְאוֹתָיו: י הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ (ס) וַיִּשְׂמַח לֵב מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: יא דְרָשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ (ס) בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תְּמִיד:

רש"י

יהודה מתניה על הידות: (ח) הודיעו בעמים עלילותיו. מעשה גבורותיו ונפלאותיו שפעל עם הארון: קראו בשמו. קראו ה' (ה') יעזר לארוננו, דוגמא (מלכים א' י"ח) וקראתם בשם אלהיכם ואני אקרא בשם ה', אצל ה' נופל לומר ל' קריאה שנפלאות עשה: (י) התהללו בשם קדשו. לומר כל מי שמאמין באלהינו הוא יעזרנו דוגמא ובקדוש ישראל תתהלל (ישעיה מ"א): בשם קדשו. שיש לך אלוה קדוש וכן כה' אלהינו בכל קראנו אליו (דברים ד'): ישמח לב מבקשי ה'. ובהיטיב יכול לשמוח לבו מי שמבקש לה' בלב שלם לכך: (יא) דרשו ה' ועזו. מקדש וארון נקראו עזו דכתיב ויתן לשבי עזו (תהלים עח) שנתן ארונו להביאו בשבי וכתיב קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך (שם קלב) ועל כן נקרא אלעזר השומר עזא על שם ששמר הארון שנקרא עזו, דוגמא על שם ד' מאות שקל כסף והוא חשבון גימטריא של עפרן, וכן הרבה דן ידין עמו (בראשית כג) יהודה יודוך אחיך (שם):

מצודת ציון

(א) ויציגו. ענין עמידה: (ג) ואשפר. ענין מנה יפה והוא מל' אמרי שפר (שמות מט): ואשישה. כן שם הכלי אשר ישימו בו היין וכן סמכוני באשישות (ש"ה ב): (ח) עלילותיו. מעשיו כמו ועולל למו (איכה א): (ט) שיחו. ענין דיבור התמידי כמו שיחו בי יושבי שער (תהלים סט):

פרסמו בין העמים פלאי מעשיו: (ט) שירו לו. כפה: זמרו לו. בכלי שיר: שיחו. דברו בתמידות בכל נפלאותיו: (י) התהללו. שבחו א"ע להתפאר בשם קדשו אשר יורה על יכולתו: ישמח. למען ישמח לב כל אחד ממבקשי ה' בשמעו כל אלה: (יא) ועזו. דרשו להראות לכם עזו יכלתו: (יב) ומשפטיו פיהו. המשפטים שעשה בעכומ"ז במאמר פיו:

(ב) ויברך את העם בשם ה'. שנקרא על הארון כדכתיב למעלה את ארון האלהים ה' יושב הכרובים אשר נקרא שם: (ג) ואשפר. אחד מששה כפר: ואשישה. אחד מששה בהין, ואשישה דוגמת אשישי ענבים (הושע ג') צלוחית: (ד) ולהזכיר ולהודות ולהלל. להזכיר לומר אותן שני מזמורים שכתוב בהם מזמור לדוד להזכיר (תהלים ל"ח) ולהודות הודו לה' קראו בשמו (שם ק"ה): ולהלל. ואותן מזמורים שמתחילין הללויה: (ו) ובניהו ויחזיאל הכהנים בחצצרות תמיד. חצוצרות כלי שיר של כהנים הוא דוגמא למעלה (ט"ו) ושבניהו וגו' ובניהו ואליעזר הכהנים מחצצרים בחצצרות: (ז) להודות לה' ביד אסף ואחיו. שאסף היה מתחיל הודו לה' קראו בשמו ואחרי כן כל אחיו עונים אחריו, ודוגמא בעזרא (נחמיה י"א) ומתניה בן מיכא בן זבדי בן אסף ראש התהלה יהודה לתפלה, לכלי שיר הידות שמו כדכתיב בעזרא (שם י"ב) הלויים ישוע בנוי קדמיאל שרביה

מצודת דוד

(ב) בשם ה'. בהזכרת שם ה': (ג) לאיש. ר"ל לכל אחד: (ד) משרתים. לכבוד ולרביץ לפני הארון: (ה) ומשנהו. השני לו: במצלתים. היה מקיש במצלתים להשמיע קול גדול: (ז) אז נתן וכו'. אז מסר בתחילה ביד אסף להודות לה' בזה השיר: (ח) הודו לה'. ר"ל וזה השיר הודו לה' וכו': קראו בשמו. בהשם המיוחד לו לבדו המורה על גדולתו: הודיעו.

משניות

ד דָּבֵק – כְּדִי לְתֵן בְּרֹאשׁ הַשֶּׁבִּעֵת; זֶפֶת וְגַפְרִית – כְּדִי לַעֲשׂוֹת נֶקֶב; שְׁעוּה – כְּדִי לְתֵן עַל פִּי נֶקֶב קָמֹן; חֲרִסִית – כְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי כוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: כְּדִי לַעֲשׂוֹת פְּטָפוּט. סָבִין – כְּדִי לְתֵן עַל פִּי כוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב; סִיד – כְּדִי לְסוּד קָמֹנָה שְׂבֻבָּנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: כְּדִי לַעֲשׂוֹת בְּלָפֹל. רַבִּי נְחֵמְיָה אָמַר: כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֲנָדִיפִי.

ה אֲדָמָה – פְּחוֹתֵם הַמְרַצוּפִים; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֲכָמִים אָמְרִים: פְּחוֹתֵם הָאֲגָרוֹת. זָבֵל וְחוֹל הַדֵּק – כְּדִי לְזַבֵּל קֵלָח שֶׁל פְּרוּב; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֲכָמִים אָמְרִים: כְּדִי לְזַבֵּל פְּרִישָׁא. חוֹל הַגָּס – כְּדִי לְתֵן עַל מְלֵא פֶה סִיד. קֵנָה – כְּדִי לַעֲשׂוֹת קְלָמוֹס; וְאִם הָיָה עֵבֶה אוֹ מֶרְסַס – כְּדִי לְבַשֵּׁל בּוֹ בִּיצָה קֵלָה שְׂבֻבֵיצִים, מְרוּפָה וְנִתְּוָנָה בְּאַלְפָּס.

פירוש ברטנורא

ד השבשבת. הצידין מושיבין נטר קמן בראש הקנה ונותנים עליו דבק והעוף יושב עליו ונדבק בו וצריך לתת עליו דבק הרבה כדי שיהא העוף נדבק בו: [כדי] לעשות בו נקב. קמן. כלי שמושיבין בו כסף חי וסותם פיו בופת או בגפרית ועושה בסתימה נקב קמן להוציא ממנו הכסף חי: חרסית. לבניה כתושה: לעשות פי כור. שהמפוח נכנס בו: פטפוט. רגל למקום מושב הכור, שמושיבין אותו על כן ובסיום העשוי לכך: סובין כדי ליתן על פי הכור של צורפי זהב. במקום שאין פחמון צורפין הוהב באש של סובין. פרוש אחר שרגלים לתת סובין על פי הכור כשמתכים הוהב: לסוד קמנה שבכנות. בנות שהגיעו לפירקן ולא בא להן האורח, בנות עניים טופלות אותן בסוד והאורח ממחר לבא ומשיר נמו את השער, ובנות עשירים טופלות בסולת, ובנות מלכים בשמן זית שלא הביא שלישי: בלבלול. הצדעין, וסדין אותן בסיד להשכיב את השער: אנדיפי. למטה מן הצדעין מעט, שקורין בת צדעה. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי נחמיה:

ה אדמה. טיט ארום: מרציפין. שקן גדולות שנושאין בהם פרקמטיא בספינות, והותמין אותם כדרך שחותמים האגרות. ושעוריה דרבנן וזמר מדר"ע. והלכה כחכמים: כדי לזבל ברישא. כרתי. ושעוריה וזמר מקלח של כרוב. והלכה כחכמים: מלא כף סיד. כף של סידין: כדי לעשות קולמוס. המניע לקשרין של אמצע אצבעותיו: עבה. שאינו ראוי לכתיבה: מרוסס. מרוצץ ושבור: ביצה קלה. ביצת תרנגולת. ואמאי קרי לה ביצה קלה שקלה להתבשל יותר משאר ביצים. והשעור הוא כדי לבשל כרוגרת ממנה: מרופה. מעורבת בשמן: ונתונה באלפס. שהוהם כבר שהיא ממהרת להתבשל:

משניות מבוארות – קהתי

השער; בנות עשירים טופלות אותן בסולת; בנות מלכים טופלות אותן בשמן המור (שמן זית שלא הביא שלישי). רבי יהודה אומר: כדי לעשות בלבלול – ויש גורסים: כדי לסוד נלכול – לסוד על הצדעים בשביל להשכיב את השערות שעליהם ולקפלן. רבי נחמיה אומר: כדי לעשות אנדיפי – יש מפרשים, כדי לסוד על המצח להאדימו; ויש מפרשים: כדי לעשות סימנים (שנתות) בכלי העשוי למדוד בו יין או שמן, שמסמנים בסיד מידות שונות. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי נחמיה.

באור משנה ה

אדמה – טיט ארום שמשמשים בו לחותמות, פחותם המרצופים – שיעור ההוצאה כדי לשים חותם על שקים של סחורה, דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: פחותם האגרות – שיעור זה קטן משיעורו של רבי עקיבא, שהחותם ששמים על אגרות צריך אדמה פחות מחותם המרצופים. זבל וחול הדק, שיעורם כדי לזבל קלח של פרוב – צמח יחיד, דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: כדי לזבל פרישא – כרתי (חציר); שיעור זה קטן מקלח של כרוב. חול הגס, שיעורו כדי לתן על מלא כף סיד – שהיו הסיידים מערבים חול בסיד, ושיעור ההוצאה של החול הוא כשיעור הצריך לכף של סיידים המלאה סיד. קנה, שיעורו כדי לעשות קלמוס – הראוי לכתוב בו, והיינו שמגיע לקשרי אצבעותיו (גמרא), ואם היה עבה – אם הקנה היה עבה, או מרסס – רצון, ואינו ראוי לקלמוס, דינו כעצים, ושיעורו כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים – ביצת תרנגולת שהיא קלה להתבשל משאר הביצים, מרופה – בחושה ומעורבת בשמן, שממהרת להתבשל על ידי כך,

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

דבך – המוציא דבק בשבת, שיעורו כדי לתן בראש השבשבת – בראש הזמורה, שמושחים ראש הזמורה בדבך כדי שידבק בו העוף כשישב עליו, ובאים ותופסים אותו (המאיר). ויש מפרשים, ששמים נטר קמן בראש קנה ונותנים עליו דבק, וצריך ליתן שם הרבה כדי שיהא העוף נדבק בו (רש"י). זפת וגפרית, שיעורם כדי לעשות נקב – צלוחית שנותנים בה כסף חי, סותמים את פיה בופת או בגפרית וחוזרים ועושים בסתימה נקב קמן להוציא בו (רש"י). ויש מפרשים: כדי לעשות נקב – כלומר כדי לסתום נקב (המאיר); "לעשות" משמעו לתקן (ריח אלבק). שיעורו כדי לתן על פי נקב קמן – על נקב שבמגופת צלוחית של יין; תרסית – לבנה כתושה; ויש מפרשים: מין עפר שעושים ממנו כלי חרס (הערוך). כדי לעשות פי כור של צורפי זהב – פי הכור שצורפים בו זהב והמפוח נכנס בו; ויש מפרשים: כדי לעשות – כלומר כדי לסתום פי הכור שהמפוח נכנס בתוכו (המאיר); רבי יהודה אומר: כדי לעשות פטפוט – רגל למקום מושב הכור (רמב"ם; ברטנורא). בגמרא מבואר: כדי לסוד פטפוט של כירה קמנה – כלומר לטוח בקעים שבו (רש"י). סבין, שיעורם כדי לתן על פי כור של צורפי זהב – בשעת התכת הזהב, כדי להגדיל את האש. סיד, שיעורו כדי לסוד קמנה שבבנות – בגמרא מובאת ברייתא: כדי לסוד אצבע קמנה שבבנות; ועוד אמרו (שם): בנות ישראל שהגיעו לפרקן ולא הגיעו לשינים (שהביאו שתי שערות ולא באו עדיין לכלל שינים הראויות לכך – רש"י), בנות עניים טופלות (מושחות) אותן בסיד (שמשייר את

ו עֶצֶם – פְּדֵי לַעֲשׂוֹת תְּרוּדָה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: פְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמְנוּ חָף. זְכוּכִית – פְּדֵי לְגָרוֹר בּוֹ רֹאשׁ הַפְּרָפֶר; צָרוֹר אוֹ אָבֶן – פְּדֵי לְזֹרוֹק פְּעוּף. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר יַעֲקֹב אֹמֵר: פְּדֵי לְזֹרוֹק בְּפִתְחָהּ.
ז חָרֶם – פְּדֵי לְתַן בֵּין פְּצִים לְחֻבְרוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: פְּדֵי לְחֻתּוֹת בּוֹ אֶת הָאוּר. רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר: פְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רִבְעִית. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אֵף עַל פִּי שְׁאִין רֵאִיָּה לְדָבָר, זָכָר לְדָבָר (ישעיה ל, יד): "וְלֹא־יִמָּצָא בְּמִכְתָּתוֹ חֶרֶשׁ לְחֻתּוֹת אִשׁ מִקְיֹד". אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: מִשָּׁם רֵאִיָּה?! "וְלַחֲשָׁף מִים מְגַבָּא".

פ ר ק ת ש י ע י

א אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִנֵּין לַעְבֻדָּה זָרָה שְׁמַטְמָאָה בְּמִשְׁאָ בְּנֶדְהָ? שְׁנָאֵמַר (ישעיה ל, כב): "תְּזַרְם כְּמוֹ דָוָה, צֵא תֹאמַר לוֹ" – מַה נְּדָה מְטַמְאָה בְּמִשְׁאָ, אֵף עֲבֻדָּה זָרָה מְטַמְאָה בְּמִשְׁאָ.

ב מִנֵּין לְסַפִּינָה שְׁהִיא טְהוּרָה? שְׁנָאֵמַר (משלי ל, יט): "דְּרִי־אֲנִיָּה בְּלִבָּיִם". מִנֵּין לַעְרוּגָה שְׁהִיא שְׁשָׂה עַל שְׁשָׂה

פירוש ברטנורא

ו תרווד: כף. חף. שן משניו הנפתח שפותחים בה הדלתות. ואין הלכה כרבי יהודה: כרכר. של אוהנין, ומעבירו על השתי כשהוא מתוח לפניו ושוכט בו החוטין: כדי לזרוק בבהמה. דלא טרח אינש למשקל צרוור משום עוף לחבריהו, דבקלא בעלמא סני ליה:
ז בין פצים לחבירו: כשמסדרין פצמין ועמודין וקורות ועושין שורות של קורות על הארץ ויש חלל בין זו לזו סומכו תחתיו שלא יתעקם: זכר לדבר. דחשיב חרס בחתיית האור: לחשוף. לדלות: מגבא. גומא קמנה שהמים נקבצים בה, אלמא חשיב חרס נמי בקבלת המים והלכה כרבי יוסי:
ט א אמר ר"ע מנין לעבודת כוכבים שמטמאה במשא: אידי דאיירי לעיל באסמכתא גבי חרס, נקט נמי להני קראי דאסמכתא. וקרא דתורם כמו דוה הוא סמוך לקרא דלא ימצא במכתרו חרס דאיתו לעיל. אי נמי משום דבעי למתניא מנין שמרחיזין את המילה וכו' תנא להנך מנין דדמו לה: **מטמאה במשא.** הנושא אותה יכבס בגריו ואפילו לא נגע בה, כגון שהיתה בקופה וכיוצא בה. ואפילו רבנן עליה דרבי עקיבא ואמר אינו מטמא אלא במגע כשרין. והלכה כחכמים: תורם כמו (אשה) דוה. כלומר יהי בעיניך כורים, כמו דוה, כאשר נדה, כדכתיב (ויקרא ט"ו) והוזהר בנדתה, ובעבודת כוכבים משתעי קרא:
ב שהיא טהורה. שאינה מקבלת טומאה: **בלב יב.** ופשיטא דאניה בלב ים היא, אלא לאשמעינן דספינה הרי היא כים, מה ים טהור אף ספינה טהורה,

משניות מבוארות – קהת

שנאמר: "וְלֹא־יִמָּצָא בְּמִכְתָּתוֹ (בשבריו) חֶרֶשׁ לְחֻתּוֹת אִשׁ מִקְיֹד" – ומכאן שהשתמשו בחרס לחיתוי האש, ולפיכך חייבים על הוצאתו בשיעור זה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי – לרבי מאיר: מִשָּׁם רֵאִיָּה – מפסוק זה אתה רוצה להביא קצת ראייה לדבריך? הרי שם מסיים הכתוב: "וְלַחֲשָׁף מִים מְגַבָּא" – לדלות מים מן הגומא, שהמים נקבצים בה; ומכאן שיש גם חשיבות בחרס אם אפשר לקבל בו מים. הלכה כרבי יוסי.

וְנִתְּנָה בְּאֶלְפָס – במחבת שכבר הוחמה. בגמרא מבואר, שהשיעור אינו כדי שתתבשל כל הביצה אלא כגרוגרת ממנה, שכל שיעורי שבת באוכלים הם כגרוגרת.

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה ו

עֶצֶם – המוציא עצם, שיעורו פְּדֵי לַעֲשׂוֹת תְּרוּדָה – כף. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: פְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמְנוּ חָף – שן של מפתח; ואין הלכה כרבי יהודה. זְכוּכִית, פְּדֵי לְגָרוֹר בּוֹ רֹאשׁ הַפְּרָפֶר – ויש גורסים: הרכנד. והיינו כעין מחט של עץ, שבו שוכט (מכה ומיישר) האורג את חוטי השתי, שלא יתקפל חוט על חטרו, ומפעם לפעם היו גוררים ומחזירים את ראשו בזכוכית. צָרוֹר אוֹ אָבֶן, פְּדֵי לְזֹרוֹק פְּעוּף – להבריחו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר יַעֲקֹב אֹמֵר: פְּדֵי לְזֹרוֹק בְּפִתְחָהּ – שאין אדם טורח להרים צרוור כדי להבריח את העוף, לפי שגנעה בלבד דיה לכך; הלכך שיעורם של צרוור ואבן הוא כדי לזרוק בבהמה שתברח, ומבואר בברייתא בגמרא שיעור זה משקלו עשרה זוזים (כ-40 גרם).

ב א ו ר מ ש נ ה ז

חָרֶם – המוציא חרס, שיעורו פְּדֵי לְתַן בֵּין פְּצִים לְחֻבְרוֹ – פצים היינו עמוד או קורה; כשמסדרים עמודים או קורות זה על זה (או זה על יד זה), אם יש חלל בין אחד לחברו מניחים שם חרס. שלא יתעקמו (רש"י). ויש מפרשים: פצים – חצי לבנה, כשיש חלל בין חצאי לבנה ממלאים אותו בחרסים ואבנים דקים (דמב"ט), דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה – ושיעורו שיעור מועט הוא. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: פְּדֵי לְחֻתּוֹת בּוֹ אֶת הָאוּר – להעביר בו גחלים בווערות ממקום למקום, ואין חותים אלא בחרס גדול (המאירי). רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר: פְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רִבְעִית – הלוג מים, והוא שיעור מועט משיעורו של רבי מאיר. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אֵף עַל פִּי שְׁאִין רֵאִיָּה לְדָבָר – שאין ראייה גמורה מן המקרא דלהלן, אבל יש זָכָר לְדָבָר – רמז לדברי ממה

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

אגב סיומה של המשנה הקודמת סדרו בראש פרקנו ארבע משניות, שתכנן קובץ מאמרים שונים שכולם מתחילים בשאלה "ונניין". ומביאים ראיות מן המקראות בדרך אסמכתא, היינו שאינן ראיות ממש אלא זכר לדבר. – משנתנו שנויה במסכת עבודה זרה (ג, ו). שם מובאת תחילה דעת תנא קמא, שאם נהרס כותל של בית עבודה זרה, אבניו ועצוי ועפרו מטמאים כשרץ, היינו במגע. אבל לא במשא. ואילו רבי עקיבא סובר שמטמאים גם במשא.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִנֵּין לַעְבֻדָּה זָרָה שְׁמַטְמָאָה בְּמִשְׁאָ – שהנושא אותה טמא, אפילו לא נגע בה כשנושאה, בְּנֶדְהָ – כדין נידה? שְׁנָאֵמַר – בענין עבודה זרה: "תְּזַרְם כְּמוֹ דָוָה (כמו נידה), צֵא תֹאמַר לוֹ" – ודורש מכאן רבי עקיבא שעבודה זרה דומה לענין טומאה לנידה, מַה נְּדָה מְטַמְאָה בְּמִשְׁאָ – שנאמר בה (ויקרא טו, כב): "וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו יכבס בגריו ורחץ במים וטמא עד הערב", ומכאן שהיא מטמאה את הכלי שנשא אותה, אף על פי שלא נגע בה, שאפילו היו עשרה כלים זה על זה, כולם בכלל "אשר תשב עליו" הם (רש"י). אֵף עֲבֻדָּה זָרָה מְטַמְאָה בְּמִשְׁאָ – כלומר גם במשא, ואין הלכה כרבי עקיבא.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

מִנֵּין לְסַפִּינָה שְׁהִיא טְהוּרָה – שאינה מקבלת טומאה? שְׁנָאֵמַר: "דְּרִי־אֲנִיָּה בְּלִבָּיִם" – ודורשים מכאן, שספינה דינה כים, מה ים אינו מקבל טומאה, אף ספינה אינה מקבלת טומאה. בגמרא מובאת

מַפְחִים, שְׁזוּרְעִין בְּתוֹכָהּ חֲמֹשֶׁה זְרַעוֹנֵי, אַרְבַּעָה בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה וְאַחַד בְּאַמְצָע? שְׁנֵאמַר (ישעיה סא, יא): "כִּי בְּאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגֹנָה זְרֻעֶיהָ תִצְמַיֵחַ" – "זְרַעָה" לֹא נֵאמַר, אֲלֵא "זְרֻעֶיהָ".

ג מִנֵּין לְפֹלְטָת שֶׁכֶּבֶת זֶרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהִיא מְמַאָה? שְׁנֵאמַר (שמות יב, טו): "הָיוּ נֹכְנִים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים". מִנֵּין שְׁמַרְחִיצִין אֶת הַמִּילָה, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת? שְׁנֵאמַר (בראשית לד, כה): "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם בְּפֶאֱבִים". מִנֵּין שְׁקוֹשְׁרִין לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית בְּרֹאשׁ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח? שְׁנֵאמַר (ישעיה א, יח): "אִם־יִהְיוּ חֲמֵאִיכֶם

פירוש ברטנורא

ואפילו היא של חרס ואפילו מעונה ביבשה והורידה לים: שזורעים בה חמשה זרעונים. ויש בה כדי להפריש ביניהן הפרש הראוי ולא היו ערובים: ארבעה בארבע רוחות הערוגה. ממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן ובאמצע אינו זורע אלא נרעין אחד כדי שיהיה הגרעין שבאמצע רחוק ג' מפחים מן הרוח שבכל רוח, דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה, ואף על פי שאצל הקרנות שברוחות הורעים קרובים זה לזה ואין ביניהם הרחקה ג' מפחים ויונקן זה מזה, אין כאן בית מוחש דאבלאים בלבד קפיד קרא דלא ליהוי ערוב, ולניקה לא חיישין, כדתנן היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן, ואף על גב דניקן מתתא, וכאן יש היכר גדול שרוח זו זרועה צפון ודרום, ורוח זו זרועה מזרח ומערב, אבל בין זרע האמצעי לזרעוני הרוחות אין היכר, ואי מקריביו היו עירוב, הילכך צריך הרחק כדי יניקה: שנאמר כי בארץ תוציא צמחה. תוציא חר, צמחה חר, זרועיה תר, תצמיח חר, הרי חמשה. וששה מפחים ליכא למילף מקרא, אלא קים להו לרבנן דה' זרעונים כששה מפחים לא ינקי הרוחות מן האמצעי, ולא האמצעי מן הרוחות, דשעור יניקת כל זרע טפח ומחצה, הילכך כי רמזו לקרא חמשה זרעונים בערוגה בת ששה טפחים קאמר. ובמסכת כלאים פירשתי הלכות ערוגה ופרמותריה ודקדוקיה וכאן קצתני: ג שהיא טמאה. דיום השלישי אכתי לא מסרחא שכבת זרע וראויה לקלוט ולהיות ולד נוצר ממנה, וקרינן בה שכבת זרע הראוי להוריע: לשלשת ימים. דהקפיד הכתוב על טמאי קרי במתן תורה, לכך הפרישן שלשה ימים ולא חש אם יפליטו אח"כ ביום רביעי להפרשה, דמסריח ואינו ראוי להוריע. ופסק ההלכה שהפולטת ביום השלישי טהורה, ומתניתין משבשתא היא, ותני מנין לפולטת ש"ז ביום השלישי שהיא טהורה שנאמר היו נכונים לשלשת ימים, ולשלשת ימים דאמר קרא היינו ליום השלישי, דביום שלישי להפרשה נתנה תורה. אי נמי לא משבשתא היא אלא [רבנן דר'] אלעזר בן עזריה היא, דסבירא [להו] הפולטת ביום השלישי טמאה, ולית הלכתא [כותיהו]: מנין שמרחיצין וכו'. אפילו בחמין שהוחמו בשבת, דאף ביום ג' מסוכן הוא, וכ"ש ראשון

משניות מבוארות – קהתי

ואחר כך פלטה שכבת זרע, כל שהזרע לא נפסד עדיין, וראוי הוא להיקלט להיות עובר נוצר ממנו, הרי היא נטמאת בפליטתו; אבל אם עבר עליו זמן שכבר נפסד, ואינו ראוי עוד ליצירת ולד, אינה נטמאת בפליטתו. משנתנו באה ללמד, שבמשך שלשה ימים לאחר שימושה האשה נטמאת על ידי שכבת זרע שהיא פולטת, ואולם אם הפלוט לאחר שלשה ימים לשימושה, אינה טמאה, שכבר נפסד הזרע, ושוב אינו מטמא. וזהו ששינוי: מניין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה? שְׁנֵאמַר – במתן תורה: "הָיוּ נֹכְנִים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים אֵל תַּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה", ומכאן שהופרשו שלשה ימים מחשש שמא תיטמא האשה על ידי שכבת זרע שתפלוט. ואמנם על טומאות אחרות, כגון נידה וזב ומצורע, לא הוזכרו, מפני שכל אלו לבם דואג עליהם; אבל טומאה זו שבאה להם מחמת תענוג ותאוה הזהירם עליה, כדי שיקבלו את התורה באימה, ברתת ובזיע (המאריך). ההלכה אינה כמשנתנו אלא כרבי אלעזר בן עזריה הסובר (מקוראות ח, ג), שהפולטת זרע ביום השלישי טהורה היא. ויש מפרשים, שגירסת משנתנו משובשת היא, הגירסה הנכונה היא: מניין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טהורה? שנאמר: היו נכונים לשלשת ימים. והיינו ליום השלישי, שכן ביום השלישי לפרישה ניתנה תורה (ברטנורא). לפי גירסה זו נמצאת אמנם הלכה כמשנתנו. מִנֵּין שְׁמַרְחִיצִין אֶת הַמִּילָה, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת – שאף ביום השלישי למילתו הנימול מסוכן הוא, ומותר לחמם מים ולהרחיצו בשבת, כדי לחזק את גופו? שְׁנֵאמַר – באנשי שכם שملו: "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם בְּפֶאֱבִים" – הרי שבים השלישי יש לנימול כאבים חזקים, והוא בחזקת סכנת נפשות; ומכל שכן בשני הימים הראשונים שהנימול מסוכן, ומותר להרחיצו. ולמה באו שמעון ולוי על אנשי שכם דווקא ביום השלישי? יש מבארים, לפי שבשני הימים הראשונים היו שמעון ולוי נמלכים בעצמם אם להוציא מחשבתם אל הפועל, וכשהגיע היום השלישי ודנו בעצמם, שאם לא יבואו עליהם באותו יום יתחזקו אנשי שכם למחרת, נימנו וגמרו להרגם (המאריך). ויש סוברים, שדווקא ביום השלישי מתגברים הכאבים והנימול מסוכן הוא, אבל ביום השני למילתו אין בו סכנה (עיין "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). מִנֵּין שְׁקוֹשְׁרִין לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית – רצועה של צמר אדום, בְּרֹאשׁ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח – לעזאזל ביום הכיפורים? שְׁנֵאמַר: "אִם־יְהִי

ברייתא, שלדעת חנניה למדים זה משק, שכן כתוב בטומאה (ויקרא יא, לב): "מכל כלי עץ או בגד או עור או שֶׁק" ודרשו מכאן שאין כלי עץ מיטמא אלא כשהוא דומה לשק, מה שק מתטלטל מלא וריקן, אף כל שמתטלטל מלא וריקן. ברם, התנא של משנתנו בא להשמיע, שאפילו הספינה היא של חרס, אינה מקבלת טומאה, שכן לדעת חנניה ספינה של חרס מקבלת טומאה, לפי שלא הוקשו לשק אלא כלי עץ ובגד ועור הכתובים באותו פסוק; או התנא של משנתנו בא להשמיע, שאפילו ספינת הירדן, שהיא קטנה ומיטלטלת מלא וריקן, שכן טוענים אותה ביבשה ומורידים אותה למים, מכל מקום אינה מקבלת טומאה, שכל ספינה דינה כים. מִנֵּין לְעֲרוּגָה שֶׁהִיא שְׁשָׁה עַל שְׁשָׁה סְפָחִים, שְׁזוּרְעִין בְּתוֹכָהּ חֲמֹשֶׁה זְרַעוֹנֵי – חמישה מיני זרעים של ירקות, ואינם כלאים, אַרְבַּעָה בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה – ארבעה מינים בארבעת הצדדים של הערוגה, היינו מין בכל צד ברוחב טפח, חוץ מן הזוויות, שיש להניח בכל זווית טפח על טפח פנוי, וְאַחַד בְּאַמְצָע – ומין חמישי זרעיים באמצע (כפי הצירוף)? שְׁנֵאמַר: "כִּי בְּאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגֹנָה זְרֻעֶיהָ תִצְמַיֵחַ", "זְרַעָה" לֹא נֵאמַר, אֲלֵא "זְרֻעֶיהָ" – הרבה זרעים במשמע (ירושלמי); ובגמרא מבואר (שבת 19, ב), שכן נדרש הכתוב: "תוציא" – אחד, "צמחה" – אחד, "זרועיה" – שניים (מיעוט רבים שניים), "תצמיח" – אחד, הרי חמישה. ומקובל הדבר בידי חכמים, שחמישה מינים בתוך ערוגה בת ששה על ששה טפחים, כשהם נורעים בצורה דלעיל, אינם יונקים זה מזה ואינם כלאים, ומכאן, דווקא חמישה מינים מותר לזרוע בערוגה זו, אבל יותר מחמישה מינים אסור לזרוע בה, אף על פי שמרחיק בין מין למין כשיעור הרחקתם (טפח ומחצה), לפי שיותר מחמישה מינים בערוגה כזו נראים כזרעים בערבובייה (עיין באור ענין הערוגה בפורטורט במסכת כלאים ג, א).

~ יום רביעי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ג

מִנֵּין לְפֹלְטָת שֶׁכֶּבֶת זֶרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהִיא טְמֵאָה? – שכבת זרע מטמאה אדם וכלים במגע, ובין הנוגע בה ובין הרואה אותה בבשרו הוא ראשון לטומאה. ואם אשה טבלה לאחר שימושה,

בְּשֵׁנִים פְּשֵׁלָג יִלְבִּינוּ.

ד מנין לסיכה שהיא בשתייה ביום הפפורים? אף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שגאמר (תהלים קט, יח): "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו".

ה המוציא עצים – כדי לבשל ביצה קלה; תבלין – כדי לתבל ביצה קלה; ומצטרפין זה עם זה. קלפי אגוזים, קלפי רמונים, אסטים ופואה – כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכה. מי רגלים, נתר ובורית, קמוניא ואשלג – כדי לכבס בהן בגד קטן בסבכה. רבי יהודה אומר: כדי להעביר על הפתם.

ו פלפלת – פל שהיא, ועמטין – פל שהוא. מיני בשמים ומיני מתכות – פל שהן. מאכני המזבח ומעפר המזבח, מקק ספרים ומקק מטפחותיהם – פל שהן, שמצניעין אותן לגנון. רבי יהודה אומר: אף המוציא

פירוש ברטנורא

ושני. והמים המין מחוקקן לגוף התינוק ומבריאן אותו: לשון של הזורית. כמין לשון של צמר אדום, היו קושרין חציו בראש השעיר המשתלח לעזאזל וחציו בצוק, וכשהיה רוחה השעיר למטה היה הלשון שהוא מלבין ויודעין שנתכפרו עונותיהם:

ד מנין לסיכה שהיא כשתיה. לא כשתיה ממש לחיובי עלה כרת, אלא שהיא אסורה:

ה ביצה קלה. ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל יותר מכל שאר ביצים, ולא כדי לבשל כולה אלא כנרורת מנה, מרופה ונתונה כאלפס: ומצטרפין. כל מיני תבלין זה עם זה: אסטים. ג"ל בלשון ערבי, וצבעו דומה לתכלת: ופואה. שרשי עשב שצובעין בהם אדום, ובערבי אלפ"ה: בסבכה. בראש הסבכה שעשויה כקליעה נותנים מעט בגד: נתר. מין אדמה הוא, ומוהיר, וקוראים לו אל"ם בלע"ז: בורית. מין צמח שמנקה ומטהר: קמוניא. עשב שמנקים בעפרו את הידים להעביר את הזוהמא, ובלשון תלמוד קרוי שלוף דוץ, ובערבי קורין לו אלקל"י: ואשלג. לא אתפרש לי מה הוא: על הכתם. הנמצא בבגד ואין ידוע אם דם נדה הוא אם לא, מעבירין עליו שבעה דברים לכדוק אותו בהם. ומכללם ארבעה סמנין הללו. ואין הלכה כר"י:

ו פלפלת כל שהוא. דהויא לרית הפה, ואין זה לפלל המצוי בינינו: עמטין כל שהוא. שמרפאים בו מי שיש לו כאב חצי הראש: מיני בשמים כל שהן. לרית טוב: מיני מתכות כל שהן. שראוי לעשות מהן דרכן קטן: מקק, רבב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו, לשון המק בשרו (וכיה י"ד): שמצניעין אותו לגנונו. שכל דבר קדש טעון גזירה: מאומה. אלמא אחשביה קרא לאסוריה. ותקון גדול הוא עושה כשמוציא ע"ז מבתו. ואין הלכה כר"י:

משניות מבוררות – קהתי

הירוקות שעל האגוזים בעודם לחים, קלפי רמונים, אסטים – עשב שעושים ממנו צבע כחול, ופואה – שורש עשב שעושים ממנו צבע אדום, כל אלו שיעורם כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכה – חתיכת אריג התפורה בראש הסבכה, שהיא רשת שהנשים נותנות על שערות ראשן. ויש גורסים: בסבכה. והיינו כשיעור הצריך לצביעת בגד קטן כמידת סבכה. מי רגלים, נתר ובורית, קמוניא (מין גיר) ואשלג – שהם חומרים שמשתמשים בהם לניקוי ולכביסה, שיעורם כדי לכבס בהן בגד קטן בסבכה – כמו שבארנו לעיל. רבי יהודה אומר: כדי להעביר על הפתם – הנמצא בבגד אשה, ואינו ידוע אם דם נידה הוא או צבע, שכן שנו (גינה ט, ו): "שבעה סממנים מעבירים על הכתם: רוק תפל, ומי גריסין, ומי רגלים. ונתר. ובורית. קמוניא ואשג", ואם הכתם לא עבר בידוע שהוא צבע; וסובר רבי יהודה, ששיעור כל מין מהחומרים הללו, להתחייב על הוצאתו בשבת, הוא כשיעור שמעבירים על הכתם. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ו

פלפלת – המוציא פלפלת, שהיו רגילים להחזיקה בפה, כדי להעביר ריח רע, שיעורה פל שהיא – אפילו גרעין אחד חשוב וראוי לשימוש, ולכן חייבים על הוצאתו. ועמטין – פסולת הזפת, שיעורו פל שהוא – שראוי הוא לרפואה לאדם שיש לו כאב חצי הראש (גמרא), מיני בשמים – שמשתמשים בהם להרחה, ומיני מתכות, שיעורם פל שהן – שבשמים ראויים לשימוש אף בכל שהן, וממתכת כל שהיא אפשר לעשות כלי קטן. מאכני המזבח ומעפר המזבח, מקק ספרים ומקק מטפחותיהם – של ספרים; ומקק היינו החלק שכורסים על ידי תולעת הספרים, הנקראת "מקק"; המוציא מהם פל שהן – חייב, שמצניעין אותן לגנון – מחמת קדושתם, ולפיכך אפילו כל שהוא חשוב, הואיל ושומרים עליו לגנונו. רבי יהודה אומר: אף המוציא ממשמשי עבודה זרה – מדברים שמשתמשים בהם לעבודה זרה, אם הוציא פל שהוא – בשבת, חייב, שגאמר: "ולא ידבק בידך מאומה מן התחם" – ומכאן שהחשיב הכותב

הטאיכם בשנים פשלג ילבינו" – ענין זה מקורו במסכת יומא, שם מובא (ד, ב): לאחר שנתן הכהן הגדול את הגורלות על שני השעירים, קשר לשון של הזורית בראש השעיר המשתלח. ועוד מובא שם (בפרק ו), שהכהן התודה עליו את עוונות כל בני ישראל ומסרו לשליה להוליכו למדבר, וכשהגיע השליח לצוק שממנו היה דוחף את השעיר, היה תולק את הלשון של הזורית, חציו קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו, ולאחר שדחף את השעיר למטה, היה הלשון מלבין, וכך היו יודעים, שנתכפרו עונותיהם של ישראל. על דבר זה מובאת במשנתנו אסמכתא מן הכתוב: "אם יהיו חסאיכם כשנים כשלג ילבינו".

באור משנה ד

מנין לסיכה שהיא בשתייה ביום הפפורים – שאסור לסוך את הגוף ביום הכיפורים כשם שאסור לשתות בו? אף על פי שאין ראיה לדבר – שאין ראיה גמורה לכך, אבל יש זכר לדבר – מעין רמז ואסמכתא, שגאמר: "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו" – הרי שהושוותה סיכת שמן לשתית מים. ומכל מקום לא הושוותה סיכה לשתיה אלא לענין איסור, כמו שבארנו לעיל, אבל לא לענין חיוב כרת, שאין חיוב כרת אלא על אכילה ושתייה אבל לא על שאר העינויים.

~ יום חמישי ~

באור משנה ה

ממשנתו ואילך חורים ונשים שיעורי הוצאה.

המוציא עצים – בשבת, שסתמם להסקה עומדים, שיעורם כדי לבשל ביצה קלה – היינו כדי לבשל כנרורת מביצת תרנגולת, מעורבת בשמן ונתונה באילפס כמבואר לעיל (ח, ה); תבלין – המוציא תבלין, היינו צמחים או בשמים שמתבלים בהם את התבשיל (עיין "תוספות יום טוב"), שיעורם כדי לתבל ביצה קלה – חביתה של ביצת תרנגולת; ומצטרפין זה עם זה – כל מיני תבלין מצטרפים לשיעור ההוצאה, שאם הוציא אדם תבלין שונים ויש בין כולם כדי לתבל ביצה קלה, הריהו חייב. קלפי אגוזים – הקליפות

מִמְשָׁמֵשִׁי עֲבוּדָה זָרָה – כָּל שֶׁהוּא, שְׁנַאֲמַר (דברים יג, יח): "וְלֹא יִדְבֹק בְּיָדָךְ מְאוּמָה מִן־הַחֶרֶם".
 ז המוציא קפת הרקלין, אף על פי שיש בה מינין הרבה – אינו חיב אלא חטאת אחת. זרעוני גנה – פחות
 מפגרוגרת. רבי יהודה בן בתירא אומר: חמשה. זרע קשואין – שנים, זרע דלועין – שנים, זרע פול המצרי
 – שנים. חגב חי טהור – כל שהוא. מת – פגרוגרת. צפרת פרמים, בין חיה בין מתה – כל שהיא, שמצניעין
 אותה לרפואה. רבי יהודה אומר: אף המוציא חגב חי טמא – כל שהוא, שמצניעין אותו לקטן לשחק בו.

פ ר ק ע ש י ר י

א המצניע לזרע, ולדגמא, ולרפואה, והוציא בשבת – חיב בכל שהוא. וכל אדם אין חיב עליו אלא בשעורו.
 חזר והכניסו – אינו חיב אלא בשעורו.

פירוש ברטנורא

ז הרקלין. מוכרי בשמים לקטושי נשים, ויש להם קופות קמנות לצרורות הבשמים: אינו חיב אלא חטאת אחת. דכולן חרא הוצאה היא: פחות
 מכגרוגרת. אע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת, הני כיון דלירעה קיימי אפילו בפחות מכגרוגרת נמי מחיבי. ואין הלכה כר"י בן בתירא שאומר חמשה:
 זרע קשואין. חשוב משאר זרעוני גנה, וכן זרע דלועין, זרע פול המצרי, והוא שקורין לו פאסל"י בלע"ז: חגב חי כל שהוא. שמצניעין אותו לקטן לשחק
 בו: מת כגרוגרת. כרין שאר אוכלין: צפרות פרמים. עוף שמצוי בין הרקלין הבחורים: בין חיה בין מתה כל שהוא. שעושים ממנו רפואה לפקח ולהחכים:
 חגב חי טמא כל שהוא. ות"ק סבר טמא אין מצניעין אותו לתינוק, דלמא מיית ואכל ליה. ואין הלכה כרבי יהודה:
 י א המצניע. קודם השבת: לזרע ולדגמא. להראות שיש לו סממנים ויקנו ממנו: ולרפואה. ושכח בשבת למה הצניע, והוציא סתם, חיב עליו בכל
 שהוא, שעל דעת הראשונה הוציאו הוא אחשבת: אלא שיעורו. כל אחד שקור המפורש בו: חזר והכניסו. זה שהצניע פחות מכשעור והוציאו, אם נמלך
 בו שלא לזרע וחזר והכניסו: אינו חיב. בהכנסה זו אא"כ יש בו שיעור שלם, דכיון דנמלך שלא לזרעו בטלה מחשבתו והרי הוא ככל אדם:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

לאחר שנישנו בפרקים הקודמים שיעורי ההוצאה, באה משנתנו ללמד שכל
 השיעורים הללו נקבעו לגבי כל אדם סתם, אבל המצניע דבר לאיזו תכלית שהיא,
 אפילו בכל שהוא חיב (כדלעיל ז, ג).

המצניע לזרע – הטומן קודם השבת מין מיניני הזרעים לשם זריעה,
ולדגמא – או שטומן דבר להראותו לדוגמא, **ולרפואה** – או
 שמצניע דבר לרפואה, **והוציא בשבת** – אפילו הוציאו סתם, כגון
 ששכח לשם מה הצניעו (גמרא), **חיב בכל שהוא** – אפילו אין בו
 כשיעור שקבעו חכמים, שהואיל והצניעו תחילה, אנו אומרים שעל
 דעתו הראשונה הוציאו, והרי החשיבו. **וכל אדם אין חיב עליו**
אלא פשעורו – אבל כל אדם אחר שהוציאו בשבת, אינו חיב
 עליו, אלא אם כן יש בו כשיעור ההוצאה שקבעו חכמים, כמו ששינו
 בפרקים הקודמים. **חזר והכניסו** – אם זה שהצניע פחות מכשיעור
 והוציאו בשבת חזר מדעתו ונמלך שלא להשתמש בו לזרע או לדגמא
 או לרפואה והכניסו לביתו בשבת, **אינו חיב** – על הכנסה זו, וכן
 אם הוא חוזר ומוציאו אינו חיב על הוצאתו, **אלא אם כן יש בו**
פשעורו – שקבעו בו חכמים, שהואיל ונמלך, בטלה מחשבתו
 הראשונה, ודינו ככל אדם. בגמרא מבואר, שאפילו לא ביטל את
 מחשבתו הראשונה בפירוש, אלא כגון שזרק את הזרע לאוצר, אף
 על פי שלא נתערב בו יפה ומקומו ניכר, מכל מקום הואיל וזרקו
 לאוצר אנו אומרים שביטל את מחשבתו הראשונה.

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

כפי שלמדנו בתחילת מסכתנו, אין המוציא מרשות לרשות חיב אלא אם כן עקר
 חפץ מרשות היחיד והניחו ברשות הרבים, או להיפך שעשה את עקירת החפץ
 מרשות הרבים ואת הנחתו ברשות היחיד. אבל העוקר חפץ מרשות היחיד או
 מרשות הרבים ומניחו בכרמלית (ע"י פתיחה למסכתנו בענין הירושיות לשבת), וכן
 העוקר חפץ מכרמלית ומניחו ברשות היחיד או ברשות הרבים, הרי הוא פטור
 ממיטה או מחטאת, שאין זה איסור מלאכה של תורה אלא איסור מדברי סופרים.
 – משנתנו באה ללמד, שאם בין רשות היחיד ובין רשות הרבים יש כרמלית,
 המוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים או המכניס מרשות הרבים לרשות
 היחיד, כלומר שמעבירו דרך הכרמלית, אינו חיב אלא אם לא הניחו ביתיים
 בכרמלית, אבל אם הניחו ביתיים בכרמלית וחזר והוציאו משם לרשות הרבים או

אפילו כל שהוא לגבי איסורו, וכשמוציאו מביתו נמצא עושה תיקון
 גדול שמוציא עבודה זרה מביתו, הלכך חיב עליו משום הוצאה
 בשבת (ברטנורא). ואין הלכה כרבי יהודה, אלא אף בשיעור גדול
 פטור, לפי שאינו ראוי להצניע ואין מצניעים כמותו (ע"י לעיל ז, ג).

~ יום שישי ~

באור משנה ז

המוציא קפת הרקלין – חיבה של מוכרי בשמים, **אף על פי**
שיש בה מינין הרבה – של בשמים, **אינו חיב אלא חטאת**
אחת – לפי שהקופה מצרפת את כל המינים הוצאה אחת. **זרעוני**
גנה, המוציא מהם **פחות מפגרוגרת** – חיב; ואף על פי ששנינו
 (לעיל ז, ד), שהמוציא אוכלים, שיעורם כגרוגרת, מכל מקום זרעוני
 גנה, הואיל ועומדים לזריעה, שיעורם מפרש, שהשיעור הוא קרוב לגרוגרת. **רבי יהודה**
בן בתירא אומר: חמשה – אפילו לא הוציא אלא חמישה גרגרים,
 חיב (דמב"ם). ואין הלכה כרבי יהודה בן בתירא. **זרע קשואין** –
 חשוב יותר משאר זרעוני גנה, ולכן שיעורו להוצאת שבת, **שנים** –
 שני גרגרים; וכן **זרע דלועין**, שיעורו **שנים** – שני גרגרים; וכן
זרע פול המצרי, שיעורו **שנים** – שני גרגרים, שכל אלו אין אדם
 רגיל לזרוע מהם אלא מעט (המאירי). **חגב חי טהור**, שיעורו **כל**
שהוא – כלומר אפילו הוא קטן ביותר, שמצניעים אותו לקטן לשחק
 בו; **מת** – חגב מת, שיעורו **כגרוגרת** – כשיעור שאר האוכלים,
 לפי שמותר לאכול חגב טהור בלא שחיטה. **צפרת פרמים** – יש
 מפרשים שזו מין עוף, ויש מפרשים: מין חגב, **בין חיה בין מתה**,
 שיעורה **כל שהיא**, שמצניעין אותה **לרפואה** – וכל דבר
 שמצניעים לרפואה המוציא חיב בכל שהוא (כמבואר להלן י, א).
רבי יהודה אומר: אף המוציא חגב חי טמא, שיעורו **כל**
שהוא, שמצניעין אותו **לקטן לשחק בו** – ברם, תנא קמא
 סובר, שהמוציא חגב חי טמא פטור, שאין מצניעים אותו אף לתינוק,
 שמה ימות ויאכלנו. ואף על פי שההלכה היא, שאין הגדולים מצוים
 על קטן האוכל נבלות להפרישו, מכל מקום אסור לתת לו דברי-איסור
 בידיים ('תוספות יום טוב').

ב המוציא אכלין ונתנן על האסקפה, בין שחזר והוציאן, בין שהוציאן אחר – פטור, מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת. קפה שהיא מלאה פרות, ונתנה על האסקפה החיצונה, אף על פי שרב הפרות מבחוץ – פטור, עד שיוציא את כל הקפה.

ג המוציא בין בימינו בין בשמאלו, בתוך חיקו, או על כתפו – חיב, שכן משא בני קהת; בלאחר ידו, ברגלו, בפיו ובמרפקו, באזנו ובשערו, ובבגדו ופיה למטה, בין פגדתו לחלוקו, ובשפת חלוקו, במגעלו, בסנדלו – פטור, שלא הוציא פדרן המוציאין.

פירוש ברטנורא

ב על האסקפה. שהיא כרמלית, כגון שגבורה מג' ועד תשעה ורחבה ד': שלא עשה מלאכתו בבת אחת. לא עשה עקירה מרשות היחיד והנחה ברשות הרבים שהם מקום חיוב, דבהכי היא מלאכה גמורה. אלא עקר ממקום חיוב והניח בכרמלית שהוא פטור באותה הנחה, והדר עקר לה בכרמלית שאינו מקום חיוב והניח ברשות הרבים, ונמצא שלא נעשית עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב כפעם אחת: אסקפה החיצונה. אצטבא שלפני פתח הבית לצד רשות הרבים: עד שיוציא. כלומר א"כ הוציא בראשונה כל הקופה. ולא שנו אלא בקופה מלאה קשואין ודלועין שהן ארוכין ועדיין יש מהם לפנים, אבל מלאה חרדל שהרי יש הרבה ממנו כולו מבחוץ, נעשה כמו שהוציא את כל הקופה וחיב:

ג שכן משא בני קהת. בכתף ישאו, וימין ושמאל וזיק אורחא דארעא: מרפקו. הפרק האמצעי שבורעו, ובערבי כך שמו מרפ"ק: באפונדתו. אזור חלול: פיה למטה. אין דרך הוצאה בכך. אבל פיה למעלה דרך הוצאה בכך. פירוש אחר, אפונרתו בנד שלובש סמוך לבשרו לקבל הויעה, ורגליו לעשות בו כעין כיסין, וכשמחפכים אותו מלמטה למעלה נמצא פי הכיס למטה: שפת חלוקו. השפה התחתונה של חלוקו:

משניות מבוארות – קהת

ויש דעה בגמרא, שאגד כלי אין שמו אגד, כלומר שאין הקופה עושה את כל מה שבתוכה כחפץ אחד, ומכאן לא שנו אלא בקופה מלאה קשואין ודלועין, שהם ממלאים באורכם את כל הקופה, ונמצא שעדיין חלק מהם נמצא בפנים, אבל אם היתה מלאה חרדל, הואיל והרבה מהחרדל נמצא כבר בחוץ, הריהו חיב. וכן מפרש הרב מברטנורא. ברם, הרמב"ם סובר כדעה שהבאנו לעיל, שאגד כלי שמו אגד, ואפילו מלאה חרדל פטור.

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד, שאין חיבים על הוצאה מרשות לרשות אלא כשמוציאים בדרך רגילה, אבל המוציא שלא בדרך רגילה, כגון כלאחר ידו או ברגלו, פטור מחטאת או מיתה.

המוציא – חפץ מרשות לרשות, **בין בימינו** – ביד ימינו, **בין בשמאלו** – ביד שמאלו, **בתוך חיקו** – או המוציא בתוך חיקו, **או על כתפו, חיב** – שאף בכתף דרך הוצאה היא, **שכן משא בני קהת** – שנאמר (במדבר ז, ט): "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו", והרי מלאכות השבת למדים מן המשכן. אבל המוציא **בלאחר ידו** – ויש גורסים: לאחור ידו. היינו על גב היד, או **ברגלו**, או **בפיו ובמרפקו** – או במרפקו, בפרק שבין אמת היד והזרוע, **באזנו ובשערו** – או בשערו, **ובפגדתו** – או באפונדה האזורה במתניו, והיא חגורה רחבה ובה כיס לכסף, **ופיה למטה** – כלומר המוציא באפונדתו כשפיה למטה, שאין דרך הוצאה בכך, או המוציא **בין פגדתו לחלוקו, ובשפת חלוקו** – או בשפה התחתונה של חלוקו, שאינו מקום שימור, ואין רגילים לתת שם דברים, או **במגעלו**, או **בסנדלו**; המוציא באחד הדרכים הללו, **פטור** – מחטאת, **שלא הוציא פדרן המוציאין** – כדרך שבני אדם רגילים להוציא.

בענין המוציא בפיו מדייק בעל "תפארת ישראל" שדווקא בדבר שאינו מאכל, או שאכל שלא כדרך אכילה, אבל בדבר שהוא מאכל, אם נתחנן להוציאו כך – חיב (כריתות ג, ד: גמרא שבת קב, א).

הכניסו לרשות היחיד, הריהו פטור. כן באה המשנה ללמד, שאפילו המוציא קופה מלאה פירות, אם לא הוציא את כולה בבת אחת מרשות אחת לרשות האחרת אינו חיב עליה, כפי שיבואר.

המוציא אכלין – בשבת מביתו, ונתנן על האסקפה – והניחן על המפתח שלפני הבית, ומבואר בגמרא, שמדובר כאן באסקופה שהיא כרמלית, כגון ששטחה הוא ארבעה על ארבעה טפחים וגובהה משלשה עד תשעה טפחים, **בין שחזר והוציאן** – הוא עצמו לרשות הרבים, **בין שהוציאן אחר** – מהאסקופה לרשות הרבים, **פטור** – מחטאת, **מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת** – שלא עשה עקירה מרשות היחיד והנחה ברשות הרבים בבת אחת, אלא בתחילה הוציא את האוכלים מביתו לכרמלית והניחם שם, והרי הוא פטור על מלאכה זו, שהוצאה מרשות היחיד לכרמלית אינה אסורה אלא מדברי סופרים, ואחר כך הוציא את האוכלים מכרמלית לרשות הרבים, שאף הוצאה זו אינה אסורה אלא מדברי סופרים, והוא פטור עליה. **קפה שהיא מלאה פרות** – והוציאה מביתו בשבת, ונתנה על האסקפה החיצונה – על הדרגה שלפני פתח הבית לצד רשות הרבים, וכגון שהיא נמוכה משלשה טפחים, שדינה כרשות הרבים גמורה ("תוספות יום טוב"), **אף על פי שרב הפרות** – שבקופה, **מבחוץ** – היינו ברשות הרבים, ומיעוטם בפנים, **פטור** – מחטאת, **עד שיוציא את כל הקפה** – כלומר שאינו חיב אלא אם כן הוציא בבת אחת את כל הקופה לרשות הרבים. כוונת הסיפא להשמיענו, שאין צריך לומר בחפץ אחד שלם, שאינו חיב על הוצאתו אלא אם כן הוציא את כולו בבת אחת, אלא אפילו בקופה מלאה פירות, אף על פי שכשהניחה על האסקופה החיצונה, רוב הפירות היו כבר ברשות הרבים, אינו חיב אלא אם כן הוציא את כל הקופה בבת אחת לרשות הרבים, שהקופה עושה את כל מה שבתוכה כחפץ אחד ("אגד כלי שמייה אגד" – גמרא); ואפילו הוציאה לאחר שהניחה על האסקופה, פטור, שהרי בינתיים היתה הנחה.

המברך את איש הישראלי, הרי הוא מובטח מהקדוש-ברוך-הוא אשר הקדוש-ברוך-הוא הוא בעצמו יברך אותו
משיחת ט"ו כסלו, ה'תשכ"ט

עין יעקב

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

הרואה קרי ביום הכפורים — ולא במתכוין. עונותיו מחולין — סימן טוב הוא זה "ראה זרע ויארץ ימים". ידאג כל השנה בולה — שמא לא קיבלו תעניתו, והשביעוהו במה שבידם להשביעו, כעבד המוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו. ואם עלתה לו שנה — שלא מת, מובטח לו שמעשים טובים יש בידו שהגינו עליו, ובן עולם הבא הוא. תדע שהרי כל העולם רעב — מתשמיש, והוא שבע ולא נתענה בזאת, ושלא מדעתו השביעוהו, ואף על פי כן

תנא דבי רבי ישמעאל, הרואה קרי ביום הכפורים, ידאג כל השנה בולה, שמא אין תעניתו מקובלת. ואם עלתה לו שנה — שלא מת באותה שנה, מובטח לו שהוא בן העולם הבא, כי בודאי יש בידו מעשים טובים שהגינו עליו. אמר רב נחמן בר יצחק, תדע שכך הוא, שהרי כל העולם בול רעב — נמנע מתשמיש, והוא שבע ושלא מדעתו הוא אינו מתענה בזה, ואם עלתה לו שנה אף על פי כן, סימן שצדיק גמור הוא.

פי אתא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר, הרואה קרי ביום הכפורים מפיש חיי — יארץ ימים, וסגי ומסגי — רבה זרעו בבנים ובני בנים.

הדרן עלך יום הכפורים וסליקא לה מסכת יומא

עלתה לו שנה — יש לדעת שצדיק גמור הוא. מפיש חיי — זה שראה קרי ביום הכפורים. סגי ומסגי — בבנים ובני בנים, שכך הסימן "ראה זרע יארץ ימים" [ישעיהו נג].

הדרן עלך יום הכפורים וסליקא לה מסכת יומא

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

כבוד אנ"ש בספריא כפר חב"ד, ובראשם החתומים
הו"ח אי"א עוסקים בצ"צ
מוה"ר חיים מאיר שי' גרליק
מוה"ר יוסף נחמן שי' פרמן
ומוה"ר משה זלמן שי' קמנצקי

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מכ"ב מ"ח, בו מודיעים עוד הפעם ע"ד המצב בהכפר, ובפרט בעניני החקלאות בקשר עם שאלת ההעתקה לכפר חדש, אשר יש בזה סברא שחלק מאנשי הכפר ישארו במקומם עתה, ואותם הרוצים בחקלאות שכפי מכתבם הם לערך שלשים משפחות, יעתיקו לכפר החדש...

א) בטח אך למותר הוא ההצטדקות על מה שמודיעים אותי וכותבים בהני"ל, ומובן אשר חפצי ורצוני לדעת בהפרטיות האפשרית מכל הענינים הנעשים עם אנ"ש שיחיו ובפרט בשאלת ההעתקה, שלפ"ד היא שאלה עיקרית הן בגשמיות והן ברוחניות...

ג) בנוגע לגוף השאלה שזהו העיקר, הנה לפי דעתי - כל פעם שעוברים ממצב למצב אחר שונה בתכלית, יש לנקוט בעניני שמירה יותר וזהירות יתירה.

כפי שנוכחתי ע"פ כמה וכמה סימנים, הנה העברת אני"ש מתנאי החיים במדינתנו לפנים לתנאי החיים באה"ק ת"ו, לארצוה"ב וכיו"ב, ההעברה חוללה משבר, אשר תקותי חזקה שסימני המשבר ילכו הלוך ופחות, ולא ח"ו להיפך. ובאומרי אני "משבר", הנה כוונתי בזה הן בגשמיות והן ברוחניות. ולא יפלא הדבר, כי מובן הוא אשר שינוי ווסת ושינוי סדרים מן הקצה אל הקצה, ה"ז זעזוע חזק ביותר, הדורש בתוקף לנקוט באמצעי חזוק ועכ"פ שלא להחליש המעמד.

ד) לפ"ע בתנאים יותר נוחים בנוגע להמשבר, נמצאים אני"ש שעברו לאה"ק ת"ו, מפני שנמצאים הם כולם ביחד במקום אחד, ובמילא היכולת בידם, אם רק תהי' האחדות שורת בסביבתם, להתרגל מעט מעט להשינויים, ואין הכרח שתהי' האתהפכא מן הקצה אל הקצה תיכף.

ה) אף שבמדינתנו לפנים, מוכרחים היו אני"ש להיות ביחד, מפני שהכרח מבחוץ, היינו הרדיפות והלחץ על יראי ד' בכלל ועל חסידים ואני"ש בפרט, הנה מעבר לגבול מדינתנו לפנים ובפרט באה"ק ת"ו, אין כל לחץ מבחוץ, ואדרבה, יש כח המושך שמושך את כל כאו"א ולפעמים תכופות מושך למקומות שונים ולמטרות שונות, ובמילא קרוב הוא לשער, שאחר עבור זמן קצר, יתחילו להראות הניגודים שבין כח-מושך אחד לחבירו.

ו) קרוב בעיני לודאי, שבה בשעה שאני"ש יתחילו להחלק למחנות, אף אם תהי' ההתחלה רק לשני מחנות, הרי תהי' זה התחלה לכמה וכמה חלוקות, אשר סו"ס ח"ו יבטלו מיעוטם בכמות ובמילא יש חשש לביטולם גם באיכות. ובפרט באה"ק ת"ו - הביטול בכמות ובאיכות ברוחניות והביטול בכמות ובאיכות בגשמיות, תלויים וקשורים זה בזה, ובפרט בנוגע להנוער, הבנים והבנות שיחיו.

ז) המורס מכל הני"ל לפ"ד: אם חלק מאני"ש יעברו לכפר החדש, הרי אף אם הי' הריח לפי שעה עכ"פ בטוח בגשמיות, יביא זה תומ"י הפסד ברוחניות, ובמשך הזמן הלוך ילך הריח בגשמיות ויוקטן, וההפסד ברוחניות אדרבה יגדל.

ח) יש מקום לאמר אשר הריח הגשמי בהעתקה לכפר החדש, אינו אלא מדומה עתה, מפני החסרונות שישנם במקומם עתה, שבמילא יש רצון להעתיק, והרצון מטה את השכל, ולכשיבאו על אתר ויתחיל כל הענין מחדש, און זיי וועלען זיך אויסניכטערען, הנה יראו שטעו בחשבון לגמרי, און עס האט ניט געלויענט אפילו בגשמיות, ואפשר גם בתחלה. ובאם ישקיעו את ההשתדלות והמרץ שצריכים להעתקה והסתדרות במקומם החדש, בשיפור המצב במקומם עתה, הרי בודאי ירוויחו בזה הרבה יותר, מאשר במקום החדש.

ט) גם אם הי' הריח הגשמי והרוחני של המעתיקים במקום החדש בטוח, יש להתחשב גם בהחלישות שתגרום ההעתקה על אותם הנשארים בהכפר (אף שיש ממליצים, שאדרבה טוב הדבר לפניהם באשר ירווח המקום) וגם בעיני חב"ד באה"ק ת"ו בכלל.

י) היוצא מן הני"ל ובהנוגע לפועל: לפ"ד טובתם בגשמיות ופשיטא ברוחניות, אז מען זאל זיך אריינווארפען מיט די גאנצע ווארעמקייט און חסידישן חיות, בשיפור המצב במקומם עתה, און אריינווארפען זיך אין דעם מיט א היסח הדעת לגמרי מהרעיון שאין זה אלא ענין של איזה שבועות או חדשים, ושאו יפעלו אצל הסוכנות ואצלי און אלע אנדערע, שיעתיקו למקום אחר, שזה כנראה מבלבל את דעתם במקומם עתה מכל וכל, וכשיגשו לכיוון הזה בהנחה הני"ל, הרי בטח ידרשו בתוקף המתאים בהמשרדים השייכים לזה, שיתנו להם את שטחי הקרקע שבשטח חברת המהדרין, בהקדם היותר אפשרי.

המשך בעמוד 65

יכול לאסור את ירושתו על בנו, אף שלאחר מיתתו נכסיו אינם
 שייכים לו. מסיקה הגמרא, שְׁמַע מִיָּמָה – ראייה מוכחת היא שאדם
 יכול לאסור דבר שברשותו לכשיצא מרשותו.
 אחרי שפשט רבא שבאומר לחבירו 'קונם לבית זה שאתה נכנס',
 אסור המוודר להיכנס לבית אפילו אחר שהמדייר מכר את הבית
 לאחר, נסתפק רמי בר חמא ספק אחר, האם יכול אדם לאסור על
 חבירו גם את חליפי האיסור:
 תַּנֵּן הֵתֵם – שנינו במשנה לקמן (13), אדם שהיו מונחים לפניו
 פירות, ואמר קֹנָם פִּירוֹת הָאֵלוּ עָלַי, או שאמר קֹנָם הֵן וּפִירוֹת
 אֵלוּ עָלַי פִּי, או שאמר קֹנָם הֵן לְפִי, אָסוּר בְּחִילוּפֵיהֶן – אם הוחלפו
 פירות אלו באחרים, או שנמכרו ואסור ליהנות מהכסף שהתקבל
 תמורתם, וּבְגִידוּלֵיהֶן – אם פירות אלו נורעו והצמיחו גידולים
 אסור לאכול את הגידולים, משום שאסר פירות מסוימים, ועשה
 אותם כהקדש שגם חילופיו וגידוליו אסורים.
 אחר שהובא הדין שהאסור על עצמו בלשון קונם פירות האלו
 עלי, נאסר בחילופיהן וגידוליהן, מביאה הגמרא ספק בדין האוסר
 על חבירו בלשון זו:
 בְּעֵי וְנִסְתַּפְקוּ רְמֵי בְּרַ חָמָא, אִם אָמַר קֹנָם פִּירוֹת הָאֵלוּ עָלַי פְּלוּנֵי –
 שאסר הפירות בלשון זו על חבירו ולא על עצמו, מִהוּ בְּחִילוּפֵיהֶן
 – אם החליפן המוודר האם נאסר מדרבנן גם בחילופיהן. וצדדי
 הספק הם, מִי אֲמָרְיָן – האם אנו אומרים שטעם המשנה (שם)
 שהגידולים אסורים הוא משום שהנודר התכוון לאסור אף את
 הגידולים, ואם כן יש לחלק, שדווקא לַנְּבִי דִּילֵיהּ – כשאוסר בלשון
 זו על עצמו, הוֹאֵל וְאָדָם אִסַּר [יכול לאסור] אפילו את פירות
 חֲבִירוֹ עַל עַצְמוֹ, לִכֵּן אָדָם אִסַּר [יכול לאסור] גם דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא
 לְעוֹלָם כְּגוֹן חִלוּפֵין וּגִידוּלֵין עַל עַצְמוֹ, אֲבָל לַנְּבִי חֲבִירוֹ, הוֹאֵל וְאִין
 אָדָם אִסַּר פִּירוֹת חֲבִירוֹ עַל חֲבִירוֹ משום שיש כאן שתי סיבות
 שגורעות מכוחו, האחת, שהפירות אינם שלו, והשנייה, שחבירו
 אינו ברשותו לאסור עליו, כך גם אִין אָדָם אִסַּר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא
 לְעוֹלָם עַל חֲבִירוֹ, כיון שגם בזה יש שתי סיבות המגרעות מכוחו,
 האחת, שהחליפין עדיין לא באו לעולם, והשנייה, שחבירו אינו
 ברשותו לאסור עליו.

שנינו במשנה לעיל (מז), הָאוּמַר לְחֲבִירוֹ וְכוּ' קֹנָם לביתך שאני
 נכנס ושדך שאני לוקח, אם מת הבעלים או שמכרו לאחר, מותר
 הנודר להיכנס לבית ולהנות מהשדה אחר שיקנה אותה, כיון
 שכבר אינם של מי שהוא מוודר ממנו, ואינם בכלל 'ביתך' ו'שדך'.
 אבל אם אמר הנודר 'קונם בית זה שאני נכנס ושדה זו שאני
 לוקח', אסור הנודר להיכנס לבית ולהנות מהשדה אחר שיקנה
 אותה, אפילו אחר שמתו הבעלים או מכרו לאחר, משום שאסר
 על עצמו 'בית זה' ו'שדה זו', בין אם פלוני הוא בעליו ובין אם לא.
 דין זה נאמר באדם האוסר את הבית על עצמו, כיון שאדם יכול
 לאסור על עצמו גם חפץ שאינו שלו. אבל האוסר על חבירו, אינו
 יכול לאסור עליו אלא חפץ השייך לו, כיון שאין אדם אוסר נכסי
 חבירו על חבירו.
 הגמרא מביאה ספק בענין האוסר את ביתו על חבירו בנדר:
 בְּעֵי וְנִסְתַּפְקוּ אֲבִימִי, האומר לחבירו קֹנָם לְבֵיתִי זֶה הַשִּׁיחַ לִי
 וְשִׂאתָה נִכְבָּם, אם מת המדייר או שְׁמַכְרוּ אַחֲרָי, וכעת הבית אינו
 שלו, מִהוּ – האם המוודר עדיין אסור להיכנס לבית או לא. וצדדי
 הספק הם, האם אָדָם אִסַּר – יכול לאסור, דָּבָר שְׁעַבְשֵׁיו הוא
 בְּרִשְׁתּוֹ גם על לְעֵתִיד בְּשִׂיצָא מְרִשְׁתּוֹ, שהרי בשעה שהוא אוסר
 החפץ שייך לו, והמוודר יהיה אסור להיכנס לבית אף כשהבית לא
 יהיה של המדייר, או לא, שאינו יכול לאסור אלא על הזמן שהבית
 הוא שלו, אבל על הזמן שהבית לא יהיה ברשותו לא חל איסורו,
 שהרי הוא כאוסר נכסי חבירו על חבירו, והמוודר יהיה מותר
 להיכנס לבית כשהוא לא יהיה של המדייר.
 רבא מוכיח ש'אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו':
 אָמַר רַבָּא, תָּא שְׁמַע – בא ושמע ראייה ממה ששנינו במשנה (נבא
 קמא דתנא), הָאוּמַר לְבֵנו קֹנָם שְׂאֵי אַתָּה נְהַנָּה לִי – שאסר על בנו
 ליהנות ממנו, וְמַת האב, וְיִרְשְׁנוּ הֵבֶן, משום שלא אסר עליו האב
 את הנאתו לאחר מותו. אבל אם אמר לו בפירוש, קונם שלא יהנה
 ממנו בְּחַיּוֹ וּבְמוֹתוֹ של האב, וְמַת האב, לֹא יִרְשְׁנוּ – אסור הבן
 ליהנות מהנכסים שירש מאביו, כיון שאסר עליו האב את הנאתו
 במפורש גם לאחר מותו, וירשתו בכלל האיסור. ומוכיח רבא,
 שְׁמַע מִיָּמָה – אתה למד מכאן, שְׂאֵדָם אִסַּר – יכול לאסור, דָּבָר
 שְׁעַבְשֵׁיו הוא בְּרִשְׁתּוֹ גם על לְעֵתִיד בְּשִׂיצָא מְרִשְׁתּוֹ, שהרי האב

אגרות קודש

בי"ה, ט"ז כסלו, תשי"ג
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצי"צ וכו' מוה"ר דוד נתן שי

שלום וברכה!

בנועם נמסרו לי הנרות בקשר עם ימי חנוכה הבע"ל, ויה"ר מהשי"ת אשר ע"פ המבואר
 בדא"ח (ועיון זח"ב קסו, ב. לקו"ת רד"ה וה"י לכם לציצית (השנל)) אשר נר, הוא בגימטריא רמ"ח
 מ"ע ודו"ר שבאדם, הנה יזכהו השי"ת להשפיע גם בהרמ"ח שלו, היינו קיום המצות שיה"י הקיום
 מיוסד על הדו"ר, שאז הוא קיום אמיתי, וכמ"ש בתניא פ"ד.

ולקראת חג הגאולה הבע"ל הנה מצו"פ המשך מאמרי תשי"ג אשר המאמר ד"ה כה אמר
 ה' גוי קרובה ישועתי לבוא, הצעתי לאנ"ש שי' ללמדו בימי י"ט וכ' כסלו ונר חמישי דחנוכה הבע"ל
 כאו"א בסביבתו, והעיקר להביא לפו"מ כפסק רז"ל אשר לא המדרש עיקר אלא המעשה, היינו
 להשפיע בהם שיקיימו האמור בהמאמר הנ"ל ואז מובטחים אנו מהשי"ת אשר קרובה ישועתי
 לבוא ותקותי להגלות.

בברכת חג הגאולה.

גדרים. פרק חמישי - השותפין - דף מז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רז תוספות

ה"ב בעי אבימי קונס בית זה שאתה נכנס ומת או שמכרו לאחר מזה. אדם אוסר דבר וכו'.
ואפילו לאחר שמת או שמכרו לאחר היו נמי אסור, לא: אז תנן תתם. לקמן בפרק "הנדר"
מן הירק. קונס פירות האלו עלי או קונס הן לפי או קונס הן על פי אסור בחילופין,
אם נתחלפו בפירות אחרות, ודבר שלא בא לעולם הוא. נידוליהן, שנטען והגדילו על.
פלוני. שאתם על חבריו. פה אי הוי אסור
בחילופין כמו שהוא אסור, אי לא: מי אמרנין: 1
גביה דיליה, כי אמר "קונס הן לפי" או "על פי" 2
- אסור בחילופין, אף על גב דהוי דבר שלביל, 3
הואיל ואשכחן גבי דיליה כי האי תומרא דאיתו 4
אוס' פירות חבריו עליו, והאיכו מחמירי' לגביה 5
הואיל ונינו אוסר פירות חבריו על חבריו, דאי 6
אמר לחבריו "קונס פירות של פלוני עליך" - לא 7
הוי כלום, לא אמרנין נמי דאית בידו למיסר ליה 8
בחליפין, דהוי דבר שלא בא לעולם. 9
10 הָאֵלֹו עַל פְּלוֹנִי מָהוּ בְּחִלּוּפִינְהוּ? מִי אֲמַרְיִנָּן: גְּבִי דִילִיָּהּ, הוֹאִיל וְאֲדָם אוֹסֵר פִּירוֹת
11 חֲבִירוֹ עַל עֲצָמוֹ - אֲדָם אוֹסֵר דְּבַר שְׂאֵל בָּא לְעוֹלָם עַל עֲצָמוֹ, גְּבִי חֲבִירוֹ, הוֹאִיל
12 וְאֵין אֲדָם אוֹסֵר פִּירוֹת חֲבִירוֹ עַל חֲבִירוֹ - אֵין אֲדָם אוֹסֵר דְּבַר שְׂאֵל בָּא לְעוֹלָם עַל חֲבִירוֹ.
א

לאסור אותו על אחר - לא כל הימנו, דכיון דאשתירי ליה שעבודא דשוכר, כשהמודר נגזר - לא ממדיר הוא נהנה אלא מן השוכר, כנ"ל, ודבר ברור הוא. ולפיכך אין אמרו. דכי תנן
לעיל: היה א' מן השוק מודר מ'א' מהם תנאה לא יכנס לחצר, ר"א בן יעקב אומר וכו' - לאו משום רבוחא דרבי אליעזר בן יעקב בלחוד תנא ליה. אלא לרבותא דרבנן נמי נקטיה. דס"א:
נדי דקסברי רבנן דשותף מצי אסר אחריהי - הי' משום דמפקע מיניה קנין שעבוד, וברכתבנא לעיל, אבל לאחר מן השוק - לא מצי אסר חזר שאין בה דין חלוקה, דמצי א"ל: כיון
דשעבוד תיזק עריון נשאר אצלו - לתוך שלו אני נכנס, ולא לתוך שלך. קמ"ל, דכיון דחזר מירי מצי קנין ליה בהא חצר קנין גוף ופירות - לא כל הימנו. **מתני'** האומר לחבריו קונס
לביתך שאני נכנס. כלומר, למה שאני נכנס בו. **שדרך** שאני לוקח. כלומר, אם אקחנו. **מת** או **מכרין** לאחר מותר. ד"ביתך" אמר, והשתא לאו ביתיה הוא. והה' דאי נתנן לאחר נמי
שרי, אלא לחכי נקט מכרן - לאשמעותין דרוקא מכרן לאחר, אבל אמר "ביתך שאני נכנס" ומכרו לו - אסור. **קונס** לבית זה שאני נכנס ושדה זה שאני לוקח מת או מכרו לאחר אסור.
דכיון ד"בית זה" קאמר - שריה עלויה חתיכה דאסורא. הלכך אפילו מכרו לאחר - אסור. והוי יודע דכי היכי ד"בית זה" חמור מ"ביתך" לענין מכרן לאחר, הכי נמי "ביתך" חמור מ"בית
זה" לענין נפילה. דאי אמר "ביתך שאני נכנס" ונפל ובנאו - אסור ליכנס בו, דכל שהוא ביתך משמע. ואי אמר "בית זה" ונפל, אף ע"פ שחור ובנאו - מותר בו, דכיון דנפל אודא. ואי אמר
"ביתך זה" - משום "זה" אתה תופסו, בין לחומרא דמכירה בין לקולא דנפילה. והכי איתא בירושלמי: "ביתך זה" משום מה אתה תופסו - משום "ביתך זה", נפל ובני - הא לית הוא. ושמעין
מן הדא: האומר לירושין "הנו בית תחנות לבני או בית ארמלות לבת" ונפל - הירושין חייבים לבנותו. ונפל "בית זה" ונפל - אין חייבין לבנותו. ומסתברא דכי אמרנין "ביתך שאני נכנס" דאי
נפל ובני ליה אסור - לאו דוקא נפל ובני ליה במקומו, דהה' אסר נהנה במקום את אסור, דכל שהוא ביתך קאמר. והאי דנקט נפל ובני - לרבותא נקטיה, דבאומר "בית זה" א"ע"פ שחור
אבוקמו ומכרתו דאשתאנה - מותר. **ג'ב'** בעי אבימי קונס לבית זה שאתה נכנס מת או מכרו לאחר מזה. כלומר, דנדי דאמרין במתניתין דבאומר "בית זה" מכרו לאחר אסור - הי' מן האסור
על עצמו, לגבי מירי לא אנפשיה ביתי. וכו', בין שיהא שלו או שימכרו לאחר. אבל אחריהי, נהי ד"בית זה" לעולם משמע, וכדומכתא במתניתין - מיהו לא כל הימנו לאסור לעצמו בשרשותו,
דהל נכסי חבריו על חבריו. והה' דמבעיא ליה במפרש "בית זה שאתה נכנס אפילו לאחר שיצא מרשותו" דאפשר דלא מהני, דאידו לא מסתפק בלישנא, דודאי פשיטא ליה ריח' לעולם
משמע, וכדומכתא במתניתין, אבל עיקר בעיא היא. אפילו כי בעי למעבד הכי - אי מצי בעידי, כיון דנכסיה השתא ברשותה ניהו. או לאו, כיון דלאחר מכן נפקי מרשותיה - והוי להו
נכסי חבריו על חבריו. ומשה' מייתי הר' ב"ש מדתנן "בחיו ובמותו" - מת לא יירשנו, דאלמא כי פריש מצי למיסר אפילו לאחר שיצא מרשותו. כיון דהשתא ברשותו ניהו. וכיון דכי
פריש חייל איסורא - פשיטא ליה ריח' כמפרש דמי, ומתני' נמי הוי מוכחא. ואנ' דלעיל (דף ז' ע"ב) דהנין: שאני התא דאמר "בחיו ובמותו", כלומר דאנ' ריח' לגבי נדר עצמו לעולם
משמע, לגבי מירי לא משמע הכי, וכמו שפירשתי אנו למעלה - דהכא לא נחא לן דבתיא דיליה (דף ז' ע"ב) דהנין: שאני התא דאמר "בחיו ובמותו", כלומר דאנ' ריח' לגבי נדר עצמו לעולם
משמע, דכיון שנכסים אסורים לו בהנאה לא יזכה בהן, דהא קתני בסיפא דהדיא מתניתין בפרק "הגזול קמא" (דף ק"ט): ויתן לבניו או לאחיו, ואם אין לו - לוהו, ובעלי חוביבן באין ונפרעין. ואם לאו
זכה בגוף הנכסים דיאך נתנן לבניו או לאחיו, ודיאך בעלי חוביבן באין ונפרעין: אלא ודיא נכסים דידהו ניהו, אלא שאינו רשאי ליהנות מהן. ואיידי דתנא רישא, יירשנו, לומר שמתור
ליהנות מהן כשאר הירושין - תנא סיפא נמי לא יירשנו, ולא דוקא. וכו': והכי קתני נתנן לבניו או לאחיו בשלמא לוהו ובעלי חוביבן באין ונפרעין - שפיר, דבעלי חוב לאו מדעתיה קא
מיפרעו דליהוי פורע חובו באיסורי הנאה, דבכה"ג דאי אסור, דנדי דאמרנין לעיל דמבריח ארי מנכסי חברו הוא - היינו כשארור פורע שלא מדעתו, אבל מדעתו - ודאי אסור, דהוי מוציאן
מרשות לרשות, ונמצא תועם. אלא בעל כרדו ב"ד מגנין להן, ואנ' דאידו ממילא מתהני - לא איכפת לן, אבל נתן לבניו או לאחיו היכי שרי? הוא מתהני משוטב תנאה הדיא ודאי, ואסור,
דבאמרנין לעיל (דף ט"ז ע"ב) דהוי משלו על חבריו וז"ל: ולא למימרא שיתנם להם ממש, אלא שיהיה להם מקום, ואומר להם: נכסי אלו אסר עלי אבא, ואני יודע מה אנעשה פה - טלו
לעצמכם ועשו מהם מה שתרצו. וכה"ג לאו מתנה הוא, אלא גוונא דהפקר, וכן כתב הר"ם בבבלי ב"פ מהל' נדרים (ה' ט"ז) שצריך להודיעם. אלו נכסי אבי שאסר עלי אבא. עשאה הרמב"ם
דל' כהדיא דתנן לעיל מיניה: הגזול את אבתי ומת וכו' - לוהו ובעלי חוביבן באין ונפרעין, ואמרנין עלה בגמרא: תריץ שיאמרו: זה גזל אבא. **הנן** תתם. לקמן בפ' "הנדר" מן הירק (דף ט"ז).
קונס פירות האלו עלי קונס הם על פי קונס הם על פי אסור בחילופין ובגדוליהם. כלומר, כל שאמר א' מלשונות הללו - חלופין וגדוליהם בכלל. **בעי'** רמי בר אבא קונס פירות האלו
על פלוני מהו בחילופין. לאו בקונסו בלחוד קא מבעיא ליה, אלא ככולהו איסורי הנאה דעלמא נמי מספקא ליה. והיינו דמיתא לקמן ת"ש מחמיקש בערלה. ולא החליפין בכתחלה
מבעיא ליה, דהויא כי לא שהוא אסור בתנאה אסור לחמורו לחליפין. דאי לא תימא הכי, לאו דעמי דמיסר לחמיק בפסח לשורו הנסקל, שיכול למכורו לבכירי, ואמאי לא תנן שחמול פטור מן
התשלומין? אלא ודיא פשיטא ליה דחליפין אסור. אלא בשעבר החליפין מספקא ליה. ולאחר נמי לא מבעיא ליה. דפשיטא ליה דמותרין. שאן ח' תופס את דמי אלא עבדה ריה
ושבעית. והיינו דתנן, ומיתא לה בריש חולין (דף ז' ע"ב): חמץ של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד, מפני שהן מחליפין. אלא מספקא ליה אי מיתסרי למחליף מדרבנן בעלמא או לא. והכי
הוי עיקר ספיקה: מי אמרנין דכי תנן במתניתין אסור בחילופין ובגדוליהן - היינו משום שכוונת הנדר בכך. ואי משום שכוונת הנדר - דוקא נדר אסור עצמו בכך, דנדי דחילופין דכרב
שלא בא לעולם דמו - לגבי דריה מצי אסר, אבל לגבי חבריו לא מצי אסר. או דילמא דכי תנן במתניתין אסור בחילופין, אלא דהכא הכי הוא. דכל אסורי
הנאה חילופין אסורין מדרבנן למחליף עצמו, הלכך לא שנה הוא ולא שנה חבריו. ותמהני: ארבעי רמי במודר, ליבעי לה בנדר עצמו ובמתניתין גופה, אי טעמא דמתניתין משום כוונת
הנדר - אפילו בחילופין אסורין הן, ואי משום דינא דאסורי הנאה. דוקא בשהחליף הוא, אבל החליף אחר - מותר בחילופין וז"ל: דפשיטא ליה לרמי דנדר אפילו החליפין
אחר אסור בחילופין. דכיון שפרט ואמר "אלו" - שוינהו עליו כהפקד, וכמו שנפרש בפ' "הנדר" מן הירק" עלה דהא מתניתין, בס"ד, מיהו, היא מיבעיא ליה: מי אמרנין דאפילו בשחלופין
הוא עריך "אלו", דלא מיתסר בהו אלא משום שבכלל דבריו הוא, או דילמא לחלופין הוא לא עריך "אלו", דחלופין בגדוליהן דמי, הלכך, אפילו במודר אסור, וכי תנן "אלו" - לחלופין
אחר אימתיך. מיהו, אין ה"נ דהוה מצי למבעי בנדר עצמו היכא דלא אמר "אלו" החלופין הוא עצמו - מהו בחלופין, דהיינו דיניה דמודר. אלא ולישנא דמתניתין "אלו" עריפא ליה,
כנ"ל, ופשיטא לה מדתנן: האומר לאשתו "קונס שאני מהנה לך" ומיירי בשחירה בערדה ארוסה, וכיון דאבתי לא משתעבד לה - חייל נדרא. ומסתברא אפילו לאחר שנשאה דמשועבד
לה, והכי מוכח בכתובות בפרק "המירר" (דף ט"ז).

לוהו

תוספות

רש"י

1 לווה. כלומר, האשה, ובעלי חוב באין ונפרעין. ונדי דמתסרי עלה נכסי בעלה, מידו אבתי
2 שיעבודה אנכסיה קאי. הילכך, בעלי חוב באין ונפרעין. דאפילו לחנן דאמר דהמפרנס
3 אשתו של חבירו הניח מעותיו על קרן הצבי - הי"מ במעלה לה מנותתיה, אבל כשהיא לוח
4 - הייבת היא במה שלוחות, ובעלי חוב נפרעין מן הבעל, דמוציאין מזה ונותנין לה מדר
5 נתן. ובה יצאתי ידי חובתי מכל מה שהאריך
6 הרשב"א בה. **מאי** טעמא בעלי חובין באין
7 ונפרעין לאו משום דחלופיהן לאו בגדוליהן דמו. ו
8 דקס"ד רבין דבשעה שהיא לוחה משעבדת נכסי
9 הבעל - הרי היא כמחלפת נכסי הבעל בנכסי
10 אחרים, כיון דלכסוף בע"ח באין ונפרעין. נדי דקא
11 אמרינן מיט בע"ח באין ונפרעין - לאו היא גופה
12 קשיא לן, דלידחיה ליכא איסורא כלל, אלא הכי
13 קאמר. כיון דלכסוף בעלי חוב באין ונפרעין היכי
14 שרית לה ללוות? כך פירשו רבותי. ולי נראה
15 הדק: אם אימא דחלופיהן בגדוליהן דמו - היאך
16 בעלי חובין באין ונפרעין? נדי דמדינא מוציאין
17 מזה ונותנים לזה מדרבי נתן, הכא אנו סהדי
18 דאדעתא דידה נחית, ולא אדעתא דבעל, כי
19 היכי דלא לעביד היא איסורא על ידיה! ונראה
20 לי דלחבי פשט לה מוך ברייתא, ולא פשט
21 מסיפא דמתני' דהאומר לבני' קונם שאתה נתנה ל"י וכו' דחנן נכסיפא: לוחה ובעלי חוב באין
22 ונפרעין. משום דאיהו לא הוי כמחליף, דהא מצו קני נכסי. אבל אשה שאין לה קנין בלא
23 בעלה - סליק אדעתיה דהויא כמחלפת נכסי הבעל ממש. ומשנה ודילמא לכתחלה הוא
24 דלא, ואי עבר - עבר. כלומר, כשהוא בא לחלף איסור בהיתר לכתחלה בידים - אסור, וחלופין אסורין. אבל זו, בשעה שלוחתה, אע"פ שהבעל מתחייב - אין כאן חליפי איסור ממש,
25 הילכך יכולה היא ללוות ולאכול. ואע"פ שאח"כ נפרעין מן הבעל - דיעבר הוא שנעשו חלופין למה שאכלה. **ר"ש** המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת.
26 דקס"ד רבין שאסור ליהנות מן החלופין, אפילו עבר ונתנה, שהחלופין באחר, דליהוי חלופי חלופין - אסורין. ומשום הכי קשיא ליה. בשעבר וקידש בדמיהן למה היא מקודשת גמורה, ואינה
27 עריכה לקדש פעם אחרת? דאי אסורי חלופין מדרבנן - הוה לן לאצרכובה קדוש אחריו ואמרינן: הכא נמי, לכתחלה הוא דלא, ואי עבר - עבר. כלומר, לכתחלה הוא שאסור ליהנות מן
28 החלופין, אבל אם עבר ונתנה - נתנה, דחלופין מותרין. **ולענין** הלכה. לגבי נדר עצמו דאמר "אלו" - אפילו החלופין אחר, נודר אסור בהן, ודיינו מתני'. אבל כשהחיריו אחר, וכן נמי
29 נודר עצמו דלא אמר "אלו" - מסתברא דלקולא נקטי. רבין דבכי האי גוונא גבי אסורי הנאה דעלמא ליכא למימר דחלופיהן בגדוליהן דמי, אלא מדרבנן בעלמא, וכדפרישית לעיל,
30 הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא. ואפילו עבר והחלופין - חלופין מותרין. אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב בפ' חמישי מהלכות נדרים (ג"כ ט"ז): הרי גדוליהן וחלופיהן ספק, לפיכך
31 חברו אסור בגידולי פירות אלו וחלופיהן. הרמב"ן ז"ל מסתם לה סתומי לקמן בפרק הגנדר מן הירק. **מתני'** הריני עליך חרם. שתהא נתאון עליו כחרם של ברוך הבית. ובגילוי מיירי,
32 דסתם חרמים לבדק הבית (לעיל דף ט"ז).

1 **או דילמא:** משום דחלופיהן בגדוליהן דמי, לא שניא
2 הוא וְלֹא שְׂנֵא חֶבְרוֹ? אָמַר רַב אֶהָא בַר מִנְיּוּמִי, ת"ש:
3 הָאוּמֵר לְאִשְׁתּוֹ "קוֹנֵם שְׂאֵנִי נְהַנֵּה לְיָדְךָ" אֵוֹתָ, וּבְעֵלְי
4 חוֹבִין בְּאִין וְנִפְרְעִין. מ"ט בְּעֵלְי חוֹבִין נִפְרְעִין - לֹא
5 מְשֻׁם דְּחֵלּוּפִין לֹא בְּגִידוּלִין דְּמִי? אָמַר רַבָּא: דִּילְמָא
6 לְכַתְּחִילָהּ הוּא דְלָא, וְאִי עֵבֵר - עֵבֵר. אֶלְיָא, ת"ש: הַמְקַדֵּשׁ
7 בְּעֵרְלָה - אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת, מְכַרְן וְקוּדֵשׁ בְּדַמְיָהּ - הִרִי
8 זֶו מְקוּדָּשֶׁת. הֵכָא נָמִי, לְכַתְּחִילָהּ הוּא דְלָא, וְאִי עֵבֵר -
9 עֵבֵר. **מתני'** "הִרִינִי עֵלְיךָ חֶרֶם" - הַמְוֹדֵר אֶסוּר, "הִרִי
10 אֶתְ עֵלְי חֶרֶם" - הַגּוֹדֵר אֶסוּר, "הִרִינִי עֵלְיךָ וְאֶתְ עֵלְי"
11 - שְׁנֵיהֶם אֶסוּרִין, וְשְׁנֵיהֶם מוֹתְרִין בְּדָבָר שֶׁל עֵלְי בְּבֵרָה,
12 ואסורין

13 דלכתחילה לא לימכור, ואם קידש בדמיהם - מאי דעבר עבר. **מתני'** הריני עליך חרם.
14 נכסי יהיו עליך חרם. המודר אסור. אבל המודר - מותר.
15 והביר

אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

מחותי הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר זאב דוב שי

שלום וברכה!

בטח כבר חזר לביתו שלום ומצא את כב"ב שיחיו בשלום, וכבקשתי מסר ג"כ פ"ש חסידותי לאנ"ש שיחיו, וכמנהג החסידים עשה זאת מתוך התועדות לבבית. ות"ח.

מוסיג"פ קונטרס ובו המאמר דפי וירא כהבטחתו, ותקותי אשר יגיע אליו עוד קודם חג הגאולה י"ט כסלו הבע"ל, ובמילא יהי' ממזכי הרבים לזכותם באור הצפון וגונו במאור שבקונטרס זה אשר זהו מפעולות תורת החסידות לגלות גם את האור שנברא ביום ראשון, שמובא בשם הבעש"ט שגנו בתורה (ויעוין ג"כ הר ח"א רס"ד ע"א, זח"ב קע"ט ע"א, תקו"ז תקון וא"ו, ז"ח רות פה, א), ולגלות אור זה באופן שיפעול ג"כ על הגוף ונה"ב בכדי לעבדו יתי' בכל לבבך בשני יצריך.

בפ"ש כל אנ"ש שיחיו, בברכת הצלחה, מחות'.

זה עתה נת' מכ' מרי"ח.

34 אָלָא תָּא שְׁמַע – בא ושמע ראייה ממה ששנינו במשנה (קידושין נז)
 35 הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּפִירוֹת עֶרְלָה, אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת, מִשּׁוּם שְׂאִיסוּרֵי
 36 הַנָּאָה אֵין דִּין מִמּוֹן וְנִמְצָא שְׂלֵא הִיָּה כִּאֵן כִּסְף קִידוּשִׁין, אֲבָל
 37 אִם הַמְקַדֵּשׁ מְקַרְן וְאֵת פִּירוֹת הָעֶרְלָה וְקִדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּדַמֵּיָהּ,
 38 הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת. וּמוֹכִיחָה הַגְּמָרָא, שְׂאִם נֹאמַר שְׁחֲלִיפִי אִיסוּרֵי
 39 הַנָּאָה אִיסוּרִים לְמַחְלִיף, אִם כֵּן דְּמֵי הָעֶרְלָה אִיסוּרִים עַל הַמְקַדֵּשׁ,
 40 וְאִם קִידֵשׁ בְּהֵא אִשָּׁה לֹא יוֹכֵל לְקַיֵּימָה אֲלֵא אִם כֵּן יְקַדְּשָׁה פַעַם
 41 שְׁנִיָּה, שְׁהָרִי הָאִשָּׁה עֲצֻמָּה הִיא חֲלִיפֵי הַחֲלִיפִין שֶׁל הָעֶרְלָה
 42 וְאִסוּרָה עֲלֵיו וְשְׁחֲלִיפֵי חֲלִיפִין דִּינָם כְּחֲלִיפִין, אֲלֵא מוֹכַח מִכֵּאֵן
 43 שְׁחֲלִיפִין מוֹתְרִים לְמַחְלִיף.
 44 דוּחָה הַגְּמָרָא, הֶבְא נְפִי – גַּם כֵּאֵן יֵשׁ לֹמַר כְּמוֹ שְׁדַחֲנוּ לְעֵיל,
 45 שְׁלִבְתְּחִילָה – רַק מְחֲלִיפִין עֲצֻמָּם הוּא דְלֵא הוֹתֵר מְחֲלִיף לִיהֵנוּת,
 46 מִשּׁוּם שְׂרַבְנָן אִסוּרוֹת אוֹתָם עֲלֵיו, אֲבָל וְאֵי עָבֵד – אִם עֵבֵר וְנִהְנָה
 47 מִהַחֲלִיפִין עַל יְדֵי שְׁחֲלִיפָם בְּדַבַּר אַחֵר, וְכִגוֹן שְׁקִידֵשׁ בְּהֵם אֵת
 48 הָאִשָּׁה, עָבֵד – מוֹתֵר הוּא לִיהֵנוּת מֵהָאִשָּׁה, מִשּׁוּם שֶׁרַק אֵת
 49 הַחֲלִיפִין עֲצֻמָּם אִסוּרוֹ עֲלֵיו חֲכָמִים אֲבָל חֲלִיפֵי הַחֲלִיפִין מוֹתְרִים,
 50 וְאֵין לְהוֹכִיחַ מִכֵּאֵן שְׁחֲלִיפִין עֲצֻמָּם מוֹתְרִים בְּהִנָּאָה.

משנה

51 משנה זו בהמשך למשנה הקודמת, מבארת מה דינם של דברים
 52 השייכים לרבים, האם המודר מהיחיד מותר להשתמש בהם, או
 53 לא.
 54 האומר לחבירו הריני עֲלִיף תָּרָם, והאומר הוא מאנשי הגליל,
 55 שכשהם אומרים 'חרם' סתם כוונתם להחרים לבדק הבית, וכוונתו
 56 לאסור את עצמו על חבירו כהקדש, הַמּוֹדֵר אִסוּר לִיהֵנוּת מֵהַמּוֹדֵר.
 57 האומר לחבירו הרי אֵת עֲלֵי תָּרָם, ואסר הנאת חבירו על עצמו
 58 כהקדש, הַמּוֹדֵר אִסוּר לִיהֵנוּת מִשֶׁל חֲבִירוֹ.
 59 האומר לחבירו הריני עֲלִיף חֶרֶם וְאֵת עֲלֵי חֶרֶם, שְׁנֵינֵהֶם אִסוּרִין
 60 לִיהֵנוּת כֹּל אֶחָד מִשֶׁל חֲבִירוֹ. וְשְׁנֵינֵהֶם (המודרים זה מזה) מוֹתְרִין
 61 לִיהֵנוּת בְּדָבָר שֶׁל עוֹלֵי בְּבָל, מִשּׁוּם שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁעֲשָׂאוֹם עוֹלֵי בְּבָל,
 62 הַפְּקִירוֹ אוֹתָם לְשִׁמוּשׁ כֹּל יִשְׂרָאֵל, וְאֵינָם שְׂיִכִּים לֵאמֹר אֲדָם, וְלִכֵּן
 63 אֵין זֶה נֹחֵשֵׁב שְׁנֵהֵנָה מִשֶׁל חֲבִירוֹ.
 64

1 או דִּילְמָא – שמא הטעם שהגידולים אסורים אינו משום שכונות
 2 הנודר לאסור על עצמו גם את החליפין, אלא משום דְּחֲלִיפִין
 3 בְּגִידוּלִין דְּמֵי – שגורו חכמים על חילופי איסורי הנאה שיהיו
 4 אסורים בהנאה כשם שגידולי איסורי הנאה אסורים. ואם כן לא
 5 שְׂנָא – אין הדין שונה כאשר הוא נאסר מכה הנדר, וְלֵא שְׂנָא – ואין
 6 הדין שונה כאשר תְּהַרְוֵי נאסר מכה הנדר, ובשני האופנים המודר
 7 אסור מדרבנן גם בחילופיהן.
 8 הגמרא מוכיחה שהטעם שהחילופין אסורים אינו משום גזירת
 9 חכמים, ובאוסר את חבירו מותר המודר ליהנות מחילופיהן;
 10 אָמַר רַב אֲחָא בְּרַ מְנוּיָמָא, תָּא שְׁמַע – בא ושמע ראייה ממה ששנינו
 11 בברייתא, הָאִיסוּר לְאִשְׁתוֹ קוֹנֵם שְׂאֵנִי נְהַנְה לֵיהּ, שְׂאִסַּר הַבֶּעַל אֵת
 12 אִשְׁתוֹ לִיהֵנוּת מִמֶּנּוּ, וְאֵינָה יוֹכֵלָה לִיזוֹן מִשְׁלֹ, לִזְוִיָּה הָאִשָּׁה
 13 מֵאַחֲרֵים עֵבֵר מוֹזוֹנוּתֶיהָ, וְעֲלֵי חוֹבִין שֶׁהָלוּ לָהּ פְּאֵין וְנִפְרָעִין מִן
 14 הַבֶּעַל, שְׁהָרִי אֵף שְׁהִיא אִסוּרָה לִיהֵנוּת מִן הַבֶּעַל, עֲדִיין הוּא
 15 מִשּׁוּעֵבֵד לָהּ, וְהַמְלוּיִם יוֹכֵלִים לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ עֵבֵר מֵהָשָׁלוּ לָהּ.
 16 וְנִמְצָא שֶׁהָאִשָּׁה אֵינָה נִהְנֵית מִן הַבֶּעַל. וּמִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא, מֵאֵי
 17 מְעַלָּא – מה הטעם שהתירה הברייתא לעשות כן שְׁפַעְלֵי חוֹבִין
 18 מְלוּוִים לְאִשָּׁה וְנִפְרָעִין מִן הַבֶּעַל, הֲלֹא הַמַּעוֹת שֶׁהָאִשָּׁה קִיבְּלָה מִיָּד
 19 הַמְלוּהָ הֵן חֲלִיפֵי מַעוֹתֶיהָ שֶׁל הַבֶּעַל הָאִסוּרִים עֲלֶיהָ, שְׁהָרִי בִשְׁעָה
 20 שְׁהִיא לוֹתֵה הַשְׁתַּעֲבֵדוּ מַעוֹתֶיהָ שֶׁל הַבֶּעַל תְּמוֹרֵת הַהֲלוּאָה, וְזֶה
 21 כֵּאִילוֹ שֶׁמְחֲלִיפָה אֵת נִכְסֵי הַבֶּעַל בְּמִמּוֹן הַהֲלוּאָה, לָאוּ – וכי הטעם
 22 אֵינוֹ מִשּׁוּם דְּחֲלִיפִין לָאוּ בְּגִידוּלִין דְּמֵי, וְלִכֵּן בְּמִדַּת אֵת אִשְׁתוֹ אֵין
 23 הַחֲלִיפִין נֹאסְרִים עַל הָאִשָּׁה. וְאִם נֹאמַר כֵּן, הוּא הִדִּין גַּם בְּאֹמַר
 24 'פִּירוֹת אֲלוֹ עַל פְּלוּנִי' שְׁחֲלִיפֵיהֶן מוֹתְרִים.
 25 דוּחָה הַגְּמָרָא, אָמַר רַבָּא, דִּילְמָא – שמא אפשר לדחות, שְׁדוּקָא
 26 כְּשֶׁהַמּוֹדֵר בֹּא לְהַחְלִיף אִיסוּרֵי הַנָּאָה בְּיָדִים לְבְּתַחֲלִילָה, הוּא דְלֵא
 27 הוֹתֵר לְהַחְלִיפָם, וְאִם הַחֲלִיף אִסוּרוֹ עֲלֵיו רַבְנָן לִיהֵנוּת מִן הַחֲלִיפִין,
 28 אֲבָל וְאֵי עָבֵד, עָבֵד – אִם לֹא הַחְלִיפָם מִמֶּנּוּ, אֲלֵא רַק בְּדִיעֵבֵד נַעֲשׂוּ
 29 חֲלִיפִין, כְּגוֹן אִשָּׁה זֹו שֶׁבִשְׁעָה שְׁקִיבְּלָה אֵת הַהֲלוּאָה עֲדִיין לֹא הִי
 30 הַמַּעוֹת חֲלִיפִין שֶׁל נִכְסֵי הַבֶּעַל, וְרַק אַחֲרַי מִכֵּן כְּשֶׁהַבֶּעַל פּוֹרַע אֵת
 31 מֵהָשָׁלוּתָהּ נִהְפְּכִים הַמַּעוֹת חֲלִיפֵי מַעוֹת הַבֶּעַל, בְּאוֹפֵן כּוּחַ לֹא
 32 אִסוּרוֹ חֲכָמִים אֵת הַמּוֹדֵר לִיהֵנוּת מִהַחֲלִיפִין.
 33 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהוֹכִיחַ מִמִּשְׁנֵה שְׁחֲלִיפִין אֵינָם כְּגִידוּלִים:

אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, תשי"ג
 ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר אלי עקיבא שי

שלום וברכה!

הנתיי לקרות במכתבו ע"ד השתדלותו להודיע ולהחדיר בתוך התלמידים והתלמידות
 שלו סיפורים חסידותיים וכן עניני חסידות ובטח יוסיף אומץ בזה, כי הרי זהו כל האדם, וכמ"ש
 סוף דבר הכל נשמע (אז אלע זאלן דערהערן) את האלקים ירא (כי זהו יסוד ושרש העבודה) ואת
 מצותיו שמור כי זה כל האדם (בגימי מ"ה אילנא דחיי פנימיות התורה זוהי תורת החסידות)...

מוסיף קונטרס שהו"ל לא כבר, ובטח יזכה בו את הרבים. ואף ששולחים ג"כ להרה"ג
 הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר יהודא דוב שי' שחט, בטח לא די בא' והלואי שיסיפק
 שני קונטרסים בשביל סביבתם, ויעוין ג"כ בקונטרס זה בענין אכילת הדם כי זה כל האדם הנ"ל.

בברכה ופ"ש כל אנ"ש שי.

נ"ב: הפ"נ שלו נתקבל.

56 צְרִיבִים לְזֹבוֹת, לֹא דְבָרוּ בְנֵשִׂיאֵי אֱלָא בְהִנְהוּ.
 57 שְׂנִינּוּ בְּמִשְׁנָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִין אַנְשֵׁי גְלִיל צְרִיבִין לְזֹבוֹת אַת
 58 חִלְקִים לְנִשְׂיָא, מִשּׁוּם שְׂבָבָר כְּתָבוּ אֲבוֹתֵיהוֹן עַל דִּיקוֹן.
 59 הַגְּמָרָא מְפָרֶשֶׁת מַה הִטְעַם שְׂאֵבוֹתֵיהֶם שֶׁל אַנְשֵׁי הַגְּלִיל כְּתָבוּ אַת
 60 חִלְקִים לְנִשְׂיָא:
 61 תִּנְיָא בְּרִייתָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַנְשֵׁי גְלִיל בְּדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים
 62 כְּנִמְרָנִין – כַּעֲסָנִים וְבַעֲלֵי מְרִיבָה הָיוּ, וְהָיוּ נוֹדְרִין הֵנְאָה זֶה מִזֶּה
 63 מִתּוֹךְ כַּעֲסָם, וְגַרְמִם מִזֶּה מִכְשׁוֹל שְׁהָיוּ עוֹבְרִים עַל אִיסוּר נֹדֵר עַל
 64 יָדֵי שְׁהָיוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבֵית הַמֶּרְחָץ וְשָׂרָא דְבָרִים שֶׁל
 65 הָעִיר, וְלִכְּן עָמְדוּ אֲבוֹתֵיהֶם – רֹאשֵׁי בְתֵי אֲבוֹת שְׁלָהֶם, וְהִכְרִיחוּ
 66 אוֹתָם עַד שֶׁכְּתָבוּ כּוֹלָם אֶת חִלְקֵיהוֹן בְּדָבָרִים שֶׁל הָעִיר לְנִשְׂיָא,
 67 וּמִמִּילָא אִין לְבַנֵּי הָעִיר שׁוּם חִלְקִים בְּדָבָרִים שֶׁל הָעִיר, וְהִכַּל שִׁיךְ
 68 לְנִשְׂיָא.

משנה

69 הַמוֹדֵר הֵנְאָה מְחַבְרֵיהוּ, וְאִין לוֹ – לַמוֹדֵר מַה שִׂיאָבֵל, נִזְתָּנוּ – נוֹתָן
 70 הַמְּדִיר מֵאֵבֶל לְאָדָם אַחֵר לְשׁוּם וְלִשְׁמֵן מְתָנָה, וְהֵלָּה – הַמוֹדֵר
 71 מְוֹתֵר בָּהּ, כִּיּוֹן שְׂאֵחֵר הַנְּתִיבָה מֵאֵבֶל אִינוּ שֶׁל הַמְּדִיר, וּמִמִּילָא
 72 הַמוֹדֵר אִינוּ נִהְנֶה מִמֶּנּוּ.
 73 הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מַעֲשֵׂה לְבָאָר שֶׁאִם הַמְּדִיר אִינוּ מִתְכוּוֹן לְהַקְנוֹת
 74 בְּאֵמֶת לְאָדָם אַחֵר, אִסוּר הַמוֹדֵר לִיהְנוֹת מִמֶּנּוּ:
 75 מַעֲשֵׂה בְּאָדָם אַחֵר בְּבֵית חוֹרֶוֹן, שְׂקֵהָ אֲבִיו נוֹדֵר הִימְנוּ הֵנְאָה – שֶׁלֹּא
 76 יִהְיֶה מִבְּנֵי, וְהָיָה הַבֵּן מִשְׂיָא [מִחַתוֹן] אֶת בְּנֵוֹ, וְרָצָה שְׂיֻכַּל אֲבִיו
 77 לְהִשְׁתַּחֲוֶה בְּסֵעוּדַת הַנִּשְׁוֹאִין, וְאָמַר הַבֵּן לְחֻבְרֵוֹ, הַחֲצֵר שְׁבָה תִּיעַרְךָ
 78 סֵעוּדַת הַנִּשְׁוֹאִין וְהִסְעוּדָה שֶׁל הַנִּשְׁוֹאִין נְתוּנִים הֵינָן בְּמַתְנַה לְפָנֶיךָ
 79 – לָךְ, וְתַכְלִית הַמַּתְנָה אִינְהָ אֱלָא כְּדֵי שְׂבָבָא אֲכָא שְׁלֵי הַמוֹדֵר מִמֶּנּוּ
 80 הַנָּהָה וְיֵאָבֵל עָמְנוּ בְּסֵעוּדָה, וְלֹא יַעֲבוֹר עַל אִיסוּר, שְׁהָרִי הוּא נִהְנֶה
 81 מִשְׁלַךְ וְלֹא מִשְׁלִי. אָמַר לוֹ חֻבְרֵוֹ, אִם שְׂלֵי הָם הַחֲצֵר וְהִסְעוּדָה, הָרִי
 82 הָם מִיִּקְדָּשֶׁיךָ לְשִׁמְיָם, וְעַבְשִׂי אִסוּרִים הָם בְּהִנְאָה לְכָל אֲדָם, כִּיּוֹן
 83 שְׁהַקְדַּשׁ הָם. אָמַר לוֹ הַנּוֹתָן, וְכִי נְתַתִּי לָךְ אֶת הַחֲצֵר וְהִסְעוּדָה שְׂלֵי
 84 כְּדֵי שְׂתַקְדִּישֶׁם לְשִׁמְיָם, הֲלֹא אֲמַרְתִּי לָךְ בְּמִפּוֹרֶשׁ שְׁהַנְּתִיבָה הִיא רַק
 85 לְצוּרֶךָ שְׂיֻכַּל אֲבִי לֵאבֹל עִמָּנוּ בְּסֵעוּדָה וְתוֹ לֹא. אָמַר לוֹ הַמְּדִיר,
 86 נְתַתִּי לִי אֶת הַחֲצֵר וְהִסְעוּדָה שְׂלֵךְ לֹא בְּמַתְנָה גְּמוּרָה, אֱלָא כְּדֵי
 87 שְׂתִּהְיֶה אֲתָהּ וְאֲבִיךָ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין בִּיחָד בְּסֵעוּדַת הַנִּשְׁוֹאִין וּמְתַרְצִין
 88 זֶה לְזֶה, וּבְאֵמֶת אֵכִילָה זֶה בְּאִיסוּר הִיא כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִיתָה מִתְנָה
 89 גְּמוּרָה, וְנִמְצָא שְׂהָבָה בְּהַנֵּה מִשְׁלַ בְּנֵוֹ אֵף שְׁהוּא מוֹדֵר מִמֶּנּוּ הַנָּהָה,
 90 וְיִהְיֶה עָוֹן תְּלוּי בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל הַמְּקַבֵּל, כְּלוֹמֵר עַל עֲצָמּוֹ אֲמַר כֵּן, שֶׁאִם
 91 יִסְכִּים לְקַבֵּל מִתְנָה זֶה יִחַשֵׁב לוֹ דְּבָרִים לְעוֹוֹן בְּמַה שְׁגָרָם הַחֲכִשִׁיל
 92 אֶת אֲבִיו שֶׁל הַנּוֹתָן בְּאִיסוּר נֹדֵר. לְאַחַר מַעֲשֵׂה זֶה אָמְרוּ חֲכָמִים,
 93 כָּל מְתָנָה שְׂאִינָה מִתְנָה גְּמוּרָה עַד כְּדֵי שְׂאִם הַקְּדִישָׁה הַמְּקַבֵּל תִּהְיֶה
 94 מְקוֹדֶשֶׁת, אִינְהָ מְתָנָה כְּלָל, וְעַדִּין נִחְשָׁב הַדְּבָר שִׁיךְ לְנוֹתָן.
 95 גִּירְסַת הַר"ן:
 96 כָּל מְתָנָה שְׂאִינָה מִתְנָה אֲמִיתִית וְגְּמוּרָה, וְהָדִין בָּהּ הוּא שְׂאִם
 97 הַקְּדִישָׁה הַמְּקַבֵּל אִינְהָ מְקוֹדֶשֶׁת, אִינְהָ מְתָנָה.

גמרא

98 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא, הֲלֹא הַמִּשְׁנָה פְּתַחַה בְּדִין שְׁמוֹתָר לַמוֹדֵר לִיהְנוֹת
 99 עַל יָדֵי שְׁהַמְּדִיר יִתֵּן אֶת נַכְסָיו בְּמַתְנָה לְאַחַר, וְאִם כֵּן אֵיךְ הִבִּיאָה
 100 הַמִּשְׁנָה אַחַר כֵּן מַעֲשֵׂה לְפָתוֹר אֶת הַדִּיתָר, שְׁהָרִי מִנְּעֵשָׂה בְּאֵחֵר
 101 מִבֵּית חוֹרֶוֹן מְבוּאָר שֶׁאִין הַמַּתְנָה מוֹעִילָה וְעַדִּין אִיסוּר הַנֹּדֵר קַיָּים,
 102 וְאִין דֶּרֶךְ הַתְּנָא לְהִבְיָא מַעֲשֵׂה הַסּוֹתָר אֶת הַדִּין הַנִּשְׁנֶה לְפָנָיו.
 103 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, חֲסוּרֵי מִיתְּפָרָא וְהָבִי קְתָנִי – יֵשׁ חֲסוּרֵן בְּלֶשׁוֹן
 104 הַמִּשְׁנָה, וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בֵּי דֵין זֶה, וְאִם הוֹבִינָה כּוֹפֵו עַל תְּחִילָתוֹ שֶׁאִין
 105 כּוֹוֹנָה לִיתֵּן בְּמַתְנָה גְּמוּרָה, אָסוּר הַמוֹדֵר לִיהְנוֹת מִתְּמַתְנָה. וְעַל
 106 כֵּן מְבִיאָה הַמִּשְׁנָה, וּמַעֲשֵׂה נְמִי בְּבֵית חוֹרֶוֹן בְּאֵחֵר שְׁהִיא אֲבִיו מוֹדֵר
 107 מִמֶּנּוּ הַנָּהָה וְנָתַן אֶת הַחֲצֵר וְהִשְׁדָּה בְּמַתְנָה לְאַחַר, דְּתָנּוּ וְשִׁהִיחוּ

1 וְאָסוּרִים שְׁנִיהֶם לִיהְנוֹת בְּדָבָר שְׁלֵי אוֹתָהּ הָעִיר, מִשּׁוּם שֶׁכָּל בְּנֵי
 2 הָעִיר יֵשׁ לָהֶם בַּעֲלוֹת עֲלוּי, וְנִמְצָא שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם נִהְנֶה מִחֲלָקוֹ
 3 שֶׁל חֻבְרֵוֹ.

4 מִבְּאֵרֶת הַמִּשְׁנָה מֵהֶם הַדְּבָרִים שֶׁל עוֹלֵי בָבֶל, וּמֵהֶם הַדְּבָרִים שֶׁל
 5 אוֹתָהּ הָעִיר:

6 וְאִזְהוּ דְּבָרִי שְׁלֵי עוֹלֵי בָבֶל, כְּגוֹן הַר הַבַּיִת, וְהַעֲזָרוֹת שְׁבוּ, וְהַפּוֹר
 7 שְׂבָאָמְצַע הַרְדָּף שְׁעוּלֵי הַגּוֹלָה כְּרוּ בְּדַרְכָּם כְּשַׁעֲלוּ מִבָּבֶל. וּבְדָבָרִים
 8 אֲלוֹ שְׁנֵיהֶם מוֹתְרִים כִּיּוֹן שֶׁאִינֶם נִחְשָׁבִים שׁוֹתֵפִים בָּהֶם, וְאִין אֶחָד
 9 נִהְנֶה מִשְׁלַ חֻבְרֵוֹ. וְאִזְהוּ דְּבָרִי שְׁלֵי אוֹתָהּ הָעִיר, כְּגוֹן הַרְתָּבָה,
 10 וְהַמֶּרְחָץ, וּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְהַמִּיבָּה שְׁמַנִּיחִים עֲלֶיהָ הַסֵּפֶר תּוֹרָה
 11 כְּשִׁקְרָאִים בּוֹ, וְהַסְּפָרִים – סְפָרֵי תּוֹרָה שִׁקְרָאִים בָּהֶם קְרִיאַת
 12 הַתּוֹרָה. וּבְדָבָרִים אֲלוֹ שְׁנֵיהֶם אִסוּרִים כִּיּוֹן שֶׁהֵם שִׂיכִים לְכָל אַנְשֵׁי
 13 הָעִיר, וְכָל אֶחָד נִהְנֶה מִשְׁלַ חֻבְרֵוֹ.

14 וְהַפּוֹתֵב שְׁמוֹסֵר חֲלָקוֹ בְּדָבָרִים שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר לְנִשְׂיָא, מוֹתֵר
 15 לְחֻבְרֵוֹ הַמוֹדֵר מִמֶּנּוּ הַנָּהָה לִיהְנוֹת מִדְּבָרִים אֲלוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכִּבֵּר
 16 אִינֶם שֶׁל הַמְּדִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הֵיטֵר זֶה אִינוּ דוּקָא בְּמוֹסֵר
 17 חֲלָקוֹ לְנִשְׂיָא, אֲלֵא אַחֵר – בֵּין הַפּוֹתֵב נַכְסָיו לְנִשְׂיָא וְאַחֵר – וּבֵין
 18 הַפּוֹתֵב נַכְסָיו לְהִדְיוּט דִּינֵם שׁוּדָה, שְׂכִיּוֹן שְׁמַסֵּר אֶת חֲלָקוֹ לְאַחֵר
 19 מוֹתֵר הַמוֹדֵר לִיהְנוֹת מִמָּה שְׁמַסֵּר לְאַחֵר. וְזֶה הַחִילּוּק בֵּין הַפּוֹתֵב
 20 לְנִשְׂיָא לְבֵין הַפּוֹתֵב לְהִדְיוּט, שְׁמַפְנִי כֵּךְ נָקַט תְּנָא קַמָּא בְּלִשְׁוֹנֵי
 21 'כוֹתֵב לְנִשְׂיָא, שְׂהַפּוֹתֵב לְנִשְׂיָא, מִיַּד כְּשִׁכְתָּב שֶׁטֵּר מִתְנָה זָכָה בּוֹ
 22 הַנִּשְׂיָא וְאִין צְרִיף לְזֹבוֹת לוֹ עַל יָדֵי אָדָם אַחֵר, אֲבֵל הַכּוֹתֵב לְהִדְיוּט,
 23 אִין הַמְּקַבֵּל זָכָה מִיַּד, אֲלֵא צְרִיף לְזֹבוֹת לוֹ עַל יָדֵי אָדָם אַחֵר,
 24 שִׁיעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה קָנִין עֲבוּרָו, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, לְעוֹלָם אַחֵר זֶה –
 25 הַהִדְיוּט וְאַחֵר זֶה – הַנִּשְׂיָא. צְרִיבִין לְזֹבוֹת לָהֶם עַל יָדֵי אַחֵר, וְאִין
 26 כּוּחוֹ שֶׁל הַנִּשְׂיָא גְּדוֹל מִן הַהִדְיוּט לְעַנְיֵן הַקֵּנִין, וְלֹא דְבָרוּ בְּנִשְׂיָא
 27 אֱלָא בְּתָנָה – וְזֶה שְׁנָקַט תְּנָא קַמָּא שְׁהוּא כּוֹתֵב חֲלָקוֹ לְנִשְׂיָא, הוּא
 28 מִפְּנֵי שֶׁכֵּךְ דֶּרֶךְ הָעוֹלָם, כִּיּוֹן שֶׁאָדָם חוֹשֵׁשׁ לְכַתּוֹב נַכְסָיו לְחֻבְרֵוֹ,
 29 שְׂמָא אַחֵר כֵּךְ יִאִסוּר חֻבְרֵוֹ עֲלוּי לִיהְנוֹת מִמֶּנּוּ, וְלֹא יֻכַּל
 30 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּנַכְסָיו, אֲבֵל בְּנִשְׂיָא אִין חוֹשְׁשִׁים לַזֶּה כִּי אִין דְּרַבּוֹ
 31 לְאִסוּר הַנָּתוּוֹת עַל הַבְּרִיתוֹ.

32 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִין אַנְשֵׁי גְלִיל צְרִיבִין לְכַתּוֹב חֲלָקִים לְנִשְׂיָא כְּדֵי
 33 לְהַתִּיר לְמִי שְׁמוֹדֵר הַנָּהָה מֵהֶם לִיהְנוֹת מִדְּבָרִים שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר,
 34 מִשּׁוּם שְׂבָבָר כְּתָבוּ אֲבוֹתֵיהוֹן – אַנְשֵׁי הַגְּלִיל בְּדוֹרוֹת הַרְאִשׁוֹנִים אֶת
 35 חֲלָקִים בְּדָבָרִים שֶׁל הָעִיר לְנִשְׂיָא, עַל דִּיקוֹן – עֲבוּר בְּנִיחַם אַחֲרֵיהֶם,
 36 כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְאוּ לְעֵבוּר עַל הַשְּׁבוּעוֹת וְנֹדְרִים שְׁהָיוּ רִגִּילִים בָּהֶם,
 37 וּמִמִּילָא בְּדוֹרוֹת אֲלוֹ אִין לְאַנְשֵׁי הַגְּלִיל שׁוּם חֲלָקִים בְּדָבָרִים שֶׁל
 38 הָעִיר, וְהִכַּל שִׁיךְ לְנִשְׂיָא, וְלִכְּן הַמוֹדֵר מִזֶּם מוֹתֵר לוֹ לִיהְנוֹת
 39 מִדְּבָרִים שֶׁל הָעִיר.

גמרא

40 מַלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'וְאִזְהוּ דְּבָרִי שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר הַרְחַבָה וְהַמֶּרְחָץ וְכוּ'
 41 וְהַכּוֹתֵב חֲלָקוֹ לְנִשְׂיָא, מִשְׁמַע שֶׁהַכּוֹתֵב חֲלָקוֹ גַּם הוּא מְכַלֵּל
 42 הַדְּבָרִים הָאִסוּרִים עַל שְׁנֵיהֶם, כְּמוֹ הַרְחַבָה וְהַמֶּרְחָץ, וְכֵךְ הִבְיָה
 43 הַגְּמָרָא כַּעֲתָ, וְלִכְּן מַקְשָׁה הַגְּמָרָא, אֲמַאי מִיתְּפָר – מְדוּעָה נֹאסֵר
 44 הַמוֹדֵר בְּאוֹפֵן שְׁהַמְּדִיר מִסֵּר אֶת חֲלָקוֹ לְנִשְׂיָא, הֲלֹא שׁוֹב אִין
 45 לְמוֹדֵר חֲלָקֵ בּוֹ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, אָמַר רַב שְׂשֵׁת, מַה שְּׂנִינּוּ
 46 'הַכּוֹתֵב חֲלָקוֹ לְנִשְׂיָא' אִין זֶה הַמֶּשֶׁךְ פִּירוֹשׁ הַדְּבָרִים הָאִסוּרִים, אֲלֵא
 47 'הָבִי קְתָנִי – כֵּךְ יֵשׁ לְשׁוֹנֹת אֶת הַמִּשְׁנָה, שְׂאֵחֵר שְׁפִירטָה אֶת
 48 הַדְּבָרִים הָאִסוּרִים עַל הַמוֹדֵר, אֲמָרָה הַמִּשְׁנָה וְזֶה תְּקַנְתָּן שֶׁל
 49 הַמוֹדְרִים זֶה מִזֶּה שְׂיֻכְלוּ לִיהְנוֹת מִדְּבָרִים שֶׁל הָעִיר, וְכַתְּבוּ שְׁנֵיהֶם
 50 אֶת חֲלָקָן בְּדָבָרִים שֶׁל הָעִיר לְנִשְׂיָא, וְכֵךְ נִמְצָא שֶׁהֵם אִינֶם נִהְנִים
 51 זֶה מִחֲלָקוֹ שֶׁל זֶה.
 52 (רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַחֵר פּוֹתֵב לְנִשְׂיָא וְאַחֵר פּוֹתֵב לְהִדְיוּט וְזֶה בֵּין
 53 פּוֹתֵב לְנִשְׂיָא לְזֹבוֹת לְהִדְיוּט, הַכּוֹתֵב לְנִשְׂיָא, אִין צְרִיף לְזֹבוֹת
 54 וְהַפּוֹתֵב לְהִדְיוּט, צְרִיף לְזֹבוֹת וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אַחֵר זֶה וְאַחֵר זֶה,

1 והבור שבאמצע. כדמפרש בשלח פרק בתרא דעירובין (ף קד.) בדבר של אותה העיר.
2 דשל שניהן הן. והפסוקים. ספרי תורה. שניהן נתנו בהן מעות עם אנשי אותה העיר.
3 והכותב חלקו לנשיא. בגמרא מפרש לה. שהכותב לנשיא א"צ לזכות. ע"י אחר. אבל
4 הכותב להדיטו - צריך לזכות, ובוה כח נשיא יפה מנכא הדיט. בהוות. שכן דרך לחלוק
5 כבוד לנשיא: גמ' תניא רבי יהודה אומר אנשי
6 לגיל קטנריין הן. כעטנים הן. ובתבוב. מדבר של
7 אותה העיר לנשיא, כדי שיהו אלו ואלו מותרין
8 בהן. **מתני'** המודר הנאה מתבירו ואין לו מה
9 יאכל. הך מתניתין אייתי נמי לעיל באידך
10 פירקין (ד' מג.) אלא דהתם לא נקט לה אלא
11 משום דיקא, משום דבעי למיתנא עלה הפך, ו
12 דפליג בה רבי יוסי. ויהא העון תלוי בראש. ו
13 שיהא אביו המודר הנאה אוכל על ידו. אמר
14 הכתובים כל מתנה שאינה. כל כך ברשות המקבל,
15 שאם הקדישה אינה מקודשת - אינה מתנה.
16 **גמ'** מעשה לפתור. דברישא קתני: המודר
17 הנאה וכו', וקתני תקנתא. דבעי למעבד בה"ג,
18 והדר תני מעשה וכו' לסתור דבריו הראשונים.
19 הסויר מחסריו והבי קתני. בבתניתין: המודר
20 הנאה וכו', ואם הויכח סופו על תלתלו. שלא נתן
21 לו אלא על מנת שיתן לזה ויאכל - אסור,
22 ומעשה נמי וכו'. לא שני. דאינה מתנה. אלא
23 דאמר ליה "הינין לפניך". דמשמע דהבי א"ל:
24 הינין נתתיך לך אלא על מנת שיבא אבא. אבל
25 אמר ליה והו' לפניך שיבא אבא ויאכל ממתנת
26 הוא דקא אמר ליה. דהכי משמע: והן נתונים לך,
27 והם בדעתך שיבא אבא, הו' דוקא לו. ע"א: אמר
28 רבא: לא תידוק ותניא דאיכא חילוק בין "הינין
29 לפניך" בין "והן לפניך", הודאי תרווייהו אסרי,
30 דהא סודרתו מוכחת עליו שלא נתן לו אלא על
31 מנת שיבא אביו ויאכל. דה"ל כמ"ד "הינין
32 לפניך".
33 כ"פ

1 **ואסורין** בדבר של אותה העיר. ו**אין** זה עו"י
2 שהם יכולין למכור ד' טובי העיר במעמד אנשי העיר, והו' להו כשותפין
3 שאוסרין זה על זה. **והתניבה**. שנותנין עליה ספר תורה לקרות. והספרים שקורין בהן.
4 **והכותב** חלקו לנשיא. מפרש בגמרא דה"ק: מה תקנתן? ויתבו חלקן לנשיא. דבהכי
5 שרי, כדכתיב: ונתון לאחור משום מתנה. והלה מותר
6 בה. **שהכותב** לנשיא אין צריך **לזכות**.
7 שמיד שכתב לו שטר מתנה - קנה, אע"פ שלא
8 זכה אדם בשבילו, משום דיפה כח הנשיא. **ולא**
9 דברו בנשיא אלא בהוות. שאין אדם סומך
10 להקנות לאדם אחר, דמסתפי שמא יאסרו עליו.
11 ולפיכך נתנו לכותב לנשיא. שאין דרכו לאסור
12 דנאות על הבריות. וקשה ליה לרבנן דאמרי דאחד
13 זה ואחד זה צריכין לזכות - אם כן מאי קמ"ל
14 מתני? הא נתן לה תרי זמני: נתון לאחור משום
15 מתנה. והלה מותר בה. בשלמא לרבי יהודה - קא
16 משמע לן דאינו צריך לזכות, אלא לרבנן מאי
17 קמ"ל? ונראה בעיני: דקמ"ל דע"ג דאין הלה
18 מסתלק ממה שנתן, שעדיין משתמש בביהכ"נ
19 כבתחילה - שרי. ולא תימא הערמה בעלמא
20 היא. ואסור. ומתני דקתני ואסורין בדבר של
21 אותה העיר - רבנן הו' אלא רבי אליעזר בן יעקב,
22 כדאמר לעיל דבית הכנסת בחצר שאין בו דין
23 חלוקה ומי. הילכך, כיון דאפסיקא היחלבת לעיל
24 כ"ר אליעזר בן יעקב - ליתא למתני. ויש לתמוה
25 על הרמב"ם ד"ל שפסק בפ"ו מהלכות נדרים (ס"ז)
26 ה"ו) כרבי אליעזר בן יעקב, ופסק נמי למתני. וכבר
27 השיגו הרמב"ן ד"ל בהלכותיו, דהכי מוכי שטרא
28 לבי תרי. **המורדר** הנאה מחברו וכו'. הך מתני'
29 נתן לה בפירקין דלעיל (ף קג.) ולא נשנית כאן
30 אלא בשביל דבר שנתחדש בה, שאם הויכח סופו
31 על תלתלו - הערמה הו', ואסור. **והיה** משיא
32 את בנו. מדיד היה משיא את בנו. **כל** מתנה
33 שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה.
34 כלומר, דנדי זמנתה על מנת להחזיר שמה מתנה
35 אע"ג דאם הקדישה אינה מקודשת, וכדאמרין
36 בפרק "ש נחלק" (כ"ג ק"ג) ד"על מנת שתחזיריו
37 לך, וקדישו - אינו קדוש, דמיד דחזי ליה קאמר
38 ליה, שאני התם דמנין לשעתה מתנה היא. אבל
39 מתנה זו על בית חורו - אפי' לשעתה אינה,
40 שלא נתכון להקנותה לו כלל, אלא שתקרא על
41 שמו כדי שיהא אביו מותר בה. והיינו לשנא
42 דמתני', דקתני: כל מתנה שאינה שאם הקדישה
43 אינה מקודשת וכו'. ולא קתני: כל מתנה שאם
44 הקדישה אינה מקודשת וכו'. משום דתנא הכי
45 קאמר: כל מתנה שאינה כלום, כוון שהיא
46 בהערמה, שאם הקדישה אינה מקודשת - אינה
47 מתנה. והכי איחא בירושלמי: רבי ירמיה בעי. וכי
48 אין אדם נתון מתנה על מנת שלא יקדישה? בני
49 מתניא. כל מתנה שהיא בהערמה, שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת - שלא ידו אסורין. **מעשה**
50 ליה "הינין לפניך". אלא הכי פירי: כיון דמעיקרא תנא שרי, הדיכי מייתי עובדא דאסור: דאורחיה דתנא למיתני מעשה לסיועה למאי דתנא ברשאי. **והויכח**
51 סוף דבריו על תלתלו שאין אלא הערמה, ובגון מתנת בית חורו, דאסיק למילתיה דאמר "הינין לפניך". אבל כל שלא אמר בפירוש, אע"פ שהענין מוכיח בעצמו ולא ידוב ליה אלא כי
52 הדיכי דליתני מודר - אפי' הוא מתנה. **לא** שנו אלא דאמר ליה **והינין** לפניך. דהו' תנאי גמור. אבל א"ל "ויבא אבא" - מדעתך הוא דאמר ליה. דלאו תנאה הוא, ומתנה גמורה היא,
53 אלא דאי בעי עביד הכי. וכדאמרין בפ' "ירוש" (כ"ג ב.) בהוותא דאמר "הבו ד' מאה וזיו לפלגא ולנסוב ברתא", דאמר רבא: ד' מאה וזיו שקלו, ברתיה - אי בעי נסוב, אי בעי לא נסוב.
54 **לא** אמרי לה אמר רבא לא תימא טעמא דא"ל הינין לפניך הוא דאסור אלא אפילו יבא אבא ויאכל אסור מיט' סודרתו מוכחת עליו. דנדי דבעלמא "ויבא" לאו תנאי הוא, הכא שאני
55 משום דאנן סודרי שאין אדם מכין סודרה לנשואו בנו ונותנה לאחור. הלכך סודרתו מוכחת עליו, דמאי דאמר "ויבא אבא" - ליתני גמור קאמר. מיהו, כתב הרשב"א ד"ל דדוקא כשאמר
56 כן בשעת מתנה, אבל לאחור מכן - לא, כיון דבשעת מתנה לא אמר מדי. אבל הרב רבינו משה בר מיימון ד"ל כתב (פ"ג ס"ה ס"ה ס"ה ט"ו) דאפי' לאחור שעה אסור, ואינה מתנה.
ההוא

בוודאי מוסף מזמן לזמן בשעות לימוד בתורה בכלל ובתורת החסידות בפרט,
שהרי נצטוונו להעלות בקודש, ואין לך דבר העומד בפני הרצון
ממכתב י"ד כסלו, תש"כ

ההוא גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט כפי דכתנא. שהיה גונב אנדרות של פשתן. **אמר** ויה ליה חוי בר ברך צורבא מרבנן מאי. מה תוא עליו, למה לא יקנה אותם? ואם תאמר: דהא אע"ג דאסרינהו עליה הוה קני ליה בר בריה. דהא כתבינן לעיל דמאן דאסר נכסיה אבריה, אע"ג דאינו רשאי ליתנות מוח – בר

כפי דביטנא. שהיה גזול אניצי פשתן. ואית דאמר: שהיה משמט עצמו מללמוד תורה ויהוה עוסק באניצי פשתן. ואי הוה בר ברך צורבא מרבנן מאי. כלומר, מה יהיה, ומי יורש נכסיה? ליקני הדין דאי חוי בר בריה צורבא מרבנן וכו'. משום דאבתו לא חוי בר בריה בעולם, והוה ליה מזכה לעובר, והמזכה לעובר לא קנה. קני על מנת להקנות הוא. דברא בכביס אביו לא צריך קנין, הלכך, מקני ליה

ההוא גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט כפי דכתנא, אסרינהו לנכסיה עליה. אמר ויה: ואי הוה בר ברך צורבא מרבנן מאי? אמר דהוה: ליקני הדין, ואי הוה בר בריה צורבא מרבנן – לקנייה. מאי? אמר פומבדיתאי: "קני על מנת להקנות" הוא, וכפ' "קני על מנת להקנות" – לא קני. ורב נחמן אמר: קני, דהא סודרא קני על מנת להקנות הוא. אמר רב אשי: ומאן לימא לן דסודרא, אי תפיס ליה לא מיתפיס? ועוד: סודרא קני על מנת להקנות וקני מן השתא, הלן ניכסין דהדין, אימתי קני – כפי הוה בר בריה צורבא מרבנן, כפי הוה – הדר סודרא קנייה? אמר רבא רב נחמן: והא מתנת בית חורון, ד'קני על מנת להקנות' הוא, ולא קא קני! וזימנין אמר ליה: משום דסעודתו מוכחת עפ"י, וזימנין אמר ליה: ר' אשיעור היא, דאמר: אפילו ויתור אסור במיורד הנאה. תנן: אמרו חכמים, פל מנתה שאניה שאם הקדישה תהא מקודשת – אינה מתנה. פל' דאייתויה מאי. לא דאייתויה הא מיתתא דישירא בכיפיה? לא, דאייתויה לישנא בתראה דשמעתייה דרבא.

הדרן עלך השותפין

דגרסי: מאי לאתויה הא מילתא דשמיט בכפי. מילתא דבית חורון דרמא לאותו מעשה דכפי דכתנא. לא לאיתויה לישנא בתרא דשמעתייה דרבא. דאמר לעיל: אפי' א"ל 'זון לפניך שיבא אבא ויבא' – דאסור. אבל היכא דא"ל 'ליקני הדין דאי חוי בר בריה צורבא מרבנן לקנייה' – קני על מנת להקנות הוא.

מקום תנן: נותן לבניו או לאחיו. וכיון שכן – בר בריה הוה יריד לתו אי חוי צורבא מרבנן או ע"ה. ומחיים נמי, אי בעי למתנינהו לבריה – מצוי עביד, כדתנן: נותן לבניו או לאחיו, וכדפירשנו לעיל (ו' מ:); יל הדין עובדא הכי הוי; דלהווא גברא הוה ליה תרין בני, חד דמעלי, ואידך דהוי שמיט כפי דכתנא. והכירו בו דהוה בעי למתנינהו לנכסיה ללהוא דמעלי, ומשום הכי אמרו ליה: אי חוי בר ברך צורבא מרבנן למה לא יזכה בנכסיה? ואחר דלח: שפיר קאמריהו, ליקני הדין פלגא, ואי הוה בריה צורבא מרבנן – ליקניה בריה ללהוא פלגא, ואי לא – ליהוה כולחו לדין ברא דמעלי. **אמר** פומבדיתאי קני על מנת להקנות הוא ולא קני. דאע"ג דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה – התם שאני, דמכל מקום הרי הוא וזכה בה לשעתו ומשתמש ממנה. אבל הכא, דלא אקני ליה לבריה כי היכי דלזכי בהו כלל, אלא כי היכי דליקנינהו לבריה כי חוי צורבא מרבנן – לא קנה. הדין ברא דמעלי קני כולחו בכסי, דהא כל היכא דהאי לא קני – לאידך אקנינהו. **ורב** נחמן אמר קני על מנת להקנות קנה. אע"פ שלא תן ליה כלל, אלא כדי שיקנה לפלוני. **דהא** סודרא קני על מנת להקנות הוא. דכי יזכי קנה סודריה למקנה – אינו מוכחה בו לשום דבר, אלא שיהא לו בו קנין, בכדי שיקנה לו קרקע שלו. ואפי' הכי חשבינן ליה קנין, שעל ידו קנה לוקח את השדה. אלמא: קנין כי האי קנה. **אמר** ליה רב אשי מאן לימא לן דסודרא אי תפיס ליה לא מתפיס. כלומר, מנא לך

דאי בעי מקנה לעובדיה למגרי לא מצוי עביד ויעור סודרא קני על מנת להקנות מן השתא הוא. כלומר, לכשתמצי לומר דסודרא קני על מנת להקנות הוא, מיהו איכא ביה חזא למעלותא – דהוי קני על מנת להקנות מן השתא, מקמי דמהדר סודרא מקנה לקונה. דסתם קני מעבשי הוא. אבל הכא, הלן נכסי לאימתי קני – לכי חוי בריה צורבא מרבנן, דמסתמא כיון שלא הקנהו אלא להקנות לבנו – ודאי לא היה דעתו שיקנם עד אותה שעה, דמאי לעביד בהו בנתיים? **וההוא** שעתא הדר סודרא למריה. כלומר, כלתה לה אותה הקנתא, בין שהקנהו בקנין בין שיקנהו בחזקה. ורב נחמן, דאמר 'קני על מנת להקנות' קנה. נתי דמודה במקנה לאחר שלשים יום דלא קנה, דאיהו גופיה אמר בפרק "האשה שנפלו לה נכסים" (מכות פז). דהאמר לחבירו "משוך פרה זו ולא תקנה עד לאחר שלשים יום" – דלא קנה בעומדת באגם, הוה ס"ד דרב נחמן דהכא כיון דלא אמר בהדיא דלא ליקני עד דהוי צורבא מרבנן, ואמר סתמא – כמאן דאמר מעבשיו ולכי חוי דמי. ורב אשי דחי ליה, דכיון שלא רצה להקנות אלא כי היכי דלקנייה לבר בריה – מסתמא לא נתכוין שיקנה עד אחת שעה, והדיא שעתא כלתה לה קנייתו. ומיהו, כי אמר ליה – דוקא בקנין (ומשיכה וחזקה שאינן מתקיימן, אבל בקנין שטר, שהשטר קיים ועומד, לכי חוי בר בריה צורבא מרבנן – קני. דהא המקדש את האשה בשטר ואמר לה "הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום" – מקודשת אם לא נאבר השטר ולא נתקנו. וכן לענין הגט, וכדאייתא התם. הרשב"א ז"ל. ולי נראה דהכא אפי' בשטר לא מהני, דהאי גברא מצוה מתחמת מיתה הוא, ואי בשעתיה לא קני – לאחר מיתה נמי לא קני, דאך שטר לאחר מיתה. וזימנין פליג רב אשי סתמא. **אמר** ליה רבא לרב נחמן והא מתנת בית חורון דקני ע"מ להקנות הוא ולא קני. דאי קני – ליהו מודד מותר בה דהא אפסקיה אחר. **וזמנין** א"ל משום דסעודתו מוכיח עליו. שאין אדם עשוי ליתן לאחר סעודה שהכין לנשואי בנו, הילכך לא חוי אלא הערמה, ואסור. כפ' רבותי. וקשה ליה: נתי דמוכחת עליו, הא בהדיא אמר דלא יזכי מידי לבריה אלא לאקנייה לבר בריה, ואפי' אקשינן דאם איזא דקני – במתנת בית חורון הוה למשרי, אע"ג דאמר ליה "והינן לפניך", דמימי כיון דקני – הא אפסקיה אחר. וכיון שכן – מאי שני ליה סעודתו מוכחת עליו? וכי מוכחת יותר ממאי דאמר בהדיא "והינן לפניך!" ונ"ל דה"ק: סעודתו מוכחת עליו דבעי מידי דליתני אבה מסעודה דעביד איהו לבריה, דהכי הוא אורחא דמילתא. דלאיתנהוי אבה מסעודה דאיניש אחרינא – מאי נפקא ליה מינה? הלכך סעודתו מוכחת עליו דאבה מירייה מתנהי. אבל הכא, אדרבה, נחא ליה להאי גברא דליתנהי בר מאבה, שכך סדר תולדות, ולא שתקפין בתלה ממנו לכן בנו. **וזמנין** א"ל ר' אליעזר היא דאמר אפי' ויתור אסור במיורד הנאה. לאו דשיך הכא דין ויתור, אלא לדמיון בעלמא נקטיה. דכי היכי דמיתני ר' אליעזר בגררם טפי מבידני ממונות, דאילו בדיני ממונות דריסת הרגל שריא וליה בה משום גזל, ואילו מודד הנאה מחבירו אסור ליכנס בחצרו – ה"נ, נתי ד'קני ע"מ להקנות' לענין דינא קני, משום חומרא דנדרים – אמרינן דלא קני. **מאי** לא לאתויה הא מילתא דכפי. דאפי' לענין דינא קני ע"מ להקנות לא קנה. **לא** לאתויה לישנא בתרא דשמעתייה דרבא. דאמר דאפי' "בא אבא ויבא" אסור, משום דסעודתו מוכחת עליו.

הדרן עלך השותפין

דאמר לחבירו "משוך פרה זו ולא תקנה עד לאחר שלשים יום" – רב אשי דחי ליה, דכיון שלא רצה להקנות אלא כי היכי דלקנייה לבר בריה – מסתמא לא נתכוין שיקנה עד אחת שעה, והדיא שעתא כלתה לה קנייתו. ומיהו, כי אמר ליה – דוקא בקנין (ומשיכה וחזקה שאינן מתקיימן, אבל בקנין שטר, שהשטר קיים ועומד, לכי חוי בר בריה צורבא מרבנן – קני. דהא המקדש את האשה בשטר ואמר לה "הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום" – מקודשת אם לא נאבר השטר ולא נתקנו. וכן לענין הגט, וכדאייתא התם. הרשב"א ז"ל. ולי נראה דהכא אפי' בשטר לא מהני, דהאי גברא מצוה מתחמת מיתה הוא, ואי בשעתיה לא קני – לאחר מיתה נמי לא קני, דאך שטר לאחר מיתה. וזימנין פליג רב אשי סתמא. **אמר** ליה רבא לרב נחמן והא מתנת בית חורון דקני ע"מ להקנות הוא ולא קני. דאי קני – ליהו מודד מותר בה דהא אפסקיה אחר. **וזמנין** א"ל משום דסעודתו מוכיח עליו. שאין אדם עשוי ליתן לאחר סעודה שהכין לנשואי בנו, הילכך לא חוי אלא הערמה, ואסור. כפ' רבותי. וקשה ליה: נתי דמוכחת עליו, הא בהדיא אמר דלא יזכי מידי לבריה אלא לאקנייה לבר בריה, ואפי' אקשינן דאם איזא דקני – במתנת בית חורון הוה למשרי, אע"ג דאמר ליה "והינן לפניך", דמימי כיון דקני – הא אפסקיה אחר. וכיון שכן – מאי שני ליה סעודתו מוכחת עליו? וכי מוכחת יותר ממאי דאמר בהדיא "והינן לפניך!" ונ"ל דה"ק: סעודתו מוכחת עליו דבעי מידי דליתני אבה מסעודה דעביד איהו לבריה, דהכי הוא אורחא דמילתא. דלאיתנהוי אבה מסעודה דאיניש אחרינא – מאי נפקא ליה מינה? הלכך סעודתו מוכחת עליו דאבה מירייה מתנהי. אבל הכא, אדרבה, נחא ליה להאי גברא דליתנהי בר מאבה, שכך סדר תולדות, ולא שתקפין בתלה ממנו לכן בנו. **וזמנין** א"ל ר' אליעזר היא דאמר אפי' ויתור אסור במיורד הנאה. לאו דשיך הכא דין ויתור, אלא לדמיון בעלמא נקטיה. דכי היכי דמיתני ר' אליעזר בגררם טפי מבידני ממונות, דאילו בדיני ממונות דריסת הרגל שריא וליה בה משום גזל, ואילו מודד הנאה מחבירו אסור ליכנס בחצרו – ה"נ, נתי ד'קני ע"מ להקנות' לענין דינא קני, משום חומרא דנדרים – אמרינן דלא קני. **מאי** לא לאתויה הא מילתא דכפי. דאפי' לענין דינא קני ע"מ להקנות לא קנה. **לא** לאתויה לישנא בתרא דשמעתייה דרבא. דאמר דאפי' "בא אבא ויבא" אסור, משום דסעודתו מוכחת עליו.

ולענין

צריך להיות מתפלל עם הצבור, היינו שהעניינים שצריך לבררם, שעליהם מתפלל, הרי הוא כולל אותם עם הצבור, ועל דרך מאמר רבותינו ז"ל כל תענית שאין בה מופשעי ישראל אינה תענית

ממאמר י"ט כסלו ה'תשכ"ז

52 אם הקנה לו בסודר, וכן אם הקנה לו בחזקה, בשעת חלות הקנין
53 כבר אין מעשה קנין לקנות בו, ולכן לא קנה.
54 הגמרא מקשה על רב נחמן הסובר ש'קני על מנת להקנות' קנה,
55 מהמעשה בבית חורון המובא במשנה (מת):
56 **אָמַר לִיה רַבָּא לִבְנֵי נַחְמָן, אִיךְ אַתָּה אוֹמֵר שׁוֹקֵנִי עַל מַנְתַּלְהָא**
57 **קְנָה, וְהָא – הֲלָא מַעֲשֵׂה מַתְּנַת בֵּית חוֹרוֹן שְׂבַמְשַׁנְתִּינּוּ, דְּקִנְיָ עַל**
58 **מְנַתְּ לְהַקְנוֹת הוּא,** כיון שהקנה למקבל רק כדי שיקנה לאביו ויתן
59 לו אביו לאכול בסעודה, ונפסקה ההלכה במשנתנו **שְׂלָא קָא קְנִי**
60 **– לֹא קְנָה הַמְקַבֵּל אֶת הַחֹצֵר וְהַסְעוּדָה. וְמוֹכַח שֶׁקֵּינִי שְׂהוּא 'קְנִי**
61 **עַל מַנְתַּלְהָא לֹא חַל.**
62 תשובותיו של רב נחמן על קושיית רבא:
63 כאשר היה רבא מקשה קושיא זאת בפני רב נחמן, וימנין – לעיתים
64 **אָמַר לִיה רַב נַחְמָן, שִׁישׁ לְחַלְקִי שְׂדוּקָא בְּמַתְנַת בֵּית חוֹרוֹן לֹא קְנָה**
65 **הַמְקַבֵּל, מְשׁוּם דְּסִעְוִדְתּוֹ מוֹכַחַת עֲלָיו שְׁעִיקָר כּוֹונָתוֹ הִיא שְׂאִיבֵל**
66 **אֲבִיו מְסַעוּדָתוֹ שְׁעֵשָׂה עֲבוּר נִישׁוּאֵי בְּנֹו, וּמִמִּילָא אִין בְּדַעְתּוֹ**
67 **לְהַקְנוֹת הַחֹצֵר וְהַסְעוּדָה עַבְמַת לְמַקְבֵּל, שְׁהֵרִי אִם יִהְיִו שֶׁל**
68 **הַמְקַבֵּל נִמְצָא שְׂלָא נִהְנָה אֲבִיו מְשִׁלּוֹ אִלָּא מִן הַמְקַבֵּל, וְלֹא**
69 **הוֹשַׁלְמָה כּוֹונָתוֹ. וְיוֹמְנִין – וְלַעֲתִים כְּאִשְׁרֵי הִיךְ רַבָּא מְקַשָּׁה קוֹשִׁיא**
70 **זוּ, אָמַר לִיה רַב נַחְמָן תִּירוּן אַחַר, שְׂמַשְׁנִינּוּ לְרַעַת רַבִּי אֶלְיָעוּר**
71 **הִיא, דְּאָמַר (לְעִיל לַב) אֶפִּילוּ וְיִתּוּר – דְּבַר שְׂבִנֵי אַדָּם רְגִילִים לוֹוֹתֵר**
72 **זֶה לִזְהוּ וְאִינָם מְקַפִּידִים עֲלָיו, אֶסּוּר כְּמוֹדֵי הַנָּאָה לִיהָנוֹת דְּבַר זֶה**
73 **מִן הַמְדִיָּה, וְכִשְׁם שְׂמַצִּינוּ שְׂהַחְמִירוּ בְּנִדְרִים יוֹתֵר מִמְּמוֹנוֹת לְעַנְיָן**
74 **וְיִתּוּר אָף שְׂאִינוּ נַחְשָׁב הַנָּאָה, כִּךְ יֵשׁ לוֹמֵר שְׂהַחְמִירוּ גַם לְעַנְיָן קְנִי**
75 **עַל מַנְתַּלְהָא, שְׂאֵף שְׂלַעְנִין דִּין הַקְּנִין קְנָה, מְכַל מְקוּם לְעַנְיָן**
76 **נְדָרִים מְחַמְּרִים בּוֹה לְדוּן שְׂלָא קְנָה הַמְקַבֵּל, וְלִכְן אִיסוּר הַנְּדֵר**
77 **בְּמִקּוּמוֹ עוֹמֵד.**
78 הגמרא מקשה קושיא נוספת ממשנתנו, על רב נחמן הסובר ש'קני
79 על מנת להקנות' קנה:
80 **תַּנְן – שְׂנִינּוּ בְּסִיפָא שֶׁל הַמְשַׁנָּה (מת) לַגְּבִי מַעֲשֵׂה בֵּית חוֹרוֹן, אָמַרוּ**
81 **חֲכָמִים, כֹּל מַתְּנָה שְׂאִינָה נִיתַנְתָּ גְּמוּרָה עַד כְּדֵי שְׂאִיבֵל**
82 **הַקְּדִישָׁה הַמְקַבֵּל תְּהָא מְקוּדְשָׁתָּ, אִינָה מַתְּנָה כְּלָל. וְיֵשׁ לְשַׂאוּל עַל**
83 **תִּיבַת 'כָּל' שְׂנִאמְרָה בְּמַשְׁנָה, לְאִיתוּי מְאִי – מַה הִיא בָּאָה לְרַבּוֹת,**
84 **שְׁהֵרִי בְּכָל מְקוּם שְׂהַתְּנָא בְּמַשְׁנָה שׁוֹנָה בְּלִשׁוֹן 'כָּל' כּוֹונָתוֹ לְרַבּוֹת**
85 **וְלַהוֹסִיף, לְאוּ לְאִתּוּי הָא מִילְתָּא דְּשְׁרִיא כְּבִיפִי – וְכִי אִינָה בָּאָה**
86 **לְרַבּוֹת שְׂלָא רַק לְעַנְיָן נְדָרִים הַחְמִירוּ בּוֹ שְׂלָא תַחֲשַׁב מַתְּנָה, אִלָּא**
87 **אֶפִּילוּ בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, כְּגוֹן הָאֵב שְׂהַקְנָה חֶלֶק בְּנַחְלָתוֹ לְבִנּוֹ שְׂאִינוּ**
88 **נוֹהַג בְּשׂוֹרָה עַל מַנְתַּלְהָא שֶׁאִם יִהְיֶה בֶּן בְּנוֹ תַלְמִיד חֶכֶם יִזְכֶּה בְּנַכְסִים,**
89 **לֹא זְכָה הֵבֶן, מְשׁוּם שֶׁקְנִי עַל מַנְתַּלְהָא אִינוּ קֵינִי כְּלָל. וְאִם כֵּן**
90 **קָשָׁה עַל רַב נַחְמָן הַסּוֹבֵר שֶׁקְנִי עַל מַנְתַּלְהָא קְנָה.**
91 מתרצת הגמרא, **לֹא – לְעוֹלָם יֵשׁ לוֹמֵר כְּרַב נַחְמָן שֶׁקְנָה הֵבֶן אֶת**
92 **הַנְּכַסִּים, וְמַה שְׂנִאמְרָה בְּמַשְׁנָה 'כָּל', לֹא בָּא לְרַבּוֹת שְׂאֶפִּילוּ בְּדִינֵי**
93 **מְמוֹנוֹת 'קְנִי עַל מַנְתַּלְהָא' לֹא קְנָה, אִלָּא לְאִתּוּי לִישְׁנָא בְּתַרְחָא**
94 **דְּשְׂמַעְתִּיה דְּרַבָּא – לְרַבּוֹת אֶת הַדִּין שְׂאִמְרָה רַבָּא לְעִיל (מת) לְפִי**
95 **הַלְשׁוֹן הַשְּׂנִיָּה, שְׂבַמְתַּנְתָּ בֵּית חוֹרוֹן אֶפִּילוּ אִם הִנּוֹתִי אִמְרָה לּוֹ**
96 **בְּלִשׁוֹן יִזְבּוּתוֹ אֲבָא וְיִאכְלֵ, שְׂאִין זֶה לִשׁוֹן תְּנַאֵי, אִלָּא מְשַׁמְעָה**
97 **שְׂתוּלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הַמְקַבֵּל, מְכַל מְקוּם אִינָה מַתְּנָה, מְשׁוּם**
98 **שְׂהַסְעוּדָה מוֹכִיחָה שְׂאִין כּוֹונָתוֹ לְמַתְּנָה גְּמוּרָה, שְׂהֵרִי אִין אַדָּם**
99 **מְכִין סְעוּדָה לְנִישׁוּאֵי בְּנוֹ וְנוֹתְנָה לְאַחַר.**

100

הדרן עלך השותפין

1 הגמרא מביאה מעשה שהיה, שנחלקו האמוראים ביניהם, ולהלן
2 מקשה הגמרא ממשנתנו על הדין הנפסק במעשה זה:
3 **הוּא נְבִירָא דְּהוּא לִיה בְּרָא – מַעֲשֵׂה בָּאָדָם שְׂהִיָּה לּוֹ בֶּן דְּהוּא שְׂמִיָּה**
4 **כִּיפִי דְּכִיבְתָא – שְׂהִיָּה גּוֹבֵג אַגוּדוֹת שֶׁל פְּשׁוּתָן. אָסְרִינְהוּ לְנַכְסִיָּה**
5 **עֲלֵיהּ – וְאִסֵּר הָאֵב בְּנִדְרָה עַל בְּנוֹ זֶה שְׂלָא יִהְיֶה מְנַכְסִיו בְּחִיּוֹ**
6 **וּבְמוֹנוֹ. אָמְרוּ לִיה בְּנֵי אַדָּם לֹאֵב, מְדוּעַ אִסֵּרְתָּ עַל בְּנִךְ זֶה לִיהָנוֹת**
7 **מְנַכְסִיךְ גַּם לְאַחַר מוֹתְךָ, וְאִי תוּאֵי בְּרַבְּךָ צוּרְבָא מְרַפְּנֵן – הֲלָא אִם**
8 **יִהְיֶה בֶּן בְּנִךְ תַלְמִיד חֶכֶם, מְאִי, בּוּדְאֵי תַרְצָה לְהָנוֹת וְלַתָּה לּוֹ**
9 **מְנַכְסִיךְ, וְכִיּוֹן שְׂמַנְעַת אֶת הֵבֶן הַזֶּה מְלִירֵשׁ עִם אַחִיו, גַּם בְּנוֹ לֹא**
10 **יִקְבֵּל כְּלוֹם מְנַכְסִיךְ. אָמַר לְהוֹן – אִמְרָה לְהֵם, צוּדְקִים אַתֶּם, וְלִכְן**
11 **אִנִּי אוֹמֵר לִיקְנִי תְּדִין – יִקְנָה גַם בְּנֵי זֶה שְׂאִינוּ נוֹהַג בְּשׂוֹרָה חֶלֶק**
12 **בְּנַכְסֵי עִם שְׂאֵר אַחִיו, אֲבָל לֹא יוֹכֵל לְזַכּוֹת בְּהֵם לְעַצְמוֹ וְלִיהָנוֹת**
13 **מַהוּ, וְלֹא יוֹעִיל קְנִינוּ אִלָּא לְעַנְיָן שְׂאֵי תוּאֵי בְּרַבְּךָ וְבְנוֹ שֶׁל בְּנֵי**
14 **זֶה, וְכִי צוּרְבָא מְרַפְּנֵן, לִקְנִיָּה – יוֹכֵל הַנְּכַד לְזַכּוֹת בְּחֶלֶק אֲבִיו בִּירוּשָׁה.**
15 **וְדַנָּה הַגְּמָרָא, מְאִי – מַה הַדִּין בְּמַקְרָה זֶה, כְּלוֹמֵר אִם בְּנוֹ שֶׁל בֶּן זֶה**
16 **יִהְיֶה תַלְמִיד חֶכֶם, הָאֵם הוּא יִזְכֶּה בְּחֶלֶקוֹ שֶׁל אֲבִיו בִּירוּשָׁה, אוֹ**
17 **לֹא.**
18 מביאה הגמרא שנחלקו בזה החכמים, **אָמְרֵי פּוּמְבִידִתָּא – חַכְמֵי**
19 **פּוּמְבִידִתָּא פְּסִקוּ, שְׂמַקְרָה זֶה שְׂהָאֵב הַקְנָה לְבִנּוֹ לְצוּרְךָ בֶּן בְּנוֹ, קְנִי**
20 **עַל מְנַתְּ לְהַקְנוֹת הוּא – שְׂאִינוּ מְקַנָּה לּוֹ זְכוּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּנַכְסֵיו,**
21 **וְכִל הַקְנָתוֹ הִיא כְּדֵי שְׂיִקְנָה הוּא לְאַחַר, וְכָל קְנִי עַל מְנַתְּ לְהַקְנוֹת**
22 **לֹא קְנִי – וְכִל הַקְנָה שְׂאִינָה אִלָּא עַל מַנְתַּלְהָא שְׂהַמְקַבֵּל יִקְנָה לְאַדָּם**
23 **אַחַר, אִינָה חֵלָה, וְלִכְן לֹא מוֹעִילָה אִמְרִיתוֹ שֶׁל הָאֵב, וְלֹא יִזְכֶּה הֵבֶן**
24 **בְּנַכְסִים, וּמִמִּילָא הַנְּכַד הַתַּלְמִיד חֶכֶם אִינוּ יוֹכֵל לְזַכּוֹת בְּחֶלֶקוֹ שֶׁל**
25 **אֲבִיו בִּירוּשָׁתָּ סְבוּ. וְרַב נַחְמָן נַחֲלַק וְאָמַר, שְׂגַם כְּשַׁמְקָנָה רַק עַל**
26 **מַנְתַּלְהָא, קְנִי – חַל הַקְּנִין זְכָה הַמְקַבֵּל. וְרַאִיָּה לְדַבְּרֵי דְּהָא**
27 **סוּדְרָא – שְׂהֵרִי קְנִין סוּדֵר שְׁנוֹתֵן הַקְּנִינָה לְמוֹכֵר וְעַל יַדֵּי זֶה הוּא**
28 **קוֹנָה מְמַנּוּ קְרַקְעָה, קְנִי עַל מְנַתְּ לְהַקְנוֹת הוּא, שְׂהֵרִי אִין הַסוּדֵר**
29 **נִשְׂאָר בִּיד הַמוֹכֵר אִלָּא הוּא מַחְזִירוֹ לְקוֹנָה בְּתוּם הַקְּנִין, כִּיּוֹן הַסוּדֵר**
30 **נִיתָן אִלָּא לְצוּרְךָ פְּעוּלַת הַקְּנִין, וְנִמְצָא שְׂכַאשְׁר מְקַנָּה אֶת הַסוּדֵר**
31 **לְמוֹכֵר הֵרִי הוּא מְקַנָּה עַל מַנְתַּלְהָא שְׂהַמוֹכֵר יַחְזוֹר וְיִקְנָה לּוֹ אֶת**
32 **הַסוּדֵר, וְאָף עַל פִּי כֵן זְכָה בּוֹ הַמוֹכֵר, שְׂאִם לֹא כֵן לֹא הִיָּה קְנִין**
33 **הַסוּדֵר חַל כְּלָל.**
34 הגמרא דוחה את ראיית רב נחמן מקנין סודר:
35 **אָמַר רַב אִשִּׁי, וְמוֹאֵן לְיָמָא לֶן דְּסוּדְרָא – מְנִין לֶךְ וְרַב נַחְמָן שְׂבַקִּין**
36 **סוּדֵר שְׁנוֹתֵן הַקְּנִינָה לְמַקְנָה, אִי תְּפִיסִים לִיה – אִם תַּפֵּס הַמְקַנָּה וְהַחֲזִיק**
37 **כְּסוּדֵר לְעַצְמוֹ הוּא הַחֲזִירוֹ לְקוֹנָה לֹא מִתְּפִיסִים – לֹא זְכָה בּוֹ, הֲלָא**
38 **מְנַהַג בְּעַלְמָא לֹא שְׂנַהַג וְהוּא הַחֲזִירוֹ אֶת הַסוּדֵר לְקוֹנָה, אֲבָל אִם**
39 **יִרְצָה הַמְקַנָּה לְעַכְבּוֹ לְעַצְמוֹ הוּא יוֹכֵל, וְאִין זֶה 'קְנִי עַל מַנְתַּלְהָא'**
40 **לְהַקְנוֹת, וְלִכְן זֶה נַחֲשָׁב קְנִין גְּמוּרָה, וְאֶפְשָׁר שְׂבִקְנִי עַל מַנְתַּלְהָא**
41 **לְהַקְנוֹת, עַבְמַת לֹא קְנָה. וְעוּדִי יֵשׁ לְחַלְקֵי וְלְדַחוֹת אֶת הַרְאִיָּה,**
42 **שְׂאֶפִּילוּ אִם נִאמְרָה שְׂגַם בְּסוּדְרָא הַקְּנִינָה נוֹתֵן אֶת הַסוּדֵר לְמַקְנָה**
43 **בְּאוּפֵן שֶׁל קְנִי עַל מְנַתְּ לְהַקְנוֹת וּמַחְזִיב הַמְקַנָּה לְהַחְזִיר הַסוּדֵר**
44 **לְקוֹנָה, מְכַל מְקוּם יֵשׁ בְּקִינֵי סוּדֵר גַּם מַעֲלָה, שְׂהֵרִי וְקְנִי מִן הַשְּׂתַתָּא**
45 **– מִיד כְּשֶׂהַקְּנִינָה נוֹתֵן לְמוֹכֵר אֶת הַסוּדֵר, עוּד לְפָנֵי שְׂמַחְזִיר הַמוֹכֵר**
46 **אֶת הַסוּדֵר לְקוֹנָה, הַמוֹכֵר זְכָה בּוֹ, כִּי סַתֵּם קְנִין הוּא מַעֲכָשִׁיו, אֲבָל**
47 **הֲלִין יִבְרַחֵן דְּהִדִּין – נַכְסִים אִלוֹ שְׂמַקְנָה הָאֵב לְבִנּוֹ אִינָם כֵּן, לְאִימְתִי**
48 **קְנִי – שְׂהֵרִי מִן הַסַתֵּם לְאִיזָה זְמַן הִיתָה דַעְתּוֹ שֶׁל הָאֵב שְׂיִקְנָה הֵבֶן**
49 **אֶת הַנְּכַסִּים, רַק לְבִי תוּי בְּרַבְּךָ צוּרְבָא מְרַפְּנֵן – כְּאִשְׁרֵי יִהְיֶה בְּנוֹ**
50 **שֶׁל הֵבֶן תַלְמִיד חֶכֶם, וְלֹא קוֹדֵם לִכְן, הֵרִי לְבִי תוּהוּ – כְּשִׂיחִיָּה אוֹתוֹ**
51 **הֵבֶן תַלְמִיד חֶכֶם, הֵדֵר סוּדְרָא לְמִרְיָה – כְּכַר חוֹר הַסוּדֵר לְבַעֲלֵיו,**

מלחמה היא היפך השלום, ולכן כאשר נאמר פדה בשלום, אי-אפשר להשתמש בלשון מלחמה, כי אם בלשון קרב, שמורה גם על הקירוב בו

ממאמר י"ט כסלו ה'תשכ"ז

51 שהנודר מן המבושל מותר בצלי, וּבְאִתְּרָא דְרַבִּי יִאֲשֵׁה – במקום
52 מגוריו של רבי יאשיה אֲפִילוּ לְבַשֵּׁר צְלִי קְרוּ 'מְבוּשָׁל', ולכן פסק
53 שהנודר מן המבושל אסור גם בצלי.
54 שואלת הגמרא, וְהָא קָרָא נִסְבִּי לָהּ – הרי רבי יאשיה הביא לדבריו
55 ראייה מן הפסוק, ולא מלשון בני אדם. מתרצת הגמרא, עיקר
56 טעמו של רבי יאשיה הוא משום שכן היה נהוג בלשון מקום
57 מגוריו, והפסוק שהביא הוא אֲסַמְכְתָּא בְּעֵלְמָא – אינו עיקר הראיה
58 אלא רמז בעלמא מהפסוק.
59 שנינו במשנה, אמר קוֹנֵם תְּבַשִּׁיל נֶדֶר – שאיני טועם, אסור במעשה
60 קדרה רך, ומותר בעבה:
61 שואלת הגמרא, וְהָא מְתַבְשִׁיל נֶדֶר – הרי אדם זה נדר מ'תבשיל',
62 וכיצד מותר לו לאכול תבשיל עבה. משיבה הגמרא, אָמַר אַבְיִי,
63 הָאִי תֵּנָא – התנא של המשנה לָפַל מִיּוֹדֵי דְמִתְאָכֵל בֵּית רִיפְתָּא
64 תְּבַשִּׁיל קְרוּ לֵיהּ – לכל דבר הנאכל עם פת הוא קורא 'תבשיל',
65 ולכן מעשה קדרה עבה שאינו נאכל עם פת אינו נקרא 'תבשיל'.
66 ומביאה הגמרא הוכחה לכך שרק דבר הנאכל עם פת נקרא
67 תבשיל, וְהִתְנַיָּא – שהרי למדנו בברייתא, הַנּוֹדֵר מִן הַתְּבַשִּׁיל, אָסוּר
68 בְּכָל מִינֵי תְּבַשִּׁיל, וְאָסוּר גַּם בְּצִלִּי וּבְשֻׁלּוֹק וּבְמִבּוּשָׁל, משום שגם
69 הם בכלל תבשיל, לפי שהם נאכלים עם פת, וְאָסוּר בְּהִימְרֵיּוֹת
70 רְבוּת – בדלועים קטנים, מפני שְׁתַּחֲלוּן אוֹכְלֵין בְּהֵן בדלועים אלו
71 את פִּתְּן. ומוכח מהברייתא שרק דבר שנאכל עם פת נקרא
72 תבשיל.
73 הגמרא מקשה על דברי הברייתא שדלועים הינם מאכל מועיל
74 לחולים:
75 אֲנִי – וכי דלועים מועילים לחולה, וְהָא – והרי מעשה היה שרְבִי
76 וְרַמְיָה חָלַשׁ – חלה, עַל לְנִבְיָהּ הָהוּא אָמַר לְאַפְיָה – נכנס אליו
77 הרופא כדי לרפאותו, הֵוָּא קָרָא דְמַחַת בְּבִיתֵיהּ – ראה הרופא
78 דלעת מונחת בביתו, שְׂבָקִיהּ וְנִפְקַח – עזבו ויצא, אָמַר הרופא,
79 מְלֵאךְ מוֹתָא אִית לֵיהּ לְדִין בְּבִיתֵיהּ – הלא מלאך המוות יש לאדם
80 זה בביתו, וְאֵנָּה אִיעוּל לְאַסְפָּה יְתִיהּ – ואני יבוא לרפאותו. ומוכח
81 שדלעת היא מאכל מסוכן לחולים. מתרצת הגמרא, לֹא קָשְׁיָא,
82 כיון שמדובר בשתי סוגי דלעת, הָא בְּרַבִּינֵי – הברייתא שכתוב בה
83 שדלועים הם מאכל לחולים מדברת בדלועים רכים, שהם
84 מועילים לחולה, וְהָא בְּאַשּׁוּנֵי – הרופא שאמר שדלועים מוזיקים
85 לחולה דיבר על דלועים קשים, שהם מוזיקים לחולה.
86 תירוץ נוסף:
87 רְבָא אָמַר, הָא קָרָא גּוּפְיָה – הרופא שאמר שדלועים
88 מוזיקים לחולה דיבר על גוף הדלועים, וְהָא בְּגוּוּיָה דְקָרָא –
89 והברייתא שאמרה שדלועים הם מאכל לחולים מדברת על מה
90 שבתוך הדלועים, שהוא מועיל לחולים, כְּמוּ דְאָמַר רַב יְהוּדָה,
91 לְזִילְבָא דְקָרָא – מה שבתוך הדלעת, טוב לבשלו בְּסִילְקָא – יחד
92 עם תרדים, וְלִזְלִיבָא דְכִיתְנָא – מה שנמצא בתוך הפשתן, טוב
93 לאוכלו בְּפוֹתְקָא – יחד עם רוטב הנקרא כותח, וְדָבָר זֶה – שטוב
94 לאכול פשתן יחד עם כותח, אָסוּר לְאִמְרוּ בְּפִנֵּי עַם הָאָרֶץ, כדי
95 שלא יעקרו את כל הפשתן לאכלו כך.
96 תירוץ נוסף:
97 רְבָא אָמַר, לְעוֹלָם דְלועים קשים לחולה בין אם הם קשים ובין אם
98 הם רכים, וְמָאן חוּלִין – ומה שכתוב בברייתא שהחולים אוכלים
99 דלועים הכוונה לרְבֵּן – תלמידי חכמים, שנקראים חולים מפני
100 שהתורה מתישה את חכם, ולתלמידי חכמים שאינם חולים ממש
101 הדלועים מועילים, אבל לחולים ממש הדלועים מוזיקים.
102 מבארת הגמרא, רְבָא שאמר שרַבְנֵן העוסקים בתורה נקראים
103 חולים, הוּא לְמַעֲמֵיהּ – לשיטתו, דְאָמַר רְבָא,

1 יש מן הנדרים שאדם נודר שהם נדרים גמורים, אלא שלשון הנדר
2 אינה ברורה ויש לבאר איזה דברים נכללים בלשון הנדר, ואיזה
3 לא. בפרק זה ובפרק הבא אחרינו 'הנודר מן הירק' יתבארו פרטי
4 דברים שונים הנכללים ושאינם נכללים בנדרים שונים:

משנה

5 משנה זו מבארת איזה מאכלים נכללים בלשונות 'מבושל',
6 'תבשיל', ו'מעשה קדרה'.
7 הַנּוֹדֵר שְׁלֹא לִיהְנוֹת מִן הַמְּבוּשָׁל, מוֹתֵר בְּצִלִּי – מאכל צלוי, וּבְשֻׁלּוֹק
8 – מאכל שאינו מבושל כל צרכו. משום שמאכלים אלו אינם
9 בכלל לשון 'מבושל'.
10 דִּין נוסף:
11 אָמַר 'קוֹנֵם תְּבַשִּׁיל שְׂאִינִי טוֹעֵם', אָסוּר בְּטַעֲמֵי מַעֲשֵׂה קְדֵרָה רַךְ –
12 דבר שמתבשל בקדרה, והוא רך, וּמוֹתֵר בְּטַעֲמֵי מַעֲשֵׂה קְדֵרָה
13 עָבָה, וּמוֹתֵר בְּטַעֲמֵי בִיצָה טוֹרְמוּסָא – ביצה שנתקטנה לגודל
14 שאדם יכול לבלועה ללא לעיסה, ועשויה לרפואה, ומותר בְּדִלְעַת
15 הַרְמוּצָה – דלעת הבאה ממקום ששמו 'קרווא'. ובכל הדברים
16 האלו מותר המודר מן התבשיל, משום שאינם בכלל 'תבשיל'.
17 דִּין נוסף:
18 הַנּוֹדֵר שְׁלֹא לִיהְנוֹת מִמַּעֲשֵׂה קְדֵרָה, אֵין 'אינו' אָסוּר אֲלֵא מִמַּעֲשֵׂה
19 רְתֻקָּה – דבר שצריך להתבשל ולרתוח הרבה בקדרה. אבל אם
20 אָמַר 'קוֹנֵם הַיּוֹדֵד לְקְדֵרָה שְׂאִינִי טוֹעֵם', אָסוּר כָּכָל הַמַּאכֵלִים
21 הַמְּתַבְשִׁילִין בְּקְדֵרָה, ולא רק בדברים שצריכים לרתוח ולהתבשל
22 הרבה בקדרה, כיון שאסר את עצמו בכל מה שנכנס לקדרה.
23

גמרא

24 הגמרא מביאה תנא הסובר שצלי הוא בכלל 'מבושל', ודנה האם
25 הוא חולק על המשנה:
26 תֵּנַיָּא בְּבִרְיָתָא, הַנּוֹדֵר שְׁלֹא לִיהְנוֹת מִן הַמְּבוּשָׁל רַבִּי יִאֲשֵׁה אֹפֵר
27 אותו לאכול צלי, וְאָף עַל פִּי שְׂאִין רְיָהּ גְּמוּרָה לְדָבָר, שהצלי הוא
28 בכלל דבר מבושל, מכל מקום יש זָכַר לְדָבָר, שְׂנַאֲמַר (דברי הימים ב'
29 30 לה יג) 'וַיִּבְשְׁלוּ (את) הַקֶּסֶחַ בָּאֵשׁ בְּמִשְׁפָּט', ומשפט קרבן פסח הוא
31 לצלותו באש, ואף על פי כן כתוב בפסוק לשון 'ויבשלו', והרי זה
32 זכר לדבר שצליה בכלל בישול. ומוכח מדבריו של רבי יאשיה
33 שלא כדברי המשנה, שכתוב בה שהנודר מן המבושל מותר בצלי,
34 כיון שצלי אינו בכלל מבושל.
35 מבארת הגמרא את סברת המחלוקת שבין רבי יאשיה לתנא של
36 משנתנו:
37 לִימָא בְּהָא קַמִּיפְלִיגִי – שמה נאמר שבדבר זה הם חולקים, דְרַבִּי
38 יִאֲשֵׁה קָבַר, שבנדרים חָלַף אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה, וכיון שמצאנו בפסוק
39 שצליה נכללת בלשון בישול, לכן הנודר מן המבושל אסור גם
40 בצלי, וְתָנָא דִּילָן – והתנא של משנתנו קָבַר, שֶׁבְּנִדְרִים חָלַף אַחַר
41 לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וכיון שבלשון בני אדם צליה ובישול הם שני דברים
42 נפרדים, לכן הנודר מן המבושל מותר בצלי.
43 דוחה הגמרא, לֹא מוּכְרָחִים לְבַאֵר שְׂרֵבִי יִאֲשֵׁה וְהַתְנָא שֶׁל
44 מִשְׁנַתְּנוּ נַחֲלֵק, אלא אפשר דְכוּלִּי עֵלְמָא – בין התנא של משנתנו
45 ובין רבי יאשיה סוברים שֶׁבְּנִדְרִים חָלַף אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, אלא
46 שֶׁמֶךְ – התנא של המשנה פסק את הדין כִּי אֲתֵרִיהּ – לפי הנהוג
47 במקום מגוריו, וְמָר – רבי יאשיה פסק את הדין כִּי אֲתֵרִיהּ – לפי
48 הנהוג במקום מגוריו, וּבְאִתְּרָא דְתֵּנָא דִּילָן – במקום מגוריו של
49 התנא של משנתנו לְבַשֵּׁר צְלִי קְרוּ לֵיהּ 'צִלִּי', וְלְבַשֵּׁר מְבוּשָׁל קְרוּ
50 לֵיהּ 'מְבוּשָׁל', אבל לְבַשֵּׁר צְלִי לֹא קְרָאוּ 'מְבוּשָׁל', ולכן פסק

1 הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. מבושל כראוי. שלוק. מבושל יותר
 2 מדאי. קונם תבשיל שאינו טועם. כל תבשיל במשמע. מעשה קדרה רך. שיש
 3 בה רוטב. אבל לא בעבה. כגון דייסא. מורמוסא דרמוצה. מפרש בגמ'. רתחא. דבר
 4 הרותח. כגון רוטב וכל דמי ליה. הוירד לקדרה. דמשמע בין צונן בין רותח. אסור בכל
 5 המתבשילין. בין רך בין עבה. גמ' ר' יאשיה
 6 אויבר. בצלי ובשלוק. דמתקרי גמי מבושל. הלך
 7 אחר לשון בני אדם. דאין דרכם לקרות לצלי
 8 מבושל. והא מתבשיל נדר. דמשמע בין רך בין
 9 עבה. האי הנא. דמתניתין. דלא קרי לעבה
 10 תבשיל. בכל מידי דמתאכלא ביה ריפתא.
 11 דמלפתין בו את הפת קרי תבשיל. והא תניא.
 12 בניהותא. בהיטריות רבות. בדלועין רבות
 13 שהחליק אוכלין בהן פיתן. איני. מי אוכלין
 14 החולין מן? הוא קרא דמתחא. דלעת מנוחה
 15 שם שהיה אוכל ממנה. לוליבא דקרא בסלקא.
 16 תוכו של דלעת יפה לאכול עם התרדן. לוליבא
 17 דביתנא. תוכו של זרעוני פשתן יפים לאכול
 18 בכותח. וזכר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ.
 19 משום דדבר מעולה הוא לרפואה. ואסור לומר
 20 להם שום דבר שיהיו ממנו. ואית דאמרי. דלא
 21 ליכלו טובא וליפסדו ביתנא. חולין רבנן.
 22 שעוסקין בתורה ואינם נהנים מן העולם. ובאים
 23 לדידי חולי.

17 דמתאכלא ביה ריפתא - תבשיל קרו ליה. והתניא: הנודר מן התבשיל - אסור בכל מיני
 18 תבשיל, ואסור בצלי ובשלוק ובמבושל, ואסור בהיטריות רבות שהחולין אוכלין בהן פיתן.
 19 איני?! והא רבי ירמיה חשש על הגביה ההוא אסיא אסיה. הוא קרא דמתח בביתיה -
 20 שבקיה וגפק, אמר: מלאך מותא אית ליה דרין בביתיה, ואנא איעור לאסאה יתיה? קא
 21 קשיא; הא - פרפיכי, הא - פאשוני. רבא בר עוקא אמר: הא - בקרא גופיה, והא - בגוויה
 22 דקרא. דאמר רב הורדה: לוליבא דקרא בסלקא, לוליבא דביתנא בכותחא. ודבר זה אסור
 23 לאומרו בפני עם הארץ. רבא אמר: מאן חולין - רבנן. רבא פמעמיה, דאמר רבא:
 כמאן

הדרן עלך השותפין שנדרו

17 הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. שאינם
 21 בכלל לשון מבושל. שלוק - בשיל ולא
 22 בשיל. דנדר דשלוק גמי משמע מבושל יותר מדאי,
 23 כדאמרין בפ' "כל הברש" (חולין דף ק:). הבבד
 24 אוסרת ואינה נאסרת, שלוקה אוסרת ונאסרת,
 25 שלוק דחבא בשיל ולא בשיל הוא. דבגדריס הלך
 26 אחר לשון בני אדם. ותבשיל שנתבשל יותר מדאי
 27 בכלל מבושל הוא. אמר קונם תבשיל שאיני
 28 טועם אסור במעשה קדרה רך ומותר בעבה.
 29 מעשה קדרה כגון חלקא טרגיס וטיסני. וקאמר
 30 דאם הוא רך - אסור, אבל עבה - מותר. והאי
 31 תנא כל מידי דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי
 32 ליה, כדאי בגמ', ומעשה קדרה עבה באפי נפשיה
 33 אכלי ליה בלא פת. ואמרי בגמ' דאסור בצלי
 34 ובשלוק דהא מתאכלא ביה ריפתא. וכי קתני "שאיני טועם" - לאו דוקא דאמר הכי, אלא לרבותא נקטה, לומר דאפילו אמר "שאיני טועם" - מותר בעבה. ומפורש בירושלמי דכי היכי דבקותם
 35 תבשיל מותר בעבה, הכי נמי נודר מן המבושל מותר בעבה. ומותר
 36 לה. ולא מתאכלא בה ריפתא. ושמוע דדוקא בה הוא דשרי. אבל כל שלא נתבשלה כל כך - אסורה. דהא מתאכלא ריפתא בחדה. והכי איתא בירושלמי בשם רב חסדא: אסור בגביצה
 37 מגולגלת שכך דרך החולה לאכול בה פתו. דאלמו כל שלא נצטמקה כל כך, שהפת נאכלת עמה - בכלל תבשיל הוא. גמ' תניא ר' יאשיה אוסר. דנודר מן המבושל אסור בעלי. ואע"פ
 38 שאין ראה לדבר. שהצלי הוא בכלל מבושל - זכר לדבר, דכתבי "ויבשלו" (אח) הפסח, ופסח אינו נאכל אלא צלי, וכתבי "ויבשלו" ומיהו. לאו ראה גמורה היא, כדאמר במסקנא, דבגדריס
 39 הלך אחר לשון בני אדם. "ירושלמי". אמר רבי יוחנן: הלכו בגדריס אחר לשון תורה. מה נפיק בגיחו? אמר "קונם יין שאיני טועם בתנאי",
 40 על דעתיה דרבי יוחנן - אסור ביום טוב האחרון של חג, על דעתיה דר' יאשיה - מותר. אף ר' יאשיה מודה שהוא אסור, לא אמרה ר' יאשיה אלא לחומין, ע"כ. ולפום גמרא דילן דאפי' ר'
 41 יאשיה מודה דאין הולכין בגדריס אלא אחר לשון בני אדם, שמענין מינה דבין להקל בין להחמיר האומר "בתנאי" - יי"ט האדרון של חג בכלל. והאי מתבשיל נדר. ואמאי מותר בעבה: דהא
 42 תבשיל הוא! תנא כל מידי דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי ליה. אבל מעשה קדרה עבה, דלא מתאכלא ריפתא בהדיה - לא מיקרי תבשיל. והאי מתבשיל נדר. ואמאי מותר בעבה: דהא
 43 רך קא קשיא ליה, דלאו תבשיל הוא, ושני דכיון דמתאכלא ביה ריפתא - תבשיל קרי ליה. והתניא. בניהותא. ואסור בהיטריות רבות. דלועין קטנים. שהחולין אוכלין בהן פתן.
 44 מדקא ידב טעמא לאיסורא מפני שהחולין אוכלין בהן פתן - ש"מ דכל מידי דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל מיקרי. איני. דלועין פתן לחולה. כרכיבי. מעלו. אשוני. קשין. בקרא
 45 גופיה. קשה. גוויה. דקרא. מה שבתוכו מעלי. לוליבא דקרא. מה שבתוכו. בסילקא. יבשלו עם תרדן. לוליבא דביתנא בכותחא. מה שבתוכו טוב לאכול עם כותח. ודבר זה
 46 אסור לאמרו בפני עם הארץ. כדי שאי יעקרו הפשתן לכן. מאן חולין רבנן. אין הני גמי דקרי בין רכיבי בין אשוני, קשין לחולי. וכי קתני שחולין אוכלין בהן פתן - לאו חולין ממש, אלא
 47 מאן חולין - רבנן, דאפילו בביראותן דן תעושי כח, מפני שהתורה מתשת כחם.

כיוון שהעמידה נגד פיתויי היצר דורשת מלחמה קשה וכבדה - צריך יהודי לידע מעולותיו, התוקף והחוזק שיש לו למלא את שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא, מבלי הבט על כל הקשיים משיחת אור ליי"ט כסלו, ה'תשכ"ז

כמאן מצלינן אקצירי ואמריעי. בכל ימות השנה. **כמאן** כר' יוסי. דאמר בפ"ק דריה (ו' טז.) אדם נודן בכל יום. דאיילו לרבנן דאית להו נדוןן בריה. כיון שנגמר דינן - אין תפלה מועלת להן. **קצירי** קצירי ממש. חולין. ומיקרו קצירי לפי שגפושם קצרה מחמת חללים.

מתני' דלא כבבליא. מתני' דשרי עבה משום דלא מתאבאל ביה ריפתא. **דלא** כבבליא. דאיילו לבבליא. כיון דאבלי בהדי ריפתא - תבשל מיקרו. ואסור. **נקרני**. שאובלי בביות. לשון אחר: נקרני, שמדקדקים באבילתן. וכדאמרין בפ' 'שלשה שאובלי' (מסות דף ג.) הנקדנים תופסין אותו בכך. **דייסא**. מאכל של חטים מבושלים. דייסי בלחמא דייסי. דרב חסדא מבני בבא היה. שהיו אוכלים פת בדייסא. בחסיסי. קמח של קליות. **עד** פרסה. לך פרסה כדי לאכול דייסא. **לפתילה** של אבר. שאינו מתעבל. **בהוצא**. בקליפת עץ. **מאבילני** ורקק. שאין דרך לקנח ההוצא לאחר שנתנה לתוך פיו כשמתחזרה בקערה. **מאבילני** צואתך. צואה שחתת הצפרנים. **בלוספיון**. מין תאנים. שקשין להתעבל. **כ"ש** שנסמך עליהן למחר. שמתוך שאין מתעבלין מתעבדין במעים. וכל זמן שעומדין שם - זנין את הגוף. **מורה** רז"י. בעל הוראה ומשכר! שמתוך שראתה פניו צהובין היתה סבור' שנשתכר. **כמגדלי חורין**. שמתוך שמרויחין הרבה פניהם צהובין. **גולפא**. קנקן. והיה מביאו לבית המדרש כדי שישב עליו. **שמכברת** את בעליה. שלא היה יושב ע"ג קרקע. **דהוטבני**. גלימא חשוב. **שעמני** מעיל. שהיה חשוב בעיניו כמעיל. דלי

כמאן מצלינן על קצירי ועל מריעי - [כמאן - כר' וסין] **מדאמר קצירי ומריעי, שמע מינה: קצירי - קצירי ממש, מריעי - רבנן. "ומותר בעבה". מתני' דלא כבבליא. דאמר ר' ינאי: בבבליא מפשאי, דאבלי לחמא בלחמא. א"ר חסדא: דמשאיף להון להלון נקרני דהוציא: הדין דייסא היכין מעלי במיכיה? דייסי - בלחמא דייסי, ודשערי - בלחמא דשערי, או דלקמא דייסי - בדשערי, ודשערי - ברחמי? רבא אבליה בחסיסי. רבה בר רב הונא אשכחי' רב הונא דקאבילי דייסא פאצבעתיה. אמ' ליה: אמאי קאבילי מר בדיה? אי', הכי אמר רבי: דייסא פאצבעתא בסים, וכר דבן בתרמין, וכר דבן בתלת. אמר ליה רב לחייא בריה, וכן א"ר רב הונא רבבה בריה: מומנים קר' למיכל דייסא - עד פרסה, למיכל בישרא דתורא - עד תלתא פרסין. אמר ליה רב לחייא בריה, וכן א"ר רב הונא רבבה בריה: כל מידעם לא תפלוט קמיה רבך, לבר מן קרא ודייסא, שהן דומין לפתילתא של אבר, ואפילו קמי שבור מלכא פלוט. רבי יוסי ורבי יהודה, חד אבילי דייסא פאצבעתיה וחד אבילי בהוצא. א"ר**

דאבילי בהוצא דקאבילי פאצבעתיה: עד מתי אתה מאבילני צואתך? ליה דאבילי פאצבעתיה דקאבילי בהוצא: עד מתי אתה מאבילני ורקק? רבי יהודה ורבי שמעון אייתו לקמיהו בלוספיון, רבי יהודה אכל, ר' שמעון לא אכל. א"ר רבי יהודה: מאי שמעון לא אבילי מר? אמר ליה ר' שמעון: אילו אין יוצאין מבני מעים כל עיקר. אמר ליה רבי יהודה: כ"ש שנסמך עליהן למחר. רבי יהודה הוה יתיב קמיה דר' טרפון. אמר ליה רבי טרפון: תיים פניך צהובין. אמר ליה: אמש וצאו עבדיך לשדה, והביאו לנו תרדן, ואכלנום בלא מלח. ואם אכלנום במלח - כל שפן שהיו פנינו צהובין. אמרה ההיא מטרוניתא לרבי יהודה: מורה ורז"י! אמר ליה: הימנותא בידא דההיא איתתא, אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסקא, והוגרני צידעי מן הפסח עד העצרת. אלא: "חכמת אדם תאיר פניו". אמר ליה: ההוא מינא לרבי יהודה: פניך דומין אי כמגדלי חורין. א"ר: ביהודאי תרוייהו אסירן, אלא עשרים וארבעה בית הכפא אית ליה מן ביתא עד בי מדרשא, וכר' שעה ושעה אני נכנס כל אחד ואחד. ר' יהודה כד אויר לבי מדרשא שקיל גולפא על פתיה, אמר: גודלה מלאכה שמכברת את בעליה. רבי שמעון שקיל צנא על פתיה, אמר: גודלה מלאכה שמכברת את בעליה. דביתחו דרבי יהודה נפקת נקמת עמרא, עברה גלימא דהוטבני כד נפקת לשוקא מיכסא ביה, וכד נפיק רבי יהודה צלחוי תוה מכסי ומצלי. וכד מיכסי ביה הוה מברך "ברוך שעמני מעי". ומנא תדא גור רבן שמעון בן גמליאל תעניתא, ר' יהודה לא אתא לבי תעניתא. אמרין ליה: לא אית ליה פסויה. שדר ליה גלימא ולא קביל.

מצלינן אקצירי. רופא חולי עמו ישראל. מריעי. על פליטת סופריה. מתניתין. דהתיב דעבה לא מתאבאל בריפתא. דלא כבבליא. דמלפתי פיתן בדייסא. דהוא עבה. נקרני. דייקנים במאכל. [היבין מעלין] באיזה דבר מעולה אבילת הדייסא. דייסי. יכול לאבלה בלחם של חטים, ודייסא דשערי יכול לאבלה בלחם של שעורים. או דילמא דייסא של חטים יפה לאכול בשל שעורים, ושל שעורים בשל חטים. ואית דגרסי "נקרני", מלשון "כי קרן עור פניו" (שמות לד) - מלאים חכמה ומאירה פניהם, שנא: "חכמת אדם תאיר פניו". אבלה בחסיסי. היה מלפת פיתו בחסיסי. ומפרש לה במסכת פסחים (דף לט.) קימחא דאביסונא - קמח של קליות שעורים שלא הביאו שליש, ומיבשין אותן בתנור, וקלופיהן הן. מומני לך לאבילי דייסא עד פרסה. דע שאותו מאכל אינו סועד לכך אלא עד הילוך פרסה. ובשר השור עד שלש פרסאות: ע"א: אי מומני לך לאבילי דייסא עד פרסה. לך אחר דייסא לאכול, וטפי לא. ולאכול בשר שור - לך עד שלש פרסאות. כל מידעם לא תפלוט קמי רבך. אלא תרוק רוק בפני רבך, כדאמר במס' עירובין (דף עט.) תרוק לפני רבו - חייב מיתה, שנאמר "וכל משנאי אהבו מות". אבל אם אבילת דלעת ודייסא ונודמן לך תרוק בפיך - פלוט בפני רבך ורוק אותו לחוץ, שיש בו סכנת נפשות, שחן קשין לגופו של אדם כפתילה של אבר. ואפילו לפני שכור מלכא פלוט. ולא תתבייש. עד מתי אתה מאבילני ורקק. שהיה נותן ההוצא בפיו ומדבק בו תרוק שבפיו, ומחזירו בקערה. צאתה. עפורית שבצפרניו. בלוספיון. האנים שנתבשלו יותר מדאי. כיון שאין יוצאין מבני מעים. כ"ש. דמעלו, שנסמך עליהן, שאין אנו צריכים לאכול מאכל אחר למחר. מורה רז"י. אתה תלמיד בעל הוראה, ואתה שיכור! מפני שהיו פניו צהובין כל שעה. הימנותא בידא דההיא איתתא. אמנותי בידך שאיני שותה כל השנה יין אלא קידושא ואבדלתא. וחוגרי אני צדעי. וקושר אני צדעי פדחתי משום מיתוש ראשי, מפני ד' כסות ששתיתי, שאני חושש מוזן מפסח עד עצרת. אי כמלי ברבית בו! שחן מרויחין ביתח, ופניו צהובין ופניו תרוייהו. לגדל חוריק ולהלוות ברבית אסירי ליהודאי, ודאי לאו מנייהו פני צהובין. שקיל גולפא. היה נושא הקנקן לבית המדרש לישב עליו. מלאכה שמכברת בו. דעכשי ישב עליה בבית המדרש. נפקת נקמת עמרא. יצאת לשוק וקנתה לצמר ועבדה גלימא. רהוטבני. וישתה ממנו סירבל טוב. וכד נפקת. אידי לשוקא הוה מיכסי ביה. ורבי יהודה כד הוה מצלי הוה נמי מכסי ביה. שעמני מעיל. שהיה לחן חביב כל כך, שלא היה לחן אחר.

בוודאי שישנו סיוע מלמעלה, כמה פעמים ככה, למלא את השליחות לעשות לו ית' דירה בתחתונים, מתוך גאולה וחירות אמיתית, עדי יקויים היעוד וההבטחה שתהי' הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו

משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

1 תבלע את רוקך לאחר אכילתם, הרי הן דומין לפתילתא של אפר
 2 – לפתילה של עופרת, שהם קשים לגוף ואינם מתעכלים, ולכן
 3 אפילו קמי שבור מלפא – אפילו אם הינך עומד לפני שבור מלכא
 4 פלוט ולא תתבייש.
 5 רבי יוסי יהודה אכלו יחד דייסה בקערה אחת. חד – אחד
 6 מהם, אכיל את הדייסה באצבעותיה – באצבעות ידיו, וחד – ואחד
 7 מהם אכיל את הדייסה, פהוצא – בקליפת עץ. אמר ליה אותו אחד
 8 דאכיל את הדייסה פהוצא, לחבירו דאכיל את הדייסה באצבעותיה,
 9 עד מתי אתה אוכל את הדייסה באצבעותיך, ומאכילני את צואתיך
 10 – את הלכלוך שתחת ציפורניך, שהוא מתערב במאכל. אמר ליה
 11 אותו אחד דאכיל את הדייסה באצבעותיה, לחבירו דאכיל את
 12 הדייסה פהוצא, עד מתי אתה אוכל את הדייסה בקליפת עץ,
 13 ומאכילני את רוקיך הנדבק על הקליפה כשאתה מכניסה לפיך
 14 וכשאתה מחזירה לקערה הוא מתערב במאכל.
 15 עוד פרטים שנאמרו בענייני אכילה:
 16 רבי יהודה ורבי שמעון, איתו לקמיהו – הביאו לפניהם בלוקפין
 17 – מין תאנים רעים הקשים לעיכול. רבי יהודה אכל מהתאנים, ורבי
 18 שמעון לא אכל מהם. אמר ליה רבי יהודה לרבי שמעון, מאי טעמא
 19 לא אכיל מר – מדוע אין אדוני אוכל מהתאנים. אמר ליה רבי
 20 שמעון, תאנים אלו, אין יוצאין מגני מעים כל עיקר לפי שאינם
 21 מתעכלים. אמר ליה רבי יהודה, אם כן, כל שכן שראוי לאוכלם,
 22 לפי שנסמך עליהן שישבעו אותנו גם למהך לפי שהם מתעכבים
 23 במעים וזנים את הגוף זמן ארוך יותר.
 24 רבי יהודה הנה יתיב קמיה דרבי תרפון – רבי יהודה היה יושב לפני
 25 רבי תרפון רבו. אמר ליה רבי תרפון לרבי יהודה, היום פניך צהובין
 26 – זורחים ושמוחים. אמר ליה רבי יהודה לרבי תרפון, הסיבה לכך
 27 היא משום שאמש – אתמול יצאו עקריך לשרה, והביאו לנו תרין
 28 וסלקים, ואכלנום בלא מלח, ומאחר ואכלנו מאכל טוב כזה
 29 וזרחות פנינו משמחה, ואם אכלנום במלח – ואם היינו אוכלים את
 30 הסלקים בתיבול מלח, כל שכן שהיו פנינו צהובין – קל וחומר שהיו
 31 פנינו וזרחות יותר משמחה.
 32 הגמרא מביאה כמה עובדות בענין הארת פני רבי יהודה:
 33 אמרה התיא מטרונתא – שרה נכרית לרבי יהודה, הינך מורה
 34 הוראות ודינים, ורני – ומשתכר, ואיך אתה יכול להורות, ואמרה
 35 לו כך לפי שהיו פניו וזרחות כדרך השיכורים. אמר ליה רבי יהודה,
 36 הימנותא בידא דהתיא איתתא – אני נשבע באמונה לפני אשה זו,
 37 כלומר בפניך. אי מעימנא, אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי
 38 דפסחא – שאין דרכי לטעום כלל יין, חוץ מיון לקידוש והבדלה,
 39 וארבע כוסות של ליל הסדר, והורגני יצדעך – קושר אני את הרקות
 40 מחמת כאב הראש, מן הפסח עד העצרת, משום שמצטער אני
 41 בשתיית יין, וראשי כואב עלי מחמת שתיית ארבעת הכוסות,
 42 ומכך תביני שאין אני רגיל בשתיית יין. אלא סיבת הארת פני היא
 43 מפני חכמתי, וכמו שנאמר (קהלת ח א) ה'קמת אדם תאיר פניו'.
 44 אמר ליה התיא צדוקי לרבי יהודה, פניך הזרחות ושמחות, דומין,
 45 אי כמלוי רבית – או כפני אנשים המלוים בריבית, אי כמגדלי חורין
 46 – או כפני אנשים המגדלים חוריים, שפני העוסקים בשתי מלאכות
 47 אלו וזרחות ושמחות, מחמת שעוסקים במלאכות המכניסות שכר
 48 רב ללא טרחה גדולה, ושמוחים בהלקם. אמר ליה רבי יהודה,
 49 ביהודאי תרניהו אסין – אצל היהודים שני דברים אלו אסורים,
 50 ובדאי לא מחמת כך פני וזרחות. אלא טעם מראה פני הזרחות
 51 הם, כיון שעשירים וארבעה בית הפסא אית לי – יש לי, כלומר
 52 מזומנים עבדתי, מן ביתא עד בי מדרשא – בדרך מביתי ועד בית
 53 המדרש שבו אני לומד, וכל שעה ושעה אני נכנס לבית אחר ואחר
 54 ובדק את עצמי האם אני צריך לנקבי, ולכך פני מאירות, לפי
 55 שאיני משהה כלל את נקבי.
 56 אגב מספרת הגמרא עוד הנהגה שרבי יהודה היה עושה בדרכו

1 כמאן – כשיטת מי אנו סוברים בכך שמצלינן – שמתפללים אנו
 2 בכל יום מימות השנה, על קצירי – על החולמים, בתפילת רופא חולי
 3 עמו ישראל, ועל קריעי – ועל החלשים [כמאן, תפילתנו היא
 4 כשיטת רבי יוסי, הסובר במסכת ראש השנה (טו), שאדם נידון בכל
 5 יום. שאילו לחכמים החולקים עליו, וסוברים שאדם נידון רק
 6 בראש השנה, אין להתפלל על כך בכל יום]. וממה דאמר רבא את
 7 שתי הדוגמאות קצירי ומריעי, שמע מינה – אנו למדים מכך שיש
 8 הברל בין קצירי למריעי, שקצירי היינו קצירי ממש – חולים,
 9 שקצרה נפשם מחמת חוליים, ומריעי היינו רבנן, שאינם חולים
 10 ממש, אלא חלשים מחמת רוב לימודם, ועליהם אנו מתפללים
 11 בתפילת 'על פליטת סופריהן'.
 12 שנינו במשנה, שאם אמר קונם תבשיל שאיני טועם, אסור במעשה
 13 קדרה רך, משום שהוא מלפת את הפת ונחשב תבשיל, ומותר
 14 בצהה, משום שאינו מלפת את הפת, וכל שאינו מלפת את הפת
 15 אינו נחשב תבשיל.
 16 הגמרא מבארת שהדין הנאמר במשנה, שמעשה קדרה עבה אינו
 17 בכלל תבשיל, אינו שוה לכל העולם.
 18 מהניתינן – משנתנו שהתירה מעשה קדרה עבה, משום שאין
 19 הדרך לאוכלו עם פת, ואינו נקרא תבשיל, היא דלא פבבליא –
 20 שלא כדרך אנשי בבל, שדרכם לאכול דייסה, שהיא מעשה קדרה
 21 עבה, עם פת, וכיון שכן הרי היא נחשב תבשיל אצלם, והנודר
 22 בתבשיל אסור במעשה קדרה. דאמר רבי יודא, בבליא טפשא –
 23 טפשים הם אנשי בבל, דאכילי לקמא – האוכלים פת לחם בלקמא
 24 – בטיבול של דייסה, שטעמנה כטעם לחם, ואינם מוסיפים כל טעם
 25 בטיבולם. ומכך רואים שאנשי בבל היו שונים מאנשי ארץ ישראל
 26 בכך שאוכלים דייסה, שהיא מעשה קדרה עבה, עם פת.
 27 אגב, מביאה הגמרא כמה פרטים בנידון טיבול הפת בדייסה:
 28 אמר רב הקדא, האם ישנו אדם דמשאיל להון – שישאל אותם
 29 להלין נקדני דהוציל – את אנשי הוצל המדקדקים בצורת אכילתם,
 30 הדין דייסא – דייסה זו, היבין מעלי למיכלה – כיצד ראוי לאוכלה,
 31 האם את הדייסה העשויה מקמח דחיפי ראוי לאכול בלקמא
 32 דחיפי, ואת הדייסה העשויה מקמח דשערי, בלקמא דשערי, או
 33 דלקא – או שמוא להיפך, דחיפי – דייסה העשויה מקמח חטים,
 34 ראוי לאוכלה בךשערי – בלחם העשוי מקמח שעורים, ודשערי –
 35 ודייסה העשויה מקמח שעורים, ראוי לאוכלה בךחיפי – בלחם
 36 העשוי מקמח חטים. רבא אכליה – היה מלפת את פיתו בךחיפי –
 37 עם דייסה העשויה מקמח קליות.
 38 הגמרא מביאה פרטים נוספים בענין אכילת הדייסה:
 39 רבה בר רב הונא אשכחיה ומצאו לרב הונא אביו, דקאכיל דייסא
 40 באצבעותיה – שאכל דייסה באצבעות ידיו. אמר ליה, אמאי קאכיל
 41 מר בידה מדוע אוכל אדוני בידיו. אמר ליה, הכי אמר רב, דייסא
 42 באצבעותא כסם – כאשר הדייסה נאכלת באצבע היא עריבה
 43 יותר, וכל דבן בתרין – וכל שכן שהדייסה עריבה כשהיא נאכלת
 44 בשתי אצבעות, וכל דבן בתלת – וכל שכן שהדייסה יותר עריבה
 45 כשהיא נאכלת בשלוש אצבעות.
 46 אמר ליה רב התיא בריה, וכן אמר ליה רב הונא, לרבה בריה, כאשר
 47 מומנים לך ואתרן למיכל דייסא – לאכול דייסה, ראוי לך ללכת
 48 עבור כך עד שיעור מהלך פסחה. וכאשר יזמינו אותך למיכל
 49 ביישא דתודא – לאכול בשר שור, ראוי לך ללכת עבור כך עד
 50 שיעור מהלך תלתא פסין – שלוש פרסאות.
 51 הוראות נוספות שנתנו רב ורב הונא לבניהם בענייני אכילת דייסה:
 52 אמר ליה רב, להתיא בריה, וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה, אם
 53 נודמן לך רוק בפוך, לאתר שאכלת כל מידעם – כל דבר מאכל,
 54 תבלענו ולא תפלוט אותו קמיה רבך – לפני רבך, מפני כבודו. לרב
 55 – חוץ מן קרא ודלעתו [דייסא, שאם אכלת מהם, ונודמן לך רוק
 56 בפה אחר אכילתם, חייב אתה לרוק, לפי שדברים אלו, אם

52 לפניו, **קא מְדַקְדָּן לָהּ רַבְנָן** – דחו אותה החכמים תלמידי רבי עקיבא
 53 שהיו שם, **אָמַר לְהוֹן** – אמר להם רבי עקיבא, הִנֵּיחוּ לָהּ, לפי
 54 שהתורה שָׁלִי, והתורה שְׁלֵבָם – שלמדתם ממני, שְׁלָהּ הוּא –
 55 שייכים לה. לפי שהיא יעצה לי ללכת ללמוד תורה, ובזכותה כל
 56 לימודי ולימודכם.
 57 **שָׁמַע (בר) בְּלָמָּא שְׁבוּעָה שְׁהֵיגַע אָדָם גְּדוּל לַעִיר, אָתָּא וְאִיתְשַׁל עַל**
 58 **נִדְרֵיהּ** – בא וביקש שיתיר לו את נדרו, וְאִשְׁתַּרְי – והתירו לו את
 59 נדרו וְאִשְׁתַּרְי – והותר רבי עקיבא ליהנות מנכסיו.
 60 הגמרא מספרת שלאחר השנים שרבי עקיבא היה עני נתעשר:
 61 **מִן שֵׁית מִיָּלֵי אֶעֱתֵר רַבִּי עֲקִיבָא** – משהו דברים נהיה רבי עקיבא
 62 עשיר: הדבר הראשון שממנו התעשר רבי עקיבא הוא, **מִן בְּלָמָּא**
 63 **שְׁבוּעָה** – כמבואר לעיל שנתן לו מנכסיו.
 64 הדבר השני שממנו התעשר רבי עקיבא הוא, **מִן אֵילֵי דְסַפְיִנְתָּא** –
 65 מאיל של ספינה. שהדרך היה דָּבַל סַפְיִנְתָּא עֲבָרִין לִיה מִיָּן עֵינָא –
 66 לכל ספינה היו עושים דמות איל מעץ, לסימן שתהיה הספינה
 67 קלה בהליכתה כמו איל, והיו ממלאים אותו בדינרי זהב, וְיִמְנָא
 68 **קָדָא** – פעם אחת אֲנִישׁוּיָהּ – שכחו את האיל על בִּיף יָמָא – בחוף
 69 הים, אָתָּא הוּא – בא רבי עקיבא וְאִשְׁכַּחִיהּ – ומצאו, ונתעשר
 70 מכר.
 71 הדבר השלישי שממנו התעשר רבי עקיבא הוא, **וּמִן גְּוִוָּא** – תיבה
 72 שעשויה בכדי לתת בה את כל הממון שבספינה, וְיִמְנָא קָדָא הֵיב
 73 נתן רבי עקיבא אֲרַבְעָה זוּזֵי לְסַפְיִנְתָּא – ספנים, אָמַר לָהּ, אֵייתִי לִי
 74 מְדַעַם – תביאו לי דבר כלשהו, וְלֹא אֲשַׁכְּחוּ – ולא מצאו אֵלָא גְּוִוָּא
 75 – תיבה העשויה להצניע בה ממון, על בִּיף יָמָא – על חוף הים,
 76 אֲתִיבָה לִיה – והביאו אותה לו, אָמְרוּ לִיה הספנים לרבי עקיבא,
 77 עָבִיד מְרַנָּא עֲלֵיהּ – ימתין לנו אדונינו, עד שנמצא עוד דברים
 78 להביא לך אִישְׁתַּכַּח – נמצא דָּהוּ מְלֵי דִינָרֵי – שהיתה התיבה
 79 מלאה בדינרים. ומספרת הגמרא מהיכן הגיעה תיבה זו, וְיִמְנָא
 80 קָדָא מְבַעַת סַפְיִנְתָּא – שפעם אחת טבעה ספינה, וְכֹלֵי עִיפְסָא הָוָה
 81 מְחִיתָ בְּהָהוּא גְּוִוָּא – וכל הממון שהיה בספינה היה מונח בתיבה
 82 זו, וטבעה עמה, וְאִישְׁתַּכַּח בְּהָהוּא וְיִמְנָא – ומצאה רבי עקיבא
 83 באותו עת, ותיבה זו דָּמָן דְסְרִינְקִיתָא – היתה שייכת לאורחת
 84 ישמעאלים.
 85 הדבר הרביעי שממנו התעשר רבי עקיבא הוא, וּמִן מְטְרִינְיָתָא
 86 (שרה נכרית). שפעם אחת הוצרכו רבי עקיבא ותלמידיו מעות,
 87 והלכו למטרוניתא ללות ממנה, אמרה המטרוניתא לרבי עקיבא,
 88 הריני מלוה לך את המעות, והקדוש ברוך הוא והים יהיו ערבים
 89 על הפרעון, וקבע רבי עקיבא זמן לפרעון החוב. כשהגיע הזמן
 90 לפרוע חלה רבי עקיבא ולא יכל לשלם את המעות, הלכה
 91 המטרוניתא לשפת הים ואמרה, רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך
 92 שרבי עקיבא חולה ואינו יכול לבוא לפרוע את החוב, זכור שאתה
 93 ערב עבור הלואה זו ופרע לי אותה. עשה הקדוש ברוך הוא נס
 94 ונשתתית בתו של קיסר ונטלה ארגו מלא באבנים טובות ומרגליות
 95 וזרקה לתוך הים, והים סחף את הארגו עד שהגיע למקום שבו
 96 היתה המטרוניתא על שפת הים, מיד נטלה המטרוניתא את
 97 הארגו והלכה. לאחר ימים נתרפא רבי עקיבא ובא לפרוע
 98 למטרוניתא את חובו, אמרה לו המטרוניתא, הקדוש ברוך הוא
 99 שהוא הערב שלך כבר פרע לי את החוב, ונתן לי יותר ממה
 100 שלווית, וקח לך את מה שנתן לי יותר, ומאותו ממון שהחזירה לו
 101 התעשר רבי עקיבא.

1 דְּלִי צִיפְתָּא – הרים רבי יהודה את המחצלת שהיה יושב עליה,
 2 ונעשה נס ונתמלא כל המקום בזוהבים, וְאָמַר לִיה לְשִׁלוּחָא של
 3 הנשיא, הֵי מַאי אִיבָא – ראה כמה עושר יש לי, מִיהוּ לֹא נִיחָא לִי
 4 דְאִיתְהֵי בְּהֵרִין עֲלָמָא – אך מכל מקום איני רוצה ליהנות בעולם
 5 הזה.
 6 מספרת הגמרא על רבי עקיבא שאף הוא היה עני:
 7 **רַבִּי עֲקִיבָא, אִיתְקַדְּשֵׁת לִיה רַחֵל בְּרַתְהָ (דבר) דְּבַלְבָּא שְׁבוּעָה** –
 8 נתאסרה לו בתו של כלבא שבוע, כאשר שָׁמַע (בר) בְּלָמָּא שְׁבוּעָה
 9 מכר, אִדְרָה הִנָּחָה מִכָּל נְכָסֵיהּ הדיר אותה מליהנות מכל נכסיו.
 10 אֲוִלָּא וְאִיתְנַסִּיבָה לִיה – בכל זאת הלכה ונישאה לו בְּסִיתוּנָא –
 11 בימות החורף. הָוָה גְּנִי – היו שוכבים בִּי תִיבָנָא – בבית התבן, מרוב
 12 עניותם. הָוָה קָא מְנַקְּשֵׁת לִיה תִיבָנָא מִן מְוִיָּהּ – והיה רבי עקיבא
 13 מלקט את התבן שנאחו בשערותיה, אָמַר לָהּ רַבִּי עֲקִיבָא לאשתו
 14 אֵי הוּאִי לִי – אם יהיה לי כסף, רְמִינָא לִיךְ יְרוּשָׁלַם דְּדַהְבָּא – אעשה
 15 לך תכשיט של זהב שמצויר בו ירושלים.
 16 אָתָּא אֲלֵהוּ כַּדִּי לנחמם, אִדְרָי לְהוֹן בְּאִנְשָׁא – והיה נדמה להם
 17 כאיש. וְקָא קָרִי אֲבָבָא – וקרא להם מפתח הבית, אָמַר לָהּ, הֵבֵו
 18 לִי פוּרְתָא דְתִיבָנָא – תנו לי מעט תבן, משום דִּילְדַת אֲתִיתִי –
 19 שאשתי ילדה, וְלִית לִי מִדְּעָם לְאִנְוָה – ואין לי לתת לה שום דבר
 20 שתשכב עליו, אָמַר לָהּ רַבִּי עֲקִיבָא לְאִנְתִּיתִי – לאשתו, הֵי גַבְרָא
 21 – ראי אדם זה, דְאִפִּילוּ תִיבָנָא לֹא אִית לִיה – שאפילו תבן אין לו.
 22 הגמרא מספרת כיצד הלך רבי עקיבא ללמוד תורה:
 23 אָמַר לִיה – רחל לרבי עקיבא בעלה, זֶל הָוִי בִּי רַב – לך לבית
 24 המדרש ללמוד תורה, אֲוִל – הלך רבי עקיבא לבית המדרש, ועסק
 25 בתורה תְּרֵיתִי פְּרִי שְׁנִין – שנים עשרה שנה כְּפִי וְלִפְנֵי דְרַבִּי
 26 אֲלֵעִזָּר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
 27 לְמִישְׁלָם תְּרֵיתִי פְּרִי שְׁנִין – לסוף שנים עשרה השנים שעסק
 28 בתורה, קָא אָתָּא לְבִיתִיהּ – בא רבי עקיבא לביתו, שָׁמַע מִן אַחֲוֵי
 29 בִיתִיהּ – עמד מאחורי ביתו ושמע דְקָאָמַר לָהּ חַד רְשָׁע לְדְבִיתָהּוּ –
 30 שרשע אחד אומר לאשתו, שְׁפִיר עָבִיד לִיךְ אֲבִיךָ – טוב עשה לך
 31 אביך, שלא רצה שתינשא לרבי עקיבא ומשום כך אסר עליך את
 32 כל נכסיו. קָדָא – הסיבה הראשונה שלא היה לך להנשא לו היא,
 33 כִּיּוֹן דְלֹא דְמִי לִיךְ – אינו דומה לך, שאינו מגיע ממשפחה חשובה
 34 כמותך, וְעוּד שגִרְמַת לַעֲצַמְךָ סַבַּל כַּשְׁנִשְׂאָת לּוּ, שהרי (שְׁכַרְדָּן)
 35 אֲרַמְלוּת הָיוּת פּוֹלְהוֹן שְׁנִין – השאיר אותך במשך כל שנים אלו
 36 לבדך 'אלמנה חיה', כלומר אשה עגונה שלא מת בעלה. אֲמַרְהָ
 37 לִיה רַחֵל לאותו רשע, אֵי צִיָּאת לְדִילִי – אם היה שומע לי, הייתי
 38 אומרת לו שְׁלִיחֵי תְּרֵיתִי פְּרִי שְׁנִין אֲתִרְנִיתָא – שהייה בבית
 39 המדרש וילמד תורה עוד שנים עשרה שנים אחרות. אָמַר רַבִּי
 40 עֲקִיבָא, הוּאִיל וְיַחֲבַת לִי רְשׁוּתָא – מכיון שהיא נתנה לי רשות
 41 ללמוד עוד שנים עשרה שנה, אִיתְרֵד לְאַחֲוֵי – אחזור לאחורי
 42 ואשוב לבית המדרש כדבריה. תְּרֵד אֲוִל – חזר והלך לבית
 43 המדרש, הָוָה תְּרֵיתִי פְּרִי שְׁנֵי אֲתִרְנִיתָא – והיה עוד שנים עשרה
 44 שנים אחרות בבית המדרש ועסק בתורה. אַחַר כֵּךְ כַּשְׁחוּר לְבִיתוּ
 45 אָתָּא בְּעִשְׂרֵין וְאַרְבַּעָה אֲלָפִין זוּגֵי תְּלִמְדֵי – בא יחד עם עשרים
 46 וארבע אלף זוגות של תלמידים שהיו לו, נְפִיק פּוֹלֵי עֲלָמָא לְאַפִּיָּה
 47 יצאו כל הציבור לקבל את פניו וְאָפַּי הִיא – אשתו קָמַת לְמִיפִּי
 48 לְאַפִּיָּה – קמה לצאת לקראתו, אָמַר לָהּ הֵהוּא רְשִׁיעָא, וְאָתָּ לְהִיבָא
 49 – ואת להיכן הולכת, והרי אין לך בגדים ראויים ללכת עמם לקבל
 50 את פניו, אָמַרְהָ לִיה – לרשע, 'וְדַע צְדִיק נִפְשָׁ בְּקִמְתוּ' (משלי יב ז) –
 51 יודע הוא שנצטערתי בעבורו. אָתָּת לְאִיתְהוּוִי לִיה – באה להראות

המעלה הכי גדולה שיכולה להיות היא – הא גופא שיהודי יודע שהוא שלוחו של
 מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא
 משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

דלי ציפתא. מחצלת. חזי מאי איכא. מעשה נסים הוה נקיס. מן מויה. היה מלקט התבן
 משערוחיה. רמינא. לך ירושלים דדבא. הכשטו של הוב שירושלים מצויר בה. הכי
 עבר לה, כדאיתא בפרק "במה אשה" (ספד קף טו.). אתא אליהו אומי לחן כאנשא. כד
 לנחם אותם, ולדראות להם שיש עניים יותר מהם. דלא כמי לך. שינו דומה לך,
 ממשפחה חשובה בחברך. ואת להיבא.
 שלא היו לה בגדים ראויים. יודע צדיק נפש
 בהמתו. יודע הוא זה שנצטערה בשבילו. שלי
 ושלכם שלה הוא. תורתו ותורהם בשבילה. היא
 שנתנה לי עצה למיול לבי רב. אילא
 דספינתא. בכל ספינה היו עושין דמות איל
 מעץ, לנחש ולסימן שתחא הספינה קלה
 בהליכתה כביל, והיו ממלאין אותו דיגרי חב. ו
 ומן גוזא. חיבה העשויה להצניע בתוכה ממוק
 הספינה, כדאמרין (י"טו.) בי גזא דרומנא - לשון
 אוצר. ומן מטרוניתא. פעם אחת הוצרכו ר"ע
 ותלמידיו מעות, והלכו אצל מטרוניתא. אמרה לו
 לר"ע, הריני מלווה אותך, ותהיה אתה לוח
 הקב"ה וים ערבים בדבר. קבע לה זמן לפרעון.
 וכשהגיע זמנה הלכה אותה מטרוניתא על שפת
 הים, אמרה: רבש"ע, גלוי וידוע לפניך שר"ע
 חולה, ולא היה בידו לפרוע חובו - ראה שאתה
 ערב בדבר. מיד נשתתת בתו של קיסר ונטלה
 ארגו מלא אבנים טובות דיגרי חב, וזרקת לתוך
 הים, והים הביאתו במקום שהיתה אותה
 מטרוניתא וישבת על שפת הים. מיד נטלה אותו
 ארגו והלכה לה. לימים נתרפא ר"ע ובה לו אצל
 ההיא מטרוניתא ומעתיב בידו לפרעון חובו.
 אמרה לו: חזרתי אצל הערב, והוא פרע כל החוב,
 הוא לך מה שנתן לי יותר. ומאותו ממוק שהחזירה
 לו נתעשר ר"ע.

ומן

ואת הויבא? אמרה ליה: "יודע צדיק נפש בהמתו". אתת לאיתחווני ליה, קא מדרון
 ליה רבנן. אמר להון: הניחו ליה, שלמי ושלקם שמה הוא. שמעו (בר) פלבא שבוע, אתא
 ואיתשיל על נידריה ואשתריי ואשתרי. מן שית מילי איעתר רבי עקיבא: מן פלבא
 שבוע, מן אילא דספינתא - דכל ספינתא עבדין ליה מין עינא, זימנא חדא אנשייה
 על ביה ימא, אתא הוא אשכחיה. ומן גוואא - דזימנא חדא ויבי ארבעה זוני לספונא,
 אמר להו: אייתי לי מדעם, ולא אשכחו אלא גוואא על ביה ימא. אתויה ליה, אמרו
 ליה: עבדי כרנא עליה. אישפתח דתה מלי דיגרי, דזימנא חדא טבעת ספינתא וכילי
 עסקא תה מחית בהווא גוואא, ואישפתח בהווא זימנא. דמן דסרוקיתא, ומן כמרוניתא,
 ומן

לפתח ביתא של אותה מטרוניתא ונטלתה. ואמר לה: אל ידך ליה שלא הבאתי לך הממוק בזמן שקבענו, שחליתי. אמרה לה: יזא הכל שלך,
 שממני בא לידי בזמנו. וספרה לו כל המעשה, ונתנה לו מתנת גדולה, ופטרנו לשלום.

ומן

דלי ציפתא. הגביה המחצלת שהיה יושב עליה. ואמר ליה לשלוחא. דאול לביתיה. חזי
 מאי איכא. ראה כמה עושר יש לי. שנעשה לו נס ונתמלא כל אותו מקום והובים.
 ואיתנסבת ליה בסיתוא. בימות החורף. הוה גנו בי תיבנא. היו ישינם בין התבן. שלא היו
 להם כרים וכסתות. קא מנקיט ליה תיבנא מן מויה. היה מלקט התבן משער. אי הוה לי
 רמינא לך ירושלים דדבא. אם תהיה לי ספקו,
 שאתעשר - אעשה לך ירושלים של חב. בתי
 נפש שמצוירת בכל עיניי ירושלים. היינו
 דאמרין במסכת שבת (דף טו.). עיר ירושלים
 של חב, כדעבר ליה רבי עקיבא לדביתו. אתא
 אליהו קרא אנבא וכו'. עבד הכי משום קורת
 רוח. דלדידיה לא היה לו אפילו תבן כמו
 להם. שפיר עבדי לך אבך. דארדך מנכסיה.
 חדא ולא דמי לך. שהוא גרוע ממך. ועד
 שמתוך באלמנות חיות, שהרי הנידך כמה
 נסים. יודע צדיק נפש בהמתו. אית דאמרי
 דאיהו הות ידעה דר' עקיבא הוה, ואמרה ליה
 דלא מיתנגיא בעיניה. ואית דאמרי דלא הות
 ידעה, אלא הכי קא אמרה: דצדיק לא מביה
 לאניש. שלי ושלכם שלה היא. על ידה הוא כל
 מה שלמדתי. מן שית מילי איעתר רבי עקיבא
 מן כלבא שבוע. דפליג ליה מנכסיה. ומן אילא
 דספינתא דבל ספינתא עבדין ליה מן עינא.
 עושין לחן מן אותו ענין של איל. ואית דגרסי:
 מין עינא. היו עושין כמין צאן של עץ, והיו
 נותנים בו כספם. אנשייה על ביה ימא. ששכחו
 לאותו איל על שפת הים, ומצאו רבי עקיבא.
 ומן גוואא. חיבה. ארבעה זוני לספונא. ליורדי
 הים לריח. אייתו לי מדעם. הביאו לי שום דבה:
 מרנא עליה. ימתין ארוננו עליו עד שנביא לך
 יתר. דזימנא חדא טבעת ספינתא. וכל ממונא
 דהוה בספינתא הות מונח בהווא גוואא. ומן
 מטרוניתא. שפעם אחת הוצרכו חכמים ממוק
 הרבה לבית המדרש, ושיגרו את ר' עקיבא אצל
 מטרוניתא אחת, ולוה ממנה ממוק גדול.
 וכשתנה לו אמרה ליה מי יהיה לי ערב שתרפע
 לי לזמן קבוע? אמר לה: מי שתרצה. אמרה לה:
 הקב"ה הים, שהיה ביתה על שפת הים. אמר
 לה ר"ע, כן יהיה. כשהגיע הזמן חלה ר"ע ולא
 היה יכול להביא הממוק, יצאת אותה מטרוניתא
 על שפת הים, ואמרה: רבש"ע, גלוי וידוע לפניך
 כי לך ולים הזה האמנתי מעותי. הכניס הקב"ה
 רוח טטות בלבו של (בת) קיסר, ונכנס לבית
 גנוי ונטלה קרטלית וזרקת לים, והשליכה והם
 לפתח ביתא של אותה מטרוניתא ונטלתה.

אחת הדרכים של הלעומת-זה היא - להפיל יהודי ביאוש, ולומר לו שלא יוכל
 לנצח במלחמת היצר שבתוכו
 משיחת אור ליי"ט כסלו, ה'תשכ"ז

רבנו הזקן סיפר לנו אדמו"ר האמצעי: הסבא (הבעל שם טוב) אומר שצריך
 שתהיה מסירת נפש על אהבת ישראל, גם ליהודי שלא ראו מעולם
 היום יום ט"ו כסלו

1 וּמִן אֲשֶׁתוֹ שֶׁל טוֹרְנוֹסְרוּפוֹס, אֲדוֹן אֶחָד שֶׁשְׁמוֹ רּוֹפוֹס, וְהִיא מִפְּטַט דְּבַרְבֵי תוֹרָה כְּגוֹד
 2 ר'ע, וְהִיא ר'ע מְנַצֵּחַ כֹּל פַּעַם. וְהִיא אוֹתוֹ אֲדוֹן מִתְבַּיֵּשׁ, וְבֵא וְסִיפָר לֵאשֶׁתוֹ. אִמְרָהּ לֵה
 3 אֵינִי אִפְתּוֹר וְאִכְשִׁילֹהּ, לִפִּי שְׁהִיתָה יֶפֶת תּוֹאֵר בִּיחֹר. בִּאתָה אֶצְלוֹ וְגִילַתָּה שׁוֹקֵה כְּגוֹדוֹ,
 4 וְרָק ר'ע וְשָׁחַק וּבִבְהָ. אִמְרָהּ לֵה מְדוּדָה עֵשִׂיתָ כִּי? אִמְרָהּ לֵה: הַשְּׂנִים אוֹמְרִים לָךְ: מַה שְׁרַקְתִּי
 5 - בְּשִׁבְלֵי שְׁמִישְׁפָּה סִירוּחָ בֵּאת; וּבְכוּתִי -
 6 בְּשִׁבְלֵי שׁוּפָךְ עֵתִיד לְבִלּוֹת בְּאַרְץ. וְמַה שֶׁשָּׁחַק
 7 - לֹא רָצָה לּוֹמַר לֵה. אַעֲפִיכָּ הַפְּצִירָהּ בּוֹ, עַד
 8 שֶׁאִמְרָהּ לֵה שְׁעִתִּידָה לְהַתְגַּיֵּר וּתְנַשֵּׂא לּוֹ. אִמְרָהּ
 9 לֵה: וְכִי יִשֵׁב תְּשׁוּבָה? אִמְרָהּ לֵה: קֵן. וְתַגְיִירָהּ לֵאדָר
 10 שְׂמַת בְּעֵלָה, וְנִשְׂאֵת לּוֹ, וְהִיאֵה לּוֹ מִמּוֹן גְּדוֹל.
 11 מִן קְטִיעָא בַר שִׁלּוֹם. מִפּוֹרֵשׁ בְּמַסְכַּת ע"ז בְּפִי
 12 (דף טו). קוֹפֵא. קוֹף. עַל לְחִרְתָּא. נִבְנַס הַקּוֹף בְּחֹדֶר
 13 אֶחָד בְּקִרְקַע. רְבִיעֵי. רּוּבֵי. חֲבִי דִנְן. כְּמוֹ שְׂדֵרְתֵּנִי
 14 אֲתַהּ? בְּתַמְיָה. יִדְעֵת לִיָּה. מִכְרַת אוֹתוֹ; וְיִבְהָ
 15 כְּרִיסִיָּה. בְּטֵן גְּדוֹל יֵשׁ לוֹ. מוֹרְטִיטָא עֲנַבָּא דְּעֵבִיד
 16 לִיָּה. לְהִיאָה בִּיצָה טוֹרְמִיטָא, שׁוּוֹ אֶלְפָא זְוִי. עַד
 17 דְּמִתּוּרְטָא. שְׂמַתְמַעֲטָא, כִּדִּי שִׁיבּוֹל לְבֹלְעָה
 18 שְׁלִימָה. וְאִי אִית בֵּיה כִּיבָא. בְּמַעוּז - סִרְיָ עֲלֵיהָ
 19 עַל הַהִיא בִּיצָה, וְנִכְרַ בֵּיה. וּבִרְנַפְקָא מַעֲטִי.
 20 שְׁלִימָה, יִדַע אִסְיָא כּוֹ, הוּוֹ בְּדִיק נִפְשָׁה
 21 בְּקוֹלְחָא. הֵיטָא דְּמֵיטָא דְּבִיצָה טוֹרְמִיטָא, וְהִיא
 22 מִפְּשֵׁשׁ כֹּל מַעֲטִי אִם יֵשׁ בְּהֵן כֶּבֶב. וְהִיא
 23 מִתְחַלֵּשׁ וּמִתְעַלֵּף כֹּל כִּי עַד שֶׁאֲשֶׁתוֹ בּוֹכָה עֲלָיו
 24 וְתוֹלֵשֶׁת שְׁעָרָה מִחַמַּת דְּאֵגָה. הִיא עוֹשֶׂה. הַפּוֹעֵל
 25 שְׁמַלְקֵט לוֹ בְּכַלְפּוֹסְטָן. לֹא יִאֲכַל בְּבִנּוֹת שְׁבַע.
 26 שְׁלֹא הִרְשֵׁתוֹ הַתּוֹרָה לֵאכּוֹל אֶלָּא מֵאוֹתוֹ הַמֵּן
 27 שְׁהוּוֹ מַלְקֵט, דְּכַתִּיב "כִּי תֵבֵא בְּכֶרֶם רֶעֶךָ
 28 וְאִכַלְתָּ עֲלֵיכֶם" וְגו' (דְּבָרִים ג). לְפִדִי. מֵינִי
 29 מֵאֲכַל. לֵאנְמוּרִי אֶלְפָא מֵינִי לְפִדִי. שִׁלְמֵדוֹ
 30 לְעֵשׂוֹת אֶלְף מֵינִי מֵאֲכַל. אֲזַמְנִיָּה לְדִינָא. עַל
 31 מֵאֲתִים מִן שְׁלֹא לִימְדוֹ. אֲבוּתֵינוּ אֲמִרוּ נִשְׁתִּי
 32 מִזְבָּה, דְּכַתִּיב "נִשְׁתִּי טוֹבָה" (אִיכָה ג) שְׂרָאוֹה
 33 כְּבָר, אֶלָּא שְׁעִבְשׁוּ שְׂבָחוֹה. אֲבָל אֲנֹה לֹא רֵאִינוּ
 34 טוֹבָה מְעוֹלָם, שְׁאִין אֲנֹה יוֹדְעִים כְּמָה מֵינִי טַעַם
 35 יֵשׁ בְּפִירוֹת. כְּלוֹמַר, דְּבַר מוֹפְלָא הוּוֹ שְׂכַל כִּי
 36 לִימְדוֹ. לֹא אֲזַמְנִיָּה לְבָר קְפָרָא. לִפִּי שְׁהִיא אִישׁ
 37 דְּרוּן, וּמִתִּירָא שְׂמָא יַעֲשֶׂה שׁוֹם דְּבַר שִׁיחּוֹק.
 38 אִמְרָהּ בַר קְפָרָא לְרַבִּי: אִם לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ מִשְׁפַּע
 39 לוֹ טוֹבָה כִּיבִי, לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ כּוֹי. שְׁהִיא מְגַנְהוֹ עַל
 40 שְׁלֹא זִימְנָה. לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ. מִשְׁפַּע לוֹ בְּעוֹדוֹ
 41 טוֹבָה כִּיבִי. שְׁהִתְחַלֵּל לְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ בְּשִׁבְלֵי
 42 שׁוּזְמֵנוֹ.

דבכל

וּמִן אֲשֶׁתוֹ שֶׁל טוֹרְנוֹסְרוּפוֹס, וּמִן קְטִיעָא בַר שִׁלּוֹם. רַב גְּמִירָא יְהִיב ד' וְזוּי לְסַפְּוֹנָא לְאַתּוּי בְּהוֹן מִיְדַעִם, לָא אִשְׁפַּחְו. אֲתִיּוּהָ לִיָּה בְּהוֹן קוֹפֵא. אִישְׁתְּמוּט, עַל לְחִרְתָּא, חֲפָרוּ בְּתִרְיָה, אִשְׁפַּחְוהוּ דְּרַבִּיעֵי עַל מִרְגְּלֵיָּיָהּ, אִיְיִתְּנִין לִיָּה בּוֹרְחָן. אִמְרָהּ לִיָּה בַת קִיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: תּוֹרָה מְפֹאֲרָה בְּכָלִי מְכוּעָר! א"ס: לְמַדִּי מִבֵּית אַבְדִּי, בְּמַת מִנְיָחִין יִין? אִמְרָהּ לִיָּה: בְּמֵאֲנִי דְּפַרְרָא. אִמְרָהּ לִיָּה: בּוֹרְיָ עֲלָמָא בְּפַחְרָא וְאַתּוֹן בְּמֵאֲנִי דְּפַרְרָא! אֲתוֹן אֲחִיתּוֹן בְּמֵאֲנִי דְּכַסְפָּא וְדִקְבָא! אִילָתְּ וְרַמְתָּ חֲמִירָא בְּמֵאֲנִי דְּכַסְפָּא וְדִקְבָא, וְסָרִי. אִמְרָהּ לִיָּה: אִף אוֹרִיָּיתָא בֵּן יְהֵאִיפֵא שְׁפִירָן וְגְמִירָן! אִמְרָהּ לִיָּה: אִי הוּוֹ סָנו - הוּוֹ גְּמִירָן מָפִי. הֵיאָה דְּאַתִּיא לְקַמְיָה דְּרַב יְהוֹדָה מְהַרְדְּעָא לְדִינָא, וְאִיתְחִיבַת מִן דִּינָא. אִמְרָהּ לִיָּה: שְׂמוּאַל רַבְּךָ הֲכִי דִנְן? אִמְרָהּ לִיָּה: יְדַעְתָּ לִיָּה? אִמְרָהּ לִיָּה: אִין, גּוֹזָא, וְרַבָּה פְּרִיסִיָּה, אִיפֵס וְרַבָּה שִׁינְיָה. אִמְרָהּ לִיָּה: לְבִוּוּיָּה קְאֲתִית? תִּיְהִי הֵיאָה אֲתַתָּא בְּשִׁמְתָּא! פִּקְעָה וְיַתְתָּ. "וְמִתְרָה בְּבִיצָה טוֹרְמִיטָא". מֵאִי בִּיצָה טוֹרְמִיטָא? אִמְרָהּ שְׂמוּאַל: עֲבָדָא דְּעֵבִיד לִיָּה שְׁוִי אֶלְפָא דִּינְרִי, וְגַעֲיִירָ לִיָּה אֶלְפָא זִימְנִי בְּמֵאֲנִי חֲמִינִי, וְאַלְפָא זִימְנִי בְּמֵאֲנִי קְרִירִי, עַד דְּמִתּוּרְטָא כִּי הִכִּי דְּכַלְעִיתָהּ. וְאִם אִית כִּיבָא - סִרְיָ עֲלָהּ, וְכַד נִפְקָא וְאַתִּיא - יְדַע אִסְיָא מֵאִי סְמָא מְתַבְּעִי לִיָּה וּבְמֵאֲנִי חֲמִינִי. שְׂמוּאַל הוּוֹ בְּדִיק נִפְשָׁה בְּקוֹלְחָא עַד דְּמִסְתְּרִין אִינְשֵׁי בִּיתִיָּה עֲלֵיהָ שְׁעִירְהוֹן. תְּנֵן בְּבִנּוֹת שְׁבַע - לֹא יִאֲכַל בְּכַלְפּוֹסִין - לֹא יִאֲכַל בְּבִנּוֹת שְׁבַע, דְּתֵאִינִי דְּעֲבָדִין מְגַהֵן לְפִדִי. תְּהוּוֹ גְּבָרָא דִּיתִב עֲבָדָא לְחֲבִירָה לְאַנְמִיָּתָהּ אֶלְפָא מֵינִי לְפִדִי, אֲגַמְרִיהָ תְּמַנִּי מֵאֵה. אֲזַמְנִיָּה לְדִינָא לְקַמְיָה דְּרַבִּי. אִמְרָהּ רַבִּי: אֲבוּתֵינוּ אֲמָרוּ "נִשְׁוִי טוֹבָה", אֲנֹה - אֶפְּלִוּ עֲבִינְנוּ לֹא רֵאִינוּ. רַבִּי עֲבָד לִיָּה הַלּוֹלָא לְר"ש בְּרַבִּי. כְּתִב עַל בֵּית גְּנָנָא: עֲשִׂרִין וְאַרְבַּעָה אֶלְפִין רִבּוּאִין דִּינְרִין נִפְקוּ עַל בֵּית גְּנָנָא דִּין, וְלֹא אֲזַמְנִיָּה לְבַר קְפָרָא. אִמְרָהּ לִיָּה: אִם לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ פֶּךָ - לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ פֶּךָ. לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ פֶּךָ - לְעוֹרָב עֵאכ"ו. יוֹמָא דְּמַחְתִּיף בֵּיה רַבִּי, אֲתִיא פּוֹרְעֵנוּתָא לְעֶלְמָא. א"ס לְבַר קְפָרָא: לֹא תְבַדִּיחֵן, וְהִיבְנָא לְךָ אֲרַבְּעִין גְּרִינִי חִיטָּי. א"ס: לִיְחִי מָר

דבכ

1 וּמִן אֲשֶׁתוֹ שֶׁל טוֹרְנוֹסְרוּפוֹס. שְׁהִיא ר'ע מִקְפּוֹחַ בְּקָרְאִי בְּפִנִי קִיסָר וּמִקְתוּרָא בְּבַרְבִּים. פַּעַם
 2 אֲחַת בָּא לְבִיתוֹ חֵס וְעוֹק, אִמְרָהּ לוֹ אֲשֶׁתוֹ: מִפְּנֵי מַה פִּיךָ זְעַפְיָה? אִמְרָהּ לֵה: מִפְּנֵי ר'ע
 3 שֶׁמְקַטֵּר אוֹתִי בְּכֹל יוֹם בְּבַרְבִּים. אִמְרָהּ לוֹ: אֱלֹהִים שֶׁל אֱלוֹ שְׁוֹנָא זְמָה הוּוֹ. חֵס לוֹ רִשׁוּת
 4 וְאִכְשִׁיל אוֹתוֹ דְּבַר עֵבִירָה. נָתַן לֵה רִשׁוּת, וְתַקְטַשְׁתָּה הַלְבָּה לֵה אֶצֶל ר'ע. כְּשֶׂרָאָה ר'ע
 5 אוֹתוֹ. רַק שָׁחַק וּבִבְהָ. אִמְרָהּ לוֹ: מַה אֵינִין וְחָךְ
 6 תֵּלַת מִלְיָן? אִמְרָהּ לוֹ: שְׁנַיִם אִפְרַשׁ, שְׁלִישִׁי לֹא
 7 אִפְרַשׁ. רַקְתִּי - עַל שְׂבַאת מְטִיפָה סְרוּחָה, כְּבִיתִי
 8 - עַל הָאִי שׁוּפְרָא דְּבִלִי בְּאַרְעָא. וְהוּוֹ שָׁחַק -
 9 שְׁצַפָּה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׁעִתִּידָה לְהַתְגַּיֵּר וּלְהִנָּח
 10 לוֹ, וְלֹא רָצָה לְהַדְרִיעָה. אִמְרָהּ לוֹ: כֹּלֹם יֵשׁ
 11 תְּשׁוּבָה? אִמְרָהּ לוֹ: קֵן. הַלְבָּה וְתַתְגַּיֵּירָהּ, וְנִשְׂאֵת לוֹ
 12 לְר'ע, וְהַכְּנִיסָה לוֹ מִמּוֹן הַרְבֵּה. הָאִי דְּקִטְעֵנָא בַר
 13 שְׁלּוֹם מִפּוֹרֵשׁ בְּעוֹז' (דף טו). וְדִאֲמָרֵן הִכָּא
 14 דְּשִׁמְעָה אֲבָהָ וְתַשְׁתִּיל עַל נִרְדָּה - מִפְּרֵשׁ בְּכוּתּוֹת
 15 בַּב' "אֶעֱפִי" (דף טו). דַּפְתָּח לִיָּה: אִילוֹ הִיִּת יְדִיעָה
 16 דְּהוֹדָה חֲתָךְ צוּרָא מִרְכָּנֵן מִי אֲדַרְתִּי: אֲמַר לוֹ:
 17 אִפִּי פִּרַק אֲחָד, אִפְּלוֹ הַלְבָּה אֲחַת. אִיבָא
 18 לְאִקְשׁוּי: הִכִּי פִתַּח לִיָּה בְּהָא פִתְחָא? הָאִי גוֹלֵד
 19 הוּוֹ. וְתֵנֵן לְקַמְן בַּב' "פִּתְחָךְ" (דף טו). דִּאִין פִּתְחָךְ
 20 בְּנֹלָה, כִּיבָד: אִמְרָהּ "קוֹנֵם שְׁאִנִּי נִנְחָה לֵאִישׁ פְּלוּגִי"
 21 וְנַעֲשֶׂה סוֹפֵר, וְאִמְרָהּ: אִילוֹ הִיִּתִי יְדִיעָה שִׁיעֵשָׁה
 22 סוֹפֵר - לֹא הִיִּתִי נִרְדָּו! יֵשׁ לּוֹמַר: דְּשִׁאֲנִי הִכָּא,
 23 דְּר'ע עַל דַּעַת שִׁיעֵשָׁה סוֹפֵר נִשְׂאָה, כְּדִאֲתִיא הַתֵּם
 24 בַּב' "אֶעֱפִי" בְּחֵדָא, וְכִיּוֹן שְׂכָן - לֹאֹ גוֹלֵד הוּוֹ,
 25 דְּשִׁכַּח טוֹבָא שִׁלְמוֹד פִּרַק אֲחָד וְהַלְבָּה אֲחַת.
 26 רַב גְּמִירָא וְכִי קוֹפֵא. קוֹף. אִשְׁתְּמוּט. בְּרַת
 27 וְנִבְנַס בְּתוֹךְ חוֹר אֲחָד. אִיְיִתְּנִין לִיָּה בּוֹלְחוֹן.
 28 מְדַרְתָּהּ חֲסִידוֹת, וְלֹא מִן דְּחִי; וְסָרִי. נְתַקְלַק
 29 הִיין. אִי הוּוֹ סָנו. טַפִּי הוּוֹ גְּמִירָן, שְׁלֹא יְהוּ
 30 נָאִים. כִּי הִכִּי דְּבִלַע יְתֵה. כְּשִׁיעוֹר אֲשַׁרְם יִכּוֹל
 31 לְבַלְעָה כִּאֲחַת בְּלֹא לַעֲשֶׂה. סִרְיָ עֲלֵהּ. הַכֶּבֶב
 32 הִיא נִאֲחוֹ וְתִסְרַךְ בְּבִיצָה. וְכַד נִפְקָא וְאַתִּיא.
 33 כְּשִׁהִיתָה יוֹצֵאָה מִן הַגּוֹף. יְדַע אִסְיָא מֵאִי סְמָא
 34 מִתְבַּעֵי לִיָּה. לִפִּי מֵרָאָה שְׂבַה הִיָּה מְכִיר הַרּוּפָא
 35 בֵּיאָה סָם יִתְרַפָּא חוֹלִי. בְּקוֹלְחָא. לֹא
 36 יְדִיעַתוֹ מַה הוּוֹ. וְלִפִּי שְׁלֹא הִיָּה בְּקִי שְׂמוּאַל בְּבִיצָה
 37 טוֹרְמִיטָא הִיָּה בְּדַק עֲצוֹם בְּקוֹלְחָא. עַד
 38 דְּמִסְתְּרִין אִינְשֵׁי בִּיתִיָּה עֲלֵיהָ שְׁעִירְהוֹן. שְׂכַל כִּי
 39 הִיא אוֹתוֹ קוֹלְחָא בְּרוּךְ אוֹתוֹ עַד שְׁהִיא שְׂמוּאַל
 40 מִתְעַלֵּף, וְאִינְשֵׁי בִּיתִיָּה, מִתּוֹךְ צַעֲרֵן הִיוּ סוֹתְרוּת
 41 קִלְעִית שְׁעַר שְׁלָחַן. הִיא עוֹשֶׂה בְּכַלְפּוֹסִין. מִן
 42 תַּאנִּים. לֹא יִאֲכַל בְּבִנּוֹת שְׁבַע. מִן אֲחָד שֶׁל
 43 תַּאנִּים. וּמִשָּׁה לֹא יִאֲכַל - שְׁאִין לוֹ לְפוֹעֵל לֵאכּוֹל
 44 אֶלָּא מֵאוֹתוֹ מִן מַמַּשׁ שְׁעוּשָׂה בּוֹ. לְפִדִי. שֵׁם
 45 תְּבַשְׂלֵי שֶׁל תַּאנִּים. אֲבוּתֵינוּ אֲמִרוּ נִשְׁתִּי טוֹבָה.
 46 כְּדַכְּתִיב (אִיכָה ג) "נִשְׁתִּי טוֹבָה". הִיא תְּמָה עַל
 47 שְׁהוּוֹ כֹּל כִּי בְּמֵינִי תַעֲנֵנוּ. נִפְקָו עַל בֵּית גְּנָנָא
 48 דִּין. לְהוֹצֵאת הַנִּישְׁוֹאִי;

דיקולא

כך נעשה גם אצל כל אחד מישראל, שיוֹרֵשׁ אֶת הָאָרֶץ - שְׂכּוּבֵשׁ תַּחֲלִילָה אֶת הָאָרֶץ שְׁלוֹ, רַמ"ח אֲבָרָיו וּשְׁמָה גִּידָיו, "עִיר קִטְנָה זֶה הַגּוֹף", וְאַחֲרָי כֵּן כּוֹבֵשׁ אֶת חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם, הֵינֵנו, שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּעַל-הַבַּיִת עַל עֵינֵינוּ הַעוֹלָם הַשְּׂיִיכִים אֵלָיו וְעַד שְׂמַתְקִימַת הַנְּבוּאָה ד"וִירֵשׁ אֶת הָאָרֶץ" כְּפִשׁוּטָה - שְׂבַנִּי יִשְׂרָאֵל כּוֹבֵשִׁים אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כּוֹלָה, בְּבִיאַת מוֹשֶׁה צַדְקָנוּ, בְּקִרְוֵב מוֹמַשׁ מִשִּׁיחַת אוֹר ל"ט כְּסָלוֹ, ה'תשכ"ז

תניחו את היין בְּמַאי דְּפַתְרָא - בכלי חרס שאינם חשובים. אָתוּן - 57
אתם שהינכם חשובים, אָחִיתוּן - תניחו את היין בְּמַאי דְּכַסְפָּא 58
וְדִקְחָא - בכלי כסף וזהב, כראוי לכם. אָלֵת - הלכה בת הקיסר 59
וְרַמַּת הַמָּרָא - והטילה את היין בְּמַאי דְּכַסְפָּא וְדִקְחָא - בכלי כסף 60
וזהב, וְפָרִי - והחמיץ היין. אָמַר לָהּ רבי יהושע בן חנניה, אָף 61
אוֹרֵימָתָא בְּן - אף התורה דרכה להמצא באנשים מכוערים 62
כדוגמת כלל חרס. שאלה אותו בת הקיסר, וְהַאיכָא שְׂפִירִין וְגַמְרִין 63
- והרי יש אנשים נאים הלומדים תורה, אָמַר לָהּ רבי יהושע בן 64
חנניא לבת הקיסר, אִי הוּוּ קִנּוּ - אם אנשים חכמים אלו היו 65
מכוערים, הוּוּ גַמְרִין מְפִי - היו לומדים יותר. 66
הגמרא מספרת עוד מעשה מענין זה:
הָיָא דְּפַתְרָא לְקַמְיָה דְּרַב יְהוּדָה מְתַרְדְּעָא לְדִינָא - היתה אשה 67
שבאה לפני רב יהודה מנהרדעא, וְאִיתְחִיבַת מִן דִּינָא - ונתחייבה 68
בדין. אָמְרָה לֵיהּ האשה שנתחייבה בדין לרב יהודה, וְכִי שְׂמוּאֵל 70
רַבֵּי חַבִּי דָּנָן - האם שמואל רבך היה דן כמו שאתה דנת אותי. 71
אָמַר לָהּ רב יהודה לאשה, הָאִם יְדַעַת לֵיהּ - האם את מכירה אותו, 72
אָמְרָה לֵיהּ האשה, אֵין - כן, וכך הוא נראה, גִּנְצָא - נמוך, וְרַבָּה 73
בְּרִיטִיָּה - ובטנו גדולה, אִופְסָא - מראוה שחור, וְרַבָּה שְׁנִיָּה - ושיניו 74
גדולות, אָמַר לָהּ רב יהודה לאשה, לְבוּיָהּ קְאָתִית - לבזות את 75
שמואל באת, מִתְּהוּי הָיָא אִתְּהָא בְּשִׁמְתָא - תהיה אשה זו בנידוי, 76
פְּקֻעָה וְמַתָּה - התמוטטה האשה ומתה. 77
שיניו במשנה, שאם אמר קונם בשביל שאיני טועם, אסור במעשה 78
קדרה רך ומותר בעבה, וּמוֹתָר בְּבִיצָה מוֹרְמִטָא: 79
מבררת הגמרא, מַאי בִּיצָה מוֹרְמִטָא - מהי ביצה טורמיטא, אָמַר 80
שְׂמוּאֵל, עֲבָדָא דְּעֵבִיד לָהּ - עבד שיועד להכין ביצה טורמיטא שְׁוִי 81
אֶלְפָא דְּיַנְיָ - שוה אלף דינרים, לפי שמלאכה קשה היא. ומפרש 82
שמואל כיצד עושים אותה, לוקח ביצה וְקַעֲיִיל לָהּ - ומכניס אותה 83
אֶלְפָא וְיַנְיָ בְּמַאי חֲמִימִי - אלף פעמים במים חמים, וְאֶלְפָא וְיַנְיָ 84
בְּמַאי קְרִירִי - ואלף פעמים במים קרים, עַד דְּמִתְוַזְמִינָא - עד שהיא 85
מתקטנת פי חייבי דְּפֻלְעִיתָהּ - לגודל שיוכל אדם לבלועה בבט 86
אחת ללא לעיסה, ותיכנס לגופו בשלימותה, וְאִם אִית בִּיצָא - ואם 87
לאדם הבולע אותה יש פצע במעיו קְרִירָא עֲלָהּ - הפצע נדבק 88
לביצה. וְכִד נִפְקָא וְאִתְיָא - וכשהביצה יוצאת מגופו כשמתפנה 89
לצרכיו, היא יוצאת בשלימותה כשעליה הפצע, ולפי המראה 90
שלה דָּע אָפָא - יודע הרופא, מַאי סָמָא מְהַבְעִי לֵיהּ - איזה 91
תרופה צריך לפצע זה, וְכִמְאִי מְהַבְּסִי - וכיצד יתרפא. 92
מספרת הגמרא, שְׂמוּאֵל שֶׁמְהִידָה לו פצע במעיו, ורצה לבדוק את 93
הפצע, כדי לדעת איזה תרופה הוא צריך בכדי להתרפאו, הָוָה 94
בְּרִיךְ נְפְשִׁיהּ - היה בודק את עצמו בְּקוֹלְחָא - בדבר שנקרא 95
קולחא ולפי שלא היה בקי בהכנת ביצה טורמיטא. וכשבלע את 96
הקולחא היה מפשפש כל מעיו לראות אם יש בהם כאב, והיו 97
יסוריו כה גדולים, והיה מתעלף, עַד דְּמִסְתְּרִין אִינְשֵי בִּיתֵיהּ עֲלֵיהּ 98
שְׁעִירֵיהוּן - מרוב צער עליו היו אשתו ובני ביתו סותרים את קליעת 99
שערותיהם. 100
הגמרא מביאה ענין נוסף בבירור מיני מאכלים:
נאמר בתורה (דברים כג דה) 'כִּי תבא בְּכָרִם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עִנְבִים 102
בְּנַפְשְׁךָ שְׂבַע', דין תורה הוא, שפועל העוסק בכרם רעהו, רשאי 103
לאכול בעת מלאכתו מהענבים שבכרם. ודרשו חכמים, וכי איננו 104
יודעים שאין בכרם אלא ענבים, ומה תלמוד לומר 'ענבים', אלא 105
מכאן שאם היה הפועל עוסק בענבים לא יאכל בתאנים, היה 106
עוסק בתאנים לא יאכל בענבים. 107
תַּנּוּ הָתָם - שינוי במשנה במסכת מעשרות (פ"ב מ"ח), פועל שְׂהָךְ 108
עוֹשֶׂה בְּקוֹלְחָא - עובד במין תאנים הנקראים כלופסין, לֹא יֵאכַל 109
בְּבִנּוֹת שְׂבַע - לא יאכל ממין תאנים הנקרא בנות שבע, וכן אם היה 110
עובד בְּבִנּוֹת שְׂבַע, לֹא יֵאכַל בְּקוֹלְחָא, שאף ששניהם מיני תאנים, 111
מכל מקום נחשבים כשני מינים נפרדים, ולמדנו מהפסוק 112

הדבר החמישי שממנו התעשר רבי עקיבא הוא. וּמִן אֲשֶׁתּוֹ שָׁל 1
מוֹנֵקוֹרְפוֹסִים [אדון ששמו היה רופוס]. שהיה רבי עקיבא מתוכב 2
עמו לפני הקיסר בפסוקי התורה ומנצחו. פעם אחת בא לביתו 3
והיה סר זועק, שאלה אותו אשתו מדוע פניך זועפים, אמר לה 4
מפני רבי עקיבא שמקנטרני בדברים. אמרה לו אשתו תן לי רשות 5
להכשילו בדבר עבירה, שהרי אלהיהם של אלו שונא זימה, 6
ויענישו אם יחטא עמי. נתן לה רשות, והלכה להתקטטה ובאה 7
לפני רבי עקיבא. כשראה אותה רבי עקיבא, רקק צחק ובכה. 8
שאלה אותו מדוע עשית שלושה דברים אלו, אמר לה שתי דברים 9
שעשיתי אפרש לך, ואת השלישי לא אפרש. רקקתי לפי שבאת 10
מטיפה סרוחה, ובביתי על יופיך שעתידי להתבלות בקרקע. 11
והטעם ששחק, הוא מפני שראה ברוח הקודש שעתידה להתגיר 12
ולהנשא לו, ולא רצה להודיעה דבר זה. שאלה אותו האם יכולה 13
אני לחזור בתשובה, אמר לה רבי עקיבא הן, הלכה ונתגיירה 14
ונשאת לו, והכניסה לו הרבה ממון. 15
הדבר השישי שממנו התעשר רבי עקיבא הוא. וּמִן קְטִיעָא פִּר 16
שְׁלוּם. שהיה קיסר ששנא את היהודים, ורצה להרגם, ושאל את 17
חשובי המלכות, מי שעלה לו בשר מת ברגלו ומצטער, האם יקטע 18
את רגלו ויחיה או שינחמה ויצטער, אמרו לו חשובי המלכות 19
יקטענה ויחיה, כלומר אף אתה שאתה מצטער מהיהודים עליך 20
להרגם. אמר קטיעא בר שלום, אינך יכול לעשות זאת משום 21
שהיהודים נמשלו לרוחות השמים, שנאמר (וכריה ב' ב') 'כִּי בְּאֶרְבַּע 22
רוחות השָׁמַיִם פָּרְשִׁיתִי אֲתָכֶם', וכמו שהעולם אינו יכול להתקיים 23
ללא רוחות כך גם אינו יכול להתקיים ללא היהודים, ועוד שאם 24
תהרוג אותם יקראו למלכותך מלכות קטועה. אמר הקיסר אמרת 25
דברים נכונים, אלא שחוק המלכות הוא שמי שמנצח את המלך 26
בויכוחו כולאים אותו בבית מלא עפר עד שמת שם. כשנטלו אותו 27
והלכו לבית העפר, עברה מטרוניתא ואמרה לו חבל על הספינה 28
שעוברת ללא מכס, כלומר מכיון שמילא אתה הולך למות 29
בעבור היהודים דעית צריך להתייהר, הלך והפיל את עצמו על 30
ראש ערלתו ומל את עצמו, ואמר הנה שילמתי מכס וכעת אני 31
יכול לעבור. כשזרקו אותו לבית העפר אמר שנתון את כל נכסיו 32
לרבי עקיבא וחביריו, עמד רבי עקיבא ודרש שנתכוין לתת לו חצי 33
ובחצי האחר יחלקו כל חביריו, וכמו שמצאנו לגבי לחם הפנים 34
שכתוב (שמות כד ט) 'וְהִזְתָּה לְאֶהָרֹן וּלְבָנָיו' והכוונה מחצה לאהרן 35
ומחצה לבניו כדאיתא ביומא (י"ג), וממעות אלו נתעשר רבי 36
עקיבא: 37
הגמרא מביאה עוד מעשה על ספנים, הדומה למעשה הספנים 38
המובא לעיל: 39
רַב נְגֵדָא יְהִיב אֶרְבָּעָה זוּזֵי לְסַפְּנָא - נתן ארבעה זוזים לספנים, 40
לְאִתּוּנֵי הַזּוּזֵי מִדְּעַם - להביא לו בהם דבר, וְלֹא אֲשַׁבְּחוּ - ולא 41
מצאו הספנים דבר ששוה להביאו, אִתְיָהּ לֵיהּ הַזּוּזֵי קוֹסָא - הביאו 42
לו בהם קוף, אִישְׁתַּמִּיט - השתמש הקוף מידיהם וברח, עַל לְחַרְתָּא 43
- ונכנס לחור, חֲפָרוּ בְּתַרְיָה - חפרו הספנים אחריו בכדי להוציאו 44
מהחור, אֲשַׁבְּחוּ דְרַבֵּי עַל מַרְגְּלֵיתָא - ומצאו אותו רובץ על 45
מרגליות, אִישְׁתִּינוּן לֵיהּ כּוֹלְחוֹן - הביאו הספנים לרב גמדה את כל 46
המרגליות שבמצאו. 47
הגמרא מספרת מעשה המוכיח שהתורה מתקיימת במי שדעתו 48
שפלה: 49
אָמְרָה לֵיהּ בת קיסר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, תוֹרָה מְפּוֹאֲרָה בְּכָלֵי 50
מְבֻבָּרָא - כלומר אין מן הראוי שתלמיד חכם כמורך יהיה מכוער. 51
אָמַר לָהּ רבי יהושע בן חנניה לבת הקיסר, לְמַדֵּי מַבֵּית אָבוּךָ - 52
הקיסר, שאף הוא נותן דבר חשוב בכלי מכוער, שהרי בְּמַה מְנִיחִין 53
יְיָ בְּבֵית אַבְרָהָם הַקִּיסָר, אָמְרָה לֵיהּ בתו של הקיסר, בְּמַאי דְּפַתְרָא - 54
בכלי חרס. אָמַר לָהּ רבי יהושע בן חנניה, בּוֹלֵי עֲלָמָא - כל העולם, 55
מניחים את היין בְּפַתְרָא - בכלי חרס, וְאָף אָתוּן - האם גם אתם 56

58 התספורת של הכהן גדול שעליה פזיר בן אלעשה את מעותיו,
 59 דְּכַתִּיב לַגִּבּוֹר תְּסַפְּרֵת כְּהֵן גְּדוֹל (יחזקאל מד ב) וְרֵאשֵׁם לֹא יִגְלַחוּ
 60 וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ כְּסוּם יִכְסֹמוּ אֶת רֵאשֵׁיהֶם, ומבאר הגמרא מה
 61 הכוונה 'כסום יכסמו', תנא, כְּעֵז לְזוּלָּתָהּ – התספורת היתה עשויה
 62 כמו לזלינית, ומבררת הגמרא, מֵאֵי לְזוּלָּתָהּ, אָמַר רַב יְהוּדָה
 63 תְּסַפְּרֵתָּ יְחִידָתָא – תספורת נאה ומיוחדת. הִיכִי דְּמֵי – כיצד היתה
 64 נראית תספורת זו, אָמַר רַבָּא, רֵאשֵׁי שְׁל שְׁעַר זֶה, בְּצֵד עֵיקְרוּ –
 65 תחילתו של שער זה, ואין עולה אחת מהשערות על חברתה, וְהֵינּוּ
 66 תְּסַפְּרֵת שְׁל כְּהֵן גְּדוֹל.

67 שנינו במשנה (לעיל מט.) אמר קונם תבשיל שאיני טועם וכו', ומותר
 68 בביצה טורמוטא, וּבְדִלְעַת הַרְמוּצָה:

69 מבררת הגמרא, מֵאֵי – מהי דלעת הרמוצה. ומביאה מחלוקת
 70 אמוראים בביאור הדבר, אָמַר שְׁמוּאֵל, דלעת הרמוצה היא קָרָא
 71 קְרִקְוֵאֵי – דלעת הגדלה במקום ששמו קרקוא, והנודר מיתבשיל'
 72 מותר לאוכלה, משום שלעולם אינה מתבשלת לגמרי, ואינה
 73 בכלל תבשיל. וְרַב אֲשִׁי אָמַר, דלעת הרמוצה היא דלעת הַטְּמוּנָה
 74 בְּרִמְזֵי – באפר חס, ואינה בכלל תבשיל.
 75 אִיתִיבִיהּ – הקשה רבניא לְרַב אֲשִׁי שאמר שדלעת הרמוצה היא
 76 דלעת הטמונה ברמץ, והלא למדנו, רַבִּי נְחֵמְיָה אָמַר, דלעת
 77 אֲרַמִּית היא דלעת המַצְרִית, ודלעת זו היא בְּלֵאִים עִם דלעת הַיּוֹנִית,
 78 ועל כן אסור לזרען יחד, וכמו כן היא בְּלֵאִים עִם דלעת הַרְמוּצָה.
 79 ומוכח מדבריו שדלעת הרמוצה היא סוג מסוים של דלעת, ולא
 80 דלעת רגילה הנטמנת ברמץ. הִיבּוֹקָא.

משנה

81 הַנּוֹדֵר מִמַּעֲשֵׂה קִדְרָה, אֵין וְאִינוּ אֲסוּר אֱלֵא מִמַּעֲשֵׂה רִתְחָתָא –
 82 מאכל שצריך להתבשל ולרתוח הרבה בקדרה. אבל אם אָמַר
 83 קוֹנֵם הַיּוֹדֵר לְקִדְרָה שְׁאֵין טוּעֵם, אֲסוּר כְּכֹל תְּבַשִּׁיל הַנַּעֲשֵׂה בְּקִדְרָה,
 84 ולא רק במאכלים שצריכים לרתוח ולהתבשל הרבה בקדרה, כיון
 85 שאסור את עצמו בכל מה שיורד לקדרה.
 86

גמרא

87 ישנם תבשילים, שדרך בישולם הוא שבתחילה מרתיחים אותם
 88 בקדרה, ואחר כך גומרים את בישולם באילפס, וישנם תבשילים
 89 שמספיק להם בישול בקדרה ואינם צריכים לרדת לאילפס אחר
 90 בישולם בקדרה. הגמרא מביאה ברייתא שדנה באיזה לשונות
 91 נאסר הנודר בדברים אלו.

92 תְּנַיָא בברייתא, הַנּוֹדֵר מִן הַיּוֹדֵר לְקִדְרָה, כְּגוֹן שאמר 'קונם היורד
 93 לקדרה עלי', אֲסוּר אִף כְּתְּבַשִּׁיל הַיּוֹדֵר לְאֵלְפַס, משום שְׁתְּבַשִּׁיל זה
 94 כְּבָד יָרַד לְקִדְרָה קוֹנֵם שְׁיֹרֵד לְאֵלְפַס, שהרי הדרך היא שלפני
 95 שמבשלים באילפס מרתיחים אותו רתיחה קלה בקדרה. אבל
 96 הנודר מן הַיּוֹדֵר לְאֵלְפַס, מוֹתֵר תְּבַשִּׁיל הַיּוֹדֵר לְקִדְרָה.
 97 דִּין נוֹסָה:

98 הַנּוֹדֵר מִן הַנַּעֲשֵׂה בְּקִדְרָה, הָרִי הוּא מוֹתֵר כְּתְּבַשִּׁיל הַנַּעֲשֵׂה בְּאֵלְפַס,
 99 ואף על פי שהדרך היא להרתיח את מעשה האילפס בקדרה לפני
 100 הבישול באילפס, מותר, משום ש'נעשה' הכוונה לגמר העשיה,
 101 וגמר עשייתו היה באילפס. וכמו כן הנודר מן תבשיל הַנַּעֲשֵׂה
 102 בְּאֵלְפַס, הָרִי הוּא מוֹתֵר כְּתְּבַשִּׁיל הַנַּעֲשֵׂה בְּקִדְרָה – שנגמר בישולו
 103 בקדרה, אף אם לאחר גמר בישולו הורידוה לאילפס, כיון
 104 שעשייתו הושלמה בקדרה.
 105 דִּין נוֹסָה:

106 הַנּוֹדֵר מִן הַיּוֹדֵר לְתַנּוּר, אֵין וְאִינוּ אֲסוּר אֱלֵא בְּפֶתַח, אבל בשאר
 107 המאכלים הנעשים בתנור מותר, משום שסתם 'יורד לתנור' הוא
 108 לחם. וְאִם וְאִם אֵין אָמַר, קוֹנֵם כֹּל מַעֲשֵׂה תַנּוּר עָלַי, אֲסוּר כְּכֹל
 109 המאכלים הנעשים בתנור.
 110

1 דְּכָל וְרִינָא דְּהַעֲיָנָא – שכל מדה שארצה שְׁקִלְנָא – אקח. שְׁקָל –
 2 נטל בר קפרא דִּיקוּלָא רַבָּה – סל גדול, תְּפִיחָה בּוּפְרָא – וטח אותו
 3 בּוּפֵת, וְסַחֲפִיחָה עַל רִישָׁיהּ – והכפו על ראשו, וְאָל וְאָמַר לִיהּ – והלך
 4 ואמר לרבי, לִיבִיל לִי מֵר – ימדוד לי אדוני אֲרַבְעֵין וְרִינֵי חִימֵי
 5 דְּרִשְׁיָנָא בְּךָ – ארבעים מדות של חטים שאתה חייב לי וולבדחוחא
 6 אמר לו כן. אַחֲרָן רַבִּי – חזק רבי וְאָמַר לִיהּ לִבְר קפרא, לֹא
 7 אֶחְזַקְךָ דְּלֵא תְּבַדְּחֵן – וכי לא הזוהרתך שלא תבדחני, ובתמורת
 8 זאת אתן לך את החטים, ועכשיו שבדחנתי שוב איני חייב לך את
 9 החטים. אָמַר לִיהּ בַר קפרא לרבי, לא באתי ליטול את החטים
 10 שהבטחתי לך בשכר שלא אבדחך, כי אם חִימֵי דְּרִשְׁיָנָא קָא נְסִיבְנָא
 11 – חטים אחרים שהליתוך באתי ליטול.

12 הגמרא מספרת מעשה נוסף מרבי ובר קפרא:
 13 אָמַר לֵה בַר קפרא לְבְרַתִּיהּ דְּרַבִּי – לבתו של רבי, לְמַחֲרָה שְׁתִּינְא
 14 הַמְרָא – אשתה יין בְּרִיקוּדָא דְּאַבְדֹּךָ – כשאביך ירקוד לפני,
 15 וּבְקִדְרָנִי דְּאָמַרְךָ – וכשאמן תקריך שדחנתי ותומר לפני.
 16 ומספרת הגמרא כיצד היה הדבר:

17 בְּן אֲלַעְשָׂה, תְּחַנֵּיהּ דְּרַבִּי תוֹרָה, וְעֵשֶׂר גְּדוֹל תוֹרָה, אֲמַנְיָה לְבִי הִילוּלָא
 18 דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי – הומינו רבי לחתונת רבי שמעון בנו.
 19 אָמַר לִיהּ בַר קפרא לְרַבִּי בשעת החתונה, מֵאֵי 'תועבה' – מדוע
 20 כתובה התורה (ויקרא ב ט) לגבי משכב זכור 'תועבה', כֹּל פִּירוּשׁ
 21 דְּאָמַר לִיהּ רַבִּי, להסביר דְּהַכֵּין הוּא 'תועבה' – שכן הוא ביאור מה
 22 שכתוב 'תועבה', פְּרַבְּתָה בַר קפרא – הקשה על כך בר קפרא, עד
 23 שלבסוף אָמַר לִיהּ רַבִּי לִבְר קפרא, פְּרִישִׂיהּ אֶת – תפרש אתה מדוע
 24 כתוב תועבה לגבי משכב זכור, אָמַר לִיהּ בַר קפרא לרבי אני
 25 אפרש, אִךְ בתנאי שתיני דְּבִיתָבִי – תבוא אשתך ותירמי לי נְטִילָא
 26 – תמוזג לי כוס קטן, אֶתְתָּהּ – הגיעה אשתו של רבי, רַבִּי מְרִיא לִיהּ –
 27 ומוזג לבר קפרא כוס, אָמַר לִיהּ בַר קפרא לְרַבִּי, אם אתה רוצה
 28 שאפרש לך מדוע כתוב תועבה לגבי משכב זכור, קוּם רַקוּד לִי –
 29 קום ותרקוד לפני דְּאָמַרְךָ לֵךְ – ואז אומר לך מדוע כתובה התורה
 30 לגבי משכב זכור 'תועבה'. הִכִּי אָמַר רַבְּמַנְיָא – כך אומרת התורה,
 31 'תועבה' הוּא נוֹטְרִיקוֹן 'תועבה' אֶתְתָּהּ' – סר אתה מאשתך לְכַסָּא
 32 אֶחְרִינָא – לכוס אחר, כלומר לתאוות אחרות.

33 ועוד אָמַר לִיהּ בַר קפרא לרבי, מֵאֵי 'תְּבַל' – מדוע כתובה התורה
 34 (ויקרא יח כג) לגבי אשה הנרבעת לפני בהמה 'תבל הוא', וכשרצה
 35 רבי שבר קפרא יבאר לו, אָמַר לִיהּ בַר קפרא, תַּעֲשֵׂה לִי אֶשְׁתְּךָ בִּי
 36 עֲנִינָא קְרַמָּתָא – כמו בענין הקודם, כלומר שתמוזג לפני את הכוס.
 37 ועוד אָמַר לִיהּ בַר קפרא לרבי עֵיבִיד לִי – תעשה לי גם עכשיו את
 38 מה שאמרתי לך לעשות, דְּהֵינּוּ לִירְקוּד לפני, כִּדִּי דְּאָמַרְךָ לֵךְ מדוע
 39 כתובה התורה 'תבל' לגבי ביאת בהמה. עָבִיד – עשה רבי כדבריו.
 40 אָמַר לִיהּ בַר קפרא לרבי, ביאור הפסוק 'תְּבַל הוא' הינו בלשון
 41 תמימה, וכי תְּבַלִּין יֵשׁ בָּהּ – כלומר וכי יש טעם מיוחד לביאה זו, מִי
 42 שְׁנִיָא הָרִא בִּיאָה – וכי יש טעם שונה בביאה זו של הבהמה, יוֹתֵר
 43 מִן בִּילְהוּן בִּיאוֹת – מכל ביאות של אדם, שזקוקה אשה זו להזדקק
 44 לבהמה ולא לאדם.

45 ועוד אָמַר לִיהּ בַר קפרא לרבי, וְמֵאֵי 'יְמִיחָ' – ומדוע כתובה התורה
 46 לגבי זנות שהוא זמה. וכשביקש רבי שבר קפרא יבאר לו, אָמַר לִיהּ
 47 בַר קפרא לרבי, עֵיבִיד בִּי עֲנִינָא קְרַמָּתָא – תעשה לי כמו שעשית
 48 מקודם ואז אפרש לך, עָבִיד – עשה רבי כדבריו, וְאָמַר לִיהּ – וביאר
 49 לו בר קפרא את הפסוק, ש'זימה' היא נוֹטְרִיקוֹן למלים זו מֵה הָיָא
 50 כלומר שאין אדם יודע ממי אשה זו התעברה.

51 לֵא יָבִיל בְּן אֲלַעְשָׂה לְמִסְבָּל – לא היה יכול בן אלעשה חתנו של
 52 רבי לסבול את הולוול שנהגו בר קפרא ברבי, ולכן קָם וּנְפַס – ויצא
 53 הוא וְאִיתְתִּיהּ – הוא ואשתו מִתַּמְתָּן – ממקום החתונה.

54 מבררת הגמרא, מֵאֵי בְּן אֲלַעְשָׂה – מנין שבן אלעשה היה עשיר
 55 דְּתַנְיָא, לֵא לְחַנֵּם פִּירֵי בְּן אֲלַעְשָׂה אֶת מַעוֹתָיו, אֱלֵא לְהַרְאוֹת בְּהֵן
 56 תְּסַפְּרֵת שְׁל כְּהֵן גְּדוֹל – כלומר היה נותן הרבה מעות לספר בכדי
 57 שילמדנו את התספורת של הכהן גדול. ומבאר הגמרא מהי

1 דיקולא רבה. סל גדול. חפייה בכופרא. טח אותו נופת, כדי שלא יצאו החטים מתוך
2 נקבי הסל. וסחפיה על רישה. הפכה על ראשה. ליכיל לי מר. ימדה. חטים
3 דרשינא. שהלוחית. ולבדיחותא קאמר. ברקודא דאבן. שירק אבן לפני כשאשתה.
4 וברקורני דאבן. שתרא אבן מקרקרת ומזמרת. מאי תועבה. דכתיב גבי משכב זכור.

5 נמלא. כלי קטן. תועה הוא בה. שמניח
6 משכבי אשה והולך אצל זכר. מאי תבל. דכתיב
7 גבי אשה הנרבעת לבהמה. תבלין יש בה.
8 בתמיא. מאי שניא דרא ביאה מכולהו ביאות.
9 כלומר, היאך מנחת מן מינה לאלך אצל הבהמה.
10 זו מה היא. לשון ספק, שאין יודע ממי היא
11 מתעברת. תספורתא חזרתא. תספורת
12 נאה. בצד עקרו של זה. ומצמצם היה, שלא
13 יעלה אחד מן השערות על חבירו. קרקוואי.
14 על שם מקומן. דלעת ארמית היא דלעת
15 דמצרית. כלומר, זו היא דלעת דמצרית. והיא
16 כלאים עם הרמוצה. אלמא לאו טמונה ברמיץ
17 קאמור, אלא מין דלעת היא שנקראת רמוצה.
18 מתני' הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלא
19 במעשה רתחא. מפרש בירושלמי: איחוד מעשה
20 רתחא - כגון חילקא טריגן וטסי סלת ואורח
21 ורדי וערסן. והיינו דקאמר אינו אסור אלא
22 במעשה רתחא. ונקראת רתחא - על שם
23 שצריך להרחיק ולבשל הרבה. גמ' שכבר ירד
24 לקדרה קודם שירד לאילפס. כך היה דרכן
25 במעשה אילפס שהיו מרחיקין אותו בקדרה
26 רתחא קלה. מן היורד לאילפס מותר ביורד
27 לקדרה. קמיל דלא תימא: כל שהרחיקו אותו
28 רתחא קלה כמו שירד לאילפס "יורד לאילפס"
29 מיקרי, מפני שהוא מוכן לכך, אע"פ שעדיין לא
30 ירד - קמיל דלא. כך נראה בעיני. מן הנעשה
31 בקדרה מותר בנעשה באילפס. משום דנעשה -
32 גמר עשיה משמע, ומשום הכי מותר בנעשה
33 באילפס אף על פי שכבר ירד לקדרה. משום דמימ
34 גמר עשייתו לא היה בקדרה. מן הנעשה
35 באילפס מותר בנעשה בקדרה. כלומר, אף על פי
36 שאחז מכן הורידו באילפס - שרי, כיון דגמר
37 עשייתו בקדרה היה. כך נראה בעיני. הנודר מן
38 היורד לתנור אינו אסור אלא בפת. דסתם יורד
39 לתנור משעו פת, ואם אמר "כל מעשה תנור עלי"
40 - אסור בכל הנעשה בתנור.
מתני'

1 דבכל גריוא דבעינא. ביאה מדה שארצה אקח. חפייה כופרא. וזפתו מבחוץ כדי שיהיו
2 החטים. ליכיל לי. ימדה לי. דרשינא בך. כלומר, שאתה חייב לי. שתינא חמרא ברקודא
3 דאבן. שאבין ירקד. וברקורני דאבן. במזיגתה. שאבך תמווג לי הכוס. מאי תועבה. עשו
4 שניהם. תרמי לי נמלא. תמווג לי הכוס, כמו אנטל. תועה אתה בה. כלומר, שמניח את
5 אשתו של היתר, ותפסו זו של זנות. כי עניינא

6 קמא. תיתי דכתיבי תירמי לי. ולדידיה א"ל: קום
7 רקוד לי [מאי תבל. דכתיב] ואשה לא תעמד
8 לפני בהמה לרבעה תבל הוא" (ויקרא יז). ובי
9 תבלין יש בה. כלומר, יש בביאה זו טעם
10 מבאחרות. שמנחת בעלה ונרבעת לבהמה: זו
11 מאי היא. ומפרש ביבמות (דף לז) באיש הבא על
12 נשים הרבה, וכן אשה שנבעלה לאנשים הרבה,
13 ואינה יודעת מאיזה מהם נתעברה, והולידה בת.
14 נמצא אב נושא את בתו, ואח נושא את אחותו
15 - על זה נאמר "ומלאה הארץ וימה", כלומר: זו
16 מה היא, שאין אדם יודע אותה אשה שהוא
17 נושא. אם מותרת לו אם לאו. לא יכלו בן
18 אלעשה למיטב. אותו זולתו של רבי, לפי
19 שהיה עשיר גדול ולא היה יכול לראות דבר של
20 זולתו מחמויו. מאי בן אלעשה. כלומר, מנין
21 הדוה עשיר? תספורת חזרתא. שאין כמותה.
22 פיר מעותיו. שהיה נותן ממון גדול לספר שהיה
23 מספר לו בתגלחת של כ"ג. הרמוצה קרא
24 קרקוואי. דלועין של אותו מקום, שאינן
25 מתבשלין לעולם פיה. והמונה ברמיץ. עפר של
26 נחלים, דלאו תבשיל הוא. כלאים עם דלעת
27 הרמוצה. אלמא דהרמוצה לאו טמונה ברמיץ,
28 אלא שם מקום הוא, ומין זרעים הוא. מתני'
29 ממעשה רתחא. היינו דבר שנגמר בישולו
30 בקדרה. ואינו אלא מחמשת המנין, לאפוקי
31 דבר שאין גמר בישולו בקדרה עד שמבשלין
32 אותו באילפס. בכל הנעשה בקדרה. אפילו
33 מבושל באילפס אסור. גמ' ביורד באילפס
34 שכבר בו'. הואיל וקודם שמניחו באילפס
35 מבשלו בקדרה והורד מניחו באילפס. כן היה
36 מנהגו. והיו יורד לקדרה, ולפיכך אסור. מן
37 היורד באילפס מותר ביורד לקדרה. קודם שירד
38 לאילפס. מן הנעשה בקדרה. לגמרי, כל בישולו
39 שאינו יורד לאילפס כלל. מותר בנעשה
40 באילפס. אע"פ שהיה קודם לכן בקדרה. מותר
41 בנעשה בקדרה. בנגמר בקדרה.
מתני'

31 הנעשה בקדרה. גמ' תניא: הנודר מן היורד לקדרה אסור ביורד לאילפס, שפכר ירד לקדרה קודם שירד לאילפס. מן
32 היורד לאילפס - מותר ביורד לקדרה. מן הנעשה בקדרה - מותר בנעשה באילפס, מותר בנעשה
33 בקדרה. הנודר מן היורד לתנור אין אסור אלא בפת. ואם אמר "כל מעשה תנור עלי" אסור בכל הנעשים בתנור.
מתני'

לכל יהודי (ולכל אדם בכלל) נתן הקדוש-ברוך-הוא כוחות וכישרונות ואפשרויות
כו', ... אלא כדי שינצל אותם - באופן של טוב וקדושה - במילואם, שלא יישאר
אפילו פרט אחד בלתי מנוצל
משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

כל עניין שלומד בתורה, הן בלימוד הפשט, רמז, דרוש או סוד, גם אם הוא קטן
בכמות, ואפילו אות אחת בתורה - יהיה זה מעיין שלם, כך, שאם רק יתייגע
("יגעתי") כדבעי, תהיה מזה נביעה של נהר גדול, מלא על כל גדותיו
משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

תוספות

1 **מתני'** מן הכבש אין אסור אלא מן הכבש של ירק. משום דכין דאמר "הכבש" - משמע
2 הידוע, וחסמא דירק הוא. **בבבש** שאני טועם אסור בכל הכבושין. דכין שהוכירו בלא היא
3 הידיעה - כל כבש במשמע, ורקתני "שאני טועם" - לאו משום דאי לא אמר "שאני טועם"
4 לא מיתסר בכל הכבושים, דודאי כיון דאמר "כבש" - מיתסר בבולחו. אלא לרבותא נקטיה,
5 דאפי' אמר "שאני טועם", אי אמר כבש - אין.

6 ואי לא - לא. וכולה מתני' בכי האי גונא מפרשא, אי.
7 ברישא "מן הצלי" - דמשמע הידוע, ובסיפא
8 "צלו" - דמשמע כל צלו. ברישא "המליח" -
9 דמשמע הידוע, ובסיפא "מלוח" - דמשמע כל
10 המלוחים. ואית דמפרשי: דלא הוי הפרשה
11 גמולחין בין "הכבש" ל"כבוש", אלא סיפא רקתני:
12 בכל הכבושין - משום דקאמר "שאני טועם" הוא,
13 ובכי האי גונא נמי באינר בולחו. **ירושלמי**:
14 הוה בעי ממר מלוח לעולם. הא לשעה - לא. אמר
15 יודן: מן מה דתינתן הרי עלי כבשר מליח וכין
16 נטר, דאי אמן: מלוח לשעה - מלוח הוא. **גמ'**
17 דכבש הוא דשלוך נמי וכו'. לפי פירוש הראשון
18 שפירשתי במשנתנו, שעיקר החילוק הוא אם
19 הוכיזו בשם הידיעה אם לא, הבא הכי מיביעא
20 ליה: כי אמר "הכבש" "דשלוך" בולח", אי משמע
21 הידוע או לא. ולפי פירוש אחרון שפירשנו,
22 דאיסורא דמתני' משום "שאני טועם" הוא, הבא
23 מספקא ליה אי אמר "כבש" בלא "שאני טועם"
24 הכי משמע, וסלקא בעיין בתיקו, ולחומרא.
25 **מתני'** דג דגים שאני טועם אסור בהם בין גדולים
26 בין קטנים. משום דאמר תרי לישני "דג דגים", דדג
27 משמע גדול, משום דנמכר בפני עצמו, ודגים
28 משמע קטנים, לפי שאין נמכרים אלא ביחד.
29 **ומותר** בסרית טרופה ובעיר ובמוריס. סרית
30 טרופה - דג גדול טרופ דק דק. ומשום הכי שרי,
31 משום ד"דג" - דגים שלמים משמע ולא טרופים.
32 וכל שכן שמותר בעיר של דגים, שהוא שומן
33 היוצא מהן וקריב דגים מעורבים בו, וכל שכן
34 שמותר במוריס שהוא שמנו של דג בלבד, ר"ז
35 וא"צ לומר זו קתני. **הנודר** מן הצנתה אסור
36 בסרית טרופה. צנתה - דגים קטנים הרבה
37 מלוחים. ויש מהם טרופין, אלא שרובן שלמים.
38 וקתני דכין שיש מהן טרופין - אסור בסרית
39 טרופה. ומיהו, בעיר ומוריס מותר. לפי שאין בהן חתיכות של דג אלא שמנו וקרבי.

1 **מתני'** אינו אסור אלא בכבוש של ירק. דסתם כבוש ירק הוא. אבל אמר "כבוש שאני
2 טועם", הואיל ואמר כי האי לישנא - אסור בכל הכבושין. וה"ה בכל הקי, אם אמר
3 בשלוק סתם - אינו אסור בו, דסתם שלוק שלחן אינו אלא בשר. ודעתיה לא הוי אלא
4 בשר, ודרבכו להתבשל ולהשלק. **גמ'** אמר קונם דכביש עלי או דשליק עלי מאי. מי
5 דמי כמאן דאמר "כבוש שאני טועם", ואסור
6 בכל הכבושין? תיבעי. כלומר, תיקו. **מתני'** דג
7 דגים שאני טועם. דג משמע גדול, דגים משמע
8 קטנים, וכיון דאמר שניהם - אסור בהן בין
9 גדולים בין קטנים. ומותר בסרית טרופה. דג
10 ששמו סרית ומוכרין אותו בחתיכות. שלא נדר
11 אלא מדג הנמכר שלם. ובעיר. שעושיין מקרבי
12 דגים, וכל שכן במוריס שאין עושין אותו אלא
13 משומן של דגים. אסור בעיר ובמוריס. דהני
14 בכלל טרופין ניהו. **גמ'** חלק אחר לשון בני אדם.
15 שקרין "דג" לגדול, ר"דגה" לקטנים. להכי כי
16 אמר "דג" - מותר בקטנים, וכי אמר "דגה" -
17 אסור בקטנים, וכי אמר "דג דגה" - אסור
18 בשניהם. אמר תרי עלי ציחין. מי אמר דמדגים
19 ממש קאמר ולא מדבר אחר, או דילמא דמי
20 כמאן דאמר מן הצנתה. **מתני'** מן הקום.
21 משום א, היינו נסויבו דחלבא, דקום אינו בכלל
22 חלב. אוסר. דקא סבר יש בו צנחון חלב, והוי
23 בכלל חלב. מן הקום מותר בחלב. דברי הכל,
24 דחלב אינו בכלל קום.
25 מותר

1 **מתני'** "מן הכבוש" - אין אסור אלא מן הכבוש
2 של ירק, "כבוש שאני טועם" - אסור בקל הכבושים.
3 "מן השלוק" - אינו אסור אלא מן השלוק של בשר,
4 "שלוק שאני טועם" - אסור בקל השלוקים. **גמ'**
5 א"ר רב אחא בריה דרב אינאי קרב אשי: אמר
6 "דכביש" מאי, "דשליק" מאי, "דצלי" מאי, "דמליח"
7 מאי, היכין משמע? תיבעי. **מתני'** "מן הצלי" - אין
8 אסור אלא מן הצלי של בשר, דברי ר' יהודה. "צלי"
9 שאני טועם" אסור בקל הצליים, "מן המליח" - אין
10 אסור אלא מן המליח של דג, "מליח שאני טועם"
11 - אסור בקל המלוחים, "דג דגים שאני טועם" -
12 אסור בהן בין גדולים בין קטנים, בין מלוחים בין
13 מפליים, בין חיים בין מבושלים, ומותר בסרית טרופה
14 ובציר. הנודר מן הצנתה אסור בסרית טרופה ומותר
15 בציר ובמוריס, הנודר מן המליח של דג - אסור בציר
16 ובמוריס. **גמ'** תניא, רבי שמעון בן אלקעזר אומר:
17 "דג שאני טועם" - אסור בגדולים ומותר בקטנים,
18 "דגה שאני טועם" - אסור בקטנים ומותר בגדולים,
19 בגדולים בין בקטנים, אמר ר' יהודה. **גמ'** דג שאני טועם" גדול הוא - דכתיב
20 "וימן וי" דג גדול כבוע את יונה". והכתיב "ויחפץ יונה אל י"ו אלהיו ממיני הדגה!"
21 הא לא קשיא; דלמא פלטיה דג גדול ובצליה דג קטן. אלא "והדגה אשר ביאור מתה"
22 - קטנים מתה, גדולים לא מתה? אלא: דגה משמע גדולים ומשמע קטנים, ובגדלים הלך
23 אחר לשון בני אדם. "הנודר מן הצנתה" כו'. אמר ר' יהודה רבינא קרב אשי: אמר "תרי עלי
24 ציחין" מאי? תיבעי. **מתני'** הנודר מן החלב מותר בקום, ור' יוסי אוסר. מן הקום - מותר
25 בחלב. אבא שאול אומר: הנודר מן הגבינה - אסור בה בין מלוחה וטפלה. הנודר מן הפשר -
מותר

1 **הנודר** מן טרופה מותר בציר ובמוריס. נ"ל דלא שייך למיתני הכא לא אסור בצנתה ולא מותר
2 בה, משום דבמקצתה מותר ובמקצתה אסור. דכין דבצנתה איבא שלמים וטרופים, בשלמים - שרי, בטרופים - אסור, ומשום הכי לא תני הכא צנתה כלל. ומותר בציר ובמוריס איצטרבא
3 ליה למיתני, דס"ד אמינא כיון דנדר מטרית שהיא טרופה דק דק - יאסר אף בציר ומוריס, קמ"ל. **גמ'** דג שאני טועם אסור בגדולים. משום ד"דג" - גדול משמע, שנמכר בפני עצמו. ובירושלמי
4 מפרש דכל דג שהוא פחות מליטרא - קטן מיקרי. ומיהו, כבגון זה הכל לפי המקומות. **דג** דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים. דלא תימא: מהדר הוא דקא ביה ביד, דמעיקרא
5 דבעי מיסר נפשיה בגדולים אמר "דג", ובסוף הדר ביה ורמר "דגה", קמ"ל דלא אמר הכי, אלא ממלוהו אסר נפשיה. **דילמא** פלטיה דג גדול ובלעיה דג קטן, ואע"ג דהווא נמי דבלעיה
6 בסוף גדול מליטרא היה, נקרא קטן בערך הראשון. **אלא** והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו. בתמיה. והא כיון שהיאור נהפך לרם - ודאי מתו ולחו בין גדולים בין קטנים!
7 **אמר** הרי עלי ציחין מאי. מי מיתסר בציר ובמוריס או לא דמשום הכי מיקרו דגים קטנים כבושין צנתה - מפני שהציר היוצא מהן ריחו נודף, מלשון "ותעל צנתה", ומיביעא ליה אי אמר
8 ציחין דמשמע רביא, אי משתמע ביה נמי ציר ומוריס או לא. **מתני'** הנודר מן החלב מותר בקום. קום היינו מים היוצאין מן החלב, וקורין לו סיר". ר' יוסי אוסר. בגמרא מפרש טעמא.
9 **מן** הקום מותר בחלב. לפום לישנא דמתני' משמע דר' יוסי נמי מודה בזה. ומיהו (בברייתא בגמרא פליג. **הנודר** מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין טפלה. דלא תימא: מפני שרוב
10 הגבינות מלוחות הן, וסתמא - מלוחה משמע, קא משמע לן.

יש ביכולתו על-ידי מעשה אחד ופעולה אחת להכריע את עצמו ואת כל העולם כולו, ולהמשיך ברכת ה' - "והולידה והצמיחה"
משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

כיוון ש"אין הקדוש-ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו", נותן תחילה את האפשרויות, שאם רק ירצה, יוכל למלא את השליחות
משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

54 משמע דגים שלמים, ולא חתוכים, וְכַל שֶׁכֵּן שְׂמוֹתַר בְּצִיר – שוּמָן
55 הַיּוֹצֵא מֵהַדְּגִים וּמַעוֹרְבִים בּוֹ קֶרְבֵי דְּגִים, שְׂאִינוּ בְּכֻלָּל דִּגְ דְּגִים.
56 דֵּינִים נּוֹסְפִים בְּעֵינָן הַנּוֹדֵר מֵדְּגִים:
57 הַנּוֹדֵר מִן הַצִּחָה – תַּעֲרֹבֶת שֶׁל הַרְבֵּה דְּגִים קִטְנִים מִלּוּחִים, אָסוּר
58 גַּם בְּקִטְרֵי מְרֻפָּה, מִשּׁוּם שֶׁבְּצִחָה יֵשׁ גַּם דְּגִים טְרוּפִים. וּמִוֹתֵר
59 בְּצִיר – שוּמָן הַיּוֹצֵא מֵהַדְּגִים, וְקֶרְבֵי דְּגִים מַעוֹרְבִים בּוֹ, וְכַל שֶׁכֵּן
60 שְׂמוֹתַר בְּמוֹרְיִים – שוּמָן שֶׁל דְּגִים לֹא קֶרְבִּים, מִשּׁוּם שֶׁהַנּוֹדֵר מִן
61 הַצִּחָה כּוֹנְנָה לְאִסוּר אֵת עֲצָמוֹ רַק בְּדָבָר שֶׁשֶׁ בּוֹ חֲתִיכוֹת דָּג, וְלֹא
62 בְּדָבָרִים אֲלוֹ שֶׁאֵין בְּהֶם חֲתִיכוֹת דָּג מִמֶּשׁ, אֲלֵא רַק שֶׁמֶנּוּ אִרְבּוּי.
63 הַנּוֹדֵר מִמְּרֻפָּה – דָּג גְּדוֹל הַחֲתוּךְ דָּק דָּק, אָסוּר בְּצִיר
64 וּבְמוֹרְיִים, מִשּׁוּם שֶׁהִזְכִּיר טְרוּפָה, הוּא לְשׁוֹן עִירוּב, וּמִשּׁוּם שֶׁאִסוּר
65 אֵת עֲצָמוֹ בְּהַנָּאָה מִכֵּל דָּבָר שֶׁמַּעוֹרֵב בּוֹ מִמֵּין הַדָּג.

נמרא

66 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַדְּנָה בְּעֵינָן נּוֹדֵר מֵדְּגִים:
67 תַּנְיָא בְּבֵרַיתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אָמַר, הָאוֹמֵר קוֹנֵם דָּג שְׂאֵנִי
68 מוּעֵם, אָסוּר בְּדָגִים גְּדוֹלִים, מִשּׁוּם שֶׁהַדָּרֵךְ הַיָּא לְמַכּוּר דָּג גְּדוֹל
69 בְּפִי עֲצָמוֹ, וְלָכֵן הוּא נִקְרָא דָּג בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וּמִוֹתֵר בְּדָגִים קְטַנִּים
70 שֶׁדָּרְכָם לְהַמְכֹּר בִּיחָד, וְאִינֵם נִקְרָאִים דָּג. הָאוֹמֵר קוֹנֵם דָּגָה שְׂאֵנִי
71 מוּעֵם, אָסוּר בְּדָגִים קְטַנִּים, וּמִוֹתֵר בְּדָגִים גְּדוֹלִים, מִשּׁוּם שֶׁדָּגָה
72 הַיָּא לְשׁוֹן דְּגִים קִטְנִים. הָאוֹמֵר קוֹנֵם דָּג דָּגָה שְׂאֵנִי מוּעֵם, אָסוּר בִּין
73 בְּדָגִים גְּדוֹלִים מִשּׁוּם שֶׁאִסוּר דָּג/וּבִין בְּדָגִים קְטַנִּים מִשּׁוּם שֶׁאִסוּר
74 גַּם דָּגָה.
75

76 הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת מִנֵּן שֶׁדָּג גְּדוֹל נִקְרָא דָּג/וּבִין קִטְנִים נִקְרָא דָּגָה:
77 אָמַר לִיה רַב פְּסָא לֵאבִי, מַמְיָא דְּדָגָה שְׂאֵנִי מוּעֵם, גְּדוֹל הוּא – מְדֻחֵן
78 אֲנוּ לְוַמְדִים שֶׁהָאוֹמֵר דָּג שְׂאֵנִי מוּעֵם, כּוֹנְנָתוֹ לְדָג גְּדוֹל. הַשִּׁיב לּוֹ
79 אַבְיִי, מִדְּקָתִיב (וַיֵּה א ב) וַיִּמְן ה' דָּג גְּדוֹל לְבַלְעַ אֶת יוֹנָה, וּמוֹכַח
80 שֶׁדָּג הוּא גְּדוֹל. שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְהַקְּתִיב – וְהֵלֵא כְּתוּב (שם ב א)
81 וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֵל ה' אֱלֹהָיו מִמְּעֵי הַדָּגָה, הֲרֵי שֶׁהַדָּג הַגְּדוֹל שֶׁבִּלַע
82 אֶת יוֹנָה נִקְרָא גַּם דָּגָה, וּמִדּוּעַ אֲמַרְנוּ שֶׁדָּגָה הוּא דָּג קִטְנִי.
83 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא, הָא לֹא קָשְׁיָא – מִפְּסוּק זֶה שֶׁכְּתוּב בּוֹ וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה
84 אֵל ה' אֱלֹהָיו מִמְּעֵי הַדָּגָה לֹא קִשְׁיָא, שֶׁהֲרֵי הַקְּטָא – שְׂמָא יִתְכֵן
85 לְוַמֵּר שֶׁפְּלִמְיָה דָּג גְּדוֹל – שֶׁהַדָּג הַגְּדוֹל שֶׁבִּלַע פִּלַּט אוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּן
86 בְּלִמְיָה דָּג קְטָן – בִּלַּע אוֹתוֹ דָּג קִטְנִי, וְעֵלְיוֹ כְּתוּב וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֵל
87 ה' אֱלֹהָיו מִמְּעֵי הַדָּגָה.

88 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, אָלֵא לִפִּי דְּבַרְיֵנוּ שֶׁפִּירוּשׁ הַמְּלָא דָּגָה הוּא דְּגִים
89 קִטְנִים, קִשָּׁה מִה שֶׁכְּתוּב בְּתוֹרָה (שְׁמוֹת ז א) וַיִּתְדַבֵּר אֲשֶׁר בְּיַאֵר מַתָּה,
90 וְכִי שִׁיךְ לְוַמֵּר שֶׁהַדְּגִים הַקְּטַנִּים מַתָּה וְהַגְּדוֹלִים לֹא מַתָּה, הֵלֵא כִּיּוֹן
91 שֶׁהַיָּאוֹר נִהַפֵּךְ לְרֵם וְלֹא הִיָּה בּוֹ מִיָּם, כֹּל הַדְּגִים שֶׁהָיוּ בּוֹ מַתָּה, בִּין
92 הַגְּדוֹלִים וּבִין הַקְּטַנִּים. וּמוֹכַח שֶׁלִּשׁוֹן דָּגָה כּוֹלֵל בֵּין דְּגִים גְּדוֹלִים
93 וּבֵין דְּגִים קִטְנִים.
94 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא, אָלֵא – בְּאֵמֶת לְשׁוֹן דָּגָה הָאוֹמֵר בְּתוֹרָה, מִשְׁמַע
95 גַּם דְּגִים גְּדוֹלִים וּמִשְׁמַע גַּם דְּגִים קְטַנִּים, וְאִף עַל פִּי כֵּן הַנּוֹדֵר
96 מִדָּגָה אִסוּר רַק מֵדְּגִים קִטְנִים, מִשּׁוּם שֶׁבְּגְדוֹרִים הִלְךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי
97 אָדָם – בְּנִדְרִים הוֹלְכִים אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְדָרֵךְ בְּנֵי אָדָם
98 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן דָּגָה רַק עַל דְּגִים קִטְנִים.
99 שְׂנִינּוּ בְּמִשְׁנֵה, הַנּוֹדֵר מִן הַצִּחָה כּוֹ אִסוּר בְּטֵרֵית טְרוּפָה וּמוֹתֵר
100 בְּצִיר וּבְמוֹרְיִים:

101 הַגְּמָרָא מִסְתַּפְקָת לִגְבֵי הַנּוֹדֵר בְּלִשׁוֹן דּוּמָה:
102 אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי, אָמַר – אִם נִדַּר בְּלִשׁוֹן הַרְי עָלֵי צִיתָיו,
103 מַמְיָא – מִה דֵּינּוּ לִגְבֵי צִיר וּמוֹרְיִים, הָאֵם 'צִיתָיו' הוּא תְּרַגּוּם שֶׁל
104 'צִחָה', וְכִשְׁם שֶׁהַנּוֹדֵר מִן הַצִּחָה מוֹתֵר בְּצִיר וּמוֹרְיִים, כֵּךְ גַּם
105 הַנּוֹדֵר מִן הַצִּחָה, אִם שֶׁצִּיתָיו הוּא לְשׁוֹן רִיבּוֹ, וְאִם אֲוִמְרִים
106 שֶׁכּוֹנְנָתוֹ לְאִסוּר גַּם אֵת הַצִּיר וְהַמוֹרְיִים, יֵשׁ לָהֶם רִיחַ רַע, וְהֵם
107 מִצְחִינִים. תִּיבְעִי – לֹא נִפְשַׁט סִפְקָהּ.

משנה

1 משנה זו ממשיכה לדון בכמה לשונות נדרים, איזה דברים נכללים
2 בהם, ואיזה לא.
3 הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֲנוֹת מִן הַכְּבוֹשׁ – שֶׁאִמְרָ קוֹנֵם 'הַכְּבוֹשׁ' עֲלֵי, אֵין
4 וְאִינוּ אָסוּר לִיהֲנוֹת אֲלֵא מִן הַכְּבוֹשׁ שֶׁל יָרֵךְ – יָרַק כְּבוֹשׁ, אֲבֵל
5 מִמֵּאכְלִים אַחֲרִים כְּבוֹשִׁים מוֹתֵר לוֹ לִיהֲנוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאִמְרָ 'הַכְּבוֹשׁ'
6 בַּה"א הַיִּדְיעָה, מִשְׁמַע שֶׁהַחֲתוּכִין לְדָבָר הַיְדוּעַ בְּכַבִּישְׁתּוֹ, וְהַרְגִּילוֹת
7 הִיָּתוּ לְכַבּוֹשׁ יָרֻקוּ. אֲבֵל אִם אֲמַר קוֹנֵם 'כְּבוֹשׁ' שְׂאֵנִי מוּעֵם, אָסוּר
8 בְּכָל הַמֵּאכְלִים הַכְּבוֹשִׁים, כִּיּוֹן שֶׁאִמְרָ 'כְּבוֹשׁ' לֹא ה"א הַיִּדְיעָה,
9 מִשְׁמַע שֶׁהַחֲתוּכִין לְאִסוּר אֵת עֲצָמוֹ בְּהַנָּאָה מִכֵּל מֵאֲכָל שֶׁנִּכְבַּשׁ.
10 דִּין דּוּמָה:
11

12 הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֲנוֹת מִן הַשְּׁלוּק – שֶׁאִמְרָ קוֹנֵם 'הַשְּׁלוּק' עֲלֵי, אִינוּ
13 אָסוּר לִיהֲנוֹת אֲלֵא מִן הַשְּׁלוּק שֶׁל בְּשָׂר – בְּשַׂר שְׁלוּק, אֲבֵל
14 מִמֵּאכְלִים אַחֲרִים שְׁלוּקִים מוֹתֵר לוֹ לִיהֲנוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאִמְרָ 'הַשְּׁלוּק'
15 בַּה"א הַיִּדְיעָה, מִשְׁמַע שֶׁהַחֲתוּכִין לְדָבָר הַיְדוּעַ בְּשִׁלְיָתּוֹ, וְהַרְגִּילוֹת
16 הִיָּתוּ לְשִׁלּוּק בְּשַׂר. אֲבֵל אִם אֲמַר קוֹנֵם 'כְּבוֹשׁ' שְׂאֵנִי מוּעֵם, אָסוּר
17 בְּכָל הַדְּבָרִים הַשְּׁלוּקִים, כִּיּוֹן שֶׁאִמְרָ 'שְׁלוּק' לֹא ה"א הַיִּדְיעָה,
18 מִשְׁמַע שֶׁהַחֲתוּכִין לְאִסוּר אֵת עֲצָמוֹ בְּהַנָּאָה מִכֵּל מֵאֲכָל שֶׁנִּשְׁלַק.

נמרא

19 רב אחא מסתפק, מה הדין כשהנודר הזכיר אות דל"ת בנדרו:
20 אָמַר לִיה רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַב אֲוִיָּא לְרַב אֲשֵׁי, אָמַר קוֹנֵם דְּכְבִּישׁ
21 עֲלֵי, מַמְיָא – מִה דֵּינּוּ, וְכֵן אִם אֲמַר, קוֹנֵם דְּשְׁלִיק עֲלֵי, מַמְיָא, וְכֵן אִם
22 אֲמַר, קוֹנֵם דְּצִלִּי עֲלֵי, מַמְיָא, וְכֵן אִם אֲמַר, קוֹנֵם דְּמִלְיָת עֲלֵי, מַמְיָא,
23 בְּאוֹפְנִים אֲלוֹ שֶׁלֹּא הִסְתַּפַּק, הִיָּכִין מִשְׁמַע – כִּיצַד הִיא מִשְׁמַעוֹת
24 לְשׁוֹנוֹ, הָאֵם מִה שֶׁהוֹסִיף דְּכַבִּישׁ וְעַם הָאוֹת דְּל"ת מִשְׁמַעוֹ הַכְּבוֹשׁ
25 הַיְדוּעַ, וְהֲרֵי זֶה כֵּאֵילוֹ אֲמַר הַרִינִי נּוֹדֵר מִהַדְּבָר שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ בְּדָרֵךְ
26 כָּלל, אִם שֶׁרַק 'הַכְּבוֹשׁ' בַּה"א הַיִּדְיעָה מִשְׁמַעוֹ הַכְּבוֹשׁ הַיְדוּעַ.
27 תִּיבְעִי – לֹא נִפְשַׁט סִפְקָהּ.

משנה

29 משנה זו היא המשך למשנה הקודמת, וממשיכה לדון בענין
30 הוספת אות ה"א הידיעה ללשון הנדר.
31 הַנּוֹדֵר מִן הַצִּלִּי – שֶׁאִמְרָ קוֹנֵם 'הַצִּלִּי' עֲלֵי, אֵין וְאִינוּ אָסוּר אֲלֵא
32 מִן הַצִּלִּי שֶׁל בְּשָׂר – בְּשַׂר צִלְיִ, אֲבֵל מִמֵּאכְלִים אַחֲרִים צִלְיִים
33 מוֹתֵר לוֹ לִיהֲנוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאִמְרָ 'הַצִּלִּי' בַּה"א הַיִּדְיעָה, מִשְׁמַע
34 שֶׁהַחֲתוּכִין לְדָבָר הַיְדוּעַ בְּצִלְיָתּוֹ, וְהַרְגִּילוֹת הִיָּתוּ לְצִלּוֹת בְּשַׂר.
35 דְּכַרִּי רַבִּי יְהוּדָה. אֲבֵל אִם אֲמַר קוֹנֵם 'צִלִּי' שְׂאֵנִי מוּעֵם, אָסוּר בְּכָל
36 הַמֵּאכְלִים הַצִּלְיִים, כִּיּוֹן שֶׁאִמְרָ 'צִלִּי' לֹא ה"א הַיִּדְיעָה, מִשְׁמַע
37 שֶׁהַחֲתוּכִין לְאִסוּר אֵת עֲצָמוֹ בְּהַנָּאָה מִכֵּל מֵאֲכָל שֶׁנִּצְלָה.
38 דִּין נּוֹסֵף:
39

40 הַנּוֹדֵר מִן הַמְּלִיחַ – שֶׁאִמְרָ קוֹנֵם 'הַמְּלִיחַ' עֲלֵי, אֵין וְאִינוּ אָסוּר אֲלֵא
41 מִן הַמְּלִיחַ שֶׁל דָּג – דָּג מְלוּחַ, אֲבֵל מִמֵּאכְלִים אַחֲרִים מְלוּחִים מוֹתֵר
42 לוֹ לִיהֲנוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאִמְרָ 'הַמְּלִיחַ' בַּה"א הַיִּדְיעָה, מִשְׁמַע שֶׁהַחֲתוּכִין
43 לְדָבָר הַיְדוּעַ בְּמִלְחִיתּוֹ, וְהַרְגִּילוֹת הִיָּתוּ לְמְלוּחַ דְּגִים. אֲבֵל אִם
44 אֲמַר קוֹנֵם 'מְלִיחַ' שְׂאֵנִי מוּעֵם, אָסוּר בְּכָל הַמֵּאכְלִים הַמְּלוּחִים, כִּיּוֹן
45 שֶׁאִמְרָ 'מְלִיחַ' לֹא ה"א הַיִּדְיעָה, מִשְׁמַע שֶׁהַחֲתוּכִין לְאִסוּר אֵת
46 עֲצָמוֹ בְּהַנָּאָה מִכֵּל מֵאֲכָל שֶׁנִּמְלַח.

47 הַמִּשְׁנָה דְּנָה בְּנוֹדֵר מִמִּינֵי דְּגִים שׁוּנִים:
48 הָאוֹמֵר קוֹנֵם דָּג דְּגִים שְׂאֵנִי מוּעֵם, אָסוּר קָהֵן – בְּדָגִים, בִּין אִם הֵם
49 גְּדוֹלִים, וּבִין אִם הֵם קְטַנִּים, מִשּׁוּם שֶׁדָּג פִּירוּשׁוֹ דָּג גְּדוֹל, וְדָגִים
50 פִּירוּשָׁם דְּגִים קִטְנִים, וְכִיּוֹן שֶׁאִמְרָ דָּג דְּגִים, נִאֲסַר בֵּין בְּגְדוֹלִים וּבִין
51 בְּקִטְנִים, וְאִסוּר בִּין בְּדָגִים מְלוּחִים, וּבִין בְּדָגִים תְּפִלִּים – לֹא מִלַּח,
52 וּבִין בְּדָגִים תִּיָּם – שֶׁעֲדִיין לֹא נִתְבַּשְׁלוּ, וּבִין בְּדָגִים מְבוֹשְׂלִים,
53 וּמִוֹתֵר בְּקִטְרֵי מְרֻפָּה – דָּג גְּדוֹל הַחֲתוּךְ דָּק דָּק, מִשּׁוּם שֶׁדָּג דְּגִים

16 מכל התערבות, משום שפרט שאוסר על עצמו חתיכת בשר
 17 מסוימת, וכוונתו שחתיכה זו תהיה 'דבר האסור' כלפיו, וממילא
 18 היוצא ממנה גם הוא אסור. ובאופן זה היה המעשה שאסר רבי
 19 טרפון את הביצים שהתבשלו עם הבשר. אבל הנודר מבשר סתם,
 20 לא התכוין שכל בשר יהיה 'דבר האסור' כלפיו, וממילא רק מה
 21 שנקרא בלשון בני אדם 'בשר' אסור, אבל היוצא ממנו מותר.
 22 המשנה מביאה חילוק נוסף בין לשונות הנדר:
 23 הנודר שלא ליהנות מן הנין, ולא פרט שאוסר על עצמו יין זה, וגם
 24 לא אמר שאוסר על עצמו טעימה, מותר בתבשיל שיש בו טעם יין,
 25 משום שלא התכוין לאסור על עצמו אלא יין כשהוא בעינו בלא
 26 תערובת. אבל אם אמר קונם יין זה שאני טועם, ונפל יין זה לתוך
 27 התבשיל, אם יש בו – ביין, כגון טעם – כמות שמורגש טעמה בכל
 28 התבשיל, כגון שאין ששים בתבשיל כנגדו, הרי זה אסור, משום
 29 שפירש שאוסר על עצמו אף את הטעימה, ובכל התבשיל יש טעם
 30 יין, וכשהוא אוכלו הרי הוא טועם בו טעם יין.

1 מותר בקונם – מרק שהתבשל בו בשר, וקניקה – בשר דק היורד
 2 בבישול לשולי הקדרה. משום שאין דרך בני אדם לקרוא לרוטב
 3 וקיפה בשם 'בשר'. ורבי יהודה אסר ליהנות מרוטב וקיפה שיצאו
 4 מהבשר לאחר שנדר ממנו, משום שיצאו מדבר האסור עליו.
 5 רבי יהודה מביא ראייה לדבריו:
 6 אמר רבי יהודה, מעשה היה, שנדרנו שלא לאכול בשר, ואסר עלינו
 7 רבי טרפון אף בביצים שנתבשלו עמו – עם הבשר, מפני שקיבלו
 8 את טעם הבשר.
 9 דוחים חכמים את ראיית רבי יהודה:
 10 אמרו לו החכמים החולקים עליו, בן תרבר – עדותך אמת היא, וכך
 11 היא ההלכה, אלא שאימתי – באיזה מקרה נאמרה הלכה זו, כזמן
 12 – רק במקרה שאמר 'בשר זה עלי', משום שהנודר מן תרבר המסוים
 13 וכגון שאמר 'בשר זה', ואחר כך נתערב בלאחר, אם יש בו – בדבר
 14 האסור שבתערובת, כגון טעם – כמות שמורגש טעמה בכל
 15 התערובת, כגון שאין ששים מן ההיתר כנגד האיסור, אסור בהנאה

אגרות קודש

ב"ה, ט' כסלו, תשי"ג
 ברוקלין.

האברך ישראל ארי שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח כסלו, בו כותב ע"ד פעולתו ביחד עם האברך מאיר צבי שי
 בענין הצלת הילדים והילדות מן המסיתים והמדיחים ר"ל, ומסתפק אם להמשיך בזה, כיון שעד
 עכשיו לא פעלו כמעט כלום וכן מפריע זה את סדר הלימודים.

הנה אין ברור ממכתבו אם התחלת העבודה בזה היתה בהסכם ההנהלה או שעשו זה על
 דעת עצמם, כי כותב רק שעתה ההנהלה מסכמת שילכו ביום ועשי"ק ועל יותר זמן יסכימו רק ע"פ
 מכתב ממני.

הנה מחד גיסא גודל ענין דהצלת אפילו נפש אחת מישראל אין לשער כלל, גם מה שכותב
 שעד עכשיו לא פעלו כלל, הנה מלבד שאי אפשר לדעת אם לא פעלו כי אין אתנו יודע עד מה והאדם
 הלא יראה לעינים ואינו יודע מהנעשה בלבו של חברו, הנה גם אם אמת הדבר שלא פעלו עד עתה,
 הרי אפשר שהתעמולה דעד עתה היא חרישה זוריעה או נטיעה (וכמבואר בדא"ח בכ"מ החילוק
 דזריעה ונטיעה) להפירות שיראו בעתיד, אשר אי אפשר הם בלתי חרישה זריעה ונטיעה מוקדמת,

אבל לאידך גיסא ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע איך שלפעמים היצה"ר בא
 בלבוש מסוה של סערטוק משי, ובפרט אצל תלמידים העוסקים בלימוד פנימיות התורה שמנסה
 הוא להתלבש בכוי"כ לבושים בכדי לרמות אותם, והוא ע"ד דוגמא בזעיר אנפין מהמבואר בענין
 די"ט כסלו, שהי' צריך להעשות דוקא ע"י אלו שיש להם בבואה דבבואה,

ובמילא בנדון שלהם צריכים הם להתייעץ עם הנהלת הישיבה היודעת התנאים על אתר
 ומכרת ג"כ בכשרונותיהם, ובודאי תחליט אליבא דאמת, ויודיעוני החלטתם בזה והשי"ת יתן
 שתהי' הצלחה.

בברכה לו ולחבירו מאיר צבי שיחיו.

נ"ב: הפ"נ המוסגר במכתבו נתקבל.

נדרים, פרק שישי - הנודר מן המבושל - דף נב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רכז תוספות

רש"י

1 מותר ברובט ובקיפה. קיפה היינו דק דק של בשר, שיודר לשולל קדרה. אמר רבי יהודה מעשה ואסר עליונו כו'. לסייע לר' יוסי מיימי הך עובדא. אמרו לו. בעלי מחלוקתו רבי יוסי.
2 בן הדבר. כמו שאהא מעיד, אבל אין זו ראייה. שלא אסר רבי טרפון אלא בזמן שאמר "בשר זה עלי", דכיון דאמר "זה" - שיהא אנפשה חתיכה דאיסורא, ואסור ביורא מננו. שהנודר
3 מן הדבר. כלומר "דבר זה". ונתערב באור אם יש בו גנותן טעם. אם יש במין (האסור) כדי ליתן טעם בשל הדבר, וכגון דליכא ששים בשל הדבר - ה"ז אסור. וקשיא ליה לרובותא
4 דל: היכי אמרינן הכא דאם יש בו גנותן טעם אסור, דמשמע הא אין בו גנותן טעם - מותר, והא נדרים דבר שיש לו מתירין הוא, כדאמרין לקמן בפרק "הנודר מן הירק" (ף ג: ט) משום דמצה

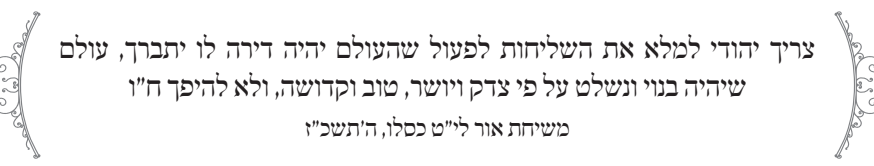
1 מותר ביושב. ומק. ובקיפה. מקפה עבה מתבלין, 1
2 פונדליריש בלע"ז. שנתבשלו. בתוכו, בשביל 2
3 רוטב שנכנס בביוצה. ובשביל טעם בשר שהיה 3
4 בבצים. כן הדבר. שאסור בשאמר "בשר זה עלי 4
5 שיש בקדרה" לכשאמר כן - כל מה שיש 5
6 בקדרה שיש בו טעם בשר - אסור. שהנודר מן 6
7 הדבר. כגון שאמר "בשר זה עלי" ותערב בו. 7
8 אבל כי לא אמר "בשר זה עלי", אלא "קום 8
9 בשר עלי", דמשמע בשר ממש - מותר ברובט 9
10 ובקיפה. 10

מותר ברובט ובקיפה, ור' יהודה אומר. אמר רבי יהודה:
מעשה ואסר עלינו רבי טרפון בביצים שנתבשלו עמו.
אמר לו: כן הדבר, אימתי - בזמן שאמר "בשר זה
עלי", שהנודר מן הדבר ונתערב באחר, אם יש בו
גנותן טעם - אסור. הנודר מן הין - מותר בתבשיל
שיש בו טעם יין. אמר "קום יין זה שאני טועם"
ונפל בתבשילי, אם יש בו גנותן טעם - הרי זה אסור.
גמ'

גמ'

1 איתא בהדיא בירושלמי ודפריקין, דגרסי' תמן: זה הכלל היה ר' שמעון אמר משום ר' יהושע: כל דבר שיש לו מתירין, כגון טבל ומעשר שני וחקדוש וחדש - לא נתנו בו בחכמים שיעור, אלא
2 מין במינו - במשדו, ושלא במינו - גנותן טעם. וכל שאין לו מתירין, כגון תרומה וכו' מין במינו ושלא במינו - גנותן טעם. הלן נדרי, מה את עביד לון, כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין
3 לו מתירין; ומסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין. דהנין תמן: שזוקן עוקר הנדר מעיקרו וכו'. הא מתניתא עבדא לון כדבר (שש) לו מתירין, דהנין: שהנודר מן הדבר ונתערב באחר,
4 אם יש בו גנותן טעם אסור; ופתרין במין בשאינו מינו (ובדבר שיש לו מתירין). והרי זה מורש כמו שכתבנו. ולפיכך הקיש על הרב אלפס ל' שכתב בהלכותיו בפ' "עיר הנדשה" בענין פה שאפאה
5 עם הצלי בתורה, דמאי אמרינן דאסור לאכלה בכותח, אף על גב דקירל דריחא לאו מילתא היא - היינו טעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין, דהא מצו למלכא בהדי בישרא, ומשום הכי
6 - אפילו באלף לא בטיל, אלו דבריו זיל. אלמא דסבירא ליה זיל אפילו שלא במינו לא בטיל. ואי אפשר, כמו שכתבנו בראיות הבריות. ואמרו: שהנודר מן הדבר זיל על אותה שאמרו
7 בפ' "משילין" (נ"ג ט: ג) גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה - הרי היא כרגלי שתירין, ופריכין: ואמאי ליבטל מים ומלח לגבי עיסה! ופירקה רב אשי: משום דהיה ליה דבר שיש לו מתירין,
8 ואפי' באלף לא בטיל. והא מים ומלח לגבי עיסה מין בשאינו מינו הוא, ואפי' הכי יתיב טעמא משום דהיה ליה דבר שיש לו מתירין. אלמא - אפי' שלא במינו לא בטיל. ואי מהא לא אריא,
9 דשאני מים ומלח, כיון דעיסה לא מתערבא אלא בהו - במין במינו דמי. ודע, דאמרינן בריש שמעטא דהתם, כן מקשינן וליבטל מים ומלח לגבי עיסה, אמר ליה ר' אבא: הרי שנתערב קב
10 חטים שלו בעשרת קבין של חבירו יאכל הלח חודי? ואחזיבו עליה, ואמר רבי אושעיא דשפיר עבד דאחזיבו עליה, מאי שניא חטים בשעורים דלא קאמר להו דהיה ליה מין בשאינו מינו,
11 ובטל. חטים בחטים נמי - לר' יהודה הוא דלא בטיל, לרבנן בטל. מדקאמר ר' אושעיא הכי, ולא קאמר: הא מים ומלח לגבי עיסה חטים ושעורים הוא - שמע מינה לחטים בחטים איכא
12 לדמוי, לפי שאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח. אלו דברי הראשונים זיל. ולי נראין דברי הרב אלפס זיל, דכי תנן הכא דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל - הני מילי כל שאסור עכשיו
13 ועתיד להיות נותר אחר זמן, כנדרים. משום דקא מביעיא: לין כיון דלרבנן בכלהו איסורי מין במינו בטיל כמו בשאינו מינו, מה ראו בחכמים לחלק דבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו,
14 ומאיה טעם? וכך נראה לי בטעמו של דבר: דחוינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלו במין במינו אי בטיל או לא, ואמרינן בפ' "הקומץ רבה" (מנחות כג:) דשניהם מקרא א' דרשו, דכתיב "ולקח מדם
15 הפך ומום השעיר", שאע"פ שדמו של פך מרובה - קרי ליה דם השעיר, אלמא לא בטיל. וקסבר ר' יהודה: דהיינו טעמא, משום דמין במינו לא בטיל, לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו -
16 אינו מחלישו ומבטלו, אלא מעמידו ומחזקו. ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכלהו איסורי דמין במינו לא בטיל. ורבנן לא משמע להו הכי, דבכל מקום מין במינו דאיסור חיתר אין דומין
17 זה לזה, כיון דחזי אסור וחד שרי, שאין ראו לילף אחר דמיון העצם, אלא אחר החלוקן באיסור חיתר. אלא היינו טעמא דם הפך אינו מבטל דם השעיר - משום כיון דשניהן עולה, כלומר
18 שכשרים לזריקה - אין מבטלין זה את זה. וכי היכי דר' יהודה חילק אחר דמיון העצם, וליכא, כל שחלוקין באיסור חיתר. ואמרו: שהנודר מן הדבר זיל על אותה שאמרו עכשיו
19 במין בשאינו מינו. ומשום הכי אמרינן דבדבר שיש לו מתירין נטו רבנן משום חומרא לדברי יהודה, דכיון שאין דבר זה חלוק מן הדיתר לגמרי באיסור חיתר, שהרי אף הוא סופו להיות נותר
20 כמנוה - אמרינן שאינו בטל במינו. דאי הכי - היה דמו טובא, חדא שהן שוין במין, ועוד שאינן חלוקים לגמרי באיסור חיתר. ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו - כדי שאתו חילוק
21 שיש בין מינו לשאינו מינו ישלים אותו שווי שניתוסף באן, משום דבר שיש לו מתירין, לפי שהחילוק שבין דמיון סיבת הביטול, והשווי נותן שלא יהו בטלין. הלכך, כל שהוא אסור עכשיו,
22 ואינו חסר מן איסורו, אלא שעתיד להיות נותר לאחר זמן - אותו חסרון של איסור, כיון שהוא מועט - ראו הוא שישלמינו אותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו. אבל כשיש לו עכשיו
23 חיתר, כי הדאי דפי' "משילין" שאף מים ומלח מותרין בעכשיו במקום שרגלי העצם, שתיחן שוין בין - הוה נתקרב דרבה חיתר של עיסה למים ומלח, שאף עכשיו שנין מתירין, וכיון שהיתרין קרוב
24 - אי אפשר לחלוק שיש בין מינו לשאינו מינו שישלמינו. דהא התלמוד לרבנן חילוק הדיתר ואיסור עדיף ליה חילוק דמיון ושאינו מינו, דבה הוא דפליגי עליה דר' יהודה. הלכך דבר שהוא
25 נותר עכשיו, במים ומלח - ראו יתיר שלא יתבטל לגבי עיסה, אע"ג דהוי מין בשאינו מינו, ממה שראוי שלא יתבטל דבר שהוא אסור עכשיו ועתיד להיות נותר אחר זמן לגבי מין במינו.
26 ומש"ה, הני דמסקינן דבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל, מפני שהוא אסור עכשיו, אסוק רב אשי התם דמיה ומלח שהן נותרין עכשיו - אינן בטלין לגבי עיסה. אע"פ שהוא מין בשאינו
27 מינו. והוא דאמרינן התם בריש שמעטא (ף: ג) [מש' מחטים בחטים חטים בשעורים - הייחא בעלמא נינהו דלא סלקן, דהא אחזיבו עליה, כדאייתא התם. ולמסקנא לא סמך עליה רב אשי
28 כלל, אלא אסקה דכיון דהוי דבר שיש לו מתירין, שאף עכשיו יש לו שעת חיתר - אפי' בשאינו מינו לא בטיל. ופת שאפאה עם הצלי בתנור - להא דמאי, שאף עכשיו יש לה חיתר לאכלה
29 שלא בכותח, הלכך דבר הוא דאפי' בשאינו מינו לא בטיל. ועוד: דאפי' לא בעית למימד כולי האי - זיל בתר טעמא, דרי אתה רואה שכל שהוא מוסקף חיתר החמירו בטבולו, שמפני שעתיד
30 להיות נותר אמרו שלא יתבטל במינו, וכיון שכן, כל שהוא מוסקף עוד חיתר - שאף עכשיו יש לו שעת הכושר, ראו לחמירי בבטולו שלא יתבטל אפי' בשאינו מינו. ומש"ה לא קשיא מסקנא
31 דהבא, דמסקינן דבר (שש) לו מתירין בטל בשאינו מינו, אמסקנא דפיק "משילין", דאסוק רב אשי דאפי' בשאינו מינו לא בטיל, ולא צריכין לחרוצי לחוקי כלל. והדאי דפת שאפאה עם
32 הצלי בתנור - להדיא דפיק "משילין" דמאי, ולא עוד אלא דעדיפא מינה, משום דאיכא למימר דכי מצין לאחמורי אדרב שיש לו מתירין במינו - לא מחמירין עליה בשאינו מינו, אבל
33 בהדיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור, דליכא לאחמורי עליה במינו, דלא שייך כלל, אי לא מחמירין עליה בשאינו מינו - נמנא שלא החמיר בו כלל. ועלו דברי הרב אלפס זיל כנונים
34 בעממם. כן נראה לי. עוד ארייתו שהקשו עליו מדאמרינן בסוף פרק "הערל" (במות פ"ג) גבי חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין - לא תעלה, וקא יתיב רב אשי טעמא התם:
35 משום דהיה ליה דבר שיש לו מתירין, וכל דבר שיש לו מתירין - אפי' באלף לא בטיל. ואמסקנא התם: ולמאן אי לבחן - מישרא שרי, אי לישרא - לעולם
36 אסור, אלא דהא דרב אשי ברותא היא. אלמא לא מקרי דבר שיש לו מתירין אלא מאי דאסיר האינדא ולבתר זימנא שרי, אבל האי פיתא - בהדי בשרא לעולם שרי, ואי בכותחא - לעולם
37 אסור, ולא מקרי דבר שיש לו מתירין כמסקנא דהתם ומיתחו זיל האי דפריכין עליה מיהא - ודאי ברותא היא. דהתם הכי קאמרין: דכיון לישרא לעולם אסור למה נמי אצל ישראל
38 מפני חיתרו של כהן? אינו בדין. אבל פת שאפאה עם הצלי בתנור כיון שיש לו ולכל אדם חיתר בה עכשיו - ראו לחמירי בטבולו, ודבר פשוט הוא.

גמ'

1 **גמ'** ורמינהו מן הערשים אסור באישישם ור' יוסי מתיר. אשישין אמרי בירושלמי דאיתן
2 טלפוד דמנבלן ומטנגן ברבש. ומרבי יוסי קפרין, דאילו לרבנן לא קשיא. דאע"ג דגבי חלב
3 שרו בקום היינו משום דקום לאו חלב הוא, אבל אישישם אע"ג דמטנגן ברבש - ערשים
4 ניהו. אבל דרבי יוסי אדרבי יוסי קשיא; דאי הכא שרי משום דכין דאית בהו דובשא
5 אשישין מיקרין - כי ש' דלא היל חלב ליה אשישין בקום

6 שהווא ד"א לגמרי ומפרקינן: טדעמא דרבי יוסי
7 משום דבאתריה הוו קרו לקומא "קומא דחלבא",
8 וכל ששם אביו עליו - אסור. אבל אישישם, כיון
9 שנתנו ואין שם ערשים עליו - שרו. ורבנן נמי
10 משום הכי שרו בקום - משום דבאתריהו דחלבא
11 קרו ליה חלבא ולקומא קומא. וא"ת: לר' יוסי,
12 הינה נודר מן החלב אסור בקום, לפי שעדיין שם
13 חלב עליו. ד"קומא דחלבא" קרו ליה. אלא נודר
14 מן הקום אמאי אסור בחלבו? הא לא קרו ליה
15 "חלבא דקומא" ו' ש' לומר: דכיון דקרו לקומא.
16 "קומא דחלבא" - הוה ליה חלב וקום דבר אחד.
17 **מתני'** הנודר מן היין מותר בחבשיל שיש בו טעם
18 יין. שאין במשמעותו של נודר מן היין אלא כשהוא
19 בעינו. **קונם** יין שאני טועם ונפל לחבשיל אם יש
20 בו טעם יין ור"ה או אסור. דכיון דאמר "שאני טועם"
21 אסור אפי' ע"י הערבוב. דכיון שיש בו טעם יין
22 הרי הוא טועמו בו. **אמר** קונם ויתום וענבים אלו
23 שאני טועם אסור בהן וביוצא מהן. בגמי מפרש
24 איסורא אי היה משום "אלר" או משום "שאני
25 טועם". **גמ'** בעי רמי בר חמא אלו דוקא או שאני
26 טועם דוקא. ודאי פשיטא ליה לרמי בר חמא
27 דבחד מנייהו סגי. אלא דמסקא ליה אי "אלר"
28 דוקא ולא "שאני טועם" דלא מחניא מדי, או
29 "שאני טועם" דוקא ו"אלר" לא מהני כלל. ואהדר
30 ליה אי ס"ד "אלר" דוקא, "שאני טועם" למה ליה
31 וביין הוא דהוה מצי למימר ליה נמי: אי "שאני
32 טועם" דוקא "אלר" למה לי. אלא דקמיתניא נקט
33 הוה ל' לאיך. ומתריצין: **אמר** קמיל דאע"ג דאמר
34 "שאני טועם", אי אמר "אלר" מיסתר, ואי לא - לא.
35 מינה נמי דאי "שאני טועם" דוקא, הא קמיל
36 דאע"ג דאמר "אלר", אי אמר "שאני טועם"
37 מיסתר ואי לא - לא. **ואיכא** למידק: היכי
38 מספקא ליה לרמי בר חמא דליהוי "שאני טועם"
39 עדיף טפי מאלו? דהא אנן תנן איפסא: "קונם
40 פירות אלו עלי" אסור בחילופיהן ובגידוליהן,
41 "שאני אוכל" "שאני טועם" מותר בחילופיהן
42 ובגידוליהן. אלמא טפי עדיף "אלר" מ"שאני
43 טועם" ו' ש' לומר: כי עדיף - ה"מ לגבי חילופיהן
44 וגידוליהן ואתניהו בכלל "אלר" כיון דחידניהו
45 שניהו בהקדשו. ובמו שנפרש לפנינו בסייעתא

1 **גמ'** מן הערשים אסור באישישם. בלחם שמעורב בו קמח של ערשים, דקסבר אשישם
2 בכלל ערשים הם. ורבי יוסי פתיר. דלא הוי בכלל ערשים. קשיא דרבי יוסי אדר' יוסי,
3 קשיא דרבנן אדרבנן. דרבנן אסרי חכא ואמרי: אישישם בכלל ערשים. ובמתניתין שרו,
4 דקאמרי: קומא לאו בכלל חלב הוא. והכי נמי קשיא לרבי יוסי, דהכא מתיר משום
5 דסבירא ליה דאשישם לאו בכלל ערשים,
6 ובמתני' קאסר דסבירא ליה קומא בכלל חלב
7 היא קיימא. **קומא** דחלבא. והואיל והוי בכלל
8 חלב - להכי אסור. והכי נמי מתריצנא
9 לברייתא: ובאתריה דחנא קמא קרו ליה אישישם
10 לפת של ערשים, ובאתריה דר' יוסי לא קרו
11 אישישם, הלכך שרי ר' יוסי. מותר בחבשיל שיש
12 בו טעם יין. שהרי לא נדר מטעמו של יין.
13 **מתני'** קונם ויתום וענבים אלו שאני טועם.
14 הואיל ואמר "טועם" - אסור בהן. וביוצא מהן,
15 בשמן וביוין. **גמ'** אלו דוקא. דמשום "אלר" אסור
16 בהן וביוצא מהן. או דילמא "שאני טועם" דוקא,
17 דמשום דאמר "שאני טועם" אסור בהן וביוצא
18 מהן. אי א"ל אלו דוקא. ו"שאני טועם" לאו להכי
19 תנא, "שאני טועם" למה ליה? הא קא משמע לן
20 דאע"ג דאמר שאני טועם אי אסור אלו פיתר. ביוצא
21 מהן, אי לא - לא. והכי נמי (אי הוה) אמרי: ואי
22 אמרת "שאני טועם" דוקא ו"אלר" לאו דוקא,
23 למאי תנא "אלר", והוה מתריצין: הא קמשמע
24 לן, אע"ג דאמר "אלר", אי אמר "שאני טועם"
25 מיסתר ביוצא מהן, אי לא - לא, מאי פירות
26 אלו. כיון דאמר "אלר" אסור בחילופיהן
27 ובגידוליהן, ודייקין מניה: הא ביוצא מהן, כגון
28 סתם משקה - מותר. ושבע מניה ד"אלר" לאו
29 דוקא. תריץ: לא תימא הא ביוצא מהן מותר,
30 אלא הוא הדין דאפי' יוצא מהן אסור. דהא
31 "אלר" קאמר, ו"אלר" דוקא. הא דלא נקט
32 בהדיא אסור ביוצא מהן. הא עדיפא לאשמועינן
33 דחילופיהן. אע"ג דלא הוה גופייהו - בגידולין דמות.
34 שאני אוכל ושאני טועם. כגון דלא אמר "אלר".
35 טועם משמע דמדידהו גופייהו קאמר, לפיכך
36 מותר בגידוליהן ובחילופיהן. ודייקין: הא ביוצא
37 מהן אסור, דהא טועם מגופייהו קאמר, אלמא
38 ד"שאני טועם" דוקא. הוא הדין דאפי' יוצא מהן
39 מותר איירי דלא תנא ברישא יוצא מהן.
40 דעדיפא ליה נקט, לא קתני בסיפא "יוצא מהן".
41 כיון שאמר בשר זה עלי. דהוי כמ"ד "אלר עלי",
42 וש"מ "אלר" דוקא. ומותר בשר. והיינו ציר היוצא
43 מהן, אלמא ד"שאני טועם" לאו דוקא. אמר רבא.
44 תריץ הא דקתני מותר - בעיר שכבר יצא מהן
45 קודם שנדר, ולהכי מותר. אבל לא לאחר שנדר
46 יצא מהן, לעולם אימא לך דאסור, ו"שאני טועם" דוקא.

1 **גמ'** ורמינהו: "מן הערשים" - אסור באישישם, ור' יוסי
2 מתיר! לא קשיא; מר פי אתריה ומר פי אתריה. **באתריה**
3 **דרבנן קרו דחלבא חלבא ולקומא קומא, באתריה דרבי**
4 **יוסי לקומא נמי קרו ליה "קומא דחלבא". תניא: הנודר**
5 **מן החלב - מותר בקום, מן הקום - מותר בחלב. מן**
6 **החלב - מותר בגבינה, מן הגבינה - מותר בחלב. מן**
7 **הרוטב - מותר בקיפה, מן הקיפה - מותר ברוטב. אם**
8 **אמר "בשר זה עלי" - אסור בו וגרוטבו ובקיפו. הנודר**
9 **מן היין - מותר בחבשיל שיש בו טעם יין. אמר "קונם יין**
10 **זה שאני טועם" ונפל לתוך החבשיל, אם יש בו טעם יין**
11 **- הרי זה אסור. מתני' הנודר מן הענבים - מותר ביין,**
12 **מן היתים - מותר בשמן. אמר "קונם ויתום וענבים אלו**
13 **שאני טועם" - אסור בהן וביוצא מהן. גמ' בעי רמי בר**
14 **חמא: "אלר" דוקא, או "שאני טועם" דוקא? אי ס"ד**
15 **"אלר" דוקא, "שאני טועם" למי? הא קמ"ג דאע"ג**
16 **דאמר "שאני טועם" אי דאמר "אלר" - מיתסר, ואי קא**
17 **- קא. אמר רבא, ת"ש "קונם פירות האלו עלי" "קונם**
18 **הן לפי" - אסור בחילופיהן ובגידוליהן, הא ביוצא מהן**
19 **- מותר! ה"ה דאפי' ביצא מהן אסור, והא עדיפא ליה**
20 **לאשמועינן, דחילופיהן בגידוליהן דמי. ת"ש: "שאני**
21 **אוכל" ו"שאני טועם" - מותר בחילופיהן ובגידוליהן.**
22 **הא היצא מהן - אסור. איירי דלא נסיב ברישא יוצא**
23 **מהן, לא נסיב נמי בספיא יוצא מהן. ת"ש אמר ר'**
24 **יהודה: מעשה ואסר רבי טרפון עלי ביצים שנתבשלו**
25 **עמו. אמרו לו: אימתי - בזמן שאמר "בשר זה עלי",**
26 **שהנודר מן הדבר ונתערב פאחר, ויש בו גנותו טעם**
27 **הוא. הרי זה אסור. ב"אלר" לא קא מיבעיא לן דדוקא**
28 **הוא. פי מיבעיא לן ב"שאני טועם" דוקא או לאו**
29 **דוקא? ת"ש: "דג דגים שאני טועם" - אסור בהן,**
30 **בין גדולים בין קטנים, בין חיים בין מבושלים, ומותר**
31 **במריית טרופה ובציר. אמר רבא: וכבר יצא מהן.**
מתני'

יצא מהן, לעולם אימא לך דאסור, ו"שאני טועם" דוקא.

1 **מתני'**
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56

"ועת צרה היא ליעקב וממנה יוושע", "ממנה" דייקא, שמהצרה עצמה באה הישועה
מישחת אור ליי"ט כסלו, ה'תשכ"ז

גמרא

הגמרא מקשה שרבי יוסי שאמר במשנה שהנודר מן החלב אסור בקום, סותר את דבריו במשנה אחרת:

וְרַמְיָהוּ – קשה, שבמשנה לקמן (ב) שנינו, שהנודר שלא ליהנות מן הַעֲדִישִׁים, אֲסוּר בְּאִשִּׁישִׁים – עדישים המטוגנים יחד עם דבש, משום שהם בכלל עדישים. וְרַבִּי יוֹסִי מְתִיר, ודעתו שאשישים אינם בכלל עדישים. ואם כן קשה, הלא הדברים קל וחומר, אם התיר רבי יוסי את הנודר מן העדישים ליהנות מן האשישים, מפני שהוא סובר שכיון שנשתנה שמם לאשישים (אחר שטייגנום בדבש), אינם בכלל עדישים, ודאי שהיה לו להתיר את הנודר מן החלב ליהנות מן הקום, שהוא דבר אחר לגמרי, ואינו בכלל חלב, ומדוע במשנתנו אמר רבי יוסי שהנודר מן החלב אסור בקום.

מתרצת הגמרא, לֹא קָשְׁיָא – אין סתירה בין משנתנו לבין משנה זו, מפני ששני נידונים שונים הם. במשנה לקמן נחלקו רבנן ורבי יוסי האם אשישים הם בכלל עדישים או לא, ואילו במשנתנו לא נחלקו רבנן ורבי יוסי האם קום הוא בכלל חלב או לא. אלא מִרַבִּי יוֹסִי מְתִיר – רבנן שאמרו שהנודר מן החלב מותר בקום, דיברו לפי הנהוג במקום מגוריהם, וְרַבִּי יוֹסִי מְתִיר – ורבי יוסי שאמר שהנודר מן החלב אסור בקום, דיבר לפי הנהוג במקום מגוריו. והחילוק בין מקומות מגוריהם היה, שְׂבָאֲרָא דְרַבְּנֵי קְרִי לְהַלְבָּא הַלְבָּא וְלִקְרָא קוּמָא – במקום מגוריהם של רבנן היה דרך בני אדם לקרוא לחלב 'חלב', ולקום 'קום', ולכן אמרו חכמים שהנודר מן החלב מותר בקום, שהרי שני דברים שונים הם, ושמות שונים להם, אבל בְּאֲתָרֵיהּ דְרַבִּי יוֹסִי לְקוּמָא נִמְי קְרִי לֵיהּ קוּמָא דְהַלְבָּא – במקום מגוריו של רבי יוסי היה דרך בני אדם לקרוא גם לקום 'קומא דחלבא', כלומר קום של חלב, ולכן אמר רבי יוסי שהנודר מן החלב אסור בקום, שהרי גם לקום יש שם 'חלב' בלשון בני אדם.

הגמרא מביאה ברייתא הדנה בענינים אלו:

הַנְּיָא בברייתא, הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֲנוּת מִן הַחֵלֶב, מוֹתֵר בְּקוּם – מים היוצאים מן החלב, משום שבלשון בני אדם נקראים מים אלו 'קום' ולא 'חלב'. וכן הנודר שלא ליהנות מן הקום, מוֹתֵר בְּחֵלֶב. הנודר שלא ליהנות מן החלב, מוֹתֵר בְּנִבְיָנָא אִף עַל פִּי שֶׁהֵגְבִינָה נְעֻשִׁית מִחֵלֶב, וטעמה דומה לטעם החלב, משום שבלשון בני אדם נקראת 'גבינה' ולא 'חלב'. וכן הנודר שלא ליהנות מן הַנִּבְיָנָה, מוֹתֵר בְּחֵלֶב.

הנודר שלא ליהנות מן הַרֹּזֵב – מרק שהתבשל בו בשר, מוֹתֵר בְּקִיפָה – בשר דק היורד בבישול לשולי הקדרה, ואף שהקיפה מקבלת טעם מהרוטב, משום שלא אסר על עצמו אלא דבר הנקרא 'רוטב' ולא 'קיפה'. וכן הנודר שלא ליהנות מן הַקִּיפָה, מוֹתֵר בְּרֹזֵב.

אִם אָמַר הַנּוֹדֵר בְּשֵׁר זֶה קוּם עָלַי, אֲסוּר בּוֹ – בבשר עצמו, וּבְרֹזֵב וּבְקִיפּוֹ, אִם יֵשׁ בָּהֶם אֵת טַעַם הַבֶּשֶׂר, משום שפרט שאוסר על עצמו חתיכת בשר מסוימת, וכונתו שחתיכה זו תהיה 'דבר האסור' כלפיו, וממילא היוצא ממנה [הטעם] גם הוא אסור.

הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֲנוּת מִן הַיָּיִן, וְלֹא פָּרַט שְׂאוֹסֵר עַל עֲצֻמוֹ יֵינן זֶה, וְגַם לֹא אָמַר שְׂאוֹסֵר עַל עֲצֻמוֹ טַעֲמָה, מוֹתֵר בְּתַבְשִׁיל שֵׁישׁ בּוֹ מַעַם יֵינן, משום שלא התכוון לאסור על עצמו אלא ייין כשהוא בעינו בלא תערובת. אבל אם אָמַר הַנּוֹדֵר קוּם יֵינן זֶה שְׂאִינִי מוּעֵם, וְנִפְּלָן יֵינן זֶה לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, אִם יֵשׁ בּוֹ – בתבשיל מַעַם יֵינן, כגון שאין בתבשיל ששים כנגד היין, הֵרִי זֶה אֲסוּר, משום שפירש שאוסר על עצמו אף את הטעימה, ובכל התבשיל יש טעם ייין, וכשהוא אוכלו הרי הוא טועם בו טעם ייין.

משנה

אחר שנתבאר במשנה הקודמת (לעיל ב) דין תערובת דבר הנודר, מבארת משנה זו מה דינים של המשקים היוצאים מהדבר הנודר:

הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֲנוּת מִן הַעֲנָבִים, מוֹתֵר בְּיַיִן, משום שנדר מענבים ולא מהמשקה היוצא מהם. וכן הנודר שלא ליהנות מן הַיַּיִתִּים, מוֹתֵר בְּשֵׁמֶן הַיּוֹצֵא מִן הַיַּיִתִּים, משום שנדר מויתים ולא ממשקה היוצא מהם. אבל אם אָמַר, קוּם יוֹתֵם וְעַנְבִּים אֵלָּו שְׂאִינִי מוּעֵם, אֲסוּר בְּיַיִן – בזיתים ובענבים עצמם, וּבְמִשְׁקָה הַיּוֹצֵא מֵיָּהֶן.

גמרא

רמי בר חמא מסתפק, מהו הטעם שהאומר קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם, אסור בהן וביוצא מהן:

בְּעֵי – הסתפק רְמִי בַר חַמָּא, מדוע האומר 'קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם' אסור במשקין היוצאים מהפירות, האם הטעם הוא משום שאמר 'אלו' בְּיוֹקָא, אבל אם אמר 'שאיני טועם' בלבד אינו נאסר במשקין, אִין שֶׁהֵטַעַם הוּא מִשׁוּם שֶׁאִמַר 'שְׂאִינִי מוּעֵם' בְּיוֹקָא, ומכך שהאר"י ודייק לומר מאיזו הנאה הוא אוסר את עצמו משמע שדעתו לאסור גם את היוצא מהם, אבל אם אמר 'אלו' בלבד אינו נאסר במשקין.

הגמרא פושטת את הספק מדברי המשנה עצמה:

אִי סָלְקָא דְעֵתְךָ – אם עולה על דעתך לומר, 'אלו' יוֹקָא – שטעם המשנה הוא משום שאמר 'אלו', 'שְׂאִינִי מוּעֵם' לְמַה לִּי – מדוע כתבה המשנה שמדובר באומר קונם זיתים וענבים אלו 'שאיני טועם'.

דוחה הגמרא, באמת יתכן שטעם האיסור הוא משום שאמר 'אלו', והטעם שכתב התנא שאמר קונם זיתים וענבים אלו 'שאיני טועם', הוא משום שְׂהָא קָא מְשַׁמְעֵ לן – שהתנא בא להשמיענו, דְּאִתָּה עַל גַּב דְּאָמַר הַנּוֹדֵר, קוּם יוֹתֵם וְעַנְבִּים 'שְׂאִינִי מוּעֵם', עדיין אינו נאסר במשקה היוצא מהם, אלא אִי דְּאָמַר – רק אם אמר הנודר 'אלו', מוֹתֵר – הוא נאסר במשקה היוצא מהפירות, וְאִי לֹא אמר הנודר 'אלו', לֹא – אינו נאסר, אִף אִם אָמַר 'שאיני טועם'.

רבא מוכיח שהטעם שנאסר במשקין הוא משום שאמר 'שאיני טועם', ואם אמר קונם זיתים וענבים 'אלו', עלי, מותר במשקין:

אָמַר רַבָּא, תָּא שְׁמַע – בא ושמע רביה, ממה ששנינו במשנה לקמן (ב), האומר קונם פירות 'האלו' עָלַי, או שהיו הפירות מונחים לפניו, ואמר קונם הן 'פירות אלו' לְפִי, אֲסוּר בְּחֵילופִיָּהֶן – אם הוחלפו פירות אלו באחרים, או שנמכרו ונאסרו ליהנות מהכסף שהתקבל תמורתם, וּבְגִידוּלֵיהֶן – אם פירות אלו נורעו והצמיחו גידולים. ומזה שהמשנה לא כתבה שאסור גם במשקה היוצא מהם, שזו חידוש יותר גדול ממה שאסור בחילופיהם ובגידוליהם, משמע שהאומר 'אלו' אסור דווקא בחילופין ובגידולין, הָא – אבל במשקה היוצא מֵהֶן, מוֹתֵר, אִפִּילוּ שֶׁאִמַר 'אלו'. ומוכח שרק אם אמר 'שאיני טועם' נאסר במשקין היוצאים מהפירות, ולא אם אמר 'אלו'.

דוחה הגמרא, הוּא הֵרִין דְּאִפִּילוּ בְּמִשְׁקָה הַיּוֹצֵא מֵהֶן הוּא אֲסוּר, אם אמר קונם פירות 'האלו' עלי, וְהָא עֲרִיפָא לֵיהּ לְאִשְׁמוּעִינָן – הטעם שלא השמיע זאת התנא במשנה לקמן (ב), הוא מפני שהתנא העדיף להשמיענו חידוש יותר גדול, דְּחֵילופִיָּהֶן אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִגּוֹף הָאִיסוּר, בְּגִידוּלֵיהֶן דְּמֵי – הם אסורים כמו הגידולים שיוצאים מגוף האיסור. ונדע בקל וחומר שאסור במשקים היוצאים מגוף האיסור ממש.

הגמרא מוכיחה מהמשך דברי המשנה לקמן (ב), שאם אמר קונם זיתים וענבים 'שאיני טועם', ולא אמר 'אלו', אסור במשקה היוצא מהם:

תָּא שְׁמַע – בא ושמע רביה, ממה ששנינו בהמשך משנה זו, שאם אמר הנודר קונם פירות 'שאיני אוכל' וְשְׂאִינִי מוּעֵם, מוֹתֵר בְּחֵילופִיָּהֶן וּבְגִידוּלֵיהֶן של פירות אלו, משום שבאכילת חילופיהם וגידוליהם אינו טועם את הפירות האסורים. ומזה שהמשנה לא כתבה שמותר גם במשקה היוצא מגוף האיסור, שנתבאר לעיל

55 שם לווי. וכן הנודר שלא ליהנות מן השמן, מותר בשמן שומשמן,
 56 משום שבמלה 'שמן' כלול רק מה שנקרא כך בלא שם לווי, ולא
 57 'שמן שומשמן' שיש לו שם לווי. וכן הנודר שלא ליהנות מן
 58 הדבש, מותר בדבש המרים, משום שבמלה 'דבש' כלול רק מה
 59 שנקרא כך בלא שם לווי, ולא 'דבש תמרים' שיש לו שם לווי. וכן
 60 הנודר שלא ליהנות מן החומץ, מותר בחומץ סתוניות, משום
 61 שבמלה 'חומץ' כלול רק מה שנקרא כך בלא שם לווי, ולא 'חומץ
 62 סתוניות' שיש לו שם לווי. וכן הנודר שלא ליהנות מן הכרישין
 63 ו'כרתי', מותר בקפלוזות - כרתי הגדל בארץ ישראל, משום
 64 שאינם בכלל סתם 'כרישין'. וכן הנודר שלא ליהנות מן הירק,
 65 מותר בירקות השדה, משום שבמלה 'ירק' כלול רק מה שנקרא כך
 66 בלא שם לווי, והוא ירק הגדל בגינה, אבל 'ירקות שדה' שהוא שם
 67 לזווי ושם מחוברו אינו נכלל ב'ירק'.

נמרא

68 תניא בברייתא, הנודר שלא ליהנות מן השמן, אם נדר בארץ
 69 ישראל, מותר בשמן שומשמן, משום שאין דרך בני אדם בארץ
 70 ישראל להשתמש בו, ואינו בכלל סתם 'שמן', ואסור בשמן זית,
 71 שבו היה הדרך להשתמש בארץ ישראל, והרי הוא בכלל סתם
 72 'שמן'. ובבבלי - אם נדר בבבלי, דינו להיפך, שאסור בשמן שומשמן
 73 שבו היה הדרך להשתמש בבבלי, והרי הוא בכלל סתם 'שמן',
 74 ומותר בשמן זית, שלא היה דרכם להשתמש בו. ואם נדר שלא
 75 ליהנות מן השמן, במקום שמתקפין מזה ומזה - במקום שדרך בני
 76 אדם להשתמש הן בשמן זית והן בשמן שומשמן, אסור פה וכה
 77 - בין בשמן זית ובין בשמן שומשמן, משום שבמקום זה 'שמן'
 78 סתם כולל את שני סוגי השמן.
 79 מקשה הגמרא, פשיטא - דין זה שבמקום שמשתמשים בין בשמן
 80 זית ובין בשמן שומשמן אסור בשניהם הינו פשוט, שכיון
 81 שמשתמשים בשניהם, שניהם בכלל 'שמן'. מתרצת הגמרא, לא
 82 צריכא - אכן לא הוצרכה הברייתא להשיימנו שבמקום
 83 שמשתמשים בשניהם אסור בזה ובוזה, אלא החידוש הוא במקרה
 84 דריבא מן חד מקתפין - שרוב האנשים משתמשים באחד מסוגי
 85 השמן, ומיעוטם משתמשים בסוג השני, מהו דתיבא אייל בדר
 86 ריבא - היינו סבורים לומר שנלך אחרי רוב האנשים, ונפרש את
 87 כוונת נדרו לפי הרוב, ויאסר רק בסוג השמן שדרך רוב האנשים
 88 להשתמש בו, קא משמע לן - חידש לנו התנא בברייתא שאין
 89 אומרים כן, אלא הדין הוא שפסק איסורא לחומרא - במקום שיש
 90 להסתפק אם יש בדבר זה איסור, הכלל הוא שנוקטים לחומרא
 91 ואוסרים את הדבר מספק, ולכן גם כאן שיש להסתפק שמה
 92 התכוין לנדר מדבר הנקרא שמן אצל מיעוט האנשים, אסור בו,
 93 ואין אנו תולים להקל שהוא מן הרוב, ולא התכוין לאסור שמן זה.
 94 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין הנודר מן הירק שהובא
 95 במשנתנו:
 96 הנודר שלא ליהנות מן הירק, אם נדר בשאר שני שבוע - בשנים
 97 רגילות, שאינן שמיטה, אסור בירקות הגינה, שהם בכלל 'ירק'
 98 סתם, ומותר בירקות השדה, שאינם בכלל 'ירק' סתם כיון שיש
 99 להם שם לווי. ובשבועות - ואם נדר בשנה השביעית, שהיא שנת
 100 השמיטה, ואסור לזרוע בה, אסור בירקות השדה, משום שירקות
 101 השדה גדלים מאליהם ללא צורך בזריעה, ודרך בני אדם בשמיטה
 102 לקרוא 'ירק' רק לירקות השדה, ומותר בירקות הגינה, משום
 103 שאינם מצויים בשמיטה שהרי צריך לזרועם, ומלאכת הזריעה
 104 אסורה בשמיטה, ולכן אין דרך בני אדם בשמיטה לקרוא לירקות
 105 הגינה 'ירק'.

106 רבי אבהו דן במה שמובא בברייתא, שהנודר שלא ליהנות מן
 107 הירק בשנת השמיטה, אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגינה.
 108 אמר רבי אבהו משום 'בשמו של רבי תניא גן גמליאל',
 109

משנה

1 משנה זו ממשיכה לבאר את דין הנודר מדבר מסוים, אם הוא
 2 נאסר ביוצא ממנו, אלא שמשנתנו עוסקת בדברים שהיוצא מהם
 3 נקרא על שמם אף לאחר יציאתו:
 4 הנודר שלא ליהנות מן התמרים, מותר בדבש תמרים, אף שהדבש
 5 נקרא על שם התמרים, משום שלא היה בדעתו לאסור את עצמו
 6 אלא מגוף התמרים, ולא מהדבש היוצא מהם. וכן הנודר שלא
 7 ליהנות הסתיו והחורף - ענבי הסתיו שאינם מתבשלים, ועומדים בכרם
 8 בימות הסתיו והחורף, מותר בחומץ סתוניות, אף שהחומץ נקרא
 9 על שם הסתוניות, משום שלא היה בדעתו לאסור את עצמו אלא
 10 מגוף הסתוניות, ולא מהחומץ היוצא מהם.
 11 רבי יהודה גן בתרא חולק ואמר, כל שישם תולדתו קרויה עליו,
 12 ונודר הימנו - הנודר שלא ליהנות מדבר שהיוצא ממנו נקרא על
 13 שמו, כגון שנדר מתמרים, שהדבש היוצא מהם אינו נקרא סתם
 14 'דבש', אלא 'דבש תמרים', או שנדר מסתוניות, שהחומץ היוצא
 15 מהם אינו נקרא סתם 'חומץ', אלא 'חומץ סתוניות', אסור אף
 16 ביוצא הימנו, משום שאף היוצא ממנו שנקרא על שמו, הוא בכלל
 17 הפרי שנדר ממנו. והקמים מתיירים את הנודר הנאה מהפרי,
 18 ליהנות ממה שיוצא מהפרי.
 19

נמרא

20 שנינו במשנה, 'חכמים מתיירים', ובפשטות דיברו חכמים על
 21 הנודר מדבר ששם תולדתו נקרא עליו, שרבי יהודה בן בתירא
 22 אסר, וחכמים מתיירים:
 23 מקשה הגמרא, והלא דברי [הקמים] שהתירו את היוצא מהפירות,
 24 תני - הם כדברי תנא קמא שאף הוא התיר את היוצא מהפירות.
 25 מתרצת הגמרא, איבא בנייהו דא דתניא - יש חילוק בין דברי
 26 חכמים לדברי תנא קמא, לגבי דין זה ששנינו בברייתא, כלל זה
 27 אמר רבי שמעון בן אלעזר, כל פרי שדרבו לאכול - שדרך בני אדם
 28 לאכול את גופו, ודרך היוצא ממנו לאכול - ודרך בני אדם לאכול
 29 גם את מה שיוצא ממנו, כגון תמרים ודבש תמרים, שהדרך לאכול
 30 בין את התמרים עצמם, ובין את הדבש היוצא מהם, הדין הוא,
 31 שאם נדר שלא ליהנות בו [מהפרי], אסור אף ביוצא ממנו, משום
 32 שהיוצא ממנו נכלל במה שנדר מהפרי. וכמו כן הנודר שלא
 33 ליהנות מהיוצא ממנו, אף על פי שלא הזכיר בנדרו את גוף הפרי
 34 עצמו, אסור אף בו - בגוף הפרי. וכן כל פרי שאין דרבו לאכול -
 35 שאין דרך בני אדם לאכול את גופו, ודרך היוצא ממנו לאכול -
 36 ודרך בני אדם לאכול את מה שיוצא ממנו, כגון סתוניות, שאין
 37 הדרך לאכול את גופם, והדרך לאכול את החומץ היוצא מהם,
 38 הדין הוא שהנודר בו [מהפרי], אין [אינו] אסור אלא ביוצא ממנו,
 39 שכיון שאין גופו ראוי לאכילה אנו תולים שלא נתפיון זה - הנודר,
 40 אלא ליוצא ממנו.
 41 וחכמים במשנתנו סוברים כרבי שמעון בן אלעזר, ומה ששנינו
 42 'חכמים מתיירים' היינו בנודר מסתוניות ו'שאיין הדרך לאכול את
 43 גופם, והדרך לאכול את החומץ היוצא מהם, שמתיר בגוף
 44 הסתוניות. ובכך הם חלוקים הן על תנא קמא, הסובר שהנודר
 45 מסתוניות, אסור בגוף הסתוניות, ומותר בחומץ הסתוניות, והן על
 46 רבי יהודה בן בתירא, הסובר שהנודר מסתוניות, אסור בין בהם
 47 ובין בחומץ היוצא מהם, ולכן כתב התנא 'חכמים מתיירים', שהם
 48 שיטה בפני עצמם.

משנה

51 משנה זו דנה בנודר ממינים מסוימים, האם נאסר במינים הנקראים
 52 אף הם כשמות מינים אלו, אלא שמוסיפים להם שמות לווי.
 53 הנודר שלא ליהנות מן תינו, מותר ביון תפוחים, משום שבמלה 'יון'
 54 כלול רק מה שנקרא כך בלא שם לווי, ולא 'יון תפוחים' שיש לו

נדרים, פרק שישי - הנודר מן המבושל - דף נג עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רלא

רש"י

1 **מתני'** מן הסתנויות היינו ענבים קשים, שמתנין בהם כל ימי הסתיו, ועושין מן
2 חומץ, כל ששם תולדתו קרויה עליו, כגון חומץ זה שיצא ממנו - קרוי נמי על שם אמו,
3 חומץ סתנויות, ולא חומץ סתם. נדר ממנו אסור ביוצא בו, והכי נמי כי נדר בסתנויות -
4 אסור נמי בחומץ היוצא ממנו, והכמים מתירין, וקא פריך בגמרא: היינו תנא קמא, דקתני:
5 מותר בחומץ סתנויות. **גמ'** נדר בו, בתמרים.
6 אסור ביוצא ממנו, בדבש תמרים, כל שאין דרכו
7 לאכול, כגון סתנויות, דדרך היוצא ממנו לאכול
8 והן עצמן אין דרכן לאכול, תנא קמא דמתניתין,
9 דאמר מותר בחומץ סתנויות - לית ליה דרבי
10 שמעון בן אלעזר, אלא קסבר: נדר בו - אן
11 אסור אלא בו, שאני שאין דרכו לאכול.
12 וחכמים, תנא בתרא, אית ליה דרבי שמעון בן
13 אלעזר, ודקתני: והכמים מתירים בו - בגופו,
14 אבל ביוצא ממנו - לא, דאין אסור אלא ביוצא
15 ממנו, היינו כר' שמעון בן אלעזר, דאמר: לא
16 נתכון זה בו, ורבי יהודה בן בתירא היה אוסר
17 בו וביוצא הימנו. **מתני'** מן השמן, משמע שמן
18 זית, להכי מותר בשמן שומשמן, כרישין,
19 קטניות, מותר בירקות השדה, היינו שם לוויי,
20 ירק השדה ולא ירק סתם. **גמ'** מותר בשמן
21 שומשמן, לפי שאין מצוי בא"י שמן שומשמן
22 אלא שמן זית, ובאותו שמן נדר, מזה וזה,
23 משמן זית ומשמן שומשמן, ספק איסורא
24 לחומרא, ומשמן שמתפקין בו נדר, בין רב בין
25 מעט, אסור בירקות הגינה, גרייס המורח,
26 במסכתא ז' ומוותר בירקות השדה, שעליהן
27 סומכין בשביעית, שהפקירו הגנות לעניים, ואין
28 מסתפקין אלא בירקות השדה.
29 **מתני'** מן התמרים היינו ת"ק איכא בנייהו הא דתניא כלל אר"ש ו"ב א כל שדרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול כגון תמרים ודבש תמרים, נדר בו - אסור ביוצא ממנו,
30 (ביוצא ממנו) - אסור בו, וכל שאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול, נדר בו - אסור ביוצא ממנו, כך גריסין בהלכות הרמב"ן ז"ל, וה"פ: דבהא פליגי: ת"ק פליגי אדרשב"א בתרווייהו,
31 דסבירא ליה לתנא קמא דבין דרכו לאכול בין אין דרכו לאכול - אסור בו, ולא ביוצא ממנו, והשב"א סבירא ליה דבשדרכו (לאכול) ודרך היוצא ממנו לאכול - אסור בשניהם, ובשאין דרכו
32 לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול - אסור ביוצא ממנו, ולא בו, ובהא מפיק ליה לת"ק לגמרי, ור' יהודה בן בתירא סבר לה כר"ש בדרכו (לאכול) ודרך היוצא ממנו לאכול - דאסור בשניהם,
33 ופליגי עליה דרבי לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול, דרבי יהודה בן בתירא לא שני ליה, ומייחס נמי בתרווייהו, ולרשב"א שני ליה, ולא מייחס אלא ביוצא ממנו, ורבנן בתרא דמתני'
34 - היינו ר' שמעון בן אלעזר, ושריותא דידהו קאי אין דרכו לאכול דשרי הוא גופיה, ומשמע לי, דמשום הכי משמע ממלחיהו דאהאי גוונא, מדקתני סתמא והכמים מתירים - דמשמע
35 דאתרייהו פליגי, ובמאי דרשו' ת"ק ור' יהודה לאיסורא שרי אינהו, ומשה פשיטא דאסתנויות קאי, דאיכא טעמא להיתרא דמשום שאין דרכו לאכול - איכא למימר דלא נתכון אלא
36 ליוצא מן, דאתמריה דשוו נמי תרווייהו לאיסורא - ליכא למימר דשרי רבנן בתרא מן התמרים, דלישרי בתמרים גופיהו ליכא טעמא להיתרא, **ולענין** הלבק קיימא לן בתנא קמא,
37 דבין בתמרים בין בסתנויות אינו אסור אלא בהן אבל לא בדבש חומץ שלוקן. **מתני'** הנודר מן היין מותר בין תפוחים, דכיון שיש לו שם לוי' - לא מיקרי יין סתם. **מותר** בקפולטות,
38 דלא הוי בכלל ברישין. **מותר** בירקות השדה, דסתם ירק לא משמע אלא ירק גינה, **אספרנוס**, מין כרוב הוא, **אסור** מן המקפה, הבשל עב של גריסין, ואסור משום דקרו ליה
39 מקפה דגריסין, ר' יוסי מתיר, דבאתריה קרו למקפה מקפה, ולגריסין גריסין, **אסור** בשום, משום דמקפה כולל כל דבר קפוי ועבה, ושום נמי קרוי מקפה על שם שממזין אותו בבעט מים
40 ונאכל בכך. **מותר** לבוס חיים, שהכוסט אינו כוסט אחת אחת בפני עצמה, אבל פת, כיון שהוא גוף אחד - חיטה מיקרי, והכי איתא בירושלמי, דגריסין תתם: חטה, ואת מר כן? בתמיה,
41 אמר רבי יוסי: ארזא דבר נשא מתמי פתא - נקשה ומימר "כריך דברא הדא חטתא", **גמ'** מותר בשמן שומשמן, דבא"י אינן מסתפקין כלל אלא בשמן זית, **ספק** איסורא לחומרא, וכיון
42 דאיכא מיעוטא דמסתפקי מהווא מינא - איכא לספוקי דלמא אפי' לאלו נתכון, **אסור** בירקות הגינה, דסתם ירק - של גינה משמע, ולא ירק שדה שיש לו שם לוי', מיהו אפי' הנודר
43 מן היין אסור בחמרא מבשלא, וכן כתב הרמב"ן ז"ל, ולא דמי לירקות השדה, דהני מינא אחרינא נינהו, אבל חמרא ותמרא מבשלא - חד מינא נינהו, ומפני שנתבשל - לא הפסיד שמו,
44 **בשביעית** אסור בירקות השדה, אם נדר בשביעית א"א לומר שנתכון לירק גינה - דהא אין זורעין ולא נטעין בשביעית, אלא ודאי לירק השדה שעולה מאליו נתכון,
45 אבל

אם רוצים שהאכילה ושתית יהיו לטובת הגוף כפשוטו - צריך להתחיל את היום בתפילה ולימוד, ולענין בשולחן-ערוך לדעת כיצד עליו לאכול ולשתות, וכיצד עליו לנהל את המסחר

משיחת אור ליי"ט כסלו, ה'תשכ"ז

1 (גמ') לא שנו. דשביעית מותר בירקות הגינה, אלא במקום שאין מביאין ירק מח'ל דכיון שאין מביאין - ודאי לא נדר אלא מאותם שמתפקים שם, היינו מירקות השדה, ולהכי
2 מותר בשל גינה. אבל במקום שמביאין בו אסור. אף בירקות הגינה, הואיל ורגילין לאכול שם בין ירקות השדה בין ירקות הגינה, דודאי אדעתא דהכי נדר. כתנאי בו'. לדעתא דמי
3 אין מביאין ירקות בו' - לדידיה מותר בירקות גינה ואסור בירקות שדה, דכיון דאין מביאין - לאו עליה נדר. ולמיד מביאין - אסור אף בירקות גינה. משום גוש. שמא יש מעפר חרצה
4 לארץ בעיקריהו, וטמא משום ספק מת. **מתני'** אסור באיספרגוס. דהוי בכלל כרוב. דמין כרוב הוא. מותר בכרוב. דאין כרוב בכלל איספרגוס. אסור בשום. שנותנים ממנו בקדרה,
5 דהיינו בכלל מקפה. מותר במקפה. דאין מקפה
6 בכלל שום. אסור במקפה. של גריסין. מותר
7 בגריסין. ד'ה, דאין גריסין בכלל מקפה. מן
8 המקפה. של גריסין. ר' יובי מתיר. דקסבר: אין
9 מקפה בכלל גריסין. אסור בשום. של מקפה.
10 אסור באשישים. בפת שמערב בו קמח עדשים,
11 דיש בכלל עדשים אשישים. ומן אשישים בו'.
12 דברי הכל היא. ר' יהודה אומר קונם גרים או
13 חמה שאני טועם מותר לכוס. חטה וגריס סתם,
14 דלא אמר "חטה חטין" "גריס גריסין". דקסבר
15 ור"י: גריס או חטה - מבושלים משמע, חזין לא
16 משמע. ור' יהודה לא פליג עליה דתנא קמא.
17 **גמ'** אסור לאפות. דאדעתא דהכי אמר חטה
18 כדי לאפות, דחטה גרגיר א' משמע, ומגרגיר לא
19 קאמר. חטין. משמע חזין. גרים. משמע מבושל.
20 גריסין. משמע נמי חזין.

1 **לא שנו אלא במקום שאין מביאין ירק מחוצה לארץ**
2 **לארץ, אבל במקום שמביאין ירק מחוצה לארץ לארץ.**
3 **- אסור. פתנאי: אין מביאין ירק מן חוצה לארץ.**
4 **רבי הנניח בן גמליאל אומר: מביאין ירק מחוצה לארץ**
5 **לארץ. מ"ט דמאי דאמר אין מביאין? אומר רבי ירמיה:**
6 **משום גוש. מתני' מן הכרוב - אסור באיספרגוס,**
7 **מן האיספרגוס - מותר בכרוב. מן הגריסין - אסור**
8 **במקפה, ורבי יוסי מתיר. מן המקפה - מותר בגריסין,**
9 **מן המקפה - אסור בשום, ור' יוסי מתיר. מן השום**
10 **- מותר במקפה. מן העדשים - אסור באשישים, ר'**
11 **יוסי מתיר. מן האשישים - מותר בעדשים. חטה חטין שאני טועם" - אסור בהן, בין קמח**
12 **בין הפת. "גריס גריסין שאני טועם" - אסור בהן, בין חזין בין מבושלין. רבי יהודה אומר:**
13 **"קונם גרים או חטה שאני טועם" - מותר לכוס חיים. גמ' תניא, ר' שמעון בן גמליאל אומר:**
14 **"חטה שאני טועם" - אסור לאפות ומותר לכוס, "חטים שאני טועם" - אסור לכוס ומותר**
15 **לאפות, "חטה חטין שאני טועם" - אסור בין לכוס בין לאפות. "גרים שאני טועם" - אסור לבשל ובמותר בין לכוס.**
16

הדרן עלך הנודר מן המבושל

הדרן עלך הנודר מן המבושל

הדרן עלך הנודר מן המבושל

אגרות קודש

בי"ה, א' כסלו, תשי"ג
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"יג חשון בו כותב ע"ד מצב הישיבה, מצטער אני במאד על שאין מתרבה גבולם בתלמידים, והרי אי אפשרי הוא שבהשתדלות המתאימה ובחיפוש במרץ לא יש למצוא ב... ובסביבתה תלמידים מקשיבים שיכנסו לשיבתם, וידוע בכ"מ בדז"ל שאפילו בשביל תינוק אחד יש לעשות כו"כ השתדלויות ובפרט בשביל כמה תינוקות, ואין אתנו יודע עד מה וכמסופר בשי"ס - יבמות ס"ב - כי אינך יודע איזה יוכשר, ובמסי ב"ב צ"א ע"א, חד דמשיתין זרין, ובטח יטכסו עצה כולם יחד איך לגשת לעבודת תעמולה בזה והשי"ת יצליחם...

מ"י ש במכתבו בענין נתיצת תנור, ששמעו שיש בזה מכתב מכ"י אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, הנה מוסגי"פ העתק מכתב זה, שנמצא בביכל ע"ש כ"ק אדמו"ר הני"ל, וכנראה מתוכנו אף [ש]נדפס משם הצמח צדק (בספר צרור החיים ע"י לי - בילגוריי תרע"ג).

ע"ד צוואת הרי"ח במקום מצוה אם להזהר - יעוין סי' ע' תמרים עין ה' ושי"נ.

בברכת הצלחה ופי"ש אנייש שי.

40 ניתנו במקפה, משום שאינם בכלל מקפה.
 41 הנודר שלא ליהנות מן המקפה - תבשיל עבה, אסור בשום, כיון
 42 ששם 'מקפה' נקרא על כל דבר קרוש ועבה, ודרך אכילת השום
 43 היא על ידי שמרסקים אותו במעט מים ונקרש, ורבי יוסי מתיר את
 44 הנודר מן המקפה, בשום. והנודר שלא ליהנות מן השום, מותר
 45 במקפה, משום שלא התכוין לנדר אלא משום יבש, ולא משום
 46 הניתן במקפה.
 47 הנודר שלא ליהנות מן העדשים, אסור באששים - עדשים
 48 מטוגנים בדבש, משום שהם בכלל עדשים. ורבי יוסי מתיר את
 49 הנודר מן העדשים, באששים. והנודר שלא ליהנות מן האששים,
 50 מותר בעדשים משמע דבש.
 51 האומר קונם חטה חמין שאני מועם, אסור בהן [בגריסים] בין כשהם
 52 קמה, ובין כשאפה מהם את הפת, משום ש'חטים' משמע חטים
 53 חיים לפני אפיתתם, ו'חטה' משמע פת אפוייה, שהיא גוף אחד.
 54 האומר קונם גרים גריסין שאני מועם, אסור בהן [בגריסים] בין
 55 כשהם חיים, ובין כשהם מבושלים משום ש'גריסים' משמע גריסים
 56 חיים, ו'גריס' משמע גריסים מבושלים.
 57 רבי יהודה אומר, האומר קונם גרים או חטה [בלשון יחיד] שאני
 58 מועם, מותר לבוס גריסים או חטים חיים, משום שאין הדרך
 59 לכסוס חטה אחת לבדה כי אם כמה חטים יחד. אבל אסור בפת,
 60 משום שפת לאחר אפיתתה נקראת 'חטה' בלשון יחיד, כיון שהיא
 61 נעשית גוף אחד.

נמרא

62 תניא בברייתא, רבי שמעון בן גמליאל אומר, האומר קונם חטה
 63 שאני מועם, אסור לאפות - לטעום פת אפוייה, משום שאחר
 64 האפיה נעשית הפת לגוף אחד, ונקראת חטה בלשון יחיד, ומותר
 65 לבוס חטים חיים, שהדרך אינה לאוכלם לבד, כי אם כמה ביחד.
 66 האומר קונם חטים שאני מועם, אסור לבוס חטים חיים, משום
 67 שנדר בלשון רבים, ומותר לאפות - לטעום פת אפוייה.
 68 האומר קונם חטה חמין שאני מועם, אסור בין לבוס חטים חיים, ובין
 69 לאפות - לטעום פת אפוייה. האומר קונם גרים שאני מועם, אסור
 70 לבשל - לטעום גריסים מבושלים, ומותר לבוס גריסים חיים.
 71 האומר קונם גריסין שאני מועם, אסור לבוס גריסים חיים, ומותר
 72 לבשל - לטעום גריסים מבושלים. האומר קונם גרים גריסין שאני
 73 מועם, אסור בין לבשל - לטעום גריסים מבושלים, ובין לבוס
 74 גריסים חיים.
 75

הדרן עלך הנודר מן המבושל

1 לא שנו בברייתא, שהנודר בשנת השמיטה שלא ליהנות מן הירק,
 2 מותר בירקות גינה ואסור בירקות השדה, אלא במקום שאין מביאין
 3 ירק מחוצה לארץ, ששם מותר לזרוע בשמיטה, לארץ - לארץ
 4 ישראל, שבה אסור לזרוע בשמיטה, ואין ירקות גינה מצויים בה,
 5 ולכן אומרים שהתכוין לנדר שלא ליהנות מירקות השדה שהם
 6 גדלים מאליהם, אבל במקום שמביאין ירק מחוצה לארץ, לארץ,
 7 הנודר שלא ליהנות מירק בשמיטה, אסור בין בירקות גינה ובין
 8 בירקות שדה, משום ששני סוגי הירקות מצויים, ותולים שהתכוון
 9 לנדר משניהם.

10 הגמרא מבארת, שהמקומות שמביאים ירקות גינה מחוץ לארץ
 11 בשנת השמיטה, נוהגים על פי דעת רבי חנניה בן גמליאל, אבל
 12 חכמים חולקים עליו וסוברים שאסור להביא ירק מחוץ לארץ,
 13 לארץ ישראל:

14 בתנאי - דין זה שנוי במחלוקת תנאים, ששנינו בברייתא, אין
 15 מביאין ירק מן חוצה לארץ, לארץ, בשנת השמיטה, רבי חנניה בן
 16 גמליאל חולק ואומר, מביאין ירק מחוצה לארץ, לארץ, בשנת
 17 השמיטה. ועל כך אמר רבי אבהו בשם רבי חנינא בן גמליאל,
 18 שבמקומות שנהגו כשיטת רבי חנניה בן גמליאל, ומביאים ירקות
 19 גינה מחוץ לארץ בשמיטה, הנודר מן הירק בשנת השמיטה אסור
 20 בירקות גינה.

21 מבררת הגמרא, מאי טעמא דמאן דאמר - מה טעמו של התנא
 22 שאומר שאין מביאין ירק מחוץ לארץ בשנת השמיטה. אמר רבי
 23 ירמיה, טעמו של האסור להביא ירקות מחוץ לארץ, הוא משום
 24 גוש, שגזרו חכמים (שבת טו) על גוש עפר של ארץ העמים שיטמא,
 25 ולכן אסר התנא להביא ירקות מחוץ לארץ, שכן דבר מצוי הוא
 26 שנדבק עפר בירקות.

משנה

27 משנה זו היא המשך למשניות הקודמות, בהם נתבאר האם הנודר
 28 מדבר מטוים נאסר בדבר הדומה לו.
 29 הנודר שלא ליהנות מן הפרוס, אסור באיספרגוס - מין כרוב,
 30 משום שגם הוא בכלל 'כרוב', אבל הנודר שלא ליהנות מן
 31 האיספרגוס, מותר בכרוב שאינו ממין זה, משום שאינו כלול בשם
 32 'איספרגוס'.
 33 הנודר שלא ליהנות מן הגריסין - פולים טחונים, אסור במקפה -
 34 תבשיל עבה העשוי מגריסים, משום שדרך בני אדם לקרוא
 35 לתבשיל זה 'מקפה של גריסים', ורבי יוסי מתיר את הנודר מן
 36 הגריסים ליהנות מתבשיל העשוי מגריסים, משום שבמקומו לא
 37 היה הדרך לקרוא לתבשיל זה 'מקפה של גריסים', אלא 'מקפה'
 38 סתם. והנודר שלא ליהנות מן המקפה, מותר בגריסין חיים שלא
 39

צריך להתחשב במידה מסוימת במנהגי המדינה, אבל, כמה דברים אמורים -
 אם רק יודע מה שכתוב בתורה שבכתב ובתורה שבעל-פה, באיזה עניינים "דינא
 דמלכותא דינא", ובאיזה עניינים צריך להתחשב עם חוקות הטבע, ובאיזה עניינים
 אומרים שבונוע לבני ישראל נאמר "מאותות השמים אל תחתו" כיוון שאינם

שייכים ליהודי

משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

המעלה של תפילה אפילו לגבי תורה, שפועלת "לשנות הנבראים מכמות שהם
 שיתרפא החולה וירד הגשם משמים לארץ ויולידה ויצמיחה"

משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

אגרות קודש

ב"ה, תשיעי בכסלו, ה'תשי"ג

ברוקלין, נ.י.

אל כל קהל עדת ישורון חובבי ומחזיקי תורה ומצוה

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

שנה זו היא שנת השלש עשרה לקיומו, בארצות הברית דאמריקה, של "מרכז הישיבות תומכי תמימים - ליובאוויטש", אשר עבודתו והתפתחותו כאן התחילה על ידיו ובפקודתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע תיכף להתיישבותו באמריקה בשנת ה'ש"ת.

ת"ל, ובזכות הוד כ"ק רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הנה הזריעה והנטיעה של שדה וכרם זה עשו פרי בהצלחה אלקית מופלגה, וכהיום הרי הרבה מאות תלמידים, כן ירבו, מיישיבות אלו מכהנים פאר בתור רבנים, ראשי מתיבתות וראשי ישיבות, שובי"ם ושאר משרות קודש בקהלות חשובות בישראל; וגם אלו מהתלמידים ומחונכי ישיבות תומכי-תמימים המתפרנסים באופן אחר - על משמרתם במשמרת הקודש הם עומדים, לעבוד, כל אחד לפי מעמדו ומצבו, בשדה הרבצת תורה ויראת שמים ולקחת חלק בראש בהעסקנות של חיזוק היהדות בכל מקומות מושבותיהם.

יחד עם הפרחת והגדלת המוסד גדלו ג"כ ההוצאות הכרוכות בכלכלתו לכל סעיפיו, ובעת האחרונה נתרבו החובות ועלו למעלה ראש עד שמזעזעים את קיומו של המוסד ומכבידים במאד את הנהלתו והתפתחותו.

עזרה ממשית נחוצה בהקדם האפשרי.

ביום ראשון לפרשת בא, שני בשבט הבע"ל, תתקיים אי"ה החגיגה השנתית של "מרכז הישיבות תומכי תמימים-ליובאוויטש", ואל"י עיני ההנהלה נשואות שתביא הכנסה חשובה ומסוימה בכדי להקל, על כל פנים במדה ידועה, את עול החובות ולתת את האפשריות לנהל עבודת המוסד להבא, בעזה"י.

והנני פונה בזה לכל חובבי ומוקירי תורה ומצוה בבקשה ודרישה לסייע ולעזור בכל האפשריות בהכנות להחגיגה השנתית, לבוא ולהשתתף בחגיגה זו ולתרום תרומת הקודש בלב נדיב וביד פתוחה, ולהשפיע גם על ידידיהם ומכיריהם בכיוון זה,

וכבר מובטחים אנו מחז"ל, אשר גדולה זכות החזקת לומדי תורת חיים, דברי אלקים חיים, מקור חיים - להגן על כל העושים והמעשים ושיתברכו בכל מילי דמיטב, בבני חיי ומזוני ריחי.

בברכה שימלאו משאלות לבבם לטובה ונזכה כולנו לראות בהרמת קרן התורה וקרן ישראל סבא ולגאולה קרובה אמיתית ושלמה ע"י משיח צדקנו.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

עג גרף של רעי ועביט של מי רגלים, אף על פי שמתר להוציאם לאשפה לפנותם שם תרכו - אסור להחזירם לבית, לפי שאסורים בטלטול אף פשהם ריקנים, מפני שהם מאוסים כל פך תרכא] עד שאינם ראויים אפילו לכסות בהם פלי תרכב, ולא התירו מקצה מחמת מאוס תרכג] אלא אם פן ראוי לכסות בו פלי, כמו שנתבאר למעלה.

ואם צריך להחזירם פדי לחזור ולפנות עליהם היום - מתר להחזירם על ידי שיתן לתוכם מים המתרים בטלטול, דהינו שהם ראויים עדן לבהמה אף פשהם בתוך העביט או הגרף. ואף על פי שלא התירו

ביאורי הלכה

אשפה ביתי אינו מוקצה מחמת מיאוס⁵⁶⁴.
[תרכב] בהם כלי - גרף של רעי ועביט של מי רגלים ריקנים דינם ככלי שמלאכתו לאיסור⁵⁶⁵.
[תרכג] מחמת מיאוס - אף שהתירו טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך איזה דבר המותר בשבת⁵⁶⁶.

לפנותם שם - מדין פינני גרף של רעי שהותר גם במוקצה גמור. כמבואר בסעיף הקודם.
[תרכא] כל כך - אין חילוק בין גרף העשוי חרס לבין מתכת או פלסטיק (כגון סיר-לילה המיועד לתינוקות⁵⁶²), שכולם מאוסים ואינם ראויים לכיסוי כלי⁵⁶³, אבל פח

צינונים והוספות

מחמת מיאוס כדלעיל הערה לה, אך קדירת חרס מטונפת שנמאסה ביותר נעשית מוקצה מחמת מיאוס, וצ"ע הדין בקדירת מתכת מטונפת האם אינה ראויה לשום שימוש.
565) גרף ובו רעי ועביט ובו מי רגלים דינם כ'מוקצה מחמת גופו' כיון שהם מיוחדים להכיל בתוכם את הצואה שהיא מוקצה מחמת גופו, ועל-דרך מיטה המיוחדת לתת בה מעות שדינה 'מוקצה מחמת חסרון כיס' (להלן סי' שי"ב), ואם הגרף והעביט ריקנים דינם כמיטה ריקה שהוא 'כלי שמלאכתו לאיסור' (ואם מקפיד שלא ליתן על המיטה דבר אחר דינה כ'מוקצה מחמת חסרון כיס' כדלהלן שם), ואם הם מאוסים הרי דינם ככל כלי מאוס שמלאכתו לאיסור שאם אינו ראוי אפילו לכיסוי כלי אסור בטלטול אפילו לצורך גופו ומקומו (ולהעיר שעל משמעות דברי הראשונים שהגרף הוא כלי שמלאכתו לאיסור, יש שביארו שהוא משום שהשימוש של הטלת צרכים לתוכו אינו נחשב שימוש חשוב ואינו נותן לו גדר 'כלי שמלאכתו להיות', ואולי יש לומר שהוא משום שהטלת הצרכים נעשית ללא טלטול הגרף ודומה לשימוש באבן על ידי ישיבה עליה שאין לה בזה תורת כלי).

566) אבל כלי שמלאכתו להיות מותר בטלטול אפילו אינו ראוי לכיסוי כלי כדלעיל הערה לה.

562) להעיר מקצת השלחן (סי' קיג בדה"ש ס"ק יג), שחכך לאסור החזרת הגרף לצורך קטן גם במקום שהותר (להלן) לצורך גדול על ידי נתינת מים לתוכו, אך הסיק להתיר גם בזה וז"ל: אבל לטלטלו לצורך תינוק שיפנה עליו צ"ע אם מותר בלא מים דבקטן לא שייך כ"כ כבוד הבריות (וגם לטלטל אבנים כדי לקנח בהם הקטן צ"ע ג"כ אם מותר) וכמו שלא התירו לפנות צואה מחצר שאחורי הבית כדי שלא יתלכלך בהם הקטן עי' סי' ש"ח ע"ב, מיהו י"ל דמותר כדי שלא יתלכלך הבית ובלא הגרף לא יהי אפשר להוציא הצואה אח"כ.

563) בקצת השלחן (סי' קיג בדה"ש ס"ק יג) כתב שהעולם אין נזהרין בזה, ומטלטלין הגרף בלא מים, ואולי משום שהגרף הוא של מתכת והוא נקי ס"ל דאינו מאוס כ"כ וראוי לכסות בו כלי, ומכל-מקום יש להחמיר לתת בו מים.
564) אף שיש היתר לפנותו משום 'גרף של רעי' אם נודף ריח או מטונף מאוד וכיוצא-בזה, מכל מקום אינו מיוחד לדברים המוקצים (בשונה מ'גרף של רעי' כמבואר להלן הערה תקסה), וחלק גדול מהאשפה המושלכת לתוכו אינה מוקצה אלא שאריות מאכלים הראויים עדיין למאכל בהמה, או כלים חד-פעמיים שאינם מוקצה כדלעיל הערה רפו, וכיון שאינו כלי שמלאכתו לאיסור אינו נאסר משום מוקצה

לְטַלְטֵל דְּבַר הָאִסוּר בְּטַלְטוּל עַל יְדֵי שְׂיִטְלָטֵל עִמּוֹ דְּבַר הַמּוֹתֵר בְּטַלְטוּל תְּרַכְדוּ אֶלָּא בְּמַת בְּלִבְדָּ כְּמוֹ שְׂיִתְבְּאָר בְּסִמָּן שִׁי"א, מְכַל מְקוֹם פֶּאן שְׁהוּא צְרִיךְ לְחֻזוֹר וּלְפָנּוֹת עֲלֵיהֶם הַיּוֹם - תְּקַלּוּ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְהוּא הַדִּין אִם צְרִיךְ לְחֻזוֹר וְלְהוֹצִיא בָּהֶם צוּאָה הַיּוֹם תְּרַכְדוּ.

וְיֵשׁ מִתִּירֵין לְהַחְזוֹר לְפִת בְּכָל עֲנָן עַל יְדֵי נְתִינַת מַיִם לְתוֹכָם, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ צְרִיךְ לְחֻזוֹר וּלְפָנּוֹת עֲלֵיהֶם הַיּוֹם וְלֹא לְהוֹצִיא בָּהֶם צוּאָה תְּרַכְדוּ.

וְיֵשׁ לְהַחְמוּר בְּסִבְרָא תְּרַאשׁוּנָה תְּרַכְדוּ, וּמְכַל מְקוֹם, בְּמְקוֹם הַפְּסֵד, פְּגוֹן שְׁהַגְרָף הוּא חָשׁוּב קְצַת וְיֵשׁ הַפְּסֵד אִם יִנְיַחוּ בְּאִשְׁפָּה וְיִגְנַב מִשָּׁם - יֵשׁ לְסִמּוּךְ עַל סִבְרָא הַאֲחֻרָנָה תְּרַכְדוּ:

חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת סעיף עג

ביאורי הלכה

תרבדו] המותר במלמול – אסור לטלטל איסור בידיו אף אם דבר היתר מטלטל עמו⁵⁶⁷.

תרבה] צואה היום – שהרי זה בכלל כבוד הבריות⁵⁶⁸. תרבנו] בהם צואה – לא חילקו בין צריך לו שוב או לא, כיון שאם לא יתירו לו להחזיר בכל עניין, ייתכן שימנע מפינוי הצואה⁵⁶⁹.

תרבזו] בסברא הראשונה – ולכך אין לטלטל גרף של רעי אלא אם כן צריך לו, וגם אז יש לטלטלו רק על ידי נתינת מים⁵⁷⁰.

תרבח] סברא האחרונה – ולטלטלו על ידי נתינת מים⁵⁷¹. ואם אין לו מים – מותר לטלטלו ללא מים⁵⁷².

ציונים והוספות

היתר 'כבוד הבריות' שבו לא התירו באופן גורף אלא להמנע מטלטול ככל האפשר כדלעיל הערה תקסא. (571) יש למנע בטלטול ככל האפשר כדלעיל הערה תקע. (572) קצות השלחן סי' קיג בדה"ש ס"ק יג: והנה המשנ"ב בשע"צ כ' דמה שהתירו חזרה ע"י מים דוקא היינו כשצריך להוציא בו צואה או מי-רגלים אבל כשצריך לפנות עליו אפשר דאפילו בלא מים מותר משום כבוד הבריות... ובדעת אדמו"ר מפורש דאפילו צריך לפנות עליו היום צריך נתינת מים... וכן מפורש בשו"ע אדמו"ר סוף סעי' ע"ב... ומיהו אם אין לו מים לתת להגרף והוא צריך לפנות עליו מסתבר פשוט דמותר להחזירו משום כבוד הבריות כיון דאנוס הוא ודמי לאבנים לקינוח שהתירו בסי' שי"ב, ואין לחלק בין אבנים לגרף דאבנים יש להם צד היתר טלטול ע"י יחוד לכך ועדיפי מגרף דהא י"א בסי' שי"ב ס"ד דאפילו איסור הוצאה מכרמלית לרה"י התירו באבנים, ולגבי הוצאה לא שייך חילוק זה כלל, אלא שהצריכו נתינת מים בגרף אפילו כדי לפנות עליו דכל מה דאפשר לעשות יותר בהיתר צריך לעשות וכמ"ש אדמו"ר סברא זו בסי' שי"א א' לגבי הצלת המת מן הדליקה, אבל באנוס שאין לו מים יש להתיר החזרה, וכ"ש הוא ממש"כ המג"א הנ"ל דמותר להוציא גרף מלא כדי להחזירו לפנות עליו דשם ג"כ לא שייך כלל נתינת מים, וה"ה להחזירו כשאין לו מים דמותר, שוב מצאת כן בלבוש"ש וז"ל ומ"מ בלא מים אסור כיון דאפשר ע"י מים עכ"ל.

(567) אסור לטלטל האיסור אפילו אם כוונתו לצורך דבר המותר, וכל-שכן כאן שכוונתו לטלטול הגרף שהוא דבר האסור בטלטול, ולא הותר אלא במת או במקום שמטלטל הדבר המותר לצורך הדבר המותר והאיסור מטלטל עמו. (568) אבל אין זה בכלל היתר פינוי גרף של רעי, כי גרף של רעי מותר לכתחילה בטלטול גם ללא נתינת דבר המותר.

(569) אף שחשש זה אינו אלא בגרף שיש לו חשיבות ובמקום שאינו משתמר, מכל מקום כדי שלא יבוא לידי זה התירו בכל עניין אפילו בגרף פשוט ובמקום המשתמר שאינו חושש להשאיר שם את הגרף. (קצות השלחן סי' קיג בדה"ש ס"ק יג: וקצת צריך עיון מה שכתב אדמו"ר ז"ל לסמוך על המתירין במקום חשש הפסד דלפי הנראה מהב"י שכ' מהמהרי"א הטעם דהמתירין שאם לא יתירו לו החזרה לא יוציאנו כדי שלא יפסידו, משמע לכאורה דאף המתירין עצמם לא התירו אלא במקום חשש הפסד, ואין לומר דאדמו"ר ס"ל כטעם המג"א סקס"א משום דגרף הוי כלי ודעתם דכל כלי מותר ע"י ככר, דהא אדמו"ר ז"ל לא התיר כלי שמלאכתו לאיסור ע"י ככר אלא בהפסד מרובה ובגרף התיר בסתם הפסד, מיהו נראה שלדעת המתירין מותר בכל גרף שהרי לא חלקו בזה, ואדמו"ר ז"ל הוסיף [להלן] דוקא כשהגרף חשוב קצת).

(570) כי החזרה אינה בכלל היתר גרף של רעי אלא מצד

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות פסח ~

~ יום ראשון ~

חלק ג סימן תמז דין תערובות חמץ בתוך הפסח: לח וכן שאר אוכלין ומשקין וכלים של פסח צריך להזהיר לעם שלא ירקדו קמח בסמוך להם מקום שאבק הקמח יכול להגיע אליהם:

לח וכל זה מעיקר הדין אבל כבר נהגו במדינות אלו להחמיר לכתחלה שלא לאכול בפסח עד יום טוב האחרון של גליות כל מיני מלוחים שלא נזהרו לברוק המלח מפירורי חמץ הנמצאים בו לפי שאנו חוששין שמא יש עליהן עדיין פירור דק של חמץ בעין שנדבק בו מן המלח ומחמת דקותו אינו נראה לעין ואפילו אם הוא רוצה לשרותן במים ולהדיחן יפה ונמצא שאף אם היה עליהם משהו חמץ בעין כבר יעבור על ידי שרייה והדחה אף על פי כן אסור גזירה שמא ישכח ויאכלנה בלא הדחה.

במה דברים אמורים במיני מלוחים שדרך לאכלם בכל השנה בלא הדחה כגון דגים לחים מלוחים שנמלחו מוזמן קרוב ומיני קישואין (שקורין אוגרקעס) ולימוני"ש מלוחים וכבושים וגבינה מלוחה וכל כיוצא בהן אבל מיני מלוחים שבכל השנה אינם נאכלים בלא הדחה כגון דגים יבשים או המלוחים בחבית (שקורין הערינג) שהן מלוחין מוזמן מרובה ואינן נאכלין בלא הדחה ובשר מלוח אפילו הוא לח ואפילו נמלח מקרוב אין דרכו להאכל בלא הדחה ולפיכך אין לחוש שמא ישכח להדיחו ומותר לאכול בפסח על ידי הדחה שישירו שלש פעמים במים (ואם ישרנו בתוך כלי של פסח וגם ידיחנו יפה) [קודם הפסח בתוך כלי של פסח וידיחנו יפה] ויעבור מעליו משהו חמץ הדבוק בו [והמחמיר בכל ענין] הרי זה משובח: לח אבל כרכשות יבשות שנמלחו במלח שלא נבדק מהחמץ אין שרייה והדחה מועיל להן להתירן לאכלן בפסח אפילו אם המולייתא שבפנים הוא מבשר שנמלח ונכשר לשם פסח מכל מקום הרי בשעה שמלחו הכרכשות להכשירן מידי דמן מלחו אותן בצד החיצון שלהם מקום שהשומן דבוק שם כמו שנתבאר ביורה דעה סימן ע"ה ואח"כ מהפכין אותם וצד החיצון שנמלח הוא מבפנים והאיך תועיל לו הדחה שמכחין:

~ יום שני ~

לח וכל מנהגים אלו הן לכתחלה אבל בדיעבד שכבר בישל אחד מדברים הללו בלא שום הדחה ושרייה ואי אפשר לקיים אותם עד לאחר הפסח שלא יתקלקל מעמידין על עיקר הדין ומותר לאכול בפסח ואין צריך לומר אם נתערב אחד מדברים הללו בדברים אחרים אפילו בפחות משישים מותר לאכול כל התערובות בתוך הפסח אפילו אפשר לקיימו עד לאחר הפסח:

לפ אם הוא שעת הדחק שאין לו בשר אחר ליום טוב רק כרכשות הממולאים בבשר שנמלח במלח שלא נבדק מפירורי חמץ וגם נחתך דק דק בסכין של חמץ אע"פ שמן הסתם לא היה הסכין מקונח יפה קודם שחתך בו הבשר ויש אומרים שכל סכין של חמץ שאינו מקונח יפה אי אפשר שלא יהא משהו חמץ דבוק בו ואם כן יש לחוש שמא על ידי דוחק הסכין בבשר בחתיכתו נפרד משהו חמץ מן הסכין ונדבק בבשר וכשמגיע הפסח עדיין החמץ משהו בעין בתוך הבשר שבכרכשות כיון שהוא שעת הדחק יש לסמוך על דברי האומרים דסתם סכין שמחתכין בו מקונח הוא מן החמץ הדבוק בו שהחמץ אינו דבר הנסרך ונדבק ובקינות מעט הוא נפרד מהסכין:

מ במה דברים אמורים כשאין במילוי שבתוך הכרכשות לא שום ולא בצל ולא שאר דבר חריף אבל אם יש בו אחד מהדברים החריפים אסור לאכול כרכשות אלו אפילו ביום טוב האחרון של גליות ואם נפל מהם לתוך התבשיל אם הוא בתוך הפסח הרי הם אוסרין את התבשיל במשהו שהרי הדבר החריף שבתוכו בוודאי נחתך בסכין של חמץ [כיון שלא היתה כוונתו לאכול מהן בפסח וכל דבר חריף שנחתך בסכין של חמץ] אפילו היה מקונח ונקי ולא היה בן יומו אסור לאכול אפילו ביום טוב האחרון ואוסר את תערובתו במשהו בתוך הפסח כמו שיתבאר:

מא במה דברים אמורים בשום ובצל שבתוך המולייתא אבל שום שחותכין אותו דק דק ומערבין אותו במלח שמולחין בו בשר לייבש כדי שיהיה ריח השום נדרף לתוך הבשר מותר לאכול הבשר בפסח על ידי שרייה והדחה שאף שהשום נחתך בסכין של חמץ, מכל מקום על ידי שרייה והדחה נופל עיקר כל ממשות השום מעל גבי הבשר ולא נשאר בו אלא ריחו וריח זה אינו אלא מהשום בלבדו ואין בו כלום מריח חמץ הבלוע בסכין שנחתך בו השום:

~ יום שלישי ~

מב אם הוא שעת הדחק שאין לו בשר ליום טוב רק דגים מלוחים או בשר מלוח שנמלחו במלח שלא נבדקו מפירורי חמץ ולא הדיחם קודם הפסח מותר לשרותם ולהדיחם בתוך הפסח ואפילו בתוך כלי של חמץ אם אין לו כלי של פסח ובלבד שלא ישרה בתוכו מעט לעת שבפחות ממעת לעת אין מים צוננין מפליטין כלום מהכלי כמו שיתבאר בס' תס"ז:

מג אסור לאכול בפסח עד יום טוב האחרון מהשומן שהתייבחו קודם הפסח אם לא נתכוונו בהתכתו כדי לאכול בפסח שבוודאי לא נזהרו בו מחימוץ בשעת התכתו ויש לחוש שמא נתערב אז בתוכו פירור חמץ משהו ועדיין הוא עומד בעינו בתוך השומן שהרי הפירור אינו מתערב ובלל יפה בתוך השומן שיתבטל בשישים קודם הפסח.

~ יום חמישי ~

אבל אם קודם הפסח עיריה שומן זה כשהוא רותח לתוך כלי אחר מותר להשתמש באותו כלי בפסח בלא הכשר דכיון שטעם חמץ שבשומן הוא קלוש מאוד אין בו כח להקרות שם חמץ לאותו מעט שומן שנבלע בתוך הכלי כדי שיאסר כשיגיע הפסח.

במה דברים אמורים בשומן וכיצד בו בדברים שאינם חריפים אבל דבר חריף שנתבשל בכלי חמץ אף על פי שלא היה בן יומו ועיריה אותו כשהוא רותח לתוך כלי אחר של פסח אסור להשתמש בו בפסח בלא הכשר אפילו ביו"ט האחרון לפי שהחריפות מוציא את עיקר וגוף הטעם הבלוע והרי זה כאלו היה מקבל הדבר חריף את טעם החמץ מן ממשות החמץ עצמו ולא על ידי הכלי ונמצא שדבר החריף הוא נותן טעם ראשון של החמץ והכלי של פסח שעירוחו לתוכו הוא נותן טעם שני ועדיין יש עליו שם טעם חמץ ונאסר כשמיגע הפסח.

ולענין הלכה יש להחמיר לכתחלה כסברא האחרונה אבל אם בתוך הפסח נתערב השומן זה במאכלים אחרים אינו אוסר במשהו כמו שאם היה בלוע בתוכו טעם ממשות החמץ עצמו אלא מתבטל הוא בשישים כיון שלפי סברא הראשונה מותר לאכול בלא שום ביטול ויש אומרים שאפילו שישים אין צריך לבטלו לפי שבדיעבד סומכין לגמרי על סברא הראשונה ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסח מרובה או שעת הדחק:

~ יום שישי ~

מן וכן הדין בין מבושל ומי דבש וכיצד בהן שנתבשלו בכלי חמץ בן יומו קודם הפסח שאסור לשתותן בפסח אפילו ביו"ט האחרון של גלויות ואפילו אם אינו יודע אם נתבשלו בכלי שהוא בן יומו או בכלי שאינו בן יומו וסתם כלים אינן בני יומן, מכל"מקום משום חומרת חמץ יש להחמיר ולחוש שמא היה הכלי בן יומו ואין לשתות שום משקה שנתבשל בסתם כלי אלא אם כן בידוע שאינו בן יומו.

והוא שלא יהיה דבר חריף אבל אם הוא דבר חריף כגון מרקחת שנעשה מדבר קיוהא וחריף אין לאכול אפילו ביום טוב האחרון שהחריפות מנטל את פגיונות הטעם שנפלט מהכלי שאינו בן יומו ונעשה בו טעם לשבח וכן מי דבש שנתבשל ביורה שבישלו בה יי"ש אפילו יש כמה ימים בין ב' הבישולים אסור לשתותו אפילו ביו"ט האחרון שהיי"ש הוא חריף מאד ומחמת חריפותו אין טעמו (הבלוע ביורה) נפגם אפילו לאחר כמה ימים והוא נותן טעם לשבח כמי דבש לפיכך אין ליקח ביו"ט האחרון מי דבש של כל השנה אלא מישראל שידוע שלא בישלו ביורה שבישלו בה יי"ש וגם נזהר מלהחמיצו בשמרים של שכר:

ומכל"מקום אם נתערב במאכלים אחרים בתוך הפסח אינו אוסר תערובתו במשהו אלא מתבטל הוא בשישים כיון שאין בו אלא חשש משהו חמץ ובמקום הפסח מרובה או בשעת הדחק יש להקל אפילו אם נתערב בפחות משישים.

ואם חזר והתך שומן זה קודם הפסח וסינן אותו בבגד עב קצת כדי לאכול בפסח הרי זה מותר כמו שנתבאר למעלה אבל בפסח אין סינון מועיל לו שהרי צריך להתיכו קודם הסינון ונמצא שאם היו בתוכו פירורי חמץ אף על פי שסינונו מתוכו הרי כבר נתבשלו בתוכו ונפלט טעמן לתוכו וחמץ בפסח במשהו וגם יש לחוש שמא היו בתוכו פירורי חמץ ונימוחו על ידי הבישול:

מד ואפילו הוא אומר ברי לי שלא נתערב בזה שום פירורי חמץ בשעה שהתיכחו קודם הפסח אין זה כלום לפי שאין זכר אלא דבר שעשה במתכוין ודבר שנתכוין נזהר לעשותו אבל זה שבשעה שהתך את השומן לא היה דעתו על הפסח ולא נתכוין להזהר בו מפירורי חמץ א"כ אף אם נתערב בו פירור משהו לא היה דעתו עליו ולא השגיח בו ואינו נזכר מזה לאחר זמן:

~ יום רביעי ~

מה אבל אם נתכוין בהתכתו כדי לאכול ממנו בפסח ונזהר בו מפירורי חמץ אע"פ שהתיכו בתוך קדירה של חמץ בת יומה מותר לאכול בפסח שהרי אין בו אלא נותן טעם בן נותן טעם של היתר כלומר שלא נפלט לתוך השומן שום טעם מן החמץ עצמו אלא מן החמץ נפלט לקדירה ומקדירה לשומן והרי יש כאן [נותן טעם] בן נותן טעם ועדיין הכל היתר כיון שעדיין לא הגיע הפסח ולא נאסר החמץ כלל ולפיכך מותר לאכול בתוך הפסח דכל טעם שאינו נפלט ממשות המאכל עצמו הוא קלוש מאוד וכשהוא נבלע בתוך מאכל אחר בשעה שטעם זה מותר עדיין באכילה אין בו כח לאסור אחר כך כשיגיע זמן איסורו.

ויש חולקין על זה ואומרים שלא התירו נותן טעם בן נותן טעם של היתר אלא כשההיתר והאיסור הן שמות מחולקין שאין שמותיהן שוין זה לזה כגון בשר בחלב שבשר לבדו הוא היתר גמור ושמו בשר ונותן טעם בן נותן טעם שלו מותר לאכול בחלב דכיון שטעם הבשר נקלש כל כך אין בו ממשות כל כך שיוכל לחול עליו שם חדש של איסור דהיינו שם בשר בחלב אבל נותן טעם בן נותן טעם של חמץ אף על פי שקודם הפסח הוא עדיין של היתר, מכל"מקום כשמיגע זמן איסורו לא חל עליו שם חדש שהרי מתחלה אף על פי שהיה קלוש מאוד היה שמו חמץ ועכשיו שמו חמץ אלא שעד עכשיו לא אסרו הכתוב ועכשיו הוא כחתיכת נבילה וכיון שאין כאן שם חדש אלא איסור הבא מאלו יכול הוא לחול אפילו על טעם קלוש כזה כיון שמאלו הוא נאסר ולפיכך אסור לאכול משומן זה אפילו בערב פסח משעה חמישית ואילך ואפילו ביום טוב האחרון.

שבשעה שבישלו לא היתה דעתו על הפסח ולא היה צריך לדקדק אם הכלי אינו בן יומו ואף לפי דבריו שאומר שברי לי שלא היה בן יומו הרי הוא לא נתכוין לכך ואין אדם וזכר מה שנעשה שלא במתכוין כמו שנתבאר למעלה.

אבל אם בשעה שבישלו דקדק ונוהר שלא לבשלו בכלי שהוא בלוע מחמץ אע"פ שלא היתה כונתו לשם הפסח אלא מחמת דבר אחר נוהר בזה כגון שבישלו בכלי חדש לרפואה וכיוצא בזה מותר לשתותו בפסח, ומכל"מקום מחמת חשש שמא נתערב בו פירור חמץ משהו צריך לסננו קודם הפסח ואם לא סיננו קודם הפסח צריך לסננו בתוך הפסח ואם לא מצא שום פירור חמץ על פי המסננת מותר לשתותו ואין אנו חוששין שמא יש פירור דק שאינו נראה כיון שלא ראינו מעולם שנפל לתוכו חמץ:

מח המבשל מי דבש לצורך הפסח ורוצה להחמיצו לא ישפכנו לתוך כלי המיוחד לכך (שקורין קוואסיק בלשון רוסיא) שהוא מחמץ כל מי דבש ששופכין לתוכו לפי שהכח המחמץ הבלוע מאותו כלי הוא מחמת שמחמיצין בתוכו מי דבש כל השנה והן חמץ גמור שנתחמצו בשמרי שבר וגם נתבשלו ביורה של שכר או של יי"ש:

ממ יש נוהגין להחמיר שלא להסתפק בפסח מחומץ יין שמסתפקין ממנו כל השנה אע"פ שנוהרו שלא לשאוב ממנו בכלי חמץ, מכל"מקום חוששין שמא ההזירו לתוכו חומץ שנשאר מסעודה ולפעמים יש בחומץ זה מפירורי לחם שנפלו בתוך הסעודה ובמקומות הללו שאין חומץ יין מצוי אין נוהגין להחמיר בזה כיון שאי אפשר למצוא חומץ אחר בקל:

[לפיכך אם העמיד גבינה קודם הפסח בחלב (צלול) הנמצא בתוך הקיבה שהוא חריף וחמוץ ומעמידין בו גבינות וזה החלב היה מעת לעת בתוך כלי של חמץ אפילו לא היה בן יומו אסור לאכול גבינה זו בפסח אפילו ביו"ט האחרון אלא אם כן יש בחלב שהעמיד ממנו הגבינה שישים כנגד החלב של קיבה שהעמיד בו או שיש בו שישים כנגד הכלי של חמץ שחלב הקיבה היה בתוכה מעת לעת דנמצא שטעם חמץ שבחלב הקיבה נתבטל בשישים בתוך חלב הגבינה קודם הפסח ואינו חוזר וניעור בפסח ולא אמרו דבר המעמיד אפילו באלף לא בטל אלא כשהדבר המעמיד הוא אסור מחמת עצמו אבל אם אינו אסור אלא מחמת שנבלע בו איסור כגון טעם חמץ הבלוע בחלב הקיבה הרי הוא מתבטל בשישים כמו שנתבאר ביו"ד סי' פ"ז שהרי איסור הבלוע אינו מעמיד כלל.]

~ שבת קודש ~

מז דבר שאינו חריף שנתבשל בכלי חמץ שידוע שלא היה בן יומו כגון שבישלו לשם הפסח וקודם הפסח עירה אותו מהכלי חמץ לתוך כלי של פסח מותר לו לשתותו בפסח כמו שנתבאר למעלה שכל נותן טעם לפגם שנעשה קודם הפסח אינו חוזר וניעור בפסח.

ומכל"מקום לכתחלה אסור לבשל לשם פסח בכלי של חמץ שאינו בן יומו שאסור לעשות נותן טעם לפגם לכתחלה כמו שיתבאר ביו"ד סי' ק"ג.

אבל אם לא בישלו לשם הפסח אע"פ שהוא אומר ברי לי שלא היה הכלי בן יומו מבליעת החמץ בשעה שנתבשל בו אין זה כלום ואין לשתות ממנו עד יו"ט האחרון דכיון

~ 'תורה אור' פרשת וישב - הפרשה החסידית ~

והנה אנהנו מאלמים¹

ופירושו וענין השבירה של הפלים ושל הנצוצות כו', הוא ענין התפרדותן לחלקים רבים. כמו על דרך משל, תיבת "ברוך", בשאזותיותיה מצורפות בתיבה זו מתלבש בהן השפלה שהוא ענין הברכה, אבל בשיתפרדו הד' אותיות אלו זה מזה, להיות הבי"ת בפני עצמו וכן הרי"ש וכו', אזי לא ימצא בהן התלבשות השפלה זאת בלל.

ועל דרך זה הוא שבירת הפלים דתהו, שנתפרדו הפלים לחלקים רבים מפורדים זה מזה, עד שנסתלק

"והנה אנהנו מאלמים כו'" (פרשתנו לו, ז):

כתיב: "אלה המלכים אשר מלכו כו"², שהן ז' מלכין קדמאין דתהו שנפלו בשבירת הפלים למטה - לשם ב"ן דאצילות, מקור דבי"ע, ומשם ירדו בבי"ע. וזהו ענין מיתת המלכים פדוע.

והנה בשבירת הפלים נפלו פמה בחינות. דהיינו, הן בחינת נשמות, והן בחינת מלאכים, והן בחינת פחות אלקיים עצמם - פולם נשברו ונפלו למטה בבי"ע, והכחות אלקיים, נפילתן היינו שירדו להחיות בי"ע כו'.

2. ("בארץ אדם לפני מלך מלך לבני ישראל". וישלח לו, לא).

3. (וישלח שם, לבלג ואילך: "וימלך... ויקח").

1. (נאמר ביום השבת פרשת וישב, כ"א בסלו תקס"ה. וראה שיתת שבת פרשת וישב תשי"ז סעף 1).

(הקפאל א, י): "פני אריה אל הימין, [...] פני שור כו". אך הם חלקים פוללים עדיין, שכל חלק מהם פולל כמה פרטים רבים;

ובירידת המדרגה, עוד נתחלק מבחינת מיכאל, שהוא בחינת "פני אריה" לקפ"ו אלף בחינות מחולקות, שהן "מחנה מיכאל". וכן מבחינת גבריאל, שהוא בחינת "פני שור", נתחלק לחלקים רבים, שהם כל פרטי המלאכים ד' מחנה גבריאל, כו. וכל זה הוא עדיין בעולם הבריאה;

וביצירה מתחלק עוד לפרטים יותר, שהן הרוחות דיצירה; ובעשייה מתחלק עוד לחלקים רבים ביותר, שהם הנפשות דעשייה. והכל הוא מבחינת שבירת הכלים, שמתפררים בפירור אחר פירור ורבוני אחר רבוני כנ"ל. אך המלאכים הם אשר כבר נתקנו בבחינת עולם התקון, והיו הנקרא "ואשר משרתי בולם עומדים כו"; ובחינת "יוצר משרתים" הם המתפררים בכל יום כו⁷;

והנה כמו שהוא במלאכים, כך על דרך זה נמצא בנשמות: שעל ידי רבוני ירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות מתפררים לחלקים קטנים מאד, ברבוני אחר רבוני כו. כי ד' דגלי מדבר הם מספר שרשי הנשמות בעולם הבריאה; ונשמות יהודה בוללת כל הנשמות שבמחנה יהודה, ואחר כך נתחלק להרבה נשמות פרטיים שב"דגל מחנה יהודה" (מדרג ב, א); וכן בשאר הדגלים והשבטים, עד שנעשו ס' רבוא בעולם הבריאה. כי התורה מדברת⁸ הכל בעולם הבריאה, אבל ביצירה נתרבו החלקים יותר במספר גדול הם בבחינת הרוח? דיצירה, ובעשייה המספר של הנפשות דעשייה הוא גדול יותר מפולן, אך הם ר' נשמות הם שפבר נתקנו ונתפררו משבירת הכלים ונכללו בעולם התקון.

וכמו שנמצא ענין השבירה – שהוא בחינת הרבוני והפירור – בנשמות ומלאכים כנ"ל, כך ימצא בנשמות האלקיים ממש – שנתחלקו לחלקים רבים מאד ונתפררו לבי"ע כו, וכל מה שירדו יותר בירידת המדרגה, נתרבה

מהם האור שהיה מתלבש בתוכן קודם פירוד זה, ומצד זה ירדו במדרגה בבחינת בי"ע, ונתהוו מזה עולמות הנפרדים, ברואים רבים מינים ממינים שונים, כמו שכתוב: "היש מספר כו"⁴.

והנה עצמות המאציל ברוך הוא, הוא יחיד ומיוחד בתכלית היחוד פגודע. ולואה, פדי שיתהוו בחינת הנבראים, שהם בבחינת רבוני גדול ובבחינת פירוד, שהם בחינת יש ודבר בפני עצמו, שהו ממש המנגד אל אמיתיות אחרותו ברוך הוא, ש"אין עוד מלבדו" (ואתחנן ד, לה), הוצרך להיות על ידי שבירת הכלים. שמתחמת שנתפררו לחלקים קטנים רבים מאד, על ידי זה נעשה בחינת הרבוני של הנבראים. וגם על ידי פירוד זה נעשה כל נברא מהות בפני עצמו, שכל מלאך מובדל מחבירו כו.

והנה פאשר ירדו הכלים והנצוצות מאת פניו ותפרד, לפי גדול הירידה כך נעשה בהם הפירוד והרבוני וכל שעדיין לא ירדו כל כך אזי לא היה הפירוד כל כך. כי כל הקרוב קרוב יותר אליו ותפרד, יש בו יותר הפטול והאחרות, וכל שנתרחקו יותר, אזי נעשה בהן יותר הפירוד והרבוני. ונמצא, כשנפלו למטה בעשייה נעשה הפירוד והרבוני ביותר.

וזהו שכתוב (בראשית ב, י): "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וממטם יפרד כו";

שהנהר הנמשך "מעדן", שהוא חכמה דאצילות, בהיותה נמשכת והולכת דרך כל עולם האצילות עד "הגן", הוא בחינת מלכות דאצילות – הוא הכל נהר אחד, עדיין מושלל מנגד ההתחלקות בתכלית. כי באצילות "איהו ונרמוהי חד"⁵, שהן בבחינת ביטול אמיתי למאצילן, ומיוחדין עמו בתכלית היחוד שהוא הפוך הפירוד והרבוני כו.

וכיון שמיגע הנהר בראש הבריאה אזי פתיב: "וממטם יפרד והיה לד' ראשים". ואף שלא נתוסף בו מים, עם כל זה נתפרד והיו לד' חלקים. והן ד' מחנות שכינה

1. ויש מלאכים שנובראים בכל יום, ואומרים שירה וכלים. והיו בחינת ניצוצי הקדושה שנפלו בשבירה דנונה דבי"ע, וכשהם מתפררים ועולים בבחינת מ"ן בכל יום ויום מחדש – היו ענין השירה וכלות הנפש שלהם, שהם כלים ונכללים בבחינת המלכות. לקושי תורה אמור, דבור הפתחיל "ותניף את העומר", לו, ד. על פי יתר חלק א בראשית דה יח עמוד ב).

2. [מדרגת שם: משמע].

3. [הרוח: שם: הרוח].

4. ("לברדיו". איוב כה, ג).

5. (תקני ותר בהקדמה ג, ב).

6. [מבחינת: בגוף כתב יד קדש ה"צמח צדק" ליתא תיבה זו].

7. ("מה שאומרים [ברפת יצר] "יוצר משרתים, ואשר משרתי [עומדים ברום עולם] – שיש ב' מיני מלאכים:

הא, הם אשר עומדים ברום עולם מששת ימי בראשית, והם נצחיים ונקיים עד שיחזור העולם לתווו כו. והן הם החזות שבמפרקה.

וְהִנֵּה כְּתִיב (תהלים קד, כד): "מִה רַבּוּ מַעֲשֵׂי ה', כִּלְמֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ".

פירוש: שְׂבָחִינָה הַרְבּוּי שֶׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי שְׂבִירַת־הַכְּפָלִים הַנִּזְכָּרִים בְּנִבְרָאִים שְׂבָבִיעַ, וּבִפְרָט בְּעֲשִׂיָהּ, הַרְבּוּי וְהַפִּירוּד גְּדוֹל יוֹתֵר. שְׂכַל אֶחָד מוּבְדָּל מִחֲבִירוֹ, וּבִכְחִינַת יֵשׁ וּנְפָרָד, וְזֶהוּ "מִה רַבּוּ מַעֲשֵׂי ה' כו'".

וְ"כֹלֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ": "עֲשִׂיתָ" הוּא לְשׁוֹן תִּיקוּן¹⁶, שְׁעַל יְדֵי הַחֻכְמָה הֵם מִתְתַקְּנִים בְּכַחֲנִית עוֹלָם הַתִּיקוּן. דְּהֵיִינוּ, שְׁעַל יְדֵי הַחֻכְמָה מוֹנִיעַ וְנִמְשָׁךְ בָּהֶם הַבִּיטוּל, לְהִיּוֹת בְּמַלִּים וְנִכְלָלִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלְהִיּוֹת מִתְחַבְּרִין יַחַד עַל יְדֵי זֶה וְלֹא יִהְיוּ מְפֹרְדִים.

וְזֶהוּ עֲבוּדַת הַיִּשְׂרָאֵל, "וְזֹאת תּוֹרַת הָאָדָם"¹⁷: לְבָרֵךְ בִּירוּרִין וְלְהַעֲלוֹתָן מִכְּחִינַת הַפִּירוּד לְאַחֲדוּת ה'.

וְזֶהוּ "אַתָּה אֶתָּה אֶתָּה, וְשִׁמְךָ אֶתָּה, וְנִמִּי כְעִמְךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶתָּה בְּאֶרֶץ"¹⁸ – פִּירוּשׁ:

"אַתָּה" הֵינּוּ מִהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא יְחִיד וּמְיֻחָד בְּרוּךְ־הוּא.

"וְשִׁמְךָ", הוּא כַחֲנִית הַזִּיּוּ וְהַאֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנּוּ, הַנִּקְרָא "אוֹר אֵיךְ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא" – הוּא גַם בֶּן "אֶתָּה" בְּתַכְלִית.

"וְנִמִּי כְעִמְךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶתָּה בְּאֶרֶץ": דְּהֵיִינוּ, שֶׁהֵם עוֹשִׂים כַּחֲנִית "אֶתָּה" אִפְּלוּ "בְּאֶרֶץ", שְׁעַם הִיּוֹת שְׂבָבָרִץ הוּא הַפִּירוּד הַיּוֹתֵר גְּדוֹל, כִּנְ"ל שְׁעִיקָר הַפִּירוּד וְהַרְבּוּי הוּא בְּעֲשִׂיָהּ, אַף עַל פִּי כֵן, הַיִּשְׂרָאֵל עַל יְדֵי עֲבוּדָתָן וְתוֹרָתָן הֵם עוֹשִׂים שֵׁם גַּם בֶּן "אֶתָּה", שֶׁהֵם מַעֲלִים הַנְּצוּצִים שְׂנִפְלוּ שֵׁם בְּשִׂבְרֵת־הַכְּפָלִים שִׁתְּעַלּוּ בְּאַחֲדוּת ה'.

וְזֶהוּ "וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה" (פִּרְשֵׁנוּ ל, ז):

שְׁזֶה הִיָּה גַם בֶּן עֲבוּדַת הַשְּׂכָמִים – רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן כו', שֶׁהָיוּ מְבָרְרִים הַנְּצוּצִין שְׂנִפְלוּ בְּכַחֲנִית פִּירוּד בְּשִׂבְרֵת־הַכְּפָלִים, וְהָיוּ מַעֲלִים אוֹתָן בְּכַחֲנִית מִ"ן לְהַתְּפַלֵּל

יּוֹתֵר הַפִּירוּד. דְּהֵיִינוּ, שְׂכַל חֶלֶק וְכֹל נְצוּץ נִתְחַלֵּק עוֹד לְנְצוּצוֹת וְחֻלְקִים רַבִּים, עַל דְּרֹךְ הַנִּזְכָּר בְּמִלְאָכִים וּנְשֻׁמוֹת.

כִּי הִנֵּה יְדוּעַ עַל פְּסוּק (בראשית א, ט): "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַפֶּטת" – רַפְ"ח־מֵת¹⁰. דְּהֵיִנוּ רַפְ"ח נְצוּצִין שְׂנִפְלוּ מְעוֹלָם הַתְּהוּ עִם הַכְּפָלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ. וּמִסְפַּר רַפְ"ח הוּא כַחֲנִית הַפִּירוּד שֶׁל הַנְּצוּצִין שְׂנִפְלוּ – כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עֲדִיּוּן בְּאַצִּילוֹת, שְׁזֶהוּ רֵאשִׁית יְרִידָתָן, שְׁאֵז נִתְפָּרְדוּ לְמִסְפַּר רַפְ"ח, וְזֶהוּ "רַפְ"ח־מֵת כו"¹¹. אֲבָל אַחֵר כִּדְּ שְׂנִפְלוּ מְאַצִּילוֹת לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה, אֲזִי כֹל נְצוּץ מִרַפְ"ח נְצוּצִים הַנִּזְכָּרִים שְׂבָאצִּילוֹת נִתְחַלֵּק שֵׁם בְּבִרְיָה לְחֻלְקִים רַבִּים מְאֹד; וְכִשְׂנִפְלוּ מִבְּרִיאָה לִיצִירָה אֲזִי נִתְחַלְקוּ עוֹד לְחֻלְקִים וְנְצוּצִים קְטָנִים; וְכֵן מִיצִירָה לְעֲשִׂיָה נִתְחַלְקוּ וְנִתְפָּרְדוּ עוֹד בְּיוֹתֵר לְאֵלֶּפִים וּרְכָבוֹת.

וְכֹה יוֹכֵן מַה שְׂנִמְשָׁךְ הַגְּלוּת כֹּל כִּדְּ הַרְבֵּה – יּוֹתֵר מִן י"ז מֵאוֹת שָׁנָה. וְיָדוּעַ, שֶׁהַכּוֹנֵנָה הַכֹּל לְבָרֵךְ הַרַפְ"ח נְצוּצִים, וְכִשְׁזִיוֹנְמֵרו הַבְּרוּרִים יְבֵא מְשִׁיחַ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ אֲמֵן, וְאֵם בֶּן הוּא תְּמוּהָ: וְכִי אִפְשָׁר שְׂלֵא נִתְבָּרַר עֲדִיּוּן רַפְ"ח נְצוּצִים בְּמִשְׁךָ¹² רַב כּוּהָ? – אֲשֶׁר "דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא" (קהלת א, ד), וְכֹל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מְבָרַר חֶלְקוֹ שְׂצָרִיד לְבָרֵךְ. וְזֶה גַם שְׂמִסְפָּרֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׂצָרִיכִים לְבָרֵךְ הַרַפְ"ח הֵם ס' רְבּוּא כְּיוּצָא מִצָּרִים, וְהָרִי עֲתָה בְּרוּךְ ה' – יִשְׂרָאֵל רַבִּים יּוֹתֵר מִמִּסְפַּר זֶה¹³, יוֹסֵף ה' עֲלֵיהֶם¹⁴ כו'; וְכֹל־שֵׁן בְּזִמְן הַקְּדָמוֹנִים, שֶׁהָיָה נִמְצָא כְּפָרִים שֶׁהָיוּ בָּהֶם יּוֹתֵר מִס' רְבּוּא, כְּמוֹ שְׂפִתוֹב בְּגִמְרָא: "כִּפְר שְׁחָלִים כו"¹⁵.

אֵלָּא שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׂלִמְטָה בְּעֲשִׂיָה נִתְפָּרְדוּ הַנְּצוּצִים לְאֵלֶּפִים וּרְכָבוֹת אֵין מִסְפַּר; וּמִסְפַּר רַפְ"ח הוּא בְּאַצִּילוֹת, וְשֵׁם הֵם גַּם בֶּן מִסְפַּר ס' רְבּוּא נְשֻׁמוֹת כְּלָלִיִּם, שֶׁהֵם צָרִיכִים לְבָרֵךְ רַפְ"ח חֻלְקִים גְּדוֹלִים – הֵן הַנְּצוּצוֹת שְׂבָאצִּילוֹת. וְכְמוֹ שְׂלִמְטָה נִתְרַבֶּה מִסְפַּר הַנְּשֻׁמוֹת כִּנְ"ל, כִּדְּ נִתְרַבּוּ מְאֹד הַנְּצוּצִים לְאֵלֶּפִים חֻלְקִים קְטָנִים. וְלִכְדָּ נִמְשָׁךְ הַגְּלוּת, שֶׁעֲדִיּוּן לֹא נִשְׁלַם כֹּל הַבְּרוּרִים כו'. וְכִשְׁזִיוֹשְׁלַם הַפִּירוּד יְבֵא הַגּוֹאֵל בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ אֲמֵן:

15. (נִפְטוּן נג, א: "שִׁשִּׁים רְבּוּא עִירוֹת הָיוּ לוֹ לְנֵאִי הַמְּלִךְ בְּהַר הַמְּלֶכֶה, וְכֹל אַחַת וְאַחַת הָיוּ בָּהּ כְּיוּצָא מִצָּרִים, חוּץ מִשְׁלֵשׁ שֶׁהָיוּ בָּהֶן כְּפָלִים כְּיוּצָא מִצָּרִים, אֵלּוּ הֵן: כִּפְר בִּישׁ, כִּפְר שִׁחָלִים").
16. (כְּמוֹ תַצֵּא כֵא, יב) "וְעֲשִׂתָּה אֵת צַפְרִינִיָּה" וְיִתְתַקֵּן.
17. (שְׂמוּאֵל ב' ז, יט).
18. (נֶסֶח הַפֶּלֶת הַעֲמִידָה בְּמִנְחָה שֶׁל שְׂכָתָה).

10. (רֵאשִׁית עֵין חַיִּים שְׁעַר רַפְ"ח נְצוּצִין פֶּרֶק א, רֵאשִׁית גַּם בְּאוּרֵי הַיְהוּד בְּלֶק קַמ, ד).
11. [רַפְ"ח מֵת: שֵׁם: מֵת רַפְ"ח].
12. (זִמְן).
13. [שְׁאֵף בְּמִדְּוֵית פּוֹלִין יְמוּצָא יּוֹתֵר מִס' רְבּוּא] – אוֹר הַתּוֹרָה בְּרֵאשִׁית כִּדְּ ר', תַרְרַבְּ, א].
14. ("סֵף ה' עֲלֵיכֶם". תְּהִלִּים קטו, ד).

ובחינת בטול זה שדבוק בעילתו, הוא על דרך משל העובר בשהוא בכמן אמו, שאינו מהות בפני עצמו רק "אוכל ממה שאמו אוכלת בו"²³. אלא לאחר הלידה נעשה יש בפני עצמו, עד שיכול אחר כך לדבר לזולתו כו'.

ועל דרך זה יובן בענין הפירוים - שעולים בבחינת מ"ן ונכללים בבחינת עבור בייסוד דנוקבא. דהיינו, שמתחלה היו בבחינת יש ודבר בפני עצמו והיה יכול להשפיע לזולתו, אבל כשנכלל בבחינת מ"ן, שהוא בחינת בטול לאור אינסוף ברוך הוא ודבוק בו בתכלית, הרי זה בחינת עבור, שאז אינו מהות בפני עצמו רק "אוכל ממה שאמו אוכלת".

ולפיכך נקראו אז "אלמים" - מלשון "אלמים", שאינו יכול לדבר ולהשפיע לזולתו מצד עצם הביטול, כמשל העובר כו'. מה שאין פן קודם העלאה זו ועבור זה, היה בבחינת יש, לדבר ולהשפיע כו', אלא שעל ידי העלאה זו נעשה בחינת אלמים.

ועל דרך זה יובן שיש גם פן "עבור שני לאחר הלידה", כמו שכתוב ב"עץ חיים" (שער העיבור פרק א), והיינו, בשביל המשכת מוחין דגדלות צריך לבא מתחלה בבחינת הבטול בתכלית. והוא העבור שני, דהיינו, שלאחר שהיו לו מוחין והיה יכול להשפיע לזולתו, עתה מתפלל בבחינת עבור בתכלית הבטול (ונעשה בחינת אלם כנ"ל), כדי שעל ידי בטול זה יומשך לו אחר כך מוחין דגדלות מאינסוף ברוך הוא.

והנה כל זה היה עבודת השבטים, שהן בעולם הבריאה (לכד מיסוף, שהוא מאצילות גדלקמן אם ירצה השם), והם מרכבה לבחינת מלכות דאצילות. והוא בענין²⁴ י"ב בקר שהיו בים של שלמה, שהן י"ב בחינות שבראש²⁵ הבריאה. והים עומד עליהם²⁶ - הוא בחינת מלכות דאצילות. ולזאת עיקר עבודתם והעלאת מ"ן

במלכות דאצילות, ועל ידי זה היו מתחברים שם יחד והיו לאחדים, שהרי נכללו באחדות ה' בבחינת מדת מלכותו ויתברך.

וזהו פירוש "מאגמים אלומים":

על דרך משל, כמו שקושרין העמרים - שמקבצין כמה שבולים רפים מאד ומחברין אותן וקושרין אותן באגודה אחת, וזהו הנקרא "אלומה" פירוש, והרי מתחלה היו השבולים מפורדים זה מזה ועל ידי קשירה זו היו לאחדים;

כמו כן ממש הוא ענין הפירוים והעלאת הנצוצות הנ"ל, כששמעוין אותן מפורי דפרודיג²⁷ להתפלל בבחינת מ"ן באחדות ה', שנמצא נעשו ונכללו בבחינת "אחד" ממש - ממה שהיו בתחלה בבחינת פירוד ורבויו כנ"ל. וזהו "מאגמים אלומים", היינו העלאת הנצוצות בבחינת מ"ן, "בתוך השדה" הוא בחינת "חקל תפוחין"²⁸, שהיא מלכות דאצילות שלשם נכלל המ"ן בנודע.

ועוד זאת, מה שנקרא העלאת מ"ן בלשון "מאגמים אלומים" - מלשון "אגם" שאינו יכול לדבר: הואיל וענין העלאת מ"ן הוא בחינת בטול היש, שנתבטל ממש להכלל בה', הרי אז הוא בבחינת אלם, שאינו יכול לדבר ולהשפיע לזולתו שיהו בחינת יש; וכיון שעיקר העלאה זו הוא בחינת הבטול, על פן הוא הפוך ההשפעה ונקרא אלם²⁹.

פי הנה הדבור שבאדם - אינו צריך לו, רק בשביל לדבר לזולתו³⁰, אבל בשהוא בפני עצמו אין צריך לדבר. וכך יובן למעלה בנמצאים הרוחניים, ענין בחינת הדבור שבהם, (כמו שמצינו בגמרא (ברכות יח, ב): "שמי רוחות מספרות כו'"), הוא בחינת כח ההשפעה לזולתו מעולה לעלול. וזהו בשהעילה הוא מהות בפני עצמו, או יכול להשפיע להעלול שלו. אבל בהיותו דבוק בעילתו וטורד לקבל שפע לעצמו, אז הוא בבחינת בטול לעילתו ואין בו כח להשפיע לזולתו מצד עצמו ביטולו כו'.

22. [קולות: בגוף כתב יד ה"צמח צדק": עם וזלחו].
 23. (נדה ל, ב): "למה תלך דומה במעי אמו? לפנקם שמקופל ומנוח דיו על שמי צדעיו, שמי אציליו על ב' ארפובותיו, וב' עקביו על ב' ענבותיו, וראשו מנוח לו בין בריקו, ופיו סתום וטבורו פתוח, ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה".
 24. [בענין: שם: וה"ע (= והוא ענין)].
 25. וי"ב בחינות שבראש: שם: בחינת הי"ב שבטים שבראש.
 26. (מלכים א' ג, כז): "וישע את הים... עמד על שני עשר בקר... והים עליהם מלמעלה".
 19. [דפדפי: בגוף כתב יד ה"צמח צדק": דפדפיא].
 20. (שדה תפוחים).
 21. [בענין "אידי דמרוד למיכלב כו'"] (על פי חילוק קת, ב). עיין מה שנתבאר על פי התוספתא דבשלה, (וזהר דף ג"א), בענין "אגלדיו מ"א כו'" (באורי זהר לכבוד קדושת אדמו"ר האמצעי מר, א ואילוף).
 ועיין מה שנתבאר (ליקוטי תורה מסעי פט, ד) בטעם שהמסעות היו מ"ב, וספירת העומר הוא מ"ב ימים, פי בספירת העומר שהוא המשכות יש בכל מדה בחינת יצויו מלכות דחסד כו'. מה שאין פן במסעות - העלאת - הפוך היצויו כו', עיין שם).

דיחודא-תתאָה - בטול היש נכלל ביחודא-עילאָה - בטול אַמיתו כו'.

ובחינת מ"ד זה הנמשך לברר המ"ן דנוקבא, זהו מדרגת יוסף הצדיק, שהוא בחינת "ונהר יצא מעדן להשקות את הגן" (בראשית ב, 1), שהגן הוא בחינת מלכות, ועד שם נמשך בחינת "נהר" - הנביעה מאור אין-סוף ברוך-הוא, והוא בחינת הארת ה"קו וחוט", ושם מסתיים ואינו נמשך בבי"ע, לכך הם עלמא דפרודא - "ומשם יפרד כו'".

אלא שיוסף הוא צדיק שמקשר וממשיך הארת אור אין-סוף בבי"ע. והיינו, על ידי שהנבראים נכללים בבחינת מ"ן במלכות-דאצילות כנ"ל, ויוסף ממשיך הארת אור אין-סוף ברוך-הוא במלכות לברר את המ"ן בירור שני, שהיו נכללים באלקותו ממש כנ"ל. והארה זו היא בחינת הארת הקו וחוט דאור אין-סוף. והו בחינת "ונהר יצא [...] להשקות כו' כנ"ל".

ונמצא, מדרגת בירור דיוסף הוא למעלה מעלה מהבירור של השבטים. שבירור של השבטים הוא, שמעלים מ"ן במלכות-דאצילות ועדיין לא נהפך לאלהות ממש עד שיוסף ממשיך המ"ד, שהוא הארת אור אין-סוף שמלוּבש בחכמה, שזהו "ונהר יצא מעדן כו'", ו"בחכמה אתברירו" בירור ב', ואינו נכלל המ"ן באלקות ממש, שהיא התפללות יחודא-תתאָה ביחודא-עילאָה כנ"ל. והיינו מה שכתוב: "והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה", שהוא הבירורים מבי"ע להעלותן בבחינת מ"ן במלכות כנ"ל.

ויוסף עצמו בירר בירור זה הראשון גם כן - אף ששרשו משם מ"ה דאצילות, שהוא בחינת המ"ד - אף על פי כן, מאחר שנתלבש למטה בגוף, היה צריך לברר בירור זה התחתון גם כן כשאר אחיו.

וזהו "והנה אַנחנו מאלמים כו'" - שכולנו שוים בזה להעלות מ"ן במלכות, אלא שלאחר בירור זה "והנה קמה אַלומותי כו'", שנמצא בו מעלה יתירה מצד שרשו בשם מ"ה-דאצילות, שעל ידי זה מדרגתו הוא להוריד מ"ד, לברר בירור שני את המ"ן שפבר העלו במלכות. ובירור זה אין בכח שאר השבטים, שהן כבריאה כו', שלמטה מטה מאצילות.

מהבירורים שביררו כבי"ע היה מוגיע עד המלכות דאצילות ולשם היה נכלל בבחינת מ"ן, וזהו "מאלמים אלומים בתוך השדה" כנ"ל;

אמנם ידוע, שהמ"ן, אף על פי שכבר נכלל בבחינת מלכות, עדיין הוא צריך בירור שני על ידי המ"ד, והוא שנמשך מ"ד דו"א לברר המ"ן דנוקבא, וזהו ענין יחוד זו"נ.

והענין:

פי אף על פי שנתבררו הנצוצות ונכללו בבחינת מ"ן, שהוא בחינת בטול לאלקות כנ"ל, עם כל זה אי אפשר להם להתניחד ממש באלקותו ותברך (כמו שהיו קודם שבירת-הכלים, שהיו בחינת אלקות ממש מ"ן ספירות דתהו). עד שיומשך עליהם גילוי שם מ"ה דאצילות, ועל ידי זה יתבררו בירור שני והוא העיקר;

יען "בחכמה - דוקא - אתברירו"²⁷, שהוא בחינת המ"ד. פי הבירור הראשון היה רק שיהיה בהם בחינת בטול היש, וזהו רחוק עדיין מאלהות מאד, "דאיהו וגרמוהי חד", שהם בבחינת בטול אמייתי. אלא על ידי שנמשך בהן בחינת מ"ה, שהוא הארת שם מ"ה לבררם, אז נכללו בבטול אמייתי באלקות.

וכמשל באדם, שמביר בירורים על ידי שאוכל ושותה ואחר כך מתפלל באהבה-ויראה על ידי פח זה שאכל ושתה, שנמצא - נכללו החיות של המאכלים והמשקים שנפלו בשבירת-הכלים בבחינת האהבה ויראה שלו, ועם כל זה הוא עדיין רחוק ממהות "אחד האמת"²⁸, אלא כשעל ידי העלאת מ"ן דאהבה-ויראה שלו נמשכו לו דחילו ורחימו מלמעלה מאת ה', שתפול עליו אימה כו', אז יוכלו באהבה-ויראה זו שנמשכים מלמעלה מבחינת אלקות ממש - ועל דרך זה הוא בירור שני דמ"ד.

ואפילו רבי עקיבא, ש"יצתה נשמתו ב'אחד" (ברכות סא, ב), עם כל זה הרי מסירת-נפש של הנברא רחוק עדיין מאלקות, אלא שנמשך עליו הארה מבחינת "אחד האמת", ואז נכלל מסירת-נפש שלו בבחינת "אחד ממש".

וזהו ענין "למחוי אַחַד באַחַד"²⁹: שבחינת "אחד"

29. (זכר חלק ב תרימה קלה, א).

27. (נפנו לעיל טו, ד).

28. ("אחד האמת - שהוא לבדו הוא ואין זולתו". תניא פרק ל"ה בהנהגה).

אז שורה האור, והמ"ן הוא כלי להמ"ד; לכן, כדי לעזור המושכת מ"ד דיוסף היה צריך להיות תחלה העלאת מ"ן דהשכטים, בבחינת בטול לעורר המושכה זו.

גם יובן זה ממשל גשמי בזיוג זכר ונקבה, ש"אין קישוי אלא לדעת"³⁵. ובשנהנקה עזרכת שולחנה אז נתעורר תאות הזכר כו'. וזהו "והנה תסופינה אלומותיכם", שעשו הכלי והעלאת מ"ן, "ותשתחווין לאלומתי";

ובהשתחואה זו עשו ב' בחינות: א' הבטול שלהם לאור אינסוף. הב' שעל ידי זה עשו גם פן המושכה שיומשך המ"ד. דהיינו שיומשך הארת האינסוף בבחינת יוסף. והמושכה זו שעשו הם - היינו שיומשך בחינת האור-פנימי ביוסף, ואמנם השתחואה דיעקב היה רק ענין המושכה לבדה, שהמשיך בחינת הנקיף ליוסף כו'.

והנה סבת שנאת השכטים ליוסף על חלומותיו כו' הוא, לפי שהם טעו בדרך אחר:

בהיות כי ידוע בענין "ששם עלו שכטים שכטי ו"ה כו'" (תהלים קכב, ד), שיש בחינת י"ב גבולי אלכסון³⁶ בן-אדאצילות; ונקראו "שכטי ר"ה" - שנמשכים מאבא-ואימא³⁷. ולזאת סברו השכטים-שלמטה - ששרשן משם, ואם פן הם במדרגה אחת עם יוסף, שכולן שרשן מן-אדאצילות, ואם פן אין צריכים לו בשביל המושכת המ"ד, שהרי פמזהו פמזהם משרש אחר מבחינת ז"א, שמשם המושכת המ"ד.

אבל טעו בזה. פי אמת ששרשם מן-א כנ"ל, אבל הם בעצמם למטה בכריאה, וכנ"ל בענין בחינת י"ב פקר שהים עומד עליהם מלמעלה, הילכך הם רק המעלים מ"ן למלכות; מה שאין פן יוסף-שלמטה - הוא עצמו מבחינת יסוד-דאצילות ממש, ולפיכך הוא דוקא הממשיך מ"ד, והם צריכים לו פמו שפתוב: "והנה תסופינה אלומותיכם כו"³⁸, כנ"ל :

וזהו (פרשתנו לו, ו): "תסופינה אלומותיכם ותשתחווין לאלומתי" - בבחינת בטול ממש. פי בלעדי המ"ד דיוסף לא נכלל המ"ן שלהם באלקות ממש, רק שעל ידי המ"ד דיוסף שמבררם בירור ב' שיוכללו בביטול אמיתי דמ"ה - וזהו "ותשתחווין כו'" - ואז הוא שנכללו באלקות כנ"ל³⁰ :

והנה להבין ביאור ענין "ותשתחווין לאלומתי". גם ענין החלום השני (פרשתנו לו, ט): "השמש והירח כו' משתחווים לי" - שהדברים מגיעים ליעקב, וכמו שפתוב (שם, יא): "וואביו שמר כו'" - איך יתכן שיעקב שהוא למעלה במדרגה מיוסף, פי הוא בחינת גוף ויוסף בחינת ברית³¹, ואף על גב דגוף וברית פחדא³², מכל מקום הוא גבוה כו' - אם פן איך ישתחוה ליוסף? וזה תמויה!

אך הענין פי השתחואה כוללת ב' בחינות: הא' - בחינת בטול, שבטל ומשתחוה כו', כמו (תהלים ט, ו): "וצבא השמים לך משתחווים" - שהם מתבטלים כו'.

הב' - הוא ענין המושכה, שמרפין ראשו וממשיכו למטה.

ובאמת הא ביהא תליא. שעל ידי הבטול גורם ההמושכה כו'. וכן ידוע גם פן מהשתחואה שבשמונה עשרה פאמרו: "ברוך אתה ה'", שהוא בחינת בטול, וגם המושכה על ידי שמרפין ראשו וממשיך מבחינת "ברוך בבחינת אתה", פמבואר ב"פרי עץ חיים"³³.

ועל דרך זה יובן ענין "ותשתחווין לאלומתי": פי הנה השכטים פשהעלו מ"ן במלכות, וצריכים לעורר המושכת מן-דאצילות שעל ידי זה עיקר הברור; ובאמת אין המ"ד נמשך אלא לאחר שיש העלאת מ"ן, פי "לית ברכתא שריא באתר ריקניא"³⁴, רק פשיש כלי

34. (זהר חלק ב תרומה קנה, א. קנו, ב. זהר חלק ג צו, ד, א)
 35. (יקמות נג, ב)
 36. (ספר יצירה פרק ה משנה א).
 37. (ראה זהר חלק ג אחרי עת, א).
 38. ("ותשתחווין לאלומתי").

30. (וענין מה שנחבאר בענין ב' בירורים אלו על פסוק "ואלה שמות" (לקמן מז, ג)).
 31. (דיוסף בחינת ברית זהר פרשתנו קפר, ב. ובכמה מקומות).
 32. (זהר חלק ג פתח רלו, א בריעא מתימנא (ועוד): "גוף וברית חשבון חר").
 33. (ראה שער העמידה).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ותלד עדה את יובל - פרשת בראשית

ממקור זה להנהיג הילוך השמש או להילוך הרוחות באופני ההתכללות כו' (והיינו בחי' קוצו של יו"ד שהוא בחי' כתר שבכתר כנ"ל) וזהו ג"כ פי' יובל בחי' בלילה ותערובות כמו יובל לחמורי' וכן כי שם כלל כו' שבמקור המקיף ומנהיג הילוך השמש או הילוך והתכללות הרוחות הרי הוא העושה סדר באופן ההתכללות שזהו שנק' בלילה ותערובת שבאה באופן מיוחד כפי הצריך דוקא כמו העיסה בתערובת המזיגה הנכונה בכמה דברי' הפכיים שמערבם יחד דוקא. ואמנם הכל במדה ושעור באופן שיכללו זע"ז דוקא (כמו שא' בס"י אש ומים וכללן יחד כו' כמו השמים שכלולים מאש ומים יחד זהו מזיגה בתערובות ע"פ המדה באופן שכ"א יוכלל בזולתו וכמו"כ בבחי' המזיגה והתכללו' הרוחות דחו"ג באופן מתוקן בסדר נכון ע"פ מקור ושרש המנהיגם שהוא יו"ד רחב' שנמשך בבינה בשכל ומעם שיש לכל מדה שעור ע"פ השכל ויש בו הפוכו כמו מחסד שבגבו' בגבו' שבחסד ע"פ קו המדה שמורד כל דבר כו' וכמו"כ בחי' ת"ת המכריע בין חו"ג כנ"ל שזהו ענין התקון דקו המדה כו' והוא שנק' יובל במלאפום שנמשך מיו"ד דיובל כנ"ל אבל יבל בקמץ הוא קודם שנעשה סדר בהתכללות ממקורם רק בהיותם כלולים בעצם עדיין ששם הכל כלולים כאחד בלי סדר כלל וכלל כמו שרש המדות דחו"ג לכל פרטי אופניהם הכלולים זע"ז כמו שהם כלולים בעצם רצון הפשוט ותענוג הפשוט שבלתי מסודרים כלל באופן התכללות זו אלא כלולים המה בתכלית היחוד בלי ניכר מהות מדה בפ"ע כלל וזהו כענין בלבול בתערובות שנעשה ברוחות ע"י רוח סערה שנתבלבלו ויוכללו דבר בהפוכו מצד שכל אחד אינו במציאותו כלל ע"כ לא יוכללו בסדר כלל אדרבה הפך הסדר כמו שיכול החסד להיות בבחי' דין ודין בבחי' החסד כנ"ל דכל גוני ימין מתברדין לכל סטר שמי ששרשו בחסד בדרום ילך לצפון כו'. וזהו פי' יבל ל' בלבול כמו כי שם כלל כו' שבלבל לשונם כו' (וכמו בחי' העקודים שעקודים כולם כאחד בכלי א' וכה"ג) וע"כ משם נמשך הבלבול בסדר הילוך הרוחות וגם בהילוך השמש שיעמוד לגמרי כנ"ל וד"ל. (ועכ"ז הרי אמר שם בוהר עד דאתא ההוא דברא בימא דידע לאשלמא רוחא דזעפא כו' (וכמשי"ת):

(מג) ויובן כל זה ע"פ כל הנ"ל בענין התכללות הרוחות המנשבות בעולם ובענין הילוך השמש בד' רוחות העולם כמ"ש הולך אל דרום כו' דהנה מבואר למעלה בענין הרוחות המנשבות בעולם שיש בהם סדר והנהגה באופן הילוכם והתכללותם זע"ז כמו מרות מזרח ורוח דרום יתכללו יחד באופן מיוחד וכן מרוח צפון ומערב או צו"ד שהן ב' הפכים יתכללו יחד כמו שמתכלל' בחום וקור ולח ויבש כנ"ל. ויש בזה רבוי אופני' בהתכללותם עד שיוכלו להתכלל מכל הד' רוחות יחד כו' ואין כל עת וזמן שזה בזה שלפעמים יתכללו באופן זה ולפעמים באופן אחר וא"כ ודאי מוכרח לומר שיש לסדר והנהגה זו בכל פרטי אופני התכללותם בכל עת באופן מיוחד מקור ושרש למעלה מהם שהוא העושה ומנהיג בהם כל אופני התכללות אלה לפעמים כך ולפעמים באופן אחר כענין שאו' משיב הרוח כו' והוא בחי' מקור הכולל כל התכללות הרוחות שהן בבחי' התכללות המדות דחו"ג כו' כמו התכללות גבו' שבחסד וחסד שבגבורה וכה"ג. שנמשך מד' רוחות השמים מרוחניות לגשמיות כנ"ל וזהו ענין הנ"ל בהפרש שבין יובל בחולם ליובל במלאפום שהנהגו' שכבר נהוג ונמשך בגילוי באופני התכללו' הרוחות זהו שנק' יובל במלאפום ל' נפעל המתנהג ע"פ העליון ממנו כו' ומקור ושרש הרוחות העושה בהם סדר בהתכללות זו זהו שנק' יובל בחולם שהוא המנהיג בפועל כנ"ל וד"ל. וכ"ה בענין הליכת השמש בד' רוחות השמים כמ"ש הולך אל דרום כו' דמה שאנו רואים הילוך השמש בסדר נכון באופן התכללות ממזרח לדרום ומדרום לצפון וכמ"ש וסובב אל צפון זהו בחי' גילוי אור ההמשך' ממקור המנהיג את השמש שזהו יובל במלאפום שהוא השמש שהולך ומתנהג באופן מיוחד בהתכללות ד' רוחות השמים שזהו בחי' הארת והמשכת החכ' בבינה ומדות דחו"ג (כענין קוץ התחתון דיו"ד כנ"ל) אבל בחי' אור המקיף דשמש שנק' רוח השמש שמקיפו ומסבבו ומנהיגו בד' רוחות כסדר הזה זהו מקור המנהיג בפועל שנק' יובל בחולם כנ"ל וזהו סובב סובב הולך הרוח שהוא רוח המקיף שלמעלה מהתחלקות המדות דחו"ג כו' שהוא המקיף וסובב עם השמש להוליכו בסדר זה שהולך אל דרום כו' כנ"ל (שהוא נקודה ד' עצמה כנ"ל) אבל יבל בקמץ הוא למעלה גם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

שורש מצות התפילה

יודע הכל או לא לא ה' נמצא ממנו הכל ה' דבר זה בשביל שיוגדר בדבר מיוחד וזה אינו כי לא יוגדר ודבר זה ברור, והוא ית' יודע הכל בחכמתו ופועל הכל בכחו כי אין חילוק בין ההשגה שהוא משיג הנמצאים או מה שהוא פועל שאר פעולות כי ההשגה ג"כ פועל ויבא בלשון פועל שיאמר וידע אלקים כמו שיאמר וידבר אלקים כו', וכאשר נאמר שאין הידיעה עצמותו שוב לא יקשה לך כי תהי' ידיעתו משתנה ויהי' עצמותו משתנה כי אין עצמותו הידיעה רק הוא ית' מתואר שיודע כל וזהו דרך החיים שראוי לכל ישראל לדעת ולהאמין עכ"ל הגאון החסיד מהר"ל מפראג זצ"ל, והובא ג"כ דברי ק' בקצרה בתוס' י"ט פ"ה דאבות במשנה עשרה דברים נבראו בע"ש ביהש"מ שהביא שם דברי הרמב"ם ז"ל לתרץ הקושיא בענין שינוי הרצון למעלה דהיינו בענין המופתים שנעש' ע"י הנביאים שהרי חידוש המופת הוא חידוש ברצונו וא"כ הוא שינוי ח"ו וע"ש שתירצו כי לא דרככם דרכי כו' ע"ש, ובשם הגאון מהר"ל מפראג כ' התו"ם לתרץ ז"ל ורבינו בדרך חיים הפליא עצה הגדיל תושי' להסיר זו השאלה, אמר כי הידיעה והיכולת הכל מפעולותיו כמ"ש וידע אלקים הוא לשון פעולה וכמו ששאר פעולות אין מחייבין בו שינוי ולא ריבוי כך גם אלו ונסמך בזה בחכמת הקבלה עכ"ל, ופי' כי הוא ז"ל נחלק על מ"ש הרמב"ם שהידיעה היא בחי' עצמותו וכמ"ש שהוא המדע והוא היודע כו', ולכן קשה לדברי הרמב"ם קושיא מענין שינוי רצון שא"כ הוא שינוי בעצמותו ח"ו מאחר שרצונו הוא עצמותו, משא"כ לדבריו שעצמותו ומהותו מרומם ומובדל מגדר ומהות פרטי וא"כ לא שייך כלל לומר במהותו ועצמותו גדר רצון וחכמה ודעת, אלא מרומם ומתנשא עליו רב ממהות וגדר חכמה, (אלא שאנחנו אין בכחנו לצייר מהו מהות שלמעלה מגדר חכמה כמ"ש בלק"א ח"ב פ"ה ע"ש הטעם), ובחי' רצון וחכמה ודעת הם מפעולותיו ר"ל שפעל ויצר את בחי' החכמה ואת בחי' הרצון, דהיינו כשנאמר וידע אלקים היינו בחי' פעולה כמו שאתה אומר וידבר או ויעש. אבל עצמותו למעלה מגדר ומהות מדע, (ולא שח"ו אינו יודע, דברואי אין דבר נעלם ממנו, כי מאחר שיצר בחי' הדעת מכש"כ שאין דבר נעלם ממנו וכמ"ש הנוטע און הלא ישמע היוצר עין הלא יביט, אלא שמה שאין דבר נעלם מעצמותו, הוא בבחי' שלמעלה מעלה לאין קץ מגדר ומהות

כמ) אך הענין דהנה הגאון החסיד רבי יהודה ליואי ב"ר בצלאל מפראג רבו של התוס' יו"ט בהקדמת ספרו גבורת ה' השיג ע"ד הרמב"ם כמ"ש הוא היודע והוא הידיעה כו' והרבה להשיב עליהם, וז"ל ראה שהם אומרים עליו שעצמותו שכל מופשט, וכל שכל הוא שיוודע הדבר בנפשו כמו שהוא חוץ לנפשו, ואם כן יהיה הוא ית' נסמך אל אשר עלולים ממנו ויהיה העלול קודם העילה, ואם יאמרו שהוא משיג עצמו שהוא סבה לאלו הנבראים אשר ממנו נמצאו, ויאמרו שהשכל והמושכל (ר"ל מ"ש הרמב"ם הידיעה והיודע והיודע) דבר אחד כמו שהאריכו בדברים האלה ויהיה מה שמשויג עצמו שהוא סיבה לנמצאים הוא בעצמו המושג והמושכל, הנה אחר כל אלו הדברים אשר אמרו הדבר בטל ומבוטל, וזהו כי השכל הוא מיוחד בדבר כמו שאתה אומר כי ענין השכל הוא ידיעת הדבר כמו שהוא, ואין אל השם ית' גדר כלל שיוגדר, ואם אתה אומר שעצמותו שכל הרי בזה אתה נותן לו גדר, לכך אין לומר שהוא ית' מתייחד בדבר לומר עליו שהוא דבר זה מיוחד כו', ולפיכך סכלו האומרים שעצמותו שכל, אבל הוא ית' לא תוכל לומר דבר מיוחד אבל אנו אומרים שעצמותו הויה פשוטה לא יוגדר במה ואין ענין זה שכל ואין אנו יודעים הווייתו ומהותו, ואולי יאמרו אם אין עצמותו שכל וגשם ח"ו לומר עליו, א"כ מהו ית', נשוב להם וכי הנשמה שבגוף האדם יוכל לעמוד על אמתתה כל שכן וכש"כ בורא הכל שאין לשאול עליו קושיא זאת כי לא יראני האדם וחי, וכל הדברים תוכל ללמוד משמותיו הקדושים כי שם העצם בא בלשון הויה ללמוד כי זהו עצמותו אבל שכל אין זה הויה בלבד ותבין אלו הדברים מאד עכ"ל עוד כ' ז"ל ולכן קראו רז"ל הקדוש ברוך הוא ולא נק' השכל ברוך הוא, כי אמתת עצמותו לא נודע רק שהוא נבדל מכל גשם וגוף ומכל הנמצאים, וע"ז נאמר קדוש ב"ה שענין קדוש נאמר על מי שהוא נבדל כי הוא ית' פשוט בתכלית הפשיטות, ומהו בעצמו שהוא פשוט בתכלית הפשיטות אין דבר נבדל ממנו, כי הדבר שיש לו גדר ומיוחד בדבר מה בשביל אותו גדר נבדל ממנו דבר שאינו בגדרו, אבל מפני כי הוא ית' פשוט ואין לו גדר כלל אין דבר נבדל ממנו, ואם כן הוא יודע הכל והוא יכול הכל, וכ"ז מפני שאין לו גדר יוגדר בדבר מיוחד ובשביל זה הכל נמצא מאתו גם כן כמו שית', ואם לא ה'

חיותם וקיומם הוא רק מבחי' הארה וזו בעלמא ממנו ית' כמ"ש הודו על ארץ ושמים כו' וכמו שהזויו אינו פועל שום שינוי בהמאור כמ"ש במ"א, וכמ"כ חיות והתהוות הרצון והחכמה והדעת ממנו ית' הוא ג"כ ע"י זיו והארה בעלמא לכן שינוי הרצון אינו מחייב שינוי בעצמותו ח"ו, עכ"פ יצא לנו מדברי הגאון מהר"ל הנ"ל שנחלק עמ"ש הרמב"ם שהוא המדע כו' אלא עצמותו ית' למעלה מגדר בחי' מדע, ובחי' מדע וחכמ' ורצון הם פעולותיו ור"ל שהם העשר ספירות שנאצלו ממנו שהם בחי' רצון וחכמה ודעת כו' והם פעולה והמשכה ממנו כשאר הנמצאים אבל עצמותו ומהותו ית' מרומם ונשגב מגדר הע"ם ולפיכך נק' הקדוש ב"ה ולא נקרא השכל ב"ה לפי שהוא קדוש ומובדל מגדר בחי' חכמה שספי' חכמ' הרי הוא גדר מיוחד וכן חסד אבל השי"ת אין לו גדר אלא פשוט בתכלית הפשיטות, וז"ש התו"ט שנשמך בזה בחכמת הקבלה שה"ע הע"ם כו':

דעת, אבל מ"ש וידע אלקים שהוא בחי' דעת ממש, היינו בחי' פעולה ור"ל אצילת ספירת הדעת דאצי' שבידיעה זו יודע את כל הנבראים בבחי' דעת ממש), וכן הוא בענין הרצון, ומש"ה חידוש ושינוי הרצון אינו שינוי בעצמותו ח"ו מאחר שעצמותו למעלה מגדר ומהות רצון, ואע"פ שהרצון נמשך ונפעל ממנו, א"כ כשנפעל רצון חדש ה"ז פעולה והמשכה חדשה ממהותו ועצמותו, ע"ז אמר כמו ששאר פעולות אין מחייבין בו שינוי, ר"ל כמו בריאת שמים וארץ שנבראו מאין ליש, ומקודם לא היו כלל וה"ז פעולה חדשה מן העצמות ובודאי שאין זה פועל שינוי ח"ו במהו"ע וכמאמר אתה הוא עד שלא נבה"ע כו' ומשנברא כו' בשוה ממש, כמ"כ פעולת המשכת חידוש הרצון אין פועל בו שינוי, שהוא ג"כ פעולה ע"ד בריאת שמים וארץ כך ברא רצון חדש כו', והמעם שבאמת אין כל הפעולות גורמים שום שינוי במהו"ע ידוע למשכילים שהוא לפי שמקור ושרש

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל ~

ארשב"ח כו' כלי מחזיק ברכה

המברכים את ישראל בשלום, כמו שמסיימין בברכתם וישם לך שלום. ונמצא שזהו שחתם המושגה מעין הפתיחה. והנראה לומר בזה שחתם רבי המושגה בשלום והתחילה במאימתי, ע"פ משארו"ל ברבות נשא פי"ג דרנ"ד ע"א (שהוא דף מ"ז) שהמושגה מתחלת כמ"ם מאימתי ומסיימת כמ"ם בשלום, ואי' בתו"ט שפי' שזהו כנגד ב' פעמים מ"ם יום שהי' משה בהר. וע' במד"ד הנ"ל שראשי האותיות משתא סדרי עולים ג"כ מספר שמונים, ופי' בתו"ט שהאותיות מן ראשי הסדרים לכד סדר ראשון עולים מ"ם לרמז על מ"ם יום אמצעים שהי' משה בהר להתפלל עליהם עד שאמר לו שיפסול עוד שני לוחות האבן. והנה מה שנראה לומר בזה, שמ"ם שבראש השתא סדרי הוא מ"ם פתוחה מאימתי, ומ"ם שבסיום המשנה בס' תהרות הוא מ"ם סתומה, ובגמ' פי"ב דשבת דק"ד אמרו מ"ם פתוחה ומ"ם סתומה מאמר פתוח ומאמר סתום, ופי' רש"י יש דברים שאתה רשאי לדורשן ויש דברים שאתה צריך לסותמן כמו מעשה מרכבה. ונמצא כי מ"ם סתומה מרמז על בחי' סתים שבתורה, כי אורייתא סתים וגליא.

א"ר שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנא' ה' עוז לעמו יתן ה' ירך את עמו בשלום (תילים ד"ט). וקודם מאמר זה הביא רבי מאמר דר' יהושע בן לוי שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנא' להנחיל אהבי יש (משלי ח'). ודקדק התו"ט מפני מה הקדים רבינו הקדוש את מאמר ריב"ל (שאם שהי' בימי רבי, מ"מ בגמ' נדה די"ח חשבוהו רק לאמורא, וכן פי' רש"י שם שמעתתא דריב"ל אמורא הי' עכ"ל, וכ"ה עוד בב"ק בפ' מרובה ריש דף פ"ב, רק הרמב"ם חשבו לתנא), למאמר ר' שמעון בן חלפתא שהי' זקן בשנים בימי רבי, כנראה מתוך דבריו בפך"ג דשבת דף קנ"ב ע"א שהשיב לו סלעים נעשו גבוהים, קרובים נעשו רחוקים, שמחמת זקנתו הסלע קטן הוא כגדול ודרך קרובה נדמה כרחוקה, ופי' התו"ט שזהו בשביל לחתום המשנה בשלום, וע' בתו"ט שכן אנשי כנה"ג חתמו התפילה בשים שלום. והתחלת המשנה הוא מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן (שפי' הרב הברטנורא שלא קתני לה אלא אגב אורחא ולא לגופה), והם

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

אנכי ה' אלקיך, ליל ב' דהגה"ש תער"ג

דשאים על פתח הקרקע כו', י"ל שהו"ע הרשימו וזוהו נמשך הקו בבחי' מציאו' אור כו' וז"ע אור זרוע כו'. וי"ל ג"כ ענין אור זרוע על התהוות הכלים שזוהו עד"מ כמו התהוות מהות הפרי מכח הצומח שבארץ שא"ז ממהו"ע צ"ח הצומח כ"א הארה הנמשכת ממנו ובאה בהגשמה ע"י הגרעין הנזרע עד שנעשית פרי כו', כמו"כ הוא בהתהוות הכלים דאצי' מכלים דא"ק (עמ"ש מזה ברה"ה יו"ט של ר"ה, רס"ו), שזוהו ע"י הרושם דכלים דעקודים כו', דהרי הכלים דא"ק הן שרש נשמות דגופות כמו"ש בע"ח, והארה שלהם באה בבחי' הגשמה ע"י בחי' הרושם דעקודים עד שנעשית בבחי' מציאות כלי כו' (וי"ל דבכלים סדר ההמשכה והתהוות הוא מהות ממהות כו', רק שבא"ק הכלים הן מהות א"ס עדיין, דא"ק ככלל נק' א"ס בהשאלה כו' וכמשנת"ל פס"ו, ובאצי' נעשים בבחי' מהות כלים וזוהו ע"י הרושם הנ"ל שהוא כמשל הגרעין כו'). וכן י"ל בהתהוות הכלים דעקודים בחי' רושם הנ"ל שנעשה מן האור (והיינו ג"כ מהתעבות האור כו'), שזוהו כמו עד"מ התהוות אילנות ופירות מכח הצומח שלא ע"י זריעה שתחלה מתהווה ומתגשם מכח הצומח שרש האילן והפרי ועי"ז צומח מציאו' הפרי כו', וכמו"כ בהתהוות הכלים שהאור מתגשם ע"י ההמשכה והסילוק עד שנעשית כלי כו'. וכ"ז אינו פועל שום שינוי בהמקור כלל, וכמו שהתהוות הפרי אינו עושה שום שינוי בכח הצומח שיכול להצמיח עד אין שיעור, וכמו עד"מ מחשבת האדם שנמשך מכח המח' שבנפש שאינו עושה שום גרעון בכח המח' שיכול לחשוב מח' עד אין קץ כו', וכמו"כ הוא בהתהוות הכלים שאינם עושים שום שינוי וגרעון ח"ו.

ק"צו"ד. והענין הוא דהנה הכלי דעקודים היא ע"י שהאור הניח רושם, וזהו בחי' הגרעין שע"ז בא האור בבחי' מציאות באצי', שע"י הכלי דעקודים מציאות והגבלת האור חוץ לעקודים, וי"ל דרושם הוא כמו פרסא שמעלים ומגביל יותר מכלים, ובשרשו הוא בחי' הרשימו שע"י בא הקו בבחי' מדה וגבול, וכמו"כ כלים דאצי' מכלים דא"ק ע"י הרושם דעקודים, וכמו התהוות הפרי מכח הצומח שמתהווה השרש ועי"ז נעשה צמיחת הפרי, וכ"ז אינו עושה שינוי בהמול וכח הצומח, וכמו"כ הוא למעלה.

קל"ב) והנה בהמשל הרי הגשמת ההארה הוא ע"י הגרעין הנזרע כו', ולמע' י"ל עפמ"ש בע"ח שער מטולמ"ט פ"א שהתהוות הכלים בעקודים הוא ע"י שהמשך את האור כו', ואחר שנמשך חזר ונסתלק האור ההוא למע' לגבי מקורו, ומניח רושם חותם למטה וזה הרושם נעשה בבחי' כלי ע"י ריחוק האור ממנו כו', וזה הרושם י"ל שזוהו כמו עד"מ הגרעין שבו וע"י נצמח הפרי כו', כך ע"י הרושם הנ"ל נצמחו ונתהוו הע"ס משרשן שבא"ק כו'. וי"ל דכמו שהכלים דאצי' מגבילים את האור הרי מכו' במ"א שההגבלה הוא שמגביל חוץ לאצי', דבאצי' ה"ה עדיין בבחי' א"ס להתפשטותן כו', דגם הכלים דאצי' אינם בבחי' גבול עדיין וכמא' מרתן עשר שאין להם סוף כו', וכמ"ש הפרד"ס וכמבו' במ"א, רק ההגבלה היא שחוץ לאצי' יפעול האור בבחי' גבול דהיינו בהתהוות כו' ע"י כו', וכמו"כ בחי' הכלי דעקודים פועל בהאור שבהמשכתו באצי' יהי בבחי' מציאו' כו'. וממ"ש בע"ח הניח רושם חותם י"ל שהכלי דעקודים מאחר שנק' בשם רושם ה"ו מגביל יותר מכלים דאצי' כו', וע"ד המבו' במ"א ההפרש בין כלים דאצי' להפרסא שבין אצי' לברי', דכלים דאצי' ה"ה כלים להאור, וע"כ הגם שמעלימים ומגבילים את האור מ"מ ה"ו מהות אותו האור כו', וכמו אותיות הדבור שמלבישים את השכל ומעלימים עליו מ"מ השכל המתגלה ה"ה אותו השכל רק שהוא חיצוניותו לכו' כו', אבל הפרסא שאינו כלי להאור ה"ו מעלים ומגביל לגמרי כו', ועמ"ש בלק"ת שה"ש ד"ה מה יפו פעמיך בנעלים וכמשנת"ל פק"ו, ובדוגמא כזאת י"ל בכלי דעקודים שנק' רושם כו' (ומובן שאינו דומה כמו פרסא רק בדרך דוגמא לכו'). ושרש ענין זה למע' יותר י"ל שז"ע הרשימו שנשאר לאח"ה צ"ו וסילוק האור הא"ס שזוהו כמשל הגרעין כו', ואח"כ המשכת הקו מאוא"ס ה"ו ע"ד המול המכה בו ואומר גדל כו', וידוע דהקו נק' מול וכדאי' בוח"ג דקל"ד א' האי חוטא יקרא קדישא כו' אקרי מולא כו', וכמו המולות דא"א שמהם נמשך לחו"ב דאבא יונק ממול הח' כו', והמולות הן שבאים בבחי' מציאות אור בחו"ב ע"י רושם הכלים דעקודים כו', כמו"כ בחי' הקו ה"ה בבחי' מציאו' אור ובא במדה ומשקל ע"י הרשימו כו', וזשארז"ל ע"פ וכל עשב השדה כו' עמדו

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

עלה אלקים בתרועה, חגה"ס תרפ"ט

שם בבחי' התכללות בתכלית ההעלם עכ"פ. אך כ"ז הוא בחי' הגילוי דאוא"ס גם באוא"ס שלפני הצמצום, אבל בחי' העלם האור שאינו בגדר גילוי כלל ואינו בגדר מקור כלל אין מקום לומר שיהי' שייך לומר שנמצא כלול שם גם בהעלם ביותר, דהנה כל שהוא בבחי' גילוי אור הגם שהגילוי הוא לעצמו יבא לידי גילוי לזולתו ג"כ, והיינו דמאחר שהוא בבחי' גילוי בעצם יש לו שייכות אל הגילוי להזולת (דבכללות הוא רק ההעלם של הגילוי) וממילא שייך לומר שהגילוי אל הזולת נמצא כלול בהעלם, ולזאת הנה ההמשכה הוא רק גילוי מההעלם לא דבר חדש. דכמו"כ הוא לפה"צ בבחי' עצם האור דהיינו בחי' אוא"ס שקודם עלות הרצון מאחר שהוא בחי' גילוי לעצמו כבי' יש לו שייכות אל בחי' התפשטות האור שבעצמותו, ולכן גם בעצם האור יש בחי' ספי' רק שהן ספי' עד אין קץ, אבל בחי' העלם האור שלמע' מגדר גילוי לגמרי הרי מצד מדר' זו יכול להיות שלא יהי' בחי' גילוי כלל לא לעצמו ולא לזולתו, וממילא בבחי' זו אינו שייך התכללות, וממילא ה"ז למע' מהעלאת מ"ן וההמשכה משם הוא בחי' אור חדש והמשכה זו ממשכיים ע"י עבודה דר"ה דעיקר העבודה דר"ה הוא בתשובה וקבעומו"ש במס"ג שמוסר ונותן א"ע בהתגלות לאלקות לכן עי"ז ממשכיים בחי' אור חדש. קיצור. יבאר דמדות ז"א כלולים בכינה, מילוי דשם ס"ג, כינה בחכ', חכ' בכתר, וכתר במאציל העליון, וכן בלפני הצמצום בחי' התחתונה שבעצמות כלולה בהעצמות, ובכולם שייך העלאת מ"ן, אבל העלם האור שאינו בגדר גילוי הוא המשכה חדשה ממש.

יח) והנה ככל המשל הזה דכחות הנפש שהמדר' התחתונה היא כלולה בהמדר' העליונה, מדות בשכל ושכל בלמע' מן השכל שהם רצון ועונג, ורצון ועונג ביחידה שבנפש, הנה כמו"כ יובן הדוגמא מזה למע' בספי' העליונות דבחי' מדות עליונות דז"א דאצי' כלולים בבחי' הכינה שז"ע הגילוי דשם ס"ג וכידוע דשם ע"ב בחכ' ושם ס"ג בכינה, והמילוי דשם ס"ג הם המדות הכלולים בכינה וידוע במ"א דבספי' הכינה הוא אות ה' ראשונה דשם הוי' דרגל הקצר שבה' ראשונה זהו התכללות המדות בכינה כמו"ש בבה"פ פ' בלק ע"פ כי מראש צורים ובלק"ת ד"ה אלה מסעי ה', וכמו"כ כלולים המדות דחכ' שז"ע כי מראש צורים כמו"ש בבה"ז שם, רק שהן בבחי' העלם ביותר והו"ע ו"ק דאבא, וכן הכינה כלולה בחכ' וכמו"ש באר"ז האי חכמתא אתפשטא ואפיק מיני' כינה, וכן חכ' כלולה בכתר וכמו"ש והחכ' מאין תמצא בחי' אין דכתר והוא בחי' ח"ס חכ' שבכתר עד גם בחי' הכתר שהוא בחי' ע"י וא"א (שנק' רצון ועונג למע' מהשכל וחכ' כנודע) גם הם היו בבחי' העלם בעצמות המאציל שלמעלה מבחי' כתר דאצי' עד התכללות הראשונה דבחי' א"ק שנק' אדם הראשון פרצוף הראשון דאחה"צ שכולל כללות ההשתל' שאחה"צ וכמו"כ באוא"ס שלפה"צ הנה בחי' היותר אחרונה שבאוא"ס כמו"ש בע"ה כאלו נא' מל' דמל' שבא"ס הי' כלול בעצמות אוא"ס ובא לידי גילוי בעצמותו כשבא במחשבתו ורצונו הפשוט להאציל כו'. וממילא מוכן שיכול להיות על' והתכללות בבחי' העלאת מ"ן מתחתן לעליון עד רום המעלות במדר' היותר עליונה שהוא

~ ספר השיחות ה'תש"ה - בלה"ק ~

יום שבת-קודש תבוא, בסעודה

ב. הר"א היה בעל לב טוב, והיתה לו התפשטות הלב, - היו אומרים שה'דובים' מקרמנצ'וג היו אפס קצהו של הר"א - אך הוא לא היה יכול לסבול אנשים פשוטים. פעם אחת, בשעת שיחתו עם מישהו, ניגש אליו בעל העגלה שהיה מוליך חסידים אל הוד כ"ק רבינו הזקן

א. להגאון החסיד הרב ר' אייזיק מהומיל, היה קירוב הדעת מהוד כ"ק רבינו הזקן שאמר לו: אתה צריך להאריך ימים, כי מוטל עליך הרבה לבצע. 'אריכות ימים' משמעה, שהימים לא יבוזבוזו על דברים טפלים ודברים מכאיבים.

כ"ק רבינו הזקן. באותו 'שולחן' נכח גם הרב ר' ברוך, אבל אף אחד ואפילו הר' ברוך, לא ידעו למי הכוונה.

ז. מי שהוא 'מנגד' איננו בעל דעה, אבל רחמנות עליו, "תיסרך רעתך"¹, מה הוא אשם שהרע שלך נדבק אליו.

ח. אחד מהסיפורים שסיפרה הסבתא רבקה להוד כ"ק אאזמור'ר הרה"ק 'צמח צדק':

הוד כ"ק רבינו הזקן היה רבי, לפני בואו למזריטש. היתה זו השגחה פרטית שנסע למזריטש ולא לוולנא, שכן אז היה חסר לחלק מהיהודים תורה אמיתית.

ט. ישנן אהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל. בכל אחת מהאהבות האלו, ישנן שלוש מדריגות של "בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאדך", ואהבת ישראל עולה על כולנה, מפני ש'כולהו אית בה'. כשיש למישהו אהבת ישראל, יש לו ממילא אהבת התורה ואהבת ה'. אך כשיש לו אהבת ה', יכול להיות שלא תהיה לו אהבת התורה, וכשיש לו אהבת התורה יכול להיות שלא תהיה לו אהבת ישראל.

י. מורנו הבעל-שם-טוב העמיד את הסולם, והוד כ"ק רבינו הזקן העניק את הכוחות לעלות על הסולם, שכל אחד יוכל להגיע למעלה.

יא. לשבור את הרע, יכלו גם לפני זה. הרי היו גדולים שהיה להם יצר-הרע גדול ושברו אותו. זאת הרי יכול כל יהודי על-פי תורה, לשם כך לא זקוקים לנשמה חדשה, אלא הוד כ"ק רבינו הזקן חידש שנהיה מואר. לפני-זה היה חושך. כשיתוש או דבר מאוס עוקץ, מתגרדים ושופכים מים חמים על אותו מקום, אבל לא רואים זאת.

הוד כ"ק רבינו הזקן חידש שרואים. צריכים להיכנס ולשאול כיצד להסיר זאת, אך אסור להעלים את הדבר מעצמו. לא-עלינו ולא על כל ישראל, חולה, אפילו חולה מסוכן, הרי כשלא מעלימים זאת, עושים משהו לכך, והקב"ה עוזר והוא מבריא. אבל כשמעלימים, הרי גם מדבר קטן יכולה להתפתח ר"ל מחלה גדולה.

יב. פעם היו עוסקים בחסידות, כיום רק לומדים. פעם עשו, ללמוד סעיף 'לקוטי תורה' היה הרבה, מאמר שלם – היה ריבוי.

כשמלמדים תינוק ללכת, אין הוא הולך עדיין. מספיק ללמוד חצי שעה, רבע שעה, שעה, אינני מתכוון בזמן, רק שעה מלשון פניה, רגע אחד, והעיקר הוא לעשות.

ואמר לו משהו, התרעם עליו הר"א וקרא לו "בעדיוק". מסרו את הדברים להוד כ"ק רבינו הזקן, והוא קרא אליו את הר"א ואמר לו: בסוד הנשמות, אתה עם-הארץ גמור, הוא למעלה ממך בכוחות הגלויים, ומה גם בכוחות הנעלמים, כשהוא אומר "שמע ישראל" שותקים המלאכים. כשרוצים לדעת היכן להחביא משהו, צריכים ללמוד מגנב, גנב מחביא משהו לא במקום פתוח, גם לא תחת מנועולים, אלא בתל – ולאחר זמן זה מזריע.

הר"א אמר לאחר מכן, שהעניין של לבטל את הזולת – נלקח ממנו מיד, אך כדי לעבד את הדברים – התייגע ששים שנה.

ג. הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי אמר: אבי – הוד כ"ק רבינו הזקן – ניגש ישר אל הסירכא. אנחנו צריכים לחפש, אבל מוצאים.

ד. אצל הוד כ"ק רבינו הזקן, היה חסיד ר' שמעון אלי' מחאסאלוויץ', עליו אמר הוד כ"ק רבינו הזקן: "ומתלמידי יותר מכולם".

ומעשה שהיה כך היה: ר' שמעון אלי' מחאסאלוויץ' היה "אוהב את הבריות". כשהיה בא אל הוד כ"ק רבינו הזקן, היה מתחבק עם החסידים ויוצא אתם בריקוד. הוא לא היה יכול לשמוע כשמדברים לשון-הרע על מישהו, והיה אומר: מדוע אתה מתחיל מהצד השמאלי, תתחיל מהצד הימני, מה הוא אשם שמראים לך את הרע שלך. פעם ישב הוד כ"ק רבינו הזקן בחדרו בקומת העליה, ולא הצליח להגיע לבוריו של ענין מסויים. פתאום שמע שרוקדים למטה, ריקוד אמיתי. ניגש הוד כ"ק רבינו הזקן לחלון, וראה שכך רוקד החסיד ר' שמעון אלי' עם החסידים. הדבר גרם שמחה גדולה להוד כ"ק רבינו הזקן, ואמר: "הרבה קיבלתי מרבותי, הרבה קיבלתי מחבירי, ומתלמידי יותר מכולם".

ה. שלש השנים הראשונות אחרי לידתו של הוד כ"ק רבינו הזקן, ראו אצל הבעל-שם-טוב בכיות מרובות, אפילו בעת עריכת השולחנות, כמו אלה של ראש-השנה וכו' דבר שלא היה מדרכו ומנהגו של הבעל-שם-טוב, מפני שדרכו היתה להיות תמיד בשמחה.

לאחר מכן הסביר הבעל-שם-טוב לתלמידיו שטעם הדבר הוא כי ירדה נשמה חדשה, והוא חושש עליה, כי 'הצד שכנגד' הרי יודע פירוש הדבר, וגם נותנים לו כוחות כדי שיוכל לעמוד מנגד.

ו. פעם סיפר הבעל-שם-טוב ב'שולחן' אודות נשמה חדשה שירדה כעת לעולם. וכוונתו היתה לנשמת הוד

(1) ירמיה ב, יט.

כ"ק רבינו הזקן, אחרי כל העליות של ימי ח"י אלול, הרי מה שלא יעשה, הוא יורד לעולם-הזה ועוזר לאותו יהודי. אם הרבי היה בא בגופו, היו הרי בתוקף³ בנשמתו. אי אפשר לומר שאנחנו גלמודים, כי הרי אנחנו לא גלמודים, אלא שלא מרגישים בכך.

טו. צריכים ללמוד עניני עבודה קצרים, שהשומע יקלוט. צריכים לחזור על מאמרים של הלב, ולא של הראש, ולעשות בזה.

טז. טעות הדבר מה שחושבים שצריכים הכל בפעם אחת, ואם לאו – מתייאשים. 'מחלל שבת', אינני רוצה לומר זאת, שכן אין הוא יודע מה זה שבת, אביו לא לימד אותו, הוא נמצא בסביבה כזו. אותו דבר בכשרות, מי יודע מה נעשה בעניני הבית שלו. אבל כמה שיכולים לפעול, גם חצי ענין הוא טוב.

יז. (אחרי ברכת המזון, אמר כ"ק אדמו"ר): שהשי"ת יעזור שחסידים לא ירדימו את הזמן, כלומר שהזמן לא יבוזבז על עניינים טפלים. בימים של כ' אלול⁴ יכולים לפעול רבות בדרך הרבי והרביים, אלא שצריכים על כך ברכה מיוחדת.

יג. אילו חסידים היו הולכים בדרך הרבי, הוד כ"ק רבינו הזקן והרביים – נשיאי חב"ד שאחריו – היה הרבה יותר טוב בגשמיות, ומה גם ברוחניות.

יד. ידוע שהוד כ"ק רבינו הזקן היה אומר²:
- אינני רוצה את הגן-עדן התחתון שלך, אינני רוצה את הגן-עדן העליון שלך, אני רוצה רק אותך בלבד. זאת אמר בשנים הראשונות.

כמה ימים לפני הסתלקותו, אמר:
- אינני רוצה כו' את גן-עדן העליון, אני יודע את הגילויים של גן-עדן התחתון, אני יודע את הגילויים של חכמה דאצילות, אני יודע את הגילויים העצמיים, שחכמה נחשבת כעשה. הריני מוסר את כל המסירות-נפש שלי, שהיכן שיהודי יבקש אותך משהו עד ביאת המשיח – תשמע לו כפי שאתה שומע לצדיק גמור בראש-השנה. משביע אני בחיי נפשי – הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' הסביר, ש"חיי נפשי" הם אורות עצמיים – שהיכן שיהודי יעשה משהו במסירות-נפש (ויאמר "אליך הוי' נפשי אשא") אהיה אתו ואעזור לו.

אפשר להבין באיזה היכלות נמצאת כעת נשמת הוד

(4) כן הוא בהרשימה. ואולי צ"ל: חי אלול.

(2) ראה 'שורש מצות התפילה' – נדפס ב'סהמ"צ להצ"צ' – פרק מ.
(3) חסר בההנחה.

~ אגרות קודש - הרבי הרי"צ ~

לשמוע אך טוב זה מזה, בגו"ר.

ואקוה כי ישמחני במכתביו בשורות מנעימות מאשר ישמח הלב באמת, ובמה שאפשר לשמוח, והוא כי תה"ל לומדים ועוסקים בתורה.

והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש, המוקירו ש"ב.

בי"ה, י"ג תמוז תרפ"א

כבוד ש"ב ידידי הרב הנעלה ווי"ח אי"א
מו"ה שניאור זלמן ש"י

שלום וברכה,

מאת הרממ"י ש"י נתבשרתי בנועם שלומו הטוב, בכללות ומהנעשה בפרט גם עתה נעלם, רק יזכינו השי"ת

על ידי לימוד תורה החסידות וההליכה בדרכי החסידות, כוחות הטבעיים (של העוסק בחסידות) נעשים כוחות אלוקיים
ממאמר פרשת וישב ה'תשכ"ו

אגרות קודש - מתורגם לאנגלית

(מתוך הספר "פרופ' גרין - שלום וברכה" בהוצאת בית חב"ד המרכזי באר שבע)

ב"ה, י"ג כסלו תשכ"ט

ברוקלין, ניו יורק

ד"ר וועלוול גרין

שלום וברכה:

תודה רבה על מכתבך מיום ה'29 בנובמבר. נהניתי במיוחד לקרוא אודות הפעילות שלך על במת ההרצאות הציבוריות ועל לוח הזמנים שלך בזמן הקרוב. מיותר לציין, שהעובדה שאתה "נאה דורש ונאה מקיים" תורמת משקל משמעותי להרצאותיך, ונותנת להן מידה נוספת של השפעה מעוררת. מכיוון שהשכר שה' מעניק הוא באופן של "מידה כנגד מידה", אך במידה נדיבה ביותר, בוודאי תבורך בהצלחה בכל ענייניך.

בעמדנו כעת בחודש המסוגל - כסלו, שהוא בדרך כלל חודש של הצלחה לכל יהודי, אני מנצל את ההזדמנות לשלוח לך ולכל המשפחה את ברכת חג הגאולה לקראת י"ט כסלו הקרב ובא. יהי רצון שחג הגאולה יביא לך, בתוך כלל ישראל, גאולה מכל העניינים השליליים ומסיחיי הדעת, כך שהתוכנית של 'ופרצת' תתקדם בהתמדה ובמידה הולכת וגדלה, מה שיזרז גם את מילוי ההבטחה של 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה' ביאת הגאולה האמיתית והשלימה.

אני מאחל לך שוב חג גאולה מעורר השראה, ומקווה לשמוע ממך בשורות טובות תמיד,

בברכה,

חתימת יד-קודשו של הרבי

המשך ביאור למס' נדרים ליום שלישי עמ' 1

15 וכאשר יצא רבי יהודה מביתו להתפלל בבית הכנסת, הנה מיכסי 16 - היה הוא מתכסה בגלימה זו ומצלי - ומתפלל. וְכֵן מִיכְסֵי בֵּית - 17 וכאשר היה מתכסה בגלימה, הנה מְכַרְךְ - היה רבי יהודה מברך 18 בְּרוּךְ שְׁמַעְנֵי [וְשֶׁהֲלִבִישְׁנִי] מְעִיל מַחְמַת שֶׁהַחֲשִׁיב גְּלִימָה זו לְמַעִיל. 19 הגמרא מביאה עוד מעשה על עניונו של רבי יהודה שלא היה לו 20 בגדים: 21 וַיִּמְנָא תְּדָא - פעם אחת נָזַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל תַּעֲנִיתָא - תענית 22 על הציבור [שהוא היה הנשיא], רַבִּי יְהוּדָה לֹא אֶתָּא לְבֵי תַעֲנִיתָא 23 - לא בא לבית הנשיא, ששם היו מתכנסים ביום התענית, אֶמְרוּן 24 לֵיה - לרבן שמעון בן גמליאל, שהסיבה שבגללה לא הגיע רבי 25 יהודה לבית התענית היא, מְכִיּוֹן שְׁלֹא אֵית לֵיה פְּסוּיָא - שאין לו 26 בגד ראוי להתכסות בו. עֲזַר לֵיה - שלח לו רבן שמעון בן גמליאל, 27 גְּלִימָא, וְלֹא קָבִיל - ולא הסכים רבי יהודה לקבלה.	1 לבית המדרש: 2 רַבִּי יְהוּדָה, כִּד אָוִיל לְבֵי מְדֻרְשָׁא - כשהיה הולך לבית המדרש, 3 שְׁקִיל גּוּלְפָּא עַל פְּתִיחָא - היה נוטל קנקן על כתפו, ומוליכו עמו 4 לבית המדרש כדי לשבת עליו, ולא חשש שאין זה לכבודו לשאתו 5 על כתפו. אֶמְר, גְּדוּלָּה מְלֵאכָה - טובה גדולה עושה המלאכה, 6 שְׁמֻכְכֶּרְתָּ אֵת בְּעֻלְיָה, ובזכותה יש לי על מה לשבת בבית המדרש, 7 ואיני יושב על גבי הקרקע. וכמו כן רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁקִיל צְנָא עַל 8 פְּתִיחָא - נטל סל על כתפו, אֶמְר, גְּדוּלָּה מְלֵאכָה שְׁמֻכְכֶּרְתָּ אֵת 9 בְּעֻלְיָה שמגינה עלי מפני החמה ומפני הגשמים. 10 הגמרא מספרת על גודל עניונו של רבי יהודה: 11 דְּבִיתָהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה - אשתו של רבי יהודה נִפְקַת - יצאה לשוק, 12 נִקְטַת עֶמְרָא - לקחה צמר, עִבְדָּה גְּלִימָא דְּהוּשְׁבֵי - ועשתה ממנו 13 גלימה חשובה. כִּד נִפְקַת לְשׁוּקָא - כאשר יצאה לשוק, היתה 14 מִיכְסֵיָא בֵּיתָא - מתכסה בגלימה זו. וְכֵן נִפְיָן רַבִּי יְהוּדָה לְצֻלוּי -

פרשת וישב

בשכם: ^א ויאמר ישראל אלי־יוסף הלא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני: ^ב ויאמר לו לך־נא ראה את־שלוש אחיך ואת־שלוש הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה: ^ג וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה־תבקש: ^ד ויאמר את־אחי אנכי מבקש הגידה־נא לי איפה הם רעים: ^ה ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים גלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן: ^ו ויראו אתו מרחק ובטרום יקרב אליהם ויתנפלו אתו להמיתו: ^ז ויאמרו איש אל־אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא: ^ח ועתה א לכו ונהרגהו ונשליכהו באחד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה־יהיו חלמותיו: ^ט וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נפנו נפש: ^י ויאמר אליהם א ראובן אל־תשפכו־דם השליכו אתו אל־הבור הזה אשר במדבר ויד אל־תשלחו־כו למען הציל אתו מידם להשיבו אל־אביו:

~ נקודות משיחות קודש ~

וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן (לו, יז) פתב השל"ה: יוסף שמע לאביו . . אף־על־פי שפגנה גדולה הייתה לו. ואף־על־גב שאמרו רנ"ל אם אביך אומר לך לחלל שפת, לא תשמע אליו כי אתה ואביך חביבים בכבודי - זהו בדבר השני לבין אדם לבין המקום, אבל הנוגע לעצמו מחיל אנפשיה לעשות רצון אביו, עכ"ל. וצריך עיון, שהרי אין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, שגאמר והנפשות לי הנה (ראה שלחן ערוך אדמו"ר הזקן חו"מ הלכות נזיק גוף ונפש ס"ד). (לקוטי שיחות לה עמ' 171)

שלישי ^ב ויהי כאשר־בא יוסף אל־אחיו ויפשיטו את־יוסף את־כתנתו ואת־כתנתו את־כתנת הפסים אשר עליו: ^ג ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק

לו ^א וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: ^ב אלה תלדות יעקב יוסף בן־שבע עשרה שנה היה רעה את־אחיו בצאן והוא זער את־בני בלחה ואת־בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את־דבתם רעה אל־אביהם: ^ג וישראל אהב את־יוסף מפל־בניו כבן־זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים: ^ד ויראו אחיו כ־אתו אהב אביהם מפל־אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם: ^ה ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שני אתו: ^ו ויאמר אליהם שמעו־נא החלום הזה אשר חלמתי: ^ז והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם־נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי: ^ח (ישראל) ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם־משול תמשל בנו ויוספו עוד שני אתו על־חלמתיו ועל־דבריו: ^ט ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי: ^י ויספר אל־אביו ואל־אחיו ויגער־בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה: ^{יא} ויקנאו־בו אחיו ואביו שמר את־הדבר:

~ נקודות משיחות קודש ~

ואביו שמר את הדבר (לו, יא) הנה ממתין ומצפה מתי יבוא (רש"י) יש לשאל, מהו העלוי בזה שיוסף ימלך על אחיו והם ישתחוו לו ארצה, ועד כדי כך שיעקב היה ממתין ומצפה לכך. ויש לומר, שיעקב המתין למלכותו של יוסף, היינו משיח בן יוסף, שבא בהקדמה והכנה למשיח בן דוד. (לקוטי שיחות לה עמ' 161)

שני ^ב וילכו אחיו לרעות את־צאן אביהם

אין בו מים: כ וַיִּשְׁבוּ לֵאכֹל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה אֶרְצָת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֵה מִגְלַעַד וּגְמֵלֵיהֶם נִשְׂאִים נִכְאֵל וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה: טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֶחָיו מִה־בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת־אֲחֵינוּ וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ: טז לָכוּ וּנְמַכְרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים וְיִדְנוּ אֶל־תְּהִיבוֹ כִּי־אֲחֵינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו: טז וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מִדִּינָיִם סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לְיִשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה: טז וַיָּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: טז וַיָּשֶׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר הִילַד אֵינְנוּ וְאֲנִי אָנֹכִי אֲנִי־בָא: טז וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת בְּדָם: טז וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ הַפְּרִזָּא הַכֶּתֶנֶת בְּנֶךְ הוּא אִם־לֹא: טז וַיִּכְרֶה וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה וְאֶכְלֶתְהוּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף: טז וַיִּקְרַע וַיַּעֲקֹב שְׂמֹלְתָיו וַיִּשֶׂם שָׁק בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל־בְּנוֹ יָמִים רַבִּים: טז וַיִּקְמוּ כָל־בְּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמְאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֲרַד אֶל־בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבֶךְ אֹתוֹ אָבִיו: טז וְהַמְדָּנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם לְפֹטִיפֶל סָרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטַּפְּחִים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

והבור רק אין בו מים (לו, כד) אָבִל נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בוֹ (רש"י) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מְדוּעַ לֹא נֹאמַר בְּמִפְרָשׁ מִה בֶּן הַיָּה בַּבּוֹר. וְיֵשׁ לִזְמֵר, דְּהִנֵּה אָמְרוּ בְּ"ל: "אֵין בּוֹ מַיִם, אֵין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁנִּמְשְׁלוּ לַמַּיִם". וְלָכֵן אֵין צָרָה לְפָרֵשׁ שֶׁהֵיוּ בַּבּוֹר נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים, מִשּׁוּם שֶׁמִּי שָׂאֵין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה, יֵשׁ בּוֹ בְּדָרָךְ מִמִּילָא דְּכָרִים הַמְנַגְדִּים לְתוֹרָה. וְעַל־דָּרָךְ פְּרוּשׁ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב עַל הַפְּסוּק וְסִרְתָּם וְעַבְדְּתָם: "כִּפְאֲשֶׁר הָאָדָם מִפְּרִיד אֶת עֲצָמוֹ מִהַשִּׁי"ת, מִזֵּד הוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה יְרָה, וְלֹא שֵׁישׁ דְּבָר מִמָּצָע".

(לקוטי שיחות טו עמ' 324)

רביעי לח כ וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוָה מֵאֵת אֶחָיו וַיֵּט עַד־אִישׁ עַד־לְמִי וְשָׂמוּ חִירָה: ז וַיֵּרֶא־שָׁם יְהוָה בַּת־אִישׁ בְּנֵעֻנֵי וְשָׂמוּ שְׂוַע וַיִּקְחָה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ: ח וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֵר: י וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן: יא וַתִּסֶּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁלָה וְהָיָה בְּכֹזֵב בְּלִדְתָהּ אֹתוֹ: יב וַיִּקַּח יְהוָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וְשָׂמָה תָמָר: יג וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמְתְּחוּ יְהוָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה לְאוֹנָן כֹּא אֶל־אִשְׁתְּ אָחִיךָ וַיִּבְּם אֹתָהּ וְהָקַם זֶרַע לְאָחִיךָ: טו וַיִּדַע אוֹנָן כִּי לֹא יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־כֹּא אֶל־אִשְׁתְּ אָחִיו וְשָׁחַת אֲרֻצָּה לְבִלְתִּי בְּתוֹרַע לְאָחִיו: יז וַיִּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּמַּת גַּם־אֹתוֹ: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה לְתָמָר כִּלְתֹּי שְׁבִי אֶלְמִנָּה בֵּית־אָבִיךָ עַד־יִגְדַּל שְׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פְּנֵי־יָמוֹת גַּם־הוּא בְּאֶחָיו וַתֵּלֶד תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: טט וַיִּרְבוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שְׂוַע אִשְׁת־יְהוָה וַיִּנָּחַם יְהוָה וַיַּעַל עַל־גִּזְוֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הַעַד־לְמִי תִמְנָתָה: כ וַיִּגַּד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חֲמִידָ עָלָה תִמְנָתָה לָנוּ צֹאנוֹ: כא וַתִּסֶּר בְּגָדֵי אֶלְמִנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתִּכַּסּ בַּצִּעִיף וַתִּתְעַלֶּף וַתֵּשֶׁב בַּפֶּתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל־דָּרָךְ תִּמְנָתָה כִּי רָאָתָה כִּי־יִגְדַּל שְׁלָה וְהוּא לֹא־יִתְנָה לָּו לְאִשָּׁה: כב וַיֵּרֶאָה יְהוָה וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה כִּי כִסְתָה פְּנֵיהָ: כג וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדָּרָךְ וַיֹּאמֶר חֲבֵה־נָא אָבִוּא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כִלְתֹּי הוּא וַתֹּאמֶר מִה־תִּתֵּן־לִי כִּי תָבֹא אֵלָי: כד וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִיעִים מִן־הַצֹּאֵן וַתֹּאמֶר אִם־תִּתֵּן עֲרֹבוֹן עַד שְׁלַחְךָ: כה וַיֹּאמֶר מִה הָעֲרֹבוֹן אֲשֶׁר אֶתֵּן־לְךָ וַתֹּאמֶר הַתְּמָדָ וּפְתִילָךְ וּמִטְּפָךְ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן־לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לָּו: כז וַתִּקַּם וַתֵּלֶד וַתִּסֶּר צִעִיפָה מֵעָלֶיהָ

פּוֹטִיפַר סֵרִים פָּרְעָה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרֵי
 מִיַּד הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שָׁמָּה: ^ד וַיְהִי
 יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית
 אֲדֹנָיו הַמִּצְרַיִם: ^ה וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל־
 אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ: ^ו וַיִּמְצָא
 יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ
 וְכָל־יִשְׁלֹו נָתַן בְּיָדוֹ: ^ז וַיְהִי מֵאִזּוֹ הַפְּקִיד אֹתוֹ
 בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יִשְׁלֹו וַיְבַרְךְ יְהוָה אֶת־
 בֵּית הַמִּצְרַיִם בְּגַלְל יוֹסֵף וַיְהִי בְרַבַּת יְהוָה
 בְּכָל־אֲשֶׁר יִשְׁלֹו בְּבֵית וּבַשָּׂדֶה: ^ח וַיַּעֲזֹב כָּל־
 אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאֲמֹמָה כִּי
 אִם־חֵלְחַם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יַפְה־תֹּאֵר
 וַיִּפֶּה מְרֹאֶה:

~ נקודות משיחות קודש ~

יוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה (לט, א) כְּבָשׂוֹן, הַמַּד"א וַיִּרְדּוּ מִיַּם עַד
 יָם. שְׁלֹט בְּהוֹן, הַמַּד"א כִּי הוּא רוֹדֵה בְּכָל עֶבֶר הַנְּהָר
 (בראשית רבה) הַפְּנֹנָה וְהַמְטָרָה שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם הִיא הַעֲלוּי
 שְׂבָא עַל דְּי הַגְּאוּלָּה. בְּגִשְׁמִיּוֹת - "וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרוּכֹשׁ
 גְּדוּל". בְּרוּחַנִיּוֹת - הַכְּנָה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה. וְכֵן רוֹאִים בְּדַבְּרֵי
 יוֹסֵף לְאֶחָיו: "כִּי לִמְחִיָּה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לִפְנֵיכֶם . . לא אֶתֶם
 שְׁלַחְתֶּם אוֹתִי הֵנָּה כִּי הֲאֵלֵיכֶם". וְהַדָּבָר מְדַגֵּשׁ גַּם בְּפִסּוּקֵנוּ:
 שְׁלִיטְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף עַל מִצְרַיִם נִלְמַדַּת מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "הוֹרֵד",
 הֵינְנוּ שְׂזוּחֵי הַפְּנֹנָה וְהַמְטָרָה שֶׁל יְרִידָה זוּ.

(לקוטי שיחות כה עמ' 194)

שְׂשִׁי וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אִשְׁת־
 אֲדֹנָיו אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכַבָה עִמִּי:
^ה וַיִּמָּאֵן | וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנָי
 לֹא־יָדַע אֶתִּי מִה־בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר־יִשְׁלֹו נָתַן
 בְּיָדִי: ^ו אֵינְנוּ גְדוּל בְּבֵית הַזֶּה מִמְּנֵי וְלֹא־חֲשָׂד
 מִמְּנֵי מֵאֲמֹמָה כִּי אִם־אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ
 וְאִיךְ אֵעֲשֶׂה הֲרַעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי
 לְאֱלֹהִים: וַיְהִי כִּדְבָרָה אֶל־יוֹסֵף יוֹם | יוֹם
 וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהֵי לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ לְהִיּוֹת עִמָּה:
^א וַיְהִי כִּפְתוּחַ הַזֶּה וַיָּבֵא הַבַּיִתָּה לַעֲשׂוֹת
 מְלֹאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֶׁם בְּבֵית:

וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֱלֻמְנוּתָהּ: ^ב וַיִּשְׁלַח יְהוָה
 אֶת־גְּדֵי הָעֵזִים בְּיַד רַעְהוּ הַעַדְלָמוֹ לְקַחַת
 הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ: ^ג וַיִּשְׁאֵל
 אֶת־אֲנָשֵׁי מִקְמָה לֵאמֹר אֵיךְ הַקְּדָשָׁה הוּא
 בְּעֵינַיִם עַל־הַדָּרָךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הִיְתָה בָּזֶה
 קְדָשָׁה: ^ד וַיִּשָּׁב אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר לֹא
 מִצָּאָתִיךָ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיְתָה
 בָּזֶה קְדָשָׁה: ^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה תַּקַּח־לָּהּ פֶּן נִהְיֶה
 לְבוֹז הַגֹּיִם שְׁלַחְתִּי הַגְּדֵי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא
 מִצָּאָתָה: ^ו וַיְהִי | כְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים וַיָּגֵד
 לְיְהוָה לֵאמֹר זָנַתָּה תִּמְרָה כְּלַתְךָ וְגַם הִנֵּה
 הָרָה לְזַנוּגִים וַיֹּאמֶר יְהוָה הוֹצִיָּאוּהָ וְתִשְׂרַף:
^ז הֵן הוּא מוֹצֵאת וְהִיא שְׁלָחָה אֶל־חַמִּיּוֹהָ לֵאמֹר
 לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶּה לֹא אֲנֹכִי הָרָה וְהִתְאֵמַר
 הַפְּרִיָּא לְמִי הַחֲתָמַת וְהַפְּתִילִים וְהַמְטָה
 הָאֵלֶּה: ^ח וַיִּפְרַר יְהוָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמְּנֵי
 כִּי־עַל־פֶּן לֹא־נִתְתִּיךָ לְשִׁלְּהַ בְּנֵי וְלֹא־יִסֹּף עוֹד
 לְדַעְתָּהּ: ^ט וַיְהִי בַּעַת לְדָתָהּ וְהִנֵּה תְאוּמִים
 בְּבִטְנָהּ: ^י וַיְהִי בְּלִדְתָהּ וַיִּתְּנֵיךְ וַתַּקַּח
 הַמְּיֹלֶדֶת וַתַּקְשֹׁר עַל־יָדוֹ שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא
 רֵאשִׁינָה: ^{יא} וַיְהִי | כְּמִשִּׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אַחִיו
 וְהִתְאֵמַר מִה־פְּרִצַּת עֲלִיד פָּרַץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
 פְּרִץ: ^{יב} וְאַחַר יֵצֵא אַחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשֵּׁנִי
 וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח: ^{יג} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פְּרִץ . . וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח (לח, כט-ל) זָרַח -
 רוֹמֵז לְעַבּוּדַת הַצְּדִיקִים, שְׂאוֹר תּוֹרַתָם וְעַבּוּדָתָם זָרַח בְּאֶפֶן
 תְּמִידִי וְקַבּוּעִי. פְּרִץ - רוֹמֵז לְעַבּוּדַת פְּעִלֵי תְּשׁוּבָה, שְׂעַבּוּדָתָם
 הִיא בְּדָרָךְ פְּרִיצַת גְּדָר, יִצְיָאָה מִהַגְּבֻלוֹתֵינוּ שֶׁל הָאָדָם
 וְהַתְּקַרְבוֹת אֵל ה'. זֶהוּ שְׂאֵמְרוּ רַ"ל "פְּרִץ זֶה מְשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר
 עֲלֵה הַפּוֹרֵץ לִפְנֵיהֶם", כִּי חֲדוּשׁוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ הוּא עַבּוּדַת
 הַתְּשׁוּבָה, כְּמֵאֶמֶר "מְשִׁיחַ אֶתָּא לְאַתְבָּא צְדִיקָא בְּתִיבְתָא".
 (לקוטי שיחות ל עמ' 188)

חמישי **ל**ט א ויוסף הורד מצרימה ויקנהו

בַּגְדוֹ וַתַּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבגְדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב
 בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה: א וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ
 כִּי־עֲזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶם הַחוּצָה: ד וַתִּקְרָא
 לְאַנְשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ
 אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ כֹּא אֵלַי לְשֹׁכֵב עִמִּי
 וְאֶקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל: ט וַיְהִי כִשְׁמָעוֹ כִּי־הִרִימֹתִי
 קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיֵּנֶם וַיֵּצֵא
 הַחוּצָה: י וַתִּנַּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא אֲדָנָיו
 אֶל־בֵּיתוֹ: יא וַתְּדַבֵּר אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר
 כֹּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק
 בִּי: יב וַיְהִי כִּהִרְיָמִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ
 אֶצְלִי וַיֵּנֶם הַחוּצָה: יג וַיְהִי כִשְׁמַע אֲדָנָיו
 אֶת־דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר
 כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִּי עַבְדְּךָ וַיַּחַר אַפִּי:
 יד וַיִּקַּח אֲדָנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַסֹּהַר
 מְקוֹם אֲשֶׁר־ כְּתִיב אֲסוּרֵי קִרֵּי אֲסִירֵי הַמִּלְחָמָה
 אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית הַסֹּהַר: טו וַיְהִי יְהוָה
 אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חָזוֹן בְּעֵינָיו שֶׁר
 בֵּית־הַסֹּהַר: טז וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית־הַסֹּהַר בְּיַד־יוֹסֵף
 אֵת פְּלִהֲאָסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת
 כָּל־אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה: טז אֵין |
 שֶׁר בֵּית־הַסֹּהַר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמַת בְּיָדוֹ
 כֹּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה
 מְצַלִּיחַ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

מִלֹּאכְתוֹ מִמֶּשׁ . . . לְעֲשׂוֹת צְרָכָיו עִמָּה (רש"י לט, יא) רב
 הֵיךְ מְדַבֵּק בְּהוֹרָאת אֲסוּר וְהִתְרַ, שְׁהוּא בֵּין אָדָם לְמִקְוֵה;
 וְאֵלּוֹ שְׁמוּאֵל הֵיךְ רְגִיל לְפִסֵּק דִּינֵי מְמוֹנוֹת, בֵּין אָדָם לְחִבְרוֹ
 (רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד). וְלִפִּי זֶה: רַב לֹא נִיחָא לִיה לְפָרֵשׁ
 שְׁיוֹסֵף כֹּא לְעֹבֵר עַל אֲסוּר כְּלִפֵּי שְׁמִיָּא (אף שֶׁכֵּן מִשְׁמַע
 מִהוֹסֵפֶת הַכְּתוּב "וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שֶׁם בְּבֵית"). וְאֵלּוֹ
 לְפִי שְׁמוּאֵל זִמְתַּק מַה שְׂבָא לְעֲשׂוֹת צְרָכָיו עִמָּה דְּקָא כֹּאֲשֶׁר
 הַבַּיִת הֵיךְ רִיק, כִּי כֵּן אֵין פְּגִיעָה בְּבֵין אָדָם לְחִבְרוֹ -
 שְׁעִבּוּדוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְפֹשִׁיפֵר בְּיִבְסָקִידָהּ עַל בֵּיתוֹ." (לקוטי שיעור כרך טז עמ' 10)

שְׁבִיעֵי מ א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲמָאוּ
 מִשְׁקָה מִלֶּד־מִצְרַיִם וְהֶאֱפָה לְאֲדָנֵיהֶם לְמִלְחָמָה
 מִצְרַיִם: ב וַיִּקְצֹף פְּרַעֲהַ עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר
 הַמִּשְׁקָיִם וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים: ג וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר
 בֵּית שֶׁר הַמַּבְּחִים אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר
 יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם: ד וַיִּפְקֹד שֶׁר הַמַּבְּחִים אֶת־יוֹסֵף
 אֹתָם וַיִּשְׁרַת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמַר:
 ה וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלָמוֹ בְּלַיְלָה אַחַד
 אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלָמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהֶאֱפָה אֲשֶׁר לְמִלְחָמָה
 מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֹּהַר: ו וַיָּבֵא
 אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנֶם זֹעֲפִים:
 ז וַיִּשְׁאַל אֶת־סְרִיסֵי פְרַעֲהַ אֲשֶׁר אִתּוֹ כְּמִשְׁמַר
 בֵּית אֲדָנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פְּנִיכֶם רְעִים הַיּוֹם:
 ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלָמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ
 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרָנִים
 סִפְרוּנָא לִּי: ט וַיִּסְפֹּר שְׁר־הַמִּשְׁקָיִם אֶת־חֲלָמוֹ
 לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֲלוֹמָי וְהִנְהִי־גִפְן לְפָנָי: י וּבְגִפְן
 שְׁלִשָּׁה שָׂרִיגִם וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֶתָה נֹצֵה
 הַבְּשִׁילוֹ אֲשֶׁפְּלִתִּיה עֲנָבִים: יא וְכֹס פְּרַעֲהַ בְּיָדִי
 וְאֶקַּח אֶת־הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס
 פְּרַעֲהַ וְאֵתֵן אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף פְּרַעֲהַ: יב וַיֹּאמֶר
 לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרְנוֹ שְׁלִשָּׁת הַשָּׂרִיגִים שְׁלִשָּׁת יָמִים
 הֵם: יג בְּעוֹד | שְׁלִשָּׁת יָמִים יֵשֵׂא פְרַעֲהַ אֶת־
 רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיֵבֵךְ עַל־כַּנֶּךָ וְנָתַתְּ כּוֹס־פְּרַעֲהַ בְּיָדוֹ
 כְּמִשְׁפָּט הַרְאִשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָחוֹ: יד כִּי
 אִם־זָכַרְתָּנִי אֶתְּךָ כֹּאֲשֶׁר יֵיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ־נָא
 עִמָּדִי חֶסֶד וְהוֹפְרָתְנִי אֶל־פְּרַעֲהַ וְהוֹצֵאתָנִי מִן־
 הַבַּיִת הַזֶּה: טו כִּי־גִנַּב גְּנָבְתִי מֵאַרְצָן הָעֲבָרִים
 וְגַם־פָּה לֹא־עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׁמְנוּ אֹתִי בְּבוֹר:
 טז וַיֵּרָא שְׁר־הָאֹפִים כִּי טוֹב פְּתָר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף
 אֶף־אֲנִי בְּחֲלוֹמָי וְהִנְהִי שְׁלִשָּׁה סִלֵּי הָרִי עַל־
 רֹאשִׁי: יז וּבִסֶּל הַעֲלִיזוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פְּרַעֲהַ מִעֲשֶׂה
 אֶפְהָ וְהָעוֹף אֲכֹל אֹתָם מִן־הַסֶּל מֵעַל רֹאשִׁי:

”ויבא אליהם יוסף בבקר וירא אותם והנם זועפים. וישאל גו' מדוע פניכם רעים היום” (מ, רז).

והנה, מפרטי דברי יוסף לשרי פרעה, ומאופן הנהגתו אתם, יש ללמוד הוראה נפלאה:

לאחרי ש”גנב גונבתי מארץ העברים”, ונמכר יוסף לעבד, ואחרי כל זה עוד הושיבו אותו בבית האסורים ללא פשע ועון, הנה אפשר לחשוב שבמצב כזה הנה “ברוגז” על כל העולם, ובמיוחד על שרי פרעה, שהרי אחד משירי הושיבו בבית האסורים.

ואם-כן כאשר ראה יוסף את שרי פרעה “והנם זועפים” הנה אפשר לחשוב שלא הנה מתענג בהם כל עיקר. יתר על כן, הרי מצב זה ששרי פרעה “הנם זועפים” לא הנה צריך לעורר אצל יוסף תמיהה, שהרי פשוט ישור הנמצא בבית האסורים? הנה פניו “זועפים”.

אף לפועל לא הנה כן, וכאשר ראה יוסף את שרי פרעה ש”הנם זועפים”, הנה מבלי הבט על מצבו וכיו, התענג במצבם, ושאל אותם “מדוע פניכם רעים היום”, ואם הוא יכול לעזור להם במשהו.

ובוקא על-ידי מעשה זה, שהתענג במצבם של שרי פרעה, נהנה ל”משנה למלך”, והציל את העולם כולו בשנות הרעב.

ומזה יש ללמוד עד כמה יש להתענג בטובת הזולת.

(על-פי שיחת ש”פ מקץ תשל”ד - שיחות קודש תשל”ד עמ' 112 ואילך)

מפטיר כ ויהי | ביום השלישי יום הולדת את פרעה ויעש משתה לכל-עבדיו וישא את ראש | שר המשקים ואת-ראש שר האפים בתוך עבדיו: כא וישב את-שר המשקים על-משקהו ויתן הכוס על-כף פרעה: כב ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף: כג ולא זכר שר-המשקים את-יוסף וישכחהו:

פפפ ק”ב פסוקים יכ”ק סימן.

ה ויען יוסף ויאמר זה פתרנו שלשת הפלים שלשת ימים הם: ט בעוד | שלשת ימים ישא פרעה את-ראשו מעליך ותלה אותך על-עץ ואכל העוף את-בשרך מעליך: כ ויהי | ביום השלישי יום הולדת את-פרעה ויעש משתה לכל-עבדיו וישא את-ראש | שר המשקים ואת-ראש שר האפים בתוך עבדיו: כא וישב את-שר המשקים על-משקהו ויתן הכוס על-כף פרעה: כב ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף: כג ולא זכר שר-המשקים את-יוסף וישכחהו:

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביזמיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קרוב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברין הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתא ונחתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע שאל יוסף “מדוע פניכם רעים היום”?

בפרשתנו מסופר אודות דברי יוסף לשרי פרעה, ואשר

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עין-חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי-נעים, וכל-נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. וי חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ואדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עָמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

וַיְהִי עַתָּה עַל־שִׁלְשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל עֶשְׂרֵת הַשְּׂבָטִים שֶׁחָטְאוּ בַעֲבוּרֵהֶנּוּ וְגַלּוּ עֲרִיזוֹת וּשְׂפִיכוֹת דַּמִּים וְעַל־אַרְבַּעַת הַחֲטָאִים וְהָיוּ הַרְבִּיעִי לֹא אֲשִׁיבֵנוּ עַל־מִכְרָם בְּכֶסֶף שֶׁל שׂוֹחֵד אֶת הַצִּדִּיק בְּדֵוָּה לְחַרְיֵהוּ וְאֲבִיוֹן שְׂמוּנָהִים דֵּינוּ בַעֲבוּר שׂוֹחֵד בְּשׂוֹן שֶׁל נְעֻלָּים: ז תְּשֻׁאֲפִים

שי למורא

וְעַל אַרְבַּעַת לֹא אֲשִׁיבֵנוּ, עַל פֶּשַׁע רְבִיעִי אֵין עוֹד לְהַשְׁבִּיב רִיקִים מִלְּהַשִּׁיב לוֹ גְּמוּלָה. עַל מִכְרָם בְּכֶסֶף צִדִּיק, הַדְּיָנִים הָיוּ מוֹכְרִים אֶת מִי שֶׁהָיָה זָכַי בְּדִין, וְעָנְתוּ אֶת דֵּינוֹ בְּגִלּוֹל כֶּסֶף הַשְּׂחָד שֶׁהָיוּ מַקְבְּלִים מִיָּד בְּעַל דֵּינוֹ. וְאֲבִיוֹן, וּמִטִּים דִּין הַאֲבִיוֹן לְרַעְתּוֹ. בַּעֲבוּר נְעֻלָּים,

בלומר, אפילו במעט שחד היו מטים את הדין. ז תְּשֻׁאֲפִים עַל עֶפְרַיִם, כָּל שְׂאִיפָתָם בְּהוֹתָם הוֹלְכִים עַל עֶפְרַיִם הָאֶרֶץ. בְּרֹאשׁ דָּלִים, אִיד שֶׁלֹּט עַל רֹאשֵׁיהֶם שֶׁל הַדָּלִים לְגוֹל אוֹתָם. וְדַרְךְ עֲנֻוִים יִטּוּ, וּמִשְׁפַּט עֲנֻוִים יִטּוּ דִינָם בְּשִׁחַד. ח וְעַל בְּגָדִים חֲבָלִים, וְעַל בְּגָדִים שְׂנֵלְקָחוּ לְמִשְׁכּוֹן מֵאֵלוֹ שְׂחִיבוֹ אוֹתָם לְשֵׁלֵם לְפִי פֶסֶק דִּינָם הַמִּשְׁחָד. יטוּ, וְיִטּוּ עֲצָמָם לְשִׁבְתָּהּ בְּהַסְפָּה. וַיִּינַן עֲנוּשִׁים, יוֹן שְׂנֵקָה בְּכֶסֶף שֶׁשֵׁלֵם עַל יְדֵי אֲנָשִׁים שֶׁהִפְלִיזוּ עֲלֵיהֶם עֲנֵשׁ כֶּסֶף. בֵּית אֱלֹהֵיהֶם, בְּבֵית עַבְדֵּי־יְהוָה שֶׁלָּהֶם. טו וְאֲנָכִי הַשְּׂמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם, מִפְּנֵי מַעֲשֵׂים כְּאֵלוֹ הַשְּׂמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי. וְהַזְכִּיר אֶת הָאֱמֹרִי כִּי הוּא הָיָה הַחֲזָק שֶׁבְּשֵׁבַע הָאֱמוּת. וְחָסוּ, חָזַק וּמְקוּרִי.

הפטרה לפרשת וישב לקריאה בציבור

ולשמו"ת עמוס פרק ב'ז

ב וַיְהִי עַתָּה עַל־שִׁלְשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־אַרְבַּעַת לֹא אֲשִׁיבֵנוּ עַל־מִכְרָם בְּכֶסֶף צִדִּיק וְאֲבִיוֹן בַּעֲבוּר נְעֻלָּים: ז תְּשֻׁאֲפִים עַל־עֶפְרַיִם בְּרֹאשׁ דָּלִים וְדַרְךְ עֲנֻוִים יִטּוּ וְאִישׁ וְאֲבִיו יִלְכּוּ אֶל־הַנְּעֻרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קְדוֹשִׁי: ח וְעַל־בְּגָדִים חֲבָלִים יִטּוּ אֶצֶל כָּל־מִזְבְּחַת עֲנוּשִׁים וַיִּינַן עֲנוּשִׁים יִשְׂתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט וְאֲנָכִי הַשְּׂמַדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּבְדוּ אֲרוֹמִם

עַל־עֶפְרַיִם אֶרֶץ הַחֲטָאִים לְקַחַת הַמַּעֲט כְּבַרַת אֶרֶץ שֵׁשׁ דָּלָה, וְהָיָה לְקַחוֹ בְּרֹאשׁ דָּלִים עַל יְדֵי שְׂפִחָתוֹ רֹאשׁוֹ וַיִּהְיֶהנּוּ, כִּי יִשְׁכְּרוּ עָלָיו עַד־וְרִיעֵי שֶׁקֶר וְדַרְךְ עֲנֻוִים תַּחֲלִישִׁים יִטּוּ לְדִינָם מִשְׁפַּט מִנַּת כְּבִי לְחַרְוֹ אוֹתָם וְאִישׁ וְאֲבִיו יִלְכּוּ אֶל־הַנְּעֻרָה הַמְּאֻרְסָה לְעוֹת עִפְתָּה לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קְדוֹשִׁי שְׂאִמְרֵי לָהֶם קְדוּשִׁים תִּהְיֶה: ח וְעַל־בְּגָדִים חֲבָלִים הַנְּלָקָחִים כְּמִשְׁכּוֹן מֵאֵלֶּה הַמִּסְרָבִים כְּמִשְׁפָּטָם שֶׁל הַשׂוֹפְטִים, יִטּוּ מִטִּים הַשׂוֹפְטִים אֶת עֲצָמָם אֶצֶל כָּל־מִזְבְּחַת לְהַסֵּב עֲלֵיהֶם בְּאֶבְלָם מוֹכְחֵי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּינַן עֲנוּשִׁים מֵאֵלֶּה שֶׁקָּבְלוּ עוֹנֵשׁ לְחַת כֶּסֶף וְהָכִי וּבוֹ יִשְׁתּוּ הַשׂוֹפְטִים בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט אִיד תַּמְעִבוּ אֶתְּם בְּהוֹעֲבוֹת אֱלֹהֵי וְאֲנָכִי הַשְּׂמַדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם שֶׁלֹּא יִמְאָאוּ בְּשִׂקְצִים אֱלֹהֵי שֶׁהֵם עַבְדֵּי־יְהוָה וְגַלּוּ עֲרִיזוֹת וְהַשְּׂמַדְתִּי עֲצָמָה הַחַת גַּם כֵּן לְמַעַל מִדַּרְךְ הַמַּעַב, כִּי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר כָּבְדוּ אֲרוֹמִם גְּבָהוּ וְחָסוּ מִקּוּרִי הוּא כְּאֵלֹאֲנִים וּבְכָל זֹאת וְאֲשִׁמִּיד פְּרוּז מְמַעַל

והשמועה עצמה תהיה גם כן למעלה מדרך המעב, כי האמרי אשר כבדו ארומום גבחו וחסו מקורי הוא כאלוונים ובכל זאת ואשמיד פרוז ממעל

כַּאלֹנִים, מִן עַץ חֹק מֵאֵד. יא) וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים, אִפְלוּ הַבְּחֹרִים שְׂדֵרְכֶם לְלֶכֶת אַחַר מַאֲוֵת הַבָּשָׂר וְהַיִּנּוֹ, נִתְמִי כֹהֵם רוּחַ טְהוֹרָה שְׂנִינּוּ מִן הַיִּנּוֹ וְהָיוּ קְדוּשִׁים לַי. וְלִפִּי הַמִּתְרַגְּמִים, "לְנָזִירִים", פְּרוּשׁוֹ, לְמַלְמְדֵי תוֹרָה. שְׁהָיוּ פְרוּשִׁים מְדַרְכֵי עִם הָאָרֶץ וְעֹסְקִים בַּתּוֹרָה. הַאֵף אִין

שְׁנִמְחוּ וְשָׂרְשׁוּ מִתַּחַת וְאָבַד כָּל זִכְרֵ לְמוֹ: י) וְאַתֶּם הֲלֹא יִדְעֶתֶם אוֹתִי כִי וְאֲנֹכִי הָעֵלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם וְסַפְקִמִי צְרִיכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לְרִשֶׁת אֶת־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: יא) הֲלֹא כִּבֵּל יָמֵי הַדּוֹרוֹת וְאֲקִים מִבְּנֵיכֶם לְנִבְיָאִים

זאת, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בַּתְּמִיחָה.

כְּלוּמֵר, וְכִי אַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּלָּם לְהַכְחִישׁ אֶת זֹאת. יב) וַתִּשְׁקֹו אֶת הַנְּזִירִים יִין, כְּלוּמֵר, פְּתִיחַם אוֹתָם בְּדַרְכֵים עַד שְׂשִׁמְעוּ לְכֶם לְשִׁתוֹת יִין וְלִכְלֵל קִרְשָׁתָם. יג) מַעֲיֵק, מַצִּיק. עֲמִיר, אֱלֻמוֹת הַחֲבוּאָה. יד) וְאָבַד מְנוּסִם מִקָּל, אִפְלוּ הַקָּל בְּרַגְלֵי לֹא יִצִּיל עַצְמוֹ מִפְּנֵי הָאוֹיֵב, כִּי יִמְצָאֵנוּ כָּל מְקוֹם. טו) לֹא יַעֲמֵד, לֹא יַעֲמֵד עַל עַמּוּדוֹ בַּמְלַחְמָה, כִּי יִרְדַּ לְכַבּוֹ וְיִטֵּס. טז) עָרוֹם, כְּלִי נִשְׁקֵי. א) עַל כָּל הַמִּשְׁפָּחָה, עַל כָּל הָעַם. ב) יְדַעְתִּי, אֲהַכְתִּי וּבַחֲרַמִּי. עַל כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם, כִּי הַמֶּלֶךְ יִכְעַס יוֹתֵר עַל עַבְדּוֹ הַעוֹמְדִים לְפָנָיו אִם יַעֲבֹרוּ מִצוּתָיו. ג) הַיִּלְכוּ שָׁנִים יַחְדָּו, הַיִּחַפְּזוּ שְׁלִיכוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּרַגְעַ אֶחָד לְמָקוֹם אֶחָד בְּעִבּוֹר דְּבַר אֶחָד, אִם לֹא נִזְעַדוּ זֶה עִם זֶה. ד) וְטָרַף אִין לוֹ, כִּשְׂאֵרֵה אוֹתוֹ טָרַף, דְּרַכּוֹ לְשֹׂאֵנֵי כְּפִיר, אֲרִיָּה צְעִיר. ה) הַתְּפִל, וְכִי תִשְׁכַּן עַל פַּח הָאָרֶץ, עַל מַלְכַּת פְּרוּשָׁה עַל

גָּבְהוֹ וְחֶסֶן הוּא כַּאלֹנִים וְאַשְׁמִיד פְּרִיו מִמֶּעַל וְשָׂרְשׁוּ מִתַּחַת: י) וְאֲנֹכִי הָעֵלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לְרִשֶׁת אֶת־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: יא) וְאֲקִים מִבְּנֵיכֶם לְנִבְיָאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים הַאֵף אִין זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה: יב) וַתִּשְׁקֹו אֶת־הַנְּזִירִים יִין וְעַל־הַנְּבִיאִים צִוִּיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ: יג) הִנֵּה אֲנֹכִי מַעֲיֵק תַּחְתֵּיכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲיֵק הָעֲגֻלָּה הַמְּלֵאָה לָּהּ עָמִיר: יד) וְאָבַד מְנוּסִם מִקָּל וְחֹק לֹא־יֵאֱמָן כַּחַו וְגִבּוֹר לֹא־יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: טו) וַתִּפֶּשׂ הַקִּשְׁתַּ לֹּא יַעֲמֹד וְקָל בְּרַגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרִכְבּ הַסּוּס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: טז) וְאֲמִיץ לְבוֹ בַּגְּבוּרִים עָרוֹם יָנוּס בְּיוֹם־הַהוּא נְאֻם יְהוָה:

ג) א שְׁמַעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הָעֵלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: בִּרְק אֶתְכֶם יְדַעְתִּי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עוֹנְתֵיכֶם: ג) הַיִּלְכוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּלִתִּי אִם־נִזְעַדוּ: ד) הַיִּשְׂאֵג אֲרִיָּה בַּיַּעַר וְטָרַף אִין לוֹ הַיִּתֵּן כְּפִיר קוֹלָו מִמְּעַנְתּוֹ בְּלִתִּי אִם־לְכַד: ה) הַתְּפִל עַל־פַּח הָאָרֶץ

הָיוּ לְנָזִירִים כִּי נִתְמִי בְלֶכֶם רוּחַ טְהוֹרָה הַאֵף אִין זֹאת וְכִי גַם זֹאת תִּכְחַשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִגִּדּוּ שְׂלֵא הָיָה, נְאֻם־יְהוָה: יב) לֹא דִי שְׂאֵתֶם לֹא נִתְרַחַם בְּמֵה שְׁתוֹחַרְתִּי אֶתְכֶם, אֱלֹא וַתִּשְׁקֹו אֶת־הַנְּזִירִים יִין הַכְּרַחֲתֶם אוֹתָם עַד שְׂנִמְמוּ וְשָׁחוּ יִין שְׂלֵא יוֹדוּ אֶתְכֶם וְעַל־הַנְּבִיאִים צִוִּיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ: יג) אִם שְׁלַמְתִּי גְמוּל לְנוֹסִים, כִּלְשָׁבֵן אַתֶּם שְׁתַּרְבִּיתִי לְהִיטִיב עֲמֵכֶם וּפְשַׁעְתֶּם בִּי, כִּלְשָׁבֵן שְׂאֵשְׁלֶם לְכֶם גְּמוּל וְלָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי מַצִּיק מַצִּיק תַּחְתֵּיכֶם בְּמִקְוֵיכֶם שְׂלֵא תוֹכְלוּ לְכַרוֹחַ וְלַהֲצִיל כַּאֲשֶׁר תַּעֲיֵק צְפוּפָה הָעֲגֻלָּה עִם מַעֲקָה הַמְּלֵאָה לָּהּ עָמִיר שְׂלֵא יִפְלוּ הַעֲמִירִים מִתּוֹכָהּ, כֵּן אֶסֹּבֵב אֶתְכֶם כֹּל תוֹכְלוּ לְצַאת מִמִּקְוֵיכֶם לְהַפְלֹט מִתְּרַב אוֹיֵב: יד) וְאָבַד מְנוּסִם מִקָּל בְּרַגְלָיו וְחֹק לֹא־יֵאֱמָן לֹא יוֹכֵל לְחַזֵּק כַּחַו בַּמְּלַחְמָה וְגִבּוֹר לֹא־יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: טו) וַתִּפֶּשׂ הַקִּשְׁתַּ לֹּא יַעֲמֹד עַל עַמּוּדוֹ בַּקִּשְׁרֵי הַמְּלַחְמָה וְקָל בְּרַגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרִכְבּ הַסּוּס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ עַל־יְדֵי מְרֻצַּת הַסּוּס: טז) וְאֲמִיץ לְבוֹ שְׂדֵרְכֵי לְאֲמִץ וְלַחֲזֵק לְבוֹ בַּגְּבוּרִים הִנֵּה עָרוֹם יָנוּס בְּיוֹם־הַהוּא כִּי יִפְשׁוּט כְּלָיו לְהִיֹּת כָּל לְכַרוֹחַ נְאֻם יְהוָה: א שְׁמַעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה עַל כָּל הָעַם אֲשֶׁר הָעֵלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: בִּרְק אֶתְכֶם יְדַעְתִּי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה מִקָּל הַנְּבִיאִים אֲהַכְתִּי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה מִקָּל הַנְּבִיאִים וְאַתֶּם פְּשַׁעְתֶּם כִּי עַל־כֵּן אֶפְקֹד אֹזִיב עֲלֵיכֶם

אֶת כָּל־עוֹנְתֵיכֶם לְשִׁלֵּם גְּמוּל עַל כָּלֶם: הַקְּדָמָה וְרֵאשִׁי דְרָבִים לְנִבְאוֹת שְׂבוּאוֹ מִן פְּסוּק ט' עַד סוּף קַאִפְטֵל ד' ג) אַתֶּם אוֹמְרִים לְנִבְיָאִים לֹא תִנְבְּאוּ הַיִּלְכוּ וְכִי יִלְכוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּרַחֵ אַחַת בְּלִתִּי אִם־נִזְעַדוּ וְקָבְעוּ מוֹעֵד לְלֶכֶת יַחְדָּו לְמָקוֹם פְּלוּנִי: ד) הַיִּשְׂאֵג אֲרִיָּה בַּיַּעַר וְטָרַף אִין לוֹ כִּשְׂאֵרֵה לְכַד טָרַף דְּרַכּוֹ לְשֹׂאֵנֵי כְּפִיר אֲרִיָּה צְעִיר קוֹלוֹ קוֹל שְׂמִיחָה מִמְּעַנְתּוֹ בְּלִתִּי אִם־לְכַד מֵה: ה) הַתְּפִל עַל־פַּח הַחֲשׁוֹנִים צְפוּרָה עַל־פַּח רִשֶׁת הַפְּרוּשָׁה עַל הָאָרֶץ

עטרת מרים

שי למורא

ומוקש אין לָהּ כַּחַח לַעֲזוֹר אֶת הַצִּפּוֹר, הַנְּעִלְהָ פֶּחַל מִן־הָאֲדָמָה דְרַדְרָה הַצִּפּוֹר כְּשֶׁהוּא נִלְכָּד וְרוֹצֵה לְהַצִּיל נִפְשׁוֹ, מִנְּעִנְדָה הַפַּח וּמַעֲלֵהוּ קִצְצַת מִן הָאֲדָמָה וּלְכוֹד לֹא יִלְכּוֹד: בַּעַת הַמִּלְחָמָה

מַעֲמִידִים הַצִּפּוֹר לְרֹאוֹת אִם בָּא הָאוֹיֵב, וְכַאֲשֶׁר יָבוֹא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר לְהַזְכִּיר אֶת הָעָם וְאִם־יִתְקַע שׁוֹפָר שֶׁל הַצִּפּוֹר בְּעִיר לְהַזְכִּיר אֶת הָעָם כְּשֶׁרוֹצֵה אוֹיֵב בָּא וְעָם לֹא יִתְרַדוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וְיִהְיֶה לֹא עֲשָׂה בְּנִמּוֹל הַמַּעֲשֶׂה.

וְכֵן שִׁתְּרָאוּ שְׂמֹתִקְמִים דְּבָרֵי הַנְּבִיא וְאִדְךָ לֹא תִשׁוּבוּ אֵלַי: זְכִי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדָנִי יְיָהוָה דְּבָרֵי כִּי אִם־נִגְלָה סוּדוֹ אֶל־עַבְדְּכִי הַנְּבִיאִים: ה' אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא

אֲדָנִי יְיָהוָה דְּפָר מִי לֹא יִנְבֵּא:

אִם־נִגְלָה סוּדוֹ בְּתַחֲלִיל אֶל־עַבְדְּכִי הַנְּבִיאִים: ה' אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדָנִי יְיָהוָה דְּפָר מִי לֹא יִנְבֵּא וְאִדְךָ תִּצְוּ עֲלֵיכֶם שְׂלֵא יִנְבֵּאוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאִמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נְאִמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנְאִמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאִמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאִמָּן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְפֹּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׂבִיט הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשְּׂבִיט:

הַמּוֹלֵד: יוֹם שִׁישִׁי, שְׁעָה 11 בְּבוֹקֵר, 12 דְּקוֹת וְ-9 חֲלָקִים.

רֵאשׁ חֲדָשׁ טַבַּת, בְּיוֹם הַשְּׂבִיט־קוֹדֵשׁ וְלִמְחַרְתּוֹ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

רוחו וישלח ויקרא את־חֲרַטְמֵי מִצְרַיִם
 ואת־כַּלְחֲמֵיהֶם ויסַפֵּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת־חֲלֹמוֹ
 ואין־פֹּתֵר אוֹתָם לְפָרְעָה: ^ט וידבר שֵׁר
 הַמּוֹשְׁקִים אֶת־פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת־חַטָּאֵי אֲנִי
 מִזְכִּיר הַיּוֹם: פְּרָעָה קָצַף עַל־עַבְדֶּיךָ וַיִּתֵּן אֹתִי
 בְּמִשְׁמֹר בַּיַּת שֵׁר הַטַּבָּחִים אֹתִי וְאֵת שֵׁר
 הָאֲפִים: ^י וַנְּחַלְמָה חֲלוֹם בְּלֵילָה אֶחָד אֲנִי
 וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלֹמוֹ חֲלֹמוֹ: ^{יא} וְשֵׁם אֹתְנוּ
 נָעַר עֲבָדֶי עָבַד לְשֵׁר הַטַּבָּחִים וְנִסְפְּרוּ־לֹ
 וַיִּפְתְּרֵנוּ אֶת־חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כְּחֲלֹמוֹ פֶּתֵר:
^{יב} וַיְהִי כֹאֲשֶׁר פִּתְרֵנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הַשּׁוֹב
 עַל־כַּנֵּי וְאֹתוֹ תֵּלָה: ^{יג} וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא
 אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלַח וַיַּחְלֶף
 שְׂמֹלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל־פְּרָעָה:

מא * וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חָלַם
 וְהָנָה עֹמֵד עַל־הַיָּאֵר: ^ד וְהָנָה מִן־הַיָּאֵר עֹלֵת
 שֶׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר וַתְּרַעֲנָה
 בְּאָחוּ: ^ה וְהָנָה שֶׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת
 אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאֵר רָעוֹת מְרֹאָה וְדָקוֹת בֶּשֶׂר
 וַתַּעֲמֹדָנָה אֶצֶל הַפְּרוֹת עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר:
 - וַתֹּאכְלָנָה הַפְּרוֹת רָעוֹת הַמְרֹאָה וְדָקַת הַבֶּשֶׂר
 אֵת שֶׁבַע הַפְּרוֹת יֶפֶת הַמְרֹאָה וְהַבְּרִיאַת וַיִּיקֶץ
 פְּרָעָה: ^ו וַיִּישָׁן וַיַּחְלֵם שְׁנֵית וְהָנָה ^ז שֶׁבַע
 שְׁבָלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאוֹת וְטָבוֹת:
 וְהָנָה שֶׁבַע שְׁבָלִים דְּקוֹת וְשְׂדוּפֹת קָדִים
 צְמֻחוֹת אַחֲרֵיהֶן: ^ח וַתִּבְלַעְנָה הַשְּׁבָלִים הַדְּקוֹת
 אֵת שֶׁבַע הַשְּׁבָלִים הַבְּרִיאוֹת וְהַמְלֵאוֹת וַיִּיקֶץ
 פְּרָעָה וְהָנָה חֲלוֹם: ^ט וַיְהִי בְּבֹקֶר וַתַּפְּעֵם

אגרות קודש

ב"ה, ט' כסלו, תשי"ג
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

... ובמ"ש בענין מצבו הפרטי ומחשבתו ע"ד להתיישב באחת הארצות בחו"ל, הנה בטח ידוע לו השקפתי בזה על יסוד מה שראיתי אני"ש בעלי צורה ומקצוע, שהעתיקו לארצות"ב קנדה או לדרום אמריקה, ההעתקה הביאה לטשטוש צורתם ח"ו וכפי שמתאר הסיכויים שיש לו במקומות אחרים, חוששני במאד מאד, שאין בטחה שבהעתקה זו יהיו תוצאות טובות יותר, - מובן שאין זה ענין של החלטה גמורה אלא רק השקפה על יסוד הנסיון וכו'.

חבל במאד מאד שכיון שבמחשבתו (וכנראה גם רצונו) משוטט הוא בכל הארצות לבד מקומו עתה, הרי כפי פתגם הבעש"ט במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, הרי עכ"פ פועל זה עקירת שימת לב המתאימה מהענינים דמקומו עתה, ובמילא ה"ז מביא העדר תועלת להענינים ולבריאותו, וחוששני שגם של זוגתו תחי', כי אי אפשר שפיזור הנפש לא יפעול על הבריאות שלו ועל בריאות הקרובים, ואין רצוני להאריך בזה שלא ירצה לפרש דברי כענין של מוסר ח"ו ורק מנסה הנני לתקן הענין אם אפשרי הדבר.

בברכת הצלחה ובריאות הנכונה לו ולזוגתו שיחיו, שיבשר טוב בקרוב.
 נ"ב: מוסג"פ הקונטרס שהו"ל זה עתה ובטח יזכה בו את הרבים.

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
										מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:20	16:20	17:09	17:07	16:41	16:39	12:07	12:04	9:56	9:52	9:03	9:00	8:27	8:23	6:33	6:29	באר שבע (ח)
17:16	16:06	17:05	17:03	16:39	16:37	12:06	12:03	9:56	9:53	9:04	9:01	8:27	8:24	6:36	6:32	חיפה (ח)
17:17	16:02	17:06	17:04	16:43	16:41	12:05	12:02	9:54	9:51	9:02	8:59	8:25	8:22	6:33	6:29	ירושלים (ח)
17:19	16:16	17:07	17:06	16:39	16:37	12:07	12:04	9:56	9:53	9:04	9:01	8:27	8:24	6:35	6:31	תל אביב (ח)
16:55	15:43	16:40	16:39	16:01	16:00	12:21	12:18	10:27	10:23	9:43	9:39	8:54	8:51	7:40	7:35	אוסטריה, וינה (ח)
21:27	20:21	21:13	21:08	20:41	20:36	13:53	13:50	10:48	10:46	9:32	9:30	8:45	8:43	5:53	5:51	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:02	15:53	16:48	16:47	16:11	16:10	12:23	12:20	10:27	10:24	9:42	9:38	8:55	8:52	7:35	7:31	אוקראינה, אודסה (ח)
16:30	15:18	16:15	16:14	15:36	15:35	11:55	11:52	10:01	9:57	9:17	9:13	8:28	8:25	7:13	7:08	אוקראינה, דוניצ'ק (ח)
16:39	15:27	16:25	16:24	15:45	15:45	12:06	12:03	10:13	10:09	9:29	9:25	8:40	8:36	7:26	7:21	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
16:59	15:45	16:44	16:43	16:03	16:02	12:31	12:29	10:41	10:37	9:59	9:55	9:07	9:03	8:00	7:55	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:51	15:36	16:36	16:35	15:54	15:54	12:24	12:21	10:34	10:30	9:52	9:48	9:00	8:56	7:53	7:48	אוקראינה, קייב (ח)
18:14	17:17	18:04	18:02	17:37	17:35	12:49	12:46	10:32	10:29	9:37	9:34	9:03	9:00	7:00	6:56	אזרח אמירויות, אבו דאבי (ח)
17:31	16:23	17:17	17:16	16:44	16:43	12:49	12:46	10:52	10:49	10:06	10:03	9:20	9:17	7:58	7:53	איטליה, מילאנו (ח)
18:48	17:56	18:38	18:35	18:14	18:11	12:41	12:38	10:09	10:06	9:06	9:03	8:35	8:32	6:06	6:03	אקוודור, קיטו (ח)
20:48	19:45	20:35	20:31	20:05	20:01	13:26	13:23	10:25	10:23	9:11	9:09	8:27	8:25	5:36	5:34	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:07	20:57	21:52	21:47	21:15	21:11	14:19	14:16	11:10	11:08	9:52	9:50	9:00	8:58	6:07	6:06	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:29	16:26	17:17	17:15	16:45	16:43	12:33	12:30	10:29	10:25	9:39	9:36	8:59	8:55	7:20	7:16	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:15	16:12	17:03	17:01	16:30	16:29	12:22	12:19	10:19	10:16	9:31	9:27	8:49	8:46	7:14	7:09	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:16	16:12	17:03	17:02	16:30	16:29	12:22	12:20	10:20	10:16	9:31	9:28	8:50	8:46	7:15	7:10	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:48	16:43	17:35	17:33	17:01	17:00	12:58	12:55	10:57	10:54	10:10	10:06	9:27	9:23	7:56	7:51	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:03	17:06	17:53	17:51	17:26	17:24	12:48	12:45	10:35	10:32	9:42	9:39	9:06	9:03	7:11	7:07	ארה"ב, הווסטון (ח)
17:26	16:27	17:15	17:13	16:45	16:44	12:18	12:15	10:09	10:06	9:18	9:14	8:40	8:37	6:51	6:47	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:10	17:15	18:00	17:58	17:33	17:31	12:47	12:44	10:32	10:29	9:37	9:34	9:03	8:59	7:01	6:57	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:10	16:05	16:57	16:56	16:24	16:22	12:18	12:15	10:16	10:12	9:28	9:24	8:45	8:42	7:12	7:07	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:40	16:36	17:28	17:26	16:55	16:53	12:46	12:43	10:43	10:40	9:55	9:51	9:13	9:10	7:37	7:33	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:07	16:03	16:55	16:53	16:21	16:19	12:17	12:14	10:15	10:12	9:28	9:24	8:45	8:41	7:13	7:08	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:38	18:44	19:28	19:24	19:02	18:59	13:01	12:59	10:18	10:15	9:10	9:07	8:36	8:34	5:55	5:53	בליז, לה-פס (ח)
17:33	16:17	17:18	17:17	16:35	16:35	13:08	13:06	11:19	11:16	10:38	10:34	9:45	9:41	8:42	8:36	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:35	16:19	17:19	17:18	16:37	16:37	13:09	13:06	11:19	11:15	10:37	10:33	9:45	9:41	8:40	8:35	בלגיה, בריסל (ח)
19:28	18:32	19:18	19:14	18:55	18:52	12:37	12:34	9:47	9:44	8:37	8:34	8:00	7:58	5:15	5:13	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:15	18:18	19:04	19:00	18:37	18:33	12:25	12:22	9:36	9:33	8:26	8:23	7:50	7:47	5:05	5:03	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:50	15:37	16:35	16:34	15:54	15:53	12:26	12:24	10:38	10:34	9:57	9:53	9:03	9:00	8:01	7:56	בריטניה, לונדון (ח)
16:52	15:34	16:35	16:35	15:50	15:49	12:35	12:32	10:50	10:46	10:11	10:06	9:14	9:10	8:20	8:15	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:53	15:34	16:37	16:36	15:54	15:54	12:33	12:30	10:46	10:42	10:05	10:01	9:10	9:07	8:12	8:07	גרמניה, ברלין (ח)
17:20	16:05	17:05	17:04	16:24	16:23	12:51	12:49	11:01	10:57	10:18	10:14	9:27	9:23	8:19	8:14	גרמניה, פרינקפורט (ח)
19:36	18:38	19:25	19:21	19:04	19:00	12:38	12:35	9:45	9:43	8:35	8:32	7:57	7:54	5:10	5:08	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:39	17:46	18:30	18:27	18:04	18:02	13:04	13:02	10:45	10:42	9:48	9:45	9:15	9:12	7:05	7:01	הודו, מומבאי (ח)
18:36	17:43	18:27	18:24	18:01	17:59	13:01	12:58	10:40	10:37	9:43	9:40	9:11	9:08	7:00	6:56	הודו, פונה (ח)
16:46	15:35	16:32	16:30	15:53	15:52	12:10	12:07	10:15	10:12	9:31	9:27	8:43	8:39	7:26	7:21	הונגריה, בודפשט (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:15	7:19	8:50	8:54	9:32	9:36	10:21	10:24	12:24	12:26	16:32	16:33	16:15	17:19
יוון, אתונה (ח)	7:31	7:35	9:13	9:16	9:52	9:56	10:42	10:46	12:48	12:51	17:06	17:07	16:49	17:51
מולדובה, קישינב (ח)	7:40	7:45	9:00	9:03	9:47	9:51	10:32	10:35	12:28	12:31	16:15	16:16	15:58	17:08
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:00	7:03	9:10	9:13	9:42	9:46	10:39	10:42	12:59	13:02	17:59	18:01	17:42	18:36
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	4:34	4:35	7:24	7:25	8:26	8:28	9:46	9:49	13:01	13:04	20:11	20:16	19:57	21:14
נפאל, קטמנדו (ח)	6:44	6:48	8:43	8:47	9:18	9:22	10:12	10:16	12:27	12:30	17:09	17:11	16:53	17:49
סין, בייג'ין (ח)	7:25	7:30	9:03	9:07	9:44	9:48	10:33	10:37	12:37	12:40	16:49	16:50	16:30	17:35
סנגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:59	9:24	9:27	9:55	9:58	10:57	11:00	13:28	13:31	18:59	19:02	18:44	19:35
פולין, ורשא (ח)	7:35	7:40	8:36	8:40	9:30	9:34	10:11	10:15	11:59	12:02	15:23	15:24	15:05	16:24
פרו, לימה (ח)	5:37	5:39	8:15	8:17	8:47	8:50	9:53	9:56	12:34	12:36	18:26	18:29	18:11	19:04
צרפת, ליון (ח)	8:11	8:16	9:35	9:38	10:21	10:24	11:06	11:10	13:04	13:07	16:56	16:57	16:39	17:48
צרפת, פריז (ח)	8:34	8:39	9:47	9:51	10:37	10:41	11:20	11:24	13:14	13:17	16:56	16:56	16:36	17:49
קולומביה, בועמה (ח)	5:54	5:57	8:19	8:22	8:50	8:53	9:51	9:54	12:20	12:23	17:45	17:48	17:30	18:22
קנדה, טורונטו (ח)	7:41	7:46	9:10	9:13	9:54	9:58	10:41	10:44	12:41	12:44	16:44	16:45	16:23	17:30
קנדה, מונטריאול (ח)	7:24	7:29	8:48	8:52	9:34	9:38	10:20	10:23	12:18	12:20	16:12	16:13	15:53	17:02
קפריסין, לינקה (ח)	6:43	6:47	8:31	8:34	9:09	9:12	10:00	10:03	12:09	12:12	16:34	16:36	16:18	17:17
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:10	9:16	9:59	10:03	10:57	11:02	11:36	11:40	13:19	13:22	16:29	16:29	16:11	17:34
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:49	8:55	9:33	9:37	10:34	10:38	11:11	11:15	12:53	12:56	16:01	16:01	15:38	17:04
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	7:58	8:02	9:16	9:20	10:04	10:08	10:49	10:52	12:44	12:47	16:31	16:32	16:14	17:24
שווייץ, ציריך (ח)	8:03	8:08	9:21	9:25	10:09	10:13	10:54	10:57	12:49	12:52	16:40	16:41	16:18	17:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:31	6:34	8:48	8:51	9:19	9:22	10:18	10:21	12:41	12:44	17:51	17:54	17:35	18:28

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניזת המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי הלציהם

צבי ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמע' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

באררה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Otzar770.com

Chasidut.tv

Lahak.org

הרשמה כמנייים לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

פגשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7